

Tnu'u kanuu ndáka'an sukan ni ka'an

Su'si ma xi'na-ka ma

(Resumen del Antiguo Testamento)

Tiempu ni ñune'un Antiguo Testamento ma onde ni

kenda kivi ni kii ñayivi Jesucristo ma

(Resumen del período intertestamentario)

Mixteco de Magdalena Peñasco

La ilustración de la pasta, por Jim Padgett, es propiedad de ©Sweet Publishing (<http://sweetpublishing.com>), y es usada bajo la licencia Atribución-CompartirIgual 3.0 No portada (CC BY-SA 3.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.es>

Licencia Creative Commons
(Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 4.0 Unported)

- Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.
- Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.
- No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.es>

Primera edición

Resumen del Antiguo Testamento

Mixteco de Magdalena Peñasco

xm 22-016 2C

©2022 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tnu'u kanuu ndáka'an sukan ni ka'an Su'si ma xi'na-ka ma

1. Ni sa'a Su'si ma ñu'ú a ji'in andivi ma

(basado en Génesis 1.1–2.4)

Onde xi'na xeen-ka ma chi ñatuu kuiti nawa iyo nkuu. Ñatuu ni a yuku ma, ni a yute ma, ni a mar ma, ni a yutnu kui'i ma, ni a kiti ma ni a ñayii ma. Suni ñatuu tna andivi ma. Ñatuu ni a kandii ma, ni a yoo ma ni a tiuxini ma; kovaa Su'si ma chi sukan-ni iyo ya.

Sani te ni jani ini Su'si ma ja sa'a ya ñu'ú a ji'in andivi ma, te sukan ni sa'a ya. Onde xinañu'u ma ñatuu kuiti nawa iyo nuu ñu'ú a, iyo nee kuiti maa i. Yika ja ndute ma-ni iyo siki ñu'ú a, te Xtumani Su'si ma, kua'an vee ya kúu ya siki ndute ma.

Kivi xinañu'u ma

Ni ka'an Su'si ma ja kotnuu ni'ni ñuu ñayivi a, te ni tnuu ni'ni; sukan ni kuu ja ni sa'a ya nduu ma ji'in jakuaa ma.

Kivi ku-uu ma

Sani te ni sa'a ya ja ni ndusiin ndute ma nuu ñu'ú a, te jaku de ni ndaa andivi ma. Sa'a ni sa'a ya kivi ku-uu ma.

Kivi ku-uni ma

Kivi ku-uni ma, te ni ndasasiin ya ndute ma ji'in ñu'ú ma, te ni jaku'un tutu maa ndute ma nuu mar ma, te ni sa'a ya ja ni ka ja'nu yutnu kui'i ma ji'in yi'i ma ji'in yuku kuii ma nuu ñu'ú a. Te ni ka'an ya ja ndaka jin kua'a ndikin, sukan-va'a mamaa i jin ndata'vi. Te ni jini Su'si ma ja ndaka ja ni sa'a ya ma chi ja va'a xeen kúu.

Kivi ku-kuun ma

Kivi ku-kuun ma ni sa'a Su'si ma kandii ma, sukan-va'a kotnuu i nduu ma, te ni sa'a ya yoo ma ji'in tiuxini ma, sukan-va'a jin kotnuu i jakuaa ma. Te maa i ka sa'a ja jini o na tiempu kúu ma ji'in ja ve ndi'i in yoo ma in kuiya ma. Te nuu ni jinu ni sa'a Su'si ma, te ni jini ya ja va'a xeen kúu.

Kivi ku-u'un ma

Kivi ku-u'un ma ni sa'a Su'si ma ndaka kiti ndute ma ji'in lasaa ma. Te ni jini Su'si ma ja ndaka ja ni sa'a ya ma chi ja va'a xeen kúu, te ni jiña'a ya nuu kiti ndute ma ji'in lasaa ma ja na jin ndata'vi ti te jín ndakaya ti te jín koo ti ni-ka'nu ñuu ñayivi a.

Kivi ku-iñu ma

Kivi ku-iñu ma ni sa'a Su'si ma ndaka kiti ka iyo nuu ñu'ú a. Ni sa'a ya lana'ña ma ji'in koo ma ji'in ndaka kiti ka ñu'u maa ti ma, ji'in ndaka kiti ka jaxi ora ka kâku ti ma, kiti yuku ma ji'in kiti ka iyo ve'e ma. Te maa kivi yukan ni sa'a Su'si ma ñayii ma, te ni jiña'a ya sukan jin ko koto i ti te jin tatnuni i nuu ti, te suni ni jiña'a ya ja jin ko koto i ñu'ú a. In ña'a ji'in in tee ni sa'a Su'si ma nuu ni sa'a ya ñayii ma.

Ja ndaka ja ni sa'a Su'si ma chi maa in-ni ñayii ma kaa sukan kaa maa ya ma. Te ni tatnuni Su'si ma ja jin koo kua'a sa'ya i te jin ndakaya i te jin koo i ni-ka'nu ñuu ñayivi a. Suni ni jiña'a ya ja kuu jin kaa i ndaka yuku kui'i ni sa'a ya ma. Ni jinu ni sa'a Su'si ma te ni jini ya ja va'a xeen kúu.

Kivi ku-uja ma

Nuu ni ndi'i kivi ku-iñu ma te ni ndi'i ni sa'a Su'si ma ñu'ú a, andivi ma ji'in ndaka ja iyo nuu ñu'ú a. Te kivi ku-uja ma, te ni ndatatu ya te ni ka'an ya ja in kivi ndatatu ñayii ma ko kuu.

2. Ni sa'a Su'si ma tee ma ji'in ña'a ma

(basado en Génesis 2.5-25)

Ñu'ú ma ni ke'en Su'si ma, te ni sa'a ya xinañu'u tee ma, te ni tutachi ya xitni de ma, te ni xtatachi de te ni kuu de in ñayii tekú. Sani te ni sa'a Su'si ma in nuu vii xeen kaa ja nani Edén, sukan-va'a yukan koo tee ni sa'a ya ma. Te ni jiña'a ya ja ko satniñu tee ma te saka de ja kuu kaa de ma, te ko koto va'a de nuu vivii ni sa'a ya ja nani Edén ma.

Te ni jiña'a Su'si ma ja kuu kaa de ndaka javixi ka kuun yutnu ka nukoo ma, kovaa yika ja in-ni yutnu kúu ja masu kuu kaa de nde'ya tnu ma. Vaa nuna kaa de nde'ya tnu ma chi kuni de nde a kúu ja va'a ma ji'in ja u'vi ma, te ni jiña'a ya ja nuna kaa de nde'ya yutnu yukan chi kúu de.

Ni sa'a Su'si ma ña'a ma

Sani te ni jani ini Su'si ma ja jiniñu'u na in koo ji'in tee ma te chindee tna'a i ji'in de, te ni ki xsia'a ya ndaka kiti ma nuu iyo tee ma, sukan-va'a xnani de maaaa ti sukan jin konani ti ma; kovaa ni-in kiti ma masu iyo ti ja kuu chindee ti de. Chukan kúu ja ni sa'a Su'si ma ja ni kixi tee ma, te ni kene'e ya in yiki yika de ma te ni sa'a ya in ña'a. Te nuu ni ndoto de ma, te ni kaxtnu'u Su'si ma ña'a ni sa'a ya ma, te ni kuu sii ini xeen de ja ni jini de ña ma, te ni ka'an de:

—¡Ro'o chi yikikuñu maa ri a ni kuva'a ro! Te xnani ña'a ri ña'a, vaa yika tee a ni kee ro —kúu de jiña'a de.

Chukan kúu ja tee ma, nú ni tnanda'a de ma chi xndoo de yuva de si'i de, te koo de ji'in ña'a ni tnanda'a ji'in de ma, te kuenda tnu'u ja in-ni ñayii jin ko kuu nduu de.

Kivi yukan chi tee ma ji'in ña'a ma chi ka iyo vichi de, kovaa ñatuu nde ka kukan-nuu de.

3. Tee ji'in ña'a ni sa'a Su'si ma xinañu'u ma chi ñatuu ni ka kandija de ja ni tatnuni ya ma

(basado en Génesis 3)

Tee ni sa'a ya xinañu'u ma ji'in ña'a ni sa'a ya xinañu'u ma, ka iyo de nuu vivii kaa ja ni sa'a Su'si ma. Te koo ma chi yachi-ka ní'i

ini ti ja sa'a ti sana ndaka-ka kiti ni sa'a Su'si ma, chukan kúu ja ni jatniñu ña'a tachi ma.

Ni xnda'vi koo ma Eva ma

In kivi te koo ma, ni jan tu'va ti ña'a ma, te sa'a ni jikan-tnu'u ti:
—¿Te ndija ja ni ka'an Su'si ma ja masu kuu jin kaa ro nde'ya ka iyo nuu vivii ni sa'a ya ma? —kúu ti jiña'a ti.

Te ña'a ma, sa'a ni ndakone'e ña:

—Su'si ma chi ni ka'an ya ja kuu jin kaa ri ndaka nde'ya yutnu ka nukoo a, yika ja in-ni tnu kúu ja ni ka'an ya ja nuna jin kaa ri xi jin ke'e ri nde'ya tnu ma chi jin kúu ri —kúu ña jiña'a ña.

Te koo ma ni xnda'vi ti ña, te jiña'a ti:

—Masu ndija ja jin kúu ro, vaa jini Su'si ma ja nuna jin kaa ro nde'ya yutnu yukan chi jin ndanune nuu ro a te jin kuni ro nde a kúu ja va'a ma ji'in ja u'vi ma, sani te jin ko kuu ro sukan kúu maa ya ma —kúu ti jiña'a ti.

Adán ma ji'in Eva ma, ñatuu ni ka kandija de ji'in ña ja ni tatnuni Su'si ma

Ña'a ma, ni kandija ña ja ni jiña'a koo ma, te ni ndiyo ini ña nde'ya tnu ma, vaa ni jini ña ja nde'ya ma chi vivii kaa, te ni jani ini ña ja in nde'ya asi asi kúu; te suni ni jatna ini ña ja ko kuu ña sukan kúu maa Su'si ma. Chukan kúu ja ni ke'en ña in nde'ya ma te ni jaa ña. Sani te ni jan xsia'a ña in nde'ya yukan nuu yii ña ma, te suni ni jaa tna de.

Kuu-ni ni ka jaa de ma, te ni ka ndanune nuu de te ni ka jini de ja ka iyo vichi de ma, te ni ka jasi de maa de ji'in nda'a tnu higo.

Nuu ni ñini ma, nuu sani te kêe kandii ma, te ni ka jiniso'o tee ni sa'a ya ma ji'in ña'a ni sa'a ya ma ja ka'an Su'si ma kua'an vee ya kúu ya nuu vivii ni sa'a ya ma, te ni ka chu'u de, vaa ka yu'u de ja jin ndatna'a de ji'in ya.

Sukan ni jikan-tnu'u Su'si ma Adán ma ji'in Eva ma

Sani te sa'a ni jikan-tnu'u Su'si ma nuu tee ma:

—¿Ndeni iyo ro? —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ndakone'e tee ma:

—Ya'a ni chu'u sa, vaa ni jiniso'o sa ja ká'an ni ma, te ni yu'u sa vaa iyo vichi sa —kúu de jiña'a de.

Sani te jiña'a Su'si ma:

—¿Na in ká'an ja iyo vichi ro? Xi ni jaa ro nde'ya yutnu ká'an ri ja masu ko jin kaa ro ma. Kuiti ni jaa ro nde'ya ma, chukan kúu ja ni jini ro ja iyo vichi ro a —kúu ya jiña'a ya.

Sani te ni ndakone'e tee ma:

—Maa ña'a ni taa ni a ni taa nde'ya ma, te ni jaa sa —kúu de jiña'a de.

Sani te ni jikan-tnu'u Su'si ma ña'a ma:

—¿Nawa kúu ja ni sa'a ro ma? —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ndakone'e ña'a ma:

—Maa koo ma ni xnda'vi ña'a. Chukan kúu ja ni jaa sa nde'ya ma —kúu ña jiña'a ña.

*Ni ka'an Su'si ma ja u'vi ja kuu koo ma ji'in
sukan jin ndo'o tee ma ji'in ña'a ma*

Sani te ni ka'an Su'si ma ja u'vi ndo'o koo ma, ña'a ma ji'in tee ma. Koo ma chi ni jiña'a ya ja onde ora yukan te ndimaa ko ñu'u ti maa ti nuu ñu'u ma, te sa'ya tata ti ma kayi'i i xuu ja'a sa'ya tata ña'a ma, te sa'ya tata ña'a ma chi kaxi i xini sa'ya tata ti ma.

Te ña'a ma chi ni jiña'a ya ja kivi kâku sa'ya ña ma chi ndo'o neni ña sana kâku i, te ko tatnuni yii ña ma nuu ña.

Tee ma chi ni jiña'a ya ja masu va'a-ni ni sa'a de ja ni kandija de ja ni ka'an ñasi'i de ma te ni jaa de nde'ya ma. Te onde kivi yukan, te ndo'o neni de satniñu de sana ni'i de ja jin kaa de ma, vaa nana koo tnu iñu ji'in yi'i ini itu de ma. Te suni ni jiña'a ya ja kuu nija'nu de te kúu de, te ñuyaka nduu de, vaa ñu'ú ma ni ke'en ya te ni sa'a ya de onde xinañu'u ma.

Sani te ni xnani ya tee ma Adán ja kúni ka'an ñu'ú, te maa de ni xnani de ñasi'i de ma Eva ja kúni ka'an ja sa'a ja koteku o, vaa ja maa ña te jin ndakaya ñayii ñuu ñayivi a.

Ni kene'e Su'si ma Adán ma ji'in Eva ma nuu vivii ni sa'a ya ma

Sani te ni sa'a Su'si ma sa'ma ji'in ñíí kiti ma, te ni ka jasi Adán ma ji'in Eva ma maa de, te ni kene'e Su'si ma de nuu vivii ni sa'a ya ja nani Edén ma, nasa yukan te jin kaa tuku de nde'ya yutnu sa'a ja koteku ñayii ma ni-kani ni-jika ma, yutnu ni sunkoo Su'si ma ne'un ndaka yutnu ka nukoo ma. Sani te ni tetniñu Su'si ma uu (2) querubín ja jin ko koto i nuu kivi o nuu vivii ni

sa'a ya ma, nasa yukan te jin ndakokuiñi Adán ma ji'in Eva ma te jin kaa de nde'ya sa'a ja koteku ñayii ma ni-kani ni-jika ma.

4. Ni ka kenda koo sa'ya Adán ma ji'in Eva ma

(basado en Génesis 4–5)

Ni ka kâku Caín ma ji'in Abel ma

Ni katuu Adán ma ji'in ñasi'i de Eva ma, te ni ni'i sa'ya ña te ni kâku in suchi yii, te ni ka xnani ña i Caín. Sani te ni ni'i sa'ya tuku ña in-ka jichi te ni kâku in-ka suchi yii, te ni ka xnani ña i Abel.

Caín ma ji'in Abel ma, ni ka kanaa i

Nuu ni ka kuna'a i ma, te Caín ma, ni yo jitu i itu ma, te Abel ma ni yo jito i kiti. In kivi, te nduu i ni ka jani ini ja jin ndakua'a i ja ka sa'a i ma nuu Su'si ma. Caín ma, yinda'a i ja ni kee itu i ma, te Abel ma, ni ja'ni i in ndikachi kiti xinañu'u ma. Te ni ka ndakua'a nduu i ja ka yinda'a i ma nuu Su'si ma. Te ni jatna ini xeen Su'si ma ja ni ndakua'a Abel ma, kovaa ñatuu ni jatna ini ya ja ni ndakua'a Caín ma. Sani te ni ndakiti xeen ini Caín ma.

Su'si ma chi ni jiña'a ya nuu Caín ma ja másu ko ndakiti ini i, te sa'a i ja va'a ma, sukan-va'a koo sii ini tna ya ji'in i. Te suni ni jiña'a ya ja nú ma sa'a i ja va'a ma chi kenda i sa'a i ja u'vi xeen. Kovaa Caín ma chi ñatuu ni kandija i ja ni jiña'a Su'si ma.

In kivi, te sa'a ni jiña'a Caín ma nuu Abel ma:

—Jín koo o jín konduu o itu ma —kúu i jiña'a i.

Te nuu ni ka kenda koo i itu ma, te Caín ma, ni ja'ni i ñani i ma.

Ni ka'an Su'si ma sukan ndo'o neni Caín ma

Ñatuu ni jatna ini Su'si ma sukan ni sa'a Caín ma, te sa'a ni jikan-tnu'u ya:

—¿Ndeno iyo ñani ro ma? —kúu ya jiña'a ya.

Te Caín ma, ni ndakone'e xiko i:

—¡Naku xi saña iyo ja ko koto i! —kúu i jiña'a i.

Kovaa Su'si ma, jiña'a ya:

—Ja u'vi xeen kúu ja ni sa'a ro a, vaa jini ri ja ni ja'ni ro ñani ro ma. Chukan kúu ja onde vitna te ko ndo'o ko neni ro; te ora

satniñu ro itu ma te vala-ni ndaxtutu ro. Te masu koo ro ya'a chi ki'in jika ro —kúu ya jiña'a ya.

Te Caín ma, jiña'a i nuu Su'si ma ja masu kanda i ndaka chukan, te suni ni jiña'a i ja yu'u i nasa yukan te ndeva'a-ni na in kenda, te ka'ni ña'a i.

Chukan kúu ja Su'si ma ni tee ya i in seña, sukan-va'a ñatuu na in ka'ni ña'a. Sani te Caín ma kua'an jika i nuu koo i. Te ni kenda in kii ni tnanda'a i, te ni iyo in sayii i, te ni xnani i suchi ma Enoc; te yukan ni sa'a Caín ma in ñuu nuu ni ka iyo i. Te ni tnanda'a tna Enoc ma, te ni iyo in sayii i, te Caín ma, kua'a-ka sayii i sisi'i i ni ka iyo. Jaku i ni ka yo jito kiti, te jaku i ni ka yo tee yaa, te jaku-ka i ni ka yo satniñu ji'in kaa.

Ni kâku Set ma

Adán ma ji'in Eva ma, ka kuxii xeen ini de ja ni ji'i Abel ma, kovaa sani te ni kâku in-ka sayii de, te ni ka xnani de i Set. Nuu ni ja'nu Set ma, te ni tnanda'a i, te ni iyo in sayii i, te ni xnani i suchi ma Enós. Enós ma ji'in sa'ya de ma ni ka keja'a ka jikan-ta'vi nuu Su'si ma ja ka ndanduku de ya.

In sa'ya sukua Enós ma ni yo kuu Enoc ma, te tee yukan chi ndimaa ni yo kandija de ja ká'an Su'si ma, te chukan kúu ja masu ni wa'a Su'si ma tnu'u ja kúu de chi ni ndakueka tekú ña'a ya, te ñatuu na in ni jini-ka ña'a ñuu ñayivi a.

Sa'ya Enoc ma, tee xinañu'u ma ni yo nani Matusalén, iin ciento uni xiko iin (969) kuiya iyo de sana ni ji'i de. Te in sañani Matusalén ma ni yo kuu Noé ma.

5. Ni sa'a Su'si ma ja ni kuun savi xeen, sukan-va'a xnaa ya ñuu ñayivi a

(basado en Génesis 6–9)

Tiempu yukan ni jini Su'si ma ja ñayii ma, nanimaa-nka ja u'vi ka sa'a i ñuu ñayivi a, te chukan-nka-ni ka ñu'u ini i ja jin sa'a i; te ni ndakani ini Su'si ma ja ni sa'a ya ñayii ma, te ni jani ini ya ja xnaa ya ndaka ñayii ma ji'in ndaka kiti ma.

Kovaa iyo in tee nani Noé ja va'a ini de, te ñu'u kaji ñu'u va'a ini de nuu Su'si ma, te kándija de ja ká'an ya ma. Te ka iyo uni (3) sa'ya de, in i ma nani Sem, in-ka i ma nani Cam, te in-ka i ma nani Jafet.

Ni tatnuni Su'si ma nuu Noé ma ja sa'a de in arca

In kivi, te sa'a jiña'a Su'si ma nuu Noé ma:

—Jini ndaa sa ja ndaka ñayii ñuu ñayivi a chi ndimaa ja u'vi ka ñu'u ini i ja jin sa'a i. Chukan kúu ja xnaa sa ñuu ñayivi a. Te kúni sa ja sa'a ni in arca yutnu, te tee ni brea yika tnu ma. Sa'a ni in yutnu ka'nu ka'nu, te kasi ni xini tnu ma, te kóo in ye'e tnu, te sa'a ni ve'e ini arca ma nuu kuu koo ñayii, vaa skuun sa in savi xen-xeen, sukan-va'a xnaa sa ndaka ñayii ma ji'in ndaka kiti ma.

'Kovaa iyo in ja skuiso sa nuu ndijin; kivi ni ji'in ndaka sa'ya tata ni a nuu arca ma, te suni chi'i ni ndaka nuu kiti ma: kiti kuun (4) nda'a ma, kiti ka ñu'u maa ti nuu ñu'ú a ji'in kiti ka ndava ma. Te chi'i ni uja (7) kiti yii te uja (7) kiti si'i kiti kuu ndataa ni nuu sa ma, kovaa ndaka-ka ti ma chi in kiti yii in kiti si'i-ni chi'i ni.

'Chi'i ni ja kuu jin kaa maa ni sukan-va'a jin koteku ni, te suni chi'i ni ja kuu jin kaa kiti ma sukan-va'a jin koteku tna ti. Te jin koo va'a ni ji'in ti ini arca ma, sukan-va'a ma jin naa ni ja kuun savi xen-xeen ma —kúu Su'si ma jiña'a ya.

Te Noé ma, ni sa'a de ndaka sukan ni tatnuni Su'si ma ja sa'a de ma.

Sani te ni kuun savi xen-xeen ma

Nuu ni jinu ni sa'a Noé ma arca ma, te jiña'a Su'si ma ja jin kivi koo de ji'in ndaka kiti ma nuu arca ma. Te ni kivi Noé ma nuu arca ma ji'in ñasi'i de ma ji'in ndinuni sayii de ma ji'in ndinuni janu de ma ji'in ndaka kiti ma. Sani te ni ndakasi Su'si ma ye'e arca ma. Nuú ni kivi Noé ma nuu arca ma chi yi'i de iñu ciento (600) kuiya.

Sani te ni tetniñu Su'si ma savi ma, te uu xiko (40) kivi ni kuun savi xen-xeen ma nduu ñuu. Te ni ka ndatnana ñu'ú a, te ni nana ndute yi'i chii ñu'ú a. Sani te ni kukua'a xeen ndute ma, te ni chitu de nuu ñu'ú a, te ni nukoxtnee arca ma nuu ndute ma. Te ni xsa'vi ndute ma onde yuku sukun-ka ma. Te ndaka ñayii ka iyo ñuu ñayivi a ni ka ji'i, suni ni ka ji'i tna ndaka kiti ma: ndaka kiti kuun (4) nda'a ma, ndaka kiti ka ñu'u maa ti nuu ñu'ú ma ji'in ndaka kiti ka ndava ma. Maa in-nka Noé ma ji'in ñasi'i de ma ji'in sa'ya de ma ji'in janu de ma ji'in ndaka kiti ni ka yinee ji'in de ini arca ma ni ka kaku.

Te ni ya'a jaku yoo, sani te ni sa'a Su'si ma ja ve nuu ndute ma. Te ni nukoxtnee arca ma nuu yuku Ararat ma, sani te ni nuu-ka ndute ma jaku. Te ni ndakune Noé ma in ye'e luluu ndenee yika arca ma, te ni xsiaa de in lakaka kua'an ti, sukan-va'a kuni de nú jâ ni nuu ndute ma, kovaa ñatuu ni ndakokuiñi-ka ti.

Sani te ni xsiaa tuku de in sata kua'an ti, kovaa ni ndakokuiñi ti vaa ñu'u-ka ndute ma nuu ñu'ú a. Ni ya'a in-ka smana te ni ndatetniñu tuku de sata ma in-ka jichi kua'an ti, te ja ni ndakokuiñi ti ma, te yiyu'u ti in nda'a tnu olivo. Ni yo ndetu de in-ka smana, te ni ndatetniñu tuku de sata ma in-ka jichi, te sata ma ñatuu ni ndakokuiñi-ka ti.

Sukan te ni jini Noé ma ja jâ ni ndayichi ñu'ú ma. Sani te ni ndakune de ye'e ma te ni sinuu de, kovaa ni yo ndetu-ka de ini arca ma jaku-ka kii.

Ni ka nde koo Noé ma ini arca ma

Vi'i-ka in kuiya ni ka yinee Noé ma nuu arca ma, sani te ni jiña'a Su'si ma ja jin nde koo ndaka de ji'in kiti ma. Te ni jiña'a Su'si ma ja na jin koo sa'ya de ji'in ñasi'i de ma, te jin ndakaya de, sukan-va'a ndúkua'a ñayii ñuu ñayivi a.

Nuu ni ka nde koo de nuu arca ma, te Noé ma, ni xtutu de yuu te ni sa'a de in altar. Sani te ni tni de kiti kúu ndakua'a de nuu Su'si ma ji'in lasaa kuu ndakua'a de nuu ya ma, te ni ja'ni de ti te ni ja'mi de ti siki altar ma ja ni ndakua'a de ti nuu Su'si ma. Te ni jatna ini xeen Su'si ma sukan ni sa'a Noé ma ja ni ndakua'a de kiti ma nuu ya ma, te ni skuiso Su'si ma ja masu nama uun-ka xnaa ya ñuu ñayivi a ji'in savi xen-xeen ma, visi ndimaa ja u'vi jin sa'a i ka kuni i ma.

Te ni jiña'a Su'si ma nuu Noé ma ja onde kii yukan, te ndaka kiti ma chi jin koyu'u ti ñayii ma, te suni ni jiña'a ya ja kiti ma chi kuu jin kaa ñayii ma ti, kovaa masu kuu jin kaa i niñi ti ma.

Te suni ni jiña'a tna Su'si ma ja nú in ñayii ma, te ka'ni i in-ka ñayii ma xi in kiti ma, te ka'ni ti in ñayii ma, te ñayii sa'a sukan ma chi kúu i, te suni kiti sa'a sukan ma chi kúu tna ti.

Te ni skuiso Su'si ma nuu Noé ma ji'in ndaka sa'ya tata de ma ja masu nama uun-ka skuun ya savi xen-xeen ja xnaa ya ñayii ñuu ñayivi a ji'in kiti ma. Sani te ni chundijin ya in tikoya'nde ja ko kuu in seña ja úni ndija ya ja ká'an ya ma.

6. Ni sa'a Su'si ma ja siin siin sa'an ka ka'an ñayii ma

(basado en Génesis 11.1-9)

Tiempu yukan chi ndaka ñayii ma chi in-ni sa'an ka ka'an i. Te nuu ve kukua'a-ka ñayii ma, te ni ka kendoo i ñuu Sinar ma ja jin koo i yukan, te ni ka ndatnu'u tna'a i ja jin sa'a i in ve'e sukun sukun te kenda onde andivi ma. Te sukan ni ka sa'a i, va ka kuni i ja jin kuatnu'u ini ña'a ñayii ma, te ka kuni i ja jin koo tutu i, ñatuu ka kuni i ja jin kuitenuu i ni-ka'nu ñuu ñayivi a.

Te Su'si ma, ñatuu ni jatna ini ya sukan ka sa'a i ma. Chukan kúu ja ni xsama ya sa'an ka ka'an in in i ma te ñatuu ni ka jaku'ni ini nuu tna'a-ka i. Te sukan ni sa'a ya sana ni ka jitenuu i ni-ka'nu ñuu ñayivi a. Te Babel ni yo nani ñuu nuu ni ka jakondee i ka sa'a i ve'e sukun sukun ma.

7. Ni kana Su'si ma Abram ma sukan-va'a kunukuechi de nuu ya

(basado en Génesis 11.10–12.20)

Sa'ya Noé ma kúu Sem ma, te ne'un sa'ya tata Sem ma ni iyo in te ni yo nani Taré. Te ni iyo uni (3) sa'ya Taré ma: Abram ma, Nacor ma ji'in Harán ma. Te ndaka de ni ka iyo ñuu Ur ma. Te ni iyo in sayii Harán ma te ni xnani de i Lot. Ni ya'a jaku kivi te ni ji'i te ni yo nani Harán ma.

Sani te ni jeka Taré ma sayii de Abram ma ji'in sañani de Lot ma, te ni ka ke koo de ñuu Ur ma te kuan koo de Canaán ma, kovaa yika ja ni kenda koo de ñuu Harán ma te ni ka kendoo de jaku tiempu yukan, te ñuu yukan ni ji'i Taré ma. Te Abram ma chi Sarai nani ñasi'i de ma, kovaa ñatuu kúu koo sa'ya ña ji'in de.

Ni tatnuni Su'si ma nuu Abram ma ja ki'in de Canaán ma

Nuu ka iyo Abram ma ji'in ñayii ve'e de ma ñuu Harán ma, ni ka'an Su'si ma nuu de, te sa'a ni jiña'a ya:

—Abram, xndoo ni ñayii ve'e ni a ji'in ñuu nuu iyo ni a, te kua'an ni ichi kaxtnu'u sa ma. Te yukan te koo kua'a xeen sa'ya tata ni te sa'a sa ja vii ja va'a ja kuu ni, te suni sa'a sa ja vii ja va'a ja jin kuu ñayii ma nuna jin kuni mani i nuu ni, kovaa ñayii jin kuni u'vi nuu ni ma chi xndo'o xneni sa i. Te ja sa'ya tata ni ma te sa'a sa ja vii ja va'a ja jin kuu ndaka ñayii ñuu ñayivi a —kúu ya jiña'a ya.

Te ni kandija Abram ma ja ni tatnuni Su'si ma nuu de ma, te ni kee de ñuu Harán ma te kua'an de. Te kivi yukan chi iyo de uni xiko ja'un (75) kuiya. Te kua'an de ji'in ndaka ndatniñu neva'a de ma, ji'in ñasi'i de Sarai ma ji'in sajin de Lot ma ji'in ndaka ñayii ka jinukuechi nuu de ma. Te ni ka ke koo de ñuu Harán ma te kuan koo de ichi Canaán ma.

Ni kenda Abram ma Canaán ma

Nuu ni kenda Abram ma Canaán ma te ñayii cananita ma ka iyo yukan; ñayii cananita ma chi sa'ya tata Cam ma ka kuu i, te Cam ma chi sa'ya Noé ma kúu de. Ñuu Siquem ma ni kenda Abram ma.

Te nuu iyo Abram ma ñuu Siquem ma, sa'a ni jiña'a Su'si ma nuu de:

—Ñu'ú ya'a kua'a sa ja jin ko kuu ta'vi sa'ya tata ni ma
—kúu ya jiña'a ya.

Ñuu Siquem ma ni sa'a Abram ma in altar ja ni ndachiñu'u de Su'si ma, sani te kuan koo de ichi ñuu Betel ma, te yukan ni sa'a de in-ka altar. Sani te kua'an Abram ichi nuu nani Neguev ma; te tiempu yukan chi ni iyo in tnama xeen nuu ka iyo Abram ma chukan kúu ja kua'an de Egipto ma. Te ni ya'a jaku kivi te ni ndakokuiñi de ñuu Neguev ma te yukan ni iyo de.

8. Ni ka kusiin Abram ma ji'in Lot ma

(basado en Génesis 13)

Abram ma chi ni kuxiku xeen de, te suni ni kuxiku tna sajin de Lot ma. Te nduu de ma ka neva'a xu'un oro, xu'un plata ji'in kua'a kiti. Te nuu ni ndenda koo Abram ma ji'in Lot ma yatni ñuu Betel ma, nuu ni sa'a Abram ma altar nuu Su'si ma, sani te tee ka jito kiti neva'a Abram ma ji'in tee ka jito kiti neva'a Lot ma ni ka keja'a de ka kanaa de, vaa nuu ka iyo de ma chi ñatuu kua'a kuii ja jin kaa ndaka kiti nduu de ma.

Sani te Abram ma, sa'a ni jiña'a de nuu sajin de Lot ma:

—Masu va'a-ni ja ko jin kanaa o, vaa ndi-tna'a maa o. Ñu'ú nuu ka iyo o a chi in ñu'ú ka'nu xeen kúu; va'a-ka ja jin kusiin o te siin siin nuu jin koo o. Te kuu kaji maa ro nde ichi ki'in ro
—kúu de jiña'a de.

Te Lot ma chi ni jini de ja ñu'ú iyo yoso yuyute Jordán ma chi yatni iyo ndute te in ñu'ú va'a kúu i ja nawa saka de itu de ma, chukan kúu ja ni kaji de ñu'ú yukan ja koo de te ni sa'a de ve'e de ma yatni ñuu Sodoma ma. Ñayii Sodoma ma chi ndimaa ja u'vi ka sa'a i te ni ñatuu ka yu'u i Su'si ma. Abram ma chi ni iyo de Canaán ma, kovaa ñatuu ni iyo yatni de nuu ni iyo Lot ma.

Ni skuiso Su'si ma ja kua'a ya ñu'ú Canaán ma ja ko kuu ta'vi Abram ma

Nuu ni ya'a ja ni ka kusiin Abram ma ji'in Lot ma, te ni ka'an Su'si ma nuu Abram ma te sa'a ni jiña'a ya:

—Konde'ya ni ni-ka'nu nuu iyo ni a. Vaa ndaka ñu'ú ya'a kua'a sa ja jin ko kuu ta'vi sa'ya tata ni ma. Vaa koo kua'a xeen sa'ya tata ni ja ni masu kundee ni ka'vi ni nde saa i kúu. Má koyu'u ni ja koo ni ñu'ú ya'a vaa ta'vi maa ni ko kuu —kúu ya jiña'a ya.

Sani te kua'an Abram ma Hebrón ma te yukan ni sa'a de in altar nuu ndachiñu'u de Su'si ma.

9. Ni chindee Abram ma Lot ma ja ni ndayaa de

(basado en Génesis 14)

Ni ka kundee rey ma nuu Lot ma

In jichi te rey ñuu Sodoma ma ji'in rey ñuu Gomorra ma ni ka xtutu tna'a de ji'in uni-ka (3) rey te ni ka kanaa de ji'in Quedorlaomer tee kúu rey ñuu Elam ma ji'in tee ka kuu rey jaku-ka ñuu.

Te Quedorlaomer ma ji'in rey ka chindee tna'a ji'in de ma ni ka kundee de nuu ni ka kanaa de ma. Te ni ka ke'en de ndaka kiti ma ji'in ndaka ndatniñu ka neva'a ñayii ñuu Sodoma ma ji'in ñayii ñuu Gomorra ma. Te suni ni ka jeka tna de Lot ma ji'in ndaka ñayii ve'e de ma ji'in ndaka kiti de ma, vaa ñuu Sodoma ma ka iyo Lot ma nkuu ma.

Ni chindee Abram ma Lot ma ja ni ndayaa de

Te in tee ni kaku ni ja'an de te ni ndakani de nuu Abram ma sukan ni kuu ma, sani te ni ndaxtutu Abram ma ndaka tee ka jinukuechi nuu de ma te ni jan koo de ni ka sondikin de Quedorlaomer ma ji'in tee ka chindee tna'a ji'in de ma.

Te nuu ni ka ndatna'a Abram ji'in Quedorlaomer ma te ni ka kanaa de, te ni ka kundee Abram ma. Te sukan te ni ka ndani'i Abram ndaka ñayii ma ji'in kiti ni ka jeka Quedorlaomer ma, te suni ni ka ndani'i tna de Lot ma ji'in ñayii ve'e de ma ji'in kiti de ma. Te ni ka ndake'en Abram ma kua'a ndatniñu Quedorlaomer ma ji'in ndatniñu ñayii ka iyo ji'in de ma. Sani te kuan nu koo Abram ma ve'e de ma.

Ni ka ndatna'a Abram ma ji'in Melquisedec ma

Ne'un kivi yukan iyo in tee nani Melquisedec, te ja sukan nani de ma chi kuni ka'an rey tee sa'a ndaa sa'a ndija. Melquisedec ma chi ni yo tatnuni de ñuu nani Salem ma ja kuni ka'an ja vii ja mani. Melquisedec ma chi suni in sutu jinukuechi nuu Su'si ma kúu de. Nuu ni ndakokuiñi Abram ma ja ni ka kanaa de ma te ni ka ndatna'a de ji'in Melquisedec ma ichi ma, te ni wa'a Melquisedec ma xtatila ji'in ndute nde'ya uva.

Te sa'a ni jiña'a Melquisedec ma nuu Abram ma:

—Su'si iya ni sa'a ñu'ú ya ji'in andivi ma chi sa'a ya kua'a ja vii ja va'a ja kuu ni. Te ndákuan-ta'vi sa nuu ya vaa ni chindee ña'a ya ja ni kundee ni nuu ñayii ñatuu ka kuni mani nuu ni ma —kúu de jiña'a de.

Sani te ni ndakua'a Abram ma diezmo ndaka ja ni ndaxtandee de nuu Quedorlaomer ma ji'in tee ka chitna'a ji'in de ma.

Ñatuu ni kuni Abram ma ja ndake'en maa de ja ni ka ndaxtandee de nuu ñayii ni ka kundee de ma

Ni kusii ini xeen rey ñuu Sodoma ma ja ni ka ndayaa de nuu ñayii ñatuu ka kuni mani nuu de ma, te sa'a ni jiña'a de nuu Abram ma:

—Ndataa ni yika ja ndaka-ni ñayii ñuu sa a te ndake'en maa ni ndaka ndatniñu sa ja ni ka ndaxtandee ni nuu tee kúu Quedorlaomer ma ji'in tee ka chitna'a ji'in de ma —kúu de jiña'a de.

Kovaa Abram ma chi sa'a ni ndakone'e de:

—Masu ndake'en sa ni-in ndatniñu ni a, vaa ñatuu kúni sa ja kivi ki'in o a te jin ka'an ni ja ndijin ni ka sa'a ja ni kuxiku sa. Yika-ni ja ndake'en sa ja ni yo kuu ndeyu ni ka jaa ñayii ni jan koo

ji'in sa nuu ni ka kanaa sa ma, te ndakua'a ni jaku ñayii amorreo ni jan koo ji'in sa ni ka kanaa sa ma —kúu de jiña'a de.

10. Ni skuiso Su'si ma nuu Abram ma ja kua'a ya in sayii de

(basado en Génesis 15)

In kivi te sa'a ni jiña'a Su'si ma nuu Abram ma:

—Iyo in ja vii ja va'a xeen ja sa'a sa ja kuu ni —kúu ya jiña'a ya.

Te sa'a ni ndakone'e Abram ma:

—Masu nde jiniñu'u ja vii ja va'a ká'an ni ja sa'a ni ja kuu sa a vaa ñatuu na sa'ya sa ka iyo, te ndaka ja neva'a sa a chi in ñayii jinukuechi nuu sa a ndoo ji'in i —kúu de jiña'a de.

Kovaa Su'si ma chi sa'a jiña'a ya:

—Masu sukan ká'an ni a ko kuu. Vaa ndijin chi koo in sayii maa ni, te koo kua'a xeen sa'ya tata ni sukan kua'a xeen tiuxini ma ka kuu andivi ma —kúu ya jiña'a ya.

Te Abram ma chi ni kandija de ja ni jiña'a Su'si ma, te Su'si ma chi ni jatna ini xeen ya ja sukan ni kandija de ma, Abram ma chi ni kukanu ini xeen de Su'si ma chukan kúu ja Su'si ma chi ni ka'an ya ja in tee sa'a ja va'a kúu de. Te suni sa'a ni jiña'a Su'si ma nuu Abram ma:

—Kona'a ni, te máko ndunaa ni ja maa sa kúu Su'si, te maa sa ni kene'e ña'a nuu iyo ni ñuu Ur ma te ni ki xsia'a ña'a sa nuu ñu'ú ya'a, ja taa sa ja ko kuu ta'vi ni —kúu ya jiña'a ya.

Ni ka'an Su'si ma ja sa'ya tata Abram ma chi jin koo i in-ka ñuu

Te Abram ma ni jikan-tnu'u de nuu Su'si ma naxe kuni de ja nú ndija Su'si ma ja kua'a ya ñu'ú nuu ni kenda de ma.

Te Su'si ma chi ni jiña'a ya nuu Abram ma ja ka'ni de kiti ndakua'a de nuu ya. Te ni sa'a Abram ma sukan ni jiña'a Su'si ma, te nuu ni ndakua'a de kiti nuu Su'si ma te ni jininuu de Su'si ma, te ni jiña'a ya ja kenda in kivi ja sa'ya tata de ma chi jin koo i jin kunukuechi i nuu ñayii in-ka ñuu te jin ndo'o jin neni i kuun ciento (400) kuiya. Kovaa Su'si ma chi kenda in kivi ja ndaxndo'o ndaxneni ya ñayii ñuu yukan, te kivi jin nde koo sa'ya tata Abram ma ñuu yukan chi kua'a ja ka ndee ya'vi jin nde koo ji'in i.

Ndaka chukan jin ndo'o saya tata Abram ma nuna ya'a ja kûu de ma. Suni ni jiña'a Su'si ma ja sasukua xinañu'u ñayii kenda koo ja jin kunukuechi i ñuu yukan chi jin ndakokuiñi i Canaán ma,

te kivi yukan chi xndo'o xneni Su'si ma ñayii amorreo ka iyo Canaán ma te ndakua'a ya ñu'ú yukan ja jin ko kuu ta'vi sa'ya tata Abram ma.

11. Ni kâku Ismael, sa'ya Abram ma

(basado en Génesis 16)

Sarai ñasi'i Abram ma chi ñatuu kúu koo sa'ya ña, te chukan kúu ja ni jiña'a ña yii ña Abram ma ja na kavatuu de ji'in Agar ña'a jinukuechi nuu ña ma sukan-va'a koo sa'ya ña. Te sukan ni sa'a Abram ma te ni ni'i sa'ya Agar ma.

Sani te ja sukan ni ni'i sa'ya Agar ma te ni jakondee ña ndasaxiko ña Sarai ña'a xi-nuu jinukuechi ña ma, te Sarai ma chi ñatuu ni yo kuni sii ña nuu Agar ma, chukan kúu ja Agar ma chi ni kee ña te kua'an ña. Te ni tetniñu Su'si ma in ángel ja chindee i Agar ma. Te yatni in soko ndute iyo Agar ma nuu ni ndani'i ña'a ángel ma te jiña'a i ja na no'o Agar ma nuu iyo Sarai ma. Suni ni jiña'a ángel ma nuu Agar ma ja suchi yii ko kuu sa'ya ña ma te na xnani ña i Ismael.

Ni ndakokuiñi Agar ma nuu Sarai ma, te masu kua'a-ni sani te ni kâku sa'ya ña Ismael ma. Kivi nuu ni kâku Ismael ma chi kuun xiko iñu (86) kuiya iyo Abram ma.

12. Ni jiña'a Su'si ma nuu Abram sukan sa'a ya nuna kandija de ja tatnuni ya ma

(basado en Génesis 17.1–18.15)

Ni tatnuni Su'si ma nuu Abram ja chitnuni de ndaka tee israelita ma

Nuu yi'i Abram ma kuun xiko ja'un kuun (99) kuiya ma te ni ka'an tuku Su'si ma nuu de, te sa'a ni jiña'a ya:

—Kandija ni ndaka tnu'u tátnuni sa a te máko sa'a ni ni-in ja u'vi te skuiso sa nuu ni in ja sa'a sa ja kuu ni. Saña chi ja sa'a sa ja kuu ni kúu ja: sa'a sa ja kua'a xeen sa'ya tata ni ko kuu, te vitna chi Abram nani ni ja kúni ka'an yuva o tee kanuu, kovaa ndaxsama sa ja nani ni a te vitna te nukonani ni Abraham, ja kúni ka'an yuva kua'a xeen ñuu. Maa sa chindee ndaka sa'ya tata ni ma te kua'a sa ñu'ú Canaán ya ja jin ko kuu ta'vi i te ko kuu kuenda ni ji'in i ni-kani ni-jika. Kovaa maa ni ji'in sa'ya tata ni ma chi nini ja jin sa'a ni sukan ka'an sa a: chitnuni ni ndaka tee ñayii ve'e ni a te

suni chitnuni ni ndaka tee ni jaan ni ja ka jinukuechi de nuu ni a, nuu in smana ja ni ka kâku suchi yii ma te chitnuni ni i.

'Suni ndaxsama sa ja konani ñasi'i ni Sarai a, te vitna chi Sara nukonani ña, te sa'a sa in ja vii ja va'a xeen ja kuu ña. Koo in sa'ya ña ji'in ni, te maa ña ko kuu si'i ñayii kua'a xeen ji'in si'i kua'a xeen tee jin tatnuni —kúu ya jiña'a ya.

Ñatuu kandija Abraham ma sukan ni skuiso Su'si ma

Nuu ni jiniso'o Abraham sukan ni jiña'a Su'si ma te ni kusii de, vaa jani ini de ja in tee jâ iyo in ciento (100) kuiya chi masu kuu-ka koo sa'ya de te ni a in ña'a jâ iyo kuun xiko uxi (90) kuiya chi masu kuu-ka koo sa'ya ña jani ini de, te sa'a ni jiña'a de nuu Su'si ma:

—Iyo sayii sa Ismael ma te sa'a ni sukan ká'an ni a —kúu de jiña'a de.

Kovaa Su'si ma chi sa'a ni ndakone'e ya:

Ña'a, masu sa'a sa sukan ká'an ni a, sa'ya ni Ismael ma chi maa sa ko koto i te sa'a sa ja koo kua'a sa'ya tata i, kovaa ja ndaa ká'an sa ja koo in sayii ni ji'in ñasi'i ni Sara ma. In-ka kuiya te kâku sa'ya ni ma te xnani ni i Isaac, te suni skuiso sa nuu i ji'in nuu sa'ya tata i ma sukan ni skuiso sa nuu ni vitna a —kúu ya jiña'a ya.

Nuu ni jinu ni ka'an Su'si ma nuu Abraham ma, sani te kua'an ya.

Ni chitnuni Abraham ma tee ma

Abraham ma chi ni kandija de sukan ni tatnuni Su'si ma nuu de ma te ni chitnuni de ndaka tee ka iyo ve'e de ma: ni chitnuni de sayii de Ismael ma ji'in ndaka tee ka jinukuechi nuu de ma ji'in ndaka tee ni jaan de ja ka jinukuechi de nuu de ma, te suni ni jakitnuni tna maa Abraham ma.

Ni skuiso Su'si ma nuu Abraham ma ja koo in sayii de ji'in Sara ma

Ni ya'a jaku tiempu, te in kivi núkoo Abraham ma yatni ye'e de ma te ni jini de uni (3) tee ka iyo yatni yukan, ni jan tna'a de tee ma te ni kana de tee ma sukan-va'a kua'a de ja jin kaa tee ma. Tee yukan chi ni ka jan-ta'vi de, sani te ni tatnuni Abraham ma nuu Sara ma ja na satu'va ña xtatila jin kaa de, te

suni ni tatnuni Abraham ma nuu in tee jinukuechi nuu de ma ja na satu'va de jaku kuñu ja jin kaa de.

Nani ka yikuu de ka jaa de ma, te ni ka jikan-tnu'u de nuu Abraham ma ndenu iyo Sara ma, te ni jiña'a Abraham ma ja ini ve'e ma iyo ña. Te in tee ni kenda koo ma chi maa Su'si ma kúu ya ja ni kenda ñayivi ya, te ni jiña'a ya nuu Abraham ma ja nuu kuiya ma te kenda tuku ya in-ka jichi te kivi yukan chi jâ iyo in sayii Sara ma.

Sara ma chi ni jiniso'o ña sukan ni ka'an Su'si ma, te ni kusii ña, vaa ni jani ini ña ja in ña'a nija'nu xeen kúu ña te masu kuu-ka koo sa'ya ña. Kovaa Su'si ma chi ni jiña'a ya nuu Abraham ma ja máko kusii Sara ma, vaa Su'si ma chi ñatuu ni-in ja yii xeen ja masu kuu sa'a ya. Ni jiña'a Su'si ma in-ka jichi ja nuu kuiya te kenda ya in-ka jichi, te kivi yukan chi jâ iyo in sayii Sara ma.

Te Sara ma chi ni yu'u ña te ni jiña'a ña ja ñatuu ni kusii ña, kovaa sa'a ni jiña'a Su'si ma:

—Ja ndaa kúu ja ni kusii ni —kúu ya jiña'a ya.

13. Ni xnaa Su'si ma ñuu Sodoma ma ji'in ñuu Gomorra ma

(basado en Génesis 18.16–19.38)

Ni ka ndatnu'u Abraham ji'in tee ni kenda koo ve'e de ma

Ndinuni tee ni kenda koo ve'e Abraham ma ni ka ke koo de te kuan koo de ichi nuu ki'in o ñuu Sodoma ma, te ni ndikin Abraham ma te ni jan koo de jaku. Sani te in de ma ja kúu Su'si ma ja ni kenda ñayivi ya ma, sa'a ni jani ini ya: “Masu chu'u o nuu Abraham ya ja iyo ja sa'a o ma, vaa suu de ko kuu yuva ndaka ñayii ñuu o ma. Te vaa maa o ni kaji de te jito va'a o de sukan-va'a kaxtnu'u de nuu ñayii ve'e de ma sukan jin ndachiñu'u ña'a i ma te jin sa'a i ja va'a ja ndaa ma.”

Chukan kúu ja Su'si ma chi ni jiña'a ya nuu Abraham ma ja xi'na-ka jin koto ya ñuu Sodoma ma ji'in ñuu Gomorra ma nú ndija ja ka sa'a xeen i ja u'vi sukan ka ka'an ñayii ma sana xnaa ya ñuu ma.

Ni jikan-ta'vi Abraham nuu Su'si ma ja jin kuu ñayii ñuu Sodoma ma

Uu-ka tee kuan koo ji'in Su'si ma chi ángel Su'si ma ka kuu i, te kuan koo i ichi ñuu Sodoma ma. Sani te ni ka kendoo nduu-nka

maa Abraham ma ji'in Su'si ma, te ni jikan-tnu'u Abraham ma nuu Su'si ma sa'a:

—Te nú ka iyo visi ja uu xiko uxi (50) ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ñuu Sodoma ma, ¿xnaa ni ñuu yukan? Masu va'a-ni ja jin kúu tna ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma ja kuechi ñayii ka sa'a ja u'vi ma. Maa ni chi iya ja'nde ndaa tniñu ni-ka'nu ñuu ñayivi a kúu ni, te sa'a ni ja va'a ja ndaa ma —kúu de jiña'a de.

Te Su'si ma chi ni ndakone'e ya ja masu xnaa ya ñuu Sodoma ma nú ka iyo uu xiko uxi (50) ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma ñuu yukan.

Sani te Abraham ma ni kusaa ini de te ni jikan-tnu'u de Su'si ma nú xnaa ya ñuu Sodoma ma nú ka iyo visi a uu xiko u'un (45) ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma ñuu yukan. Te Su'si ma chi ni ndakone'e ya ja masu xnaa ya ñuu ma nute ka iyo visi ja uu xiko u'un (45) ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma.

Sani te Abraham ma ni jikan-tnu'u de Su'si ma nú xnaa ya ñuu Sodoma ma nú ka iyo visi a uu xiko (40) ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma ñuu yukan. Te Su'si ma chi ni ndakone'e ya ja masu xnaa ya ñuu ma nute ka iyo visi ja uu xiko (40) ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma. Sani te ni jikan-tnu'u tuku Abraham ma nú xnaa Su'si ma ñuu Sodoma ma nú ka iyo visi ja oko uxi (30) ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma. Te Su'si ma chi ndakone'e ya ja masu xnaa ya ñuu ma nute ka iyo visi ja oko uxi (30) ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma.

Te ni jikan-ta'vi-ka Abraham ma nuu Su'si ma ja jin kuu ñayii ñuu Sodoma ma, te ni jikan-tnu'u de nuu ya nú xnaa ya ñuu ma nute ka iyo visi ja oko (20) ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma, te Su'si ma chi ni jiña'a ya ja masu xnaa ya nute sukan. Te sandi'i-nka te ni jikan-tnu'u Abraham ma nuu Su'si ma nú xnaa ya ñuu Sodoma ma nute ka iyo visi ja uxi (10) ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma. Te ni ndakone'e Su'si ma ja masu xnaa ya ñuu ma nú ka iyo visi ja uxi (10) ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma ñuu yukan.

Nuu ni jinu ni ka'an Abraham ndaka cha'a, sani te kuan no'o Su'si ma te kuan no'o tna Abraham ma ve'e de ma.

Ni sa'a Su'si ma ja ni kaku Lot ma

Nuu ni ñini ma te ni kenda koo nduu ángel Su'si ma ñuu Sodoma ma te ni ka ndani'i i Lot ma ja núkoo de ye'e nuu kivi o ini ñuu ma. Nu ni jini Lot ma ángel ma te ni ja'an de ni jan

tna'a de i te ni jiña'a de ja jin koo de ji'in i ve'e de ma ja jin ndoo i yukan, sani te kuan koo ángel ma ji'in Lot ma ve'e de ma.

Nuu ni jinu ni ka kuxini de ma, nuu sani te jin kavatuu de ja jin kusu de ma, te ni kenda koo ndaka tee ñuu Sodoma ma ve'e Lot ma. Te ndaka tee ma ka jiña'a nuu Lot ma ja na kene'e de ángel ma sukan-va'a jin kavatuu tee ma ji'in i.

Lot ma chi jiña'a de tee ma ja máko jin sa'a de i sukan, su'va jiña'a de ja nú ka kuni tee ma te na jin koo maa de ji'in nduu sasi'i Lot ma, te sasi'i Lot ma chi ñatuu jin tñanda'a-ka i. Kovaa tee ñuu Sodoma ma chi masu ka niniso'o de ja ká'an Lot ma, su'va ni ka ndakiti ini de nuu Lot ma. Ángel ma chi ni ka ndachi'i kunu i Lot ma ve'e ma; nú ña'a chi jin xtuu tee ma ye'e ma nkuu. Ni ka ndakasi ángel ma ye'e ma te ni ka sa'a i ja ni ka ndukuaa tee ñuu Sodoma ma te ni ñatuu ka ndani'i-ka de ye'e ma.

Sani te ni ka jiña'a ángel ma nuu Lot ma ja ndaka de ji'in ñayii ve'e de ma na jin ke koo de ñuu Sodoma ma, vaa sani te jin xnaa ndi'i kuiti ángel ma ñuu ma. Sani te maa jakuaa yukan, ni ja'an Lot ma te ni ka'an de ji'in suchi jin ko kuu kasa de ma sukan ni ka jiña'a ángel ma, kovaa maa i chi ñatuu ni ka kandija i ja xnaa Su'si ma ñuu Sodoma ma, te ni ka jiña'a i ja masu jin koo i ji'in Lot ma.

Nuu ve ndii ma sani te ángel ma ni ka xnuu i Lot ma ji'in ñasi'i de ma ji'in nduu sasi'i de ma ja na jin ke koo de ñuu Sodoma ma, kovaa Lot ma chi ñatuu ka nuu de ja jin ke koo de, te ni ka tñii ángel ma nda'a Lot ma te ni ka kene'e i ndi-kuun de ñuu Sodoma ma. Ni ka jiña'a ángel ma nuu Lot ma ja na jin kunu de jin koo de ichi yuku ma te máko jin ndakonenuu de ja jin konde'ya de vaa Su'si ma chi xnaa ya nii ndu'va yukan, ji'in ndaka ñuu ka iyo yukan.

Ni xnaa Su'si ma ñuu Sodoma ma ji'in ñuu Gomorra ma

Ni yu'u xeen Lot ma ja sukan naa ñuu Sodoma ma te ni jikan-ta'vi de nuu ángel ma ja na jin kua'a i tñu'u te ki'in de in ñuu luluu nani Zoar ja iyo ndu'va yukan. Ángel ma chi ni ka jiña'a i ja kuu ki'in de, kovaa na konuu de ki'in de. Ni ka ke'en Lot ma ichi te kuan koo de, kovaa ñasi'i de ma chi ni ndakonenuu ña nde'ya ña ñuu ma, sani te ni nduu ña in yuu ñii.

Nuu ve ndii ma te ni kenda koo Lot ma ji'in nduu sasi'i de ma ñuu Zoar ma sani te ni sa'a Su'si ma ja ni kuun ñu'u ji'in azufre ichi

andivi ma te ni jinu i siki ñuu Sodoma ma ñuu Gomorra ma ji'in jaku-ka ñuu ka ndatuu ndu'va yukan, yika-nka ja ñuu Zoar ma ni kaku. Ndaka ñayii ka iyo nuu ni jinu ñuu'u ma ni ka ji'i te ndaka ja ni ka saka ñayii ma itu i ma ni naa. Kovaa Su'si ma chi ni sa'a ya ja ni kaku Lot ma vaa ni yo niniso'o ya ja ni jikan-ta'vi Abraham ma.

Kivi yutnee ma te nde'ya Abraham ma ichi ndu'va yukan te ni jini de ja kana ñu'ma-ka.

Ni ya'a jaku kivi sani te kua'an Lot ma ni iyo de in yavi ichi yuku ma. Te sasi'i de ma chi ka yu'u i ja ma jin tñanda'a-ka i, te ka jani ini i ja nú sukan chi ñatuu-ka na tna'a yuva i Lot ma koo. Chukan kúu ja in kivi te ni ka xndajini i yuva i ma te ni katuú suchi java'a-ka ma ji'in de. Te kivi yutnee ma te ni ka xndajini tuku i de te ni katuú suchi lule-ka ma ji'in de. Te sukan te nduu i ma ni ka ni'i sa'ya. Suchi java'a-ka ma ni iyo in sayii i te Moab ni yo nani i, te sa'ya tata i ka kuu ñayii moabita ma; te suchi lule-ka ma suni ni iyo tna in sayii i te Ben-ammi ni yo nani i, te sa'ya tata i ka kuu ñayii amonita ma.

14. Ni kâku Isaac, sa'ya Abraham ma

(basado en Génesis 21)

Su'si ma chi ni sa'a ya sukan ni skuiso ya nuu Abraham te ni ni'i sa'ya Sara ma te in suchi yii ni yo kuu i. Ni kâku sa'ya ña ma te ni ka xnani ña i Isaac. Nuú una (8) kivi ja ni kâku i ma te ni sa'a Abraham ma sukan ni tatnuni Su'si ma te ni chitnuni de i.

Kivi yukan chi jâ iyo Abraham ma in ciento (100) kuiya, te sii ini xeen ka iyo de ji'in ñasi'i de ma, vaa jâ iyo in sayii de ma.

Kivi ni ndondee Isaac ma ja jaxi i ma te ni sa'a Abraham ma in viko ka'nu. Kivi ni yo kuu viko ma te ni jini Sara ma ja Ismael ma chi jákundee i Isaac ma. Ni ndakiti xeen ini Sara ma te ni jiña'a ña nuu Abraham ja na taji de Ismael ma ji'in Agar ña'a jinukuechi nuu ña ma, ña'a kúu si'i Ismael ma, vaa ñatuu kúni Sara ma ja tna'a ja ko kuu ta'vi Isaac ma te ni'i tna Ismael ma jaku.

Te Abraham chi kúxii xeen ini de vaa suni kútoo tna de Ismael ma, kovaa Su'si ma chi ni jiña'a ya nuu de ja va'a-ni ja kene'e de Ismael ma ji'in si'i i ma ve'e de ma, vaa Isaac ma chi koo kua'a xeen sa'ya tata i te suni Ismael ma chi koo kua'a xeen tna sa'ya tata i. Sani te ni ndakuan-ta'vi Abraham ma nuu Agar ma ji'in Ismael ma te kuan koo maa i, te ni yo jito Su'si ma Ismael ma ji'in si'i i ma.

15. Ni jitotnuni Su'si ma Abraham nú kandija de ja tatnuni ya ma
(basado en Génesis 22)

Ni tatnuni Su'si ma nuu Abraham ja ka'ni de sayii de ma

Nuu já ni kuu jana'a-ka Isaac ma, te in kivi te ni jitotnuni Su'si ma Abraham ma nú ndija de ja kándija de ndaka ja tátnuni Su'si ma. Ni tatnuni Su'si ma nuu Abraham ma ja kueba de sayii de Isaac ma te ki'in de ji'in i onde yuku nani Moríah ma te yukan te ndakua'a de i nuu Su'si ma, te ka'ni de i sukan ka ja'ni ñayii ma kiti ka ndakua'a i nuu Su'si ma. Te Abraham ma chi kúni de ja kandija de ja tátnuni Su'si ma, chukan kúu ja ni jeka de sayii de ma te kuan koo de; uni (3) kivi ni ka jika de te ni kenda koo de onde yuku nani Moríah ma.

Nuu já ni ka kuyatni de ja sani te kenda koo de yuku ma, te sa'a ni jiña'a Isaac ma nuu yuva i Abraham ma:

—Taa, ve koo ji'in o tutnu ji'in tutnu ñu'u ja jin xtna'a o ñu'u ma, kovaa ¿ndenu iyo ndikachi kiti jin ndakua'a o nuu Su'si ma? —kúu i jiña'a i.

Te sa'a ni ndakone'e Abraham ma:

—Maa Su'si ma taa kiti jin ndakua'a o nuu ya, sa'ya —kúu de jiña'a de.

Ni wa'a Su'si ma kiti ni ka ndakua'a de nuu ya ma

Nuu ni kenda koo Abraham ma nuu yuku ma, te ni xtutu de yuu te ni sa'a de in altar nuu Su'si ma te ni satu'va de tutnu ma sukan-va'a teñu'u de ma. Sani te ni ju'ni de sa'ya de Isaac ma te ni sonee de i siki tutnu ma te ni ndone'e de yuchi ma ja ka'ni de i.

Maa ora yukan te ni ka'an-ni Su'si ma, te sa'a jiña'a ya nuu de:

—Abraham —kúu ya jiña'a ya.

—Ya iyo sa —kúu Abraham ma jiña'a de.

Te sa'a ni jiña'a Su'si ma:

—Máko ka'ni ni sayii ni a. Já ni jini sa ja ndijin chi ja ndaa ja kándija ni ja tátnuni sa ma, vaa já iyo tu'va ni ja ndataa ni sayii ni suchi maa in maa tnu'u-ni neva'a ni a —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ndonenuu Abraham ma te ni jini de in ndikachi ni jakuita tne'nu ne'un tnu iñu ma, te ni tnii de ndikachi ma te ni ja'ni de ti te ni ndakua'a de ti nuu Su'si ma.

Sani te ni ka'an tuku Su'si ma in-ka jichi, te sa'a ni jiña'a ya nuu Abraham ma:

—Ja sukan ni kandija ni ja ndataa ni sayii ni a nuu sa ma nkuu, te saña chi sa'a sa ja vii ja va'a xeen ja kuu ni. Sa'a sa ja kua'a xeen sa'ya tata ni ko kuu sukan kua'a xeen tiuxini ma ka iyo andivi ma, xi sukan kua'a ñuti kaa yu'u mar ma. Sa'a sa ja sa'ya tata ni ma chi ndimaa jin kundee i nuu ñayii ñatuu ka kuni mani nuu i ma, te ja maa sa'ya tata ni ma te jin kuta'vi ndaka ñayii ñuu ñayivi a ja vii ja va'a. Te ndaka chi sukan sa'a sa vaa maa ni chi ni kandija ni sukan ni tatnuni sa nuu ni ma —kúu ya jiña'a ya.

Masu kua'a-ni kivi sani te kua'an Abraham ma nuu nani Beerseba ma, te yukan ni iyo de.

16. Ni ji'i Sara ñasi'i Abraham ma, te ni tnanda'a sayii de Isaac ma ji'in Rebeca ma

(basado en Génesis 23–24)

Ni ji'i Sara ma

Ni ya'a jaku tiempu, te kuan koo Abraham ma ji'in ndaka ñayii ve'e de ma de ñuu Hebrón ma, te yukan ni ka iyo de, te yukan ni ji'i ñasi'i de Sara ma. Abraham ma chi ciento oko uja (127) kuiya iyo de kivi nuu ni ji'i Sara ma, te kua'a kivi ni kuxii ini de. Te kúni in nuu chu'u de Sara ma, chukan kúu ja ni ja'an de ni ka'an de ji'in ñayii heteo ka iyo yatni yukan, te ni chuya'vi Abraham ma kuun ciento (400) xu'un plata nuu tee nani Efrón ma te ni jaan de in ñu'u nuu iyo in yavi. Te yavi yukan chi Macpela nani.

Ni tetniñu Abraham ma tee jinukuechi nuu de ma ja ki'in de ñuu Harán ma

Nuu ni ya'a ja ni ji'i Sara ma, te ni nduku Abraham ma suchi ko kuu ñasi'i sayii de Isaac ma, kovaa ñatuu kúni de ja tnanda'a sayii de ma ji'in in ña'a Canaán ma, te ni tetniñu de in tee jinukuechi nuu de ma ja na ki'in tee ma onde ñuu Harán ma nuu ka iyo tna'a Abraham ma sukan-va'a nduku de ñasi'i Isaac ma. Te Abraham ma chi ni jiña'a de tee jinukuechi nuu de ma ja na skuiso de nuu Abraham ma ja jin nduku de ñasi'i Isaac ma, te masu kua'a de tnu'u ja ki'in Isaac ma ja koo i ñuu ñasi'i i ma.

Kua'an tee jinukuechi nuu Abraham ma ñuu Harán ma

Ni jeka tee jinukuechi nuu Abraham ma uxi (10) camellu te ni skuiso de ti kua'a ja skuta'vi de tna'a suchi ko kuu ñasi'i Isaac ma. Sani te kua'an de ñuu Harán ma, nuu iyo Nacor tee kúu ñani Abraham ma. Nuú ni ñini ma te ni kenda de yu'u ñuu ma nuu iyo in soko ndute. Te camellu de ma chi kúni ja jin ko'o ti ndute, chukan kúu ja ni sunkani de ti. Te maa ora yukan ni kenda koo suchi si'i ñuu Harán ma nuu iyo soko ma ja jin tava i ndute. Te tee jinukuechi nuu Abraham ma sa'a ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma:

—Su'si, maa ni kúu Su'si iya kúkanu ini jito'o sa Abraham ma, te jikan-ta'vi sa nuu ni ja sa'a ni ja na kendoo va'a tniñu ni sacargu ña'a jito'o sa ma. Vitna ja iyo yatni sa yu'u soko ndute ya, te ni kenda koo suchi si'i a ja jin tava i ndute i ma. Te jikan-ta'vi sa nuu ni ja nde suchi si'i taa jaku ndute ko'o sa te ka'an i ja tava i ndute jin ko'o camellu sa ya, te kuni sa ja suu i ko kuu ñasi'i Isaac ma. Te sukan te kuni sa ja chindee ndija ni jito'o sa ma —kúu de jiña'a de.

Ni chindee Rebeca ma tee jinukuechi nuu Abraham ma

Yikuu-ka tee jinukuechi nuu Abraham ma jikan-ta'vi de nuu Su'si ma nuu ni jini de ja ni kenda in suchi si'i vivii kaa ja kuan ke'en i ndute i soko ma. Nuú ni jinu ni xchitu i tindo'o i ma ndute i ma te ni jan tu'va tee jinukuechi nuu Abraham ma te jiña'a de i ja kua'a i jaku ndute ko'o de. Te suchi si'i ma chi ni wa'a i ndute ni ji'i maa de te suni ni jiña'a i ja kua'a i ndute jin ko'o camellu de ma. Nuú ni jinu ni ka ji'i camellu ma ndute ma, sani te ni chu'un de nduu nda'a suchi si'i ma in in yo'o siki vivii kaa te ni chi'i de in xe'e xitni suchi si'i ma, te ni jikan-tnu'u de nde in kúu yuva i te jiña'a de ja nú kuu ndoo de ve'e i ma jakuaa yukan.

Te ni jiña'a i ja sasi'i tee nani Betuel ma kúu i, te Betuel ma chi sayii Nacor ma kúu de; te suni ni jiña'a i ja ve'e i ma chi iyo nuu kuu ndoo de te suni iyo ja jin kaa camellu de ma.

Sani te tee jinukuechi nuu Abraham ma ni ndakuan-ta'vi de nuu Su'si ma vaa maa ya ni skaka ña'a onde ni kenda de ve'e ñayii ka kuu tna'a Abraham ma, te maa ya chindee Abraham ma.

Suchi si'i ma chi Rebeca nani i, te jinu i kuan no'o i ve'e i ma te ni ndakani i ndaka sukan ni kuu ma nuu ndaka ñayii ve'e i ma. Te Labán ma ja kúu de ku'va Rebeca ma, ni kee kunu de ve'e ma te kua'an de nuu iyo tee jinukuechi nuu Abraham ma, te ni ka'an de

tnu'u vii tnu'u va'a nuu tee ma ja ni kenda de ma, sani te kua'an Labán ma ji'in de ve'e de ma.

Ni jiña'a tee jinukuechi nuu Abraham ma tniñu kua'an de ma

Sani te ni satu'va Labán ma ja jin kuxini de, kovaa tee jinukuechi nuu Abraham ma chi jiña'a de ja xinañu'u-ka kuña'a de tniñu kua'an de ma sana jin kuxini de. Sani te ni jiña'a de ja Abraham tee xi-nuu jinukuechi de ma ni tetniñu ña'a ja kua'an de ma, te ni sacargu ña'a Abraham ma ja ki'in de jin nduku de suchi ko kuu ñasi'i sayii de Isaac ma. Suni ni jiña'a de sukan ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma, ji'in sukan ni sa'a Rebeca ma ja ni wa'a i ndute ni ji'i maa de ji'in ndute ni ka ji'i camellu de ma. Sani te ni jikan-tnu'u de nuna jin kachi tna'a Rebeca ma ja ki'in de ji'in i te tnanda'a i ji'in Isaac ma.

Te Betuel, yuva Rebeca ma, ji'in ku'va i Labán ma chi ni ka jinitnuni i ja maa Su'si ma jâ ni jani ini onde xinañu'u ma ja Rebeca ma ko kuu ñasi'i Isaac ma, te chukan kúu ja ni ka jiña'a de ja kuu. Sani te tee jinukuechi nuu Abraham ma ni kene'e de ja yinda'a de kua'an de ma te ni skuta'vi de tna'a Rebeca ma, te ja ni wa'a de ma chi ja ka ndee ya'vi xeen ka kuu, nuu ni jinu ni ka kuxini de ma sani te ni ka kixi de.

Ni tnanda'a Isaac ma ji'in Rebeca ma

Kivi yutnee ma, sani te ni jikan-tnu'u tee jinukuechi nuu Abraham ma nú jâ kuu ki'in de ji'in Rebeca ma. Te tna'a Rebeca ma chi ni ka jiña'a i ja ka kuni i ja ndoo-ka Rebeca ma jaku-ka kivi, kovaa tee jinukuechi nuu Abraham ma chi kúni de ja no'o de te Rebeca ma chi suni ni kachi i ja ki'in i ji'in de, te maa xtnee kivi yukan sani te kuan koo de ji'in i onde nuu iyo Isaac ma. Nuú ni kenda koo de ma, te ni tnanda'a Isaac ma ji'in Rebeca ma te ni kutoo xeen i suchi ma.

17. Ni ji'i Abraham ma

(basado en Génesis 25.1-18)

Ni ya'a jaku tiempu ja ni ji'i Sara ma, te Abraham ma chi ni ndatnanda'a de te ni iyo-ka iñu (6) sa'ya de ji'in ñasi'i de ma. Kovaa Isaac ma kúu suchi ni nukuiñi nuu tniñu yuva i ma, te

suu i ni ni'i kua'a-ka ja ni yo kuu ta'vi i kivi nuu ni ji'i yuva i Abraham ma. Abraham ma chi ciento uni xiko ja'un (175) kuiya iyo de kivi nuu ni ji'i de ma, te sayii de Isaac ma ji'in sayii de Ismael ma ni ka chu'u ña'a yatni nuu yinee ñasi'i de Sara ma, yavi nuu nani Macpela ma.

Te kivi yukan chi jâ ka iyo kua'a sa'ya Ismael ma, te ni ka iyo i ichi nuu kána kandii ma Canaán ma. Te Su'si ma chi ndimaa ni yo chindee ya Isaac ma.

18. Jacob sa'ya Isaac ma, ni xnda'vi i ñani i Esaú ma

(basado en Génesis 25.19–28.22)

Ni ka kâku Esaú ma ji'in ñani i Jacob ma

Jâ ni kuu oko (20) kuiya ja ni ka tnanda'a Isaac ma ji'in Rebeca ma te ñatuu kúu jin koo sa'ya de, chukan kúu ja Isaac ma chi ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja kuu ñasi'i de ma te ni jikan de nuu ya ja na kua'a ya sa'ya de. Te Su'si ma chi ni ndakone'e ya ja ni jikan-ta'vi Isaac ma, te ni ni'i sa'ya Rebeca ma. Te Rebeca ma chi ni jini ña ja kanda xeen lulu ña ma te ni jikan-tnu'u ña nuu Su'si ma nava'a kúu sukan ma, te ni ndakone'e ya ja uu (2) sa'ya ña mu kúu; chukan kúu ja ka kanda xeen i ma. Te ni jiña'a Su'si ma ja nduu sa'ya ña ma chi maa maa i jin koo kua'a sa'ya tata i, kovaa suchi lule-ka ma chi koo-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu i.

Te ni yo kuu sukan ni jiña'a Su'si ma, te cuati ni ka yo kuu sa'ya Rebeca ma. Suchi ni kâku xinañu'u ma chi tikua'a ñíí i ma te ti-ixi i, te ni ka xnani de i Esaú. Suchi ni kâku ja ku-uu ma chi tníi i xuu ja'a ñani i ma nuu ni kâku i ma, te ni ka xnani de i Jacob.

Nuu ni ka ja'nu i ma te Esaú ma chi in suchi ni yo ja'ni kiti yuku ni yo kuu i, te ñani i Jacob ma chi ni yo jatna ini-ka i ja koo i ve'e ma. Isaac ma chi ni yo kutoo-ka de Esaú ma, vaa ni yo jatna ini xeen de ni yo jaa de kuñu kiti ni yo ja'ni Esaú ma; te Rebeca ma chi ni yo kutoo-ka ña Jacob ma.

Ni xiko Esaú ma nuu ñani i Jacob ma ja vii ja va'a ja iyo ja ni'i i ja kúu i suchi xinañu'u ma

In kivi te ve'e ma-ni iyo Jacob ma te ni sa'a i in ndeyu. Te ni ndenda Esaú ma ja ni ja'an i ni jan nduku i kiti yuku ma, te ni jinyavi i ni ndenda i te ni jikan i nuu ñani i Jacob ma ja na

kua'a i jaku ndeyu ni sa'a i ma kaa Esaú ma, te Jacob ma chi ni jiña'a i ja kuu kua'a i ndeyu kaa Esaú ma, kovaa Jacob ma chi kúni i ja ndakua'a Esaú ma ja vii ja va'a iyo ja ni'i i ja kúu i suchi xinañu'u ma. Te Esaú ma chi ni jani ini i ja masu nde jiniñu'u ja suchi xinañu'u kúu i ma, te ni ndakua'a i Jacob ma ja vii ja va'a iyo ja ni'i i ja kúu i suchi xinañu'u ma, sani te ni wa'a Jacob ma xtatila ji'in ndeyu ni jaa Esaú ma.

Ni sa'a Su'si ma ja vii ja va'a ja kuu Isaac ma

Ne'un kivi yukan te ni iyo in tnama xeen ichi yukan, te ni kenda Su'si ma nuu Isaac ma te sa'a ni jiña'a ya:

—Máko ki'in ni Egipto ma, vaa maa sa koo ji'in ni te sa'a sa koo vii koo va'a ni. Te sa'a sa sukan ni skuiso sa nuu yuva ni Abraham ma te taa sa ndaka ñu'ú iyo Canaán ya ja jin ko kuu ta'vi ni ji'in sa'ya tata ni ma. Sa'a sa ja kua'a xeen sa'ya tata ni ko kuu sukan kua'a tiuxini ka iyo andivi ma. Te sukan sa'a sa ndaka, vaa Abraham ma chi ndimaa ni kandija de tnu'u tátnuni sa ma —kúu ya jiña'a ya.

Su'si ma chi ni sa'a ndija ya ja ni iyo vii ni iyo va'a Isaac ma. Te Isaac ma chi ni kenda de ja ni yo kuu de in tee xiku xeen, te ni iyo kua'a xeen kiti de te suni ni iyo kua'a ñayii ka jinukuechi nuu de.

Nuu ni ndi'i Esaú ma uu xiko (40) kuiya te ni tnanda'a i ji'in uu (2) ña'a. Kovaa Isaac ma ji'in Rebeca ma ja ka kuu de yuva i ji'in si'i i ma chi ñatuu ka iyo sii ini de, vaa ña'a yukan chi ñayii heteo ma ka kuu ña, te ka ndachiñu'u ña tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

Isaac ma kúni de ja ka'an de ja vii ja kuu sayii de Esaú ma

Ni ya'a jaku-ka tiempu sani te Isaac ma chi ni kunija'nu-ka de te ñatuu kundijin-ka nuu de. Te jani ini de ja masu kua'a-nka-ni te kúu de. Chukan kúu ja ni jani ini de ja ka'an de ja vii ja va'a ja kúu sayii de Esaú ma, ja kúu i suchi xinañu'u ma, vaa sukan ni ka yo sa'a ñayii israelita ma. Ni kana Isaac ma sayii de Esaú ma te jiña'a de ja kí'in i jín nduku i in kiti yuku te kijaa i te sa'a i ndeyu kaa de, te nú ni kuu, te ka'an de ja vii ja va'a ja kuu i.

Ni xnda'vi Jacob ma yuva i ma

Rebeca ma chi ni jiniso'o ndi'i ña sukan ni jiña'a Isaac ma nuu Esaú ma, te nuu ni kee kunu Esaú ma kua'an i kuan nduku i kiti yuku ma te ni kana ña sa'ya ña Jacob ma te jiña'a ña ja jín ke'en i uu (2) ndixi'yu kiti ndoo, kiti va'a-ka ma. Te ni jake'en Jacob ma ti, te ni sa'a Rebeca ma ndeyu jatna ini xeen-ka Isaac ma.

Sani te ni ndaskone'nu Rebeca ma Jacob ma sa'ma Esaú ma, te ni chutuu ña ñií kiti ma nda'a i ma ji'in sukun i ma sukan-va'a kona'a ja ti-xi ñií i ma sukan kaa ñani i Esaú ma. Sani te ni wa'a ña ndeyu ni sa'a ña ma te jiña'a ña ja jin xsia'a Jacob ma nuu yuva i ma sukan-va'a nuna jinu kaa de ma te ka'an de ja vii ja va'a ja kuu Jacob ma, te suu i kuta'vi ja iyo ja ko kuu kuenda ñani i Esaú ma.

Sani te ni ja'an Jacob ma nuu iyo yuva i ma te ni sa'a i tnu'u ja Esaú ma kúu i. Isaac ma chi ni jiniso'o de ja ká'an i sukan ká'an Jacob ma, kovaa ni kandija de ja Esaú ndija ma kúu i, vaa ne'nu i sa'ma Esaú ma te ka ñutuu ñií kiti ma nda'a i ma. Te ni jikan-ta'vi Isaac ma nuu Su'si ma ja kuu sayii de ma, ni jikan de nuu ya ja ndimaa na jin kuu itu i ma, te na kenda i ko kuu i in suchi tatnuni nuu ñayii kua'a xeen.

Te suni ni jikan de nuu Su'si ma ja na kenda Jacob ma ja ko tatnuni i nuu ñani i ma, te ndaka ñayii jin chindee Jacob ma na chindee ya i, kovaa ndaka ñayii jin sa'a ja u'vi ja kuu Jacob ma te na ndasa'a Su'si ma ja u'vi ja jin kuu i.

Ñatuu ni ni'i-ka Esaú ma tnu'u vii tnu'u va'a

Yika ni ndee Jacob ma ja ni jinu ni ka'an Isaac ma ja vii ja va'a ja kuu i ma, sani te ni kenda Esaú ma ji'in ndeyu kuñu kiti ni jan nduku i yuku ma, te jiña'a i ja na kaa yuva i ma sani te ka'an de ja vii ja va'a ja kuu i ma. Sani te ni jinitnuni Isaac ma ja ni ka'an de tnu'u vii tnu'u va'a ja kuu Jacob ma masu ja kuu Esaú ma. Te ni kuxii xeen ini de, kovaa masu naxe sa'a-ka de.

Sani te Esaú ma ni ka'an nda'vi i ji'in yuva i ma ja na ka'an tna de ja vii ja va'a ja kuu tna i. Te Isaac ma ni jiña'a de ja masu koo yatni i nuu ka iyo ñu'ú va'a, ñu'ú ja'an ma; te ko kanaa i ji'in ñayii ñatuu ka kuni mani nuu i ma te koteku i. Suni ni jiña'a de ja ko tatnuni ñani i Jacob ma nuu i, kovaa kenda in kivi ja masu sukan-ka ko kuu.

Ni jinu ndee Jacob ma nuu ñani i Esaú ma

Ja sukan ni sa'a Jacob ma ja ni xtaande i ja vii ja va'a ja iyo ja ni'i Esaú ma nkuu ma, te Esaú ma chi ni ndakiti xeen ini i nuu Jacob ma te ni jakondee i jani ini i naxe ka'ni i ñani i ma nuna ya'a ja kúu yuva i Isaac ma. Kovaa Rebeca ma chi ni jini ña sukan jani ini Esaú ma te ni jani ini ña ja va'a-ka ja na ki'in jika Jacob ma. Ni jiña'a ña Jacob ma ja na ki'in i koo i ve'e xito i Labán ma jaku kivi nani ya'a ini ñani i Esaú ma.

Sani te ni ka'an Rebeca ma nuu Isaac ma te jiña'a ña ja ñatuu kúni ña ja tnanda'a Jacob ma ji'in ña'a heteo ma. Sani te ni kana Isaac ma Jacob ma te jiña'a de ja va'a-ka ja ki'in i nuu ka iyo tna'a si'i i ma, te yukan na nduku i ña'a ko kuu ñasi'i i, te Jacob ma ni kandija i sani te kua'an i.

Ichi kua'an Jacob ma te ni kenda i in nuu ni kixi i te ni jani i ja iyo in escalera ja nukuiñi tnu nuu ñu'ú ya te kenda tnu onde andivi ma, te ka nda koo ka nukoo ángel ka kuu i.

Sani te ni kenda Su'si ma, te sa'a jiña'a ya nuu Jacob ma:

—Maa ri kúu Su'si iya ni yo kukanu ini Abraham ma ji'in Isaac ma. Te taa ri Canaán ya ja jin ko kuu ta'vi ro ji'in sa'ya tata ro ma, te kua'a xeen sa'ya tata ro ko kuu. Te maa ri ko koto va'a ña'a ichi ki'in ro a, te ko koto ña'a ri ichi ndii ro ve'e ro ma, te ñatuu na ja u'vi ndo'o ro —kúu ya jiña'a ya.

Nuu ni ndoto Jacob ma, te ni jini i ja ni iyo ndija Su'si ma ji'in i yukan, te ni xnani i yukan Betel ja kúni ka'an ve'e Su'si ma.

Sani te ni skuiso Jacob ma nuu Su'si ma ja nuna ko koto ndija ña'a ya ichi ki'in i ma, ja ki'in va'a i te ndakokuiñi va'a i, te ko kuu ya Su'si i te ko ndachiñu'u i ya, te ja ndaka ja koneva'a i ma te ndakua'a i ya diezmo ma.

19. Ni iyo Jacob ma ve'e xito i Labán ma te ni tnanda'a i ji'in Lea ma ji'in Raquel ma

(basado en Génesis 29–33; 35–36)

Ni tnanda'a Jacob ma ji'in Lea ma ji'in Raquel ma

Ni kenda Jacob ma ve'e xito i Labán ma ja iyo ñuu Harán ma, te ni kendoo i yukan in yoo te ni yo chindee i xito i ma ni ka yo satniñu i. Labán ma chi ka iyo uu (2) sasi'i de, te in i ma nani

Lea te in-ka i ma nani Raquel. Lea ma kúu suchi java'a-ka, te Raquel ma kúu suchi lule-ka. Te Raquel ma kúu suchi kaa vii-ka.

Nuu ni ya'a in yoo ma te jiña'a Labán ma ja chuya'vi de ja satniñu Jacob ma, te ni jikan-tru'u de nuu Jacob ma na saa kúni i ja ke'en ya'vi i. Te Jacob ma chi ni jiña'a i ja iyo i ja satniñu i uja (7) kuiya nuu Labán ma nuna kua'a de sasi'i de Raquel ma ja tnanda'a i ji'in Jacob ma. Te Labán ma chi ni kachi de, te ni satniñu Jacob ma uja (7) kuiya ja kuu Raquel ma.

Nuu ni kenda ja ni chitu kivi ni satniñu Jacob ma ja kuu Raquel ma, te ni sa'a Labán ma in viko ka'nu ja tnanda'a sasi'i de ma, kovaa ni xnda'vi de Jacob ma. Vaa jakuaa yukan chi ñatuu ni wa'a de sasi'i de Raquel ma chi su'va sasi'i de Lea ma ni wa'a de; kovaa Jacob ma chi masu ni jinitnuni de, te onde nuu ni ndii ma sana ni jini de ja Lea ma ni kixi ji'in de.

Te kivi yutnee ma te ni jiña'a Jacob ma nuu Labán ma nava'a ni sa'a de sukan ma, kovaa ni jiña'a Labán ma ja masu va'a-ni ja xinañu'u-ka Raquel ma tnanda'a sana Lea ma, vaa suchi lule-ka kúu Raquel ma. Sani te ni jiña'a Labán ma nuu Jacob ma ja kua'a de sasi'i de Raquel ma nuna satniñu Jacob ma uja-ka (7) tuku kuiya. Sani te ni tnanda'a tna Jacob ma ji'in Raquel ma, te ni satniñu de uja-ka (7) kuiya ja kuu ña. Kivi ni ka tnanda'a sasi'i Labán ma chi ni wa'a yuva i ma in in suchi si'i jin kunukuechi nuu i. Suchi ni yo jinukuechi nuu Lea ma chi Zilpa nani i, te suchi ni yo jinukuechi nuu Raquel ma chi Bilha nani i.

Sa'ya Jacob ma

Jacob ma chi kútoo-ka de Raquel ma sana Lea ma, kovaa Su'si ma chi ni kunda'vi ini ya Lea ma te ni wa'a ya kuun (4) sa'ya ña. Suchi xinañu'u ma nani Rubén, suchi ku-uu ma nani Simeón, suchi ku-uni ma nani Leví te suchi ku-kuun ma nani Judá.

Sani te Raquel ma ja ñatuu na sa'ya ña ma, ni kukueñu ini ña nuu Lea ma, te ni jiña'a ña nuu Jacob ma ja na kavatuu de ji'in Bilha, ña'a jinukuechi nuu ña ma, te ni sa'a Jacob ma sukan ni jiña'a ña ma te ni ni'i sa'ya Bilha ma, te nuu ni kâku i ma te ni xnani Raquel ma i Dan. Te ni iyo in-ka sayii Bilha ma te ni xnani Raquel ma i Neftalí.

Nuu ni ya'a ja ni kâku Judá sayii Lea ma, te ni ya'a jaku kivi ta ñatuu-ka na sa'ya ña ka iyo nkuu, chukan kúu ja ni jiña'a ña nuu Jacob ma ja na kavatuu de ji'in Zilpa ña'a jinukuechi nuu ña ma.

Te ni iyo in sa'ya Zilpa ma te ni yo nani i Gad, te ni iyo in-ka i te ni yo nani i Aser. Sani te ni ya'a jaku-ka kivi te ni ka iyo uu-ka (2) sayii Lea ma, in i ni yo nani Isacar te in-ka i ni yo nani Zabulón, te ni iyo in sasi'i ña te ni yo nani i Dina.

Ja ni ya'a ndaka sukan ma, te ni ndakone'e Su'si ma ja ni yo jikan-ta'vi Raquel ma te ni iyo in sa'ya ña te ni yo nani i José.

Kuan nu koo Jacob ma ji'in ndaka ñayii ve'e de ma Canaán ma

Nuu ni ya'a ja ni kâku José ma, te Jacob ma ni kuni de ja no'o de jin nu koto de tna'a de ma. Kovaa Jacob ma ji'in Labán ma chi ni ka ndatnu'u tna'a de te ni ka kendoo de sukan ko kuu ya'vi Jacob ma ja satniñu de nuu Labán ma, kovaa Labán ma chi ndimaa ni yo xnda'vi de Jacob ma. Kovaa Su'si ma chi ndimaa ni yo jito ya Jacob ma te ni kuxiku xeen-ka de sana Labán ma.

In kivi te ni ka'an Su'si ma nuu Jacob ma te ni jiña'a ya nuu de ja na konuu de no'o de Canaán ma, chukan kúu ja ni jiña'a de nuu ndaka ñayii ve'e de ma ja na jin ndatna'a i ji'in de onde nuu iyo de jito de kiti de ma. Nuú ni ka ndatna'a ndaka de ma sani te ni ka kakoso de camellu ma te kuan koo de, te ni masu ni ka ndakuan-ta'vi de nuu Labán ma te kuan koo de.

Nuu yikuu Raquel ma satu'va ña ndatniñu ña ma te ni ke'en yu'u ña tna'a ja ka kuu su'si Labán ma, te masu ni jiña'a ña nuu Jacob ma ja sukan ni sa'a ña ma.

Nuu ni jini Labán ma ja kuan koo Jacob ma ji'in ñayii ve'e de ma, te suni ni jini de ja ñatuu-ka tna'a ja ka kuu su'si de ma ka iyo, te ni ndakiti xeen ini de te ni kee de kuan nu nduku de Jacob ma. Ni jan tna'a Labán ma Jacob ma, kovaa ñatuu ni ndani'i de tna'a ja ka kuu su'si de ma, vaa ni jinkoo Raquel ma siki tna'a ja ka kuu su'si de ma. Te ni sa'a Su'si ma ja ni ndukuee ini Labán ma, sani te ni ka ndatnu'u tna'a de ji'in Jacob ma ja jin koo mani de. Sani te kuan no'o Labán ma ve'e de ma te Jacob ma kuan no'o de ichi Canaán ma.

Jacob ma chi yu'u de naxe ka'an ñani de Esaú ma, chukan kúu ja nuu ve nduyatni de ma te ni sa'a de uu (2) jichi kiti de ma ji'in ñayii ka jinukuechi nuu de ma te ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja na chindee ña'a ya. Sani te ne'un kiti de ma te ni kaji de kua'a ndixi'yu, ndikachi, camellu, xndiki, ji'in burru te ni sonuu de ti ja kua'a de ñani de Esaú ma. Vaa ni jani ini de ja nuna skuta'vi de kiti ma nuu Esaú ma chi ndukuee-ka ini de.

Jakuaa yukan te ni sonuu Jacob ma ñasi'i de ma ji'in sa'ya de ma, te ni kendoo maa-nka de.

Ni kanaa Jacob ma ji'in Su'si ma

Te jakuaa ma te ni kenda in tee te ni kanaa de ji'in Jacob ma, kovaa ñatuu ni kundee de nuu Jacob ma. Te nuu ve ndii ma, ni jiña'a de ja na xsiaa ña'a Jacob ma te ki'in de, kovaa Jacob ma chi jiña'a de ja masu kua'a de tnu'u ki'in tee ma onde ka'an de ja vii ja va'a ja kuu Jacob ma.

Sani te ni jiña'a tee yukan ja ndaxsama de ja nani Jacob ma te vitna te konani de Israel, vaa ni kanaa de ji'in Su'si ma ji'in ñayii ma te ni kundee de.

Sani te ni jikan-tnu'u Jacob ma naxe nani tee ni kanaa ji'in de ma, kovaa tee yukan chi ñatuu ni jiña'a de. Kovaa tee yukan chi ni ka'an de ja va'a ja kuu Jacob ma. Sani te ni ndasa'a jacob ma kuenda ja Su'si ma ni kenda ñayivi, te suu ya ni kanaa ji'in de ma.

Ni ka ndatna'a Jacob ma ji'in Esaú ma

Te nuu ni ndii ma te ni ndakoo Jacob ma te ni ndatnii ichi de te kua'an de. Te onde jika-ka te ni jini Jacob ma ja ve tna'a ña'a Esaú ma te vee de ji'in kuun ciento (400) tee. Te ni xndoo Jacob ma ñasi'i de ma ji'in sa'ya de ma te ni jan tna'a de Esaú ma, te ni jinkoo jiti de nuu ñu'ú ma. Te jinu Esaú ma ni jan tna'a de ñani de ma. Te nuu ni ka ndatna'a nduu de ma te nduu de ni ka nduu sii ini te ni ka kanuni'ni tna'a de. Sani te ni kaxtnu'u Jacob ma nuu Esaú ma ñasi'i de ma ji'in sa'ya de ma te ni wa'a de nuu Esaú ma kiti ni sasiin de ma, te ni jan ta'vi Esaú ma ti. Te ni ka ndumani de, sani te ni ka ndakuan-ta'vi nuu tna'a de.

Sani te kua'an Jacob ma te ni iyo de Sucot ma te ni chuya'vi de in ciento (100) xu'un plata te ni jaan de in ñu'ú ñuu Siquem ma.

Ni ya'a jaku kivi te ni tatnuni Su'si ma nuu Jacob ma ja na no'o de Betel ma te yukan kóo de, te na sa'a de in altar nuu ya yukan. Xi'na-ka ja jin koo de ma te ni tatnuni Jacob ma nuu ndaka ñayii ka iyo ve'e de ma ja na jin xnaa i ndaka ja masu Su'si ka kuu ja ka neva'a i ma. Te ndaka ñayii ma ni ka ndakua'a tna ja masu Su'si ka kuu ma ja ka neva'a i ma te ni jate Jacob ma te ni chisa'vi de. Sani te ni ka ke koo de te kuan koo de ñuu Betel ma,

ñuu nuu ni ka'an Su'si ma nuu Jacob ma kivi nuu kua'an de ja jinu ndee de ñani de Esaú ma, te ni kenda koo de ma te ni sa'a Jacob ma in altar ja ndachiñu'u de Su'si ma.

Sani te ni ka ke koo de ñuu Betel ma te kuan koo de, te Raquel ma chi já iyo yatni ja kâku sa'ya ña ma, te ichi kuan koo de ma ni kâku sa'ya ña ma kovaa maa ña chi ni ji'i ña nuu ni kâku i ma. Jacob ma chi Benjamín ni xnani de lulu ma, te ni chu'u de Raquel ma yu'u ichi nuu kuan koo de ma. Ni ya'a jaku kivi te kuan no'o Jacob ma ñuu Hebrón ma te ni ndani'i de yuva de Isaac ma vaa tekuka de. Ni ya'a jakuka kivi sani te ni ji'i Isaac ma, te nduu Jacob ma ji'in Esaú ma ni ka chu'u de.

Sani te Esaú ma chi kua'an de ichi yuku Seir ma ja koo de, vaa kua'a xeen kiti Jacob ma ji'in kiti Esaú ma ka kuu, te nuu ka iyo de ma chi ñatuu kua'a ja jin kaa ti. Te ni ka iyo kua'a xeen sa'ya tata Esaú ma.

20. Ni ka xiko i José sa'ya Jacob ma te kua'an i ni iyo i Egipto ma, te ni kenda i ni yo kuu i in tee kanuu xeen

(basado en Génesis 37; 39–41)

Ni kendoo Jacob ma ni iyo de Canaán ma. Te sa'ya de José ma kúu suchi kútoo xeen-ka de te chukan kúu ja ka kiti ini ñani i ma nuu i. Kua'a jichi ni jani José ma ja kenda i ko kuu i in tee kanuu, te vi'i-ka ni ka yo kiti ini ñani i ma nuu i.

In kivi te ni tetniñu Jacob ma sa'ya de José ma ja jin koto i yuku ma nuu ka iyo ñani i ma ka jito i kiti i ma, te ni jan koto José ma naxe ka iyo ñani i ma. Nuu ve kuyatni José ma nuu ka iyo ñani i ma, te sa'a ka ka'an ñani i ma:

—Yukan vee suchi jani ja in tee kanuu ko kuu i ma. Jín ka'ni o i te jín skee o i in yavi. Te jín kuña'a o yuva o ma ja in kiti yuku ni ja'ni ña'a —ka kuu i ka ka'an i.

Kovaa Rubén ma ja kúu i suchi java'a-ka ma jiña'a i ja máko jin ka'ni i José ma. Chukan kúu ja ni ka xtandee i sa'ma ndii José ma te ni ka skee i suchi ma in yavi. Sani te ni ka ya'a tee ka ndaxiko ndatniñu ja kuan koo de Egipto ma. Nuu ni jini Judá ma ja kuan koo de ma te ni jani ini i ja va'a-ka ja jin xiko i José ma sukan-va'a ki'in maa i kunukuechi i nuu in-ka ñayii, te sa'a jiña'a i nuu ñani i ma:

—Masu nawa jin ni'i o ja jin ka'ni o ñani o José a; va'a-ka jín xiko o i nuu tee ka ndaxiko ndatniñu ma —kúu i jiña'a i.

Te ndaka i ni ka kendoo ini ja sukan jin sa'a i, sani te ni ka xiko i ñani i ma te ni ka ni'i i oko (20) xu'un plata.

Te Rubén ma chi ñatuu i iyo nuu ni ka sa'a ñani i ma sukan, te ni jan nu nduku i José ma yavi nuu ni ka chunee i suchi ma nkuu ma, kovaa ñatuu ni ndani'i i suchi ma te ni kuxii xeen ini i. Sani te ñani José ma ni ka ke'en i sa'ma ndii José ma te ni ka chi'i i niñi ndixi'yu.

Sani te kuan nu koo i nuu iyo yuva i ma te ni ka kaxtnu'u i sa'ma José ma ja ni ka chi'i i niñi ma. Te ni ndakuni Jacob ma sa'ma José ma te ni jani ini de ja in kiti yuku ni kenda te ni ja'ni ti José ma. Te maa de chi kuiti ni jani ini de ja ni ji'i José ma, te kua'a kivi ni kuxii xeen ini de. Te ndaka sa'ya de ma ka kuni ja jin ndaka'an mani i de, kovaa maa de chi ni kuxii xeen ini de.

Kua'an José ma Egipto ma

Nuu ni kenda koo tee ka ndaxiko ndatniñu ma Egipto ma te ni ka xiko de José ma nuu in tee nani Potifar, te Potifar ma chi in soldado tee jito rey Egipto ma kúu de. Te José ma chi visi ni ka xiko ña'a ñani i ma, kovaa Su'si ma chi ndimaa ni iyo ya ji'in i te ni yo chindee ya i ndaka tniñu ni yo sa'a i ma. Tee kúu Potifar ma chi ni jini de ja iyo Su'si ma ji'in José ma te ni jani de i ja suu i tatnuni nuu ndaka ñayii ka jinukuechi ve'e de ma. Te Su'si ma chi ndimaa ni chindee ya José ma te ndaka tniñu ni yo sa'a i ve'e Potifar ma ni yo ke koo va'a.

Ni ka'an tnu'u ñasi'i Potifar ma ja kuu José ma

Ñasi'i Potifar ma ni jini ña ja José ma chi in suchi kaa vii kúu i, te ni jiña'a ña ja na kavatuu i ji'in ña. Te José ma ñatuu ni wa'a i tnu'u, te ni jiña'a i nuu ña ja masu va'a-ni ja sa'a i ja u'vi yukan nuu tee xi-nuu jinukuechi i ma, vaa suni in ja u'vi kúu nuu Su'si ma.

Kovaa ñasi'i Potifar ma sukan ni jiña'a ña nuu José ma kua'a-ka jichi. In kivi te maa in-ni ña ji'in José ma ka iyo ve'e ma, te ni tñii ña sa'ma ndii José ma te jiña'a ña ja jinkavatuu i ji'in ña. Kovaa José ma chi ñatuu ni kuni i sa'a i ja u'vi yukan, te ni kee kunu i ke'e ma te kua'an i, te ni ndoo sa'ma ndii i ma nuu nda'a ña ma.

Sani te ñasi'i Potifar ma chi ni ndakiti xeen ini ña nuu José ma, te ni ka'an tnu'u ña ja maa José ma ni ja'an te kúni i ja kivi nduu i

ji'in ña, te sukan ni jiña'a ña ñayii ka jinukuechi ve'e ña ma. Te nuu ni ndenda Potifar ma ve'e de ma te suni sukan ni jiña'a ña nuu de. Potifar ma chi ni kandija de ndaka sukan ni ndakani ñasi'i de ma, te ni ndakiti xeen ini de nuu José ma te ni tatnuni de ja na jin chinee i José ma vekaa ma.

Kovaa onde nuu yinee José ma vekaa ma te Su'si ma chi ni yo chindee ña'a ya, te onde tee tátnuni vekaa ma ni jatnu'u ini José ma. Te tee tátnuni vekaa ma ni sacargu de ja ko koto José ma jaku-ka ñayii ka yinee vekaa ma.

Sukan ni ndo'o José ma ji'in tee ka jinukuechi nuu tee tátnuni Egipto ma

In kivi te rey tee tátnuni Egipto ma ni ndakiti xeen ini de nuu uu (2) tee ka jinukuechi nuu de ma te ni chinee de tee ma vekaa nuu yinee José ma. In de ma chi tee sa'a xatila ma kúu de, te in-ka de ma chi tee wa'a ndute nde'ya uva ji'i rey ma kúu de.

In jakuaa te nduu tee ka yinee vekaa ma ni ka jani in ja ñatuu ka jaku'ni ini de, kovaa Su'si ma ni chindee ña'a te ni kaxtnu'u ya nuu José ma nawa kuni ka'an ja ni ka jani de ma. Ja kúni ka'an ja ni ka jani de ma kúu ja tee ni yo wa'a ndute uva ni yo ji'i rey ma chi ndee de vekaa ma te nukuiñi de tniñu ni yo sa'a de ma, kovaa tee ni yo sa'a xatila ma chi ni jiña'a José ma ja tatnuni rey ma ja kúu de. Te ndaka ni kee sukan ni jiña'a José ma.

José ma chi ni jikan-ta'vi i nuu tee ni yo wa'a ndute nde'ya uva ni yo ji'i rey ma ja na kakan-ta'vi de nuu rey ma ja kuu José ma, vaa ja ni ka ka'an tnu'u ñayii ma kúu ja ni kivi José ma vekaa ma. Kovaa tee ni yo wa'a ndute nde'ya uva ni yo ji'i rey ma chi nuu ni kee de vekaa ma chi visi uu (2) kuiya ni ndunaa de ja ni jiña'a José ma.

In ja ni jani rey tátnuni Egipto ma

In kivi te ni jani rey Egipto ma ja ka iyo uja (7) xndiki kiti yiki, sani te ni ka kokon ti uja (7) xndiki kiti ka ndaa vii ka ndaa va'a, te suni ni jani de uja (7) yoko triu ja nda'vi xeen ka ndaa, te ni ka kokon i uja (7) yoko triu vivii ka ndaa ja ni ka chitu i.

Te nuu ni ndii ma te ni kana rey ma ndaka tee ka jini tnuni ka jinukuechi nuu de ma te ni jikan-tnu'u de nawa kúni ka'an ja ni jani de ma, kovaa ni-in de ñatuu ni kuu ka'an nawa kúni ka'an. Sani te tee wa'a ndute nde'ya uva ji'i rey ma ni ndaka'án de

José ma, te ni ndakani de nuu rey ma sukan ni ka'an José ma ja kúni ka'an ja ni ka jani de ji'in tee ni yo sa'a xtatila ma.

Ni tatnuni rey ma, te ni jan koo i ni jan kueka i José ma te ni ka'an i nawa kúni ka'an ja ni jani rey ma.

Te sa'a ni jiña'a José ma nuu rey ma:

—Nduu ja ni jani ni ma chi in-ni ja kúni ka'an. Su'si ma chi ni kaxtnu'u ya nuu ni ja jani ini ya ja sa'a ya ma: uja (7) xndiki kiti ka ndaa vii ka ndaa va'a ma ji'in uja (7) yoko triu ja vivii ni ka chitu ni jani ni ma chi uja (7) kuiya ja kuu ndaka ja jin saka ñayii ma itu i ma kúu; te uja (7) xndiki kiti yiki ma ji'in uja (7) yoko triu nda'vi xeen ka ndaa ma chi uja kuiya ja masu nawa kuu ja jin saka ñayii ma itu i ma kúu te koo tnama xeen. Xinañu'u-ka koo uja (7) kuiya ja jin kuu itu ma te koo kua'a ja kaa o sani te koo uja kuiya ja masu jin kuu itu ma te masu nawa koo ja kaa o. Te ja sukan uu (2) jichi ni jani ni ma, chi kúni ka'an ja Su'si ma chi ûni sa'a ndija ya sukan.

'Te vitna, te ja sa'a ni kúu ja nduku ni in tee tatnuni, te na kucargu de ja ndaxtutu de ja jin kuu itu ma ndi-uja kuiya ma, te ndaka ñayii ma na jin ndakua'a jaku ja jin kuu itu i ma. Te triu yukan te jin tnaa va'a ni te jin tava'a ni sukan-va'a koo ja jin ka ñayii Egipto a kivi masu jin kuu itu ma —kúu José ma jiña'a i.

Ni kenda José ma ni yo kuu de in tee tátnuni Egipto ma

Rey Egipto ma chi ni jani ini de ja va'a-ni kúu ja ká'an José ma, te ni jani de maa José ma ja ko kuu de in tee tátnuni Egipto ma. Te sukan te ni yo kuu José ma in tee tátnuni Egipto ma, xinañu'u-ka iyo maa rey ma ja tátnuni de Egipto ma te ja ku-uu ni yo kuu José ma. Te suni ni wa'a rey Egipto ma in suchi si'i ni yo kuu ñasi'i José ma te ni iyo mani xeen rey ma ji'in José ma, te José ma chi oko uxi (30) kuiya iyo de kivi yukan.

Ni sa'a José ma sukan ni jani ini de ma te ni ndaxtutu de kua'a xeen triu, te ûni ni kukua'a xeen triu ma ja masu kundee o chikua'a o. Ne'un ndi-uja kuiya ni iyo ja kaa ja ko'o ñayii ma ni ka kâku uu (2) sayii José ma, suchi xinañu'u ma ni yo nani Manasés te suchi ku-uu ma ni yo nani Efraín.

Sani te ni kenda tnama xeen Egipto ma ji'in ñuu ka iyo yatni ma. Kovaa maa in-ni Egipto ma kúu nuu iyo ja kaa o. Te kua'a ñayii kua'a ñuu ni yo jan koo Egipto ma ni yo jan kuaan i triu jin kaa i.

21. Ni ndatna'a José ma ji'in ndaka ñayii ve'e de ma (basado en Génesis 42–45)

Ni jan koo ñani José ma Egipto ma

Ne'un kivi yukan, Jacob ma chi iyo-ka de Canaán ma ji'in ndaka sa'ya de ma, ja ka kuu i ñani José ma. Nuun ni kenda tnama xeen ma nuu ka iyo de ma, te Jacob ma ni tetniñu de uxi (10) sayii de suchi java'a-ka ma ja jin koo i Egipto ma jin kuaan i ja jin kaa de ji'in i.

Nuu ni kenda koo i ma te ni jan koo i ni jan kuaan i triu nuu José ma. Te maa i chi masu ni ka ndakuni i ja José ma kúu de ma, kovaa José ma chi ni ndakuni de ñani de ma, te ni ka'an ni'i de nuu ñani de ma. Te ni xtekuechi de ñani de ma ja kuan koo i kuan koto yu'u i Egipto ma. Kovaa ñani de ma chi ka jiña'a i ja masu kuan koo i kuan koto yu'u i, te suni ni ka jiña'a i nuu José ma siki ja yuva i ma ji'in in-ka ñani i ma, kovaa José ma chi jiña'a de ja masu kandija de ndaka ja ka ka'an i ma nú masu ja onde ki'in tna ñani i Benjamín ma Egipto ma.

Te ni tatnuni José ma ja jin chinee de Simeón ma vekaa Egipto ma, te ni wa'a de tnu'u kuan nu koo jaku-ka ñani de ma. Ni wa'a José ma triu ka kuni i ma, te ni ndachunee yu'u de nuu costal ma xu'un ni ka chuya'vi ñani de ma ja triu ma. Sani te kuan nu koo ñani de ma Canaán ma.

Ni jan koo tuku ñani José ma in-ka jichi Egipto ma

Nuu ni ndi'i triu ni jan koo ñani José ma ni jan kuaan i ma, te Jacob ma chi kúni de ja tetniñu de i in-ka jichi jin koo i jin kuaan-ka i triu, kovaa ñatuu kúni de ja ki'in Benjamín ma vaa jani ini de ja maa in-ka i kúu sa'ya de ji'in Raquel ma. Kovaa jaku-ka sa'ya de ma chi ka jiña'a i ja masu kuu jin koo i nú ma ki'in Benjamín ma.

Te ni jiña'a Judá ma nuu yuva i Jacob ma ja maa i kucargu ja ndenda va'a Benjamín ma nuna kua'a de tnu'u ja jin koo i ji'in i Egipto ma, te sukan sana ni kachi Jacob ma ja ki'in Benjamín ma. Ni wa'a Jacob ma sa'ya de ma xu'un sukan-va'a jin chuya'vi i triu ve koo ji'in i xinañu'u ma te suni ka yinda'a i xu'un ja jin kuaan i jaku-ka, te suni ni wa'a de jaku ndatniñu ja jin skuta'vi i tee ni

ka'an ni'i nuu i Egipto ma. Vaa ñatuu jini de ja sa'ya de José ma kúu tee ma.

Sani te kuan koo tuku ndaka sayii José ma Egipto ma. Nuu ni kenda koo i nuu iyo José ma te ni tatnuni José ma nuu tee ka jinukuechi nuu de ma ja jin satu'va de ndeyu jin kaa de ji'in ñani de ma. Ni ka ndene'e de Simeón ma vekaa ma te ni ka jinkoo ndaka i nuu jin kaa i xita ma, te ni tatnuni José ma ndenu jin kunukoo in in i ma, te xinañu'u ni jinkoo suchi java'a-ka ma sani te suchi ndandikin ma, te sukan onde ni kenda suchi lule-ka ma. Te maa i chi kuan koo-ka ini i, vaa ka jani ini i ja nava'a jini tee ni sunkoo ña'a ma nde saa kuiya ka iyo in in i ma.

Sukan ni kuu ji'in Benjamín ma

Nuu ni jinu ni ka jaa José ma xita ji'in ñani de ma, te ni tatnuni José ma nuu in tee jinukuechi nuu de ma ja na ndachunee tuku de nuu costal in in i ma xu'un ni ka chuya'vi i ja ni ka jaan i triu i ma, te suni na chunee de nuu costal Benjamín ma kaa nuu ñu'u ndute nde'ya uva ji'i José ma, te sukan ni sa'a de.

Sani te nuu ni ka nde koo i Egipto ma te ni tetniñu José ma tee jinukuechi nuu de ma ja na jin tna'a de ñani José ma te na xtekuechi de i ja ni ka sakui'na i kaa nuu ñu'u ndute nde'ya uva ji'i José ma. Sani te ni jan tna'a de ñani José ma, kovaa maa i chi ka na'a i ja masu nde i ni ke'en kaa nuu ñu'u ndute nde'ya uva ji'i José ma, te chukan kúu ja ni ka kendoo i ji'in tee jinukuechi nuu José ma ja nde i xi-nuu costal ñunee kaa ma te na kendoo i ja kunukuechi i nuu José ma. Te nuu ni ndanduku de ma te ni ndani'i de nuu costal Benjamín ma.

Sani te ndaka ñani José ma ni ka kuxii xeen ini, vaa yuva i Jacob ma chi onde xinañu'u ma ñatuu kúni de ja ki'in Benjamín ma Egipto ma nkuu ma. Sani te ndaka i su'va ni ka ndakokuiñi ve'e José ma. Te ni ndonda José ma nuu ñani de ma te ni jiña'a de ja kuiti ndoo Benjamín ma ja kunukuechi i nuu de, te ndaka-ka i ma chi kuu jin nu koo maa i ve'e i ma.

Sani te Judá ma ni ka'an nda'vi i nuu José ma ja na kua'a de tnu'u ja no'o Benjamín ma. Ni jiña'a i ja yuva i ma chi kútoo xeen de Benjamín ma; chukan kúu ja kanuu ja no'o i, te jiña'a Judá ma ja va'a-ka ja ndoo maa i ja kunukuechi i nuu José ma te na no'o Benjamín ma sukan-va'a ma kuxii-ka ini yuva i ma.

Ni jiña'a José ma nuu ñani de ma ja maa de kúu ma

Nuu ni jiniso'o José ma ja sukan jiña'a Judá ma, te ñatuu ni kundee-ka ini de, te ni tatnuni de nuu ñayii Egipto ma ja ka jinukuechi i nuu de ma ja na jin ke koo i ke'e ma, sani te ûni nda'yu de ja kúsii ini de, te ni jiña'a de nuu ñani de ma ja maa de kúu José ma.

Sani te jiña'a de:

—¿Teku-ka yuva o ma? —kúu de jiña'a de. Te ni jiña'a de nuu ñani de ma ja visi suu i ni ka xiko ña'a ja kua'an de ja kunukuechi de ma, kovaa maa Su'si ma ni tetniñu ña'a kua'an de sukan-va'a koo tu'va ja jin kaa ñayii ma kivi ni kenda tnama xeen ma. Te ni ndakani de nuu ñani de ma sukan ni sa'a Su'si ma ja ni kenda de kúu de in ñayii kanuu Egipto ma.

Sani te ni jiña'a de ja na jin ndakokuiñi ñani de ma ve'e i ma te jín kuña'a i yuva i Jacob ma ja na ki'in de ji'in ndaka ñayii ve'e de ma ji'in ndaka kiti de ma Egipto ma, sukan-va'a kuu chindee ña'a José ma vaa kuni-ka u'un-ka (5) kuiya ja koo tnama xeen ma.

Tee kúu rey Egipto ma chi ni kusii ini xeen de ja ni ki koo ñani José ma Egipto ma, te ni kendoo ini de ja ki koo ndaka ñayii ve'e José ma Egipto ma. Te ni tatnuni José ma ja jin koo carreta sukan-va'a ki koo tna'a José ma. Sani te kuan nu koo ñani José ma Canaán ma, te ni ka ndakani i nuu yuva i Jacob ma ja teku José ma te in tee tátnuni Egipto ma kúu de.

22. Kuan koo Jacob ma ji'in ndaka ñayii ve'e de ma Egipto ma

(basado en Génesis 46–50)

Sani te kuan koo Jacob ma ji'in ñayii ve'e de ma Egipto ma. Ichi kuan koo de ma te ni ka ja'ni de kiti ni ka ndakua'a de nuu Su'si ma, te ni ka'an Su'si ma nuu Jacob ma sa'a:

—Má koyu'u ni ja ki'in ni Egipto ma, vaa maa sa koo ji'in ni. Kua'a sa'ya tata ni ma jin kâku Egipto ma kovaa in kivi chi jin ndakokuiñi i Canaán ma —kúu ya jiña'a ya.

Sani te kuan koo-ka Jacob ma ichi Egipto ma. Kua'an Jacob ma ji'in sa'ya de ma ji'in sañani de ma ji'in sasukua de ma, te uni xiko uja (67) tee ni kenda koo Egipto ma, te siin ka kuu ña'a ma. José ma ji'in nduu sayii de ma chí jâ ka iyo de Egipto ma, te ja

ndaka ñayii ve'e Jacob ma ja ni ka kendoo Egipto ma chi uni xiko uxi (70) i kúu.

Nuu ni kenda Jacob ma te ni ja'an de nuu iyo rey Egipto ma. Te rey Egipto ma chi ni jiña'a de ja kuu jin koo Jacob ma nuu nani Gosén ma, te ñu'ú yukan chi in ñu'ú va'a kúu ja jin koo kiti de ma. Te yukan ni ka iyo Jacob ma te ni yo chindee ña'a José ma. Gosén ma ni ka kâku-ka sañani Jacob ma ji'in sasukua de.

Ni ka'an Jacob ma ja vii ja va'a ja jin kuu sa'ya José ma

Ciento oko uxi (130) kuiya iyo Jacob ma kivi ni kenda de Egipto ma te ni yo tekú de ja'un uu-ka (17) kuiya ñuu yukan. Nuú ve kuyatni ja kúu Jacob ma te ni kana de José ma te ni jikan de nuu José ma ja nuna kúu de ma, te má chu'u ña'a José ma Egipto ma, te na no'o de Canaán ma ja chu'u de Jacob ma yavi iyo nuu nani Macpela ma, nuu ka yinee tna'a de ñayii jana'a-ka ma. Te ni jiña'a José ma ja sukan sa'a de.

Sani te ni ja'an José ma ji'in sayii de Manasés ma ji'in Efraín ma nuu iyo Jacob ma. Te ni jiña'a Jacob ma ja Su'si ma chi ni ka'an ya ja kua'a sa'ya tata José ma ko kuu te kua'a ya ñu'ú Canaán ma ja jin kuta'vi i. Te suni ni jiña'a Jacob ma nuu José ma ja kúni de ja Manasés ma ji'in Efraín ma te jin ko kuu i kuenda tnu'u ja sa'ya maa de, te kua'a de ñu'ú jin kuta'vi i sukan jin ni'i ndaka sa'ya maa de ma.

Sani te ni kenda ora ja sonee Jacob ma nda'a de ma xini sa'ya José ma ja ka'an de ja vii ja va'a ja jin kuu i ma. Te ni jani José ma sa'ya de ma nuu Jacob ma, te Manasés ma ja kúu i suchi java'a-ka ma ni jani de ichi nda'a kua'a Jacob ma te Efraín ma ja kúu i suchi lule-ka ma ni jani de ichi nda'a satni Jacob ma. Kovaa nuu ni sonee Jacob ma nda'a de ma xini i ma te ni chunenu de nda'a de ma ni sonee de xini i ma, te ni sonee de nda'a kua'a de ma xini Efraín ma visi suchi lule-ka kúu i ma, vaa jini de ja Su'si ma chi sa'a ya ja koo-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu i sana ñani i suchi java'a-ka ma. Jacob ma chi ni jikan de nuu Su'si ma ja skuta'vi ya nduu i ma ja vii ja va'a, kovaa ni ka'an de ja na koo-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu Efraín ma sana Manasés ma.

Jacob ma chi ni wa'a-ka de de jaku-ka ñu'ú nuu José ma ja jin ko kuu ta'vi sa'ya tata José ma.

Ni ka'an Jacob ma ja vii ja va'a ja jin kuu sa'ya de ma

Sani te ni kana Jacob ma ndaka sa'ya de ma te ni jan koo de nuu kátuu de ma, te ni ka'an de ja sa'a jin ko kuu in in de ma:

Rubén ma ja kúu de tee java'a-ka ma chi masu ni'i de jayiñu'u ni'i suchi kúu xinañu'u ma, vaa in kivi chi Rubén ma ni kivi nduu de ji'in ña'a ni yo jinukuechi nuu Jacob ma, te vitna ja in ña'a ni yo ndeka Jacob ma ni yo kuu ña ma.

Simeón ma ji'in Leví ma chi suni masu tee ka ndanuu jin ko kuu de, vaa in kivi chi ni ka ja'ni de ndaka tee in ñuu te masu sukan jin sa'a de nkuu.

Judá ma chi suu de ko kuu tee tatnuni nuu ñani de ma.

Zabulón ma chi yatni yu'u mar ma koo de.

Isacar ma chi masu jatna ini de ja kua'an vee de ko kuu de, chukan kúu ja ko satniñu maa de tniñu ndee.

Sa'ya tata Dan ma chi kenda koo ñayii jin kanaa ji'in de te jin sakui'na i ndatniñu de ma, kovaa jin sondikin de kui'na ma te jin ndani'i de ndaka ndatniñu de ma.

Aser ma chi kuu ko sa'a va'a de ndeyu te ko kaa va'a de.

Neftalí ma chi ko kuu de kuenda tnu'u ja in isu kiti konuu yuku ma.

José ma chi ko kuu de kuenda tnu'u ja in yutnu kúun kua'a nde'ya, te visi ni ka sa'a ndeva'a ña'a ñayii ñatuu ka kuni mani nuu de ma kovaa Su'si ma chi ni chindee ña'a ya te ni kundee de nuu i. Te sukan-ni ko chindee ña'a ya.

Te sandi'i-nka te ni ka'an de ja Benjamín ma chi in tee xeen ko kuu de.

Ni ji'i Jacob ma

Nuu ni jinu ni ka'an Jacob ma ndaka sukan ja ni ka'an de ja vii ja va'a ja jin kuu sa'ya de ma, te jiña'a tuku de in-ka jichi ja kivi kúu de ma chi kúni de ja jin chu'u ña'a sa'ya de ma yavi iyo nuu nani Macpela ma, ja iyo i Canaán ma. Te masu kua'a-ni sani te ni ji'i Jacob ma.

Sani te ni tatnuni José ma nuu tee ka jinukuechi nuu de ma ja jin chi'i de ndute tatna ñunde'yu Jacob ma, te ndaka ñayii Egipto ma ni ka kuxii ini ja ni ji'i Jacob ma. Sani te ni jiña'a José ma nuu rey Egipto ma ja na kua'a de tnu'u ja ki'in José ma Canaán ma jin chu'u de yuva de ma, te rey ma chi ni kachi de, sani

te ni jan koo José ma ji'in ñani de ma ja ni ka chu'u de yuva de Jacob ma yavi iyo nuu nani Macpela ma ja iyo i Canaán ma. Sani te nuu ni jinu ni ka chu'u de Jacob ma te ni ka ndakokuiñi de Egipto ma.

Ja ni ya'a ja ni ji'i Jacob ma te ñani José ma chi ni keja'a ka yu'u xeen de José ma. Vaa ka jani ini de ja vitna ja ni ji'i yuva de ma te ñani de José ma chi ka'ni ña'a de te ndachunaa de ja ni ka sa'a ña'a ñani de ma ja ni ka xiko ña'a de ma.

Kovaa José ma chi ni jiña'a de ja máko jin koyu'u ña'a de, vaa visi ñani de ma ni ka jani ini ja jin sa'a ña'a de ja u'vi, kovaa maa Su'si ma ni sa'a ndaka, te ja u'vi ma te ni ndaxsama ya te ni ndasa'a ya ja va'a sukan-va'a kua'a ñayii jin kaku kivi ni kenda tnama xeen ma. Te ñani José ma chi ni ka ndakunitnuni de ja ûni ni sakanu ini ndija ña'a ñani de ma te ni ka nduu sii ini-ka de.

Ni ji'i José ma

Sani te ni ji'i José ma nuu iyo de ciento uxi (110) kuiya ma. Nu ve kuyatni ja kûu de ma te ni ndaxndaku de nuu ñani de ma ja jin kondetu de nuu Su'si ma vaa in kivi chi chindee ña'a ya ja jin nu koo de Canaán ma. Te ni jiña'a José ma ñani de ma ja kivi jin nu koo de Canaán ma te na jin nu koo de ji'in ñunde'yu José ma te yukan na jin chu'u de. Te ni ka skuiso ñani de ma ja sukan jin sa'a de.

23. Ñayii Egipto ma, ni ka sa'a ndeva'a i ñayii israelita ma

(basado en Éxodo 1)

Ni ndukua'a xeen ñayii israelita ma

Nuu ni ya'a ja ni ka ji'i José ma ji'in ñani de ma, te sa'ya tata de ma ja ka kuu i ñayii israelita ma, ni ka iyo-ka i Egipto ma. Te ni ka iyo kua'a sa'ya ñayii israelita ma, te ndi-vala ndi-vala te kua'a xeen i ni nduu.

Te ne'un kivi yukan te ni iyo in-ka tee tátnuni Egipto ma, te tee yukan chi ñatuu ni jini-ka de José ma, te ñatuu ni yo jatna ini de ñayii israelita ma, vaa kua'a xeen i kúu ma, te yu'u de nasa yukan, te ñayii israelita ma, te jin koo-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu i sana ñayii maa Egipto ma.

Ñayii Egipto ma, ni ka sa'a ndeva'a i ñayii israelita ma

Te tee tátnuni Egipto ma tiempu yukan, ni keja'a de sa'a ndeva'a de ñayii israelita ma, te ni yo xtetuu de i ja jin satniñu i tniñu ndee xeen ja kuu ñuu de ma, te ni sa'a de in jichi in jichi ñayii ma, te ni jani de tee Egipto ma ja jin tatnuni de nuu in jichi in jichi ñayii ma. Sani te ni tatnuni de ja jin sa'a ñayii ma ve'e na'nu na'nu nuu jin ndatava'a de ndaka ja jin ndaxtutu de itu de ma.

Visi sukan ni ka yo xndo'o, ni ka yo xneni i ñayii israelita ma, kovaa Su'si ma chi ndimaa ni yo jito ña'a ya, te ñayii israelita ma chi su'va ve nduu kua'a-ka i visi ni ka yo sa'a ndeva'a xeen ña'a ñayii Egipto ma. Kuechi ja ve ndukua'a-ka ñayii israelita ma, chukan kúu ja ñayii Egipto ma chi ni ka ndakiti-ka ini i nuu ñayii israelita ma, te ni ka yo sa'a ndeva'a xeen-ka ña'a i.

Tee tátnuni Egipto ma, ni tatnuni de ja jin ka'ni i ndaka suchi yii sa'ya ñayii israelita ma suchi ka kâku ma

Ñayii Egipto ma ni ka sa'a ndeva'a xeen i ñayii israelita ma, te tee tátnuni Egipto ma ni tatnuni de nuu ña'a ka skâku lulu ma ja nú ni kâku in suchi yii sa'ya ñayii israelita ma, te na jin ka'ni ña i. Kovaa ña'a ka skâku lulu ma, ni ka jani ini ña ja va'a-ka ja jin kandija ña ja ká'an Su'si ma sana ja ká'an tee tátnuni Egipto ma. Ni jatna ini xeen Su'si ma sukan ni ka sa'a ña'a ka skâku lulu ma, te ni sa'a ya ja vii ja va'a ja jin kuu ña.

Te tee tátnuni Egipto ma ni tatnuni de ja nú ni kâku in suchi yii sa'ya ñayii israelita ma, te na jin skêe ña i yute Nilo ma.

24. Moisés ma, ndúku de ja chindee de ñayii israelita ma

(basado en Éxodo 2.1-22)

Ni kâku Moisés ma, te ni yo jito ña'a Su'si ma

Ne'un kivi yukan, te in tee kúu sa'ya tata Leví ma, ja kúu de sa'ya Jacob ma, ni iyo in sa'ya de ji'in ñasi'i de ma. Te lulu ma chi vivii kaa i, te ñatuu ni kuni si'i i ma ja jin skêe ña i yute Nilo ma. Te ni yo neva'a yu'u ña i ve'e ña ma uni (3) yoo, kovaa jani ini ña ja masu kua'a-ka-ni kivi, sani te masu kuu-ka chu'u ña i ve'e ña ma chi jin ndani'i de i.

Sani te ni ke'en ña in chika, te ni satu'va ña ja ma kivi ndute, te ni chunee ña lulu ma, sani te ni chunee ña chika ma yute Nilo ma. Te ku'va lulu ma suchi java'a-ka ma, ni jito yu'u i kóto naxe ko kuu ji'in chika ma.

Ni ndakuan-sa'ya sasi'i rey tee tátnuni Egipto ma Moisés ma

Masu na'a-ni te ni kenda sasi'i tee tátnuni Egipto ma ja kua'an ña kuan kuchi ña yute ma, te ni jini ña chika ma. Te ni tatnuni ña nuu in ña'a jinukuechi nuu ña ma ja na jin nu ke'en ña chika ma, te nuu ni ndakune ña chika ma, te ni jini ña ja ñunee lulu ma. Te ni kunda'vi ini ña lulu ma, vaa nda'yu i.

Sani te ni kenda ku'va lulu ma nuu sasi'i tee tátnuni Egipto ma, te jiña'a i ja kuu nduku i in ña'a ko koto lulu ma, te maa ña chi ni kachi ña. Te jinu suchi si'i ma ni jan kueka i si'i i ma, te sasi'i tee tátnuni Egipto ma, ni yo chuya'vi i ña sukan-va'a ko koto ña lulu ma.

Nuu ni kuna'a-ka suchi luluu ma, te ni jan nu sia'a ña'a si'i i ma nuu sasi'i tee tátnuni Egipto ma. Te sasi'i tee tátnuni Egipto ma, ni ndakuan-sa'ya ña suchi luluu ma, te ni xnani ña i Moisés.

Ni ja'ni Moisés ma in tee Egipto ma

Ni ja'nu Moisés ma, te ni kundee ni kundatnu de, te in kivi ni kee de kua'an de, te ni jini de sukan ka satniñu xeen ñayii israelita ma, te ni kunda'vi ini de i sukan ka ndo'o ka neni i ma.

Te nunuu-ka, te ni jini de ja in tee Egipto ma, yikuu de kani de in tee israelita ma, te ni ndakiti xeen ini de, te ni jito vava'a de nú ñatuu na in nde'ya ña'a, sani te ni ja'ni de tee Egipto ma, te ni chinee de tee ma chii ñuti ma, sukan-va'a ñatuu na in ndani'i ña'a.

Te in-ka kivi ma nuu ni kee tuku de kua'an de ma, ni jini de ja ka kanaa uu (2) maa tee israelita ma. Te ni jan tu'va de, te ndonda de nuu tee ni nduku ja jin kanaa de ma, kovaa tee yukan chi ni ndakiti ini de nuu Moisés ma, te jiña'a de ja masu Moisés ma tátnuni vâa ko ndakan de cuenta. Sani te jiña'a de:

—¿Xi ka'ni tna ña'a ni sukan ni sa'a ni tee Egipto ma iku ma?
—kúu de jiña'a de.

Te ja sukan jiña'a tee yukan te ni yu'u xeen Moisés ma, vaa jani ini de ja ndaka ñayii ma ni ka jini ja ni ja'ni de tee Egipto ma. Nuu ni jini tee tátnuni Egipto ma ja sukan ni sa'a Moisés ma, te ni

tatnuni de ja na kúu Moisés ma, kovaa Moisés ma chi ni kee de, te kua'an de ichi Madián ma, te yukan ni iyo de ve'e tee kúu sutu ñuu yukan, te ni tnanda'a de ji'in in sasi'i sutu ma. Te Séfora ni yo nani ñasi'i de ma, te ni iyo in sa'ya de ji'in ña, te Gersón ni yo nani i.

**25. Ni kana Su'si ma Moisés ma,
sukan-va'a chindee de ñayii israelita ma**

(basado en Éxodo 2.23–4.31)

Ni chindee Su'si ma ñayii israelita ma

Ni ya'a kua'a kuiya, sani te ni ji'i tee ni yo tatnuni Egipto ma, te ni nukuiñi in-ka de, te Su'si ma, ni chindee ya ñayii israelita ma ja ka kuu i ñuu maa ya ma. Vaa Su'si ma chi ni yo jini ya sukan ni ka yo xndo'o xeen ña'a ñayii Egipto ma, te ni chindee ya ñayii israelita ma, vaa ni ka yo jikan-ta'vi, ni ka yo jikan-ta'vi i nuu ya ja na chindee ña'a ya. Te ni tetniñu Su'si ma Moisés ma, sukan-va'a ndene'e de ñayii israelita ma, te ma jin koo-ka i Egipto ma.

Ni kana Su'si ma Moisés ma

In kivi te yuku ma iyo Moisés ma jito de ndikachi yuva xiso de ma, te ni kenda de yuku Horeb ma, te ni jini de ja iyo in yutnu kanda'a kanda'a-nka tnu, kovaa masu nde kayu tnu. Te ni jan tu'va-ka de, sukan-va'a konde'ya de.

Sani te ne'un yutnu yukan, te ni ka'an Su'si ma nuu Moisés ma, te ni ndakone'e de. Te ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma ja na kene'e de ndijan de ma, vaa nuu ñu'ú iyo de ma chi ñu'ú ii kúu.

Ni kene'e Moisés ma ndijan de ma, sani te sa'a jiña'a Su'si ma:

—Saña kúu Su'si iya ni ka yo kukanu ini Abraham ma, Isaac ma, ji'in Jacob ma, ja ka kuu de tna'a ni tee jana'a-ka ma. Jini sa sukan ka ndo'o ka neni tna'a ni ñayii israelita ma ja ka sa'a ndeva'a ña'a ñayii Egipto ma, te vitna, te chindee sa ñayii israelita ma ja jin ndayaa i nuu ka ndo'o ka neni i ma.

'Vitna, te ndene'e sa i Egipto ma, sukan-va'a jin nu koo i Canaán ma. Ñu'ú yukan chi in ñu'ú va'a xeen kúu, te jin koo sii ini i yukan.

'Te kúni sa ja ndijin, Moisés, ki'in ni nuu iyo tee tátnuni Egipto ma, te ka'an ni ji'in de. Ndjijin ndene'e ñayii israelita ma, sukan-va'a ma jin koo-ka i Egipto ma —kúu ya jiña'a ya.

Te Moisés ma, ni ndakone'e de:
—Kovaa saña chi in tee masu kanuu kúu sa. Masu nawa kuu sa'a sa —kúu de jiña'a de.
Te Su'si ma jiña'a ya:
—Má ko ndi ini ni chi maa sa koo ji'in ni, te kuu sa'a ni ndaka —kúu ya jiña'a ya.

Ni ka'an Su'si ma nuu Moisés ma sukan sa'a de ma

Te Moisés ma, jiña'a de nuu Su'si ma:
—Kovaa ñayii Israelita ma chi jin kakan-tnu'u ña'a i nde in ni tetniñu ña'a, ¿te naxe kuña'a sa? —kúu de jiña'a de.

Te Su'si ma, jiña'a ya:
—Kuña'a ni ja maa sa ja kúu sa Su'si iya ni ka yo kukanu ini Abraham ma, Isaac ma ji'in Jacob ma ni tetniñu ña'a, te Jehová nani sa, ja kúni ka'an MAA SA KÚU. Ka'an ni xinañu'u-ka nuu tee nija'nu ñuu Israel ma, te jin koo ni ji'in de nuu tee tátnuni Egipto ma, te jin kuña'a ni de ja maa sa ni tatnuni ja jin koo ni ichi yuku ma, te jin kaka ni uni (3) kivi jin koo ni, te yukan jin ka'mi ni kiti jin ndataa ni nuu sa.

Te tee tátnuni Egipto ma chi masu kachi de ja jin nde koo ñayii israelita ma, kovaa sa'a sa ja kua'a ja jin ndo'o jin neni ñayii Egipto ma, te sukan, te maa tee tátnuni Egipto ma tatnuni ja jin nde koo ñayii israelita ma —kúu ya jiña'a ya.

Te Moisés ma, jiña'a de nuu Su'si ma:
—Kovaa tee nija'nu ñuu Israel ma, masu jin kandija de ja kuña'a sa sukan —kúu de jiña'a de.

Sani te jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma:
—Skana ni yutnu yinda'a ni a nuu ñu'ú a —kúu ya jiña'a ya.
Te ni skana Moisés ma yutnu yinda'a de ma nuu ñu'ú ma, te ni nduu tnu in koo. Sani te jiña'a ya nuu Moisés ma:

—Ndatnii ni ichi su'ma koo a —kúu ya jiña'a ya.
Te nuu ni ndatnii de ichi su'ma ti ma, sani te ni nduu tuku yutnu yinda'a de ma.

Suni ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma:
—Chinee ni nda'a ni a chii su'nu ni a te ndene'e ni —kúu ya jiña'a ya.

Te sukan ni sa'a de, te nuu ni ndene'e de nda'a de ma, te maa-nka ndi'yi te'yu kúu. Te ni jiña'a tuku ya ja ndachinee tuku de

nda'a de ma chii su'nu de ma, te nuu ni ndene'e de ma te já ni nduva'a.

Te jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma:

—Nuna sa'a ni nduu seña ya'a nuu tee nija'nu ñuu Israel ma chi jin kandija de ja maa sa ni tetniñu ña'a. Te nú ñatuu ka kandija de, te ke'en ni jaku ndute jika yute Nilo ma, te kati ni de, te nduu de niñi, sukan-va'a jin kandija de ja maa sa ni tetniñu ña'a —kúu ya jiña'a ya.

Ñatuu kúni Moisés ma ja ki'in de Egipto ma

Kovaa Moisés ma chi yu'u de ja ki'in de Egipto ma te sa'a de sukan jiña'a Su'si ma, te jiña'a de nuu ya:

—Masu ki'in sa, vaa masu kaa tna'a tnu'u ká'an sa, te ká'an tikuatni sa —kúu de jiña'a de.

Te ni ndakone'e Su'si ma:

—Ndaka'án ni ja maa sa sa'a ja kúu ka ka'an ñayii ma. Kua'an ni, te sa'a ni sukan ká'an sa a, te maa sa taa tnu'u ka'an ni nuu ñayii ma —kúu ya jiña'a ya.

Kovaa Moisés ma ni ñatuu kúni de ja sa'a de sukan jiña'a Su'si ma, te su'va jiña'a de ya ja va'a-ka ja tetniñu ya in-ka ñayii. Su'si ma chi ni ndakiti ini ya nuu Moisés ma ja sukan kúu de ma, te jiña'a ya:

—Iyo ñani ni Aarón ma ja chindee ña'a de. Saña chi ka'an sa nuu maa ni, te maa ni ndaka'an nuu Aarón ma sukan ka'an sa ma, te maa de ka'an nuu ñayii ma. Kua'an ni Egipto ma, te ichi ki'in ni ma, te jin ndatna'a ni ji'in ñani ni Aarón ma —kúu ya jiña'a ya.

Ni ndakokuiñi Moisés ma Egipto ma

Ni ja'an Moisés ma nuu iyo yuva xiso de ma, te jiña'a de ja na kachi tee ma sukan-va'a ki'in Moisés ma jin koto de tna'a de ka iyo Egipto ma. Yuva xiso de tee nani Jetro ma chi ni kachi de. Sani te Moisés ma, ni kee de te kua'an de Egipto ma ji'in ñasi'i de ma ji'in sa'ya de ma.

Ichi kuan koo de Egipto ma, te vala-nka ja ka'ni Su'si ma Moisés ma kuechi ja ñatuu chitnuni-ka de sayii de ma. Te ñama ni kuu ñasi'i de ma, te ni chitnuni ña suchi luluu ma, sana ni kaku de. Sani te ni ka ndake'en de ichi te kuan koo de.

Su'si ma chi jâ ni jiña'a ya Aarón ma ja na jin ndatna'a de ji'in ñani de Moisés ma, te ni ka ndatna'a de ichi ma. Te ni ndakani Moisés ma nuu Aarón ma ndaka ja ni jiña'a Su'si ma.

Ni ka ka'an Moisés ma ji'in Aarón ma nuu ñayii israelita ma

Sani te Moisés ma ji'in Aarón ma, ni ka ndaxtutu de tee nija'nu ñuu Israel ma. Te ni ndakani Aarón ma nuu tee nija'nu ñuu Israel ma ndaka sukan ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma. Te ni ka kaxtnu'u de nuu tee nija'nu ñuu Israel ma ja yutnu yinda'a Moisés ma te ndúu tnu koo sani te ndúu tuku yutnu ma, te suni ni ka kaxtnu'u de sukan kúu nda'a Moisés ma ja nduu i kuenda tnu'u ja ndee ndi'yi te'yu sani te nduva'a tuku ma.

Te tee nija'nu ñuu Israel ma, ni ka kandija de ja Su'si ma chi ni ndaka'án ña'a ya. Te ni ka jinkoo jiti de, te ni ka ndachiñu'u de Su'si ma.

26. Tee tátnuni Egipto ma, ñatuu kachi de ja jin nde koo ñayii israelita ma

(basado en Éxodo 5–10)

Moisés ma ji'in Aarón ma, ni jan koo de ni ka ka'an de ji'in tee tátnuni Egipto ma

Moisés ma ji'in Aarón ma, ni jan koo de ni ka ka'an de ji'in tee tátnuni Egipto ma, te ka jiña'a de sukan jiña'a Su'si iya ka kukanu ini de ma, ja jin ke koo de Egipto ma te jin koo de ichi yuku ma ja jin ndachiñu'u de Su'si ma. Kovaa tee tátnuni Egipto ma chi sa'a jiña'a de:

—Masu ndi ini sa nawa kúu maa su'si ni ma. Kovaa masu jin nde koo ni. Ndi jin chi yika ja ka xtna'a ña'a ni, te ñatuu ka wa'a ni tnu'u ja jin satniñu jaku-ka ñayii ñuu ni a —kúu de jiña'a de.

Tee tátnuni Egipto ma, ni xndo'o-ka de ñayii israelita ma

Te tee tátnuni Egipto ma, ni tatnuni de nuu tee ni jani de ja ka tatnuni de nuu ñayii israelita ma ja na jin xtetuu de i ja jin satniñu xeen-ka i. Te ñatuu ni ka wa'a-ka de paja ka jatniñu i ja ka sa'a i ndo'o ma, kovaa ni ka xtetuu de i ja jin sa'a i ndaka ndo'o ma sukan ni ka yo sa'a i kivi ni ka yo wa'a de paja ma.

Te tee tátnuni Egipto ma, jiña'a de nuu ñayii israelita ma ja inukuxi i, chukan kúu ja ka kuni i ja jin ke koo i jin koo i ichi yuku ma ja jin ndachiñu'u i su'si i ma.

Te vitna, te ñayii israelita ma chi ñatuu ka kundee i ja jin tava ndi'i i ndo'o sukan ni ka yo sa'a i ma, vaa maa i ka ke koo ka nduku i paja ma. Te tee Egipto ma, ni ka yo ndakiti ini de nuu i, te ni ka yo kani de i.

Sani te ñayii israelita ma, ni ka ndakiti ini i nuu Moisés ma ji'in Aarón ma, vaa ja kuechi de te su'va ni kaa-ka tniñu ka sa'a i ma, masu su'va ni ka ndayaa i nuu tnundo'o ma.

Ni jikan-tnu'u Moisés ma nuu Su'si ma

Sani te Moisés ma, ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma, te sa'a jiña'a de:

—Su'si Iya Tátnuni, nava'a sa'a ña'a ni sa'a, vitna chi ka'vi-ka ka ndo'o ka neni sa sana xi'na-ka ma —kúu de jiña'a de.

Te Su'si ma, ni ndakone'e ya:

—Jin kanda ni te jin kondetu ni, te jin kuni ni. Ndaka ja ni ka'an sa ma chi sa'a sa ja ko kuu. Vaa kenda ora ja maa tee tátnuni Egipto ma tatnuni ja jin nde koo ni, te maa sa skaka ña'a onde kenda koo ni Canaán ma, ñu'ú taa sa ja jin ko kuu ta'vi ni ma —kúu ya jiña'a ya.

Ni tetniñu Su'si ma ja u'vi ja jin ko kuu ñayii Egipto ma

Sani te kua'an Moisés ma nuu ka iyo tee nija'nu ñuu Israel ma, te ni ndakani de sukan jiña'a Su'si ma, kovaa ñatuu ni ka kandija-ka de ja jiña'a Moisés ma.

Te Moisés ma ji'in Aarón ma ni jan koo de nuu tee tátnuni Egipto ma, te Aarón ma, ni skana de yutnu yinda'a Moisés ma nuu ñu'ú ma, te ni nduu tnu koo, kovaa tee tátnuni Egipto ma, masu ni kuni de ndaxsaa de ñayii israelita ma.

Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja na skee Aarón ma yutnu yinda'a de ma yute Nilo ma, sukan-va'a na nduu ndute ma niñi.

Sani te Moisés ma ji'in Aarón ma, ni ka sa'a de sukan ni tatnuni Su'si ma, te ni nduu ndute ma niñi, te ni ka ji'i ndaka tiaka ka ñu'u nuu ndute ma, te ñatuu na in ni kuu ko'o-ka ndute ma. Kovaa

ni a sukan ni kuu ma, masu ni kachi tee tátnuni Egipto ma ja jin nde koo ñayii israelita ma.

Sani te ni tetniñu Su'si ma kua'a-ka tnundo'o nuu ñayii Egipto ma. Ni tetniñu ya kua'a sa'va, sani te ni tetniñu ya kua'a xeen tiukun kuechi ji'in tiukun na'nu ka tuu ñayii Egipto ma, kovaa Gosén ma, nuu ka iyo ñayii israelita ma chi ñatuu na tiukun ma ni ja'an.

Sani te ni tetniñu Su'si ma in kue'e ja ni ja'ni i ndaka kiti ñayii Egipto ma, kovaa kiti ñayii israelita ma masu nawa ni ka ndo'o ti.

Sani te ni tetniñu Su'si ma in kue'e ja ni ka yo jichi ndee ñií ñayii Egipto ma, sani te ni tetniñu tuku ya ja ni kuun xen-xeen ñiñi te ni xnaa i ndaka ja ni ka saka ñayii Egipto ma, kovaa nuu ka iyo ñayii Israel ma ñatuu na ñiñi ni kuun.

Sani te ni tetniñu tuku Su'si ma tika langosta ja ni ka xndi'i ti ni ka jaa ti ja ni ka saka ñayii Egipto ma.

Sani te ni sa'a Su'si ma ja ni kunee kuiti ni-ka'nu Egipto ma uni (3) kivi, nduu ñuu, kovaa Gosén ma, nuu ka iyo ñayii israelita ma, ni ndii te ñatuu ni kunee. Cha'a kúu ja ku-iin tnundo'o tnuneni ni tetniñu Su'si ma nuu ñayii Egipto ma.

*Tee tátnuni Egipto ma, ni ka'an de ji'in Moisés ma siki
tnundo'o ni tetniñu Su'si ma ñuu de ma*

Ndaka jichi kenda koo tnundo'o tetniñu Su'si ma, te tee tátnuni Egipto ma, jiña'a de nuu Moisés ma ja vitna-ncha chi ndaxsaa de ñayii israelita ma. Kovaa jinu jikan-ta'vi Moisés ma nuu Su'si ma ja na ndukuee tnundo'o yukan, sani te tee tátnuni Egipto ma, ndáxsama tuku de ja ká'an de ma, te ñatuu wa'a de tnu'u ja jin nde koo ñayii israelita ma.

In jichi, te ni tetniñu Su'si ma Moisés ma ja ni jan kuña'a de nuu tee tátnuni Egipto ma ja na kona'a de ja ñatuu nde ja'ni ña'a Su'si ma kuechi ja kúni ya ja jin kuni ñayii ni-ka'nu ñuu ñayivi a sukan iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu ya ja sa'a ya nde a kúni maa ya.

**27. Ni tatnuni tee tátnuni Egipto ma ja na
jin nde koo ñayii israelita ma ñuu de ma**

(basado en Éxodo 11.1–13.16)

*Ni tatnuni Su'si ma ja jin kûu ndaka sayii
ñayii Egipto ma suchi xinañu'u ma*

Ja sukan ñatuu kachi tee tátnuni Egipto ma ja jin nde koo ñayii israelita ma, te ni tetniñu Su'si ma in-ka tnundo'o tnuneni nuu ñayii Egipto ma. Te ni tatnuni ya ja jin kûu sayii xinañu'u ñayii Egipto ma, ji'in ndaka kiti xinañu'u ni ka kâku ma, kovaa sa'ya ñayii israelita ma ji'in kiti i ma chi ñatuu nawa jin ndo'o i.

Ni ka ja'ni ñayii israelita ma in kiti, te ni ka chi'i i niñi ti ma ye'e i ma

Ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ji'in Aarón ma naxe jin sa'a de sukan-va'a jin kaku sayii ñayii israelita ma suchi xinañu'u ma, ji'in kiti ni ka kâku xinañu'u ma. Ni jiña'a ya ja kivi uxi (10) kii yoo yukan, maaaa ñayii ma ve'e i ma te jin tni i in ndikachi kiti in kuiya, in kiti va'a ja ñatuu na kue'e ti, te jin ko koto va'a i ti onde kenda kivi uxi kuun (14) yoo yukan.

Te nú in ve'e ma te jaku-ni ñayii ma kúu, te jín ndatna'a uu (2) ve'e ma, te jín ka'ni i in kiti ja jin ko kuu ñayii nduu ve'e ma.

Te kivi uxi kuun (14) kii yoo yukan ma jín ka'ni i ti ora ve kunee ma, te jín chi'i i niñi ti ma yutnu ye'e i ma.

Te jakuaa ma, te jín ndivi koo ñayii ma ve'e i ma, te yukan-ni jín koo i onde in-ka kii ma.

Te kuñu kiti ma chi jin ta'vi i te jin kaa i ji'in yuku uwa ji'in xtatila ñatuu na levadura yi'i. Te nú ni ndoo-ka jaku kiti ma, te jín ka'mi i ndaka, te má jin ka'nu i yiki ti ma.

Te ora jin kaa i kuñu kiti ma, jín koo tu'va i vaa sani te jin nde koo i ñuu yukan. Sa'a ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ji'in Aarón ma.

Te Moisés ma ni ndaka'an de nuu tee nija'nu ñuu Israel ma. Te ndaka ñayii israelita ma ni ka sa'a sukan ni tatnuni Su'si ma ja jin sa'a ñayii ma maa maa i ve'e i ma.

Ni sa'a Su'si ma ja ni ka ji'i sayii xinañu'u ñayii Egipto ma

Sani te ni sa'a Su'si ma ja ni ka ji'i sayii xinañu'u ñayii Egipto ma ji'in kiti xinañu'u ni ka kâku ma.

Kovaa nuu ka iyo ñayii israelita ma, nuu ndee niñi ye'e i ma chi ñatuu na in ni ji'i. Onda jakuaa yukan te ni keja'a ka sa'a ñayii Israel ma Viko Pascua ma.

Sani te sava ñuu ma te ni ka ji'i ndaka sayii xinañu'u ñayii Egipto ma, ji'in kiti i kiti ni ka kâku xinañu'u ma, onde sayii maa tee tatnuni Egipto ma ni ji'i tna. Te maa jakuaa yukan, te ni tatnuni tee tatnuni Egipto ma ja na jin ke koo ndaka maa ñayii israelita ma.

Ni ka nde koo ñayii israelita ma Egipto ma

Sani te ñayii israelita ma, ni ka ke'en i ñujan ka sa'a i xtatila ma, te ñatuu ni ka chi'i-ka i levadura te kuan koo ji'in i.

Te ni ka jikan i nuu ñayii Egipto ma sa'ma, xe'e ji'in siki. Te ñayii Egipto ma chi ni ka wa'a i.

Te ñayii israelita ma, ni ka nde koo i Egipto ma maa jakuaa yukan, te kuan koo i ichi Sucot ma.

Jâ yatni iñu ciento mil (600,000) tee israelita ma ni ka nde koo Egipto ma ji'in ñasi'i de ji'in sa'ya de ji'in kiti de. Ñayii israelita ma chi kuun ciento ji'in oko uxi (430) kuiya ni ka iyo i Egipto ma.

Ni tatnuni Su'si ma nuu ñayii israelita ma ja ndaka kuiya jin sa'a i Viko Pascua ma

Te ni tatnuni Su'si ma nuu ñayii israelita ma ja ndi-kuiya ndi-kuiya jin sa'a i Viko Pascua ma ja jin ndakune'e i sukan ni sa'a Su'si ma ja ni ka nde koo i Egipto ma.

Jin kona'a i ja jin ka'ni i in ndikachi xi in ndixi'yu sukan ni ka sa'a i jakuaa ni ka nde koo i Egipto ma, te jín kona'a i ja jin kene'e i levadura ma ve'e i ma xi'na-ka sana jin sa'a i viko ma. Te xtatila jin sa'a i ma, ma jin chi'i i levadura, te in smana jin kaa i xtatila yukan. Ja jin sa'a i sukan, te jin ndaka'án i sukan tnu'u nuu tnu'u ne'e ni ka nde koo i Egipto ma.

Ni tatnuni Su'si ma nuu ndaka ñayii israelita ma ja na jin ko sa'a i viko kivi yukan, te jín ndakani i nuu sa'ya tata i ma nava'a ka sa'a i viko yukan.

*Ndaka sa'ya ñayii israelita ma suchi xinañu'u ma
chi kuenda maa Su'si ma ka kuu i*

Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu ñayii israelita ma ja sa'ya i suchi xinañu'u ma ji'in ndaka kiti i jin kâku xinañu'u ma jin sasiin i ja koo kuu kuenda maa ya, vaa maa ya ni sa'a ja ni ka kaku i jakuaa kivi ni sa'a Su'si ma ja ni ka ji'i sa'ya ñayii Egipto ma ji'in kiti i ma.

Te suni ni tatnuni ya ja sa'ya xinañu'u kiti i ma te nú iyo ti ja kuu jin ndakua'a i ti nuu Su'si ma, te na jin ndakua'a i ti nuu ya. Te kiti masu iyo ja kuu ndakua'a o ti nuu Su'si ma, te nuu tniñu ti ma te jín ka'ni i in ndikachi xi in ndixi'yu ja jin ndakua'a i ti nuu Su'si ma, te sukan, te kuu jin koneva'a i kiti masu iyo ja kuu ndakua'a o ti nuu Su'si ma.

Te suni ni tatnuni Su'si ma ja jin ndakua'a ñayii israelita ma in ndikachi xi in ndixi'yu ja kuu sa'ya i suchi xinañu'u ma, sukan-va'a koteku sa'ya i suchi xinañu'u ma. Te ni tatnuni ya ja jin ndakani ñayii ma nuu sa'ya i ma nava'a ka sa'a i ndaka chukan, sukan-va'a ma jin ndunaa sa'ya i ma ndaka ja ni sa'a Su'si ma ja jin kuu i ma.

**28. Ni chindee Su'si ma ñayii israelita ma ja
ni ka ya'a i Mar Rojo ma**

(basado en Éxodo 13.17–15.21)

Ni kenda koo ñayii israelita ma onde yu'u Mar Rojo ma

Ichi kuiti-ka ja kenda o Canaán ma kúu ichi ya'a ñuu nuu ka iyo ñayii filisteo ma, kovaa Su'si ma chi ñatuu ni skaka ya ñayii israelita ma ichi yukan, vaa ñatuu ni kuni ya ja jin ndakokuiñi i nuna kenda koo ñayii filisteo ma ja jin kanaa i ma.

Chukan kúu ja Su'si ma chi ni skaka ya ñayii israelita ma ichi kani-ka ma, tna'a ja ya'a ichi nuu iyo Mar Rojo ma.

Nuu ni ka ke koo ñayii israelita ma ñuu Sucot ma, te ora nduu ma, Su'si ma, ni sa'a ya ja in viko yoxtnuu ichi nuu jin koo i ma. Te ora jakuaa ma ni sa'a ya ja in ñu'u ndu'va yoxtnuu, te sukan ka tnuu nuu ñayii ma ichi kuan koo i ma.

Nuu kuan nu koo ñayii israelita ma, te kuan nu koo i ji'in ñunde'yu José ma, vaa nuu ve kuyatni ja kúu de ma, te ni tatnuni de ja jin nu koo ji'in i ñunde'yu de ma Canaán ma. Kuan nu koo ji'in i ñunde'yu de ma, sukan-va'a jin chu'u i de Canaán ma.

Nuu ni kenda koo ñayii israelita ma nuu nani Etam ma, te ni jiña'a Su'si ma ja jin jakuiñi i yu'u Mar Rojo ma ja jin ndatatu i. Vaa Su'si ma chi kúni ya ja tee tátnuni Egipto ma, káni ini de ja ni ka jakituu ñayii israelita ma yu'u mar ma te sondikin de i. Chukan kúu ja ni tatnuni Su'si ma ja jin jakuiñi ñayii israelita ma ja jin ndatatu i yu'u Mar Rojo ma.

Ñayii Egipto ma, ni ka sondikin i ñayii israelita ma

Tee tátnuni Egipto ma ji'in ndaka tee ka netniñu ji'in de ma, sa'a ni ka jani ini de: “Masu va'a-ni ni ka sa'a o ja ni ka wa'a o tnu'u kuan koo ñayii israelita ma.” Sani te ni ka ndaxtutu de soldado de ma ji'in carru yutnu jan koo ji'in de ja ka kanaa de ma, te ni jakoxtnuu tee tátnuni Egipto ma, te kuan koo de ka sondikin de ñayii israelita ma. Te ni ka ndani'i de ñayii israelita ma yu'u Mar Rojo ma, te ka jani ini de ja ni ka jakituu i yukan-ni.

Te ñayii israelita ma, ni ka yu'u xeen i nuu ni ka jini i ja ni kenda koo ñayii Egipto ma ka sondikin ña'a i ma, te ni ka jikan-ta'vi i nuu Su'si ma ja na chindee ña'a ya. Te suni ni ka keja'a i ka kuyika i nuu Moisés ma, te ka jiña'a i ja va'a-ka nute ni ka ndoo i Egipto ma. Kovaa sa'a jiña'a Moisés ma:

—Má jin koyu'u ni. Jin konde'ya ni, te jin kuni ni sukan sa'a Su'si ma ja jin kaku ni vitna. Vaa Su'si ma chi xnaa ya ndaka soldado tee Egipto ma, te masu nama jin kuni-ka ni de —kúu de jiña'a de.

Ni june Su'si ma in ichi nuu Mar Rojo ma

Sani te jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja na tatnuni de nuu ñayii israelita ma ja jin ndaxtutu i ndatniñu i ma, te suni ni tatnuni ya ja skata Moisés ma yutnu yinda'a de ma ichi nuu mar ma, sukan-va'a ndanune nuu ndute ma te ndanune in ichi yichi nuu mar ma ja jin ya'a ñayii ma. Sani te ni ndaskanda Su'si ma viko yoxtnuu nuu ñayii israelita ma, te ni nukuita ndikin i ichi yata ñayii ma, te sukan te ni ñume'ñu viko ma ñayii israelita ma ji'in ñayii Egipto ma, te ñayii Egipto ma chi ñatuu ni kuu jin konde'ya-ka i naxe kuan koo ñayii israelita ma.

Sani te ni skata Moisés ma yutnu yinda'a de ma ichi nuu mar ma, te ni sa'a Su'si ma ja niñu ni yi'i tachi te ni june i nuu ndute ma. Te ni ndanune in ichi me'ñu mar ma te ni ka ya'a ñayii

israelita ma, te iyo ndute ma kuenda tnu'u ja yika ve'e nduu nduu lado ichi nuu ni ka ya'a i kuan koo i ma.

Ni sa'a Su'si ma ja ni ka ji'i soldado Egipto ma

Nuu ni ka jini soldado Egipto ma ichi na'a me'ñu ndute ma te ni ka chunuu tna de kuan koo de ja ka sondikin de ñayii israelita ma. Te ni sa'a Su'si ma ja ni ka tnana carru kuan koo ji'in tee Egipto te ni ka jakituu tnu yukan-ni, te ñatuu ka kundee-ka de jin skanda de tnu.

Nuu jâ ni ndi'i ñayii israelita ma ni ka ya'a nuu Mar Rojo ma, te ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma ja na skata tuku de yutnu yinda'a de ma ichi nuu mar ma. Nu ni skata Moisés ma yutnu yinda'a de ma ichi nuu mar ma, te ni ndandesi nuu ndute ma, te ni ka sa'vi soldado Egipto ma nuu ndute ma, te ni ka ji'i de.

Kovaa ndaka ñayii israelita ma chi ni ka ya'a i in-ka lado ma te ni ka kaku i. Sukan ni sa'a Su'si ma ja ni ka kaku ñayii israelita ma nuu ñayii Egipto ma.

Ni ka ndachiñu'u ñayii israelita ma Su'si ma

Nuu ni ka jini ñayii israelita ma sukan ni sa'a Su'si ma ja ni ka kaku i ma, te ni ka jatnu'u ini xeen i Su'si ma ja sukan iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu ya ma, te ni ka kukanu ini i ya, te ni ka kukanu ini i ja iyo ya ji'in Moisés ma.

Te ni ka sa'a i in yaa ja ká'an sukan ni sa'a Su'si ma ja ni ka kaku i ma, te ni ka jita i nuu ya, te sa'a ká'an:

“Jín ndachiñu'u o Su'si ma, vaa ni sa'a ya ja ni ka kaku o. Ni sa'a ya ja ni ka ji'i ñayii Egipto ma nuu ndute Mar Rojo ma. Ñatuu na in-ka Su'si sa'a sukan sa'a Su'si o a. Maa Su'si o a jito ña'a, te skaka ña'a ya ja jin nu koo o Canaán ma.”

29. Ni ka nde koo ñayii israelita ma Mar Rojo ma, te kuan koo i ichi yuku Sinaí ma

(basado en Éxodo 15.22–17.16)

Kuan koo ñayii israelita ma ichi Mara ma ji'in ichi Elim ma

Yu'u Mar Rojo ma ka iyo ñayii israelita ma, sani te ni ke'en Moisés ma ichi te kuan koo de ji'in ñayii ma ichi nuu ñatuu kuiti

nawa iyo ma, te ni ka jika de uni (3) kivi, sani te ñatuu ka ni'i-ka de ndute jin ko'o de.

Ni ka kenda koo ñayii israelita ma in nuu nani Mara, te yukan iyo in soko ndute, kovaa ndute ma chi uwa de. Sani te ndaka ñayii ma ni ka keja'a i ka kuyika i nuu Moisés ma kuechi ja uwa ndute ma, te Moisés ma, ni jikan-tnu'u de nuu Su'si ma naxe sa'a de. Te Su'si ma, ni kaxtnu'u ya nuu Moisés ma in yutnu chunee de nuu ndute ma, sukan-va'a nduu de ndute va'a te kuu jin ko'o ñayii ma de. Te sukan ni sa'a Moisés ma, te ni kuu ni ka ji'i ndaka ñayii ma ndute va'a.

Nuu nani Mara ma ni jiña'a Su'si ma nuu ñayii israelita ma ja ndimaa jín ko kandija i ja tátnuni ya ma, te nuna jin kandija i ja ká'an ya ma, te ma tetniñu ya nuu i ni-in ja u'vi ni tetniñu ya nuu ñayii Egipto ma. Sani te kuan koo ñayii israelita ma onde nuu nani Elim ma. Yukan chi ka iyo uxi uu (12) nuu tóo ndute, te yukan ni ka jakuiñi ñayii israelita ma ja jin ndatatu i.

Ni ka kuyika ñayii israelita ma nuu Su'si ma

Sani te ni ka ke koo ñayii ma nuu nani Elim ma te kuan koo-ka i, te ñayii ma ni ka keja'a i ka kuyika tuku i nuu Moisés ma, te ka jiña'a i ja va'a-ka nute ni ka ndoo i Egipto ma, vaa yukan chi iyo kua'a ja jin kaa i, sana ja jin kûu i soko nuu ka iyo i ma vaa masu nawa iyo kuiti ma.

Te Moisés ma, jiña'a de nuu ñayii ma ja visi nuu maa de ka kuyika i ka jani ini i, kovaa ja ndaa kúu ja nuu Su'si ma ka kuyika i. Te maa Su'si ma kua'a ja jin kaa i.

Sani te ni tetniñu Su'si ma kua'a xeen kañu'u, ûni kiti kua'a xeen ndava, ni kenda koo ti nuu ka iyo ñayii israelita ma, te ni ka tnii ñayii ma ti, te sukan ni ka ni'i i kuñu ni ka jaa i.

Ni tetniñu Su'si ma maná nuu ñayii israelita ma

Kivi yutnee ma nuu ni ndayichi yuyu ni kuun ma, ñayii israelita ma, ni ka jini i ja yaa yaa-nka kaa nuu ñu'ú ma kuenda tnu'u ja ni kuun yu'va, te ja kaa nuu ñu'ú ma chi kuenda tnu'u ja ndikin cilantru ma kúu.

Te Moisés ma, ni jiña'a de nuu ñayii israelita ma ja maa Su'si ma ni tetniñu xtatila ja jin kaa ñayii ma. Te ni jiña'a de nuu ñayii ma ja ndaka xtnee ma jin ke koo i te jin ndaxtutu i uu-ni

litro, sukan kaa in ñayii ma. Te suni ni jiña'a de ja má jin ndaxtutu kua'a-ka i ja jin tava'a i ja jin kaa i in-ka kii ma, vaa nuna jin tava'a i chi in-ka kii ma chi ta'vi tindaku.

Te suni ni jiña'a Moisés ma ja má jin ndaxtutu ñayii ma ja jin kaa i ma kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma, te kivi xi'na-ka ja ko kuu kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma chi kuu jin ndaxtutu i ja jin kaa i nduu kivi ma, te sukan, te ma tivi ja ni ka ndaxtutu i ja jin kaa i ma.

Ni ka ke koo ñayii israelita ma te ni ka ndaxtutu i ja jin kaa i ma, te nuu ni ka ndachikua'a i ma te inuu-ni ka neva'a ndaka i, visi nde maa i ni ndaxtutu kua'a-ka xi nde maa i ni ndaxtutu vala-ni.

Jaku ñayii ma chi ñatuu ni ka kandija i sukan ni tatnuni Moisés ma, te ni ka tava'a-ka i jaku ja jin kaa i in-ka kivi ma, kovaa ni ta'vi tindaku te kini xeen ni jaxiko, te ni kuu sukan ni jiña'a Su'si ma.

Te kivi xi'na-ka ja ko kuu kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma, jaku ñayii ma ñatuu ni ka ndaxtutu i ja jin kaa i uu (2) kivi, te ni ka ke koo i kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma, kovaa masu nawa ni ka ni'i i, vaa kivi yukan chi kivi ni sa'a Su'si ma ja jin ndatatu ñayii ma kúu.

Te jaku jaku, te ni ka kandija ñayii ma sukan jiña'a Moisés ma ja maa Su'si ma ni tetniñu ja jin kaa i ma, te ni ka xnani i maná, te jaa kuenda tnu'u ja xtatila ji'in nduxi, te ni kuu ni ka yo sa'a ñayii ma xita ji'in toli.

Te ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma ja in nuu tindo'o te tnáa de uu (2) litro maná te na tava'a de, sukan-va'a ñayii kenda koo kuae-ka ma te jin kuni tna i sukan kaa ja ni wa'a Su'si ma ja ni ka jaa ñayii ma. Te ni tava'a Moisés ma uu (2) litro maná ma.

Sukan ni ka yo sa'a ñayii israelita ma, ja ndaka kivi ni ka yo ndaxtutu i maná ma, yika-ni ja kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma kúu ja ñatuu ni ka yo ndaxtutu i. Sukan ni wa'a Su'si ma ja ni ka jaa ñayii ma onde ni kenda koo i yuñuu Canaán ma.

Ni wa'a Su'si ma ndute ni ka ji'i ñayii israelita ma

Sani te kuan koo-ka ñayii israelita ma, te ni kenda koo i onde nuu nani Refidim ma, te yukan ni ka jakuñi i ja jin ndatatu i. Te yukan chi ñatuu na ndute jin ko'o ñayii ma, te ni ka kuyika tuku i

nuu Moisés ma te ka jiña'a i ja jin kûu i ja ka yichi i. Te jiña'a Moisés ma nuu ñayii ma ja má jin kuyika-ka i nuu Su'si ma.

Sani te ni jikan-tnu'u Moisés ma nuu Su'si ma naxe sa'a de. Te ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja tni de yutnu yinda'a de ma, yutnu ni skee de yute Nilo ma, te kuun de tnu yika in toto jiña'a ya ma. Ka iyo tee nija'nu ñuu Israel ma, te ni kuun Moisés ma yutnu yinda'a de ma yika toto jiña'a ya ma, te ni too ndute ni ka ji'i ndaka ñayii ma.

Ni ka kanaa ñayii israelita ma ji'in ñayii amalecita ma

Ichi nuu kuan koo ñayii israelita ma ka iyo ñayii amalecita ma ja ka kuu i sa'ya tata Esaú, tee ni yo kuu ñani Jacob ma. Te nuu ni ka jini ñayii amalecita ma ja ichi yukan kuan koo ñayii israelita ma, te ni ka ke koo i ja jin kanaa i ji'in ñayii Israel ma. Ni tetniñu Moisés ma Josué ma ji'in jaku soldado ja jin kanaa de ji'in ñayii amalecita ma, te ni ka kundee ñayii israelita ma.

Ni ndakiti ini Su'si ma nuu ñayii amalecita ma, te ni tatnuni ya nuu Moisés ma ja kuña'a de Josué ma te jín xnaa de ndaka ñayii amalecita ma.

30. Nu u yuku Sinaí ma ni ka'an Su'si ma in tnu'u ni skuiso ya nuu ñayii israelita ma, te ni ka'an ya uxi (10) tnu'u ni tatnuni ya

(basado en Éxodo 19.1–20.20)

Ni ka'an Su'si ma nuu Moisés ma nuu yuku Sinaí ma

Kuan koo-ka ñayii ma onde ni kenda koo i ja'a yuku Sinaí ma, te ni ka jakuiñi i yatni yuku Sinaí ma ja jin ndatatu i. Te ni kaa Moisés ma yuku Sinaí ma, te yukan ni ka'an Su'si ma nuu de, te sa'a jiña'a ya:

—Kuá'an ni nuu ñayii israelita ma te kuña'a ni ja jín ndaka'án i sukan ni sa'a sa ja ni tetniñu sa ja u'vi nuu ñayii Egipto ma te ni chindee sa i ja ni ka ndayaa i nuu ñayii ñuu yukan. Suni kuña'a ni nuu ñayii israelita ma ja jín ndaka'án i ja maa sa jito va'a i te maa sa ni skaka ichi i onde ni ka kenda koo i yuku Sinaí ya, vaa ya'a kúni sa ja ka'an sa nuu i naxe jin ko sa'a jin ko kuu i.

Te nuna jin kandija ñayii israelita ma te jin sa'a i sukan kuña'a sa ma, te jin ko kuu i ñayii ni ndakaji maa sa, vaa visi ka iyo ndaka-ka ñayii ñuu ñayivi a ja sa'a sa naxe kúni maa sa, kovaa

ñayii israelita a jin ko kuu ñayii ni kaji maa sa. Te ñayii israelita a jin kaxtnu'u nuu ndaka ñayii ñuu ñayivi a sukan sa'a sukan kúu sa ma —kúu ya jiña'a ya.

Sani te ni nuu Moisés ma yuku ma onde nuu ka iyo ñayii israelita ma, te ni jiña'a de nuu ñayii ma sukan ni jiña'a Su'si ma, te ñayii ma chi ni ka skuiso i ja jin sa'a i sukan kúni Su'si ma. Sani te ni ndaa tuku Moisés ma yuku Sinaí ma, te ni jiña'a de nuu Su'si ma ja ni ka skuiso ñayii ma ja jin sa'a i sukan tátununi ya ma. Sani te sa'a jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma:

—Va'a-ni nú sukan ka ka'an ñayii ma. Vitna te kúni sa ja jin konduu ni jin kasi ni ja'a yuku a, sukan-va'a ñatuu na in kaa yuku a xi ke'e i. Te nú na in ni kaa yuku a xi ni ke'e i, te ndaka-ka ñayii ma jín kuayuu ñayii yukan onde jin ka'ni ña'a i.

'Suni kuña'a ni ndaka ñayii ma ja jín ndakate i sa'ma i ma, te tee ma, kuña'a ni de ja má jin kavatuu de ji'in ñasi'i de ma, sukan-va'a jin koo ii ñayii ma, vaa nuu uni (3) kivi ma, te kii sa nuu yuku ya'a —kúu ya jiña'a ya.

Ni ndakani Moisés ma nuu ñayii ma sukan ni jiña'a Su'si ma. Te nuu uni (3) kivi ma te nuu yuku Sinaí ma ni ndajinu viko, te jandute jandute-nka, te kána ñu'ma kána ñu'ma-nka. Te ni kuu nini'i yu'u trompeta, te ni ka yu'u xen-xeen ñayii ma. Sani te ni jiña'a Moisés ma nuu ñayii ma ja jin ndututu i ja'a yuku ma, te Su'si ma ni jiña'a ya nuu Moisés ma ja kaa de yuku ma ki'in de.

Uxi (10) tnu'u ni tatnuni Su'si ma ja jin sa'a ñayii ma

Te onde nuu yuku ma, te ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja nuu tuku de ja'a yuku ma, sukan-va'a kuña'a de nuu ñayii ma ja máko jin yanduu i nuu ni ka konduu de ni ka jasi de ja'a yuku ma, te ni nuu Moisés ma ja'a yuku ma ni jan kuña'a de ñayii ma.

Sani te onde nuu yuku ma ni ka'an Su'si ma nuu ñayii israelita ma, te sa'a jiña'a ya:

—Saña kúu Su'si ni. Saña kúu Su'si iya ni ndene'e ña'a Egipto ma, nuu ni ka yo ndo'o, ni ka yo neni ni ma.

'Má jin nduku ni in-ka ja jin xnani ni Su'si te jin ndachiñu'u ni.

'Má jin ndane'e ni ni a yunuu ñayii, ni a yunuu kiti ja jin ndachiñu'u ni, vaa maa in-ni sa kúu Su'si.

'Má jin ndakune'e neé jin ndakune'e uun ña'a ni nawa ka sa'a ka kuu ni ma, vaa saña chi ndakan sa kuenda te xndo'o xneni ña'a sa nú sukan na jin sa'a ni.

'Jin kona'a ni ja ma jin satniñu ni kivi ni tatnuni sa ja ma jin satniñu ñayii ma. Iñu kivi ma chi kuu jin satniñu ni, kovaa kivi ku-uja ma chi ni-in ñayii ma satniñu. Ni a ñayii ka jinukuechi nuu ni ma, ni a kiti ma; ñatuu na in satniñu kivi yukan. Jin ndaka'an ni ja iñu (6) kivi te ni sa'a sa andivi a ji'in ñu'ú a, te ni ndatatu sa kivi ku-uja ma. Onda kivi yukan, te kivi ku-uja ma chi kivi ma jin satniñu ñayii ma kúu te jin katanuu i jin ndachiñu'u i Su'si ma.

'Jin kava respetu ni te jin kuandetu ni nuu yuva ni ma, nuu si'i ni ma, te nú sukan na jin sa'a ni, te kani kivi jin koteku ni ñuu ñayivi a.

'Má jin ka'ni ni in-ka ñayii ma.

'Ñayii ni ka tnanda'a ma, má jin kivi nduu i ji'in in-ka ñayii ñatuu ni tnanda'a ji'in i ma ja sa'a i ja u'vi.

'Má jin sakui'na ni.

'Má jin ka'an tnu'u ni ja kuu in-ka ñayii ma.

'Má jin ndiyo ini ni ñasi'i in-ka tee ma, ni a jin ndiyo ini ni ve'e in-ka ñayii ma xi ñayii ka jinukuechi nuu i ma xi kiti i ma, má jin ndiyo ini ni ni-in ndatniñu neva'a in-ka ñayii ma —sa'a ni tatnuni Su'si ma nuu ñayii ma.

Ni ka yu'u ñayii ma

Te ñayii israelita ma, ni ka yu'u i nuu ni ka jiniso'o i sukan îyo kúu nuu ni ka'an Su'si ma, te ni ka jiña'a i nuu Moisés ma ja kivi ki'in-ka o ma, te nuu maa Moisés ma na ka'an Su'si ma te sana ndaka'an maa de nuu ñayii ma. Vaa ka yu'u ñayii ma ja jin kúu i, nuna jin kuniso'o i ja ka'an Su'si ma in-ka jichi.

Te Moisés ma, jiña'a de nuu ñayii ma ja má jin koyu'u i sukan iyo kúu ma, vaa ja ndaa kúu ja Su'si ma chi iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu ya, te ja kúni ya kúu ja jin koyu'u i te má jin ko sa'a i ja u'vi ja ñatuu játna ini ya ma.

31. Ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma sukan jin sa'a de ji'in ñayii ka jinukuechi nuu in-ka ñayii ma ji'in ñayii ka sakui'na ma

(basado en Éxodo 20.21–23.33)

Sani te ni ndaa tuku Moisés ma nuu yuku Sinaí ma, te ne'un viko ma ni ka'an Su'si ma nuu de, te sa'a ni jiña'a ya:

—Ndakuña'a ni nuu ñayii israelita a sukan ka'an sa nuu ni a. Ndaxndaku ini ni i ja jâ ni ka jini i sukan ni ka'an sa onde

andivi ma. Másu ko jin ndane'e i ji'in oro xi plata in ja jin xnani i su'si te ko jin ndachiñu'u i, vaa masu jatna ini sa.

'Te nú ka kuni ñayii ma ja jin ndachiñu'u ña'a i, te jín xtutu i ñu'ú xi yuu te jín sa'a i in altar te masu sukun xeen koo, sukan-va'a ñatuu na xkueyi ko ndee ja kaa ñayii ma te ndachiñu'u ña'a i —kúu ya jiña'a ya.

Naxe jin ko kuu ñayii ma ji'in ñayii ka jinukuechi nuu i ma

Sani te ni tatnuni Su'si ma ja jin ko sa'a va'a jin ko sa'a ndaa i ji'in ñayii ka jinukuechi nuu i ma, te suni ni tatnuni ya sukan jin ndatnu'u mani i nú na in kuechi ni kuu ma.

Te sa'a ni jiña'a ya:

—Nú ni ka jaan ñayii Israel a nuu ñayii ñuu i a in ñayii kunukuechi nuu i, te yika-ni ja iñu (6) kuiya kúu jin kuatniñu i ñayii ma, te kuiya ku-uja ma, te jin kua'a i tnu'u no'o maa ñayii ma. Te nú ñayii jinukuechi ma, te ni tnanda'a i ji'in in ña'a na wa'a ñayii xi-nuu jinukuechi i ma, masu kuu no'o i ji'in ñasi'i i ma xi sa'ya i ma chi jin ndoo maa i.

'Kovaa nú kutoo i ñasi'i i ma ji'in sa'ya i ma ji'in tee xi-nuu jinukuechi i ma, te kuu ndoo i ve'e de ma. Te tee xi-nuu jinukuechi i ma, sa'a de in yavi so'o i ma te ko kuu i in ñayii kunukuechi ni-kani ni-jika nuu de.

'Nú in tee, te ni jaan de in ña'a kunukuechi nuu de, te kuni de ja koo de ji'in ña kuenda tnu'u ja ñasi'i de, te na ko koto va'a de ña te ko ndi ini de ja koo ja kaa ña ji'in sa'ma ña. Kuenda tnu'u ja ñasi'i de ko kuu ña visi na tnanda'a de ji'in in-ka ña'a.

'Nú in tee, te xtnanda'a de sayii de ma ji'in in ña'a jinukuechi nuu de ma te na kutoo de ña sukan iyo ja kutoo ñayii ma janu i ma. Ñayii neva'a ñayii jinukuechi nuu i ma, masu ko ka'ni i ñayii jinukuechi nuu i ma, kovaa nuna sa'a ndeva'a i ñayii jinukuechi nuu i ma te skenaa ñayii ma in nuu i xi kee in nu'u i, nú sukan ni sa'a ndeva'a i ñayii ma, te iyo ja kua'a i tnu'u te no'o maa ñayii jinukuechi nuu i ma ja sukan ni sa'a ndeva'a i ñayii ma —kúu ya jiña'a ya.

Sukan ko kuu o ji'in in-ka ñayii ma

Te ni jiña'a tna Su'si ma:

—Nú na in te ñukuun ni ja'ni i in-ka ñayii ma, iyo i ja kúu tna i. Te nú ja ni kuu sanaa te ni ji'i in-ka ñayii ma, te ñayii xi-kuechi ma, kúu ki'in i in-ka ñuu nuu kaku i. Kovaa nú ñukuun ni sa'a i te ni ji'i ñayii ma chi visi na kivi i ini veñu'u ma te tni i yu'u altar sa ma ja na konekanu ini sa te kaku i, kovaa já iyo i ja kúu i.

'Suni ñayii ka'ni yuva i ma xi si'i i ma, xi ka'an ndeva'a i nuu de ma chi iyo i ja kúu i. Ñayii sakui'na in ñayii sukan-va'a kakan i xu'un sana ndaxsaa i ñayii ma, chi iyo i ja kúu tna i.

'Nú in tee, te sakui'na de in kiti te ka'ni de ti xi xiko de ti, te nú in xndiki ni sakui'na de, te iyo ja ndakua'a de u'un (5) xndiki; te nú in ndikachi ni sakui'na de, te iyo ja kuun (4) ndikachi ndakua'a de.

'Te nú neva'a teku-ka de kiti ni sakui'na de ma, te iyo ja ndakua'a de kiti ni sakui'na de ma ji'in in-ka ti.

'Nú na in ndaka'mi ñu'ú i ma te kuu sanaa te kuikin ñu'ú in-ka ñayii ma, te ñayii ndaka'mi ñu'ú i ma, iyo i ja ndachunaa i dañu ni kuu ñu'ú in-ka ñayii ma.

'Nú na in ni sa'a ndeva'a in-ka ñayii ma xi ni xtnakue'e i ñayii ma chi iyo ja sukan jin ndasa'a tna ña'a ñayii ma maa i. Nú na in ni ja'ni in ñayii, te na kúu tna i. Nú na in ni xtnakue'e in-ka ñayii ma, te sukan na jin ndaxtnakue'e tna i ñayii ni sa'a sukan ma, sukan-va'a nukun-naa ja ni sa'a i ma.

Sa'a ni tatnuni Su'si ma nuu ñayii israelita ma sukan jin ka'nde ndaa i tniñu i ma.

Sukan ndachiñu'u o Su'si ma

Suni ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés naxe jin ndachiñu'u ñayii ma Su'si ma, te jiña'a ya ja na ndaka'an de sa'a nuu ñayii ma:

—Maa in-ni sa ja kúu sa Su'si a iyo ja jin ndachiñu'u ni. Nú in ñayii israelita a, te ka'ni i kiti ja ndakua'a i nuu ja masu Su'si kúu ma, te iyo i ja kúu i. Te ñayii sa'a tasi ma chi suni iyo tna i ja kúu i, vaa masu jatna ini sa ja sa'a i ma.

'Jin kona'a ni ja jin ndatatu ni kivi ni tatnuni sa ja jin ndatatu ñayii ma, suni jin kona'a ni ja ma jin kutu ni itu ni ma kuiya iyo ja ndatatu ñu'ú ma, te jin kua'a ni tnu'u te ndujin maa i. Uni (3) jichi ja in kuiya na ki koo ndaka ñayii ma jín ndachiñu'u ña'a i.

Sukan ko kuu o ji'in ñayii ve koo in-ka ñuu ma

'Jin kuan-ta'vi vii jin kuan-ta'vi va'a ni ñayii vee in-ka ñuu ma, jin ndaka'an ni ja maa ni chi ñayii in-ka ñuu ni ka yo kuu ni nuu ni ka iyo ni Egipto ma.

'Nú jin kuanuu ni xu'un nuu in-ka ñayii israelita a, te má jin kakan ni sa'ya xu'un ni ma. Má jin sa'a ndeva'a ni ña'a ni ndoo ja ni ji'i yii ña ma ni a suchi kuechi ñatuu na yuva na si'i-ka ma.

'Má jin saxiko ni Su'si ma, te má jin ka'an ndeva'a ni ja jin kuu ñayii ka netniñu ñuu ni ma. Má jin kaa ni kuñu kiti ni ji'i ni-maa ma. Inuu jin ka'an vii jin ka'an va'a ni nuu ñayii kuxiku ma ji'in ñayii kunda'vi ma. Máko jin kua'a ni tnu'u ja ko xnda'vi ña'a ñayii kuxiku ma ji'in xu'un i ma te ko jin kuji'in ni ji'in i —kúu ya jiña'a ya.

Sukan jin ko kuu ñayii israelita ma ja kenda koo i Canaán ma

Sani te sa'a ni jiña'a tna Su'si ma:

—Tetniñu sa in ángel sukan-va'a ko koto va'a ña'a i ichi jin koo ni onde kenda koo ni Canaán ma, ñu'ú ni skuiso sa ja taa sa ma. Nuna jin kandija ni ja ka'an sa ma, te chindee ña'a sa ja jin kundee ni ora jin kanaa ni ji'in ndaka ñayii ka iyo Canaán ma. Te maa sa chindee ña'a ja jin xnaa ni ñayii ka iyo Canaán ma, sani te jin nduu kuenda maa ni ndaka ñu'ú ma.

'Má jin ketna'a ini ni ji'in ñayii ka iyo yukan te jin ko sa'a ni sukan ka sa'a i ma, ni a ko jin chiñu'u ni su'si i ma. Jin xnaa ni ndaka altar nuu ka ndachiñu'u i su'si i ma, te jin ka'ni ni ndaka i vaa nú ña'a te jin xnda'vi ña'a i te nani ka kuu maa ni te jin ndachiñu'u ni tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te masu játna ini sa, vaa maa in-ni sa iyo ja jin ndachiñu'u ni.

Sa'a ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma nuu yuku Sinaí ma.

32. Ni xsiava Moisés ma niñi siki ndaka ñayii Israel ma ja kuni ka'an ja ni ka skuiso i ja jin sa'a i sukan ni tatnuni Su'si ma

(basado en Éxodo 24)

Sani te ni ndakani Moisés ma nuu ñayii israelita ma sukan ni tatnuni Su'si ma onde nuu yuku Sinaí ma. Te ndaka ñayii ma ni ka skuiso ja jin sa'a i sukan ni tatnuni ya ma, sani te ni tee Moisés ma ndaka tnu'u ni tatnuni Su'si ma.

Te kivi yutnee ma, te ni sa'a Moisés ma in altar ja'a yuku Sinaí ma, te ni tatnuni de nuu suchi jaa ma ja jin ka'ni i kiti jin ndakua'a i nuu Su'si ma. Te ni xsiava de jaku niñi xndiki ma siki altar ma, te jaku-ka niñi ti ma ni tnaa de nuu ko'o.

Sani te ni ndaka'vi nini'i de sukan ni ka skuiso ñayii israelita ma nuu Su'si ma ja jin sa'a i sukan ni tatnuni ya ma, te ndaka ñayii ma ni ka kendoo ini, te ni ka ka'an tuku i in-ka jichi ja jin sa'a i sukan ni tatnuni ya ma.

Sani te ni xsiava Moisés ma siki ñayii ma niñi ni tnaa de nuu ko'o ma, te sa'a jiña'a de nuu ñayii ma:

—Niñi ya'a ko kuu in seña ja ni ka skuiso ni nuu Su'si ma ja jin sa'a ni sukan kúni ya ma —kúu de jiña'a de.

*Moisés ma ji'in tee ka ndikin tna'a
ji'in de ma, ni ka ka koo de yuku Sinaí ma*

Sani te ni jeka Moisés ma Aarón ma, Nadab ma ji'in Abiú ma, tee ka kuu sa'ya Aarón ma, ji'in uni xiko uxi (70) tee nija'nu ñuu Israel ma, te ni ka ka koo de ndika yuku Sinaí ma. Vaa maa Su'si ma ni tatnuni ja jin ka koo de yuku ma, kovaa suni ni jiña'a ya ja máko kua'a Moisés ma tnu'u ja jin ka koo ndaka ñayii israelita ma.

Te yukan te ni ka jininuu de Su'si ma ja ni kenda ya nuu ka iyo de ma, sani te nuu ni ka ndoo-nka maa de ma, te ni ka ndututu de te ni ka jaa sii ini de jaku-ka kuñu kiti ni ka ja'ni i ja ni ka ndakua'a i nuu Su'si ma.

Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja kaa de ki'in de yuku ma te yukan kua'a ya nduu yuu yaxin nuu ni tee ya tnu'u ni tatnuni ya ma. Te ni kaa Moisés ma nuu yuku ma, te ni nuu viko nuu yuku ma, te ne'un viko ma, te ni ka'an Su'si ma nuu Moisés ma. Te ni kivi Moisés ma ne'un viko ma, te yukan ni iyo de uu xiko (40) kivi.

Te ni xndoo Moisés ma Aarón ma ji'in tee nani Hur ma ja ni ka yo jito de ñayii israelita ma, nani ni iyo de nuu yuku Sinaí ma ji'in Su'si ma.

33. Ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja jin sa'a ñayii israelita ma in ve'e nuu koo ya

(basado en Éxodo 25.1–31.11; Levítico 24.1-9)

Onde nuu yuku Sinaí ma te ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés, te jiña'a ya ja kuni ya ja jin sa'a ñayii israelita ma in ve'e nuu koo ya, sukan-va'a yukan ko jin ndachiñu'u ñayii ma ya, te sa'a ni jiña'a ya:

—Kuña'a ni nuu ñayii israelita ma ja jin xtutu i ndaka ja jin kuatniñu i ja jin sa'a i in ve'e nuu koo sa, ji'in ndatniñu jin kuatniñu i ja koo ini ve'e ma. Te ndaka jín sa'a i sukan tatnuni sa ja jin sa'a i ma.

Tabla ma ji'in sa'ma jin kondesi yika ve'e ma

'Nuu ke'e ma, te kondeka i oko u'un (25) metro ja anchu ja kúu ichi ninu ma ji'in ichi nuu vee ma; te ichi nuu kana kandii ma ji'in ichi nuu kêe kandii ma, te kondeka i uu xiko uxi (50) metro ja kani, te koo in ye'e ichi nuu kana kandii ma.

'Jin konduu ni jin kani ni yutnu jin ko tnii sa'ma kuijin jin kasi ni yika ve'e ma, te koo tu'va i ja kuu jin ndakana tuku ni te ndututu.

'Te ve'e nuu koo sa ma, kóndeka i u'un (5) metro ja anchu te ja'un (15) metro ja kani. Te yika ve'e ma chi tabla kó kuu te jín konukuiñi tnu, te kóo in nuu jin konukuiñi va'a tnu nuu ñu'ú ma, te jín kondenee kaa tikute yika tnu ma nuu jin ya'a yutnu jin kun-ndijin. Te yutnu jin kun-ndijin ma ji'in tabla jin konukuiñi ma chi jín kondee oro yika tnu ma.

'Te xini ve'e ma kuun (4) ja jin sotna'a ni ja kondesi. Xinañu'u jin kasi ni ji'in sa'ma lino te ji'in yu'va te jin ndane'e ni querubín yika sa'ma ma. Te ja ku-uu te siki sa'ma ma te kóxtnee in sa'ma ixi ndixi'yu. Te ja ku-uni te jin ndaka'yu ni ja kua'a ñii ndikachi ma te jin chiso ni xini ve'e ma, te ja ku-kuun te jin satatna ni ñii kiti ma te jin chiso ni xini ve'e ma.

Sukan kava ini ve'e ma ji'in ndatniñu koo ini ve'e ma

'Ini ve'e ma te jin chume'ñu ni in sa'ma sukan kaa sa'ma kondesi xini ve'e ma, sukan-va'a kó kuu uu (2) cuarto.

'Ve'e kendoo onde ini ve'e-ka ma ko kuu nuu ii xeen-ka ma, te ve'e yukan jin chinee ni arca ii sa ma, ja ni kuva'a ji'in yutnu te ni nukondee oro yika tnu ma. Te jin chunee ni ini arca ma yuu yaxin nuu ka ndee tnu'u ni tatnuni sa ma. Ja kondesi yu'u arca ma te kó kuu i nanimaa oro, te jín koxtnee uu (2) querubín, te jín konde'ya tna'a querubín ma te sasava ma jin ndatna'a ndijin i ma. Te onde me'ñu ja ndesi arca ma ko ka'an sa nuu ñayii israelita a sukan jin ko sa'a jin ko kuu i ma.

'Te in-ka ve'e iyo ichi ke'e-ka ma jín koo uni-ka (3) ndatniñu: in mesa nuu jin koso xtatila ma, te mesa yukan chi jin sa'a ni tnu ji'in yutnu, te jin ndatee ni oro yika tnu ma; te koo tna in ja jin koxtnee candileru kuechi, te jin sa'a ni ji'in nanimaa oro, te kóo uja (7) nda'a i, te siki in in nda'a i ma jín koxtnee in in candileru nuu ku'un aceite, te kóndu'va ñu'u ndi-uja candileru ma; te suni kóo tna in altar luluu nuu jin ka'mi ni ja jáxiko asi, te ndi-kuun skina i ma jin ndone'e ni yu'u i ma te kóo tikuiñi kuenda tnu'u ja in ndiki, te jin sa'a ni ji'in yutnu te jin ndatee ni oro ni-ka'nu.

'Te sutu ma, jín kona'a de ja kivi ñatuu ka satniñu ñayii ma, te jín sonee de siki mesa ma uxi uu (12) xtatila, te ndi-iñu ndi-iñu xtatila ma jín sa'a de uu (2) yukun, te jín chiso de siki xtatila ma ja jáxiko asi ma. Te xtatila yukan ko kuu ja jin ndataa i nuu sa ma. Te xtatila ja ni ndoo ja já ni yoxtnee ma, te kuu jin kaa sutu ma, yika-ni ja maa de kuu jin kaa, te masu na in-ka kuu kaa.

'Te jín ko koto sutu ma candileru ma ja jin kondu'va i nduu ñuu.

Ichi nuke'e ma

'Ichi nuke'e ma, te kóo uu (2) ndatniñu: in altar ka'nu nuu jin ka'mi ni kiti jin ndataa ni nuu sa ma, te ndi-kuun skina i ma ndonda yu'u i ma, te jin sa'a ni ji'in yutnu te jin ndatee ni kaa nani bronce ma ni-ka'nu yika i ma; te kóo tna in nuu ku'un ndute ndanda'a ñayii ma, te jin sa'a ni ji'in kaa nani bronce ma. Ndaka ndatniñu ya'a chi jin sa'a ni ja kuu jin kondiso ni te jin koo ji'in ni in-ka lado. Jin sa'a ni yavi nuu kuu jin chinee ni yutnu ja jin kondiso ni.

Jaku-ka ndatniñu ma

'Suni jin sa'a ni jaku-ka ndatniñu jin kuatniñu ni ma, sukan nuu ja ko'o ma ji'in tindo'o ma jin sa'a ni ji'in oro, te ji'in kaa nani

bronze ma jin sa'a ni pala ma ji'in ndaka ndatniñu jin kuatniñu ni ja jin ka'mi ni nuu altar ka'nu ma kiti jin ndataa ni nuu sa ma —kúu ya jiña'a ya.

Sani te ni kaxtnu'u Su'si ma nuu Moisés ma sukan kuva'a in ja jáxiko asi ja kuatniñu maa in-ni ve'e nuu koo Su'si ma, te ja jáxiko asi yukan chi ni-in ñayii masu kuu kuatniñu i, yika-ni ja ve'e Su'si ma kuu kuatniñu.

Sutu ma ji'in ñayii jin kunukuechi ma

Te suni ni jiña'a tna Su'si ma nuu Aarón ma ja maa de ji'in sa'ya tata de ma jin ko kuu sutu jin kunukuechi nuu Su'si ma ve'e nuu koo ya ma. Te ni kaxtnu'u Su'si ma nuu Moisés sukan jin kava sa'ma jin kone'nu sutu ma ora jin kivi koo de ve'e nuu koo Su'si ma ja jin kunukuechi de nuu ya ma. Sa'ma sutu ma chi jin kuva'a i ji'in sa'ma kúu lino ma.

Aarón ma ja ko kuu de tee tatnuni nuu ndaka-ka sutu ma, kú'un xini de ma in sa'ma tuku-ka kava sana sa'ma ka ñu'u xini ndaka-ka sutu ma, te kóne'nu de in sa'ma ndi'i, te siki sa'ma yukan te kóne'nu de in su'nu ñatuu na nda'a; te jín kondenee in in yuu siki chiyo su'nu ma, te nuu in yuu ma kóndenee sukan ka nani iñu (6) jichi ñayii israelita ma, te nuu in-ka yuu ma kóndenee sukan ka nani iñu-ka (6) jichi i ma. Te siki su'nu ñatuu na nda'a ma kóndenee uxi uu (12) yuu vivii ichi pechu de ma, te in in ma ka kuu in in jichi ñayii israelita ma.

Te suni ni kaxtnu'u Su'si ma nuu Moisés ma sukan kuva'a in aceite jáxiko asi ja kuatniñu kivi ka jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja keja'a in sutu ma kunukuechi de nuu ya ma, te aceite yukan chi ni-in ñayii masu kuu kuatniñu i, yika-ni ja ve'e Su'si ma kuu kuatniñu. Sani te ni kaxtnu'u Su'si ma nuu Moisés ma sukan jin sa'a de ja jin keja'a Aarón ma ji'in sa'ya de ma jin kunukuechi de nuu Su'si ma.

Te ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma nde tee ka kuu tee jin kucargu ja jin sa'a de ve'e nuu koo Su'si ma ji'in ndaka ndatniñu jin kuatniñu sutu ma. Tee nani Bezaleel ma kúu tee ni kucargu, te tee nani Aholiab ma kúu tee chindee ña'a.

34. Ni ka saso'o ñayii israelita ma nuu Su'si ma, te ni ka ndane'e i in ja masu Su'si kúu

(basado en Éxodo 31.18–34.35)

Moisés ma, ni iyo de nuu yuku Sinaí ma uu xiko (40) kivi, te ndaka kivi yukan ni tatnuni Su'si ma ndaka sukan kúni ya ja jin sa'a ñayii israelita ma. Kovaa ndaka ñayii ka ndetu ja'a yuku ma, ni ka kuita i ja ka ndetu i Moisés ma, vaa ni ka jani ini i ja ma ndenda-ka de, te ndaka i ni ka jikan nuu Aarón ma ja na sa'a de su'si ja skaka ña'a jin koo i onde Canaán ma.

Sani te Aarón ma, ni jikan de ndaka siki oro ka yi'i so'o ña'a ma ji'in ndaka ndatniñu oro ka neva'a i ma. Te ni ka wa'a ñayii ma ndaka oro ka neva'a i ma, te ni ndaxndute Aarón ma nuu ñu'u ma, te ni ndane'e de in serru nanimaa oro. Sani te jiña'a de ñayii Israel ma:

—Ñayii Israel, cha'a kúu su'si ni ndene'e ña'a Egipto ma —kúu de jiña'a de.

Sani te sa'a jiña'a de:

—Yutnee te jin sa'a o in viko ja kuu su'si o a —kúu de jiña'a de.

Te in-ka kivi ma, te ni ka sa'a de in viko, te ni ka ja'ni de kiti ni ka ndakua'a de nuu serru ni ka ndane'e de ma.

Su'si ma, ni ndakiti ini ya ja ka sa'a ka kuu ñayii israelita ma

Nuu ni jini Su'si ma sukan ka sa'a ñayii israelita ma, te ni tatnuni ya nuu Moisés ma ja na nuu de yuku ma ki'in de, vaa ñayii israelita ma chi ni ka keja'a i ka saso'o i sukan ni tatnuni ya ma, te ni ka ndane'e i in ja masu Su'si kúu, te ka ndachiñu'u i. Te ni ndakiti xeen ini Su'si ma nuu ñayii ma, te jiña'a ya nuu Moisés ma ja xnaa ya ndaka ñayii ma, te yika ja Moisés ma ji'in sa'ya tata de ma ndakuan-ta'vi ya ja jin nduu i ñuu ya, te xnaa ya ndaka-ka ñayii ma.

Te Moisés ma, ni jikan-ta'vi de nuu ya, te jiña'a de ja má ko sa'a ya sukan, su'va na ndaka'án ya sukan ni skuiso ya nuu Abraham ma, ji'in Isaac ma, ji'in Jacob ma ja jin koo kua'a xen-xeen sa'ya tata de ma. Te suni jiña'a de ja nuna ka'ni ya ñayii Israel ma chi ñayii Egipto ma chi jin ka'an i ja ñukuun ni ndene'e ya ñayii ma Egipto ma ja ka'ni ya i. Te Su'si ma chi ni jan-ta'vi ya sukan ni jiña'a Moisés ma, te ñatuu ni xnaa ya ñayii israelita ma.

Ni ndonda Moisés ma nuu ñayii israelita ma

Sani te ni nuu Moisés ma yuku ma, te yinda'a de nduu yuu tiyaxin nuu ni tee Su'si ma ja ni tatnuni ya ja jin sa'a ñayii israelita ma. Te nuu ni ndenda de onde ja'a yuku ma te ni jini de serru oro ni ka sa'a ñayii ma te ja ni jini de ja ka yikuu i ka jitaja'a i ja ka ndachiñu'u i ja ni ka sa'a i ma, te ni ndakiti xeen ini de. Te ni skana de nduu yuu ndee tnu'u ni tatnuni Su'si ma, te ni ka kukuechi ni ka kulikin. Sani te ni jan ke'en de serru ma, te ni ja'mi de nuu ñu'u ma, te ni ndi'i kuiti ni kayu, te ni ndonda xeen de nuu Aarón ma.

Te Aarón ma, jiña'a de ja maa ñayii ma ka kuneé xeen ja ka kuni i in su'si ja skaka ña'a ja jin koo i Canaán ma, chukan kúu ja ni ke'en de ndaka oro ma te ni tnaa de nuu ñu'u ma te ni kuva'a ni-maa serru ma. Kovaa ni xnda'vi de Moisés ma.

Ja ni jini Moisés ma ja masu ndaka ñayii ma ka kandija ja ni tatnuni Su'si ma, te jiña'a de ja ndaka ñayii ka kandija sukan tátnuni Su'si ma te jín ndututu i nuu iyo de ma. Te ndaka sa'ya tata Leví ma ni ka jan nu tu'va nuu iyo de ma, sani te ni ka ja'ni i ndaka ñayii ñatuu ka kandija ja tátnuni Su'si ma, te sukan uni mil (3,000) ñayii ma ni ka ji'i kivi yukan.

Ni jikan-ta'vi Moisés ma nuu Su'si ma ja jin kuu ñayii israelita ma

Sani te ni jikan-ta'vi Moisés ma nuu Su'si ma ja na konekanu ini ya ja u'vi ni ka sa'a ñayii israelita ma, kovaa Su'si ma chi ni jiña'a ya ja konekanu ini ya ñayii ma kovaa masu kondikin-ka ya i ichi kuan koo i Canaán ma. Te ni jikan-ta'vi Moisés ma nuu Su'si ma ja máko xndoo ya ñayii israelita ma, te sukan, te Su'si ma chi ñatuu ni xndoo ya ñayii israelita ma.

Ni ndaa tuku Moisés ma yuku ma in-ka jichi

Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja na tuji de uu (2) yuu tiyaxin te ndaa tuku de yuku ma kí'in de sukan-va'a ndatee Su'si ma tnu'u ni tatnuni ya ma nuu yuu ma. Nu uyo tuku Moisés ma nuu yuku Sinaí ma, te ni xndaku tuku Su'si ma nuu de ja kuña'a de nuu ñayii israelita ma ja jín kona'a i ja má jin ketna'a ini i ji'in ñayii ka iyo Canaán ma, ni a ko jin ndachiñu'u i tna'a

ja ka kuu su'si ñayii yukan. Suni ni xndaku ya nuu Moisés ma jaku-ka tnu'u ni tatnuni ya ma.

Te ni iyo Moisés ma nuu yuku Sinaí ma uu xiko-ka (40) kivi, te ni tee de tnu'u ni tatnuni Su'si ma nuu yuu yaxin yinda'a de ma, sani te ni nuu de yuku ma.

Te nuu ni ndenda Moisés ma ja'a yuku Sinaí ma, te ûni jandute yikinuu de ma, vaa ni iyo yatni de ji'in Su'si ma te ni ka'an de ji'in ya ma, kovaa maa de chi masu jini de ja jandute yikinuu de ma. Nu u ni ka jini Aarón ma ji'in ndaka-ka ñayii ma ja jandute yikinuu Moisés ma, te ni ka yu'u de ja jin koo de jin tu'va de tee ma, kovaa ndi-vala ndi-vala te ni ka jan tu'va de tee ma, te ni ndakani Moisés ma nuu ñayii ma ndaka sukan ni tatnuni Su'si ma ja jin sa'a i ma. Sani te ni jasi Moisés ma in sa'ma nuu de ma, te ni yo xtande'e de yika-ni ja ora ni yo ja'an de ja ka'an de ji'in Su'si ma, te ni yo ndakasi tuku de nuu de sa'ma ma ora ni ka yo jini ñayii ma ja jandute nuu de ma.

35. Ni ka sa'a ñayii israelita ma ve'e nuu koo Su'si ma

(basado en Éxodo 35–40)

*Ni ka xtutu ñayii israelita ma ja jin kuatniñu i
ja jin sa'a i ve'e nuu koo Su'si ma*

Ni ndaxtutu Moisés ma ndaka ñayii israelita ma, te ni jiña'a de ja kúni Su'si ma ja jin sa'a ñayii ma in ve'e nuu koo ya. Ni jiña'a de nuu ñayii ma ja jin kinda'a i ndaka ndatniñu ka kuni i ja jin kua'a i ja kuva'a ve'e Su'si ma. Te ni jiña'a tna de ja nú nde ñayii kuu jin sa'a ndatniñu jin koo ve'e Su'si ma chi kuu jin chindee i ja kuva'a. Te suni ni jiña'a Moisés ma ja tee nani Bezaleel ma ji'in Aholiab tee ka chindee tna'a ji'in de ma jin koto ndoso ndaka tniñu ma.

Te ûni ndaka ñayii ma ka yoo sii ini xeen ja jin sa'a i ve'e Su'si ma, te ni ka keja'a i ka wa'a i ndatniñu ka neva'a i ma. Te jaku ñayii ma chi ni ka ka'an i ja jin chindee i jin satniñu i ora kuva'a ve'e Su'si ma. Te ñayii ma chi ûni kua'a xeen ndatniñu ni ka wa'a i te ni sunkani Moisés ma, te jiña'a de ja má jin kua'a-ka i ndatniñu vaa jâ ni kuu kua'a xeen.

Ni ka satu'va ñayii ma ndatniñu ja jin sa'a i ve'e Su'si ma

Sukan ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma ja kuva'a ve'e nuu koo ya ma, sukan ni ka sa'a tee ka satniñu ma. Ni ka satu'va de tabla ma, sa'ma ma, ndatniñu jin koo ve'e ma ji'in aceite jáxiko asi ma; ni ka jatniñu de ndaka ndatniñu ni ka wa'a ñayii ma, te suni ni ka jatniñu de xu'un plata ja ni kututu kivi ni ka ndaka'vi de ndaka tee israelita ma. Suni ni ka sa'a de sa'ma jin kone'nu sutu ma. Nu ni jinu ni ka sa'a de ndaka ma, te ni ndakoto ndoso Moisés ma, te ni jini de ja ndaka ni kendoo sukan ni tatnuni Su'si ma nuu de ma.

Ni ka sa'a ñayii ma ve'e Su'si ma

Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja jin chutna'a ñayii ma ndaka yika ve'e ma ji'in xini ve'e nuu koo ya ma, te na xsiava de aceite jáxiko asi ma ni-ka'nu ve'e Su'si ma vaa ve'e maa ya kúu ma; sani te na jin sa'a de in viko ja jin kakan-ta'vi de nuu Su'si ma ja jin keja'a sutu ma jin kunukuechi de nuu ya ma, te sukan ni sa'a Moisés ma.

Nuu ni ka sa'a de ndaka cha'a ma chi jâ ni kuu in kuiya ja ni ka nde koo ñayii israelita ma Egipto ma.

Nuu ni jinu ni ka sa'a ñayii israelita ma ndaka sukan ni tatnuni Su'si ma, te maa viko ni skaka ña'a ja ni kenda koo ñayii ma onde yuku Sinaí ma ni nuu ni-ka'nu nuu kátuu ve'e Su'si ma, sukan-va'a jin kuni ñayii ma ja iyo Su'si ma yukan. Sani te onde kivi yukan, te maa viko Su'si ma ni yo kaxtnu'u nuu ñayii ma ora jin ndakanda i ja jin koo-ka tuku i ma, vaa ni yo ndonda viko ma ora kúni Su'si ma ja jin kaka-ka i jin koo i ma, te ni yo jinkuiñi viko ma ndenu kúni ya ja jin jakuiñi i ma.

36. Ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma nde a kúni ya ja jin ndakua'a ñayii israelita ma nuu ya

(basado en Levítico 1-7; 17; Números 5; 15.1-31; 28.1-15)

Ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja iyo u'un (5) nuu ja tátununi ya ja jin ndakua'a ñayii ma nuu ya.

Kiti ndakua'a ñayii nuu Su'si ma ja kayu ndi'i kuñu ti ma

In ja jin ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma kúu ja kayu ndi'i. Kuu jin ndakua'a ñayii ma in xndiki xi in ndikachi xi in ndixi'yu xi in sata xi in ndivi, te na jín koo vii jín koo va'a ti, máko jin kava kue'e ti.

Ñayii ndakua'a in xndiki nuu Su'si ma, chi sonee i nda'a i xini ti ma, te ka'ni i ti. Sani te sutu ma, xsiava de niñi ti ma nuu altar ma, te ka'mi ndi'i de ti. Te Su'si ma chi kuan-ta'vi ya ja in kiti ma kúu ja kuechi ni sa'a ñayii yukan, te koo sii ini ya ji'in i.

Triu ma ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma

In-ka ja iyo ja ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma kúu triu ma, kovaa ndimaa xndi'i i. Kúu ndakua'a i ja ni xndi'i i ma kovaa sakanuu i ji'in aceite, te suni kuu tavi i te sakanuu i ji'in aceite te ndakua'a i. Te kondeka tna'a i ji'in jaku ja jáxiko asi. Suni kuu sa'a ñayii ma xtatila ja chi'yo nuu jiyo ma xi nuu tija'an ma te ndakua'a i nuu Su'si ma. Triu ni xndi'i ñayii ma ja ndakua'a i nuu Su'si ma chi kondeka tna'a ji'in aceite ji'in ñii, kovaa ni tatnuni Su'si ma ja má chi'i i tna'a ja xsjaa ñujan ma ni a nduxi.

Nú na in nawa ni ndakua'a i nuu Su'si ma, te sutu ma chi ke'en de jaku, te ka'mi de nuu altar ma ja ko kuu i ta'vi Su'si ma, te ka'mi de ja jáxiko asi ma. Te jaku-ka ja ni ndoo ma te ko kuu ta'vi sutu ma. Kovaa nú sutu ma te yinda'a de ja ndakua'a maa de nuu Su'si ma chi kayu ndi'i ja ko kuu ta'vi Su'si ma.

Ja ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma ja ketna'a ini i ji'in ñayii ma ji'in Su'si ma

In-ka ja iyo ja ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma kúu ja ketna'a ini i ji'in ñayii ma ji'in Su'si ma, kuu ndakua'a i in xndiki xi in vaca xi in ndikachi xi in ndixi'yu.

Ñayii kinda'a ja ndakua'a i nuu Su'si ma, sonee i nda'a i xini kiti ndakua'a i ma, te ka'ni i ti. Sani te xsiava sutu ma niñi ti ma siki altar ma, te tava de nduchi ini ti ma ji'in xtaja'a ti ma ji'in xe'en ti ma te ka'mi de nuu altar ma ja ko kuu ta'vi Su'si ma.

Ñayii ndakua'a kiti ma nuu Su'si ma chi skuta'vi i sutu ma pechu ti ma ji'in ka'a kua'a ti ma ja ko kuu ta'vi de, te ndaka-ka kuñu ndoo kiti ni ndakua'a i ma chi kuu ndake'en maa i ja kaa i.

Iyo uni (3) ja ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma ja ketna'a ini i ji'in ya ji'in ñayii ma. In ja ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma kúu ja ndakuan-ta'vi i nuu ya, ndakua'a i in kiti te kondeka tna'a kiti ma ji'in xtatila. Jaku xtatila ma kivi ja xsjaa ñujan ma, te jaku chi ña'a. Te kuñu ni ndoo-ka ja ni ndakua'a i nuu Su'si ma chi kaa ndi'i ñayii ma maa kivi ni ja'ni i kiti ma.

In-ka ja ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma kúu nú iyo in ja ni skuiso i ja sa'a i nuu ya ma; te in-ka ja ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma kúu ja kúu ini maa i te yinda'a i vee i nuu Su'si ma. Tna'a ja ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma ja iyo in ja ni skuiso i nuu ya ma ji'in tna'a ja ndakua'a i ja kúu ini maa i ma chi kuu kaa i ja ni ndoo ma onde kivi yutnee ma kovaa kivi isa ma te ka'mi ndi'i i. Ndaka ñayii jin kaa kuñu kiti ni ka ndakua'a i nuu Su'si ma chi kanuu ja jin koo vii jin koo va'a i nuu ya.

Su'si ma chi ñatuu kúni ya ja jin kaa ñayii ma xe'en kiti ma ji'in niñi ti ma. Te suni ñatuu kúni ya ja ndeva'a-ni nuu jin ka'ni i kiti ma ja jin ndakua'a i nuu ya ma. Su'va ja kuni ya kúu ja nú ka kuni i ja jin kaa i kuñu ma te jín koo i ji'in kiti i ma nuu sutu ma te kó kuu ti kiti jin ndakua'a i nuu Su'si ma ja ka ketna'a ini i ji'in ñayii ma ji'in Su'si ma. Te nuna jin ka'ni i in chuun xi in kolo ja jin kaa i ti, te jín kati i niñi ti ma nuu ñu'ú ma te jin ndakasi i ji'in ñu'ú.

*Ja ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma ja na
sakanu ini ña'a ya ja u'vi ni sa'a i ma*

In-ka ja iyo ya ja ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma kúu ja na sakanu ini ña'a ya nú ñatuu ni jinitnuni i te ni sa'a i in ja u'vi ma.

Nú in sutu ma ni sa'a in ja u'vi chi in xndiki ndakua'a de nuu Su'si ma, te sonee de nda'a de ma xini ti te ka'ni de ti. Te ke'en de jaku niñi ti ma, te chi'i de ndi-kuun skina altar luluu ma, nuu ka ja'mi de ja jáxiko asi ma, te suni chi'i de jaku niñi ti ma nuu ndakaa sa'ma ndesi nuu ii-ka ve'e Su'si ma, nuu iyo arca nuu kenda Su'si ma ja ká'an ya ma, te jaku-ka niñi ti ma chi'i de ja'a altar ja iyo nuke'e ma.

Sani te ka'mi de nduchi ini ti ma ji'in xtaja'a ti ma ji'in xe'en ma nuu altar ma, te ndaka-ka ja ndoo ma chi kee de onde nuu ñatuu-ka na ñayii ka iyo ma te ka'mi de.

Nú ndaka ñayii israelita ma ni ka sa'a in ja u'vi, te tee nija'nu ma, jin koo de jin xsia'a de in xndiki, te jin sonee de

nda'a de ma siki ti ma, te jin ka'ni de ti. Sani te in sutu ma, sa'a de sukan ni ka sa'a de kiti ni ndakua'a sutu tee ni sa'a ja u'vi ma.

Nú in tee kanuu, te ni sa'a de in ja u'vi, te in ndixi'yu ndakua'a de nuu Su'si ma. Te nú ndeva'a-ni ñayii ma, te ni sa'a i in ja u'vi ma chi in viya xi in ndikachi si'i ndakua'a i nuu Su'si ma. Te nú in ñayii, te ma kundee i ja ndakua'a i in viya xi in ndikachi si'i, te kuu ndakua'a i uu (2) sata xi uu (2) ndivi. In ti ma ko kuu ja ndakua'a i nuu Su'si ma ja kuechi ni sa'a i ma, te in-ka ti ma ko kuu ja ndakua'a ndi'i i ti nuu Su'si ma. Te nú in ñayii, te ni ma kundee i ndakua'a i sata ma ji'in ndivi ma, te kuu xndi'i i triu, te ndakua'a i, kovaa ma chi'i i aceite ni a ja jáxiko asi.

Nú ñayii ni sa'a ja u'vi ma te ni ndakua'a i ja yinda'a i ma nuu Su'si ma ja kuechi ni sa'a i ma chi Su'si ma chi masu ndaxtekuechi-ka ya i kuechi i ma.

Nú ni ka xsiava sutu ma niñi kiti ma ini ve'e Su'si ma chi kuñu ma chi jin ka'mi de, te nú ñatuu ni ka xsiava de ini ve'e Su'si ma, te kuu jin kaa sutu ma kuñu ma.

*Ja ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma ja na
sakanu ini ña'a ya kuechi ni sa'a i ma*

In-ka ja iyo ja ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma kúu ja na sakanu ini ña'a ya kuechi ni sa'a i ma. Ñayii ñatuu ni jinitnuni te ni jiso kuechi i ja ñatuu ni sa'a i sukan tátnuni ya ma chi ndakua'a i in ndikachi nuu Su'si ma ja kuechi ni sa'a i ma. Nú in ñayii, te ni ndakune'e i Su'si ma te ni xnda'vi i ñayii ma te ni jikan i ja neva'a ñayii yukan chi ndakua'a i nuu Su'si ma in ndikachi ja kuechi ni sa'a i ma, vaa ni ndakune'e i Su'si ma te ni xnda'vi i in-ka ñayii ma.

Nú ni kenda ñayii ni sa'a ndeva'a-ni nde kuechi ya'a te ni ja'ni i ndikachi ndakua'a i nuu Su'si ma, te sutu ma chi ke'en de niñi ti ma te xsiava de nuu altar ka'nu ma, te ka'mi de nduchi ini ti ma ji'in xtaja'a ti ma ji'in xe'en ti ma. Te kuñu ni ndoo ma chi kuu jin kaa sutu ma. Te ñayii ni jikan nawa neva'a in-ka ñayii ma chi ndakua'a i ja ni jikan i ma kivi yukan, te suni ndakua'a i in jichi ja u'un (5) jichi sukan ndeya'vi ja ni jikan i ma.

Ja ndakua'a ñayii ma ndi-kivi ndi-kivi nuu Su'si ma

Su'si ma chi ni tatnuni ya ja ndi-kivi ndi-kivi koo in ja jin ndakua'a ñayii israelita ma nuu ya. Chukan kúu ja ndi-kivi

ndi-kivi ni ka yo ja'ni ñayii ma uu (2) ndikachi kiti in kuiya ja jin ndakua'a i nuu ya ma, te jin kayu ndi'i maa ti nuu ya ma, in ti xtnee ma te in-ka ti nuu kuan kêe kandii ma. Te kondeka tna'a ndi-in ndi-in ndikachi ma ji'in ndute nde'ya uva ji'in triu ja jin ndakua'a i nuu ya. Te kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma, te uu (2) ndikachi jin ndakua'a ñayii ma xtnee ma, te uu-ka (2) ti ora kuan kêe kandii ma. Kivi xinañu'u ja káni yoo ma, te jin ka'ni i in ndixi'yu ja jin ndakua'a i nuu Su'si ma ja kuechi ka sa'a ñayii ma, te jin ka'ni i uu (2) serru ji'in in ndikachi ka'nu ji'in uja (7) ndikachi kiti in kuiya, te jin kayu ndi'i maa ti.

37. Ni ka keja'a sutu ma ja jin kunukuechi de nuu Su'si ma

(basado en Levítico 8–9)

Nani ni iyo Moisés ma nuu yuku Sinaí ma, te ni jiña'a Su'si ma sukan jin sa'a de ja jin keja'a sutu ma jin kunukuechi de nuu Su'si ma. Chukan kúu ja ni ndaxtutu Moisés ma ndaka ñayii ma nuke'e ve'e Su'si ma. Sani te ni ka ndondoo vii, ni ka ndondoo va'a Aarón ma ji'in sa'ya de ma, te ni skone'nu Moisés ma Aarón ma sa'ma iyo ja kone'nu tee tátnuni nuu sutu ma, te ni skone'nu de sa'ya Aarón ma sa'ma iyo ja jin kone'nu jaku-ka sutu ma. Sani te ni xsiava Moisés ma aceite jáxiko asi ma ini ve'e Su'si ma, te suni ni chiso de aceite ma siki ndatniñu ma ji'in siki tee jin ko kuu sutu ma.

Sani te ni ka sonee Aarón ma ji'in sa'ya de ma nda'a de ma siki in xndiki ni ka ndakua'a de nuu Su'si ma ja na sakanu ini ña'a ya kuechi de ma, te ni ja'ni Moisés ma ti. Te ni ja'mi Moisés ma xe'en ti ma nuu altar ma, te kuñu ni ndoo ma ni kee ji'in de onde nuu ñatuu-ka na ñayii ka iyo ma te ni ja'mi ndi'i kuiti de.

Ni jinu ma, te ni ja'ni Moisés ma in ndikachi ja kayu ndi'i ti nuu Su'si ma, sani te ni ja'ni de in-ka ndikachi ja ni ka satu'va de ja jin keja'a sutu ma jin kunukuechi de nuu Su'si ma, te jaku niñi ndikachi ku-uu ma ni chi'i Moisés ma so'o kua'a ndaka sutu ma, te suni ni chi'i de jaku niñi xini nda'a ka'nu lado kua'a ndaka sutu ma, te suni ni chi'i de xini ja'a ka'nu lado kua'a ndaka sutu ma. Sani te ni jati de jaku-ka niñi ni ndoo ma ja'a altar ka'nu ma.

Te ni ke'en de nduchi ini ti ma ji'in xtaja'a ti ma ji'in xe'en ti ma ji'in ka'a kua'a ti ma ji'in xtatila ñatuu na levadura yi'i, te ni sonee de ndaka cha'a nuu nda'a Aarón ma ji'in sa'ya de ma ja ko kuu ja jin ndakua'a de nuu Su'si ma ja ko kuu ta'vi maa ya,

sani te ni ja'mi ndi'i de ndaka. Te suni ni ka ndakua'a tna de ndika ndikachi ma ja ko kuu ta'vi Su'si ma. Sani te Aarón ma ji'in sa'ya de ma, ni ka chi'i de kuñu ni ndoo-ka ja ndikachi ku-uu ma, te ni ka jaa de ji'in xatila. Ndaka ja ni ka satu'va de ja jin keja'a sutu ma jin kunukuechi de nuu Su'si ma chi nii in smana ni yo kuu.

Te nuu ni ndi'i smana ma te ni ndakua'a Aarón ma in kiti nuu Su'si ma ja sakanu ini ya kuechi de ma te suni kua'a-ka kiti ni ndakua'a de nuu Su'si ma ja kayu ndi'i kuñu ti ma ja kuu maa de. Te suni ni ndakua'a de kiti nuu Su'si ma ja kuechi ndaka ñayii ma, te suni ni ndakua'a de ja ka ndaxtutu ñayii ma itu i ma, te suni ni ndakua'a de kiti nuu Su'si ma ja ka ketna'a ini de ji'in ñayii ma ji'in Su'si ma.

Ñayii israelita ma, ni ka sa'a i ndaka sukan ni tatnuni Su'si ma, te maa ya ni tetniñu ñu'u onde andivi ma, te in jichi-ni ni ka kayu ndaka ja ni ka ndakua'a i nuu ya ma. Te sukan, te ni ka jini ñayii ma ja Su'si ma chi iya kúu sa'a ndaka kúu ya.

38. Sukan ni tatnuni Su'si ma ja jin ko sa'a jin ko kuu sutu ma *(basado en Levítico 21–22)*

Vaa sutu ma chi in-ni tniñu jin sa'a de, yika ja jin kunukuechi de nuu Su'si ma. Chukan kúu ja ni tatnuni Su'si ma sukan jin ko sa'a jin ko kuu de. Masu kuu jin koo de ja jin chu'u de tna'a de ma, yika-ni ja yuva de ma xi sa'ya de ma xi ñani de ma xi ku'va de ña'a ñatuu tnanda'a-ka ma, vaa nuna jin ke'e de in ñayii ni ji'i ma chi masu ka iyo vii ka iyo ndoo-ka de nuu Su'si ma, te masu kuu jin kunukuechi de nuu ya. Tee ka kuu sutu ma chi yika-ni ja in suchi si'i, suchi jaa ñatuu koo-ka yii ma xi in ña'a ni ndoo ja ni ji'i yii ña ma kuu jin tnanda'a ji'in de.

Tee kúu sutu tátnuni nuu ndaka-ka sutu ma, kua'a-ka ja ni tatnuni Su'si ma nuu de. Masu kuu ki'in de jin chu'u de ni-in tna'a de ma, ni a yuva de ni a si'i de ma. Te kuu tnanda'a de kovaa yika-ni ja in suchi si'i, suchi jaa ñatuu koo-ka yii kuu tnanda'a ji'in de.

Te nú in tee, te nde u'vi de chi masu kuu ko kuu de sutu.

Te ni tatnuni Su'si ma ja yika-ni ja sutu tee ka iyo vii ka iyo ndoo nuu ya ma kuu jin kaa kuñu kiti ka ndakua'a ñayii israelita ma nuu Su'si ma. Ñayii ka iyo ve'e sutu ma chi kuu jin kaa tna i kuñu kiti ni ka ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma.

Te suni ni tatnuni Su'si ma nuu sutu ma ja má jin kuan-ta'vi de kiti u'vi ma xi kiti cojo ma ja jin ndakua'a de nuu Su'si ma.

39. Ni ka saso'o uu (2) sa'ya Aarón ma nuu Su'si ma te ni ka ji'i i

(basado en Levítico 10.1-7)

Nadab ma ji'in Abiú ma ja ka kuu i sa'ya Aarón ma suchi java'a-ka ma, in jichi te ñatuu ni ka sa'a i sukan ni tatnuni Su'si ma ja jin sa'a sutu ma ora jin ndachiñu'u de Su'si ma, te ni ka kivi koo i ve'e Su'si ma ja jin ndachiñu'u i ya, te ni ka tnaa i ja jáxiko asi ma nuu ñu'u ñu'u ka yinda'a i ma.

Kovaa Su'si ma chi ñatuu ni jatna ini ya sukan ka ndachiñu'u i ya ma, te ni tetniñu ya ñu'u, te ni ka ji'i i maa yukan-ni. Sani te sa'a ni ka'an Moisés ma:

—Su'si ma chi úni kúni ya ja jin sa'a o sukan ká'an maa ya ma —kúu de ká'an de.

Sani te ni kana Moisés ma sajin Aarón ma ja jin kene'e i ñunde'yu ma onde nuu ñatuu-ka na ñayii ka iyo ma. Te ni jiña'a Moisés ma nuu Aarón ma ji'in sa'ya de Eleazar ma ji'in Itamar ma ja masu kuu jin ke koo de ini ve'e Su'si ma ja jin chu'u de tna'a de ma, vaa yika ni chiso Moisés ma xini de ma aceite jáxiko asi ma ja jin kunukuechi de ini ve'e Su'si ma. Te ni ka kandija de sukan ni jiña'a Moisés ma.

**40. Ndaka cha'a ni tatnuni Su'si ma
ja ma jin kaa ñayii israelita ma**

(basado en Levítico 11)

Ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma ji'in Aarón ma ja jin kuña'a de nuu ñayii israelita ma ja iyo kiti kúu jin kaa ñayii ma kuñu ti ma, te iyo kiti masu kuu jin kaa i kuñu ti ma. Kiti ya'a ka kuu kiti kuu jin kaa ñayii ma: kiti ka ndakandi'i te ka iyo tisi'in tnii ti ma, sukan nuu ja vaca ma, ndikachi ma, ndixi'yu ma ji'in isu ma. Kiti ya'a ka kuu kiti ni tatnuni Su'si ma ja ma kuu jin kaa ñayii ma: chikini ma, iso ma, ji'in camellu, te suni ka iyo jaku-ka kiti ja ni tatnuni Su'si ma ja masu kuu jin kaa ñayii ma. Te kiti masu kuu jin kaa ñayii ma chi ni masu kuu jin ke'e i ti nú ni ji'i ti. Kiti masu kuu kaa ñayii ma chi kiti masu ka iyo vii ka iyo ndoo nuu Su'si ma ka kuu ti.

Te ndaka jichi tiaka kiti ka iyo ndijin ti ma ji'in tinduchi yata ti ma chi kuu jin kaa ñayii ma ti, kovaa masu ndaka kiti ndute ma kuu jin kaa i. Kuu jin kaa ñayii ma kuñu ndaka kiti ka ndava ma, yika-ni ja kiti masu kuu jin kaa i ka kuu kiti ka jaa kuñu ma ji'in kiti ka jaa kuñu te'yu ma. Suni kuu jin kaa ñayii ma jaku jichi tika ma, kovaa masu ndaka kiti kuechi kiti likin ma kuu jin kaa i. Te masu kuu jin kaa ñayii ma lana'ña ma ji'in ndaka kiti ka ñu'u maa ti nuu ñu'ú a.

Nú in kiti masu kaa vii kaa ndoo ma te ni ji'i ti te ni jinu ti siki in ndatniñu ma, ndatniñu yukan chi masu kaa vii kaa ndoo-ka i. Nú in kisi kaa te ni jinu kiti masu kaa vii ka ndoo ma chi ndakate ñayii ma sana kuatniñu i, kovaa nú in kisi ñu'ú kúu chi jin ta'vi ñayii ma.

41. Ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma na nde a kúu ja sa'a ja ñatuu iyo vii iyo ndoo ñayii ma nuu Su'si ma

(basado en Levítico 12–15; Números 19)

Ka iyo jaku ja ka sa'a ñayii ma te ñatuu ka iyo vii ka iyo ndoo i nuu Su'si ma kuechi ja ni ka sa'a i ma, te ka iyo jaku ja ka ndo'o ñayii ma te sa'a i ja ñatuu ka iyo vii ka iyo ndoo i nuu Su'si ma. In ñayii ñatuu iyo vii iyo ndoo ma chi kee i ki'in i, te koo jika i onde nuu ñatuu-ka na ñayii ka iyo ma, te masu kuu jin tna'a i in-ka ñayii, te ni masu kuu ki'in i ve'e Su'si ma.

Nú na in na kaki'i in ñayii ñatuu iyo vii iyo ndoo nuu Su'si ma chi suni kutne'e tna i nuu Su'si ma. Ñayii nawa ni sa'a i te ñatuu iyo vii iyo ndoo i nuu Su'si ma chi kuchi i te ndakate i sa'ma i ma te nduvii ndundoo i nuu Su'si ma. Te jaku jichi chi onde ndakua'a i ja iyo ja ndakua'a i nuu Su'si ma sana nduvii ndundoo i, o xi kondetu i onde sa'a sutu ma sukan iyo ja sa'a de ma sana nduvii ndundoo i nuu Su'si ma.

Sukan ko kuu ji'in ña'a ka kâku sa'ya ma

Ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma ja kuña'a de nuu ñayii israelita ma nawa kúu ja ndakua'a in ña'a nuu Su'si ma nú ni kâku lulu ña ma. Ndaka jichi ja kâku in sa'ya ña suchi yii ma chi masu koo vii ko ndoo ña nuu Su'si ma uu xiko (40) kivi. Suchi yii ni kâku ma chi nuu una (8) kivi ma te jakitnuni i.

Nuu uu xiko (40) kivi ja ni kâku lulu ña ma te ki'in ña jin nu xsia'a ña in ndikachi ji'in in ndivi xi in sata, sukan-va'a sutu ma, te ndakua'a de ti nuu Su'si ma. Te sukan, te nduvii ndundoo tuku ña in-ka jichi nuu Su'si ma. Te nú kunda'vi xeen ña te ma ni'i ña in ndikachi ndakua'a ña nuu Su'si ma, te kuu ki'in ña jin xsia'a ña uu (2) sata xi uu (2) ndivi.

Te nú suchi si'i kúu lulu ña ma chi onde nuu kuun xiko (80) kivi sana kuu jin xsia'a ña kiti ndakua'a ña nuu Su'si ma ja nduvii ndundoo ña nuu ya ma.

Sukan ko kuu ji'in ñayii ku'u ñií i ma

Suni ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ji'in Aarón ma sukan ko kuu nú in ñayii te kú'u ñií i ma. Te ni jiña'a ya sukan jin sa'a de ja jin kuni de nú in kue'e ka'vi kúu xi ña'a. Nú iyo ka'vi kue'e ma, te jin ka'an sutu ma ja masu iyo vii iyo ndoo ñayii ma nuu Su'si ma, te kee i ki'in i te koo jika i onde nuu ñatuu-ka na ñayii ka iyo ma, te masu na in kuu jin tna'a ña'a.

Ja konde'ya sutu ma, te nú na'a kue'e ma ja ve nduva'a, te kee jika de nuu ka iyo ñayii ma, te sa'a de sa'a ja kuu ñayii ku'u ma: tnii de uu (2) lasaa, te ka'ni de in ti ma in nuu ñajin ñu'u ndute, te xsiava de niñi ti ma siki ñayii ma uja (7) jichi. Sani te chunee de lasaa kiti tekú ma nuu ñajin ñu'u niñi kiti ni ji'i ma sani te xsiava de ti ki'in maa ti. Sani te ñayii ku'u ma, ndakate i sa'ma i ma, te sete yanda xini i, te kuchi i.

Nuu iñu (6) kivi ma, te sa'a tuku sutu ma sukan ji'in ñayii ku'u ma. Te kivi yutnee ma te kinda'a ñayii ma sukan iyo ja ndakua'a i nuu Su'si ma: uu (2) ndikachi kiti yii te in ndikachi kiti si'i o xi in ndikachi ji'in uu (2) ndivi xi sata, te suni kinda'a i triu ji'in jaku aceite ja ndakua'a i nuu Su'si ma.

Sani te sutu ma, ka'ni de kiti ndakua'a ñayii ma ja kuechi i ma, te chi'i de jaku niñi ti ma so'o kua'a i ma ji'in xini nda'a ka'nu nda'a kua'a i ma ji'in xini ja'a ka'nu i lado kua'a ma. Sani te xsiava de jaku aceite ma nuu altar ka'nu ma, te chi'i tuku de jaku aceite ma so'o kua'a i ma ji'in xini nda'a ka'nu nda'a kua'a i ma ji'in xini ja'a ka'nu i lado kua'a ma. Te sukan, te nduvii ndundoo tuku ñayii ma nuu Su'si ma.

Sukan ko kuu ji'in ñayii yi'i ndi'yi ñiif i ma

Nú in ñayii, te yi'i i in ndi'yi te kána ndakua ndi'yi ma chi masu iyo vii iyo ndoo i nuu Su'si ma ji'in ndaka nawa tnandee i xi ke'e i ma. Te nú in ñayii, te ni tnandee i in ndatniñu ja ni tnandee ñayii ku'u ma chi suni ñatuu iyo vii iyo ndoo-ka tna i nuu Su'si ma nii kivi yukan, te jiniñu'u ja ndakate i sa'ma i te kuchi i xi'na-ka sana kêe kandii ma, te sukan te nduvii ndundoo tuku i nuu Su'si ma (vaa ñayii israelita ma chi ni ka yo jani ini i ja nú kuan kêe kandii ma chi jâ ni keja'a in-ka kivi).

Te nú ni nduva'a ñayii ndee ndi'yi ma chi kinda'a i uu (2) ndivi xi uu (2) sata ja ndakua'a i nuu Su'si ma, sani te nduvii ndundoo i nuu Su'si ma in-ka tuku jichi.

Sukan ko kuu ji'in tee ma ji'in ñasi'i de ma nú ni ka ndatuu kaa de

Ndaka jichi ka ndatuu kaa tee ma ji'in ñasi'i de ma chi nú ni jinu ma te jin kuchi de, kovaa nii nduu ma masu jin koo vii jin koo ndoo de nuu Su'si ma. Te ña'a ma suni ñatuu iyo vii iyo ndoo ña nuu Su'si ma kivi ndo'o ña sukan ka ndo'o ña'a ma. Su'si ma chi ñatuu kúni ya ja kivi ñatuu ka iyo vii ka ndoo ñayii ma te jin kivi koo i ve'e ya ma.

Sukan ko kuu ji'in ñayii ma nú ni kaki'i i in ndiyi ma

Nú in ñayii te ni kaki'i i in ñayii ni ji'i o xi ni kivi i nuu kátuu ñayii ni ji'i ma chi ñatuu iyo vii iyo ndoo i nuu Su'si ma. In smana, ma koo vii koo ndoo i nuu Su'si ma. Te jiniñu'u ja kúu in vaca kiti kua'a te kayu ndi'i kuiti ti te yaa ja ni kayu ti ma te sakanuu ji'in jaku ndute, sani te in ñayii iyo vii iyo ndoo nuu Su'si ma, te xsiava i ndute ni sakanuu ma siki ñayii ñatuu iyo vii iyo ndoo nuu Su'si ma kivi ku-uni ma ji'in kivi ku-uja ma. Te kivi ku-uja ma, te kuchi ñayii ma te ndakate i sa'ma i ma, sani te nuu kuan kêe kandii ma, te nduvii ndundoo ñayii ma nuu Su'si ma.

42. Ni tatnuni Su'si ma jaku-ka ja kúni ya ja jin sa'a ñayii israelita ma

(basado en Levítico 18–20)

Kua'a-ka ja ni tatnuni Su'si ma ja jin ko sa'a ñayii israelita ma. Ni jiña'a ya ja nuna jin kandija i ndaka ja ni tatnuni ya ma, te jin koo i ji'in ya ni-kani ni-jika.

Masu kuu kivinduu tee ma ji'in tna'a de xi ji'in kiti ma

In ja ni tatnuni Su'si ma nuu ñayii israelita ma kúu ja masu kuu kivi nduu tee ma ji'in in tna'a de ma. In-ka ja ni tatnuni ya kúu ja masu ko kivi nduu tee ma ji'in in-ka tee ji'in de ma, ni a in ña'a ma masu ko kivi nduu ña ji'in in-ka ña'a ji'in ña ma, te suni ni tatnuni ya ja masu ko jin kivi nduu ñayii ma ji'in in kiti. Te suni ni tatnuni ya ja masu ko kusu tee ma ji'in ñasi'i de ma kivi ndo'o ña sukan ka ndo'o ña'a ma.

Ni jiña'a Su'si ma ja ñayii ka iyo Canaán ma chi kuechi ja ka sa'a i ja u'vi ma, chukan kúu ja ndaxtandee ya ñu'ú nuu ka iyo i ma te ndakua'a ya ñayii israelita ma. Te ni jiña'a ya nuu ñayii israelita ma ja kúni ya ja jin kandija i ndaka ja tátnuni ya ma, sukan-va'a ma xndo'o xneni tna ya i sukan sa'a ya ñayii Canaán ma.

Ni tatnuni ya ja jin ko sa'a vii jin ko sa'a ndaa ñayii ma

Ni tatnuni Su'si ma nuu ñayii israelita ma ja jin ko kuu i ñayii ñatuu na ja u'vi ka sa'a, te má jin ko kuu i sukan ka kuu ñayii jaku-ka ñuu ma, te na jin kandija i ndaka ja tátnuni ya ma, vaa maa ya chi ni-in ja u'vi ñatuu sa'a ya. Ni ndaxndaku ya nuu ñayii ma ja jin kona'a i ja jin kuandetú i nuu yuva nuu si'i i ma, te jín kona'a i ja jin ndatatu i kivi ku-ujá ma, te má jin ndane'e i ni-in ja jin ko kuu su'si i; te suni ni tatnuni ya ja má jin sakui'na i xi jin xnda'vi i in-ka ñayii ma, te suni ni jiña'a ya ja masu ko jin ndakune'e i ya te ko jin skuiso i nuu in-ka ñayii ma in ja masu jin sa'a i ma.

Ni tatnuni ya ja ndi-kivi ndi-kivi jín chuya'vi i ñayii ka kuu musu i ma, te suni jín kuaan mani vii jín kuaan mani va'a i ñayii so'o ma ji'in ñayii ñatuu kundijin nuu ma, ji'in ñayii ka kunda'vi ma ji'in ñayii in-ka ñuu ma.

Suni ni tatnuni Su'si ma ja masu ko jin kuni u'vi i nuu ndaka maa i ja ka kuu i ñayii israelita ma, ni a ko jin ndachunaa i in ja u'vi ni sa'a ña'a in-ka ñayii ma. Te ni tatnuni tna ya ja jin kutoo i ndaka ñayii ma sukan ka kutoo i maa i ma. Te suni ni tatnuni ya ja masu ko jin koo i nuu tee tasi ma ja chindee ña'a de, ni a ko jin koo i nuu ñayii ka jini tnuni ma xi ñayii ka ka'an ji'in anua ñayii ni ka ji'i ma.

Ni tatnuni tna Su'si ma ja ko jin chikua'a ndaa i nawa ka jaan i xi ka xiko i ma. Te suni ni ka'an ya ja nú na in ni ndakua'a sa'ya i ma nuu ja masu Su'si ka kuu ma chi iyo i ja kúu i. Te Su'si ma, ni ndaxndaku ini ya i ja jin kona'a i ndaka sukan ni tatnuni ya ma, sukan-va'a jin ko kuu ta'vi i Canaán ma.

43. Ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma na viko jin ko sa'a de ja jin ndachiñu'u de ya

(basado en Levítico 16; 23; Números 28.16–29.40)

Ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja ndaxndaku de nuu ñayii israelita ma ja jin kona'a i jín ndatatu i kivi ndi'i smana ma. Na jin satniñu i iñu (6) kivi ma ja jin sa'a i ndaka ja iyo ja jin sa'a i ma, te kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma, na jín ndatna'a i ye'e ve'e Su'si ma ja jin ndachiñu'u i ya.

Sukan jin ko sa'a ñayii ma Viko Pascua ma

Viko xinañu'u ja jin sa'a ñayii ma in kuiya ma kúu Viko Pascua ma, kivi uxi kuun (14) yoo xinañu'u ma jin sa'a ñayii ma Viko Pascua ma. Jin sa'a i viko ya'a ja jin ndaka'án i sukan ni sa'a Su'si ma ja ni ndene'e ña'a ya Egipto ma. Sani te kivi ku-ja'un ma te jin kaa ñayii ma xtatila ñatuu na levadura yi'i ma onde kivi oko in (21) yoo xinañu'u ma. Ne'un kivi jin kaa ñayii ma xtatila ñatuu na levadura yi'i ma te kivi ja'un (15) ma ji'in kivi oko in (21) ma chi kivi jin ndatatu i kúu, te suni jin ndatatu i kivi ndi'i in in smana ma.

Kivi jin kaa ñayii ma xtatila ñatuu na levadura yi'i ma chi jin ka'ni i kua'a kiti jin ndakua'a i nuu Su'si ma. Ndaka kivi jin ka'ni ñayii ma uu (2) serru ji'in in ndikachi ka'nu ji'in uja (7) kolelu kiti in kuiya te jin ka'mi ndi'i i ti nuu Su'si ma; te ndi-in ndi-in kiti ma kondéka tna'a ji'in triu. Te suni ndi-kivi jin ka'ni i in ndixi'yu ja jin ndakua'a i nuu Su'si ma ja kuechi ni ka sa'a i ma.

Sukan jin sa'a ñayii ma ji'in tna'a ja jin ndaxtutu xinañu'u i itu i ma

Ne'un smana jin kaa ñayii ma xtatila ñatuu na levadura yi'i ma, te jin sa'a i viko ja jin ndakua'a i nuu Su'si ma ja xinañu'u jin ndaxtutu i itu i ma. Kivi yutnee ja jin ndatatu ñayii ma smana yukan, te jin koo i jin xsia'a i nuu sutu ma xinañu'u nu'ni triu ni kee itu i ma kuiya yukan, ja jin ndakua'a i nuu Su'si ma.

Te suni jin ndakua'a i in ndikachi ja kayu ndi'i ti nuu Su'si ma, te jin ndakua'a tna i triu ji'in jaku ndute nde'ya uva. Te masu kuu jin kaa ñayii ma triu xinañu'u ni ka ndaxtutu i ma, nú masu ja onde jin ndakua'a i jaku nuu Su'si ma. (Sa'a ni tatnuni Su'si ma ja jin sa'a ñayii ma nuna kenda koo i Canaán ma.)

Sukan jin sa'a ñayii ma Viko Pentecostés ma

Nuu uu xiko uxi (50) kivi ja jin sa'a ñayii israelita viko ja jin ndakua'a i xinañu'u ja jin ke koo itu i ma, te jin sa'a i viko Pentecostés ma. Ne'un viko Pentecostés ma te jin satu'va ñayii ma jaku ja ni ke koo itu i ma kuiya yukan, ja jin ndakua'a i nuu Su'si ma.

Te suni jin ka'ni ñayii ma uja (7) kolelu kiti in kuiya ji'in in xndiki ji'in uu (2) ndikachi na'nu ja jin kayu ndi'i ti nuu Su'si ma; te jin ndakua'a tna ñayii ma nuu Su'si ma in ndixi'yu ja kuechi ni ka sa'a i ma, te suni jin ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma uu (2) kolelu kiti in kuiya ja ka ketna'a ini i ji'in ñayii ma ji'in Su'si ma. Te jin ndatatu ñayii ma kivi yukan ji'in kivi ndi'i smana ma.

Te suni ni tatnuni Su'si ma nuu ñayii israelita ma ja ora jin ndaxtutu i ja ni ka ke koo itu i ma, te máko jin ndaxtutu ndi'i i, te suni má jin ndone'e i ja ni jinkava ora ka ndaxtutu i itu i ma. Te na jin xndoo i jaku ja ni ka ke koo itu i ma, sukan-va'a jin ndani'i ñayii ka kunda'vi-ka ma nuna jin ndanduku saka i ma.

Viko jin tivi i trompeta ma

Kivi xinañu'u yoo ku-uja ma, te jin sa'a ñayii ma viko jin tivi i trompeta ma. Jin ndatatu ñayii ma kivi yukan, te jin ndatna'a ndaka i ve'e Su'si ma, te jin ka'ni i kiti jin ndakua'a i nuu ya. Te jin ka'ni i in serru ji'in in ndikachi ka'nu ji'in uja (7) kolelu kiti in kuiya, te jin ka'mi ndi'i i ti nuu Su'si ma, te ndi-in ndi-in ti ma

kondeka tna'a ji'in triu; te suni jin ndakua'a i nuu Su'si ma in ndixi'yu ja kuechi ka sa'a i ma.

Viko jin ndakani jin ndaka'vi ini ñayii ma nuu Su'si ma

Kivi uxi (10) yoo ku-uja ma, jin sa'a ñayii israelita ma in viko ja jin ndakani jin ndaka'vi ini i nuu Su'si ma. Kivi ya'a jin kuña'a ñayii israelita ma nuu Su'si ma ja ka ndakani ini i ja masu va'a-ni ni ka sa'a i nii kuiya ma, te jin kakan-ta'vi i nuu ya ja na sakanu ini ña'a ya. Te jin ndatatu i kivi yukan ji'in kivi ndi'i smana ma.

Kivi yukan, kivi sutu ma ini ve'e Su'si ma ja kakan-ta'vi de ja na sakanu ini Su'si ma kuechi ni ka sa'a ñayii israelita ma nii kuiya yukan. Maa in-ni kivi yukan kuu kivi sutu ma onde yata sa'ma ndakaa ini ve'e Su'si ma, nuu ii-ka ma, nuu iyo arca ya ma nuu kenda maa ya ne'un viko ma. Maa in-ni tee tatnuni nuu sutu ma kuu kivi yukan in jichi-ni ja in kuiya ma, kovaa kanuu ja sa'a de ndaka sukan tátnuni Su'si ma, te nú ña'a chi kûu de.

Kivi kivi sutu ma nuu ii-ka ve'e Su'si ma chi kanuu ja kuchi de te ndinuu de sa'ma lino ja ni ndondoo. Te ndakua'a de nuu Su'si ma in serru ja kuechi maa de ma, te suni ndakua'a de in ndikachi te kayu ndi'i ti ja kuu maa de jin ja jin kuu jaku-ka sutu ma; te ndakua'a tna de uu (2) ndixi'yu ja kuechi ñayii israelita ma ji'in in ndikachi ja kayu ndi'i ti nuu Su'si ma ja jin kuu ñayii israelita ma.

Sani te chu'un de suerte siki nduu ndixi'yu ma sukan-va'a kaji de kiti ndakua'a de nuu Su'si ma ja kuechi ñayii israelita ma. (In-ka ti ma chi xsiaa de ti, te ki'in maa ti ichi nuu ñatuu nawa iyo kuiti ma.)

Ora kivi tee tátnuni nuu sutu ma nuu ii xeen-ka ve'e Su'si ma, nuu yinee arca ya ma chi kinda'a de nuu ñu'u ñu'u nuu ka tnaa de ja jáxiko asi ma, te kinda'a tna de uu (2) nuu nda'a ja jáxiko asi ma, sukan-va'a ka'mi de ja jáxiko asi ma ini ve'e Su'si ma, sani te xsiava de jaku niñi xndiki ma siki arca Su'si ma, sani te ndee de nuke'e ma, te ka'ni de ndixi'yu kiti ndakua'a de nuu Su'si ma ja sakanu ini ya kuechi ñayii israelita ma, sani te ndivi tuku de, te xsiava de niñi ndixi'yu ma siki arca ma, te suni xsiava de niñi kiti ma nuu altar ka'nu iyo nuke'e ma.

Sani te sonee de nda'a de siki ndixi'yu tekum ma, te kayu'u de ndaka'an de ndaka ja u'vi ni ka sa'a ñayii israelita ma nii kuiya yukan. Sani te ki'in in ñayii jin xsia'a i ti ichi nuu ñatuu nawa iyo

kuiti ma, te ki'in maa ti. Te maa ti ndakuiso ndaka ja u'vi ni ka sa'a ñayii ma nii kuiya yukan te ki'in jika ji'in ti.

Nú ni jinu ni sa'a tee tátnuni nuu sutu ma ndaka cha'a, te tava de sa'ma lino ne'nu de ma te ndinuu de sa'ma ne'nu kutu de ora jinukuechi de ini ve'e Su'si ma. Sani te kee de ke'e ma, te xsinu de ndakua'a de nuu Su'si ma ndaka ja iyo ja ndakua'a de ma. Te ka'mi ndi'i de nuu altar ka'nu ma ndaka kiti ni ndakua'a de nuu Su'si ma, te suni ka'mi de xe'en kiti ni ndakua'a de nuu Su'si ma ja kuechi ñayii ma.

Te in-ka ñayii ki'in onde nuu ñatuu-ka na ñayii ka iyo ma te ka'mi i vala-ka ja ni ndoo kiti ni ndakua'a de nuu Su'si ma ja kuechi ñayii ma. Maa kivi yukan jin ka'ni ñayii israelita ma in xndiki ji'in in ndikachi ka'nu ji'in uja (7) kolelu kiti in kuiya, te jin kayu ndi'i ti nuu Su'si ma; te jin kondeka tna'a kiti ma ji'in triu, te jin ka'ni tna de in ndixi'yu ja jin ndakua'a de nuu Su'si ma ja kuechi ñayii ma.

Sukan jin sa'a ñayii ma viko nda'a yutnu ma

Kivi ja'un (15) yoo ku-uja ma keja'a viko nda'a yutnu ma. Te ko kuu i in smana. Kivi xinañu'u ma ji'in kivi ku-una ma kúu kivi jin ndatatu ñayii ma, te jin ndatna'a i ve'e Su'si ma.

Kivi keja'a viko yukan te jin sa'a ñayii ma ve'e nda'a yutnu, te jin koo i yukan smana yukan. Sukan jin sa'a i, sukan-va'a jin ndaka'án i sukan ni ka iyo i nani ve koo i Canaán ma, nuu ni ka nde koo i Egipto ma.

Te viko ya'a kúu viko sii ini xeen jin koo i, te jin ndakuan-ta'vi i nuu Su'si ma ja ni ka kuu itu i ma, te jin ndakuan-ta'vi i nuu Su'si ma sukan va'a ini ya ja jin kuu i ma. Te jin ndakua'a i nuu Su'si ma kiti jin kayu ndi'i nuu ya ma, te suni jin ndakua'a i kiti nuu ya ja na sakanu ini ya kuechi i ma.

44. In tee ni ka'an u'vi ja kuu Su'si ma, te ni xndo'o ni xneni ya de

(basado en Levítico 24.10-23)

In jichi, te in tee, te yuva de kúu in tee Egipto ma te si'i de kúu in ña'a israelita ma, te ni kanaa de ji'in in-ka tee, te ni ka'an u'vi de ja kuu Su'si ma. Sani te Su'si ma, sa'a ni jiña'a ya nuu Moisés ma:

—Kene'e ni tee ya'a onde nuu ñatuu-ka na ñayii ka iyo ma, te jin kondikin ñayii ni ka jiniso'o sukan ni ka'an de ma. Te ndaka

ñayii ma, jín sonee i nda'a i xini de ma, sani te ndaka i jín kua'a yuu de onde jin ka'ni i de. Sa'a jin sa'a ni ji'in ñayii ka'an u'vi ja kuu sa ma —kúu ya jiña'a ya.

Te sukan ni ka sa'a ñayii ma.

45. Ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma sukan jin ko kuu ñayii ma ji'in ñu'ú i ma ji'in ve'e i ma

(basado en Levítico 25)

Kuiya ndatatu ñu'ú ñayii ma

Ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma ja kuña'a de nuu ñayii israelita ma ja sukan ka kuu maa i in kivi in smana ma, te sukan jin kua'a i tnu'u te ndatatu ñu'ú i ma in kuiya. Iñu (6) kuiya jin chi'i i itu i ma, te kuiya ku-uja ma te jin kua'a i tnu'u, te ndatatu ñu'ú i ma. Ũni jin kua'a i tnu'u, te koo maa ñu'ú ma su'va-ni nii kuiya yukan.

Ñayii nda'vi ma ji'in ñayii in-ka ñuu ma chi kuu jin kivi koo i itu ma, te kuu jin ndaxtutu i tna'a ja ni nana koo ni-maa itu ma ja jin kaa i, te suni kuu jin kaa tna kiti ma yi'i ni nana itu ma. Te ñayii xi-itu ma chi kuu ke'en i nawa ni nana ni-maa itu i ma ja kaa i, kovaa masu kuu ja ndaxtutu i te tava'a i.

Kuiya sii ini xeen

Nú ni ndatatu ñu'ú ma in kuiya, te nú ni ya'a uja (7) jichi ja ni ndatatu ñu'ú ma in in kuiya ma, te kuiya ku-uu xiko uxi ma, te ndatatu ñu'u ma nii kuiya yukan te kuiya sii ini xeen ko kuu. Te kuiya yukan chi masu nawa kuu jin chi'i i itu i ma, te suni ka iyo jaku-ka ja ni tatnuni ya ja jin sa'a i nii kuiya yukan.

Nú in ñayii israelita ma te ni xiko i in ñu'ú i ma nuu in-ka ñayii ñuu i ma, te kuiya sii ini xeen ma, te ndani'i ñayii ni xiko ma ñu'ú i ma, sukan-va'a koneva'a maa i, vaa ñu'ú ni kuta'vi maa i nuu ni ka ja'nde de ñu'ú Canaán ma ja ni ka kuta'vi ndi-uxi uu jichi ñayii israelita ma kúu ma. Nú nuu ñatuu na yika ve'e ndesi ñuu ma iyo ñu'ú xi ve'e ni xiko ñayii ma chi kuiya sii ini xeen ma, te ndani'i i ñu'ú i ma xi ve'e i ma. Kovaa nú ini ñuu ma, nuu iyo yika ve'e ndesi ma iyo ve'e ni xiko i ma, chi kendoo ve'e ma nuu maa ñayii xi-nuu ni xiko i ma.

In-ka ja ni tatnuni Su'si ma nuu ñayii israelita ma ja jin sa'a i kuiya sii ini xeen ma kúu ja nú in ñayii kunda'vi xeen ma te ni xiko i maa i ja kunukuechi i nuu in-ka ñayii ma, te kuiya sii ini xeen ma te ñayii ni jaan ñayii jinukuechi nuu i ma, chi ndaxsaa i ñayii ni jaan i ma, te no'o maa ñayii ma.

46. Ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma sukan jin sa'a ñayii ma nú nawa jin ndakua'a i nuu ya ma

(basado en Levítico 27)

Nú in ñayii te kúni i ja skuiso i in ja kua'a i nuu Su'si ma chi kuu ndakua'a i nuu ya ñayii xi kiti xi ve'e xi ñu'ú.

Nú ni skuiso ñayii ma ja ndakua'a i ñayii nuu Su'si ma chi ndakua'a i nuu sutu ma jaku xu'un ja kuu ñayii ni skuiso i ja ndakua'a i ma, nú tee xi ña'a kúu ñayii ni skuiso i ja ndakua'a i ma, xi nú suchi luluu xi ñayii ñayii java'a te saa xu'un ndakua'a i.

Nú ni skuiso ñayii ma in kiti kúu ndakua'a i nuu Su'si ma chi ka'ni i ti te ndakua'a i ti nuu ya, kovaa nú ni skuiso i in kiti masu kuu ndakua'a i nuu Su'si ma te kuu ndaxiko i ti, te xu'un ni'i i ja ni ndaxiko i ti ma, te ndakua'a i nuu sutu ma; o xi nuna ndoo maa i ji'in ti, te kuu ndakua'a i sutu ma xu'un sukan kondee ya'vi ti ma, te ndachiso-ka i jaku.

Te nú in ve'e ni skuiso ñayii ma ja ndakua'a i nuu Su'si ma, te kuu ndaxiko i ve'e ma, te xu'un ni'i i ja ni kuya'vi ve'e ma, te ndakua'a i nuu sutu ma; te nú kuni i ja ndoo i ji'in ve'e ma, te kuu ndakua'a i xu'un sukan kondee ya'vi ve'e ma, te ndachiso i jaku-ka xu'un.

Te nú ni skuiso ñayii ma ja ndakua'a i jaku ñu'ú i ma, te sutu ma jin ndasa'a de kuenda nde saa-ka jichi jin kutu de sana kenda kuiya sii ini xeen ma, te sukan jin tee ya'vi de. Sani te ñayii ni skuiso nuu Su'si ma ja ndakua'a i ñu'ú i ma nuu Su'si ma, kua'a i ñu'ú i ma nuu sutu ma, te jin kutu de onde kenda kuiya sii ini xeen ma. Te kuiya sii ini xeen ma, te ndani'i tuku ñayii ma ñu'ú i ma. Te nú kúni i ja kendoo i ji'in ñu'ú i ma, te ndakua'a i nuu sutu ma xu'un sukan kondee ya'vi ñu'ú ma, te ndachiso i jaku-ka xu'un.

Ka iyo jaku ja masu kuu jin ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma, vaa kuenda maa ya já ka kuu. Sukan nuu ja kiti ka kâku xinañu'u ma, ji'in diezmo ja ni ka ke koo itu ñayii ma ji'in kiti i ma, vaa kuenda maa ya já kúu.

In-ka tna'a ja masu kuu jin ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma ka kuu ñayii ni ka ja'ni ndiyi ma, xi ñayii ka yinee vekaa ma ja ni ka ni'i ña'a soldado israelita ma nuu ni ka kanaa i ma. Vaa ñayii ya'a chi masu kuu jin chuya'vi i te jin ndayaa i, te masu kuu jin ndakua'a i in kiti nuu Su'si ma te jin ndayaa i.

47. Ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma ja ndaka'vi de ndaka ñayii ma, te ká'an de ndenu jin kunukoo in in jichi ñayii israelita ma

(basado en Números 1-2)

Nuu já ni kuu in kuiya ja ni ka nde koo ñayii israelita ma Egipto ma, te ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ji'in nuu Aarón ma ja jin ndaka'vi de ndi-uxi uu jichi ñayii israelita ma, te na jin chindee ña'a tee ka tatnuni nuu in in jichi ñayii israelita ma.

Sani te ni ka ndaka'vi de ndaka tee ka yi'i vi'i-ka oko (20) kuiya ma ja ka kuu de sa'ya tata Rubén ma, Simeón ma, Judá ma, Isacar ma, Zabulón ma, Efraín ma, Manasés ma, Benjamín ma, Dan ma, Aser ma, Gad ma ji'in Neftalí ma; kovaa masu ni ka ndaka'vi de sa'ya tata Leví ma. Ja ndaka tee ni ka ndaka'vi de ma chi iñu ciento uni mil ji'in u'un ciento uu xiko uxi (603,550) de kúu.

Ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma naxe jin ndakonduu ñayii israelita ma ve'e Su'si ma jin koo i. Ye'e ve'e Su'si ma chi ko koto i ichi nuu kana kandii ma, te ichi yukan jin koo uni (3) jichi ñayii ma, ñayii ka kuu sa'ya tata Judá ma, sa'ya tata Isacar ma ji'in sa'ya tata Zabulón ma; ñayii ya'a jin koxtnuu nuna jin ndakanda ñayii ma ja jin kaka-ka i jin koo i ma. Ichi nuu vee sukan kátuu ve'e Su'si ma jin koo ñayii ka kuu sa'ya tata Rubén ma, sa'ya tata Simeón ma ji'in sa'ya tata Gad ma, te suu i jin kuita ndikin nuna jin ndakanda ñayii ma ja jin kaka-ka i jin koo i ma. Ichi nuu kêe kandii sukan kátuu ve'e Su'si ma jin koo ñayii ka kuu sa'ya tata Efraín ma, sa'ya tata Manasés ma ji'in sa'ya tata Benjamín ma, te suu i jin kuita ndikin nuna jin ndakanda ñayii ma ja jin kaka-ka i jin koo i ma. Ichi ninu sukan kátuu ve'e Su'si ma jin koo sa'ya tata Dan ma, sa'ya tata Aser ma ji'in sa'ya tata Neftalí ma, te suu i jin ko kuu sandi'i-nka nuna jin ndakanda ñayii ma ja jin koo i ma.

48. Ni kaji Su'si ma sa'ya tata Leví ma ja jin chindee i sutu ma

(basado en Números 3-4; 7-8)

Nuu ni ka nde koo ñayii israelita ma Egipto ma, ni jiña'a Su'si ma ja sa'ya ñayii ma suchi xinañu'u ma chi kuenda maa ya jin ko kuu i, vaa masu nde ni ja'ni ya i sukan ni ja'ni ya sa'ya ñayii Egipto ma suchi xinañu'u ma. Kovaa nuu ni kenda koo ñayii Israel ma nuu iyo yuku Sinaí ma, te ni jiña'a Su'si ma nuu ñayii ma ja sa'ya tata Leví ma jin nukuiñi nuu tniñu sa'ya ñayii ma suchi xinañu'u ma ja jin ko kuu i ñayii jin kunukuechi nuu ya ma. Te sa'ya tata Leví ma ka kuu ñayii levita ma, te sa'ya tata levita ma ka kuu Moisés ma ji'in Aarón ma.

Ni tatnuni Su'si ma ja sa'ya tata Leví ma jin chindee Aarón ma ji'in ndaka-ka sutu ma, kovaa masu kuu jin chindee i sutu ma ja jin ndakua'a de nuu Su'si ma nawa ka yinda'a ñayii ma, vaa maa in-ni sutu ma kuu jin ndakua'a nuu Su'si ma. Te tniñu sa'ya tata Leví ma kúu ja jin kondiso i ve'e Su'si ma, ji'in ndaka ndatniñu ka jatniñu ini ve'e Su'si ma, te jin chindee i sutu ma nde a kuu jin chindee i de ma.

Uni (3) jichi sa'ya tata Leví ma

Sa'ya tata Leví ma chi uni (3) jichi i ni yo kuu. In jichi i ni ka yo kuu sa'ya tata Coat ma ja kuu de sa'ya Leví ma. Moisés ma ji'in Aarón ma ji'in ndaka-ka sutu ma chi sa'ya tata Coat ma ka kuu de. Maa de ni ka yo kuu tee ni ka yo jinukuechi nuu Su'si ma. Jaku-ka sa'ya tata Coat ma ni ka yo ndiso ndaka ndatniñu ka ñu'u ini ve'e Su'si ma ora ni ka yo ndakanda de ja jin kaka-ka de jin koo de ma.

In jichi-ka sa'ya tata Leví ma ni ka yo kuu sa'ya tata Gersón ma ja kúu de sa'ya Leví ma. Suu de ni ka yo ndiso sa'ma ka nda koo yika ve'e ma ji'in sa'ma ka ndesi xini ve'e Su'si ma. Te sa'ya tata tee kúu Merari ma ni ka yo ndiso tabla ma ji'in yutnu ka ñundijin ve'e Su'si ma.

Te tee ka ndanuu-ka ne'un ndi-uxi uu jichi ñayii israelita ma, ni ka yo neva'a de iñu (6) carreta ji'in iñu (6) yunta xndiki, sukan-va'a jin ñu'u ti carreta ma. Te ni ka wa'a de kuun (4) carreta ma sa'ya tata Merari ma, sukan-va'a jin kondiso i tabla ma vaa inuvee xeen tnu, te uu-ka (2) carreta ma ni ka yo jatniñu sa'ya tata Gersón ma.

Te ñatuu na carreta ni ka kunda'a sa'ya tata Coat ma, vaa ndatniñu ni ka yo ndiso i ma chi ndatniñu ii xeen ka kuu, te ni

tatnuni Su'si ma ja jin nduku i yutnu te jin kondiso i ndatniñu ve'e Su'si ma siki chiyo i ma.

Te ni ka sa'a ñayii Israel ma in viko, te ni ka jikan-ta'vi i nuu Su'si ma, te ni ka nduvii, ni ka ndundoo sa'ya tata Leví ma, ja jin kunukuechi i nuu Su'si ma onde kivi yukan. Kivi yukan chi ni ka ja'ni sa'ya tata Leví ma uu (2) xndiki. In ti ni ka ndakua'a i nuu Sus'i ma ja ni kayu ndi'i ti, te in-ka ti ma ni ka ndakua'a i nuu ya ja kuechi i ma.

Sa'ya tata Leví ma chi ni ka ndakonduu i ve'e Su'si ma ni ka iyo i. Moisés ma, Aarón ma ji'in sutu ma, ni ka iyo de ichi nuu kána kandii ma, yatni ye'e ma. Te jaku-ka sa'ya tata Coat ma, ni ka iyo i ichi nuu kêe kandii ma, te sa'ya tata Gersón ma, ni ka iyo i ichi nuu vee ma, te sa'ya tata Merari ma, ni ka iyo i ichi ninu ma.

49. Su'si ma ni ka'an nuu Moisés sukan jin ko kuu ñayii jin skuiso nuu Su'si ma ja jin kunukuechi i nuu ya ma

(basado en Números 6; 30)

Ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma tna'a ja masu kuu jin sa'a ñayii ka kuni ja jin kunukuechi nuu Su'si ma jaku-ni tiempu xi ni-kani ni-jika. Uni (3) ja masu kuu sa'a i tiempu kunukuechi i nuu Su'si ma, te cha'a ka kúu: masu kuu ko'o i ndute nde'ya uva ma, ni a masu kuu kaa i maa uva ma, ni a ko ka'nde i xixi i ma, ni a jin tu'va i in ndiyi visi tna'a yatni i kúu ñayii ni ji'i ma, vaa nuna jin tna'a i ndiyi ma chi masu kava vii kava ndoo-ka i nuu Su'si ma.

Ñayii ya'a chi katanuu i ja kunukuechi i nuu Su'si ma ndaka kivi onde chitu tiempu ni skuiso i ja kunukuechi i nuu ya ma, kovaa nú ni kuu sanaa te ni kutne'e i nuu Su'si ma, jiniñu'u ja ndeja'a jaa i ja kunukuechi i nuu Su'si ma.

Te kivi ni jinu tiempu ni skuiso i nuu Su'si ma ja kunukuechi i nuu ya ma, te ki'in i ji'in in kolelu kiti in kuiya ja ndakua'a i nuu Su'si ma, te kayu ndi'i ti, suni ki'in i ji'in in ndikachi si'i, te ndakua'a i ti nuu Su'si ma ja kuu kuechi i ma, te suni ki'in i ji'in in-ka kolelu ji'in xtatila ja ndakua'a i nuu Su'si ma, te in sutu ma kunda'a ja ndakua'a de ti nuu Su'si ma. Te nuu ni jinu ni sa'a de sukan iyo ja sa'a de ma, te maa ye'e ve'e Su'si ma, te ñayii ni skuiso ja ni jinukuechi i nuu Su'si ma chi sete yanda xini i ma, te kayu xixi i ma ji'in ja ni ndakua'a i nuu Su'si ma.

Sani te sutu ma, sonee de nuu nda'a ñayii ni skuiso ja ni jinukuechi i nuu Su'si ma in chiyo kiti ni ndakua'a i nuu ya ma

ji'in jaku xtatila, sukan-va'a ndakua'a i nuu Su'si ma. Sani te ñayii ni ndakua'a kiti ma, kua'a i nuu sutu ma ka'a kua'a kiti ma ji'in ndika ti ma. Nú ni jinu ni sa'a ñayii ma ndaka cha'a, te jâ ni jinu ja ni skuiso i nuu Su'si ma.

Ñayii ni skuiso nuu Su'si ma ja kunukuechi i nuu ya ma chi jiniñu'u ja sa'a i ndaka sukan kúni ya ja sa'a i ma, te nú ma sa'a i sukan kúni ya ja sa'a i ma, te maa Su'si ma ndaxtekuechi ña'a ja u'vi yukan.

Te nú in ña'a skuiso ja kunukuechi ña nuu Su'si ma te nú ma jin kachi yuva ña ma xi yii ña ma ja kunukuechi ña nuu ya, te Su'si ma chi sakanu ini ña'a ya. Kovaa nú yii ña ma xi yuva ña ma ka ka'an de ja va'a-ni ja kunukuechi ña nuu Su'si ma o xi nú ñatuu nawa ka ka'an de, te ña'a ma chi jiniñu'u ja sa'a ña sukan ni skuiso ña nuu Su'si ma.

50. Ni ka nde koo ñayii israelita ma yuku Sinaí ma, te kuan koo i ichi Canaan ma

(basado en Números 9.15–10.36)

Onde kivi ni kuva'a ve'e Su'si ma, te in viko ni yo iyo siki ve'e ma ora nduu ma, te in ñu'u jaa jaa ndu'va ni yo xtnuu ora jakuaa ma. Ñayii israelita ma chi ni ka yo na'a i ja masu jin kanda i nú iyo iyo-ni viko ma siki ve'e Su'si ma, te nú ni ndakanda viko ma sana ka ndakaka i kuan koo i.

Ni ya'a vi'i-ka in kuiya ja ni ka ndee koo ñayii ma Egipto ma, te maa kivi oko (20) kii yoo ku-uu ma te ni ndakanda viko ma. Sani te ni ka ndakaka ñayii israelita ma kuan koo i; xinañu'u ni ka ndakaka sa'ya tata Judá ma ji'in sa'ya tata Isacar ma ji'in sa'ya tata Zabulón ma; sani te ka ndandikin sa'ya tata Leví ma ja ka yinda'a de tabla ma ji'in sa'ma ka ndesi yika ve'e Su'si ma; sani te ka ndikin sa'ya tata Rubén ma, sa'ya tata Simeón ma ji'in sa'ya tata Gad ma; sani te ka ndandikin jaku-ka sa'ya tata Leví ma ja ka yinda'a de ndatniñu ka iyo ini ve'e Su'si ma. (Sukan ni ka yoxtnuu tee ka ndiso ndatniñu ni ka yo ndasa'a de ve'e Su'si ma, sukan-va'a jâ koo tu'va ve'e Su'si ma te ndenda koo ndatniñu ka ñu'u ma te jin ndivi koo.)

Sani te ka ndandikin sa'ya tata Efraín ma, sa'ya tata Manasés ma ji'in sa'ya tata Benjamín ma; te sandi'i-nka kuan koo sa'ya tata Dan ma, sa'ya tata Aser ma ji'in sa'ya tata Neftalí ma.

51. Ñayii israelita ma, ni ka kuyika i uu (2) jichi nuu Su'si ma
(basado en Números 11)

Ñayii israelita ma ni ka kuyika i nuu Su'si ma, te ni tetniñu ya ñu'u

Masu kua'a-ni, te ñayii israelita ma, ni ka keja'a i ni ka kuyika i nuu Su'si ma kuechi ja ñatuu ka kanda i ja ka ndo'o i ma, te Su'si ma ni ndakiti ini ya nuu i, te ni skuun ya ñu'u, te ni ka keja'a ka kayu ve'e sa'ma nuu ka iyo i ma. Sani te ni jan koo ñayii ma nuu Moisés ma, te ka jiña'a i ja na kakan-ta'vi de nuu Su'si ma ja na nda'va ya ñu'u ma. Te Moisés ma, ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma, sani te ni nda'va ya ñu'u ma.

Uni xiko uxi (70) tee nija'nu, tee jin chindee tna'a ji'in
Moisés ja jin ko koto de ñayii Israel ma

Ni ya'a jaku kivi, te ñayii Israel ma, ni ka kuñaña i ja ka jaa i ndimaa maná ma, te ni ka keja'a i ka kuyika i nuu Su'si ma, te ka kuni i ja jin kaa i sukan ni ka yo jaa i Egipto ma. Te ni ndakiti ini Su'si ma nuu ñayii ma, te suni ni ndakiti tna ini Moisés ma nuu i, te jiña'a de nuu Su'si ma ja masu kundee-ka de ko koto de ñayii ma vaa kua'a xeen i kúu, te ni jikan de nuu Su'si ma ja na chindee ña'a ya naxe sa'a de.

Te ni jiña'a ya nuu de ja xtutu de uni xiko uxi (70) tee nija'nu ka iyo ja kuu jin tatnuni de nuu ñayii ma, te ni skuiso ya ja kua'a ya tnu'u ndichi tee yukan sukan-va'a kuu jin chindee de Moisés ma.

Te suni ni jiña'a Su'si ma ja kua'a ya kuñu jin kaa ñayii israelita ma in yoo kuiti onde jin jakun-xiko ini i. Te Moisés ma, jani uu jani uni ini de kuiti ja tetniñu ndija Su'si ma kua'a xeen kuñu ja kanda ja jin kaa iñu ciento mil (600,000) tee israelita ma in yoo kuiti ma, te ni jinitnuni Su'si ma ja sukan jani ini de ma, te sa'a jiña'a ya:

—Saña chi kuu sa'a sa ndaka nawa kúni sa ma, ja kuni ni ko kuu —kúu ya jiña'a ya.

Sani te Moisés ma, ni xtutu de uni xiko uxi (70) tee nija'nu ma, te maa Su'si ma ni wa'a tnu'u ndichi tee yukan ja kuu jin chindee de Moisés ma.

Sani te ni tetniñu Su'si ma kua'a xeen kiti ka kuu kañu'u, te ni ka jinu ti nuu ka iyo ñayii israelita ma. Te ndaka ñayii ma ni ka tñii ti, te ni ka ja'ni i ti, te ni ka xsichi i kuñu ti ma. Kovaa kuechi

ja ka kuyika ñayii ma, te ni tetniñu Su'si ma in kue'e, te kua'a xeen ñayii ma, ni ka ku'u te ni ka ji'i i.

52. María ma ji'in Aarón ma ni ka kukueñu ini ña nuu Moisés ma

(basado en Números 12)

Masu kua'a-ni kivi ja ni tetniñu Su'si ma kiti ka kuu kañu'u ma ja jin kaa ñayii ma, sani te María ma ji'in Aarón ma, ni ka keja'a de ka ka'an u'vi de ja kuu Moisés ma. Vaa ñatuu ka jatna ini de ña'a ni ndatnanda'a ji'in Moisés ma, te sumi ka jani ini de ja Moisés ma chi sa'a de tnu'u ja maa de kanuu-ka sana ndaka-ka ñayii ma. Kovaa Moisés ma chi ñatuu nde jani ini de sukan, vaa in tee kuee ini kuu de.

Te Su'si ma chi ni jini ya sukan ka ka'an María ma ji'in Aarón ma, te ni kana ya ndinuni de ja jin koo de ve'e nuu iyo ya ma. Te yukan te ni ndonda ya nuu María ma ji'in Aarón ma kuechi ja ka ka'an u'vi de ja kuu Moisés ma, te ni jiña'a ya ja Moisés ma chi ûni ndátnu'u ya ji'in de, vaa jini ya ja maa de chi in tee jinukuechi ñukuun nuu ya kúu de sana ndaka-ka ñayii ma. Sani te ni wa'a ya tnu'u ja ni ndo'o ñíí María ma in kue'e, te ni ndo'o ni neni ña ni sa'a kue'e yukan.

Te onde ni jikan-ta'vi Moisés ma nuu Su'si ma ja nduva'a ña, sana ni ndasava'a ña'a ya; kovaa ni jiña'a ya ja koo siin ña in smana onde nuu ñatuu-ka na ñayii ka iyo ma, sana ndii ña nuu ka iyo ñayii ma.

53. Ni ka tetniñu ñayii israelita ma uxi uu (12) tee jin koto yu'u naxe iyo Canaán ma

(basado en Números 13–14)

Nuu ni ndenda María ma nuu ka iyo ndaka-ka ñayii israelita ma, te saa ni ka jika-ka ñayii israelita ma, te ni kenda koo i onde nuu nani Parán ma. Te nuu ka iyo i yukan te ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja tetniñu de uxi uu (12) tee jin koo jin koto yu'u naxe iyo Canaán ma, in in de ja in in jichi ñayii israelita ma.

Sani te ni tetniñu Moisés ma de kuan koo de, te jiña'a de ja jin kondé'ya de naxe ka ndaa ñayii ka iyo yukan, ji'in naxe kaa ichi ñuu yukan nú ñu'ú va'a ka kuu ñu'ú ma. Sani te kuan koo tee ni tetniñu de ma.

Tee ni jan koo ni jan koto yu'u naxe iyo Canaán ma, ni ka ndakani de sukan ni ka jini de ma

Nuu uu xiko (40) kivi, te ni ndenda koo tee ni jan koo ni jan koto yu'u naxe iyo Canaán ma, te ni ka ndakani de nuu ñayii israelita ma sukan ni ka jini de ja ni jan koo de ma.

Ka jiña'a de ja in ñu'ú va'a xeen kúu, kovaa ñayii ka iyo ma chi ka iyo ndee ka iyo ndatnu i te na'nu sukun i, te ndesi vava'a ñuu i ma te masu kuu kivi ndeva'a o.

Yika-ni ja Josué sa'ya tata Efraín ma ji'in Caleb sa'ya tata Judá ma ja ka kuu de tee ni jan koo ni ka jan koto yu'u tna ma, ka jiña'a de nuu ñayii israelita ma ja jín sa'a i sukan já ka jani ini i ma te jín koo i jín kanaa i ji'in ñayii Canaán ma; vaa ka kukanu ini de ja maa Su'si ma chindee ña'a. Te uxi-ka (10) tee ni jan koo ni jan koto yu'u ma, ka jani ini de ja masu jin kundee de nuu ñayii ñuu yukan.

Ñayii israelita ma ñatuu ni ka kandija i sukan ka ka'an Josué ma ji'in Caleb ma

Ñayii israelita ma, ni ka kandija-ka i ja ka ka'an uxi (10) tee ni jan koo ni jan koto yu'u naxe iyo Canaán ma, te ñatuu ni ka kandija i ja ka ka'an Josué ma ji'in Caleb ma, te ni ka keja'a i ka kuyika tuku i nuu Moisés ma ji'in Aarón ma in-ka jichi. Te ka ka'an i ja va'a-ka nute ni ka kendoo i Egipto ma, te ka ka'an i ja jin ndatava i in tee tatnuni nuu i te jin ndakokuiñi i Egipto ma.

Ni ndakiti ini Su'si ma nuu ñayii israelita ma

Sani te ni ka'an Su'si ma nuu Moisés ma, te jiña'a ya ja xnaa ya ndaka ñayii israelita ma, te ndasa'a ya in ñuu ka'nu ji'in sa'ya tata Moisés ma. Ni ndakiti xeen ini Su'si ma nuu ñayii israelita ma, vaa visi já ni kuu kua'a ja vii va'a sa'a ya ja jin kuu i ma, kovaa maa i chi ñatuu ka kukanu ini i ja kua'a ya Canaán ma ja jin koo i.

Kovaa Moisés ma, ni jiña'a de nuu Su'si ma ja nuna xnaa ya ñayii Israel ma te nuna jin kuni ñayii Egipto ma, te jin ka'an i ja masu na tnu'u ndee tnu'u ndatnu ya ja kua'a ya Canaán ma ja jin koo i, chukan kúu ja ni ja'ni ya ndaka i ma. Te chukan kúu ja ni jikan-ta'vi Moisés ma ja na sakanu ini ya ñayii israelita ma in jichi-ka.

*Ni sa'a Su'si ma ja ni ka jika ñayii ma uu xiko
(40) kuiya ichi nuu ñatuu kuiti nawa iyo ma*

Te sa'a ni ndakone'e Su'si ma:

—Kuu nusaa, kovaa sa'a sa ja jin kaka i uu xiko (40) kuiya ichi nuu ñatuu nawa iyo kuiti ma, te ne'un tiempu yukan te jin kúu ndi-in ndi-in ñayii ñatuu ka kuni ja jin kandija i ja kua'a sa Canaán ma, yika-ni ja Josué ma ji'in Caleb ma jin koteku ja jin kivi koo de Canaán ma ji'in ndaka-ka ñayii ma —kúu ya jiña'a ya.

Te ni ndakani Moisés ma nuu ñayii ma sukan ni jiña'a Su'si ma, te ni ka kuxii xeen ini i. Sani te ni ka ndatnu'u tna'a maa i, te ni jan koo i ni ka kanaa i ji'in ñayii Canaán ma, kovaa Su'si ma chi ñatuu ni iyo ya ji'in i ja chindee ña'a ya, te ni ka kundee ñayii Canaán ma nuu i. Sukan ni kuu, vaa maa Su'si ma ni kuni ja jin kaka i ichi nuu ñatuu nawa iyo kuiti ma uu xiko (40) kuiya.

54. Coré ma, Datán ma ji'in Abiram ma, ni ka saso'o de nuu Su'si ma

(basado en Números 16–17)

Coré ma, Datán ma ji'in Abiram ma ni ka xtekuechi de Moisés ma

In kivi, te in tee nani Coré, ni ka'an de ja ñatuu kuni-ka de ja kandija de sukan ká'an Moisés ma. Coré ma chi sa'ya tata tee nani Coat ma kúu de, te Coat ma chi sa'ya Leví ma kúu de, te suni sa'ya tata Coat ma kúu Moisés ma. Te Datán ma ji'in Abiram ma ja ka kuu de sa'ya tata Rubén ma, suni ni ka ketna'a ini de ji'in Coré ma ji'in uu ciento uu xiko uxi-ka (250) tee ka ndanuu.

Te ni jan koo de nuu Moisés ma ji'in Aarón ma, te ka xtekuechi de tee ma ja ka kunuu maa de ka tatnuni de nuu ñayii israelita ma.

Sani te sa'a jiña'a Moisés ma nuu de:

—Yutnee, te kaxtnu'u Su'si ma na nde in ni kaji ya ja kunukuechi i nuu ya ja ndakua'a i nuu ya ja ki koo ñayii Israel a ki xsia'a i ma —kúu de jiña'a de.

Sani te ndónnda de nuu Coré ma, vaa visi sa'ya tata Leví ma kúu tee ma te ni kaji ña'a Su'si ma ja kondiso de ndatniñu ñu'u ini ve'e ya ma, kovaa maa de chi ñatuu kendoo ini de ja chukan ko sa'a de, te kúni de ja ko kuu de sutu.

Sani te Moisés ma, ni kana de Datán ma ji'in Abiram ma, kovaa ñatuu ni ka kuni de jin koo de, te ka jiña'a de ja ni xnda'vi ña'a Moisés ma vaa ni jiña'a de ja in nuu va'a jin koo de, kovaa vitna chi nuu ñatuu nawa iyo kuiti ma ka iyo de. Te suni ka jiña'a de ja masu na in kúu Moisés ma ja ko tatnuni de nuu tee ma.

Ni xnaa Su'si ma Coré ma, Datán ma ji'in Abiram ma

Ni jiña'a Moisés ma nuu Coré ma ja kivi yutnee ma, te ndaxtutu Coré ma ndaka ñayii ka ketna'a ini ji'in de ma ye'e ve'e Su'si ma, te maa maa de jin kinda'a nuu ñu'u ñu'u ka tnaa de ja jáxiko asi ka ndachiñu'u de Su'si ma. Te sukan ni ka sa'a de; te Su'si ma, ni jiña'a ya nuu ndaka-ka ñayii ma ja jin koo jika i nuu ka ndaa ve'e sa'ma ndinuni tee ka saso'o nuu ya ma.

Sani te ni sa'a Su'si ma ja ni ndata ñu'ú ma, te ni ka kêe koo ndinuni tee ka saso'o ma ji'in ndaka ñayii ve'e de ma ji'in ndaka ja ka neva'a de ma. Suni ni sa'a Su'si ma ja ni kuun ñu'u te ni kanda'a ni-ka'nu nuu iyo arca maa ya ma, te ni ka ji'i uu ciento uu xiko uxi (250) tee ka yinda'a nuu ñu'u ñu'u ka tnaa de ja jáxiko asi ja ka ndachiñu'u de Su'si ma. Sa'a ni kaxtnu'u Su'si ma ja maa ya ni kaji Aarón ma ja ko kuu de tee tatnuni nuu ndaka-ka sutu ma.

Kivi yutnee ma, te ni ka keja'a ñayii ma ka kuyika i nuu Moisés ma ji'in Aarón ma ja kuechi maa de ka kuu ja ni ka ji'i jaku ñayii ma. Sani te ni ndakiti ini Su'si ma nuu ñayii ma, te ni keja'a ya ja'ni ya ndaka i, te jiña'a Moisés ma nuu Aarón ma ja ka'mi de ja jáxiko asi ma ne'un ñayii ma, xi ma sakanu ini Su'si ma te ma ka'ni-ka ya ñayii ma. Te sukan ni sa'a Aarón ma, kovaa já ni ka ji'i vi'i-ka uxi kuun mil (14,000) ñayii ma.

Ni ka nana koo nda'a yutnu ni yinda'a Aarón ma

Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja ndi-uxi uu jichi ñayii israelita ma, ki koo i ki xsia'a i in in yutnu ja kuu in in jichi i ma, te na jin tee i sukan nani tee tátnuni nuu in jichi in jichi i ma, te yutnu jin kinda'a sa'ya tata Leví ma na jin tee i sukan nani Aarón ma. Te jiña'a Su'si ma ja ndaka tnu jin koo ini ve'e nuu ii xeen-ka ma, te jiña'a ya ja yutnu nana nda'a tnu ma ko kuu tee kaji maa ya ja ko kuu de sutu kunukuechi nuu ya ma.

Sani te ni jiña'a Moisés ma nuu ñayii israelita ma sukan ni jiña'a Su'si ma te in in jichi ñayii israelita ma ni ka sa'a sukan

ni jiña'a Su'si ma, te ni jan koo i ni jan xsia'a i in in yutnu ja in in jichi i ma. Te ni chi'i Moisés ma ndaka tnu ini ve'e nuu ii xeen-ka ma, te kivi yutnee ma, te yutnu ndenee ja nani Aarón ma, ni nana nda'a tnu ma te ni jaa ita tnu, te ka ndakoo nde'ya. Te ni kene'e Moisés ma tnu onde ke'e ma, sukan-va'a jin konde'ya maa ñayii ma tnu.

Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja na ndachi'i de yutnu ndenee ja nani Aarón ma ini ve'e Su'si ma, sukan-va'a jín kona'a ñayii ma ja má jin kuyika-ka i ja ñatuu ka kuu i sutu. Te ni ndachinee Moisés ma yutnu ndenee ja nani Aarón ma ini ve'e Su'si ma.

55. Ni ka saso'o Moisés ma ji'in Aarón ma nuu Su'si ma

(basado en Números 20.1-13; 22-29)

Ni ka kenda koo ñayii israelita ma in nuu nani Cades, te yukan chi ñatuu na ndute iyo ja jin ko'o i. Te ni ka kuyika ñayii ma nuu Moisés ma, te sa'a ka jiña'a i:

—Va'a-ka nute ni ja'ni ña'a Su'si a ndaka o ji'in Coré ma, Datán ma ji'in Abiram nkuu. Te ndijin ja ni ka ndene'e ña'a ni Egipto ma chi sanda'vi-nka ja ni ni ka ndene'e ña'a ni te ve koo o nuu ñu'ú yichi a nuu masu nawa ni'i o a, vaa ni a ndute masu nawa ni'i o ja ko'o o —ka kuu i ka jiña'a i.

Sani te Moisés ma ji'in Aarón ma, ni jan koo de ye'e ve'e Su'si ma, te sa'a jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma:

—Ke'en ni yutnu yinda'a ni a, te jin ndaxtutu ni ji'in Aarón a ndaka ñayii a, te ka'an ni nuu toto a, te too ndute —kúu ya jiña'a ya.

Te Moisés ma ji'in Aarón ma ni ka ndaxtutu de ñayii ma, te Moisés ma ni ndakiti xeen ini de, te sa'a jiña'a de:

—¡Ndijin chi so'o xeen ka ndaa ni!, ¿te ka kuni ndija ni ja jin kene'e sa ndute nuu toto ya'a ja jin ko'o ni? —kúu de jiña'a de.

Sani te ni kuun de yutnu yinda'a de ma yika toto ma uu (2) jichi, te ni too kua'a xeen ndute, te ni kanda de ni ka ji'i ndaka ñayii ma ji'in kiti ma.

Kovaa Su'si ma chi ni ndakiti ini ya nuu Moisés ma ji'in Aarón ma ja ñatuu ni ka kukanu ini de ya ma, vaa Su'si ma chi ni jiña'a ya nuu Moisés ma ja ka'an de nuu toto ma, kovaa maa de chi ni ndakiti ini de nuu ñayii ma, te ni kuun de yutnu yinda'a de ma yika toto ma.

Chukan kúu ja ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ji'in Aarón ma ja masu jin kivi koo de ji'in ñayii Israel ma Canaán ma chi jin kúu de nuu ñatuu kuiti nawa iyo ma. Masu kua'a-ni kii, sani te ni ji'i Aarón ma, te Eleazar, sa'ya de tee java'a-ka ma ni nduu tee tátnuni nuu ndaka-ka sutu ma.

56. Ni ka kuyika tuku ñayii Israel ma, te ni tetniñu Su'si ma koo ja jin tuu ti ñayii ma

(basado en Números 20.14-21; 21.4-9)

Ñayii Israel ma ka jika-ka i kuan koo i ichi Canaán ma, te ni ka jika i kuan koo i in ichi kani-ka, vaa ñayii ka kuu sa'ya tata Edom ma ja kúu i Esaú ñani Jacob ma, chi ñatuu ni ka wa'a i tnu'u ja jin ya'a ñayii Israel ma ichi ñuu i ma. Te ñayii Israel ma, ni ka kuñaña i, te ni ka keja'a i ka kuyika tuku i ja masu nde chindee ña'a Su'si ma ni a Moisés ma.

Te ka ka'an i ja ni ka kuita i ja kuan koo ve koo i ka kuu i nuu ñatuu nawa iyo kuiti ma, te ka kuñaña i ja ndimaa maná ka jaa i; te ja sukan ka kuu i ma, te ni tetniñu Su'si ma koo nuu ka iyo i ma, te ni ka tuu ti kua'a xeen ñayii, te kua'a i ni ka ji'i.

Te ni ka ndasa'a ñayii ma kuenda ja maa Su'si ma ni tetniñu koo ma ja jin tuu ña'a ti kuechi ja ka kuyika i ma, te ni ka jiña'a i Moisés ma ja na kakan-ta'vi de nuu Su'si ma te xtandiyo ya koo ma.

Te Moisés ma, ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma, te Su'si ma, ni jiña'a ya nuu de ja na ndane'e de in koo ji'in kaa nani bronce ma te sonee de ti in nuu yutnu sukun, te ñayii ni tuu ña'a in koo ma ndonenuu i konde'ya i ti te kaku i ja ma kúu i. Ni ndane'e Moisés ma koo ma, te kua'a xeen ñayii ni tuu ña'a koo ma, ni ka kaku i yika-ni ja ni ka yo nde'ya i koo ma, vaa ni ka kukanu ini i ja ni jiña'a Su'si ma.

57. Ñayii Israel ma, ni ka kundee i uu (2) jichi ja ni ka kanaa i ji'in in-ka ñuu ma

(basado en Números 21.21-35)

Ñayii Israel ma, ni ka tetniñu i in razón nuu tee kúu rey ñayii amorreo ja ka iyo i yuyute Jordán ma ichi nuu kana kandii ma, te ka jiña'a i ja na kachi de te jin ya'a mani i ichi ñuu de ma.

Te ni ndakone'e de ja masu kuu, sani te ni ndaxtutu de soldado de ma, te ni kee de ja jin kanaa de ji'in ñayii Israel ma. Te

ñayii Israel ma, ni ka ndaxtutu tna i soldado i ma te ni ka kanaa i ji'in de, te ni ka kundee i, te ni ka ja'ni i ndaka ñayii ma, te ni ka ndake'en i ñu'ú de ma, te ni ka iyo i yukan.

Sani te kuan koo ñayii Israel ma ichi Basán ma, te rey ñuu yukan ni ndaxtutu de soldado de ma, te ni kee de ja jin kanaa de ji'in i. Te Su'si ma, ni jiña'a ya nuu ñayii Israel ma ja má jin koyu'u i, vaa suni chindee ña'a ya, te jin kundee i nuu ñayii Basán ma. Te sukan ni ka kundee ñayii Israel ma nuu ñayii Basán ma, te ni ka ndani'i i ñu'ú ma, te ni ka iyo i yukan.

58. Balaam ma ji'in rey ñuu Moab ma

(basado en Números 22–25; 31)

Ñayii israelita ma, ni ka kenda koo i Moab ma

Nuu ni ya'a ja ni ka kundee ñayii israelita ma nuu ñayii amorreo ma ji'in ñayii Basán ma, te ni ka kenda koo i Moab ma, ja iyo in-ka yuyute Jordán ma kuan ndaya'a Canaán ma. Te ñayii moabita ma, ni ka yu'u xeen i ja ni ka jini i ñayii Israel ma, vaa kua'a xeen i kúu te jâ ni ka kundee i nuu uu (2) ñuu ma.

Rey Moab ma, ni kana de tee kúu Balaam ma

Sani te tee kúu rey Moab ma, ni kana de in tee jini tnuni, te Balaam nani de, te jiña'a de ja na ka'an u'vi tee ma ja jin kuu ñayii israelita ma, te suni tna ñayii madianita ma, ni ka ketna'a ini i ji'in ñayii moabita ma. Nuú ni jini tee kúu Balaam ma sukan kúni rey Moab ma, te jiña'a de nuu tee ma ja na jin kondetu de sukan-va'a kuni de nawa ka'an Su'si ma, te Su'si ma ni jiña'a ya nuu Balaam ma ja máko ki'in de ja ka'an u'vi de ja jin kuu ñayii israelita ma, vaa Su'si ma chi kúni ya ja jin koo va'a ñayii israelita ma. Te chukan kúu ja jiña'a Balaam ma ja masu ki'in de.

Sani te rey Moab ma, ni tetniñu tuku de in-ka jichi ñayii ka ndanuu-ka ja ni ka jikan-ta'vi xeen i nuu Balaam ma ja na ki'in de. Ni ka jiña'a de ja kua'a xeen ja kua'a tee kúu rey Moab ma nuna ka'an u'vi de ja jin kuu ñayii israelita ma. Sani te Balaam ma, ni jikan-tnu'u tuku de in-ka jichi nuu Su'si ma naxe sa'a de, te Su'si ma chi ni jiña'a ya ja kuu ki'in de kovaa sa'a de yika-ni ja kuña'a ya ma-ni.

Balaam ma jil'in burra de ma

Ja ndaa kúu ja Su'si ma chi ñatuu kúni ya ja ki'in Balaam ma, te ni tetniñu ya in ángel ya ma ja kasi i ichi kua'an de ma, sukan-va'a ma ki'in-ka de. Te Balaam ma yoso de burra de ma kua'an de, te burra ma, ni jini ti ángel ma ja nukuiñi i ichi ma, kovaa maa de chi masu ni jini de i. Te burra ma ni kejiyo ti ichi ma, te ñatuu kuni-ka ti kaka ti, te ni kani de ti.

Sani te ángel ma, ni jinkuiñi i in nuu tuu ichi ma. Te burra ma, ja ni jini ti ángel ma, te ni kokaja ti, te ni jexndee ti ja'a Balaam ma yika ñu'ú ma, te ni kani tuku de ti in-ka jichi.

Sani te ángel ma, ni jinkuiñi tuku i in nuu tuu-ka ichi ma. Sani te ja ni jini burra ma ángel ma, te ni jinkavatuu ti, te ni ndakiti xeen ini Balaam ma, te ni kani xeen-ka de ti.

Sani te ni sa'a Su'si ma ja ni kuu ni ka'an burra ma, te jiña'a ti nuu de:

—¿Nava'a kani ña'a ni? —kúu ti jiña'a ti.

Te ni ndakone'e de ja kani de ti naku kasiki ndee ña'a ti.

Sani te burra ma, jiña'a tuku ti in-ka jichi nuu Balaam ma ja na ka'an de nama ñatuu kandija ti ja tátnuni de nuu ti ma, te ni ndakone'e de ja ñatuu nama sa'a ti sukan.

Sani te ni sa'a Su'si ma ja ni jini Balaam ma ángel ma ja nukuiñi i ini ichi ma te yinda'a i in yuchi kúu espada. Sani te ni ndonda ángel ma nuu de naku ni kani de burra de ma, te jiña'a i ja maa Su'si ma ni tetniñu ña'a ja kasi ndee i ja ma ki'in de nuu kúni de ja ki'in de ma.

Te Balaam ma, jiña'a de ja kuu ndakokuiñi de, te jiña'a ángel ma:

—Kúu ki'in ni nuu kúni ni ja ki'in ni a, kovaa ka'an ni yika-ni ja tnu'u tatnuni Su'si ma ja ka'an ni ma —kúu ángel ma jiña'a i.

Balaam ma, kuni de ja ka'an u'vi de ja jin kuu ñayii israelita ma

Te kua'an Balaam ma onde nuu iyo rey Moab ma, te kivi yutnee ma, ni ka ka koo de in yuku sukun onde nuu kuu jin konde'ya de nuu ka iyo ve'e sa'ma ñayii Israel ma.

Sani te ni jiña'a Balaam ma nuu rey Moab ma ja sa'a de uja (7) altar te ka'mi de in xndiki ji'in in ndikachi nuu in in altar ma. Te sukan ni sa'a rey Moab ma.

Sani te ni jiña'a Balaam ma nuu rey ma:

—Jin kondetu ni, nani ki'in sa te kóto nawa ka'an Su'si ma —kúu de jiña'a de.

Te ni kujika de jaku, sani te ni ka'an Su'si ma sukan kúni ya ja sa'a de ma, sani te ni ndakokuiñi de, te sa'a ni jiña'a de nuu rey Moab ma:

—Maa ni ni kana ña'a ja ka'an u'vi sa ja jin kuu ñayii israelita ma, kovaa masu nde kuu ka'an u'vi sa, vaa Su'si ma chi kuni ya ja jin koo va'a ñayii yukan. Te maa Su'si ma ni sa'a ja ni kukua'a xeen ñayii Israel ma ja ni masu kundee o ka'vi o i. Te saña chi kuni sa ja nute ñayii yukan ko kuu tna sa —kúu de jiña'a de.

Nuu ni jiniso'o rey Moab ma, te ni ndakiti xeen ini de, kovaa Balaam chi ni ndakuña'a de ja kona'a rey ma ja yika-ni ja jiña'a Su'si ma kuu sa'a Balaam ma.

Ja ku-uu jichi kúni Balaam ma ja ka'an u'vi de ja jin kuu ñayii israelita ma

Sani te rey Moab ma ni jeka de Balaam ma, te ni ja'an de ji'in tee ma in-ka yuku, te ni sa'a de uja-ka (7) tuku altar, te ni ja'mi de xndiki ji'in ndikachi nuu altar ma; te sa'a jiña'a tuku Balaam ma nuu rey ma:

—Ja ndaa kúu ja Su'si ma masu ndaxsama ya ja jani ini ya ma sukan ka sa'a yo'o ñayii. Ni ka'an ya ja jin koo va'a ñayii Israel ma, te sukan sa'a ya. Te sukan ni ka'an ya ja na ndaka'an sa nuu ni, te masu kuu ndaxsama sa ja ka'an sa a. Vaa masu nawa ka sa'a ñayii Israel ma ja u'vi, te iyo ya ji'in i, te masu na ja u'vi ja kuu sa'a ndeva'a i ñayii yukan, vaa iyo maa ya ji'in i —kúu de jiña'a de.

Te ñatuu ni jatna ini kuiti rey Moab ma ja sukan jiña'a de ma, te jiña'a rey ma nuu Balaam ma ja nú ma kuu ja ka'an u'vi de ja jin kuu ñayii Israel ma, kovaa máko ketna'a ini de ji'in i.

Ja ku-uni jichi kúni Balaam ma ja ka'an u'vi de ja jin kuu ñayii israelita ma

Sani te rey Moab ma, ni jeka tuku de Balaam, te ni ja'an de ji'in tee ma in-ka tuku yuku, te ni sa'a tuku de uja (7) altar te ni ja'mi de xndiki ji'in ndikachi. Te Balaam ma chi ñatuu ni nduku-ka de ja sa'a de sukan sa'a de te jini de tnuni ma, vaa jini de ja Su'si ma chi jâ ni jani ini ya ja sa'a ya ja va'a ja jin kuu ñayii israelita ma. Te ni yo nde'ya de ichi nuu ka iyo ve'e ñayii israelita ma, te Xtumani Ndios ma, ni jiña'a ya sukan kúni ya ja sa'a ya ja jin kuu ñayii israelita ma. Te sa'a ni ka'an Balaam ma:

—Su'si ma chi ni sa'a ya ja ni jini kaji kaji sa ja sa'a ya ja jin kuu ñayii Israel ma. Sa'a Su'si ma ja ñayii ñuu yukan chi jin koo tnu'u ndee tnu'u ndatnu i vaa maa ya chíndee i. Maa ya chindee ña'a ja jin kundee i nuu ñayii ñatuu ka kuni mani nuu i ma. Te sa'a Su'si ma ja ma jin koo va'a ndaka ñayii ka kuni ja jin sa'a u'vi i ñayii israelita ma, kovaa ñayii jin ka'an vii jin ka'an va'a ja jin kuu ñayii israelita ma chi sa'a ya ja jin koo vii jin koo va'a tna i —kúu de jiña'a de.

Ja ni jiniso'o rey Moab ma sa'a, te ni ndakiti ini de, te ni ndatetniñu de Balaam ma kuano'o de ve'e de ma, te jiña'a rey ma ja ni jani ini de ja saxiku xeen de Balaam ma te ko kuu de in tee kanuu xeen, kovaa masu sa'a-ka de sukan. Te jiña'a Balaam ma ja kona'a rey ma ja Balaam ma chi iyo de ja sa'a de sukan-ni jiña'a Su'si ma. Te Balaam chi jiña'a de ja sani te no'o de, kovaa iyo-ka in ja kuña'a de, sani te sa'a jiña'a de:

—Su'si ma chi ni sa'a ya ja ni jininuu kaji kaji sa sukan sa'a ya ja jin kuu ñayii Israel ma. Ni jini sa ja kivi ki'in o a chi kâku in tee israelita ma. Te maa de kundee nuu ñayii moabita ma, nuu ñayii amalecita ma ji'in nuu ñayii ceneo ma —kúu de jiña'a de.

Sani te Balaam ma, kuano'o de ve'e de ma.

Sa'a ni jiña'a Balaam ma nuu ña'a Moab ma ji'in ña'a Madián ma

Kovaa Balaam ma chi ni jiña'a de nuu ña'a Moab ma ji'in ña'a Madián ma ja jin nduku ña in-ka modo jin sa-u'vi ña ñayii israelita ma. Te ña'a ñuu yukan chi yachi-ni ka jani ini ña, te ni jan koo ña ve'e ñayii israelita ma, te ni ka ka'an ña i ja jin koo i viko ka sa'a ña ja ka ja'mi ña kiti ja ka chiñu'u ña tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Sani te jaku ñayii israelita ma ni ka keja'a i ka chiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te suni ni ka kivi nduu i ji'in ña'a Moab ma ji'in ña'a Madián ma.

Te ja sukan ni ka sa'a i ma, te ni ndakiti xeen ini Su'si ma nuu ñayii israelita ma, te ni tatnuni ya nuu Moisés ji'in nuu tee ka tatnuni nuu ñayii israelita ma ja jin ka'ni de ndaka ñayii ka chiñu'u tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Te suni ni tatnuni ya ja jin koo de te jín ka'ni de ñayii madianita ma naku ni ka xnda'vi i ñayii israelita ma.

Ñayii israelita ma, ni ka ndaxtutu i soldado i ma, te ni ka kanaa i ji'in ñayii madianita ma, te ni ka kundee i. Ni ka ja'ni i Balaam ma ji'in ndaka tee madianita ma, te kuan koo i ji'in

ñá'a ma ji'in suchi kuechi ma, te suni kuan koo i ji'in kiti ñayii ma ji'in ndaka ja ka neva'a ñayii yukan.

Te kuan koo ñayii Israel ma ji'in ñayii madianita ma ji'in ndatniñu i ma nuu Moisés ma ji'in nuu Eleazar ma ja kúu de tee tátununi nuu ndaka-ka sutu ma.

Te Moisés ma, ni ndakiti ini de naku ñatuu ni ka ja'ni de ñá'a ma, te vitna ja suu ña ni ka xnda'vi ñayii israelita ma ja jin ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Sani te ni ka ja'ni de ndaka suchi yii ma ji'in ñá'a ma, kovaa ni ka xndoo-ka de suchi si'i suchi jaa ma.

Sani te Moisés ma, ni jiña'a de ja ni ka kutne'e tee ma nuu Su'si ma, vaa ni ka iyo yatni de nuu ka iyo ñayii ni ka ji'i ma, te kuni ja jin sa'a de sukan iyo ja jin sa'a de ma sukan-va'a jin nduvii jin ndundoo de nuu Su'si ma. Te suni jiniñu'u ja jin nduvii jin ndundoo ndaka ja ni ka ni'i de ma: jaku ja kuu jin koo nuu ñu'u ma ja jin nduvii i te jín chunee de nuu ñu'u ma, te jaku-ka ja kuu jin ndondoo ji'in ndute ma te jín ndakate de ji'in ndute.

Sani te Moisés ma ji'in Eleazar ma ni ka ndaka'nde de ndatniñu ni ka ni'i de nuu ñayii madianita ma, jaku ni ka ndani'i soldado ma, jaku ni ka ndani'i sa'ya tata Leví ma, te jaku ni ka ndani'i ndaka-ka ñayii israelita ma.

59. Moisés ma, ni ndaka'vi tuku de ñayii israelita ma in-ka jichi

(basado en Números 26)

Nani ka iyo ñayii Israel ma Moab ma, yatni yuyute Jordán ma, te ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma ji'in Eleazar ma ja na jin ndaka'vi tuku de ñayii israelita ma, vaa já ni ya'a uu xiko (40) kuiya ja ni ka ndaka'vi de ñayii ma. Ja ni ka ndaka'vi de ñayii ma vitna ma, te iñu ciento in mil ji'in uja ciento oko uxi (601,730) tee ka yi'i vi'i-ka oko (20) kuiya ma ka kuu.

Ni jiña'a Su'si ma ja cuenta ni ka ndatnii de ja ni ka ndaka'vi de ñayii ma, te jin kuatniñu de kivi jin ndaka'nde de ñu'ú Canaán ma ja jin kuta'vi in in jichi ñayii israelita ma, nú in jichi ñayii ma kua'a-ka i kúu te jin kuta'vi i in ñu'ú ka'nu-ka, te nú in jichi ñayii ma te nuu-ka i kúu te jin kuta'vi i in ñu'ú lule-ka. Kivi ni ka ndaka'vi de ñayii ma chi ñatuu ni ka ndaka'vi de onde sa'ya tata Leví ma, vaa tee yukan chi masu jin ni'i de in ñu'ú. Ni ka ndaka'vi siin de sa'ya tata Leví ma te oko uni mil (23,000) tee ka yi'i vi'i-ka in yoo ka kuu.

Nuu ni jinu ni ka ndaka'vi Moisés ma ji'in Eleazar ma ñayii israelita ma, te ni ka jini de ja ndaka ñayii ni ka ndaka'vi de nuu ka iyo de yuku Sinaí ma chi ni ndi'i i ni ka ji'i. Yika ja Josué ma, Caleb ma ji'in Moisés-nka ma-ni ka tekú, te ndimaa ñayii jaa ka kuu ñayii ni ka ndaka'vi de ma. Ndaka ñayii ni ka ndaka'vi de nuu ka iyo de yuku Sinaí ma chi ni ka ji'i i nuu ñatuu kuiti nawa iyo ma, vaa sukan ni ka'an Su'si ma ja jin ndo'o i ma, kuechi ja ñatuu ni ka kuni i jin kukanu ini i ja kua'a Su'si ma ñu'ú Canaán ma.

60. Uu yo sava jichi ñayii ma ni ka jikan nuu Moisés ma ja kua'a de ñu'ú ka iyo in-ka yuyute Jordán ma

(basado en Números 32)

Sa'ya tata Rubén ma ji'in sa'ya tata Gad ma chi ka neva'a kua'a i kiti, te ni ka jini i ja va'a-ni iyo ñu'ú iyo yuyute Jordán ma ja jin ko koto i kiti i ma, te ni ka jiña'a i nuu Moisés ma ja ka kuni i ja jin kendoo i yukan.

Nuu ni ka jiña'a i sukan ma chi ni ndakiti ini Moisés ma, vaa jani ini de ja jin sa'a i ja jin kuxii ini jaku-ka ñayii ma, sukan ni ka sa'a tee ni jan koo ni jan koto yu'u Canaán ma já iyo uu xiko (40) kuiya ma. Kovaa sa'ya tata Rubén ma ji'in sa'ya tata Gad ma, chi ni ka skuiso de ja jin xndoo de tna'a de ma, te jin koo de ji'in ndaka-ka ñayii ma, te jin chindee de i ja jin ndani'i i ñu'ú Canaán ma.

Sani te Moisés ma ni kachi de ja sukan ko kuu, te ni jiña'a de ja sukan ni ka skuiso i ja jin chindee tna'a i ma, te sukan na jin sa'a i, te ni wa'a de ñu'ú yuyute Jordán ma ja ni ka kuta'vi sa'ya tata Rubén ma, sa'ya tata Gad ma ji'in jaku sa'ya tata Manasés ma.

61 Ni tatnuni Su'si ma sukan jin kunda'a in in jichi ñayii Israel ma ñu'ú Canaán ma

(basado en Números 27.1-11; 34-36)

Ni kaxtnu'u Su'si ma nuu Moisés ma ndende kenda ñu'ú Canaán ma, te ni jiña'a ya ja ndi-iin jichi yo sava ñayii Israel ma jin chu'un suerte kóto nde ñu'ú ka iyo ichi nuu kêe kandii ma jin kuta'vi i. Te ni jiña'a Su'si ma nuu Moisés ma ja Josué ma ji'in Eleazar tee tátnuni nuu sutu ma jin ndaka'nde ñu'ú Canaán ma ja jin kuta'vi in in jichi ñayii Israel ma, te ni ka tava de in in tee ja in in jichi ñayii Israel ma sukan-va'a jin chindee ña'a de.

Sasi'i ñayii Israel ma chi ni ka kuta'vi tna i ñu'ú

Suni ni jiña'a tna Su'si ma nuu Moisés ma ja nú in tee te ñatuu na sa'ya de suchi yii ka iyo, te kuu jin nduta'vi sasi'i de ma ñu'ú de ma, kovaa jiniñu'u ja jin tnda'a sasi'i de ma ji'in in tee ne'un tna'a yuva i ma, sukan-va'a jin ko kuu kuenda maa i ñu'ú ma.

Ñuu nuu jin koo sa'ya tata Leví ma

Sa'ya tata Leví ma chi ñatuu na ñu'ú ni wa'a Su'si ma ja jin kuta'vi i, te jaku-ka ñayii Israel ma jin kua'a uu xiko una (48) ñuu nuu jin koo sa'ya tata Leví ma, te suni jin kua'a tna i ñu'ú nuu jin ko koto sa'ya tata Leví ma kiti i ma yu'u ñuu ma. In in jichi ñayii Israel ma iyo ja jin kua'a i jaku jaku ñu'ú ni ka kuta'vi i ma ja jin koo sa'ya tata Leví ma, te nú nde i ni ka kuta'vi kua'a-ka ñu'ú ma te kua'a-ka ñu'ú jin kua'a i ja jin koo sa'ya tata Leví ma.

Te iñu (6) ñuu ja jin kua'a jaku-ka ñayii Israel ma nuu sa'ya tata Leví ma jin ko kuu ñuu nuu jin kaku ñayii ma. Te sukan, te nú in ñayii, te ni kuu sanaa te ni ja'ni i in-ka ñayii, te kuu ki'in i in ñuu yukan ja kaku i, sukan-va'a ma jin ndani'i ña'a tna'a ñayii ni ji'i ma te jin ka'ni ña'a i. Kovaa nú in ñayii te ñukuun ni ja'ni i in-ka ñayii ma te kunu i ki'in i ñuu yukan ja kaku i, kovaa jin ndanduku de i, te jin ka'nde de tniñu i ma, te kúu i ja sukan ni sa'a i ma. Ñuu yukan chi yika-ni ja ñayii ni kuu sanaa te ni ja'ni i in-ka ñayii ma kúu ja kuu ki'in i ja kaku i.

Ñayii ni kenda ñuu yukan ja kaku i ma chi yukan-ni koo maa i onde nú ni ji'i tee tátnuni nuu sutu ma. Onde nú ni ji'i tee tátnuni nuu sutu ma sana kuu ndee ñayii ma, te ki'in maa i nde ichi kúni i, o xi no'o i ñuu i ma. Te nú ni ndee maa ñayii ma xi'na-ka, te nuna ndani'i ña'a in tna'a ñayii ni ji'i ma te ndaka'ni i ñayii ni ja'ni tna'a i ma, te ñayii ni ndaka'ni ñayii ni ja'ni tna'a i ma chi masu kondekuechi i. Ni tatnuni Su'si ma ja jin kaji ñayii Israel ma uni (3) ñuu ka iyo ichi nuu kána kandii ma ji'in uni (3) ñuu ka iyo ichi nuu kêe kandii maa nuu jin koo ñayii ma ja jin kaku i nú ni kuu sanaa te ni ka ja'ni i in-ka ñayii ma.

**62. Ni ka'an-so'o Moisés ma nuu ñayii ni ka
ja'nu nuu ñatuu kuiti nawa iyo ma**

(basado en Deuteronomio 1-11)

Ni ya'a uu xiko (40) kuiya ja ni ka nde koo ñayii Israel ma Egipto ma, te vitna te ka iyo tu'va i ja jin kivi koo i Canaán ma nuu ni skuiso Su'si ma ja kua'a ya ma. Te Moisés ma chi jini de ja masu kivi de ji'in ñayii ma Canaán ma, vaa ni jiña'a Su'si ma nuu de ja kûu de sana jin kivi koo ñayii ma Canaán ma. Kovaa xi'na-ka ja kûu de ma, te kúni de ja ndaxdaku ini de ñayii Israel ma ndaka sukan ni tatnuni Su'si ma nuu ka iyo de yuku Sinaí ma já iyo uu xiko (40) kuiya ma, vaa vitna chi ndaka ñayii ma chi ñayii ni ka kâku jaa nuu ve koo i ichi nuu ñatuu nawa iyo kuiti ma ka kuu i.

*Moisés ma, ni ndaxndaku ini de ñayii Israel ma
ndaka sukan chíndee ña'a Su'si ma*

Te ni ndakani Moisés ma nuu ñayii ma sukan ni kuni Su'si ma ja jin kivi koo yuva i ma Canaán ma, ji'in sukan ni tetniñu de uxi uu (12) ñayii ni jan koo ni jan koto yu'u i ñuu yukan, te yuva ñayii ma su'va ni ka yu'u de. Te chukan kúu ja ni sa'a Su'si ma ja kuan koo ve koo-ni maa de nuu ñatuu nawa iyo kuiti ma ni ka yo kuu de uu xiko (40) kuiya, onde ni ndi'i maa de ni ka ji'i vaa ñatuu ni ka kuni de jin koo de Canaán ma.

Yika ja uu-nka-ni tee ni ka nde koo Egipto ma, te ve koo de ma ka tekú, te suu de ka kuu Josué ma ji'in Caleb ma, nduu de ni jan koo Canaán ma ni jan koto yu'u tna de ma, te ja ni ka ndakokuiñi de ma, te ni ka jiña'a de ñayii ma ja jin ku'un ini i ja Su'si ma chi chindee ña'a ya ja jin kivi koo i Canaán ma.

Te suni ni ndakani Moisés ma ja ni ka kundee ñayii Israel ma nuu ñayii amorreo ma ji'in nuu ñayii Basán ma ja ka iyo i in-ka yuyute Jordán ma nuu ni ka yo kuu kuenda i nkuu ma, te vitna chi sa'ya tata Rubén ma, sa'ya tata Gad ma ji'in jaku sa'ya tata Manasés ma ka iyo. Te suni ni jiña'a Moisés ma nuu ñayii Israel ma ja maa de chi masu kivi de Canaán ma, vaa sukan ni jiña'a Su'si ma, te nuna ya'a ja kûu de ma, sani te nduu Josué ma tee tatnuni nuu ñayii Israel ma.

*Moisés ma, ni jikan-ta'vi xeen de nuu ñayii Israel ma ja
jin kandija i sukan tátnuni Su'si ma*

Ni jiña'a Moisés ma nuu ñayii Israel ma ja nú ni ka kivi koo i Canaán ma, te jín kona'a i ja kanuu kuiti ja jin kandija i te jín ko sa'a i ndaka sukan tátnuni Su'si ma. Te suni ni jiña'a de ja kanuu kuiti ja jin ndakaxtnu'u de nuu sa'ya de ma ji'in nuu sañani de ma sukan tátnuni Su'si ma.

Te jín konana'a de ja masu ko jin ndachiñu'u de tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, vaa kivi nuu ni ka'an Su'si ma nuu ndi yuva de ma ja ni tee ya nuu yuu ma ndaka ja ni tatnuni ya ja jin ko sa'a de ma, masu nawa ni ka jini de ja ko jin ndane'e de. Chukan kúu ja ñatuu kuni Su'si ma ja nawa ko jin ndane'e ñayii ma te jin ndachiñu'u i, ni a ko jin ndachiñu'u i kandii ma, xi yoo ma, xi tiuxini ma. Te ni xtu'va Moisés ma ñayii ma ja nuna jin chiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma chi ndene'e ña'a Su'si ma Canaán ma te jin ndo'o jin neni i, sukan-va'a jin ndanduku i Su'si ndija ma te jin ndachiñu'u i ya.

*Moisés ma, ni jiña'a de ja jin kona'a ñayii Israel ma sukan ni skuiso
Su'si ma ja sa'a ya ma, ji'in sukan ni tatnuni ya ja jin sa'a ñayii ma*

Ni jiña'a Moisés ma ja jin ndaka'án ñayii Israel ma ndaka ja vii ja va'a ni sa'a Su'si ma ja jin kuu i ma. Vaa maa in-ni ñayii israelita ma ni ka jiniso'o sukan ni ka'an Su'si ma nuu yuku Sinaí ma, vaa ni masu nama kuiti ndaxsiaa ya in ñuu ka xndo'o ka xneni ña'a in-ka ñuu ma, nú masu ja yika-ni ja ñuu Israel ma. Te suni ni jiña'a Moisés ma nuu ñayii Israel ma ja ndaka sukan ni skuiso Su'si ma nuu ñayii jana'a-ka ma ja sa'a ya ja jin kuu i ma chi suni sukan sa'a ya ja jin kuu ñayii ka iyo vitna ma, vaa Su'si ma chi sukan ni skuiso ya ja sa'a ya ja jin kuu ñayii Israel ma ni-kani ni-jika.

Te suni ni ndaka'an Moisés ma nuu ñayii ma ndi-uxi tnu'u ni tee ya nuu yuu ma ja ni tatnuni ya nuu ka iyo ñayii ma yuku Sinaí ma, te suni ni ndaxndaku ini tna de ñayii ma ndaka-ka ja ni tatnuni ya ma, te ni ndakuña'a de nuu ñayii ma ndaka jichi ni ka saso'o i nuu Su'si ma, onde kivi ni ka nde koo yuva i ma Egipto ma te onde vitna. Ni xtu'va Moisés ma nuu ñayii ma ja máko jin saso'o-ka i nuu Su'si ma, te má jin sa'a-ka i ja u'vi ja jin kototnuni i ya kóto nawa sa'a ña'a ya.

Su'si ma, ni jitotnuni ya ñayii Israel ma

Te suni ni jiña'a Moisés ma nuu ñayii ma ja Su'si ma chi ni jitotnuni ya ñayii ma uu xiko (40) kuiya nuu ñatuu kuiti nawa iyo ma, kóto nuna jin kandija i ja ka'an ya ma xi ña'a. Suni ni jiña'a de nuu ñayii ma ja Su'si ma chi ni wa'a ya tnu'u ja ni ka yo kokon i, kovaa sani te ni tetniñu ya maná ma ja jin kaa i, sukan-va'a jin kuni ñayii ma ja masu yika-ni ja kaa o ma sa'a ja koteku o, chi suni ja kukanu ini o tnu'u ká'an Su'si ma.

Kanuu ja jin kutoo ñayii ma Su'si ma

Suni sa'a ni jiña'a Moisés ma nuu ñayii ma:

—Ñayii israelita, jin koniniso'o ni ja ka'an Iya Tátnuni ma. Maa in-ni ya kúu Su'si. Jiniñu'u ja ni-yu'u ni-anua o jín kutoo o ya. Ndimaa jín kona'a o ndaka tnu'u tátnuni ya ma, te jín ndakaxtnu'u o nuu sa'ya o ma, te ndimaa tnu'u tátnuni Su'si ma jín ka'an o ndeva'a-ni ndenu ka iyo o ma. Jín tee o tnu'u tátnuni Su'si ma nuu tutu te jín ku'ni ndee o nda'a o ma ji'in tnee o ma, te suni jín tee o tnu'u tátnuni Su'si ma si'in ka iyo ve'e o ma ji'in ye'e o ma —kúu de jiña'a de.

Sukan jin ko kuu ñayii ma ja jin kenda koo i Canaán ma

Te suni ni jiña'a Moisés ma nuu ñayii Israel ma ja nú ni kenda koo i Canaán ma, te jín ka'ni i ndaka ñayii ñuu yukan vaa nanimaa ja u'vi ka sa'a ñayii yukan. Te má jin ketna'a ini ñayii Israel ma ji'in ñayii Canaán ma, ni a ko jin tnanda'a i ji'in ñayii ñuu yukan, nú ña'a te jin kundee ñayii yukan ja jin chiñu'u tna i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Te suni ni jiña'a de ja jin ndakana i ndaka altar ma ji'in ndaka tna'a ja ka ndane'e ñayii Canaán ma ja ka ndachiñu'u i ma, nú ña'a te jin jakondee i jin ndachiñu'u tna i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Te jín kona'a ñayii ma ja maa in-ni Su'si ndija ma jin ndachiñu'u i.

Te jín ndaka'án ñayii ma ja ni kaji ña'a Su'si ma chi masu ja ni ka sa'a i in ja va'a xeen kúu, ni kaji ña'a ya vaa kutoo ña'a ya, te sukan ni sa'a ya vaa sukan ni skuiso ya nuu Abraham ma, Isaac ma ji'in Jacob ma. Te suni ni jiña'a Moisés ma nuu ñayii ma ja nú ni kenda koo i Canaán ma, te má jin ndunaa i Su'si ma nú ka ni'i ka tna'a i ma.

Te suni ni jiña'a Moisés ma ja Su'si ma chi kua'a ya ñu'ú Canaán ma ñayii israelita ma, kuechi ja ñayii ñuu yukan chi ndimaa ja u'vi ka sa'a i, kovaa masu kuechi ja ja va'a xeen ka sa'a maa i ma kúu. Te jín ndaka'án i sukan kua'a jichi ni ka saso'o i nuu Su'si ma nani ve koo i ichi ma. Sani te sa'a jiña'a Moisés ma nuu ñayii ma:

—Su'si o ma chi ja jikan ya kúu ja jin kuandetu o nuu ya, te jin sa'a o sukan ni kaxtnu'u ya ma, te ni-yu'u ni-ini o jin kutoo o ya, ji'in ja jin kandija o te jin sa'a o ndaka sukan tátnuni ya ma. Jin kona'a ni ja jin sa'a ni sukan tátnuni Su'si ma chi ja va'a maa ni ko kuu. Jin kona'a ni ja Su'si iya ni sa'a andivi a ji'in ni-ka'nu ñuu ñayivi a ni kaji ña'a yo'o ji'in tna'a o ñayii jana'a-ka ma ja jin ko kuu o ñuu maa ya —kúu de jiña'a de.

Sani te ni jiña'a tna Moisés ma nuu ñayii ma ja nuna jin kandija i ndaka ja tátnuni Su'si ma chi maa ya kene'e ndaka ñayii Canaán ma te ndakua'a ya ñu'ú yukan ja jin nduta'vi i, te sa'a ya ja kuun savi, sukan-va'a jin kuu ndaka nawa jin saka i ma.

63. Moisés ma, ni ndaxdaku ini de ñayii Israel tnu'u ni tatnuni Su'si ma

(basado en Deuteronomio 12–26)

Ni ndaxdaku ini Moisés ma ñayii Israel tnu'u ni tatnuni Su'si ma, te jiña'a de ja jín kona'a i ja jin kandija i. Ni ndaka'an ni ndakachi de nuu ñayii ma sukan ni tatnuni Su'si ma nuu ni ka'an ya yuku Sináí ma, te suni ni ndaka'an de jaku-ka ja ni tatnuni-ka ya.

Sukan ko kuu in rey

Ni jiña'a de ja nuna kenda in kii ja ka kuni ñayii israelita ma in tee ko kuu rey ja tatnuni de nuu ñayii ma sukan ka kuu jaku-ka ñuu ma, kovaa má jin kaji i in tee masu ñuu Israel ma. Tee ko kuu rey ma chi masu ko xtutu de kua'a caballu koneva'a de, ni a koo kua'a ñasi'i de, ni a ko ndiyo ini de ja koo kua'a xu'un de, ni a ko nduku de ja jin nuxsaa ña'a de Egipto ma, su'va ja sa'a de kúu ja koneva'a de in tutu nuu kondee ndaka ja ni tatnuni Su'si ma, te ndi-kivi ndi-kivi ko ka'vi de.

Sukan ko kuu tee ndaka'an ndija tnu'u ni wa'a Su'si ma

Suni ni jiña'a Moisés ma sukan jin sa'a ñayii ma ji'in tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma. Ni jiña'a de ja jin ko koto va'a ñayii ma nú tnu'u ká'an tee ndákaxtnu'u tnu'u ni wa'a Su'si ma ûni kuu sukan ni ka'an de ma, nú ni kuu ndija sukan ká'an de ma chi maa Su'si ma ni tetniñu ña'a. Te nú ñatuu ni kuu ndija sukan ni ka'an de ma, chi maa de-ni ni jani ini te ni ka'an de. Su'si ma chi sa'a ya ja kûu tee sa'a tnu'u ja maa Su'si ma ni tentniñu ña'a te maa ya ni wa'a tnu'u ká'an de ma, te suni kûu tna tee ká'an ja in-ka su'si ni wa'a tnu'u ká'an de ma.

Te suni ni jiña'a Moisés ma nuu ñayii ma ja másu ko jin koo i nuu tee ka jini tnuuni ma sukan ka sa'a ñayii in-ka ñuu ma, vaa Su'si ma chi ñatuu játna ini ya ndaka chukan.

Te ni jiña'a tna Moisés ma nuu ñayii Israel ma ja kenda in kivi ja tetniñu Su'si ma in tee ndaka'an tnu'u kua'a ya ma sukan sa'a maa de vitna ma. Tee tetniñu Su'si ma chi ndaka'an de sukan kúni Su'si ma ja jin sa'a ñayii ma, te nú ma jin kandija i ja ka'an de ma chi ndakan Su'si ma kuenda nuu i.

Jaku-ka ja ni tatnuni Su'si ma

Te suni sa'a ni ka'an Moisés ma:

—Nú na in ni ja'ni in ñayii chi kanuu ja visi ja uu (2) ñayii ni ka jini, sukan-va'a ndachunaa ñayii ma kuechi i ma.

'Nuna jin kata kaa i in ñayii ni ja'ni in-ka ñayii ma chi kanuu ja maa kivi yukan jin nune'e i ñunde'yu ñayii ma, te jin chu'u i ñayii ma maa kivi yukan, vaa kuechi ni sa'a ñayii yukan chi ja u'vi xeen kúu nuu Su'si ma.

'Nú na in ni ndani'i in taka lasaa te ka ñunee ndivi ma xi chili ma, chi kuu ke'en i ndivi ma xi tni'i i lasaa lilikin ma, kovaa kua'a i tnu'u te ki'in ma si'i ti ma.

'Ni a in ñayii amonita xi ñayii moabita, masu kuu koo i ne'un ñayii israelita ma, vaa ni ka ska'an i Balaam ma, te ni ka chuya'vi i de, sukan-va'a ka'an u'vi de ja jin kuu ñayii israelita ma.

'Nú ni ya'a in ñayii in itu uva in-ka ñayii ma, te kuu ke'en i jaku uva, kovaa ja kaa i yukan-ni, te masu masu kondekuechi i ja ni sakui'na i. Kovaa masu kuu ka'nde i uva ma ja ndake'en i te sana kaa i. Te suni maa i ko kuu ji'in itu triu ma xi ndeva'a-ni nawa iyo itu ni ya'a i ma.

'Nú in tee ma te ndataji de ñasi'i de ma kuechi ja ni ndatuu ña ji'in in-ka tee, chi nini ja kua'a de in tutu nuu ká'an ja já ni xndoo de ña.

'Ni-in ñayii ma ndachunaa ja ni jiso kuechi yuva i xi sa'ya i ma, ja ndachunaa i ko kuu ja u'vi ni sa'a maa i ma-ni.

'Masu kuu jin ke'en de ji'in yutnu xii ma ñayii ni sa'a in ja u'vi ma vi'i-ka uu xiko (40) jichi.

'Masu jin chu'un ñayii ma ñunu yu'u xndiki ma ora jaxi ti triu ma, su'va jin kua'a i tnu'u te kaa ti jaku triu ma, vaa iyo ti ja kaa tna ti.

'Te nú in tee ma, te ni ji'i de te ni ndoo ñasi'i de ma te ñatuu na sa'ya de ji'in ña chi ñani de ma iyo ja ndatnanda'a ji'in ña, te sa'ya ña xinañu'u kâku ji'in ñani de ma, te ko kuu i sa'ya tee ni ji'i ma, te sukan te koo sa'ya tata tee ni ji'i ma, te nduta'vi i ñu'ú de ma. —Sa'a ni ka'an Moisés ma nuu ñayii ma.

64. Moisés ma cha'a-nka-ni ni ndaka'anso'o de nuu ñayii Israel ma

(basado en Deuteronomio 27–30)

Sa'a ni jiña'a Moisés ma nuu ñayii Israel ma nuu ni ndaka'an-so'o de sandi'i-nka ma:

—Jin ku'un ndija ini ni te jin kandija ni te jin sa'a ni ndaka sukan tátnuni Su'si ma, vaa Su'si ma chi xndo'o xneni xeen ya ñayii masu kandija sukan kúni ya ma. Te maa kivi jin ya'a ni yute Jordán ma, jin kani ni yuu na'nu nuu iyo yuku Ebal ma, te jin sama ni, te jin tee ni nuu yuu ma sukan tátnuni Su'si ma te kúni ya ja jin sa'a ñayii ma. Te jin sa'a ni in altar yukan, te jin ka'mi ni kiti jin ndakua'a ni nuu Su'si ma, te kó kuu in viko sii ini xeen —kúu de jiña'a de.

Te ni ndaka'an Moisés ma sukan vii sukan va'a sa'a Su'si ma ja jin kuu ñayii ma nuna jin kandija i ja tátnuni ya ma, te suni ni jiña'a de ja nuna jin sa'a ñayii ma ja u'vi ma chi sa'a ya ja jin kúu i. Nuna jin kandija ñayii ma ja tátnuni Su'si ma chi sa'a ya ja vivii jin kuu ndaka nawa jin saka i itu i ma, te sa'a ya ja kua'a kiti tata jin koneva'a i, te sa'a ya ja kua'a ñayii jin ko kuu in ve'e ma, te suni sa'a ya ja jin kundee i nuu ñayii ka kuni u'vi nuu i ma.

Kovaa nú ma jin kandija ñayii ma ja tátnuni Su'si ma chi sa'ya ja jin ndo'o i kue'e, te ma kuun savi, te jin ta'vi kiti jin sa'a ndeva'a ña'a, te koo soko koo tnama. Te nuna kenda koo ñayii jin kanaa

ji'in i ma te jin skenaa i, te kua'a Su'si ma tnu'u ja kenda koo ñayii ñatuu ka kuni mani nuu i ma, te jin kueba ña'a i te jin koo i in-ka ñuu, te ya'a yukan jin kuite nuu i, te ma jin koo sii ini i.

Sani te ni jikan tnu'u Moisés ma nuu ñayii ma nú jin kuan-ta'vi i ja jin sa'a i sukan kúni Su'si ma, vaa yuva i ma chi ni ka jan-ta'vi de ja jin sa'a de sukan kúni Su'si ma, te suni ni jiña'a Moisés ma ja masu in ja yii kúu ja kandija o ja tátnuni Su'si ma, te nuu nda'a ñayii ma ka iyo ja kuu jin sa'a i vaa jâ ka jini i sukan kúni Su'si ma.

Ni jiña'a de ja ka iyo ñayii ma ja kuu jin kaji i nú ka kuni i ja jin sa'a i ja va'a ma te jin koteku i, xi ka kuni i ja jin sa'a i ja u'vi ma te jin kúu i; kovaa maa de chi jiña'a de ja va'a-ka kúu ja jin kandija i jin sa'a i sukan kúni Su'si ma te jin koteku i.

Te ni ndakuña'a Moisés ma in-ka jichi ja nuna jin xndoo ñayii ma Su'si ndija ma te jin kandija i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma te jin ndachiñu'u i chi tetniñu Su'si ma ja u'vi ja jin ndo'o jin tna'a i ja sukan jin saso'o i nuu ya ma, sukan-va'a jin kuni ndaka ñayii ñuu ñayivi a ja ka ndo'o ka neni ñayii Israel ma kuechi ja ñatuu ni ka kandija i ja jin sa'a i sukan ni tatnuni Su'si ma ja jin sa'a i ma; te nú ne'un tnundo'o tnuneni ka ndo'o i ma te jin ndaka'án i Su'si ndija ma te jin ndakandija i ndaka sukan tátnuni ya ma chi ndunda'vi ini ya i, te ndachindee ya i ja jin ndakokuiñi i Canaán ma, te ndasa'a ya ja vii ja va'a ja jin kuu i.

65. Ni ji'i Moisés ma, te ni nukuiñi Josué ma nuu tniñu de ja skaka de ñayii Israel ma

(basado en Números 27.12-23; Deuteronomio 31-34)

Nuu ni jinu ni ndaka'an-so'o Moisés ma nuu ñayii Israel ma, te jiña'a de ja jâ iyo de ciento oko (120) kuiya, te masu kua'a-nka-ni te kúu de, kovaa Josué ma ndoo nuu tniñu de, te suu de skaka ña'a ja jin kivi koo ñayii ma Canaán ma. Te suni ni jiña'a de nuu Josué ma ji'in nuu ñayii Israel ma ja na jin ku'un ndee jin ku'un ndatnu ini i.

Te ni tee Moisés ma in nuu ñií kiti ndaka tnu'u ni tatnuni Su'si ma, te ni ndaxtuu de, te ni ndakua'a de nuu sa'ya tata Leví ma ji'in nuu tee nija'nu ka ndaka'an-so'o nuu ñayii Israel ma. Te ni tatnuni Moisés ma ja jin ko ka'vi ñayii ma tnu'u tátnuni Su'si ma kuiya ka ndatatu ñu'ú i ma ja ñatuu nawa ka saka i ma, ndaka kivi ka sa'a i viko nda'a yutnu ma ndi-tna'a uja (7) kuiya ma. Te

ndaka'vi nini'i ndaka tnu'u ni tatnuni Su'si ma nuu tee ma nuu ña'a ma ji'in nuu suchi kuechi ma.

Nuu ni jiña'a Su'si ma ja sani te kûu Moisés ma, te ni jiña'a ya ja kueba de Josué ma te jin koo de ve'e ya ma: te sukan ni sa'a Moisés ma, te nani ka iyo de ve'e ya ma, te ni kenda Su'si ma ne'un viko ma, te ni jiña'a ya nuu Josué ma ja na ku'un ndee ku'un ndatnu ini de te má koyu'u de, vaa maa ya chi koo ya ji'in de te chindee ña'a ya ja skaka de ñayii Israel ma ja jin kivi koo i Canaán ma. Te ni jiña'a ya nuu Moisés ma ja na sonee de nda'a de ma siki Josué ma te jin kuni ndaka ñayii Israel ma, sukan-va'a tnu'u ndee tnu'u ndatnu iyo ji'in Moisés ma, te ndaya'a i nuu Josué ma, te sukan ni sa'a Moisés ma.

Sani te Moisés ma ji'in Josué ma, ni ka jita de in yaa nuu ñayii Israel ma, te yaa ya'a chi ka'an sukan iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu Su'si ma ji'in sukan sa'a ya ñayii ma nuna saso'o i nuu ya ma.

Sani te Moisés ma, ni ka'an de ja vii ja va'a ja jin kuu in in jichi ñayii israelita ma.

Sani te ni kaa de yuku Nebo ma, te ni kaxtnu'u Su'si ma ni-ka'nu Canaán ma. Sani te ni ji'i Moisés ma, te maa Su'si ma ni chu'u ña'a, te ni-in ñayii masu jini ndenu ni chinee ya de. Te Moisés ma ni yo kuu in tee kanuu xeen-ka ja ni yo ndaka'an de tnu'u Su'si ma nuu ñayii Israel ma.

Te ñayii Israel ma, ni ka kuxii xeen ini i ja ni ji'i Moisés ma, te ni ya'a kivi sukan ni ka kuxii ini ñayii ma, te ni nukuiñi Josué ma nuu tniñu Moisés ma ja ko kuu de tee tátnuni nuu ñayii Israel ma, te ni wa'a Su'si ma tnu'u ndichi xeen.

66. Ni ka ya'a ñayii israelita ma yute Jordán ma, te Josué ma ni xsia'a ña'a

(basado en Josué 1–5)

Nuu ni ya'a ja ni ji'i Moisés ma, te ni jiña'a Su'si ma nuu Josué ma ja xsia'a de ñayii Israel ma yute Jordán ma, sukan-va'a na jin kivi koo i Canaán ma, ñu'ú ni skuiso Su'si ma ja jin kuta'vi i ma. Suni ni skuiso Su'si ma ja jin kundee i nuu ñayii kenda koo ja jin kanaa i ma sukan-va'a jin ndunda'a i ñu'ú yukan.

Chukan kúu ja ni xtu'va ña'a Josué ma ja ndimaa jin kona'a ñayii ma tnu'u ni tatnuni Su'si ma, te jin kona'a i ja jin sa'a ndi'i jin sa'a tu'u i sukan tátnuni Su'si ma vaa onde sukan te chindee ña'a ya.

Sani te ni tatnuni Josué ma nuu ñayii ma ja jin koo tu'va i ja jin ya'a i yute Jordán ma, te ni ndaxndaku Josué ma nuu ndaka tee já ni ka ni'i ñu'ú in-ka yuyute Jordán ma ja jin ndaka'án de ja ni ka skuiso de ja jin chindee de ñayii ma ja jin ndani'i i ñu'ú Canaán ma.

Ni jan koo uu (2) tee ni jan koto yu'u de ñuu Jericó ma

Sani te ni tetniñu Josué ma uu (2) tee ni jan koo Canaán ma ja jin koto yu'u de. Te ni jan koo de onde ñuu Jericó ma, te jakuaa yukan ni ka kivi koo de ja jin chu'u de ve'e in ña'a ke'en ya'vi ja kivi nduu ña ji'in tee ma, te Rahab nani ña. Kovaa tee kúu rey ñuu Jericó ma, ni jiniso'o de ja ni ka kivi koo uu (2) tee Israel ma ve'e ña'a kúu Rahab ma ja ka jito yu'u de ñuu Jericó ma, te ni tetniñu de jaku tee ka jinukuechi nuu de ma kuan koo de kuan ndene'e de tee ma.

Kovaa ña'a kúu Rahab chi ni jini ña xinañu'u-ka ja jin koo tee yukan, te ni chu'u ña tee israelita ma ne'un nu'ni yuku nani lino ka yoxtnee xini ve'e ña ma. Nuu ni kenda koo tee ni tetniñu rey ma te ka jikan-tnu'u de ndenu ka iyo tee israelita ma, te Rahab ma ni jiña'a ña ja já ni ka ndee koo de ñuu Jericó ma, te ni ka kenda tee yukan te kuan koo de kuan nu nduku de tee ma.

Sani te Rahab ma, ni jan kana ña tee Israel ni chu'u ña ma, te jiña'a ña ja jini ña ja Su'si ma chi ndakua'a ya ñu'ú Canaán ma nuu ñayii israelita ma. Te ni jikan-ta'vi ña ja na jin chindee de ña vaa maa ña chi ni chindee ña'a ña ma, te má jin ka'ni de ña ji'in ñayii ve'e ña ma kivi jin kivi koo de ja jin kanaa de ji'in ñayii ñuu Jericó ma, te tee israelita ma ni ka kendoo ini de sukan jiña'a ña ma.

Ve'e ña'a kúu Rahab ma chi iyo i siki yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu ma, te ni ke'en ña in yo'o te ichi ventana ña ma te ni nune'e ña tee israelita ma ichi ke'e ma. Te jiña'a ña ja jin koo de te jin chu'u de ichi yuku ma uni (3) kivi sana jin ndakokuiñi de jin nukoo de ñuu de ma.

Te ni ka jiña'a tee israelita ma ja na ku'ni ña in yo'o kua'a maa ventana nuu ni nune'e ña'a ña ma, te na ndaxtutu ña ndaka tna'a ña ma ve'e ña ma, sukan-va'a jin kuni ñayii israelita ma nde a kúu ve'e ña ma, te ma jin ka'ni i ñayii ka iyo yukan. Te Rahab ma, ni jiña'a ña ja sukan sa'a ña. Sani te kuan nu koo tee israelita ma.

Ni ya'a uni (3) kivi ja ni ka chu'u de yuku ma, sani te kuan nu koo de nuu ka iyo Josué ma ji'in ñayii ñuu de ma, te ni ka ndakani de sukan yikuu Su'si ma sa'a ya ja ndaka ñayii Canaán ma, ka yu'u xeen i ñayii israelita ma.

Ni ka ya'a ñayii israelita ma yute Jordán ma

Sani te ni tatnuni Su'si ma nuu Josué ma ja tetniñu de tee ka kuu sutu ma ja jin koo de onde yuyute Jordán ma te jín kondiso de arca ma. Te sukan ni sa'a Josué ma, te nuu ni ka kenda koo sutu ma, te ni ka jiñu de ndute yute, sani te ni te'nde nuu ndute ma, te ni kusiin de, te visi kua'a xeen ndute ma jika, kovaa ni jinkuiñi nuu de ma. Te sutu ma, ja ka ndiso de arca ma ni ka jinkuiñi de sasava yute ma onde ni ndi'i kuiti ñayii ma ni ya'a.

Te suni ni tatnuni Josué ma ja in in tee ja in in jichi ñayii Israel ma na jin tava de in in yuu kátuu ini yute ma nuu ka nukuiñi sutu ma, te na jin koo ji'in de te jín ndasotna'a de nuu jin ndoo de ma. Sukan ni sa'a Josué ma, sukan-va'a jin ndaka'án ñayii Israel ma sukan ni sa'a Su'si ma milagru kivi ni ka ya'a i yute Jordán ma.

Sani te nuu ni ndi'i ñayii ma ni ka ya'a ma te sutu tee ka ndiso arca ma ni ka ya'a tna de yute ma ichi nuu kêe kandii ma, te kuu-ni ni ka ya'a sutu ma yute ma te ni ndatna'a nuu ndute ma.

Ndaka suchi yii ni ka kâku ne'un uu xiko (40) kuiya kuan koo ve koo ñayii Israel ma ichi nuu ñatuu nawa iyo kuiti ma chi ñatuu ni ka jakitnuni i nuu una (8) kii ja ni ka kâku i ma, sukan ni tatnuni Su'si ma nuu Abraham ma. Te vitna ja ni ka ya'a ñayii ma yute Jordán ma, te ni tatnuni Josué ma ja jin jakitnuni ndaka tee ma.

Yoo xinañu'u ja kani kuiya ma, te kivi uxi kuun (14) ma ni ka sa'a ñayii Israel ma Viko Pascua sukan ve koo i ka sa'a i ma. Te ni ka jatniñu ñayii ma triu ja ni kee maa Canaán ma te ni ka sa'a i xtatila ñatuu na levadura yi'i ja ni ka jaa i nuu ni ya'a in smana ja ni ka sa'a i Viko Pascua ma. Onde kivi yukan te ñatuu ni kuun-ka maná ma, vaa ñatuu ka jiniñu'u-ka ñayii ma.

67. Ni ka kundee ñayii israelita ma ni ka kivi koo i ñuu Jericó ma

(basado en Josué 6)

Ñayii ñuu Jericó ma chi ka yu'u xeen i ñayii israelita ma. Te ndaka ñayii ma ka yinee va'a ini ñuu i ma, ni-in i ñatuu nde kee, te ye'e nuu kivi o ini ñuu ma chi ndesi vava'a.

Ni kaxtnu'u Su'si ma naxe jin sa'a ñayii Israel ma ja jin kundee i jin kivi koo i ñuu Jericó ma

Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Josué ma sukan jin sa'a de sukan-va'a jin kundee de jin kivi koo de ñuu Jericó ma, te sa'a ni jiña'a ya:

—Kueka ni ndaka soldado a ji'in jaku sutu ma, te jín kuiso sutu ma arca ma, te jín ndakonduu de ñuu Jericó ma in jichi ja in kivi ma, te sukan jin sa'a ni iñu (6) kivi. Na'ñi na'ñi-ni jin ndakonduu ni ñuu ma, má jin ka'an ni. Te kivi ku-ujá ma, te jin ndakonduu ni ñuu ma uja (7) jichi, te nú ni jinu ni ka ndakonduu de uja (7) jichi ma, te sutu ma, jín tivi de ndiki ka yinda'a de ma. Te ja jin kuni soldado ma ja ni ka kuu yu'u ndiki ma, te jín kayu'u nini'i de, sani te kotuu maa yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jericó ma

'Te xnaa sa ndaka ja iyo ñuu ma. Jin ka'ni ni ndaka ñayii ma ji'in ndaka kiti ma, te jin ndake'en ni ndaka ndatniñu ka kuu kaa ma te ndúu i kuenda maa Su'si ma, sani te jin ka'mi ni ndaka ja iyo ini ñuu ma, te masu ko jin ndake'en ni ni-in ja iyo ñuu Jericó ma —kúu ya jiña'a ya.

Te Josué ma ni ndakani de nuu ñayii ma ndaka sukan ni jiña'a Su'si ma nuu de ma, te suni ni jiña'a de ja jin ka'ni ñayii Israel ma ndaka ñayii ñuu Jericó ma, yika-ni ja ña'a nani Rahab ma ji'in tna'a ña ma kúu ja ma jin ka'ni i, vaa ni chindee ña tee israelita ma nuu ni jan koo de ni jan koto yu'u de ñuu Jericó ma.

Sukan ni ka kivi koo ñayii Israel ma ñuu Jericó ma

Ñayii Israel ma ûni ni ka sa'a i sukan ni jiña'a Su'si ma. Ni ka jika i ni ka ndakonduu i ñuu Jericó ma in jichi ja in kivi ma, te sukan ni ka sa'a i iñu (6) kivi, te kivi ku-ujá ma, te ni ka ndakonduu i uja (7) jichi. Sani te sutu ma, ni ka tivi de ndiki ka

yinda'a de ma, te soldado ma, ni ka kayu'u nini'i de. Sani te ni kotuu yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jericó ma.

Sani te ñayii Israel ma, ni ka kivi koo i ñuu Jericó ma, te ni ka ja'ni i ndaka ñayii ma ji'in ndaka kiti ma, yika-nka-ni ja ña'a kúu Rahab ma ji'in ñayii ve'e ña ma kúu ja ñatuu ni ka ja'ni i. Sani te nduu tee ni jan koo ni jan koto yu'u ñuu Jericó ma, ni jan koo de ni jan kueka de ña'a kúu Rahab ma ji'in ñayii ve'e ña ma, te kuan koo de ji'in ña nuu ka iyo ñayii israelita ma. Sani te ñayii israelita ma, ni ka teñu'u i ñuu Jericó ma.

68. Sukan ni ka ndo'o ñayii Israel ma nuu ka kuni i ja jin kivi koo i ñuu Hai ma

(basado en Josué 7–8)

Ni saso'o tee kúu Acán ma nuu Su'si ma

In tee israelita ma ni saso'o de nuu Su'si ma, vaa ni tatnuni ya ja masu nawa jin ndake'en kuiti de nawa ni ka ndani'i de ñuu Jericó ma. Kovaa tee kúu Acán ma chi ni jini de in pedazu oro ji'in jaku xu'un plata ji'in in sa'ma vivii ka ndii ñayii ma, te ni jatna ini xeen de ja ndake'en de ndaka chukan. Te chukan kúu ja ni ndake'en de te ni jate de in yavi ve'e sa'ma nuu iyo de ma te ni chu'u de, te ñatuu na in ni jini.

Ni ka kundee ñayii ñuu Hai ma nuu ñayii Israel ma

Te ni ya'a jaku kivi, te ñayii Israel ma, ni jan koo i ja jin kanaa i ji'in ñayii ñuu Hai ma. Te ñuu Hai ma chi masu in ñuu ka'nu kúu, chukan kúu ja masu kua'a-ni soldado israelita ma ni jan koo. Kovaa nuu ni ka kanaa ñayii Israel ma ji'in ñayii ñuu Hai ma chi ni ka kundee ñayii ñuu Hai ma.

Ni ndachunaa Acán ma ja u'vi ni sa'a de ma

Te ja sukan ni kuu ma te ni ka kuxii ini ñayii Israel ma. Te Josué ma, ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma. Te ni jiña'a Su'si ma nuu Josué ma ja ni ka skenaa de nuu ñayii Hai ma kuechi ja in ñayii Israelita ma ni saso'o te ñatuu ni kandija i ja ni tatnuni ya ja ma jin ndake'en i ni-in ndatniñu ñuu Jericó ma.

Te kivi yutnee ma ni ka chu'un de suerte sukan-va'a kaxtnu'u Su'si ma nde in kúu ñayii ni saso'o ma. Te Su'si ma xinañu'u ni kaxtnu'u ya ja in sa'ya tata Judá ma kúu ñayii ni saso'o ma, sani te ni ka'an ya nde ve'e iyo i, te sandi'i-nka te ni ka'an ya ja Acán ma kúu de.

Sani te ni jikan-tnu'u Josué ma nuu Acán ma na ja u'vi kúu ja ni sa'a de ma, te Acán ma ni ndakani ndi'i de sukan ni sa'a de ma. Sani te ñayii Israel ma, ni ka kene'e i Acán ma ji'in ndaka ja neva'a de ma onde nuu ñatuu-ka na ñayii ka iyo ma, te ni ka kene'e tna i ndaka ja ni ndake'en de ñuu Jericó ma, te ni ka wa'a yuu i de, te ni ji'i de, te ni ka ja'mi i de.

Sukan ni ka kundee ñayii Israel ma nuu ñayii ñuu Hai

Sani te jiña'a Su'si ma ja jin koo ndaka soldado ma ja jin kanaa de ji'in ñayii ñuu Hai ma, te jín sa'a de uu (2) jichi soldado ma. Te in jichi soldado ma ni ka sa'a tnu'u ja ni ka ndakunu de, te ndaka tee ñuu Hai ma ni ka sondikin ña'a de. Sani te in jichi-ka soldado ma ja ni ka chu'u de yatni ñuu ma, ni ka nde koo de, te ni ka kivi koo de ini ñuu Hai ma, te ni ka ja'mi de.

Sani te ndaka soldado ni ka sa'a tnu'u ja ni ka ndakunu de ma, ni ka ndakokuiñi de, te ni ka kanaa de ji'in tee ma te ni ka ja'ni de ndaka de. Te ni jiña'a Su'si ma ja kuu jin kendoo de ji'in ndaka kiti ma ji'in ndaka ndatniñu ñayii ñuu Hai ma.

Ni sa'a Josué ma in altar Su'si ma nuu yuku Ebal ma

Ni ya'a ja ni ka kundee de nuu ñayii ñuu Hai ma, te ni sa'a Josué ma in altar Su'si ma nuu yuku Ebal ma. Te yukan ni ka ja'ni ñayii israelita ma kiti ni ka ja'mi ndi'i i ja ni ka ndakua'a i nuu Su'si ma, te suni ni ka ja'ni i kiti ni ka ndakua'a i nuu Su'si ma ja ka ketna'a ini i ji'in ñayii ma ji'in Su'si ma.

Te suni yukan ni tee Josué ma in nuu yuu tnu'u ni tatnuni Su'si ma ja ni wa'a ya nuu Moisés ma, te ni ndaka'vi nini'i Josué ma sukan-va'a jin kuniso'o ñayii Israel ma. Ni ka'vi de sukan ká'an ja sa'a Su'si ma ja vii ja va'a ja jin kuu ñayii ma nuna jin kandija i te jin sa'a i sukan tátununi ya ma ji'in sukan ká'an ja jin ndo'o jin tna'a ñayii jin saso'o ja ma jin kandija i tnu'u tátununi ya ma. Sukan ni ka sa'a Josué ma ji'in ñayii israelita ma nuu yuku Ebal ma, vaa sukan ni tatnuni Moisés ma xi'na-ka sana kúu de ma.

69. Ñayii ñuu Gabaón ma, ni ka xnda'vi i ñayii Israel ma

(basado en Josué 9)

Ñayii ñuu Gabaón ma ja ka iyo i Canaán ma, ka yu'u xeen i ñayii israelita ma. Vaa ni ka jiniso'o i ja Su'si ma chindee ñayii Israel ma ja ka kundee i nuu kua'a ñuu ma te ka ja'ni i ñayii ka iyo yukan ma, te ñatuu ka kuni ñayii ñuu Gabaón ma ja jin ndo'o i sukan ka ndo'o ñayii jaku-ka ñuu ma. Chukan kúu ja ni ka xnda'vi i ñayii Israel ma. Te ni ka jakinuu i sa'ma ni ka yii kuiti-nka, te ka yinda'a i xtatila ni ka kiki-nka te ni ka kuxi, te ni jan koo i nuu ñayii Israel ma te ka jiña'a i ja jika xeen ve koo i, te ni ka jikan-ta'vi i nuu Josué ma ja na skuiso de ja jin koo mani de ji'in i.

Te ñayii Israel ma ni ñatuu ni ka ndi ini i ja jin kakan-tnu'u i nuu Su'si ma nú va'a-ni ja jin sa'a i ma xi ña'a, te maa i-ni ni ka ndatnu'u ji'in ñayii gabaonita ma, te ni ka skuiso i ja masu jin ka'ni i ñayii ma. Te ni ya'a uni (3) kii te ni ka jini ñayii israelita ja maa ñayii Canaán ma ka kuu i, te vitna ja ñayii Israel ma chi já ni ka skuiso i ja masu jin ka'ni i ñayii yukan. Te chukan kúu ja masu naxe jin sa'a-ka i, nú masu ja ni ka sa'a i ja jin kunukuechi ñayii yukan nuu i, te ñayii gabaonita ma, ni ka yo ja'nde i tutnu te ni ka yo kondiso i ndute ñayii israelita ma.

70. Ñayii Israel ma, ni ka kundee i nuu sava-ka ñuu ma

(basado en Josué 10–12)

Ñayii Israel ma, ni ka kundee i nuu rey Jerusalén ma

Rey ñuu Jerusalén ma ja ni jiniso'o de ja ni ka ndatnu'u tna'a ñayii ñuu Gabaón ma ji'in ñayii Israel ma naxe jin koo mani i, te ñatuu ni játna ini kuiti de, te ni ndaxtutu de kuun (4) rey kuun-ka (4) ñuu ka ketna'a ini ji'in de ma, te ni ka ndaxtutu de ndaka soldado de ma, te ni jan koo de ni ka kanaa de ji'in ñayii ñuu Gabaón ma.

Te ñayii ñuu Gabaón ma, ni ka jikan i nuu ñayii Israel ma ja na jin chindee ña'a i, vaa sukan ni ka ndatnu'u i ma. Te ni jiña'a Su'si ma nuu Josué ma ja maa ya chindee ñayii Israel ma te jin kundee i nuu ñayii jin kanaa ji'in i ma, te Josué ma, ni ndaxtutu de soldado ma, te ni jan koo de ja jin kanaa de. Te maa Su'si ma ni chindee ñayii Israel ma, te ni ka kundee i nuu soldado ndi-u'un rey ma, te ni ka sondikin i ñayii ma, te ni ka ja'ni i kua'a ñayii ma.

Te ni sa'a Su'si ma ja ni kuun ñiñi te kua'a-ka ñayii ni ka ji'i sana ñayii ni ka ja'ni ñayii Israel ma.

Te ni sa'a Su'si ma in-ka milagru. Vaa ni jikan-ta'vi Josué ma nuu Su'si ma ja ndukani-ka nduu ma sukan-va'a kuu jin kanaa-ka de ji'in ñayii yukan, te ni sa'a Su'si ma ja na'a xeen ni jakuiñi kandii ma. Te nuu ni ka kundee ñayii Israel ma nuu ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma, sani te ni jan koo i ndaka-ka ñuu nuu ka tatnuni ndi-u'un rey ma ji'in jaku-ka ñuu ka iyo ma, te ni ka kundee i nuu ñayii ndaka ñuu nuu ni ka kanaa i ma. Te suni ni ka ja'ni i ndaka ñayii ka iyo ñuu yukan ji'in ndi-u'un rey ma.

Ñayii Israel ma, ni ka kundee i nuu ñayii ñuu Hazor ma

Tee kúu rey ñuu nani Hazor ma, ja ni jiniso'o de ja sukan ni kuu ma, te ni ndaxtutu de kua'a-ka rey ja jin koo de jin kanaa de ji'in ñayii israelita ma. Te ndaka rey ma, ni ka ndaxtutu de soldado de ma ji'in caballu de ma ji'in carru de ma te ni jan koo de ja jin kanaa de ji'in ñayii Israel ma.

Te ni jiña'a Su'si ma nuu Josué ma ja má koyu'u de ñayii yukan, vaa kivi yutnee ma te jin kundee de nuu ñayii yukan. Te Josué ma, ni jeka de soldado de ma, te ni kenda sanaa de nuu ñayii ñatuu ka kunimani nuu de ma, te ni ka kundee de nuu ñayii ma te ni ka ja'ni de ndaka i, te ni ka ja'mi de carru ka ñu'u caballu ma, te ni ka ja'nde de tuchi ndee ja'a caballu ma. Sani te Josué ma ni ja'an de ji'in soldado de ma ñuu Hazor ma, te ni ka kanaa de ji'in ñayii ñuu yukan te ni ka kundee de, te ni ka ja'ni de ndaka i, te ni ka ja'mi de ñuu ma.

Sani te ni jan koo de kua'a-ka ñuu, te ni ka xnaa de ñuu ma vaa ni ka ja'ni de ndaka ñayii ma, te ni ka ndoo de ji'in kiti ka neva'a ñayii ma ji'in ndaka-ka ndatniñu ni ka ndani'i de ma. Te sukan ni kuu ja ni ka kundee Josué ma ji'in soldado de ma nuu kua'a ñuu, te ni ka ndani'i de ñu'ú ñayii yukan.

**71. Josué ma, ni ja'nde de ñu'ú nuu jin kunukoo
ndi-uxi uu jichi ñayii Israel ma**

(basado en Josué 13–22)

Josué ma ni yo tatnuni nuu ñayii Israel ma naxe jin sa'a i, te kua'a kuiya ni ka yo kuu i sana ni ka ndani'i i ñu'ú Canaán ma, kovaa Josué ma chi sani te ve kunija'nu de. Te ni jiña'a Su'si ma

ja visi ñatuu jinu-ka jin ndani'i ndi'i de ñu'ú Canaán ma, kovaa maa de ka'nde ñu'ú Canaán ma ja jin ndani'i iin jichi yo sava-ka ñayii Israel ma. Te Eleazar tee tátnuni nuu sutu ma ji'in tee ka tatnuni nuu in in jichi ñayii Israel ma, ni ka chindee de Josué ma ja ni ka ja'nde de ñu'ú ma, te ni ka chu'un de suerte kóto ndenu jin ni'i in in jichi ñayii Israel ma.

Caleb ma ni ni'i ñuu Hebrón ma

Caleb ma kúu tna in tee ni jan koo ni ka jan koto yu'u Canaán ma xinañu'u ma, te tekku-ka de. Te suu de ni jiña'a nuu ñayii ma ja má jin kuita i, te jín koo i chi jin kundee i nuu ñayii Canaán ma. Te chukan kúu ja Moisés ma, ni jiña'a de ja ta'vi maa Caleb ma ko kuu ñu'ú ni jini de nuu ni jan koo de ni jan koto yu'u de ma, chukan kúu ja ni jikan Caleb ma nuu Josué ma ja na kua'a Josué ma ñu'ú yukan. Te ni kendoo ini Josué ma, te ni wa'a de Caleb ma ñuu nani Hebrón ma. Sani te ni ja'an Caleb ma te ni kanaa de ji'in ñayii ñuu Hebrón ma, te ni kundee de nuu ñayii yukan, te ni ndani'i de ñu'ú ma.

Sukan ni ka ndaka'nde de ñu'ú Canaán ma

Caleb ma chi tna'a sa'ya tata Judá ma kúu de, te ñu'ú ni kuta'vi de ma chi iyo i ne'un ñu'ú ni ka kuta'vi sa'ya tata Judá ma. Te ñu'ú ni ka kuta'vi sa'ya tata Judá ma chi iyo i ichi nuu vee Canaán ma, te ne'un yukan kátuu ñuu Jerusalén ma. Te sa'ya tata Judá ma, ñatuu ni ka kundee de nuu ñayii jebuseo ma ja ka iyo i ñuu Jerusalén ma, te ni ka iyo yatni de ji'in i.

Te sa'ya tata Efraín ma ji'in sa'ya tata Manasés ma ja ñatuu jin ni'i-ka de ñu'ú ma, ni ka ni'i de ichi ninu Canaán ma. Te ka jani ini de ja vala-ni kúu ja jin koo ndaka de ma, te chukan kúu ja ni jiña'a Josué ma ja kuu jin ke'en-ka de ndaka loma ka iyo yatni yukan nuna jin kundee de jin kene'e de ndaka ñayii ka iyo yukan.

Sani te ñayii Israel ma, ni ka ndasa'a i ve'e Su'si ma nuu nani Silo ma, te yukan ni ka ndatnu'u tna'a i ja jin ka'nde i jaku-ka ñu'ú ma nuu jin koo uja-ka (7) jichi ñayii Israel ma. Te ni ka tetniñu i jaku tee ja jin ka'nde de jaku-ka ñu'ú ni ndoo ma, te na jin sa'a de uja-ka (7) jichi sukan-va'a na jin kuta'vi uja-ka (7) jichi ñayii ma, te suni ni ka chu'un de suerte kóto ndenu jin ni'i in in jichi de ma. Sa'ya tata Simeón ma ji'in sa'ya tata Benjamín ma,

ni ka ni'i de yatni nuu ka iyo sa'ya tata Judá ma, te sa'ya tata Zabulón ma, sa'ya tata Isacar ma, sa'ya tata Aser ma, sa'ya tata Neftalí ma ji'in sa'ya tata Dan ma, ni ka ni'i de ichi ninu-ka Canaán ma.

Ñuu nuu jin koo sa'ya tata Leví ma ji'in sutu ma

Sani te ni ka wa'a de uu xiko una (48) ñuu nuu jin koo sutu ma ji'in sa'ya tata Leví ma, vaa tee ya'a chi ñatuu na ñu'ú ni ka kuta'vi maa de. Te ni ka kaji de iñu (6) ñuu yukan ja jin ko kuu i ñuu nuu jin kaku ñayii nú tnu'u ka'an o ja ni kuu sanaa te ni ka ja'ni i in-ka ñayii. Te sukan, te ma jin ndani'i ña'a tna'a ñayii ni ji'i ma ja jin ndaka'ni ña'a i.

*Sa'ya tata Rubén ma ji'in sa'ya tata Gad ma ji'in sa'ya
tata Manasés ma, kuan nu koo de ve'e de ma*

Nuu ni jinu ni ka ja'nde ndi'i de ñu'ú ma, te Josué ma, jiña'a de nuu sa'ya tata Rubén ma ji'in sa'ya tata Gad ma ji'in jaku-ka sa'ya tata Manasés ma ja vitna chi já ni ka sa'a de sukan ni ka skuiso de ja jin chindee de jaku-ka ñayii Israel ma ja jin ndani'i i ñu'ú Canaán ma, te vitna chi já kuu jin nu koo de ve'e de ma ja ka iyo in-ka yuyute Jordán ma. Te Josué ma ni ndaka'an-so'o de nuu tee ma ja na jin kandija de te jín sa'a de ndaka sukan tátnuni Su'si ma, te na jin kutoo de ya, te ni-yu'u ni-anua de jin kunukuechi de nuu ya.

**72. Josué ma, ni ndaka'an-so'o de
sandi'i-nka nuu ñayii Israel ma**

(basado en Josué 23–24)

Te Josué ma chi já ni kuu java'a xeen de, te ni kana de tee ka tatnuni nuu ñayii Israel ma te ni ndaka'an-so'o-ka de nuu tee ma, te sa'a jiña'a de:

—Maa ni chi ka na'a va'a ni sukan ni chindee ña'a Su'si ma ja ni ka ndani'i o ñu'ú va'a nuu ka iyo o vitna a. Te jin kona'a ni ja kanuu ja jin kandija ni te jin sa'a ni ndaka tu'u ja ni tatnuni Su'si ma ja ni wa'a ya nuu Moisés ma. Máko jin sa'a ni sukan ka sa'a ñayii Canaán ya, vaa ni ka ndoo-ka jaku i a. Te masu ko jin tnanda'a sa'ya ni a ji'in sa'ya ñayii ñuu ya'a, ni a ko jin chiñu'u ni

tña'a ja ka chiñu'u i ja masu Su'si ka kuu ma, vaa nuna jin sa'a ni sukan ka sa'a i ma, chi masu chindee-ka ña'a Su'si ma ja jin kundee ni jin kene'e ni i Canaán ya, su'va kua'a ya tnu'u ja jin koo i te jin ska'an ña'a i ja jin sa'a ni ja u'vi ma.

'Ka kuta'vi o nuu Su'si ma ja ndimaa chindee ña'a ya te ka iyo va'a o, kovaa nú ma jin sa'a o sukan ni ka skuiso o nuu ya ma, te jin xndoo o ya te jin ndachiñu'u o tña'a ja masu Su'si ka kuu ma, chi ndakiti ini ya nuu o, te ndakendee ya ñu'ú ni taa ya a —kúu de jiña'a de.

Te Josué ma, ni ndaxndaku de nuu ñayii ma ndaka ja va'a ni sa'a Su'si ma ja jin kuu tña'a de ñayii jana'a-ka ma, onde Abraham ma te onde tiempu ya'a, te suni ni ndaxndaku de nuu ñayii ma ndaka ja va'a ni sa'a ya ja jin kuu i ma. Sani te ni ndaka'an-so'o de nuu ñayii ma ja má jin chiñu'u i tña'a ja masu Su'si ka kuu ma, yika-ni ja maa in-ni Su'si ndija, iya tekú ma ko jin ndachiñu'u ñayii ma. Te ndaka ñayii ma, ni ka skuiso i ja jin ndachiñu'u i maa in-ni Su'si ndija ma. Sani te Josué ma ni ndatetniñu de maa maa i ve'e i ma, ñu'ú nuu ni ka ni'i i ma. Te ja sukan ni ka ndunda'a ñayii Israel ma ni-ka'nu Canaán ma, te ñatuu nani-ka Canaán, chi Israel ni nukonani.

Ni ji'i Josué ma

Masu kua'a-nka-ni, sani te ni ji'i Josué ma, te ni ka chu'u i de ñuu nuu ni ka kuta'vi tña'a de ma, ñu'ú nuu ni ka kuta'vi sa'ya tata Efraín ma, vaa maa de chi sa'ya tata Efraín ma kúu de. Tiempu ni yo tekú Josué ma chi ñayii Israel ma chi ni ka yo ndachiñu'u i Su'si ndija ma, te sukan ni ka yo ndachiñu'u-ka i ya kivi ni ka yo tekú-ka ñayii nija'nu-ka ni ka jini sukan ni sa'a Su'si ma ja ni wa'a ya ñu'ú nuu ka iyo i ma. Ne'un kivi yukan ni ka chu'u ñayii ma ñunde'yu José ma ja ve ndi koo ji'in i onde Egipto ma, te ñu'ú nuu ni ka kuta'vi sa'ya tata de ma ni ka chu'u i ñunde'yu de ma.

73. Ñayii Israel ma, ni ka keja'a i ni ka saso'o i nuu Su'si ma

(basado en Jueces 1.1–3.6)

Masu kua'a-ni ja ni ji'i Josué ma ji'in ndaka ñayii ni ka jini sukan ni chindee ña'a Su'si ma ja ni ka ndani'i i ñu'ú Canaán ma, te sa'ya i ma, ni ka keja'a i ni ka saso'o i nuu Su'si ma.

Te kivi yukan chi ñayii Israel ma chi ñatuu jin kundee-ka i jin ndani'i ndi'i i ñu'ú Canaán ma, vaa ka iyo jaku-ka ñuu nuu ñatuu jin kundee-ka i jin kene'e i ñayii ka iyo ma. Sani te ni ñatuu ni ka nduku ini-ka i ja jin ndaxtandee i jaku-ka ñu'ú ma nuu ñayii ka iyo ma, chi su'va ni ka ndatnu'u mani i ji'in ñayii ni ka ndoo-ka ma, te ni ka ndake'en ya'vi i ja ka iyo ñayii ma yukan sukan-va'a ma jin xtna'a i ñayii ma. Te chukan kúu ja ni ka ndoo-ka jaku-ka ñayii Canaán ma nuu kúu Israel ma vitna ma.

Te su'va maa ñayii israelita ma, ni ka keja'a ni ka chiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, tna'a ja ka chiñu'u ñayii Canaán ma, te suni ni ka keja'a sa'ya i ma ka tnanda'a i ji'in sa'ya ñayii yukan, te vitna ja masu sukan ni tatnuni Su'si ma ja jin sa'a i ma.

Ni tetniñu Su'si ma in ángel

Sani te Su'si ma ni ndakiti ini ya nuu ñayii Israel ma, vaa ñatuu ka sa'a i sukan ni tatnuni ya ma. Vaa ni tatnuni ya ja jin ka'ni i ndaka ñayii Canaán ma, ji'in ja má jin tnanda'a sa'ya i ma ji'in sa'ya ñayii yukan, ni a ko jin chiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ja ka chiñu'u ñayii yukan. Chukan kúu ja ni tetniñu Su'si ma in ángel ja kuña'a i ja masu chindee-ka ya ñayii Israel ma ja jin kene'e i ñayii ni ka ndoo-ka Canaán ma.

Te ángel ma chi ni jiña'a i ja Su'si ma chi kuatniñu ya ñayii ni ka ndoo-ka Canaán ma, te kóto nuna jin kandija ñayii Israel ma ja ka ka'an ñayii yukan xi ja ká'an Su'si ma. Te onde kivi yukan te kivi ki'in o ma, ma jin kunimani ñayii Canaán ma nuu ñayii Israel ma. Te ñayii Israel ma, ni ka kuxii xeen ini i ja ni ka jiniso'o i ja ni jiña'a ángel ma, te ni ka ja'ni i jaku kiti ja ni ka ndakua'a i nuu Su'si ma.

Ñayii Israel ma, ñatuu ni ka kandija i sukan ni tatnuni Su'si ma

Ñayii Israel ma chi ni ka yo iyo kaa i ji'in ñayii ka iyo Canaán ma, ñayii já ka iyo onde xi'na-ka ma, te ja ni ka iyo yatni i ji'in ñayii yukan, te ni ka sa'a ñayii yukan ja ndee ndee-ni ni ka chiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, ja ka chiñu'u ñayii yukan, te ni ka tnanda'a sa'ya i ma ji'in sa'ya ñayii yukan. Sani te ni sa'a Su'si ma sukan já ni jiña'a ya ma, nuu ni ka kanaa i ji'in ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma te ni wa'a ya tnu'u te ni ka kundee ñayii yukan nuu i, te ni ka sa'a ndeva'a xeen ña'a i. Te nuu ka

ndo'o ka neni i ma, saa ni ka ndakan-ta'vi i nuu Su'si ma, te ni ndunda'vi ini ña'a ya, te ni ndachindee ña'a ya, te saa ni jani ya tee jin ka'nde tniñu ñayii ma ja jin tatnuni de nuu i.

Tiempu ni yo teku tee ni yo jani Su'si ma ja ka'nde de tniñu ñayii ma, ñayii ma chi ni ka yo ndachiñu'u i Su'si ndija ma, te nú ni ji'i de ma-ni, sani te ni ka yo keja'a i ni ka yo ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma in-ka tuku jichi. Te sukan-ni ni ka yo kuu ñayii Israel ma kua'a xeen kuiya.

74. Su'si ma, ni sa'a ya ja tee ka ja'nde tniñu ma ni ka yo kuu tee ni ka yo tatnuni nuu ñayii Israel ma

(basado en Jueces 3.7–5.31)

Otoniel ma ni yo kuu tee ni yo ja'nde tniñu ñayii Israel ma

Ñayii ka iyo Mesopotamia ma ka kuu ñayii xinañu'u ja ni ka kundee nuu ñayii Israel ma ja ni ka kanaa i ma. Te maa Su'si ma ni sa'a ja ni ka skenaa i, vaa maa i ni ka keja'a ka ndachiñu'u tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Chukan kúu ja rey Mesopotamia ma ni tatnuni nuu ñayii Israel ma una (8) kuiya. Saa ni ka ndakan-ta'vi ñayii Israel ma nuu Su'si ndija ma, te maa ya ni kaji tee kúu Otoniel sajin Caleb ma sukan-va'a suu de chindee ñayii ma ja jin kaku i nuu ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma. Te maa Su'si ma ni chindee Otoniel ma, te ni jan koo de ni ka kanaa de ji'in rey Mesopotamia ma, te ni ka kundee de nuu ñayii yukan. Sani te ni jinkuiñi Otoniel ma ja ko kuu de tee ka'nde tniñu ñayii Israel ma, te ni tatnuni de nuu ñayii Israel ma uu xiko (40) kuiya.

Aod ma ni yo kuu tee ni yo ja'nde tniñu ñayii Israel ma

Te nuu ni ji'i Otoniel ma te ni ka ndeja'a tuku ñayii Israel ma ni ka saso'o i nuu Su'si ma. Te ja sukan ni ka sa'a i ma, te ni wa'a Su'si ma tnu'u ja ni kundee rey Moab ma nuu ñayii israelita ma, te ni tatnuni de ja'un uni (18) kuiya nuu ñayii Israel ma. Saa ni ka ndaka'án tuku ñayii Israel ma Su'si ndija ma, te ni ka ndakan-ta'vi tuku i nuu ya ja na chindee ña'a ya, te Su'si ma, ni tatnuni ya nuu tee kúu Aod ma ja ka'ni de rey Moab ma te chindee de ñayii Israel ma sukan-va'a jin kundee i nuu ñayii moabita ma. Sani te ñayii Israel ma, ni ka iyo va'a i kuun xiko (80) kuiya.

Samgar ma ni yo kuu tee ni yo ja'nde tniñu ñayii Israel ma

Tee kúu Samgar ma chi suni ni chindee de ñayii Israel ma tiempu yukan, vaa ni kundee de ni ja'ni de iñu ciento (600) ñayii filisteo ma ji'in in garrocha.

Ña'a kúu Débora ni yo ja'nde tniñu ñayii Israel ma

Nuu ni ya'a ja ni ji'i tee kúu Aod ma, te ñayii Israel ma, ni ka saso'o tuku i nuu Su'si ma in-ka tuku jichi. Te ja sukan ni ka sa'a i ma, te ni wa'a Su'si ma tnu'u ja ni kundee rey ñayii cananeo ma nuu i te ni tatnuni de nuu ñayii israelita ma. Tee ni yo tatnuni nuu soldado cananeo ma chi Sísara ni yo nani de. Tee yukan chi oko (20) kuiya ni xndo'o ni xneni xeen de ñayii Israel ma, te saa ni ka ndakan-ta'vi ñayii Israel ma nuu Su'si ma ja na chindee ña'a ya.

Sani te ni jinkuiñi in ña'a ja ko ka'nde ña tniñu ñayii Israel ma, te Débora ni yo nani ña. Te ni tatnuni Su'si ma nuu Débora ma ja kuña'a ña nuu tee nani Barac ma ja ndaxtutu de in jichi soldado te jín koo de jin kanaa de ji'in tee kúu Sísara ma, te ni jiña'a ña ja masu koyu'u de vaa maa Su'si ma chindee ña'a te jin kundee de nuu tee kúu Sísara ma. Kovaa Barac ma chi ni yu'u de, te jiña'a de nuu Débora ma ja jin koo de kovaa nuna kondikin tna ña ki'in ña. Te maa ña chi ni kendoo ini ña ja ki'in ña, kovaa ni jiña'a ña nuu de ja sukan yu'u de ja ki'in de ma, te sa'a Su'si ma ja in ña'a ka'ni tee kúu Sísara ma te ma ni'i de jayiñu'u.

Sani te kuan koo Barac ma ji'in Débora ma ji'in soldado israelita ma ja jin kanaa de ji'in soldado cananeo ma, te ni ka kundee de, kovaa Sísara ma chi ni jinu de kua'an de.

Ña'a nani Jael ma ni ja'ni tee kúu Sísara

Ni kenda Sísara ma onde ve'e in tee ceneo ma ja chu'u de, vaa tee ceneo ma ji'in ñayii cananeo ma chi ka ketna'a ini i (kovaa tee ceneo ma chi ka yitnu'u tna'a-ka de ji'in Moisés ma, vaa ñasi'i Moisés ma chi tna'a ña ka kuu ñayii ceneo ma, te tee ya'a chi ni kusiin de ne'un tna'a de ma, te ni kendoo de yatni nuu ka iyo ñayii Israel ma). Tee xi-ve'e nuu ni kenda Sísara ma chi ñatuu de iyo, te maa-ni Jael, ña'a kúu ñasi'i de ma iyo, te ni wa'a ña tnu'u ja ni ya'a Sísara ma ve'e ña ma.

Te ni wa'a ña vala lechi ni ji'i de kuenda tnu'u ja chindee ña de kúu, kovaa maa ña chi ñayii Israel ma chindee ña. Sani te nuu kixi Sísara ma te ni ke'en ña in nduyu, te ni tuu ni'ni ña xiñi nuu de ma te in tilu te ni kuun kuun ña, te ni tnii xini de ma nuu ñu'ú ma, te sukan ni ji'i de.

Sani te ni kenda Barac ma ja ndánduku de Sísara ma, te ña'a kúu Jael ma, ni kaxtnu'u ña nuu kátuu de ja já ni ja'ni ña de ma. Kivi yukan, ñayii Israel ma, ûni ni ka kundee i nuu ñayii ñayii cananeo ma.

Te ja sukan ni kuu ma, te Débora ma ji'in Barac ma ni ka ndatee ña in yaa ja ka'an sukan ni chindee ña'a Su'si ma ja ni ka kundee de ma. Te sukan, te ni ka iyo sii ini ñayii Israel ma uu xiko (40) kuiya.

**75. Gedeón ma ko kuu tee chindee ñayii
Israel ma ja jin kaku i nuu ñayii madianita ma**
(basado en Jueces 6.1–8.29)

Ñayii madianita ma, ni ka kundee i nuu ñayii Israel ma

Nuu ni ji'i Débora ma, te ñayii israelita ma, ni ka saso'o tuku i nuu Su'si ma te ni ka xndoo i tnu'u ni tatnuni ya ma. Te ja sukan ni ka sa'a i ma, te ni sa'a Su'si ma ja ñayii madianita ma, ni ka kundee i nuu ñayii Israel ma nuu ni ka kanaa i ma, te ni ka tatnuni ñayii madianita ma nuu ñayii Israel ma uja (7) kuiya. Te ñayii madianita ma ji'in ñayii amalecita ma ji'in ñayii jaku-ka ñuu ma, ni ka yo jan koo i itu ñayii Israel ma, te ni ka yo sa'a ndeva'a i, te masu ni ka yo ni'i-ka ñayii Israel ma nawa jin kaa i.

Saa ni ka ndaka'án ñayii Israel ma Su'si ma, te ni ka ndakan-ta'vi i nuu ya ja na chindee ña'a ya.

Te Su'si ma ni ndakuña'a ya ñayii ma ja ka ndo'o ka neni i, vaa kuechi maa i ka kuu ja ñatuu ka kandija i ja jin sa'a i sukan tátnuni ya ma te ka chiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

Ni kaji Su'si ma Gedeón ma ja chindee de ñayii Israel ma

Kovaa Su'si ma chi ni kunda'vi ini ya ñayii Israel ma, te ni tetniñu ya in ángel ja kuña'a i nuu tee nani Gedeón ma ja satu'va de ja ki'in de jin kanaa de ji'in ñayii madianita ma, te ni tatnuni ángel ma ja xnaa Gedeón ma altar nuu ni sa'a yuva de ma

nuu ni yo ja'ni de kiti ni yo ndakua'a de nuu Baal ma, ja masu Su'si kúu ma, te yukan na ndasa'a de in altar nuu ndachiñu'u de Su'si ndija ma, te nú ni kuu ni sa'a de ma te ka'ni de in xndiki ja ndakua'a de nuu Su'si ma te kayu ndi'i ti.

Te Gedeón ma chi kúni de ja kandija de te sa'a de sukan ni jiña'a Su'si ma, kovaa yu'u de yuva de ma ji'in ñayii ñuu de ma, te chukan kúu ja jakuaa ma ni ja'an de ni jan sa'a de sukan ni tatnuni Su'si ma.

Te kivi yutnee ma, nuu ni ka jini ñayii ma ja ni sa'a Gedeón ma te ka kuni i ja jin ka'ni i de, kovaa yuva Gedeón ma, jiña'a de nuu ñayii ma ja nú su'si ndija kúu Baal ma chi kuu kanaa maa i ji'in ñayii ni jana altar i ma. Te sukan te ni kaku Gedeón ma nuu ñayii Israel ma.

Ni ndaxtutu Gedeón ma ñayii kuu jin kanaa ma

Sani te ñayii madianita ma ji'in ñayii amalecita ma ji'in jaku-ka ñayii, ni ka kututu i te ni kuu kua'a xeen i, te ni ka jakituu tu'va i ñuu Israel ma ja jin kanaa i. Kovaa Su'si ma chi iyo ya ji'in Gedeón ma, te ni xtutu tna Gedeón ma kua'a xeen ñayii Israel ma ja jin koo i jin kanaa i, kovaa ni jiña'a Su'si ma nuu Gedeón ma ja kua'a xeen ñayii ma kúu.

Sani te Gedeón ma ni jiña'a de ja ñayii ka yu'u ma te jin nu koo i ve'e i ma, te visi kuan nu koo jaku ñayii ma, kovaa kua'a-ka i ni kendoo. Sani te Gedeón ma, ni jeka de ñayii ma te ni ja'an de ji'in i in nuu too ndute, te ni jiña'a de ja jin ko'o ñayii ma ndute. Te yika-ni ja uni-ni ciento (300) tee ni ka xtaa ndute ma ji'in nuu nda'a de ma te ni ka ji'i de ndute ma, te ndaka-ka ñayii ma chi ni ka chitna'nu i ko'ndo i ma te ni ka ji'i ndeyi i ndute ma. Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Gedeón ma ja ndátetniñu de ñayii ni ka chitna'nu ko'ndo i ma te ni ka ji'i ndeyi i ndute ma ja jin nu koo i ve'e i ma, te ni jiña'a ya ja yika-ni ja uni ciento (300) ñayii ma satu'va de ja jin koo i jin kanaa i ma. Te sukan ni sa'a de.

Gedeón ma ni kundee de nuu ñayii madianita ma

Te jakuaa yukan, Gedeón ma, ni wa'a de nuu ndi-in ndi-in tee jin koo jin kanaa ma in in trompeta, ji'in in in iti suja ndu'va ñu'u te ñunee in nuu tindo'o. Te ka yinda'a de ni ka kenda koo de onde nuu ka iyo ñayii ñatuu ka kunimani nuu de ma. Sani te ni tivi

Gedeón ma trompeta de ma, sani te ndaka-ka de ma ni ka tivi tna trompeta de ma, sani te ni ka ta'vi de tindo'o ma te ni ka ndandu'va jajaa ñu'u ma, sani te ndaka de ni ka kayu'u in jichi-ni:

—¡Su'si iya tekú ma ve koo ji'in o, ji'in Gedeón a! —ka kuu de ka kayu'u de.

Te ndi-uni ciento tee kuan koo ji'in Gedeón ma, ñatuu ni ka kanda kuiti de, te soldado ñatuu ka kunimani nuu de ma, ni ka yu'u de te ni ka keja'a de ni ka ndakanaa ndi-tna'a maa de, te jaku de ni ka jinu kuan koo de.

Sani te jaku-ka ñayii Israel ma ja ñatuu ni jan koo i ji'in Gedeón ma, ni ka sondikin i ñayii ni ka jinu ma. Nani jaku-ka ñayii Israel ma ka jito i yute Jordán ma nuu kuu jin ya'a ñayii ka jinu ma ja jin kaku i ma, te ni ka ja'ni i ñayii ma. Te sukan ni kuu ja ni ka ja'ni ñayii Israel ma kua'a soldado madianita ma ji'in uu (2) rey ñuu yukan. Sani te Gedeón ma ji'in uni ciento (300) soldado de ma, ni ka ya'a de yute Jordán ma, te ni ka tni de uu-ka (2) rey madianita, te suni ni ka ja'ni de tee ma.

In su'nu ñatuu na nda'a i

Nuu ni ya'a ja ni ka kundee Gedeón ma nuu ñayii madianita ma, te ñayii Israel ma, ka kuni i ja Gedeón ma ko kuu rey Israel ma. Kovaa Gedeón ma chi ni jiña'a de ja maa Su'si ma kúu rey ñayii israelita ma, masu maa de. Kovaa Gedeón ma, ni jiña'a de nuu ñayii Israel ma ja jin ndakua'a i siki so'o ka kuu oro ja ni ka ndaxtandee i nuu ñayii madianita ma. Te ñayii Israel ma ni ka ndakua'a i siki ma, te ji'in oro yukan te ni sa'a Gedeón ma in su'nu ñatuu na nda'a, sukan kaa ja ka ne'nu sutu ma.

Ni ya'a chukan, te ñayii Israel ma, ni ka iyo va'a i uu xiko (40) kuiya onde kivi nuu ni ji'i Gedeón ma. Kovaa ñayii Israel ma ni ka keja'a i ni ka ndachiñu'u i su'nu ñatuu na nda'a ni sa'a Gedeón ma, te ñatuu ni ka ndachiñu'u i Su'si ma.

76. Su'si ma, ni jani-ka ya tee jin ka'nde tniñu ñayii israelita ma

(basado en Jueces 8.30–12.15)

Abimelec ma ni yo kuu tee ja'nde tniñu ñayii israelita ma

Tee ni yo kuu Gedeón ma, ni iyo uni xiko uxi (70) sa'ya de ji'in ñasi'i de ma, te ni iyo in-ka sa'ya de ji'in ña'a jinukuechi

nuu de ma, te Abimelec ni yo nani de. Te nuu ni ji'i Gedeón ma, te ñayii israelita ma, ni ka keja'a tuku i ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Ni ja'an tee kuu Abimelec ma ñuu Siquem ma nuu ni iyo si'i de ma, te jiña'a de ja na jin kuan-ta'vi ña'a ñayii ma te ko kuu de rey tatnuni ñuu yukan. Te ni xtutu de jaku ñayii ja jin kondikin i de, sani te ni ja'an de te ni ja'ni de ndi-uni xiko uxi ñani de ma, yika-nka ja Jotam ma ni chu'u te ni kaku de.

Sani te Jotam ma, ni ja'an de te masu jika xeen nuu katuu ñuu Siquem ma, te ni jinkuiñi de, te onde yukan ni kayu'u de jiña'a de ñayii ma ja masu in ja va'a ni ka sa'a i ja jin kuu sa'ya tata yuva de Gedeón ma. Te ja sukan ni ka sa'a Abimelec ma ji'in ñayii ka ndikin tna'a ji'in de ma chi jin ndani'i jin ndatna'a maa de, te jin ndachunaa de ja u'vi ni ka sa'a de ma.

Te ni ya'a uni (3) kuiya, sani te ni wa'a Su'si ma tnu'u ja ñayii ñuu Siquem ma, ni ka ndakanaa i ji'in tee kúu Abimelec ma. Te ñayii ka ndikin Abimelec ma, ni ka kundee i nuu ñayii ñuu Siquem ma, te ni ka ja'mi i ve'e sukun iyo ñuu yukan, te ni ka kayu tna ndaka ñayii ka ñu'u ini ve'e ma. Te nuu ni ja'an Abimelec ma in-ka ñuu ja kanaa de ji'in ñayii ñuu yukan, te onde sukun ma iyo in ña'a te ni skana ña in yuu mulinu ichi nuu kua'an de ma, te ni jaku'un xini de te ni ji'i de.

Tee kúu Tola ma ji'in tee kúu Jair ma, ni ka yo kuu tna de tee ka ja'nde tniñu ñayii israelita ma

Te nuu ni ya'a ja ni ji'i Abimelec ma, te ni nukuiñi tee nani Tola ma ja ko kuu de tee ka'nde tniñu ñayii israelita ma, te oko uni (23) kuiya ni yo kuu de tee ni yo ja'nde tniñu ñayii israelita ma, sani te ni nukuiñi tuku tee nani Jair ma, te oko uu (22) kuiya ni yo kuu de tee ni yo ja'nde tniñu ñayii israelita ma.

Jefté ma ni yo kuu tna tee ja'nde tniñu ñayii israelita ma

Te ni ya'a kivi ja ni kuu sukan ma, te ñayii filisteo ma ji'in ñayii amonita ma, ni ka kanaa i ji'in ñayii ñuu Israel ma te ni ka kundee i nuu ñayii Israel ma. Te maa i ni ka tatnuni nuu ñayii Israel ma, te ni ka sa'a ndeva'a i ñayii ma ja'un uni (18) kuiya. Te ja sa'a ni kuu ma chi maa Su'si ma ni wa'a tnu'u sukan-va'a jin ndo'o jin neni maa ñayii Israel ma naku ni ka xndoo i Su'si ma te ni ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Sani te ñayii

Israel ma, ni ka ndakan-ta'vi tuku i nuu Su'si ma ja na chindee tuku ya i, kovaa Su'si iya teku ma, ni ndakone'e ya, te jiña'a ya ja na jin kakan-ta'vi maa i nuu tna'a ja ka ndachiñu'u i, tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te kóto nú kuu jin chindee ña'a chukan. Sani te ni ka xndoo tuku i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ni ka ndandikin tuku i Su'si ndija ma, te saa ni chindee tuku ya i in-ka jichi.

Tiempu yukan ni iyo in tee ni yo nani Jefté, te in soldado va'a xeen ni yo kuu de, te ñani de ja yuva de ma chi masu ndee ni ka yo kuni mani i nuu de, vaa si'i de ma chi in ña'a kúneé kú-uun kúu ña. Te nuu ni jan koo ñayii amonita ma ni ka kanaa i ji'in ñayii israelita ma, te ñani de ma ni jan koo i ni ka jikan-ta'vi i nuu de ja na ko kuu de tee tatnuni nuu soldado israelita ma. Te ni ka skuiso i nuu de ja nuna kundee de nuu ñayii amonita ma ja jin kanaa de ma te ko kuu de tee ka'nde tniñu nuu ñayii Israel ma.

Te Jefté ma, ni jan-ta'vi de sukan ka jiña'a i ma, sani te ni tetniñu de ñayii jin kakan-tnu'u nuu rey ñayii amonita ma nava'a kúni de ja kanaa de ji'in ñayii israelita ma, te rey ma, sa'a ni ndakone'e de:

—Kuechi ja maa ñayii israelita a ni ka xtandee ñu'ú ñuu sa ma onde xi'na-ka ma —kúu de jiña'a de.

Te Jefté ma, sa'a ni ndakone'e de:

—Masu ndija ja ni ka xtandee ñayii israelita a ñu'ú ñayii amonita ma —kúu de jiña'a de.

Kovaa rey ma, masu nde ni kachi de ja koniniso'o de ja jiña'a Jefté ma. Sani te maa Su'si ma ni chindee Jefté ma ja ni kundee de nuu ñayii amonita ma ja ni ka kanaa de ma.

Sani te ñayii ka kuu sa'ya tata Efraín ma, ni ka ndakiti xeen ini i nuu Jefté ma nava'a ñatuu ni kana de i ja jin koo tna i jin kanaa i ji'in ñayii amonita ma. Te chukan kúu ja ñayii ka kuu sa'ya tata Manasés ma ja ka kuu i tna'a Jefté ma, ni ka ndakanaa i ji'in sa'ya tata Efraín ma, te kua'a xeen ñayii ka kuu sa'ya tata Efraín ma ni ka ji'i. Te ni yo kuu Jefté ma tee ni yo ja'nde tniñu ñayii israelita ma iñu (6) kuiya.

Tee kúu Ibzán ma ji'in tee kúu Elón ma ji'in tee kúu Abdón ma ni ka yo kuu tna tee ka ja'nde tniñu ñayii israelita ma

Te ni ya'a ja ni ji'i Jefté ma, te Ibzán ma ni nukuiñi ja ko kuu de tee ka'nde tniñu ñayii israelita ma, te uja (7) kuiya ni yo kuu de, sani te ni nukuiñi tee nani Elón ma, te uxi (10) kuiya ni yo kuu de

tee ni yo ja'nde tniñu ñayii israelita ma. Sani te ni nukuiñi tee nani Abdón ma, te una (8) kuiya ni yo kuu de tee ni yo ja'nde tniñu ñayii israelita ma.

77. Sansón ma kuu tee ni chindee ñayii israelita ma ja ni ka kaku i nuu nda'a ñayii filisteo ma

(basado en Jueces 13–16)

Nuu ni ya'a ja ni ji'i Abdón ma, te ñayii israelita ma ni ka ndasa'a so'o tuku i in-ka jichi nuu Su'si ma, te ni wa'a Su'si tnu'u ja ñayii filisteo ma ni ka kundee nuu i, te ni ka yo tatnuni maa ñayii filisteo ma nuu ñayii israelita ma.

In ángel maa Su'si ma ni kaxtnu'u ja kâku Sansón ma

Te ne'un kivi yukan, te ni tetniñu Su'si ma in ángel nuu in ña'a israelita ma, in ña'a ñatuu kúu koo sa'ya, te ni jiña'a i ja Su'si ma chi kua'a ya in sa'ya ña, kovaa masu ko ko'o ña ndute nde'ya uva ni a ko kaa ña uva ma. Suchi kâku ma chi nuu maa Su'si ma koo i ndaka kivi ko tekú i ma, te masu ko te'nde ixi i ma vaa suchi yukan chi nuu Su'si ma kunukuechi ñukuun i, te kanaa i ji'in ñayii filisteo ma.

Sani te nuu kuano'o ángel ma, te ni ndakani ña'a ma nuu yii ña ma sukan ni ka'an ángel ma nuu ña ma. Te ni kii-ka tuku ángel ma in-ka jichi, ni ka'an i nuu nduu ña, sukan-va'a kandija yii ña ma ja ndaa kúu ja ka'an Su'si ma.

Sansón ma ni kâku, te ni kenda de ja ko kuu de tee ka'nde tniñu ñayii israelita ma

Te ni yo kuu sukan ni jiña'a ángel ma, te ña'a yukan chi ni iyo in sa'ya ña te ni xnani ña i Sansón. Te Su'si ma ni chindee Sansón ma, te ni kuu de in tee ndee, tee ndatnu, te ni ja'ni de kua'a ñayii filisteo ma, te ni ja'mi de itu i ma. Te ni yo kuu de tee ni yo ja'nde tniñu ñayii israelita ma oko (20) kuiya.

Sansón ma ji'in ña'a kúu Dalila ma

Ñayii filisteo ma chi ka kuni i ja jin ka'ni i Sansón ma, chukan kúu ja ni ka jiña'a i Dalila ma, ña'a ni yo kuu ini Sansón ma nuu

ña ma, ja na kakan-tnu'u vijin ña de nava'a iyo xeen tnu'u ndee tnu'u ndatnu de ma. Ni ka skuiso ñayii filisteo ma ja jin kua'a i ña kua'a xu'un nuna sa'a ña sukan ka jiña'a i ma. Te ni nduku xeen ña ja na kuña'a de nava'a iyo xeen tnu'u ndee tnu'u ndatnu de ma. Kovaa Sansón ma chi masu ni jiña'a ndaa de, vaa sa'a ni jiña'a de ña:

—Nuna jin ku'ni ña'a ñayii ma uja (7) yo'o ñií jaa, chi ndondee tnu'u ndee tnu'u ndatnu ri a, te nduu ri sukan ka kuu sava-ka tee ma —kúu de jiña'a de.

Sani te Dalila ma, ni jiña'a ña ñayii filisteo ma ja ki koo i ki xsia'a i uja (7) yo'o nií jaa, te ni ju'ni ña Sansón ma, nani tee filisteo ma, ni ka chu'u de ini ve'e ma. Sani te ni jiña'a Dalila ma nuu Sansón ma ja yukan ka iyo tee filisteo ma te jin tnii de Sansón ma. Sani te ni tnuñu Sansón ma, te ni ka te'nde yachi-ni yo'o ñií nu'ni de ma te ni yaa de.

Te ni nduku-ka Dalila ma naxe kundee ña kuni ña na nde a kúu ja sa'a ja iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu de ma. Te ni jiña'a tuku ña:

—Masu ni ka'an ndaa ro in jichi ma. Te vitna, te kaxtnu'u ndaa nde kúu ja sa'a iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu ro a —kúu ña jiña'a ña.

Kovaa Sansón ma chi ni xnda'vi tuku de ña in-ka jichi, te sa'a ni jiña'a tuku de:

—Nuna jin ku'ni ña'a ñayii ma ji'in yo'o jaa, chi ndondee tnu'u ndee tnu'u ndatnu ri a, te nduu ri sukan ka kuu sava-ka tee ma —kúu de jiña'a de.

Sani te Dalila ma, ni ju'ni ña de ji'in yo'o jaa, nani ka chu'u tee filisteo ma ve'e ma. Sani te ni jiña'a Dalila ma nuu Sansón ma ja yukan ka iyo tee filisteo ma te jin tnii de Sansón ma. Kovaa Sansón ma, ni tnuñu de te ni ja'nde tuku de yo'o ma.

Te ni nduku-ka Dalila ma naxe kundee ña kuni ña na nde a kúu ja sa'a ja iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu de ma. Kovaa Sansón ma chi masu ni jiña'a ndaa de, vaa sa'a ni jiña'a tuku de ña:

—Nuna kunu ro ixí ri a nuu yutnu ka sa'a ñayii ma sa'ma ma, chi ndondee tnu'u ndee tnu'u ndatnu ri a, te nduu ri sukan ka kuu sava-ka tee ma —kúu de jiña'a de.

Sani te ni sa'a Dalila ma sukan ni jiña'a de ma, kovaa nuu ni jiña'a ña ja ni kenda koo tee filisteo ma ja jin tnii de tee ma, sani te ni ndakoo Sansón ma, te ni kaja de ixí de ma, ji'in onde yutnu ka kunu ñayii ma sa'ma ma.

Sani te Dalila ma ni jakondee ña xtna'a-ka ña Sansón ma, te sa'a jiña'a ña:

—Ro'o chi masu kútoo ndija ña'a ro, vaa nú ña'a chi kaxtnu'u ndaa ro —kúu ña jiña'a ña.

Te sukan ni yo kuu ña, te saa kuu-nka te ni kaxtnu'u ndaa Sansón ma nuu ña, te sa'a jiña'a de:

—Ru'u ya chi onde nuu ñunee ri chii si'i ri ma, te ni ka ndakua'a ña'a ña nuu Su'si ma ja kunukuechi ri nuu ya, te ñatuu nama uun te'nde ixi xini ri a, chukan kúu ja iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu ri a. Te nuna jin ka'nde i ixi ri a chi ndondee tnu'u ndee tnu'u ndatnu ri a te nduu ri sukan ka kuu sava-ka tee ma —kúu de jiña'a de.

Sani te Dalila ma, ni kana tuku ña tee filisteo ma, te ni sa'a ña ja ni kixi Sansón ma, te ni nduku ña in tee ni sete yanda xini Sansón ma, sani te ni jiña'a ña nuu Sansón ma ja ve koo tee filisteo ma ja jin tnii de tee ma. Sani te Sansón ma ni ndakoo de, kovaa ñatuu jini maa de ja Su'si ma chi ñatuu nde chindee-ka ña'a ya. Sani te tee filisteo ma ni ka tnii de Sansón ma te ni ka tava de nduchi nuu tee ma, te kuan koo de ji'in tee ma ichi ñuu ñayii filisteo ma. Te ni ka chinee de Sansón ma vekaa ma, te ni ka ju'ni de tee ma ji'in yo'o kaa, te ni ka xtetuu de Sansón ma ja satniñu de ja ndiko de triu ja jin kaa ñayii filisteo ma.

Sukan ni ji'i Sansón ma

Nani ni yinee Sansón ma vekaa ma te ni ndakua'nu ixi de ma. Te in kivi ka yikuu tee filisteo ma ka sa'a de viko ka ndachiñu'u de tna'a ja masu Su'si kúu ma, te ni ka tatnuni de ja jin koo i jin kueka i Sansón ma sukan-va'a jin kosiki ndee de tee ma. Te in suchi ndoo tnii nda'a Sansón ma ja skaka ña'a i, sani te ni jiña'a Sansón ma ja na jin xsia'a ña'a i nuu ka nukuiñi nduu ja ka yituu ve'e nuu ka iyo ñayii ka sa'a viko ma.

Sani te Sansón ma ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma, te ni jiña'a de nuu ya ja na chindee ña'a ya in jichi-nka-ni. Sani te ni kanuni'ni de nduu ja ka yituu ve'e ma te ni tunda'a de. Ni sa'a de ja ni ka kotuu ja ka yituu ve'e ma, te ni jinu xini ve'e ma siki ndaka ñayii ka iyo yukan, te ni ka ji'i ñayii ma. Te ni ji'i tna Sansón ma, kovaa kivi yukan chi kua'a-ka ñayii filisteo ma ni ja'ni de ja ni kuu sukan ma, sana ñayii ni ja'ni de xi'na-ka ma.

78. Rut ma, ni kutu'va ña kúkanu ini ña Su'si ndija ma

(basado en Rut 1–4)

Ñayii ve'e Elimelec ma, kuan koo i Moab ma

Ne'un kivi ni ka yo iyo tee ni ka yo ja'nde tniñu ñayii israelita ma ja ni ka yo tatnuni de nuu i ma, te ni kenda in tnama xeen. Te iyo in tee nani Elimelec ja kúu de sa'ya tata Judá ma, te kua'an de ichi Moab ma ji'in ñasi'i de Noemí ma ji'in nduu sayii de ma, Mahlón ma ji'in Quelión ma. Te Elimelec ma, ni ji'i de Moab ma, te nduu sayii de ma ni ka tnanda'a ji'in ña'a moabita ma. Te tee kúu Mahlón ma ni tnanda'a ji'in ña'a kúu Rut ma, te Quelión ma ni tnanda'a de ji'in ña'a kúu Orfa ma. Te suni ni ka ji'i tna nduu sayii Noemí ma, te ni kuxii xeen ini ña ja sukan ni kuu ma.

Ni ndakokuiñi Noemí ma ji'in janu ña Rut ma ñuu Israel ma

Ni ya'a jaku kivi, te ni jini Noemí ma ja iyo ja kaa o ñuu Israel ma, te ni ndasa'a ña kuenda te no'o ña ñuu ña ma kúni ña. Sani te ni jiña'a ña nuu nduu janu ña ma ja na jin nu koo ña ve'e yuva ña ma te na jin ndatnanda'a ña ji'in in tee ñuu ña ma. Te Orfa ma chi kuan no'o ña ve'e ña ma, kovaa Rut ma chi ni kendoo ña ji'in si'i xiso ña Noemí ma. Te ni skuiso ña nuu si'i xiso ña ma ja koo ña ji'in ña'a ma te ko kuu ña ñayii ñuu si'i xiso ña ma, te chiñu'u ña Su'si iya chíñu'u si'i xiso ña ma. Te ni kachi Noemí ja kendoo Rut ma ji'in ña, te kuan nu koo ña ñuu Belén ma, nuu ni kâku Noemí ma.

Te nuu ni ka ndenda koo ña ñuu Belén ma, yika kéja'a ja ka ja'nde de triu ma. Te ni jikan-tnu'u Rut ma nuu Noemí ma nú kuu ja ki'in ña jin nu nduku saka ña ja ka xndoo ñayii ka ja'nde triu ma. Vaa ñuu Israel ma chi sukan ka sa'a ñayii ma, chukan kúu ja ni wa'a Noemí ma tnu'u, te kua'an Rut ma kuan nu nduku saka ña triu ma.

Rut ma ji'in tee kúu Booz ma

Te itu nuu ni ja'an Rut ma chi itu tee kúu Booz ma kúu, te tee ya'a chi in tee kuxiku kúu de ñuu Israel ma, te tna'a ndi yii Rut ma kúu de. Nuu ni jini Booz ma Rut ma te ni jikan-tnu'u de na in kúu

ña, te ni ka'an vii ni ka'an mani de nuu ña, te jiña'a de ja na kusaa ini ña ja ki'in ña jin nu xtutu ña triu itu de ma. Te maa ña, ni jikan-tnu'u ña nuu de nava'a ká'an mani de nuu ña, te vitna ja masu ña'a ñuu yukan kúu ña, te sa'a jiña'a de nuu ña:

—Jiniso'o sa ja vivii kúu ni ji'in si'i xiso ni Noemí ma. Te Su'si ma ndaskuta'vi ña'a ja vii ja va'a ja sukan ni kukanu ini ni ya ma —kúu de jiña'a de.

Sani te ni wa'a Booz ma ja ni jasi ini ña. Te ni jiña'a de tee ka satniñu itu de ma ja jin sunkava ñukuun-ka de jaku triu sukan-va'a ndaxtutu Rut ma. Te sukan, te kua'a xeen triu ni ndaxtutu ña yika-nka kundee ña kuan no'o ji'in ña ve'e si'i xiso ña ma.

Te Noemí ma, ni kuu sii ini xeen ña ja itu Booz ma ni ja'an Rut ma, te jiña'a Noemí ma ja itu Booz ma na ki'in-ka Rut ma. Vaa Noemí ma chi kúni ña ja na ndatnanda'a Booz ma ji'in Rut ma, vaa ñuu Israel ma chi nú in tee ma te ni ji'i de te ñatuu na sa'ya de ni iyo ji'in ñasi'i de ma chi nini ja in tna'a yatni-ka de ma ndakueka ñasi'i tee ni ji'i ma.

Chukan kúu ja Noemí ma, chi ni tetniñu ña Rut ma ja ki'in ña te kuña'a ña Booz ma ja na ndatnanda'a de ji'in Rut ma, te Booz ma chi jiña'a de ja maa de chi kúni de ja ndatnanda'a de ji'in ña, kovaa iyo in tee kúu tna'a yatni-ka ndi yii Rut ma. Chukan kúu ja ka'an de ji'in tee ma xi'na-ka. Sani te ni wa'a de triu kuan no'o ji'in ña ja kuta'vi Noemí ma.

Te maa kivi yukan te ni ja'an Booz ma ye'e nuu kivi o ini ñuu ma te ni yo ndetu de ja ya'a tee kúu tna'a yatni-ka Mahlón, tee ni yo kuu yii Rut ma. Te nuu ni ya'a tee ma, te ni sunkani Booz ma de, te jiña'a de ja nú kúni tee ma ja ndakuaan de ñu'ú tna'a de Mahlón ma te ndatnanda'a de ji'in Rut ma. Te jiña'a tee ma ja kúni de ja ndakuaan de ñu'ú ma, kovaa masu ndatnanda'a de ji'in Rut ma.

Sani te Booz ma, ni ndakuaan de ñu'ú Mahlón ma te ni ndatnanda'a de ji'in Rut ma. Sani te ni iyo in sayii de te ni ka xnani de i Obed, te ni yo kuu i sa'ya tata Mahlón ma. Te Noemí ma chi ni kuu sii ini xeen ña ja ni kenda sañani ña ma, te maa ña ni yo jito lulu ma. Te ndaka ña'a ñuu Belén ma, ni ka kuu sii ini tna ña, vaa Su'si ma chi ni wa'a ya in suchi yii nuu Noemí ma, sukan-va'a ko koto i ña nuna kuu nija'nu ña ma.

Te Obed ma, ni ja'nu de te ni tnanda'a de te ni iyo in sayii de, te ni xnani de i Isaí, te Isaí ma ni yo kuu yuva David ma. Te David ma chi ni kenda de ni yo kuu de rey ñuu Israel ma.

**79. Samuel ma, ni kenda ja ni yo kuu de in tee ni yo ndatnu'u
ji'in Su'si ma, te ni yo ndaka'an de nuu ñayii Israel ma**

(basado en 1 Samuel 1-3)

Ña'a kúu Ana ma, ni jikan-ta'vi ña nuu Su'si ma ja na kua'a ya in sayii ña

Ni iyo in tee ni yo nani Elcana, te ni iyo de ñu'ú sa'ya tata Efraín ma, te ni iyo uu (2) ñasi'i de. In ña ma nani Ana, te ñatuu kúu koo sa'ya ña, te ni yo kuxii xeen ini ña vaa in-ka ña'a ma chi ni yo jakundee ña'a ña. Te ndaka kuiya ni yo ja'an tee kúu Elcana ma ji'in ñasi'i de ma ji'in sa'ya de ma nuu kátuu ve'e Su'si ma ñuu Silo ma ja ndachiñu'u de ya, te ni yo ja'ni de kiti ni yo ndakua'a de nuu Su'si ma.

In kivi ja ka iyo de ñuu Silo ma, te Ana ma, ni ja'an ña ye'e ve'e Su'si ma te ni jikan-ta'vi xeen ña nuu ya ja na kua'a ya in sayii ña. Te ni skuiso ña ja nuna ndakone'e ya ja jikan-ta'vi ña ma, te ndakua'a ña i nuu ya ja kunukuechi ñukuun i nuu ya ndaka kivi koteku i ma. Te kivi yutnee ma, te kuan no'o Elcana ma ji'in ñasi'i de ma ji'in sa'ya de ma ve'e de ma, sani te masu kua'a-ni te ni ni'i sa'ya Ana ma. Te ni kenda kivi ja ni kâku lulu ña ma, te ni xnani ña i Samuel.

Nuu ni ndondee Samuel ma ja jaxi i ma, te ni ja'an Ana ma ni jan xsia'a ña i ve'e Su'si ma. Te ni xndoo ña i nuu Elí, tee tátnuni nuu sutu ma, te ni jiña'a ña nuu de ja Samuel ma kúu suchi ni jikan ña nuu Su'si ma, te onde kivi yukan te kuenda maa Su'si ma kúu i jiña'a ña. Te Ana ma ni ndakuan-ta'vi ña nuu Susi ma ja ni ndakone'e ya ja ni jikan-ta'vi ña ja kuu sa'ya ña ma, sani te ndaka tna'a Elcana ma kuan nu koo ve'e de ma, kovaa Samuel ma chi ni kendoo i ji'in Elí ma. Te ndaka kuiya ja ni yo ja'an Ana ma ji'in yii ña Elcana ma ve'e Su'si ma, te ni yo yinda'a ña sa'ma jaa Samuel ma.

Ni ka'an Su'si ma nuu Samuel ma

Tee nani Elí ma, ni iyo uu (2) sayii de, in i ma ni yo nani Ofni, te in-ka i ma ni yo nani Finees, te masu nde ni ka yo kandija i ja jin sa'a i sukan tátnuni Su'si ma, vaa ora ni yo jan koo ñayii ma ji'in kiti ka ja'mi i ja ka ndakua'a i nuu Su'si ma, te Ofni ma ji'in Finees ma masu nde ni ka yo ndetu i ja onde jinu kayu ndi'i xe'en ma sana jin kakan i jaku kuñu kiti ma ja jin kaa i, chi ûni ni

ka yo jikan yi'i i nuu ñayii ma nú ni jinu kunu ni ka ja'ni i kiti jin ndakua'a i nuu Su'si ma. Te suni ni ka yo kivi nduu i ji'in ña'a ni ka yo jito ve'e Su'si ma. Te yuva i Elí ma chi ni yo ndonda de nuu i ja sukan ka sa'a i ma, kovaa maa i chi masu nde ni ka yo kandija i ja ka'an de ma. Kovaa Samuel ma chi masu sukan niyo kuu i, vaa maa i chi ni yo kuu ini i ja kandija i ja ká'an Su'si ma.

In kivi te ni ja'an in tee ndákaxtnu'u tnu'u ni wa'a Su'si ma ve'e Elí ma, te ni jiña'a de ja Su'si ma ni tetniñu ña'a ja kuña'a de ja xnaa ya ñayii ve'e Elí ma, vaa maa de ni wa'a tnu'u ja sa'ya de ma chi ñatuu ka sa'a i sukan játna ini Su'si ma. Te suni ni jiña'a de ja tnu'u ya'a chi maa Su'si ma ká'an, te nduu sayii Elí ma jin kúu in-ni kivi.

Te nuu jâ ni kunija'nu Elí ma, te in kivi ka iyo de ve'e Su'si ma, te ni ndoto Samuel ma, vaa ni jiniso'o i ja ka kana ña'a i. Te Samuel ma chi ni jani ini i ja Elí ma kana ña'a, te chukan kúu ja ni ja'an i nuu iyo Elí ma, te sa'a jiña'a i:

—Ya'a iyo sa —kúu i jiña'a i.

Te Elí ma, ni jiña'a de ja masu nde ni kana de i. Kovaa sukan ni kuu uu-ka (2) jichi. Te ja ku-uni jichi ma te Elí ma ni jinitnuni de ja Su'si ma kána Samuel ma, te ni jiña'a de nuu Samuel ja na ndakokuiñi i, te nú ni jiniso'o i ja kána ña'a Su'si ma in-ka jichi, te na ndakone'e i te kuña'a i: “Ka'an ni Su'si, chi niniso'o sa.”

Ni nukavatuu tuku Samuel ma, kovaa sani te ni jiniso'o i ja kána ña'a Su'si ma in-ka tuku jichi, sani te ni ndakone'e Samuel ma sukan ni jiña'a Elí ma, te sa'a ni jiña'a Su'si ma:

—Ndaka ja u'vi ja ni ka'an ri ja ndo'o Elí ma ji'in ñayii ve'e de ma, chi ûni sukan ko kuu. Kuá'an te kuña'a ro nuu Elí ma ja sukan ko kuu, kuechi ja ndaka ja u'vi ka sa'a sayii de ma, te maa de chi visi jini de ja u'vi ka sa'a ka kuu i ma kovaa ñatuu nde ja'nu ndee de ja máko jin sa'a-ka i sukan —kúu ya jiña'a ya.

Te kivi yutnee ma te Samuel ma, yu'u i kuña'a i Elí ma sukan ni ka'an Su'si ma, kovaa Elí ma chi ni xtetuu de Samuel ma ja na ka'an i sukan ni jiña'a Su'si ma, sani te ni jiña'a Samuel ma nuu Elí ma sukan ni jiña'a Su'si ma. Sani te Elí ma, ni jan-ta'vi de ja kuu sa'a maa Su'si ma naxe kúni ya.

Te ni ja'nu-ka Samuel ma, te maa Su'si ma ni yo kaxtnu'u nuu de, te ni yo ka'an de sukan iyo ja ko kuu ma, te ja ni ka yo jini ñayii ma ja ni yo kee sukan ni yo ka'an Samuel ma, te ni ka ndasa'a i kuenda ja in tee ndákaxtnu'u tnu'u wa'a Su'si ma kúu de.

80. Ñayii filisteo ma, ni ka kundee i nuu ñayii israelita ma
(*basado en 1 Samuel 4–7*)

Ne'un kivi yukan, ni ka ndututu ndaka ñayii filisteo ma, te ni ka satu'va i ñayii kuu jin koo ja jin kanaa i ji'in ñayii israelita ma, te ñayii Israel ma suni ni ka satu'va tna i ja jin koo i jin kanaa i ma. Te kivi xinañu'u ni ka kanaa i ma, ni ka kundee ñayii filisteo ma nuu ñayii Israel ma.

Sani te ñayii Israel ma ni ka kene'e i arca Su'si ma ja iyo ve'e ya ma, te ni jan koo ji'in i nuu ka kanaa i ma. Vaa ka jani ini i ja sukan te chindee ña'a Su'si ma ja jin kundee i nuu ñayii filisteo ma. Te ni ka tetniñu i jaku tee ni jan koo ñuu Silo ma, sukan-va'a ki koo de ji'in arca Su'si ma onde nuu ka iyo ñayii Israel ma ja jin kanaa i ma. Te sa'ya Elí ma ja ka kuu de sutu ma ve koo ji'in arca Su'si ma.

Ni ji'i Elí ma ji'in nduu sayii de ma

Sani te ñayii Israel ma, ni ka kanaa tuku i ji'in ñayii filisteo ma, kovaa vitna chi ûni ni ka kundee ñayii filisteo ma nuu ñayii Israel ma. Te ni ka ja'ni i oko uxi mil (30,000) tee israelita ma, ji'in nduu sayii Elí ma. Te ni ka ni'i i arca Su'si ma.

Te nuu ni jini Elí ma ja sukan ni kuu ma, sani te ni kotuu yata de nuu silla núkoo de ma, te ni kuun de xini de te ni ji'i de. Elí ma chi ni yo kuu de tee ni yo ja'nde tniñu ñayii Israel ma uu xiko (40) kuiya.

Ni ka ni'i ñayii filisteo ma arca Su'si ma

Ñayii filisteo ma, ni jan koo i ji'in i arca Su'si ma ini ñuu i ma, te ni ka chinee i ini ve'e nuu iyo tna'a ja kúu su'si i ma. Te kivi yutnee ma, te ñayii filisteo ma ni ka ndani'i i tna'a ja kúu su'si i ma ja ni kotuu nuu ñu'ú ma. Te ni ka ndasunkani i in-ka jichi, kovaa kivi yutnee ma, te ni ka ndani'i i ja ni kotuu tuku tna'a ja kúu su'si i ma, te ni tna'nu xini ni tna'nu nda'a ja kúu su'si i ma. Te ñayii filisteo ma, ni ka jakondee i ka ndo'o ka neni i ja ni kenda koo kua'a xeen tniñi, te suni ni ka kana i ta'a. Sa'a ni ka ndo'o ñayii filisteo ma kuechi ja ni ka ke'en i arca Su'si ma.

Sani te kuan koo ñayii filisteo ma ji'in arca Su'si ma in in ñuu i ma, kovaa ndaka nuu kuan koo i ji'in arca ma chi ni ka

keja'a ñayii ma ka ku'u tna i, te sakuu-nka, saa ni jan koo ñayii filisteo ma nuu tee ka kuu sutu i ma ji'in tee ka jini tnuni ma te ni ka jikan-tnu'u i nuu de nawa jin sa'a i. Te tee ka kuu sutu i ma ji'in tee ka jini tnuni ma ni ka jiña'a de ja jin nduku ñayii ma uu (2) vaca kiti ka iyo sa'ya ti, te jín sasiin de sa'ya ti ma, te suu ti jín koñu'u carreta nuu koxtnee arca Su'si ma, te jín sonee de oro ndeya'vi xeen ja jin skuta'vi de Su'si iya ka kukanu ini ñayii Israel ma, sukan-va'a na kunda'vi ini ya ñayii filisteo ma te ma ndakiti-ka ini ya nuu i.

Ni ndenda arca Su'si ma ñuu Israel ma

Sukan ni ka sa'a ñayii filisteo ma, te ni ka ñu'u maa vaca ma nuu yoxtnee arca ma, te ndita ndita Israel ma kuan nu koo ti, te ñatuu ni ka ndakokuiñi-ka ti nuu ka iyo sa'ya ti ma. Te ni ka jini ñayii filisteo ma ja ndaka sukan ni ka ndo'o i ma chi kuechi ja ni ka ke'en i arca Su'si ma kúu te ni ndakiti ini ya nuu i, masu ja ni kuu sanaa kúu ja sukan ni ka ndo'o ni ka neni i ma.

Ñuu nuu ni ndenda koo vaca ma ji'in arca ma chi ñuu nuu ka iyo sutu Israel ma kúu. Te nuu ni ka jini ñayii ma ja ni ndenda koo vaca ma ji'in arca Su'si ma, te ni ka kusii ini xeen i. Te ni ka ja'ni i vaca ma, te ni ka ndakua'a i ti nuu Su'si ma. Te yutnu ni kuva'a nuu ni yoxtnee arca ma ni ka jatniñu i ja ni ka ja'mi i vaca ni ka ndakua'a i nuu Su'si ma, te ni ka sonee i oro ndeya'vi xeen ma siki in toto kátuu yukan.

Te jaku ñayii ka iyo yukan, ni ka jakonde'ya i ini arca Su'si ma, te ni ndakiti ini ya nuu i ja sukan ni ka sa'a i ma, te ni sa'a ya ja kua'a i ni ka ji'i.

Nuu ni ka jini ñayii ma ja sukan ni kuu ma, te ni ka kuxii ini i, te ni ka jani ini i ja va'a-ka ja ki'in arca Su'si ma in-ka lado. Te ni ka jikan i nuu ñayii ka iyo ñuu Quiriat-jeirim ma ja jín koo i ji'in arca ma, te ni ka kachi ñayii yukan ni jan koo i ji'in arca ma ñuu yukan, te ni iyo i oko (20) kuiya yukan.

Samuel ma ni yo ja'nde tniñu ñayii Israel ma

Nuu ni ji'i Elí ma, sani te ni nukuiñi Samuel ma ja ko kuu de tee ka'nde tniñu ñayii Israel ma. Te ñuu Ramá ma ni iyo Samuel ma, te nuu kuiya nuu kuiya te ni yo ja'an de uni (3) ñuu ka iyo Israel ma ja ni yo ja'nde de tniñu ñayii ma.

Ni ya'a oko (20) kuiya ja ni ndakokuiñi arca ma Israel ma, sana ni ka xndoo ñayii israelita ma ja ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te saa ni ka keja'a i ni ka ndachiñu'u tuku i Su'si ndija ma. Te ni jiña'a Samuel ma nuu ñayii Israel ma ja jin koo i ñuu Mizpa ma. Te nuu ni kenda koo ñayii ma yukan te ni ka ndaka'an ni ka ndakachi i ja u'vi ni ka yo sa'a i nuu Su'si ma, te ni ka ndakuni tnuni i ja masu va'a-ni ni ka yo kuu i ma.

Nani ñayii filisteo ma, ni ka jani ini i ja jin kanaa i ji'in ñayii Israel ma. Te nuu ni ka jini ñayii Israel ma ja ve koo ñayii filisteo ma, te ni ka yu'u i te ni ka jikan i nuu Samuel ma ja kakan-ta'vi de nuu Su'si ma ja jin kuu i, vaa ni ka yu'u xeen i. Te Samuel ma, ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja jin kuu i, te suni ni ja'ni de in ndikachi jaa ja ni ndakua'a de ti nuu Su'si ma.

Te Su'si ma ni ndakone'e ya ja ni jikan-ta'vi de ma, te ni sa'a ya ja ni'i ni'i ni kana savi te ni ka yu'u ñayii filisteo ma. Sani te ñayii israelita ma, ni ka sondikin i ñayii filisteo ma, te ni ka ja'ni i kua'a xeen ñayii ma. Nu u ni ya'a sukan ni kuu ma, te ñayii filisteo ma ni ka iyo maa i ñuu i ma, te ñatuu ni ka kanaa i ji'in ñayii Israel ma jaku tiempu.

81. Ni jani Su'si ma Saúl ma ja ko kuu de rey ñuu Israel ma

(basado en 1 Samuel 8.1–13.2)

Ñayii Israel ma, ni ka jikan i in rey

Nuu jâ ni kunija'nu Samuel ma, te ni ndakani de sa'ya de ma ja jin ka'nde tee ma tniñu ñayii israelita ma, kovaa sa'ya de ma masu ni ka yo ja'nde ndaa tee ma tniñu ñayii ma sukan ni yo kuu maa Samuel ma. Vaa saa su'va ni ka yo tnii de xu'un, te ni ka yo kuji'in de ji'in ñayii ni ka yo wa'a xu'un ma. Chukan kúu ja tee nija'nu ñuu Israel ma, ni jan koo de nuu iyo Samuel ma, te ni ka jikan de nuu Samuel ma ja na sunkani de in tee ko kuu rey, sukan-va'a tatnuni de nuu ñayii israelita ma. Kovaa Samuel ma chi ñatuu ni kendoo ini de, te ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja na chindee ña'a ya, sukan-va'a ni'i ini de naxe sa'a de.

Te Su'si ma chi ni jiña'a ya nuu Samuel ja na sa'a de sukan ka kuni maa ñayii ma. Te suni ni jiña'a ya ja sukan ka kuu ini ñayii ma chi ja ka saxiko i Su'si ma kúu, vaa maa ya kúu rey nuu i ma, te nuna kenda rey ka jikan i ma chi keja'a de ndakan de kua'a xu'un nuu i, te xtetuu de i ja jin satniñu xeen i ja kuu maa de. Te onde ja

ko kuu sukan ma, te jin ndakani ini i naku ni ka jikan i ja koo in rey nuu i ma, kovaa masu nawa kuu jin sa'a-ka i ja ndasama.

Sani te ni ja'an Samuel ma nuu ka iyo ñayii ma, te ni jiña'a de sukan ni jiña'a Su'si ma ja jin ndo'o i nuna jinkuiñi rey ma, kovaa ñayii ma chi ñatuu ni ka kandija i ja ká'an Samuel ma, te su'va ni ka xtetuu i de ja na kani de in rey sukan ka iyo sava-ka ñuu ma.

Samuel ma, ni jani de Saúl ma ja ko kuu de rey ñuu Israel ma

Te suni ni jiña'a Su'si ma nuu Samuel ma nde tee kani de ja ko kuu de rey ñuu Israel ma, te sa'a ni jiña'a ya nuu Samuel ma:

—Yutnee, te visi ora vitna te tetniñu sa nuu ni in tee kúu sa'ya tata Benjamín ma. Te chiso ni aceite ma xini de sukan-va'a kendoo de ja suu de ko kuu rey ñuu Israel ya, te suu de sa'a ja jin kaku ñayii Israel ya nuu ñayii filisteo ma —kúu ya jiña'a ya.

Te sukan ni kuu ja kivi yutnee ma, te ni kenda Saúl ma nuu iyo Samuel ma, te jikan-tnu'u de nú ñatuu nde ni jini Samuel ma burru ni ka ski'in de ma, sani te ni kaxtnu'u Su'si ma nuu Samuel ma ja tee ni kenda ve'e de ma ko kuu xinañu'u rey ñuu Israel ma. Te Samuel ma, ni jiña'a de nuu Saúl ma ja já ni ka ndenda koo burru ndanduku de ma, te ni ka'an de tee ma ja jin kaa de xita, vaa kivi yukan ka ndachiñu'u de Su'si ma.

Sani te ni jan koo nduu de nuu iyo altar ma. Te yukan, te ni wa'a Samuel ma kuñu vava'a-ka ma ni jaa Saúl ma. Sani te ni jiña'a de ja na ndoo Saúl ma ve'e de ma. Te kivi yutnee ma, te nduu de ni ka ke koo yu'u ñuu ma, te yukan, te ni chiso Samuel ma aceite xini Saúl ma, te ni jiña'a de ja Saúl ma ko kuu rey ñuu Israel ma. Te suni ni jiña'a de nuu Saúl ma ndaka ja ko kuu nuu de maa kivi yukan, te ni yo kuu ndaka sukan ni jiña'a Samuel ma.

Kivi yukan te maa Su'si ma ni wa'a tnu'u ya ma nuu Saúl ma, sukan wa'a ya tnu'u ya ma nuu tee ka ndakaxtnu'u tnu'u ya ma, te ni chindee ya de ja sa'a de ja va'a ma. Te nuu ni ndenda Saúl ma ve'e de ma, te ñatuu ni ndakani de nuu tna'a de ma ja ni jiña'a Samuel ma ja suu de ko kuu rey ñuu Israel ma, yika-ni ja ni ndakani de ja ni kaxtnu'u Samuel ma ja já ni ndenda koo burru ndánduku de ma.

Saúl ma ni yo kuu xinañu'u rey ñuu Israel ma

Sani te Samuel ma, jiña'a de nuu ndaka ñayii Israel ma ja jin ndatna'a i ñuu Mizpa ma, te yukan jin ndanduku i na in ko kuu rey ñuu Israel ma. Te ni ka chu'un de suerte, te ni kani ja sa'ya tata Benjamín ma ko kuu rey ma, te suni ni kani ja Saúl ma ko kuu rey ma. Te nuu ni ka ndanduku de Saúl ma, te ni ka ndani'i de tee ma ja yine de ne'un ndatniñu ma chu'u de, te ni ka ndene'e de tee ma.

Sani te Samuel ma, ni ka'an de nuu ñayii ma sukan iyo ja ko kuu in rey ma, te ni tee de ndaka in nuu tutu te ni tava'a de ve'e Su'si ma. Te nuu ni jinu ma, te ni ndakuan-ta'vi de nuu ñayii ma, te kuan nu koo i ve'e i ma. Te suni kuan no'o tna Saúl ma ve'e de ma, kovaa kua'an de ji'in jaku soldado israelita ma.

Te ni ya'a visi in yoo, te ñayii moabita ma ni ka kuni i ja jin kanaa i ji'in in ñuu Israel ma. Te ja ni jini Saúl ma, te ni ndaxtutu de soldado de ma, te Su'si ma ni chindee ña'a, te ni kundee de ja ni kaku ñuu ma. Te kivi yukan, ñayii Israel ma, ka kuni i ja jin ka'ni i ndaka ñayii ñatuu ka kuni ja ko kuu Saúl ma rey ma nkuu ma, kovaa Saúl ma chi ñatuu ni kachi de ja jin ka'ni i ñayii ma, vaa ni chindee ña'a Su'si ma kivi yukan.

Sani te ndaka ñayii Israel ma kuan koo ñuu Gilgal ma, te yukan ni ka ja'ni i jaku kiti ni ka ndakua'a i nuu Su'si ma. Te suni ni ka sa'a i in viko ja ni jakoxtnee corona ma xini Saúl ma ja ko kuu de rey ma. Te ni ka iyo sii ini xeen ndaka ñayii ma kivi yukan.

Samuel ma, ni xndoo de nuu nda'a Saúl ma ja suu de tatnuni nuu ñayii Israel ma

Nani ka iyo ñayii ma Gilgal te ni ndaka'an ni ndakachi-ka Samuel. Te xinañu'u ni jiña'a de nuu maa ñayii ma ja na jin ndaka'an i nú iyo in kuechi maa de, nú nawa ñatuu ni sa'a va'a de, kovaa ndaka ñayii ma ni ka ndaka'an ja masu nama uun ni xnda'vi de ni-in ñayii. Sani te ni ndaka'an de nuu ñayii ma ndaka ja vii ja va'a ni sa'a Su'si ma ja jin kuu tna'a de ñayii jana'a-ka ma. Te suni ni ndaxndaku de nuu ñayii ma sukan ni ndene'e ña'a Su'si ma Egipto ma ji'in sukan ni sa'a ya ja ni ndakua'a ya ñu'ú nuu ka iyo de vitna ma.

Te suni ni ndakuña'a de nuu ñayii ma sukan kua'a jichi ni ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ja sukan ka kuu

maa i ma, chukan kúu ja ni wa'a Su'si ma tnu'u ja jaku jichi chi ni ka kundee ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma ora ni ka yo kanaa i ma. Te suni ni ndakuña'a de nuu ñayii ma ja ndaka jichi ni ka yo ndakani ni ka yo ndaka'vi ini i te ñatuu ni ka yo ndachiñu'u-ka i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ora ni ka yo jikan-ta'vi i nuu ya ja na chindee ña'a ya ma, chi ni yo chindee ña'a ya te ni ka yo kaku i.

Te ni ndakuña'a de nuu ñayii ma ja masu va'a-ni ni ka sa'a i ja ni ka jikan i in rey ma, kovaa vitna te jiña'a de nuu ndaka ñayii ma ji'in nuu rey ma ja na jin kona'a i ja jin kandija i ndaka sukan tátunni Su'si ma. Te sandi'i-nka, te ni jiña'a Samuel ma ja kakan-ta'vi de ja jin kuu ndaka ñayii ma.

Sani te rey Saúl ma ni kaji de uni mil (3,000) soldado sukan-va'a jin koo de ji'in Saúl ma ji'in sa'ya de Jonatán ma, sani te ndaka ñayii ma, kuan nu koo i ve'e i ma.

82. Ni saso'o rey Saúl ma nuu Su'si ma, te ni jiña'a ya ja masu ko kuu-ka de rey

(basado en 1 Samuel 13.3–15.35)

Ni ya'a jaku tiempu, te ñayii filisteo ma, ni ka ndaxtutu i kua'a xeen soldado, te ni ka satu'va i ja jin kanaa i ji'in ñayii Israel ma. Te rey Saúl ma ji'in soldado de ma, ka iyo de ñuu Gilgal ma ka ndetu de ja kenda Samuel ma sukan-va'a ka'ni de jaku kiti ndakua'a de nuu Su'si ma.

Samuel, ni jiña'a de nuu Saúl ma ja na kondetu ña'a de uja (7) kivi, kovaa kivi ku-uja ma, te ñatuu kenda-ka Samuel ma, te jaku ñayii Israel ma chi sani te kuan nu koo i. Chukan kúu ja sani te maa rey Saúl ma ni ja'ni kiti ma, te ni ndakua'a de ti nuu Su'si ma.

Masu na'a-ni ja sukan ni sa'a de ma, te ni kenda Samuel ma, te nuu ni jini de ja sukan ni sa'a rey ma, te ni ndakiti xeen ini de, te ni jiña'a de nuu Saúl ma ja kuechi ja sukan ni sa'a maa de ma, te Su'si ma chi ndanduku ya in-ka tee ja ko kuu de rey ñuu Israel ma. Sani te kuan no'o Samuel ma ve'e de ma.

Ni ja'ni Jonatán ma kua'a soldado filisteo ma

Ni ka ke koo Saúl ma ji'in soldado de ma ñuu Gilgal ma, te ni ka jakituu tu'va de nuu jin kanaa de ma. Te Jonatán, sa'ya Saúl ma, ji'in suchi jito ndaka ndatniñu jatniñu i ja ja'an i jan

kanaa i ma, ni jan koo i ichi yuku ma in nuu ka jito soldado filisteo ma, te Jonatán ma chi kúni i ja chindee ña'a Su'si ma ja jin ka'ni i soldado filisteo ma. Te kúni i ja kaxtnu'u Su'si ma nuna chindee ña'a ya te na sa'a ya ja jin kua'a soldado filisteo ma tnu'u ja kenda koo i onde nuu ka iyo de ma.

Te ni chindee ña'a Su'si ma, te ni ka wa'a soldado filisteo ma tnu'u ja ni kenda koo i onde nuu ka iyo de ma, te maa ya ni chindee ña'a ja ni ka ja'ni i soldado filisteo ma. Sani te ndaka soldado filisteo ma, ni ka yu'u de, te ya'a yukan ni ka jinu de, vaa ñatuu ka ni'i ini-ka de nawa jin sa'a de.

Te kuu-ni ni jini Saúl ma ja sukan kúu ma, te kua'an de ji'in soldado de ma sukan-va'a jin chindee tna'a de. Te kivi yukan chi ni chindee xeen ña'a Su'si ma te ni ka ja'ni de kua'a xeen soldado filisteo ma.

Sukan ni skuiso Saúl ma

Te kivi yukan, sa'a ni ka'an rey ma: “Vitna chi ñatuu na in koo kaa xita onde nú ni ka kundee o nuu ñayii ñatuu ka kunimani nuu o a, te nú na in na kaa xita te ja u'vi koo siki i.” Te ndaka soldado ma ni ka jiniso'o sukan ni ka'an Saúl ma, te ni-in de ñatuu ni jaa xita kivi yukan, visi ka kokon xeen de ma. Te ichi nuu ni ka ya'a de kuan koo de ma, te ndakaa in yoko te ñu'u nduxi ti, te ni-in de ma ñatuu ni kusaa ini ja kototnuni de nduxi ma, yika ja Jonatán ma-ni ni jaa, vaa maa i chi ñatuu ni jiniso'o i sukan ni ka'an yuva i ma. Te ni ke'en i jaku nduxi ma te ni jaa i.

Te kúni Saúl ma ja jin koo de jin kanaa tuku de ji'in ñayii filisteo ma jakuaa yukan. Te sutu ma, ni jikan-tnu'u de nuu Su'si ma nú jin koo de jin kanaa de ji'in ñayii filisteo ma xi ña'a, kovaa Su'si ma, masu ni ndakone'e ya, vaa kuechi ja ni jaa Jonatán ma jaku nduxi ma. Sani te ni ka chu'un de suerte sukan-va'a jin kuni de nde in ñatuu ni sa'a sukan ni tatnuni Saúl ma, te ni ndatuu ja Jonatán ma kúu i. Te Saúl ma chi ûni iyo de ja ka'ni de i visi sa'ya maa de kúu i, kovaa ndaka tee Israel ma, ka jiña'a de ja máko sa'a de sukan, vaa Jonatán ma kúu suchi ni keja'a ni ja'ni soldado filisteo ma. Sukan ni ka jiña'a de, te ni kaku Jonatán ma ja ñatuu ni ji'i i.

Te Saúl ma ni ni'i-ka de tnu'u ndee tnu'u ndatnu. Te ni kukua'a-ka soldado neva'a de, te ni ka kanaa de ji'in ndaka ñayii

ñatuu ka kunimani nuu Israel ma te ni ka kundee de, kovaa ñayii filisteo ma chi kua'a-ka jichi ni ka kanaa-ka de ji'in i.

Su'si ma, ni tatnuni ya nuu Saúl ma ja ka'ni de ñayii amalecita ma

Te ni ya'a jaku kivi, te sa'a ni jiña'a Samuel ma nuu Saúl ma:

—Su'si ma chi kúni ya ja ka'ni ni ndaka ñayii amalecita ma, ji'in ndaka kiti i ma, vaa kúni ya ja ndaka i jin kúu —kúu de jiña'a de.

Sukan ni sa'a ya sukan-va'a jin ndo'o jin neni maa ñayii amalecita ma, vaa kuechi ja ichi ve koo ñayii Israel ma Canaán ma ja ni ka nde koo i Egipto ma, te ni ka jasi ña'a ñayii amalecita, te ni ka kanaa i. Chukan kúu ja ni tatnuni Su'si ma ja ni ndaxtutu Saúl ma soldado de ma te ni ja'an de ja ni kanaa de ji'in ñayii amalecita ma. Te ni ka kundee de nuu ñayii yukan, te ni ka ja'ni de ndaka i, yika-nka ja rey ma-ni ni ka tñii teku de te kuan koo de ji'in tee ma. Te ñayii Israel ma ni ka ja'ni i ndaka kiti nda'vi-ka ka ndaa ma, te ni ka xndoo i kiti vava'a-ka ka ndaa ma.

Samuel ma, ni ndonda de nuu Saúl ma

Su'si ma, ni jiña'a ya nuu Samuel ma ja Saúl ma chi ñatuu kandija de sukan tátnuni ya ma, te ndákani ini ya ja ni jani ya de ja ko kuu de rey ma. Sani te Samuel ma, ni jan nu nduku de Saúl ma. Te ni ndani'i de tee ma onde ñuu Gilgal ma, te Saúl ma, sa'a jiña'a de nuu Samuel ma:

—Ni sa'a sa sukan ni tatnuni Su'si ma —kúu de jiña'a de.

Kovaa sa'a ni ndakone'e Samuel ma:

—Te nú sukan ni sa'a ni, ¿nava'a jiniso'o sa ja ka nda'yu kiti ma? —kúu de jiña'a de.

Te sa'a ni ndakone'e Saúl ma:

—Vaa ni ka kaji sa kiti va'a-ka ñuu yukan ja jin ndakua'a o ti nuu Su'si ma, kovaa ndaka-ka ti ma chi ni ka ja'ni sa ti —kúu de jiña'a de.

Sani te sa'a ni ndakone'e Samuel ma:

—Ja ni kuu jakuaa ma, te ni ka'an Su'si ma nuu sa ja masu ko kuu-ka ni rey, vaa ñatuu ni sa'a ni sukan ni tatnuni ya ma. Vaa ni ka'an ya nuu ni ja ka'ni ni ndaka ñayii ma ji'in ndaka kiti ma, kovaa maa ni chi ni xndoo ni jaku-ka ti —kúu de jiña'a de.

Te sa'a ni ndakone'e Saúl ma:

—Kovaa saña chi ni kandija sa sukan ni tatnuni Su'si ma, te ni ja'an sa te ni kanaa sa ji'in ñayii amalecita ma, te ni ja'ni sa ndaka i, te ni tnii teku sa rey ñuu i ma, te ñayii a chi ni ka kaji i jaku-ni kiti va'a-ka ka ndaa ma te ve koo i ji'in ti ja jin ndakua'a i ti nuu Su'si ma —kúu de jiña'a de.

Te sa'a ni jiña'a Samuel ma:

—Ja va'a-ka kúu ja kandija o ja ká'an Su'si ma sana ja ndakua'a o kiti nuu ya ma. Ja kanuu xeen-ka kúu ja sa'a o tna'a ja tátnuni ya ma. Vaa nuu Su'si ma chi inuu-ni kúu ja ma sa'a o sukan tátnuni ya ma ji'in ja ndachiñu'u o tna'a ja masu Su'si ka kuu ma ji'in ja kukanu ini o ja tasi ma. Ja sukan ni sa'a ni ja ñatuu ni kandija ni sukan ni tatnuni ya ma, te ma kua'a-ka ya tnu'u ja ko kuu ni rey —kúu de jiña'a de.

Sani te Saúl ma, ni yu'u xeen de, te jiña'a de Samuel ma ja na sakanu ini ña'a tee ma, kovaa Samuel ma chi jiña'a de ja Su'si ma chi masu sukan kúu ñayii ma kúu ya ja ndaxsama ya ja ni ka'an ya ma, te kuiti ndakani ya in-ka tee ja ko kuu de rey. Sani te maa Samuel ma ni ja'ni rey amalecita ma, te ni jinu, sani te kuan no'o de ve'e de ma. Sani te kuan no'o tna Saúl ma ve'e de ma, te onde kivi yukan te ñatuu kuiti ni ka jini tna'a-ka de ji'in Samuel ma. Te Samuel ma chi ni kuxii xeen ini de ja masu ko kuu-ka Saúl ma rey.

83. Ni ka'an Su'si ma ja David ma nduu rey ñuu Israel ma

(basado en 1 Samuel 16.1-13)

Te ni ya'a in kivi ja ni kuu sukan ma, te ni jiña'a Su'si ma nuu Samuel ma ja máko kuxii-ka ini de ja sukan ni kuu ji'in Saúl ma, te ni tatnuni ya ja ki'in de te chiso de aceite xini tee ndakani ya ja nduu de rey ñuu Israel ma. Ni tatnuni ya ja ki'in de ñuu Belén ma te chiso de aceite xini in sayii tee kúu Isaí ma, ja kúu de sa'ya tata Judá ma.

Te kua'an Samuel ma ñuu yukan. Te nuu ni jini de sayii xinañu'u Isaí ma ja sukun i te vivii kaa i ma, te ni jani ini de ja kuiti suchi yukan kúu i, kovaa sa'a ni jiña'a Su'si ma nuu de:

—Masu suchi ya'a kúu i visi ka'nu sukun i te vivii kaa i. Ñayii a chi yika-ni ja nde'ya i sukan kaa ñayii ma, kovaa saña ja kúu sa Su'si a chi jini sa sukan kúu ñayii ma onde ini anua i ma, te chukan kúu ja kanuu-ka —kúu ya jiña'a ya.

Sani te Isaí ma, ni kana de ndi-in ndi-in-ka sa'ya de ma, kovaa Su'si ma chi ni jiña'a ya nuu Samuel ma ja ni a in suchi yukan kúu suchi ndánduku ya ma. Sani te Samuel ma, ni jikan-tnu'u de nuu Isaí ma nú suchi yukan-ni ka kuu sa'ya de ma, te ni jiña'a Isaí ma ja iyo-ka in-ka suchi lule-ka te iyo i onde yuku ma jito i kiti de ma. Te ni jiña'a Samuel ja na jin ndakana de i ndíi i ve'e de ma. Te nuu ni ndenda David ma, te sa'a ni jiña'a Su'si ma nuu Samuel ma:

—Suchi ya'a kúu suchi ndánduku sa ma, chiso ni aceite a xini i —kúu ya jiña'a ya.

Sani te Samuel ma ni chiso de aceite ma xini David ma, te ka nde'ya ndaka ñani i ma. David ma chi vivii kaa i, te jito ndee jito ndatnu i, te jito sii ini i. Te onde kivi yukan te ni iyo Xtumani Su'si ma ji'in David ma. Sani te kuan no'o Samuel ma ve'e de ma onde ñuu Ramá ma.

84. David ma ni tee arpa ma ja koo va'a Saúl ma

(basado en 1 Samuel 16.14-23)

Ja sukan ni xndoo Su'si ma Saúl ma te ñatuu ni chindee-ka ya de ma, te tachi ma ni yo kii i ni yo xndo'o i de. Te ni ka jiña'a ñayii ka jinukuechi nuu Saúl ma ja na tatnuni de te jín nduku ñayii ma in tee kúu tee arpa, sukan-va'a ora kii tachi ma ja xtna'a i de ma te nuna koniniso'o de yaa ma chi chindee ña'a i ja nduu sii ini-ka de. Te in tee jinukuechi nuu de ma ni jiña'a ja David sa'ya Isaí ma chi kúu tee i arpa ma, sani te ni kana rey ma David ma. Te sukan te ndaka jichi ni yo kii tachi ma ja xtna'a i rey ma, te ni yo tee David ma arpa ma.

Te rey ma chi ni jatna ini de sukan kúu David ma, te ni yo kukanu ini de i, te ni kenda kivi ja ni sacargu de i ja ko koto i te kondiso i ndaka ndatniñu jatniñu de ja ja'an de jan kanaa de ma.

85. David ma, ni ja'ni i in soldado ka'nu sukun, tee filisteo ma

(basado en 1 Samuel 17.1-18.5)

Goliat ma, ka'an yichi de ñayii Israel ma

In kivi te ñayii Israel ma ka kanaa i ji'in ñayii filisteo ma, te nduu jichi i ka iyo yuku ma, te ka iyo tu'va kuiti i ja jin kanaa i. Sani te ni kee in soldado tee filisteo ma, te jiña'a de ja masu nde ka jiniñu'u soldado israelita ma. Te tee ya'a chi sukan uni (3) metro

sukun de, te îyo kaa ja ne'nu de ja jasi ña'a i ma, te îyo kaa in espada ka'nu yinda'a de, te Goliat nani de.

Te káyu'u káyu'u de jiña'a de nuu ñayii israelita ma ja na jin kaji i in tee Israel ma ja kanaa de ji'in Goliat ma, te nuna kundee Goliat ma, te ñayii filisteo ma jin tatnuni nuu ñayii Israel ma, kovaa nuna kundee soldado israelita ma chi ñayii Israel ma jin tatnuni nuu ñayii filisteo ma. Kovaa ndaka soldado Israel ma, ka yu'u ka yu'u-nka de, te ni-in soldado ma ñatuu ni kee ja kanaa de ji'in Goliat ma.

David ma, jiña'a i ja maa i kanaa ji'in Goliat ma

Te ndinuni ñani java'a-ka David ma ka yinee ne'un soldado rey Saúl ma, te David ma, ni kendoo i jito i ndikachi neva'a yuva i ma. Te in kivi te ni jiña'a Isaí ma nuu sa'ya de David ma ja na ki'in i jín koto i naxe ka iyo ñani i ma, te suni na kinda'a i jaku ndeyu ja jin kaa ñani i ma.

Te nuu ni kenda David ma yuku nuu ka yinee soldado ma, te jâ ni kuu vi'i-ka in yoo ja yikuu Goliat ma xtna'a de soldado Israel ma ndi-kivi ndi-kivi. Te ja ni jini David ma, te sa'a ni ka'an i:

—¿Tee yukan, na in kuu de ja ká'an yichi de ja jin kuu ñayii ka kuu ñuu Su'si ma? —kúu i jiña'a i.

Sani te jiña'a i ja maa i kanaa ji'in Goliat ma.

Te ja ni jini Saúl ma sukan jani ini David ma, te ni kana de i, te sa'a jiña'a de:

—Ro'o, masu kuu kanaa ro ji'in tee yukan. Vaa in soldado kúu de te jâ jini xeen de naxe kanaa de, te ro'o chi in suchi jaa-ni kúu ro —kúu de jiña'a de.

Kovaa David ma, sa'a ni ndakone'e i:

—Saña chi ndikachi neva'a yuva sa ma jito sa, te jâ ni kuu ja'ni sa ndika'a, ji'in oso ora ka kenda koo ti te ka kúni ti ja jin tnií ti ndikachi sa ma, te ora kúu sukan ma chi maa Su'si ma ni yo jito ña'a, te ja sukan ni yo jito ña'a ya ma chi kukanu ini sa ya ja maa ya ko koto ña'a ja kanaa sa ji'in tee ya'a —kúu i jiña'a i.

David ma, ni ja'ni i Goliat ma

Sani te masu nawa ni ka'an-ka rey ma, te yika-nka-ni ja ni wa'a de ja jatniñu maa de ora ja'an de ja kanaa de ma. Sani te ni jakone'nu David ma kovaa kunini ini i vaa masu nama uun

jatniñu i ma, te ni tava i. Sani te ni ja'an i yute ma, te ni nduku i u'un (5) yuu lii lii, te ni chunee i nuu murrali i ma, te kua'an i ichi nuu iyo Goliat ma sukan-va'a kanaa i ji'in de, te masu nawa yinda'a-ka i nú masu a yika-ni ja yo'o nchuu i ma-ni.

Te nuu ni jini Goliat ma ja kua'an David ma, te ni jakundee de i. Kovaa David ma chi sa'a ni jiña'a i:

—Ndijin chi kúkanu ini ni yuchi kúu espada ni a ja kanaa ni, kovaa saña chi kúkanu ini sa Su'si ndija iya ka chiñu'u sa ma, te vitna, te jin kuni ndaka ñayii ñuu ñayivi a ja Su'si ndija ma chi chindee ya ñayii Israel a —kúu i jiña'a i.

Sani te Goliat ma, kua'an de ichi nuu iyo David ma, te David ma suni kuan tu'va i de, sani te ni tava kunu i in yuu nuu murrali i ma, te ni chunee kunu i nuu yo'o nchuu i ma, sani te ni skuiko i, te ni xsiaa i kua'an. Te nda-ndaa maa tnee Goliat ma ni kaki'i, te ni kotuu-ni de, sani te jinu David ma ni ja'an i nuu katu Goliat ma, te ni tava i espada de ma, te ni ja'nde i xini de ma.

Sani te ni ka yu'u xen-xeen soldado filisteo ma, te ni ka ndakunu de kuan nu koo de. Kovaa soldado Israel ma ni ka sondikin-ka de tee ma onde ini ñuu ma, te ni ka ja'ni de kua'a xeen tee ma.

Te nuu ni jini Saúl ma ja sukan ni kuu ma, te ni jiña'a de Abner tee tátnuni nuu soldado ma ja na jin kueba de David ma. Te Abner ma, ni sa'a de sukan ni jiña'a rey ma. Te nuu ni kenda David ma nuu rey ma, te yinda'a i xini Goliat ma. Te rey Saúl ma, ni jikan-ta'vi de nuu David ma ja na kendoo i nuu iyo de ma. Sani te Jonatán sayii Saúl ma, ni ka ketna'a xeen ini i ji'in David ma. Te ni skuta'vi i in espada David ma.

Te onde kivi yukan, te ni keja'a rey ma tétniñu de David ma nuu jin koo i jin kanaa i ma. Te va'a xeen-ni kanaa David ma, sani te ni jani Saúl ma i ja ko kuu i suchi tátnuni nuu soldado ma. Te ndaka ñayii ma ka kusii ini xeen ja sukan kundee David ma nuu jan koo i ka kanaa i ma, te onde tee ka ndanuu-ka nuu rey Saúl ma ka kusii ini.

86. Te rey Saúl ma, ni kukueñu ini de nuu David ma, te ndúku de ja ka'ni de tee ma

(basado en 1 Samuel 18.6–20.42)

In kivi te ni ndenda David ma ja ni ja'an de ni jan kanaa de ji'in ñayii filisteo ma, te ni ja'ni de kua'a xeen i, te ni ka ke koo ña'a

Israel ma, te ka kandava ka kandita ña ka jita ña ni jan koo ña ni ka jan nu tna'a ña soldado ma. Te sa'a ka'an ja ka jita ña ma:

—Saúl ma, ni ja'ni de mil (1,000) ñayii ñatuu ka kunimani nuu de ma, te David ma, ni ja'ni de uxi mil (10,000) ñayii ñatuu ka kunimani nuu de ma —sa'a ka jita ña.

Te nuu ni jiniso'o Saúl ma, te ni ndakiti xeen ini de, vaa jani ini de ja ñayii ma chi masu kua'a-ni te jin ndakani i David ma ja ko kuu de rey. Te onde kivi yukan te ñatuu ni kukanu ini-ka de David ma.

Saúl ma, ndúku de ja xnaa de David ma

Te kivi yutnee ma ni jakondee tuku tachi ma xtna'a i Saúl ma, te ni ja'an tuku David ma, te ni tee de arpa ma ja kuu Saúl ma, kovaa Saúl ma, yinda'a de in lanza te ni skana de uu (2) jichi nuu iyo David ma, kovaa masu nawa ni kuu David ma, vaa ni jan ndiyo de te ñatuu ni kaki'i de.

Te ni jini Saúl ma ja Su'si ma chi iyo ya ji'in David ma te chíndee ya de, te masu nde chindee-ka ya maa Saúl. Sani te ni keja'a yu'u Saúl ma David ma, te ni jani de David ma ja ko kuu de tee tátnuni nuu soldado ma, te ndetu de kóto xi ma jin ka'ni ña'a ñayii filisteo ma. Kovaa David ma chi ndaka nuu ni yo ja'an de ja jin kanaa de ma chi ndimaa ni yo kundee de, vaa Su'si ma ni iyo ji'in de, te ni yo chindee ña'a ya ja ni yo kundee de ma. Te Saúl ma vi'i-ka ni yu'u de David ma, vaa ndaka ñayii israelita ma ka kutoo David ma.

Sani te ni jani ini Saúl ma sukan sa'a de sukan-va'a xnaa de David ma. Mical ma kúu sasi'i Saúl ma suchi lule-ka, te kúu ini i nuu David ma, te ni jiña'a Saúl ma nuu David ma ja kuu tnanda'a de ji'in sasi'i Saúl ma. Te ni sacargu Saúl ma tee ka jinukuechi nuu de ma, ja na jin nduku de ja jinu ini David ma ja tnanda'a de ji'in sasi'i Saúl ma. Te David ma chi ñatuu nde kúni de nkuu, kovaa ni ka jiña'a tee ka jinukuechi nuu Saúl ma ja masu nawa jikan rey ma, nú masu ja na ka'ni de in ciento-ni ñayii filisteo ma te kuu tnanda'a de ji'in Mical ma. Vaa jani ini Saúl ma ja sukan, te jin ka'ni tee filisteo ma David ma, te sukan, te xnaa de David ma, vaa ñatuu kunimani de nuu tee ma.

Te David ma ni jan-ta'vi de sukan ni jiña'a rey ma, te ni ja'an de ni jan ka'ni de uu ciento (200) ñayii filisteo ma. Sani te David ma ni tnanda'a de ji'in Mical ma. Te Saúl ma chi vi'i-ka ni ndi ini de te

yu'u de David ma, vaa ni jini de ja sasi'i de ma chi kúu ini ndija i nuu David ma, te Su'si ma chi chindee ña'a ya te va'a-ni ka kuu David ma ji'in Mical ma.

Jonatán ma, chindee i David ma

Sani te Saúl ma, ni jani ini de ja ûni ka'ni de David ma, te ni jiña'a de nuu ñayii ve'e de ma ji'in nuu ñayii ka jinukuechi nuu de ma sukan jani ini de ma. Kovaa sayii de Jonatán ma, ja ka ketna'a ini i ji'in David ma, ni kaxtnu'u i nuu David ma sukan jani ini yuva i ma. Sani te Jonatán ma, ni ka'an i ji'in yuva i ma te ni jiña'a i de ja máko ka'ni de David ma vaa masu na ja u'vi sa'a de. Sani te ni ka'an Saúl ma ja masu ka'ni de David ma. Te sukan, te ni yituu-ka David ma, te ni yo jinukuechi-ka de nuu Saúl ma ja ni yo yinee de nuu soldado ma, te ni jan koo de ni ka kanaa de ji'in ñayii filisteo ma, te ni ka kundee de nuu ñayii yukan.

David ma, jinu ndee de nuu Saúl ma

Sani te ni xtna'a tuku tachi ma Saúl ma, te ni ja'an tuku David ma, te ni tee de arpa ma ja kuu rey ma. Kovaa rey ma chi ni skana tuku de lanza yinda'a de ma nuu iyo David ma ja ka'ni de tee ma kúni de. Kovaa ñatuu ni kaki'i David ma, ni kaku David ma nuu Saúl ma, te kuano'o de ve'e nuu iyo de ji'in ñasi'i de Mical ma, sani te ñasi'i de ma, ni xtu'va ña de ja na kunu de ki'in de, nú ña'a te jakuaa yukan chi ka'ni ña'a yuva ña ma. Te Saúl ma chi jâ ni tatnuni de nuu tee ka jinukuechi nuu de ma ja na jin ko koto yu'u de ve'e nuu iyo David ma. Kovaa Mical ma chi ni nune'e ña David ma ichi ventana ma, te ni jinu de, te maa ña chi ni satu'va ña nuu jito ka kixi ña ma, te ni jakin-tuu ña in sundu, te ni jasi vivii ña soo ma sukan-va'a kona'a ja maa David ma kátuu.

Sani te tee ka jinukuechi nuu Saúl ma, ni ka kivi koo de ve'e ma ja jin koo de ji'in David ma, kovaa Mical ma, jiña'a ña ja masu iyo sii ini David ma te katu de. Te nuu ni jini Saúl ma ja ni xnda'vi ña'a Mical ma, te ni ndakiti xeen ini de, te ni ndonda xeen de nuu ña. Kovaa maa ña chi ni xnda'vi ña yuva ña ma, te sa'a ni jiña'a ña:

—Vaa ni ka'an David ma ja nú ma chindee sa de ja kaku de ma chi ka'ni ña'a de —kúu ña jiña'a ña.

Te kua'an David ma, te ni jan koto de Samuel ma, te ni ndakani de nuu tee ma sukan ni ndo'o de ma. Saúl ma chi ûni ni ndanduku nda'a de David ma, kovaa ñatuu ni ndani'i de tee ma.

Ni ka ndatna'a David ma ji'in Jonatán ma

Sani te David ma, ni ja'an de nuu iyo Jonatán tee ka ketna'a ini ji'in de ma, te sa'a ni jikan-tnu'u de:

—¿Nava'a ndákiti ini yuva ro ma nuu ri? —kúu de jiña'a de.

Te sa'a ni ndakone'e Jonatán ma:

—Masu ndija, masu nde ndakiti ini yuva ri ma —kúu i jiña'a i.

Kovaa David ma sa'a ni jiña'a de:

—Ja ndaa kúu ja ndákiti ini yuva ro ma nuu ri, kovaa kuechi ja ka ketna'a ini o a, te ñatuu ka'an de nuu ro ja ndakiti ini de nuu ri —kúu de jiña'a de.

Te ni jikan-ta'vi de nuu Jonatán ma ja na ki'in de jín koto de, nú ndakiti ndija ini Saúl ma nuu David ma, te na kí de ki ndikani de nuu David ma. Te ni skuiso Jonatán ma ja sa'a de sukan ni jikan David ma, te kua'an de kuan koto yu'u de nde a kúu ja jani ndija ini yuva de ma. Te ni jini Jonatán ma ja yuva de ma chi ñu'u ini de ja ka'ni de David ma. Sani te ni nduku Jonatán naxe sa'a de ja ñatuu na in kuni te kua'an de kuan nu kani de nuu David ma. Te visi sa'a kúu ma, kovaa nduu de ma chi ni ka skuiso de ja jin ketna'a ini de te jin ko koto de tna'a ndi-in ndi-in de ma. Sani te kua'an David ma, te ni ndasa'a de cuenta ja kuu-ka ja kunu de sukan-va'a ma ni'i ña'a Saúl ma ja ka'ni ña'a de.

87. David ma, jinu ndee de nuu rey Saúl ma, te ka ndikin tna'a de ji'in jaku ñayii

(basado en 1 Samuel 21–23)

David ma, ni ka ndatna'a de ji'in sutu nani Ahimelec ma

Nuu ni jinu ndee David ma nuu Saúl ma, te ni ja'an de nuu iyo sutu nani Ahimelec ma, te ni jikan de xtatila ja jin kaa de. Te Ahimelec ma chi kua'an-nka ini de nava'a maa in-ni David ma ni kenda ma, te ni jikan-tnu'u de nava'a maa in-ni David ma kua'an, te David ma chi ni xnda'vi de Ahimelec ma te jiña'a de ja maa rey Saúl ma ni tetniñu ña'a.

Sani te Ahimelec ma, jiña'a de nuu David ma ja yika-ni ja xtatila ni ka yoxtnee nuu mesa Su'si ma neva'a de. Te xtatila yukan chi yika-ni ja sutu ma kuu jin kaa, kovaa Ahimelec ma chi ni wa'a de xtatila ma nuu David ma sukan-va'a ki'in ji'in de, te jin kaa de ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma.

Sani te David ma ni jikan-tnu'u de nuu Ahimelec ma nú ñatuu na in yuchi kúu espada xi in lanza neva'a de, te Ahimelec ma chi ni wa'a de David ma yuchi kúu espada ja ni yo kuu kuenda Goliat ma. Sani te ni ke'en David ma ndaka ja ni wa'a Ahimelec ma, te ni kee de ñuu Israel ma te kua'an de.

Ni ndaxtutu David ma jaku soldado

Ni iyo David ma jaku kivi ñuu Gat ma, ja kúu i ñuu ñayii filisteo ma, sani te kua'an de in yavi nuu nani Adulam ma. Te nuu ni ka jini tna'a David ma ja yukan iyo de ma, te ni jan koo i ni ka ndatna'a i ji'in de. Te kua'a tee ñatuu ka ketna'a ini ji'in rey Saúl ma ni ka jan nu tu'va tna David ma, te sukan te ni kuu visi kuun ciento (400) tee ka ndikin tna'a ji'in David ma.

Te David ma, ni ja'an de ni jan xsia'a de yuva de ma nuu iyo rey Moab ma sukan-va'a jin koo de yukan, vaa yukan chi jin koo va'a de. Sani te Gad, tee ndákaxtnu'u tnu'u ni wa'a Su'si ma, jiña'a de nuu David ma ja na xndoo de yavi nuu iyo de ma te na ki'in de ichi yuku nuu kúu kuenda sa'ya tata Judá ma.

Nii tiempu yukan chi ndimaa ndúku Saúl ma ja tni de David ma, kovaa masu nde ni'i de tee ma. Te ni ndakiti ini Saúl ma nuu tee ka jinukuechi nuu de ma, vaa ni-in tee ma ñatuu ni kaxtnu'u nuu de ja sayii de Jonatán ma chi ka ketna'a ini de ji'in David ma.

Ni ja'ni Saúl ma tee ka kuu sutu ma

Saúl ma chi ni yo neva'a de in tee jinukuechi nuu de ma te Doeg nani de, te tee Edom ma kúu de, te iyo tna de ve'e Su'si ma nuu ni kenda David ma ja ni jikan de xtatila ma ji'in yuchi kúu espada ma nuu Ahimelec ma, te ni ndakani ndi'i de nuu rey Saúl ma. Sani te Saúl ma ni tatnuni de ja ni jan koo de ni jan kueka de Ahimelec ma te ni ndonda de nuu tee ma nava'a ni chindee de David ma. Te Ahimelec ma chi jiña'a de ja ni chindee de David ma vaa jini de ja in tee jinukuechi nuu Saúl ma kúu David ma. Kovaa Saúl ma

chi ni tatnuni de nuu soldado de ma ja jin ka'ni de Ahimelec ma ji'in ndaka-ka sutu ma, ji'in ndaka ñayii ve'e sutu ma, onde suchi kuechi ma ji'in ndaka kiti ma. Kovaa soldado ma chi ñatuu ni ka kuni de jin ka'ni de sutu ma, sani te ni tatnuni Saúl ma nuu Doeg, tee jinukuechi nuu de ma, ja na ka'ni de sutu ma, sani te ni ja'ni tee ma sutu ma.

Te ma-in-nka Abiatar sayii Ahimelec ma ni kaku. Te ni ja'an de ni jan nu nduku de David ma, te David ma chi jiña'a de nuu Abiatar ma ja va'a-ka ja na kendoo de ji'in David ma, vaa Saúl chi ndánduku de nduu de ma ja ka'ni ña'a de.

David ma ji'in ñayii ka iyo ñuu Keila ma

Ne'un kivi yukan te ñayii filisteo ma ni jan koo i ñuu Keila ma ja jin kanaa i ji'in ñayii Israel ma, te David ma, ni ka kanaa de ji'in ñayii filsiteo ma, te maa Su'si ma ni chindee ña'a te ni ka kundee David ma. Te ni jini Saúl ma ja David ma chi iyo de ñuu Keila ma, te ni satu'va de ja ki'in de jin tñii de David ma. Sani te David ma, ni jikan-tnu'u de nuu Su'si ma naxe sa'a de, te ni kaxtnu'u ya nuu de ja Saúl ma chi yikuu de satu'va de ja ki'in de ñuu Keila ma jin tñii de David ma, te suni ni kaxtnu'u ya nuu de ja ñayii ñuu Keila ma chi jin ndakua'a i David ma nuu nda'a Saúl ma nuna kondetu-ka de yukan.

Chukan kúu ja David ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma chi ni ka nde koo de ñuu Keila ma, te kuan koo de ka ya'a ka yukan-ni. Nuun ni jini Saúl ma ja ni ka nde koo David ma ñuu Keila ma, te ñatuu ni ja'an-ka de ñuu Keila ma jin nu nduku David ma. Te tee ka ndikin tna'a ji'in David ma chi ni ka kukua'a-ka de, te visi iñu ciento (600) de kúu.

Te Saúl ma chi ni yo ndanduku-ka de David ma, kovaa masu ni wa'a Su'si ma tnu'u ja ni'i de tee ma.

Jonatán ma, ni ka ndatnu'u i ji'in David ma

In kivi te ni ja'an yu'u Jonatán ma ni ka ndatnu'u de ji'in David ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Má koyu'u ro, David. Yuva ri ma chi masu nawa kuu sa'a ña'a de ja u'vi. In kivi chi ro'o nduu rey ñuu Israel ya, te ru'u ya chi ko kuu ri in tee kunukuechi nuu ro. Yuva ri ma chi jini de ja sukan ko kuu —kúu de jiña'a i.

Sani te David ma ji'in Jonatán ma chi ni ka skuiso nuu tna'a de ja ndimaa jin ketna'a ini de. Sani te kuan no'o Jonatán ma ve'e de ma.

Te David ma chi kua'an vee de yuku ma chu'u de ja ma ndani'i ña'a Saúl ma, kovaa ñayii ma chi nuu ni ka jini i ja yukan iyo David ma, te ni ka jiña'a i rey Saúl ma ja jin chindee i de ja tni de David ma. Te nuu ni ka jini David ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma, sani te ni ka ke koo de yukan te kuan koo de. Kovaa rey Saúl ma ji'in soldado de ma chi ni ka ndikin de tee ma, te vala-nka te jin ni'i de tee ma nkuu. Sani te ni kenda in tee ni jan kaxtnu'u nuu rey Saúl ma ja ñayii filisteo ma chi ka yikuu i ka kanaa i ji'in ñayii Israel ma, sani te ni xndoo de ja sondikin de David ma, te ni kenda de te kua'an de ja jin kanaa de ji'in ñayii filisteo ma.

88. David ma, ni iyo uu (2) jichi ja kuu ka'ni de Saúl ma, te ñatuu ni ja'ni de tee ma

(basado en 1 Samuel 24–27)

Ni iyo in jichi ja kuu ka'ni David ma Saúl ma

Nuu ni ya'a ja ni kanaa rey Saúl ma ji'in ñayii filisteo ma, te ni nukondee tuku de ndánduku de David ma, te ni jini de nuu iyo David ma, te kua'an de ji'in uni mil (3,000) soldado de ma. Kovaa David ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma chi ka yinee de onde kuan kivi-ka in yavi iyo ichi yukan. Te nuu ni kivi Saúl ma ja kua'an de kuan sa'a de tniñu maa de, te tee ka ndikin tna'a ji'in David ma, ka jiña'a de David ma ja na ka'ni de tee ma maa yukan-ni. Kovaa David ma chi ñatuu ni kuni de ja ka'ni de tee ma, vaa kuechi ja rey ñuu Israel ma kuu-ka Saúl ma, te David ma chi jani ini de ja tee tátununi-ka kúu Saúl ma sana maa de. Yika-ni ja kuee-ni kuee-ni ni jan tu'va de te ni ja'nde de yu'u sa'ma ndii Saúl ma.

Te nuu ni ndee Saúl ma yavi ma te jâ ni kujika de kua'an de ma, te ni kee David ma te káyu'u de nuu Saúl ma. Te ni jakindeyi David ma onde nuu ñu'ú ma, te ni kaxtnu'u de yu'u sa'ma ndii Saúl ma ja ni ja'nde de ma. Te ni jiña'a de nuu Saúl ma ja ni iyo ja kuu ka'ni de tee ma, kovaa ñatuu ni sa'a de sukan. Te ni jiña'a de ja maa Su'si ma ka'nde tniñu nduu de ma, te kóto nde de ma iyo kuechi. Te nuu ni jiniso'o Saúl ma sukan jiña'a David ma, te ni kuxii xeen ini de te sa'a jiña'a de:

—Ro'o David chi va'a-ni sa'a ro. Maa ri kúu ja masu va'a-ni sa'a ri, vaa sa'a ña'a ri ja u'vi. Te masu nama uun jini o ja in tee te ma ka'ni de tee ñatuu kúnimani nuu de ma, nú iyo ja kuu ka'ni de tee ma. Te maa Su'si ma na ndaskuta'vi ña'a ja vii ja va'a ja sukan ni sa'a ro a. Jini ri ja ro'o nduu rey ñuu Israel ya, te ñuu Israel ya chi koo tnu'u ndee tnu'u ndatnu i, te ko ni'i ko tna'a i tiempu tatnuni ro ma, kovaa jikan ri nuu ro ja kunda'vi ini ro ñayii ve'e ri ma —kúu de jiña'a de.

Te David ma, ni skuiso de nuu Saúl ma ja kunda'vi ini de ñayii ve'e Saúl ma, sani te kuan no'o Saúl ma ve'e de ma. Te David ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma, ni ka ndoo maa de yuku ma.

Te masu kua'a-ni, te ni ji'i Samuel, tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma, te ndaka ñayii israelita ma, ni ka kuxii xeen ini i, te ni ka nda'yu i kua'a kivi.

David ma ji'in tee kúu Nabal ma

Ne'un kivi yukan, te ni tetniñu David ma jaku tee ni jan koo ve'e tee nani Nabal ma, sukan-va'a xi ma skuta'vi ña'a tee ma jaku ja jin kaa de. Nabal ma chi in tee kuxiku xeen kúu de, te ne'un kivi yukan yikuu de ndásete de ndikachi de ma. Te ni jiña'a David ma nuu tee ni tetniñu de ma ja jin kuña'a de nuu Nabal ma ja na ndaka'án de ja kivi ni ka ndatna'a David ma ji'in tee ka jito kiti Nabal ma ichi yuku ma chi ñatuu nawa ni ka sa'a de kiti neva'a Nabal ma. Kovaa Nabal ma chi ni ndakone'e xiko de, te ñatuu nawa ni wa'a de.

Sani te David ma, ni ndakiti ini de, vaa Nabal ma chi ñatuu ndakuan-ta'vi de sukan ni ka yo jito va'a David ma tee ka jito ndikachi Nabal ma, te ni tatnuni David ma nuu tee ka ndikin ña'a ma ja jin koo de jin kanaa de ji'in Nabal ma.

Nabal ma chi iyo ñasi'i de ma, te Abigail nani ña, te vivii kaa ña, te ña'a ndichi xeen kúu ña. Te in tee jinukuechi nuu Nabal ma, ni ndakani de nuu Abigail ma sukan ni sa'a yii ña ma ja ni ndakone'e xiko de te ñatuu nawa ni wa'a de nuu David ma, te maa ña chi ni jani ini ña ja va'a-ka ja tetniñu ña jaku ja neva'a ña ma ja skuta'vi ña David ma. Sani te ni xtutu kua'a ña ja tetniñu ña ja jin kaa David ma, te ni sonee ña siki burru ma te kua'an ña nuu iyo David ma. Te nuu ni ka ndatna'a ña ji'in David ma, te ni wa'a ña ja yinda'a ña kua'an ña ma, te jiña'a ña ja va'a-ka ja na kuan-ta'vi David ma ja yinda'a ña ma sana ja kuiso kuechi de ja

ka'ni de Nabal ma ji'in ñayii ve'e Nabal ma, ja kuechi ja sukan ni ndakone'e xiko de ma. Te David ma ni jani ini de ja va'a-ka kúu ja jani ini Abigail ma, te ni jan-ta'vi de ja yinda'a ña ma.

Te ni ñatuu ya'a-ka ja'un (15) kivi, sani te ni ji'i Nabal ma, te ni ndasa'a David ma kuenda ja maa Su'si ma ni sa'a ja ni ji'i Nabal ma. Sani te David ma, ni jiña'a de Abigail ma ja ndatnanda'a de ji'in ña, te maa ña chi ni kachi ña, sani te ni ka ndatnanda'a de. Abigail ma ji'in Ahinoam ma ni ka yo kuu uu (2) ñasi'i David ma tiempu nuu jinu ndee de nuu rey Saúl ma, te Mical ña'a ni yo kuu ñasi'i de xinañu'u ma chi ni ndakua'a Saúl ma ña nuu in-ka tee.

Ni iyo in-ka jichi ja kuu ka'ni David ma Saúl ma

Ni ndaxsama tuku Saúl ma ja jani ini de, te ni nduku tuku de ja ka'ni de David ma in-ka jichi. Ni ndaxtutu tuku de uni mil (3,000) soldado de ma te kua'an de kuan nu nduku de David ma. Te David ma, ni tetniñu de tee jin ko koto yu'u ndenu ka iyo rey ma ji'in soldado de ma, sani te David ma ji'in in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma, ni jan koo de onde nuu ka iyo soldado rey ma. Te ni sa'a Su'si ma ja ni ka kixi ndaka soldado rey ma te ñatuu ni ka jini de ja ni kenda koo David ma nuu ka iyo de ma.

Tee ka ndikin tna'a ji'in David ma, kúni de ja ka'ni de Saúl ma, kovaa ñatuu ni kachi David ma, te jiña'a de ja maa Su'si ma kucargu ja sa'a maa ya naxe kúni ya ji'in Saúl ma. Sani te ni ka ke'en de in tindo'o ñu'u ndute ji'in lanza Saúl ma te kuan koo de onde in nuu yuku iyo jika.

Te onde nuu yuku ma te ni kayu'u David ma nuu Abner, tee tátununi nuu soldado Saúl ma, te ni jakundee de tee ma, te jiña'a de tee ma ja na ko koto va'a-ka de rey ma. Te jiña'a David ma nuu Abner ma ja konde'ya de te kuni de ja ñatuu-ka na tindo'o ndute ma ji'in lanza Saúl ma ka iyo yukan, sani te ni ndakuni Saúl ma sukan ñu'u tachi David ma te ni ka'an de nuu David ma, kovaa David ma chi jiña'a de ja masu nama uun jani ini de ja sa'a de ja u'vi ja kuu Saúl ma, te ñatuu jaku'ni ini de naku sondikin ña'a Saúl ma te ndúku de ja ka'ni de tee ma.

Sani te rey Saúl ma ni ndakan-ta'vi de ja na sakanu ini ña'a David ma ja ni yo nduku de ja ka'ni de tee ma. Sani te sa'a ni jiña'a David ma nuu Saúl ma:

—Tetniñu ni in tee kí ndi ke'en lanza ni a. ¡Te maa Su'si ma na ko koto ña'a saña, te na skaku ña'a ya nuu ndaka tnundo'o

tnuneni ma, sukan ni yo jito ña'a sa te ñatuu ni ja'ni ña'a sa vitna a! —kúu de jiña'a de.

Sani te kuan no'o Saúl ma ve'e de ma, te ni ka ndakokuiñi tna David ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma.

David ma, ni iyo de ñuu Siclag ma

David ma chi ñatuu kúkanu ini-ka de Saúl ma, te chukan kúu ja kua'an tuku de ñuu Gat ma ja kúu i in ñuu ñayii filisteo ma, te kua'an de ji'in nduu ñasi'i de ma ji'in ndaka tee ka ndikin tna'a ji'in de ma. Nuu ni jini Saúl ma ja kua'an de ñuu yukan, te ñatuu ni sondikin-ka de tee ma. David ma, ni jikan de nuu rey ñuu Gat ma ja na kua'a tee ma in ñu'ú nuu kuu koo de.

Te rey ñuu Gat ma, ni wa'a de in ñuu luluu nani Siclag, te yukan ni iyo David ma vi'i-ka in kuiya. Sani te onde yukan te ni ka yo ke koo David ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma ja jin kanaa de ji'in ñayii ñatuu ka kunimani nuu Israel ma, te ni ka yo ja'ni de ndaka ñayii ma, te ni ka yo ndake'en de kiti i ma ji'in sa'ma i ma. Te David ma chi ni yo xnda'vi de rey ñuu Gat ma, te ni yo jiña'a de ja ñayii Israel ma ni ka yo kanaa ji'in de, te rey ñuu Gat ma chi ni jani ini de ja ñayii Israel ma chi ñatuu ka kunimani-ka i nuu David ma.

89. Rey Saúl ma, ni ji'i de ji'in sayii de ma in nuu ni ka kanaa de

(basado en 1 Samuel 28–31; 1 Crónicas 10)

Ne'un kivi yukan ñayii filisteo ma ni ka ndaxtutu tna'a i ja jin kanaa i ji'in ñayii Israel ma. Te rey ñuu Gat ma kúni de ja David ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma, jin chitna'a de ji'in soldado filisteo ma te jin koo de ja jin kanaa de ji'in ñayii Israel ma, te David ma chi ni jiña'a de ja kuu.

Saúl ma jikan de ja chindee ña'a anua Samuel ma

Nani ka yikuu tee filisteo ma ka ndaxtutu tna'a de ja jin koo de jin kanaa de ma, te yikuu tna Saúl ma ndaxtutu de soldado de ma. Te nuu ni jini Saúl ma ja ûni kua'a xeen soldado filisteo ma ka kuu ma, te ni yu'u xeen de. Sani te ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja na kaxtnu'u ya naxe ko kuu, kovaa Su'si ma chi ñatuu ni ndakone'e ya. Ñatuu ni kaxtnu'u ya nuu tee ka ndakaxtnu'u tnu'u

Su'si maa, ni ñatuu ni wa'a ya in jani, te ni ñatuu ni chindee ña'a ya ji'n yuu, tna'a ja ka chu'un de suerte ma.

Te chukan kúu ja Saúl ma ni nduku de in ñayii kúu ndatnu'u ji'in anua ñayii ni ka ji'i ma, sukan-va'a kuni de naxe sa'a de ma. Ne'un kivi yukan chi maa Saúl ma já ni ja'ni ndaka ñayii kúu ka ndatnu'u ji'in anua ñayii ma, kovaa ni ndoo in-nka ña'a, te iyo ña ñuu Endor ma.

Sani te Saúl ma, ni xsama de sa'ma ne'nu de ma, sukan-va'a ñatuu na in ndakuni ña'a, te ni ja'an de ni jan koto de ña. Te maa ña chi ñatuu kúni-ka ña ja ndatnu'u ña ji'in anua ñayii ma, vaa yu'u ña ja kuni Saúl ma te ka'ni tna de ña. Kovaa Saúl ma, ni jiña'a de ja masu nawa sa'a de ña, te ni jiña'a de ña ja na ndakana ña anua Samuel ma. Te nú ni jini ña anua Samuel ma, te ni jinitnuni ña ja maa rey Saúl ma ni jan koto ña'a ma. Sani te sa'a jiña'a Samuel ma nuu Saúl ma:

—¿Naku xtna'a ña'a ni? —kúu de jiña'a de.

Te Saúl ma, ni ndakone'e de:

—Yii xeen kúu tnundo'o iyo nuu sa vitna. Vaa ñayii filisteo ma chi jin kanaa i ji'in sa ka kuni i, te jikan-tnu'u sa Su'si ma naxe sa'a sa, kovaa masu nde ndákone'e ya. Te ni kana ña'a sa vaa kúni sa ja ka'an ni naxe sa'a sa —kúu de jiña'a de.

Kovaa Samuel ma chi sa'a ni jiña'a de:

—Masu nde jiniñu'u ja saña jikan-tnu'u ña'a ni, vaa Su'si ma masu nde ketna'a-ka ini ya ji'in ni. Vaa maa ni ñatuu ni kandija ja sa'a ni sukan ni tatnuni ya kivi ni ja'an ni ja ni kanaa ni ji'in ñayii amalecita ma, te sukan já ni ka'an sa ma, masu kua'a-ka ya tnu'u ja ko kuu ni rey. Te yutnee te jin kundee ñayii filisteo ma nuu ni nuu jin kanaa ni ma, te jin ka'ni ña'a i maa ni ji'in sayii ni ma —kúu de jiña'a de.

Te ja ni jiniso'o Saúl ma sukan, te ni yu'u xeen de.

*Ñayii filisteo ma, ñatuu ni ka wa'a i
tnu'u ja chindee ña'a David ma ja jin kanaa i ma*

Nuu já ni ka ndututu soldado filisteo ma, te jaku-ka rey sava ñuu filisteo, ni ka jiña'a de nuu rey ñuu Gat ma ja má kua'a de tnu'u ja chindee ña'a David ma ja jin kanaa de ma, vaa ka yu'u de nasa yukan te ne'un nuu ka kanaa de ma te ndakokuiñi David ma te ndachindee de ñayii Israel ma. Te ni ka xtetuu de rey ñuu

Gat ma, te ni ndatetniñu de David ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma, te kuan nu koo de ñuu Siclag ma.

David ma ji'in ñayii amalecita ma

Te nuu ni ndenda koo David ma ñuu Siclag ma, te ni ka jini de ja ñayii amalecita ma, ni jan koo i ni ka kanaa i ñuu yukan, te kuan koo i ji'in ndatniñu David ma ji'in ndatniñu tee ka ndikin tna'a ji'in de ma, te suni ni ka jeka i ndaka ña'a ma ji'in sa'ya ña ma, te ni ka ja'mi i ve'e ma. Te David ma, ni jikan-tnu'u de nuu Su'si ma nú ki'in de jin sondikin de i, te Su'si ma chi ni jiña'a ya ja na sa'a de sukan. Te ni jan koo de ni ka jan tna'a de ñayii ma, te ni ka ja'ni de kua'a xeen i, te ni ka ndani'i de ndaka ña'a ma ji'in sa'ya ña ma ji'in ndaka kiti ni ka sakui'na ñayii amalecita ma. Te ne'un ndaka ja ni ka ndani'i David ma nuu ñayii amalecita ma, te ni tetniñu de jaku kiti ji'in ndatniñu ja skuta'vi de tee nija'nu ka kuu sa'ya tata Judá ma, vaa suni sa'ya tata Judá ma kúu tna de ma.

Rey Saúl ma, ni ji'i de ne'un nuu ni ka kanaa de ma

Nuu já kuan nu koo David ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma, te soldado filisteo ma, ni ka kanaa de ji'in ñayii Israel ma. Te ni ka kundee de nuu i, te ni ka ja'ni de kua'a ñayii Israel ma. Te ni ka xtnakue'e ñayii ma Saúl ma, kovaa maa de chi ni ke'en de espada de ma te ni ndaka'ni de maa de. Te suni ni ka ji'i tna ndinuni sayii Saúl ma ne'un nuu ni ka kanaa de ma. Sukan ni ji'i Saúl ma kuechi ja ñatuu ni kandija de ja ni tatnuni Su'si ma ji'in kuechi ja ni ja'an maa de ni jikan-tnu'u de ña'a ndatnu'u ji'in anua ñayii ni ka ji'i ma.

90. David ma ni nukuiñi ja ko kuu de rey ñuu Israel ma

*(basado en 2 Samuel 1-6; 8-10;
1 Crónicas 11-16; 18-20; 26.29-27.34)*

Nuu ni ya'a ja ni ji'i Saúl ma ja ni ka kanaa de ji'in ñayii filisteo ma, te ni ja'an in tee onde ñuu Siclag ma te ni kaxtnu'u de nuu David ma sukan ni kuu ma. Te nuu ni jini David ma ja ni ji'i rey Saúl ma ji'in sayii de Jonatán ma, te ni kuxii xeen ini de, te ni tee de in yaa ja ká'an ja jin kuu Saúl ma ji'in sayii de ma, vaa

Jonatán ma chi ni ka yo ketna'a ini de ji'in David ma, te Saúl ma ni yo kuu xinañu'u rey ñuu Israel ma.

Ni jinkuiñi David ma ja ko kuu de rey sa'ya tata Judá ma

Te ni jiña'a Su'si ma nuu David ma ja no'o de ñuu Hebrón ma, ja iyo i nuu ka iyo sa'ya tata Judá ma. Te kua'an David ma, te nuu ni kenda de yukan, te sa'ya tata Judá ma, ni ka chiso i aceite xini de, te ni jinkuiñi de ja ko kuu de rey sa'ya tata Judá ma.

Tee kúu Abner ma, ni jani de Is-boset ma ja ko kuu de rey

Tee nani Abner ma, ja kúu de tee ni yo tatnuni nuu soldado Saúl ma, ni tni de sa'ya Saúl ma tee nani Is-boset ma, te ni jani de tee ma ja ko kuu de rey nuu jaku-ka ñayii Israel ma. In kivi te tee kúu Joab, tee tátnuni nuu soldado David ma, ni ka kanaa de ji'in tee kúu Abner tee tátnuni nuu soldado Is-boset ma, te ni ka kundee soldado David ma. Tee ka kuu soldado David ma, ni ka sondikin de soldado Is-boset ma onde nuu ni kunee ma. Te ne'un nuu ka sondikin de tee ma, te Abner ma, ni ja'ni de tee kúu Asael, ñani Joab ma.

Te soldado David ma ji'in soldado Is-boset ma chi kani kivi ni ka kanaa de, kovaa jaku jaku te ve ni'i-ka David ma tnu'u ndee tnu'u ndatnu.

Abner ma, ni jani ini de ja chindee de David ma

In kivi te ni ndonda Is-boset ma nuu Abner ma, te sa'a jiña'a de:
—¿Nava'a ni kivi nduu ni ji'in in ña'a ni yo ndeka yuva sa ma?
—kúu de jiña'a de.

Te Abner ma, ni ndakiti xeen i ni de, te ni jani ini de ja xndoo de Is-boset ma te ndandikin de David ma. Te ni tetniñu de in tee ni jan kuña'a nuu David ma nú kuu ndachitna'a de ji'in tee ma. Te David ma ni ndakone'e de ja kuu, kovaa kúni de ja Is-boset ma ji'in Abner ma jin ndakone'e de xi'na-ka ñasi'i David ma, ña'a kúu Mical ma. Te Is-boset ma ji'in Abner ma ni ka ndakua'a de ña.

Sani te Abner ma ni ja'an de ni jan koto de David ma, te jiña'a de ja maa de ka'an ji'in ndaka tee nija'nu ñuu Israel ma sukan-va'a jin chindee de David ma. Te David ma ni jani ini de ja

va'a-ni ni jiña'a Abner ma, sani te ni wa'a de tnu'u te kuan no'o maa tee ma.

Joab ma, ni ja'ni de Abner ma

Te nuu ni ndenda Joab ma ja ni ja'an de ni kanaa de ji'in in ñuu, te ja ni jini de ja ni ka'an vii David ma nuu Abner ma te ni ndakiti xeen ini de. Te ñatuu ni ka'an kuiti de nuu David ma, te ni tetniñu de tee ni ka jiña'a nuu Abner ma ja na kii de nuu iyo David ma. Sani te Joab ma, ni jiña'a de ja kúni de ja jin ndatnu'u nduu-ni maa de ji'in Abner ma, te nuu ka iyo nduu-ni maa de ma te ni ja'ni de Abner ma. Sukan ni sa'a Joab ma ja ni ndachunaa de, vaa Abner ma ni ja'ni Asael, ñani Joab ma, in nuu ni ka kanaa de ma.

Te nuu ni jini David ma ja ni ja'ni Joab ma tee kúu Abner ma, te ni ndakiti xeen ini de, te ni tatnuni de ja ndaka ñayii ma, onde maa Joab ma, jín kuxii ini i ja ni ji'i Abner ma. Te ndaka ñayii ma ni ka jini ja masu kuechi David ma kúu ja ni ji'i Abner ma.

Ni ka ja'ni i Is-boset ma

Te nuu ni jini Is-boset ma ja ni ji'i Abner ma, te ni yu'u xeen de. Te masu kua'a-ni kivi, te uu (2) soldado maa Is-boset ma, ni ka ndaka'ni i de, te ni jan koo i ji'in xini Is-boset ma nuu David ma. Ni ka jani ini de ja kusii ini David ma ja ni ka ja'ni de tee ñatuu kúnimani nuu David ma, kovaa David ma chi su'va ni tatnuni de nuu soldado de ma ja na jin ka'ni de tee ni ka ja'ni Is-boset ma.

Nuu ni ya'a ja ni ji'i Is-boset ma, te ndaka jichi sa'ya tata Israel ma ni ka ndatna'a ji'in David ma nuu iyo de ñuu Hebrón ma, te ni ka ndakani de David ma ja ko kuu de rey Israel ma. Te onde kivi yukan chi já ni kuu uja kuiya yo sava ja kuu de rey ñayii Judá ma, te ni yo kuu de rey nuu ndaka ñayii Israel ma oko uxi uni-ka (33) kuiya.

Ni yo kuu David ma rey ñuu Jerusalén ma

Rey David ma ji'in ñayii Israel ma, ka kuni de ja ñuu Jerusalén ma ko kuu ñuu kanuu-ka Israel ma, kovaa jiniñu'u ja xi'na-ka jin ka'ni de ñayii Jebuseo ma ja ka iyo i yukan. Te ni ka

kundee de ni ka ndani'i de nuu ka iyo ñayii Jebuseo ma, te ni ka xnani de yukan Ñuu David. Sani te ni ka sa'a ka'nu-ka de ñuu ma.

Te David ma ve ni'i-ka de tnu'u ndee tnu'u ndatnu, vaa maa Su'si ma chindee ña'a. Te tee nani Hiram ma ja kúu de rey ñuu Tiro ma, ni tetniñu de ndava ji'in tee jin satniñu, sukan-va'a jin sa'a de in ve'e ja ko kuu palaciu ja skuta'vi de David ma. Te ni jini David ma ja Su'si ma chi chindee ndija ña'a ya. Te ñuu Jerusalén ma ni tnanda'a David ma ji'in jaku-ka ña'a, te ni jeka de jaku-ka ña'a ni iyo ji'in de, te ni ka iyo-ka sa'ya de.

Te nuu ni ka jini ñayii filisteo ma ja David ma kúu rey ñuu Israel ma, ni jan koo i ni ka kanaa i ji'in ñayii Israel ma uu (2) jichi, kovaa nduu jichi ma chi ni kundee David ma ji'in soldado de ma, vaa Su'si ma chi chindee ya ñayii Israel ma.

Kúni David ma ja ki'in de ji'in arca Su'si ma ñuu Jerusalén ma

Nuu ni ya'a chukan ma, te David ma, ni jani ini de ja va'a-ka ja na ndii arca Su'si ma ñuu Jerusalén ma, chukan kúu ja ni ndaxtutu de soldado de ma, te ni jan koo de ñuu Quiriat-jearim ma, nuu iyo arca Su'si ma. Te ni ka sonee de arca ma in nuu carreta ka ñu'u xndiki ma, te kuan nu koo de ñuu Jerusalén ma, te ndaka ñayii ma ka jita te kandava ka kandita i ja ka iyo sii ini i.

Te ichi kuan koo de ma, te ni ka kendeka xndiki ka ñu'u carreta ma. Te jaku-nka ja kunkava arca ma nkuu, te in tee ndandikin yatni ma ni skuili de nda'a de ma ja ndachituu de arca Su'si ma sukan-va'a ma kunkava i, kovaa Su'si ma, ni ja'ni ya tee yukan kuechi ja ni kaki'i nda'a de arca ma. Te ja sukan ni kuu ma te ni ka kuxii xeen ini ñayii ma, te ni ka xndoo i arca ma in ve'e iyo yatni yukan, te ñatuu ni jan nu koo-ka ji'in i ñuu Jerusalén ma.

Te ni skuta'vi Su'si ma ja vii ja va'a tee xi-ve'e ni ndoo arca ma.

Ni kundee David ma kuan no'o ji'in de arca Su'si ma ñuu Jerusalén ma

Ni ya'a jaku-ka kivi, te David ma ni kuni tuku de ja no'o ji'in de arca Su'si ma onde ñuu Jerusalén ma. Te vitna chi ni ka sa'a de sukan ni tatnuni Su'si ma ja jin ko sa'a ñayii Israel ma: tee ka kuu sa'ya tata Leví ma ni ka jiso arca ma onde siki chiyo de, te sukan kuan nu koo ji'in de onde ñuu Jerusalén ma, te ndaka ñayii ma ka jita te kandava ka kandita i ichi nuu kuan nu koo de ma.

Te nuu ni ka ndenda koo de ñuu Jerusalén ma, ni ka chinee de arca Su'si ma in ve'e sa'ma, te ni ka ja'ni de kua'a kiti ja ni ka ndakua'a de ti nuu Su'si ma. Te David ma, ni ka'an de ji'in ndaka ñayii ka iyo ma ja jin kaa i xita, te nuu ni jinu ma te ndaka ñayii ma kuan nu koo ve'e i ma.

Nuu ni ndenda David ma ve'e de ma, te Mical, ña'a kúu ñasi'i de ma, jiña'a ña ja masu va'a-ni ni sa'a de, vaa ni kandava ni kandita de kuenda tnu'u ja in tee kúneé kú-uun, kovaa David ma chi jiña'a de ja nuu Su'si ma sa'a de sukan, vaa kusii ini xeen de nuu ya ja sukan sa'a ya ja vii ja va'a ja kuu ñuu Israel ma. Te ni sa'a Su'si ma ja ñatuu ni kuu koo sa'ya Mical ma, kuechi ja ni jakundee ña David ma.

Sukan ni sa'a David ma kivi ni yo tatnuni de ma

Sani te ni sasiin David ma sa'ya tata Leví ma sukan-va'a jin ko koto de ve'e nuu yinee arca Su'si ma. Jaku de ma, ni tatnuni David ma nuu de ja jin tee de yutnu ka tee yaa ma, te jaku-ka de ma ni tatnuni de ja jin kata de, te jaku-ka de ma ni tatnuni de ja jin ko koto de ye'e nuu kivi o ve'e Su'si ma.

Ni tatnuni David ma nuu sutu ma ji'in nuu jaku sa'ya tata Leví ma ja jin kendoo de ñuu Gabaón ma, vaa onde kivi nuu ni yo kuu Saúl ma rey ma chi yukan ni iyo ve'e Su'si ma, tna'a ja ni kuva'a tiempu nuu ni iyo Moisés ma.

Kua'a nuu ni kanaa David ma, kovaa ndaka ni ka kundee de. Te ni yo sa'a va'a ni yo sa'a ndaa de ndaka kivi ni yo tatnuni de ma, te ndaka ni iyo vii ni iyo va'a.

David ma, ni iyo mani de ji'in tna'a Jonatán ma

Te suni ni ndaka'án David ma sukan ni skuiso de nuu Jonatán ma, te ni iyo mani de ji'in tna'a Jonatán ma. Te ni ke'en tnu'u David ma nú ka iyo-ka tna'a Saúl ma, te ni jini de ja iyo in tee cojo nani Mefi-bozet, ja kúu de sa'ya Jonatán ma. Te ni wa'a David ma ve'e de ma in nuu koo Mefi-bozet ma, te ni tatnuni de nuu jaku tee ni ka yo satniñu nuu Saúl ma ja jin satniñu de ñu'ú Mefi-bozet ma.

91. Su'si ma ni skuiso nuu David ma in ja sa'a ya ja kuu de
(basado en 2 Samuel 7; 1 Crónicas 17)

Yatni kivi ni keja'a David ma kúu de rey ma, nuu ni jinu ndi'i kuiti ni kuva'a palaciu de ma, te nuu ni kundee de nuu ñayii ñatuu ka kunimani nuu de ma ja ka iyo yatni i Israel ma, sani te ni kana de Natán, tee ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma, te ni jiña'a de tee ma ja kúni de ja sa'a de in veñu'u ka'nu ja ko kuu kuenda maa Su'si ma. Te sa'a ni jiña'a David ma nuu Natán ma:

—Masu va'a-ni iyo ja arca Su'si ma te in ve'e sa'ma-ni iyo te maa sa te in palaciu va'a xeen iyo sa —kúu de jiña'a de.

Te Natán ma sa'a ni ndakone'e de:

—Ja va'a xeen kúu ja jani ini ni a, te maa Su'si ma na chindee ña'a ja na kuu sa'a ni ja ká'an ni a —kúu de jiña'a de.

Kovaa jakuaa yukan, te sa'a ni jiña'a Su'si ma nuu Natán ma:

—Kua'an ni te kuña'a ni nuu David ma ja maa sa chi ve'e sa'ma-ni iyo sa onde kivi ni ka nde koo ñayii Israel a Egipto ma, te masu nama jikan sa in ve'e nuu koo sa. Te suni kuña'a ni nuu de ja maa sa ni kaji de nuu iyo de ja yika-ni ja suchi jito ndikachi kúu de nkuu ma, te maa sa ni sa'a ja kúu de rey nuu ñayii ñuu sa a. Te maa sa iyo ji'in de te chindee sa de ja kúndee de nuu ñayii ñatuu ka kunimani nuu de ma ora ka kanaa de ji'in i ma.

'Te sa'a skuiso sa ja sa'a sa ja kuu de: sa'a sa ja ko kuu de in tee kanuu xeen te ndaka ñayii ñuu ñayivi a jin kuni ña'a, te ñu'ú ya'a kua'a sa ja jin koo ñayii israelita a ni-kani ni-jika te ñatuu na in ko xtna'a ña'a, te ndimaa ne'un sa'ya tata David ma ke koo rey jin tatnuni ñuu Israel ya, te ni masu ndaxsama kuiti sa ja skuiso sa a, ja ne'un sa'ya tata David ma ke koo rey jin tatnuni ñuu Israel ya, te masu sa'a sa sukan ni sa'a sa ji'in Saúl ma ja ñatuu ni yo kuu-ka de rey ma.

'Te nuna jin sa'a David ma ji'in sa'ya tata de ma in ja u'vi chi xndo'o xneni sa de. Sukan sa'a tee ma ji'in sa'ya de suchi ñatuu kandija ma, sukan sa'a sa de. Kovaa kenda kivi te kúu David ma, te in sa'ya de ma nduu rey ñuu Israel ya, te sa'a sa ja ko kuu i in tee kanuu xeen tna, te suu i ko kuu suchi sa'a veñu'u nuu ko jin ndachiñu'u ña'a ñayii ma —kúu ya jiña'a ya.

Sukan ni jikan-ta'vi David ma

Te kivi yutnee ma, te ni ndakani ndi'i kuiti Natán ma nuu David ma sukan ni jiña'a Su'si ma ja sa'a ya ja kuu David ma. Sani te ni ja'an David ma ve'e sa'ma nuu iyo arca Susi ma, te sa'a ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma:

—Su'si maa sa, masu jini sa naxe ndakuan-ta'vi sa nuu ni. Vaa saña ji'in tna'a sa ma chi masu ñayii ka ndanuu ka kuu sa nkuu, te vitna te ni jani ña'a ni ja kúu sa rey nuu ñayii israelita ya. Te ndaka cha'a chi maa ni kúu iya sa'a ndaka. Ja ndaa ndija kúu ja maa in-ni ni kúu Su'si ndija, te kúu sa'a ni ndaka nawa kúni ni ma. Te kua'a xeen ja vii ja va'a sa'a ni ja jin kuu sa, kuechi ja ñayii ñuu maa ni ka kuu sa. Te maa ni, vi Su'si, kúu iya ni ndene'e ña'a nuu ka ndo'o ka neni sa Egipto ma, te ni kene'e ni ñayii ka iyo Canaán ya, te ni ndataa ni ñu'ú ya'a ja jin ko kuu ta'vi sa.

'Te vitna, te jikan-ta'vi sa nuu ni ja sa'a ni sukan ni skuiso ni nuu sa ma, sukan-va'a ñayii ma te jín kuni i sukan iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu ni a, te jín kuni i ja maa ni kúu Su'si iya ka ndachiñu'u sa ja ka kuu sa ñayii Israel ya —kúu de jiña'a de.

92. Rey David ma, ni sa'a de in ja u'vi xeen, kovaa Su'si ma chi ni sakanu ini ña'a ya

(basado en 2 Samuel 11–12)

David ma, ni kivi nduu de ji'in ñasi'i tee kúu Urías ma

In kivi te David ma ni tetniñu de tee kúu Joab tee tátunni nuu soldado ma ja na ki'in de jin kanaa de ji'in ñayii amonita ma, te maa David chi ni kendoo de ñuu Jerusalén ma. Te in jañini te onde xini palaciu de ma kua'an vee de kúu de, te ni jini de ñasi'i Urías ma ja yikuu ña jichi ña, te in ña'a vivii kaa kúu ña. Te ni jikan-tnu'u de na ña'a kúu ña, te ni jini de ja Betsabé, ñasi'i Urías ma kúu ña, te yii ña Urías ma chi kua'an de ji'in tee kúu Joab ma nuu ka kanaa de ji'in ñayii amonita ma. Te David ma chi ni jatna ini xeen de ña, te ni tatnuni de ja jin koo i jin kueka i ña. Te nuu ni kenda ña palaciu de ma, te ni kundee de ni kivi nduu de ji'in ña.

Te ni ya'a jaku kivi ma, te ni jini ña ja ñu'u sa'ya ña, sani te ni tetniñu ña in ñayii ja ni jan kaxtnu'u i nuu David ma ja sukan iyo ña ma.

David ma, ndúku de naxe chu'u de ja ni jisokuechi de ma

Te David ma ñatuu kúni de ja jin kuni ñayii ma ja ni kivi nduu de ji'in ñasi'i Urías ma, te ni jani ini de naxe sa'a de. Sani te ni tetniñu de in ñayii ni jan kuña'a i nuu Joab ma ja na ndatetniñu de Urías ma ndíi de Jerusalén ma kí ndikani de naxe kua'an siki ja ka kanaa de ma. Sani te Joab ma, ni ndatetniñu de Urías ma ve ndii de ñuu Jerusalén ma.

Te nuu ni ndenda Urías ma, te ni jikan-tnu'u David ma naxe kua'an nuu ka kanaa de ma, sani te ni jiña'a David ma nuu Urías ja na no'o de ve'e de ma jakuaa yukan, vaa ni jani ini de ja jakuaa yukan chi kusu Urías ma ji'in ñasi'i de ma, te ndaka ñayii ma jin kani ini ja sa'ya Betsabé ma chi sa'ya ña ji'in Urías ma kúu i, te masu jin kuni ñayii ma ja sukan ni sa'a David ma. Kovaa Urías ma chi ñatuu ni no'o de ve'e de ma jakuaa yukan chi su'va ni ndoo de yatni ye'e palaciu ma, nuu ka kixi ñayii ka jinukuechi nuu rey ma.

Te kivi yutnee ma David ma ni jikan-tnu'u de nava'a ñatuu ni no'o Urías ma ve'e de ma, te Urías ma ni jiña'a de ja masu va'a-ni ja no'o de ve'e de ma jin nu kusu va'a de ji'in ñasi'i de ma, nani ndaka soldado Israel ma, ka iyo de nuu ka kanaa de ma, te vitna ja arca Su'si ma chi in ve'e sa'ma-ni iyo i ma.

Sani te ni tatnuni tuku David ma nuu Urías ma ja kendoo de in-ka kivi ñuu Jerusalén ma, te ni kana de tee ma ja kuxini de ji'in tee ma te ni xndajini de tee ma, kovaa Urías ma chi ñatuu ni no'o tuku de ve'e de ma.

Te kivi yutnee ma, te David ma, ñatuu ni'i ini-ka de nawa sa'a de, sani te ni jani ini de, te ni tetniñu de in tutu nuu Joab ma, te jiña'a de ja na tetniñu Joab ma Urías ma nuu iyo yika-ka nuu ka yikuu de ka kanaa de ma, sukan-va'a na kúu maa de yukan. Te sukan ni sa'a Joab ma, te ni ji'i Urías ma nuu ka kanaa de ma.

Te nuu ni ya'a kivi ja ni kuxii ini Betsabé ma ja ni ji'i yii ña ma, te David ma ni ndakueka de ña. Kovaa Su'si ma chi ni jini ya ndaka ja u'vi ni sa'a David ma, te ni ndakiti ini ya nuu de.

Natán tee ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma, ni ndonda de nuu David ma

Sani te Su'si ma, ni tetniñu ya Natán, tee ndákaxtnu'u tnu'u maa ya ma, ja kuña'a de nuu rey ma sa'a:

—In jichi te ni iyo in tee kuxiku ji'in in tee kunda'vi. Te tee kuxiku ma, neva'a kuakua'a de kiti, kovaa tee kunda'vi ma, yika

ja in-ni ndikachi si'i neva'a de, te kútoo xeen de ti kuenda tnu'u ja in ñayii ve'e de ma kúu ti. In kivi te tee kuxiku ma, ni kenda in ñayii ve'e de ma te jiniñu'u ja satu'va de ja jin kaa de ji'in ñayii ni kenda ma, te masu in tee va'a ini kúu de, vaa ka iyo kiti maa de ma ja ka'ni de ti te sa'a de ndeyu ma, kovaa saa ni ja'an de te ni ja'ni de kiti neva'a tee kunda'vi ma, te vitna ja maa in maa tnu'u-ni ti neva'a tee ma —kúu de jiña'a de.

Te nuu ni jiniso'o David ma sukan ni ndakani Natán ma, te ni ndakiti xeen ini de, te sa'a ni jiña'a de:

—Tee yukan chi iyo de ja kúu de. Kovaa kanuu ja ndachuya'vi de kiti ni ja'ni de ma, te ndakua'a de kuun-ka (4) ndikachi nuu tee xi-ndikachi ni ja'ni de ma —kúu de jiña'a de.

Sani te ni jiña'a Natán ma nuu David ma:

—Ndijin kúu tee yukan, maa ni ni sa'a ni ja u'vi xeen yukan. Te ni tetniñu ña'a Su'si ma ja ka'an sa nuu ni ja maa ya ni jani ña'a ja ko kuu ni rey, te jito va'a ña'a ya. Te ni kachi ya ja iyo kua'a ñasi'i ni te iyo ni ji'in ndaka ña, kovaa ndijin chi ni ja'ni ni Urías ma te ni ndasakui'na ni ñasi'i de ma. Jini sa ja soldado amonita ma ni ka ja'ni Urías ma, kovaa Su'si ma chi jini ya ja ndaka ja ni kuu ma chi maa ni ni sa'a.

Ñatuu ni kukan-nuu ni te ni saso'o ni nuu Su'si ma te ñatuu ni kandija ni ja sa'a ni sukan tátnuni ya ma, te chukan kúu ja vitna chi xndo'o xneni ña'a ya. Te kua'a ya tnu'u ja maa ñayii ve'e ni ma te jin ndakanaa i te kuni ni kua'a xeen ja u'vi jin sa'a i ma, te suni in maa i nukatuu ji'in ñasi'i ni ma, visi nduu kúu ma. Maa ni chi ñatuu ni kuni ni ja jin kuni ñayii ma ja ni sa'a ni ji'in Betsabé ma, kovaa Su'si ma chi sa'a ya ja jin kuni ndaka ñayii Israel ya, vaa kua'a ya tnu'u te jin kuni i ndaka ja u'vi ja ndo'o ni ma. —Sa'a ni jiña'a Natán ma nuu David ma.

Te David ma ni ndakone'e de:

—Ja ndaa ndija kúu ja ni saso'o sa nuu Su'si ma te ni sa'a sa ja u'vi ma —kúu de jiña'a de.

Sani te sa'a jiña'a Natán ma:

—Visi sukan ni sa'a ni ja u'vi xeen ma, te Su'si ma chi ma ka'ni ña'a ya ndijin, kovaa sa'ya ni ji'in Betsabé ma chi kúu i —kúu de jiña'a de.

Sani te kuan no'o Natán ma ve'e de ma.

Sa'ya Betsabé ma ni ji'i i

Ni ya'a jaku kivi, te ni ku'u xeen suchi luluu ma. Te David ma ñatuu ni jaa de xita una (8) kivi, te ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma koto xi ma sa'a ya ja koteku suchi luluu ma, kovaa suchi luluu ma chi ni ji'i i. Te nuu ni jini David ma ja ni ji'i suchi lulu ma, sani te ni ndakaa de xita.

Te nuu ni ya'a ndaka chukan, te David ma ni kee de te ni ja'an de nuu ka iyo Joab ma ji'in soldado de ma, vaa ka yikuu-ka de ka kanaa de ji'in ñayii amonita ma, sani te ni ka kundee de nuu ñayii yukan.

Ni ya'a jaku tiempu te ni iyo in-ka sa'ya David ma ji'in Betsabé ma, te ni xnani de i Salomón, te ni tetniñu Su'si ma Natán ma ja kuña'a de David ma ja Su'si ma chi kútoo ya Salomón ma.

93. Absalón ma, ni ndasaso'o i nuu yuva i David ma

(basado en 2 Samuel 11.3; 13–15; 23.34)

Absalón ma ji'in Amnón ma

Absalón ma kúu in sa'ya David ma te iyo in ku'va i, ja in yuva in si'i i, te Tamar nani i, te vivii kaa i. Te iyo in-ka sayii David ma te Amnón nani i, te kúu ini xeen i nuu Tamar ku'va i ja yuva i ma te in kivi te ni xnda'vi i Tamar ma ja na ki'in i ve'e nuu iyo Amnón ma, te ni ja'an Tamar ma. Te nuu ka iyo ma in-ni i ma te ni tnii Amnón ma ku'va i ma te ni sa'a u'vi i suchi ma, te nuu ni jinu ma sani te ni sa'a xiko i nuu suchi ma, te ni kene'e nda'a i suchi ma ve'e i ma.

Te nuu ni jini David ma ja sukan ni sa'a sayii de Amnón ma sasi'i de ma, te ni ndakiti xeen ini de, kovaa ñatuu ni kani de i, vaa sayii de suchi xinañu'u kuu i, kovaa Absalón ma chi ni ndakiti xeen ini i nuu Amnón ma, te onde ora yukan te ni chu'un ini i ja ni sa'a Amnón ma ku'va i ma.

Te ni ya'a uu (2) kuiya te ni sa'a Absalón ma in viko, te ni kana i ndaka ñani maa i ma ji'in ñani i ja yuva i ma, sani te ni tatnuni Absalón ma nuu tee ka jinukuechi nuu i ma ja na jin koo tu'va de, te nú ve ndajini Amnón ma sani te jín ka'ni de i. Te sukan ni ka sa'a de, te ja ni ka jini ndaka-ka sa'ya David ma ja ni ji'i

ñani i ma, te ni ka yu'u i, te ni ka ndakakoso kunu i caballu i ma, te ni ka jinu i kuan koo i, sukan-va'a jin kaku i.

Te Absalón ma chi jini i ja kuiti ndakiti ini yuva i David ma nuu i ja sukan ni ja'ni i ñani i Amnón ma. Chukan kúu ja ni kee i ñuu Israel ma te kua'an i ve'e ta'nu i ja si'i i ma, te yukan ni kendoo i uni (3) kuiya. Te ja sukan tiempu ni ya'a ma chi já ni ya'a ini David ma ja ni kuxii ini de ja ni ji'i sayii de Amnón ma. Te visi kúni David ma ja na ndakokuiñi Absalón ma, kovaa ñatuu ka'an de-ni. Chukan kúu ja Joab ma, ni jiña'a de nuu David ma ja na kachi tee ma te ki'in de jin nu kueka de Absalón ma, te ni kundee de ja ni jinu ini David ma, te visi sukan ni kachi David ma, kovaa visi uu-ka (2) kuiya ñatuu ni kuni de ja jaan Absalón ma jan koto i de. Sakuu-nka, saa ni ka ndatna'a David ma ji'in sayii de Absalón ma te ni ka ndakua'a tna'a de nchuxi.

Absalón ma, kúni i ja ndakanaa i ji'in yuva i ma

Te Absalón ma vivii kaa i, te ndaka ñayii israelita ma, ka jatnu'u ini ña'a i. Chukan kúu ja ni jani ini i ja kuu ko kuu i rey nuu ñayii Israel ma, sani te ni keja'a i ni xtutu i tee jin chindee tna'a ji'in i ma, te ndaka kivi ni yo ja'an i ye'e ñuu Jerusalén ma ni yo ndetu i ñayii kuan koo kuan koto rey David ma ja na ka'nde de tniñu ñayii ma te sa'a ni yo jiña'a i:

—Maa de chi masu nde nini so'o de ja ka jiña'a ni a, kovaa nute maa sa ko kuu rey ma chi ko koniniso'o sa ja jin ka'an ñayii ma, te ko ka'nde ndaa sa tniñu ñayii ma, te ko katanuu sa ndaka ñayii ma —kúu i jiña'a i.

Te Absalón ma vivii ká'an i nuu ndaka ñayii ma, te ndaka ñayii ma ûni ka jatna ini xeen i sukan kúu Absalón ma.

Te ni ya'a kuun (4) kuiya, sani te ni jani ini Absalón ma ja já iyo tu'va i ja nukuiñi i ja tatnuni i nuu tniñu yuva i ma. Sani te ni jiña'a i yuva i David ma ja na kua'a de tnu'u te ki'in i ñuu Hebrón ma ndakua'a i nuu Su'si ma ja ni skuiso i ja sa'a i ma, te rey ma chi ni wa'a de tnu'u, te kua'an i.

Kovaa Absalón ma chi masu ni ka'an ndaa i nuu yuva i ma, vaa maa i chi jani ini i ja ki'in i, te ka'an i nuu ñayii Hebrón ma ja maa i kúu rey ñuu Israel ma. Te kua'a ñayii israelita ma ni ka chindee ña'a, te suni ni chindee tna ña'a in tee ká'an-so'o nuu David ma, tee nani Ahitofel ma. Ahitofel ma chi in tee ndichi xeen kúu de, te ta'nu Betsabé ma kúu de.

David ma, ni jinu ndee de ñuu Jerusalén ma

Te nuu ni jini David ma ja Absalón ma chi ndakanaa i ji'in yuva i ma kúni i ma, te ni jani ini de ja va'a-ka ja kee de ñuu Jerusalén ma ji'in ndaka ñayii ka jinukuechi nuu de ma xi'na-ka, nasa yukan te kenda Absalón ma te ka'ni ña'a i. Te ni jeka David ma ñasi'i de ma ji'in ñayii ka jinukuechi nuu de ma ji'in soldado de ma te ni ka ke koo de ñuu Jerusalén ma, kovaa ni xndoo de uxi (10) ña'a iyo ji'in de ma ja jin ko koto ña palaciu de ma.

Te Sadoc ma ji'in Abiatar ma ja ka kuu de sutu ma ji'in jaku sa'ya tata Leví ma, ni jan koo de ni ka jan tna'a de David ma nuu ni kee de ñuu Jerusalén ma. Te ka ndiso de arca Su'si ma, vaa ka kuni de ja na ki'in David ma ji'in arca Su'si ma. Kovaa David ma chi jiña'a de ja na jin koo de jin nu xsia'a de arca ma nuu iyo i ma, vaa nú ndija ja maa Su'si ma chindee ña'a chi ndakokuiñi de ñuu Jerusalén ma. Kovaa jiña'a de ja nú ka kuni de ja jin chindee de David ma chi kuu jin ko koto yu'u de ñuu Jerusalén ma nawa sa'a Absalón ma, sani te jin ndakani de nuu David ma sukan-va'a kuni David ma naxe iyo ñuu Jerusalén ma. Sani te sutu ma ji'in sa'ya tata Leví ma, ni jan koo de ni jan nu xsia'a de arca Su'si ma nuu iyo i nkuu ma.

Te David ma chi kúxii xeen ini de kua'an de. Te ni jini David ma ja Ahitofel ma chi chindee de Absalón ma, te ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja máko kua'a ya tnu'u ja kandija Absalón ma tnu'u ká'an Ahitofel ma.

Sani te in-ka tee ká'an-so'o nuu David ma, tee nani Husai ma, ni ja'an de nuu iyo David ma. Te Husai ma chi suni kúxii xeen ini de ja sukan ndákanaa Absalón ma ji'in yuva i ma. Kovaa David ma chi ni jiña'a de nuu Husai ma ja na no'o de ñuu Jerusalén ma te na sa'a te tnu'u ja chindee de Absalón ma. Te David ma chi kúni de ja koto yu'u Husai ma naxe iyo ñuu Jerusalén ma te ndakani de ndaka nuu sutu ma, te maa sutu ma jin kaxtnu'u nuu David ma naxe iyo ñuu Jerusalén ma. Sani te David ma chi kua'an-ka de, te ni kujika-ka de ñuu Jerusalén ma.

94. Ni sa'a Su'si ma ja ñatuu ni kuu sukan ni jani ini Absalón ma
(basado en 2 Samuel 16–20)

Sukan ni ka jiña'a Ahitofel ma ji'in Husai ma nuu Absalón ma

Nuu ni kenda koo Absalón ma ñuu Jerusalén ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in i ma, suni ndikin tna Ahitofel ma; te ni jan tu'va ña'a Husai ma, te ni jiña'a de ja kúni de ja chindee de Absalón ma, te ni jiña'a Absalón ma ja kuu.

Absalón ma, ni jikan-tnu'u i nuu Ahitofel ma naxe sa'a i, te maa de chi ni jiña'a de ja na kivi nduu i ji'in ndaka ña'a ndeka yuva i David ma, vaa sukan te sa'a i ja ndakiti-ka ini yuva i ma nuu i. Sani te tee ka ndikin Absalón ma, ni ka sa'a de in ve'e sa'ma onde xini ve'e palaciu ma, te ni ja'an Absalón ma ji'in ña'a ndeka yuva i ma te ni kivi nduu i ji'in ña. Te ndaka ñayii Israel ma ni ka jini ja u'vi ni sa'a Absalón ma. Ndaka ja ni yo ka'an Ahitofel ma chi ndimaa ni yo kee sukan ni yo ka'an de ma.

Sani te ni jiña'a tuku Ahitofel ma nuu Absalón ma ja na xtutu i kua'a ñayii, sukan-va'a jin sondikin i David ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in de ma. Te ni jiña'a Ahitofel ma ja maa de ki'in ji'in ñayii ma, te nú ni ka ndani'i de rey David ma, te maa de ka'ni tee ma. Te sukan, te nuna kúu rey David ma, te ndaka tee ka ndikin rey David ma, jin ndachindee de Absalón ma.

Ndaka ñayii ma ni ka jani ini ja va'a-ni kúu ja ká'an Ahitofel ma, kovaa xi'na-ka ja sa'a Absalón ma sukan ká'an de ma, te ni jikan-tnu'u i Husai ma naxe ká'an tna de, te sa'a ni jiña'a Husai ma:

—Ahitofel a chi masu va'a-ni ja sukan ká'an de a. Vaa yuva ro ma chi in soldado tee já jini naxe kanaa de kúu de, te kuiti masu ndoo de jakuaa yukan ji'in soldado ka jinukuechi nuu de ma. Chukan kúu ja nuna ki'in ro jin nu nduku ro de chi kuiti jin ka'ni de jaku soldado ro a, te ndaka ñayii ma jin kuni ja ñatuu ni kee sukan ñu'u ini ro ja kanaa ro ji'in yuva ro ma. Va'a-ka ja na xtutu kua'a-ka ro ñayii Israel ya, te kukua'a-ka soldado ro a sukan-va'a kuu jin ka'ni ro ndaka ñayii ka ndikin tna'a ji'in David ma —kúu de jiña'a de.

Sani te Absalón ma ji'in ndaka tee ka chindee tna'a ji'in i ma ni ka jani ini i ja va'a-ka sukan ni ndaka'an-so'o Husai ma sana sukan ni ka'an Ahitofel ma, visi ja ni ka'an Ahitofel ma chi ja va'a ndija-ka kúu sana ja ni ka'an Husai ma, kovaa Su'si ma chi ni sa'a ya ja ñatuu ni ka jaku'ni ndaa ini de, vaa ja kúni ya kúu ja

xndo'o xneni ya Absalón ma. Te Absalón ma ji'in tee ka ndikin tna'a ji'in i ma chi ni ka kandija i ja ni ka'an Husai ma.

Sani te Husai ma chi ni ndakani de nuu sutu ma sukan ni ka ndatnu'u tna'a de ma, sani te sutu ma ni ka tetniñu de in ñayii ni jan kuña'a nuu David ma ja na jin ya'a kunu de yute Jordán ma, sukan-va'a ma jin ni'i ña'a soldado Absalón ma te jin ka'ni ña'a de.

Te nuu ni jini Ahitofel ma ja ñatuu ni kandija Absalón ma ja ká'an de ma, te kuan no'o de ve'e de ma te ni ndaka'ni de maa de.

Sukan ni ka kanaa soldado Absalón ma ji'in soldado David ma

Te nú jâ ni ndaxtutu Absalón ma soldado i ma, David ma chi jâ ni kujika-ka de kua'an de onde ñuu nani Mahanaim ma, te ni ni'i de tiempu ja ni satu'va de soldado de ma ja jin koo de jin kanaa de. Kovaa soldado de ma, masu ni ka wa'a de tnu'u ja ki'in David ma jin kanaa de, te ni kendoo de ñuu Mahanaim ma. Kovaa David ma chi kútoo xeen de sayii de Absalón ma te ni jikan-ta'vi xeen de nuu soldado ma ja másu ko jin sa'a ndeva'a de Absalón ma.

Te ni ka kanaa soldado David ma ji'in soldado Absalón ma, kovaa ni ka kundee soldado David ma, te ni ka ja'ni de oko mil (20,000) soldado Absalón ma.

Ni ji'i Absalón ma

Sani te ni ka jini soldado David ma ja ni kakoso kunu Absalón ma caballu i ma te ni jinu i sukan-va'a kaku i, kovaa caballu i ma chi ni ya'a ti in chii yutnu te ni jakun-tne'nu ixi Absalón ma ji'in nda'a yutnu ma. Te jinu maa caballu kua'an ti, te Absalón ma chi ni kendoo i ndakaa i nuu nda'a yutnu ma.

Sani te in soldado ma, jinu de ni jan kaxtnu'u de nuu Joab ma, te Joab ma chi ni ndonda de nuu soldado ma nava'a ñatuu ni ja'ni de Absalón ma yukan-ni. Kovaa soldado ma chi ñatuu ni ja'ni de tee ma, vaa jini de ja David ma chi ñatuu kúni de ja kúu Absalón ma. Kovaa Joab ma ji'in tee ka ndiso ndatniñu ka jatniñu de ja ka kanaa de ma, ni ka ja'ni de Absalón ma nuu ndákaa i yutnu ma. Sani te Joab ma, ni jiña'a de nuu soldado de ma ja jâ ni jinu ja ni ka kanaa de ma.

Te nuu ni jini David ma ja ni ka kundee soldado de ma te ni ji'i sayii de Absalón ma, te ni kuxii xeen ini de. Sani te ni ja'an

Joab ma nuu iyo David ma, te ni ndonda de nuu tee ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Masu va'a-ni ja sa'a ña'a ni sukan ndaka sa ja ni ka kanaa sa nuu tniñu ni ma. Vaa saña chi ni ka chindee ña'a sa, kovaa maa ni chi sa'a ña'a ni kuenda tnu'u ja ñayii ñatuu ka kunimani nuu ni ka kuu sa. Te ja sukan sa'a ña'a ni a chi ja kúni ni kúu ja saña te jin kúu sa te kaku Absalón ma nkuu. Va'a-ka ko kuu ja ki'in ni te kuña'a ni ñayii ka chindee ña'a a ja iyo sii ini ni ja ni ka kundee i ma, vaa nú ña'a te jin xndoo ña'a ndaka i —kúu de jiña'a de.

Sani te David ma ni ja'an de, te ni jinkoo de ye'e nuu ka iyo de ma, te ni ndakua'a de tnu'u kanu ini soldado ma.

Seba ma, ni ndakanaa tna de ji'in David ma

Ni ya'a jaku kivi, te tee ka kuu sa'ya tata Judá ma, ni jan koo de ni jan nu nduku de David ma, te ka jiña'a de ja na ndakokuiñi David ma ñuu Jerusalén ma, te ka ndikin tna'a de kuan nu koo de. Kovaa jaku-ka sa'ya tata Israel ma chi ni ka kukueñu ini i nuu sa'ya tata Judá ma, sani te tee nani Seba ma ni xtutu de ñayii ja kanaa de ji'in David ma. Te yika ja sa'ya tata Judá ma ûni ni ka yo ndikin ndaa ni ka yo ndikin ndija i David ma, te ndaka-ka ñayii ma ni ka ndandikin i tee kúu Seba ma. Te nuu ni ndenda David ma ñuu Jerusalén ma, te ni tetniñu de soldado de ma ja jin kanaa de ji'in tee kúu Seba ma. Kovaa Seba ma chi ni chu'u de in ñuu. Sani te Joab ma ji'in soldado ma ni ka konduu de ñuu yukan.

Kovaa in ña'a ndichi iyo ñuu yukan ni jikan-tnu'u ña nuu Joab ma:

—¿Nava'a ka kuni ni ja jin xnaa ni ñuu ya'a, te vitna ja ndaka sa ñuu ya'a chi ñatuu nama ka kanaa sa ji'in ñayii Israel ma? —kúu ña jiña'a ña.

Te Joab ma, jiña'a de ja yika ja ndánduku de tee kúu Seba ma, tee tátunni nuu tee ka kuni ja jin kanaa de ji'in David ma. Sani te ña'a yukan, ni ka'an ña nuu ñayii ñuu yukan, te ni kundee ña ni xsinu ini ña ñayii ma ja jin ka'ni i tee kúu Seba ma, te na jin skana i xini de ma ichi ke'e, nuu ka iyo Joab ma. Te nuu ni ka ja'ni ñayii yukan tee kúu Seba ma, sani te ni jinu ja ka kanaa de ma, te kuan nu koo Joab ma jin soldado de ma ve'e de.

95. Rey David ma, ni satu'va de ja sa'a de veñu'u Su'si ma
(*basado en 2 Samuel 24; 1 Crónicas 21.1–26.28; 28.1–29.22a*)

In kue'e xeen ni tetniñu Su'si ma ñuu Jerusalén ma

Ni ya'a kua'a kuiya ja tátunni David ma ñuu Israel ma, sani te ni jani ini de ja ndaka'vi de nde saa ñayii israelita ma kúu, te ja sukan ni sa'a David ma, te ni ndakiti ini Su'si ma, te ni jani ini ya ja xndo'o xneni ya ñayii israelita ma. Te ni ka'an ya ja iyo uni (3) ja jin ndo'o jin neni ñayii israelita ma, te ni wa'a ya tnu'u ja maa David ma kaji na nde a ko kuu ja jin ndo'o jin neni ñayii ma, te ja ndinuni ma te ni kaji David ma kue'e xeen ja koo uni (3) kivi, vaa chukan kúu in ja nuu-ka jin ndo'o ñayii ma. Te suni ni tetniñu Su'si ma in ángel ja xnaa i ñuu Jerusalén ma, kovaa ni kunda'vi ini ya ñayii ma, te ni tatnuni ya nuu ángel ma ja máko xnaa i ñuu Jerusalén ma.

Te ángel ma, ni kendoo i in nuu jaxi in tee jebuseo ma triu de ma, te ni jini David ma ángel ma. Te ni tatnuni Su'si ma nuu David ma ja na sa'a de in altar yukan, te chukan kúu ja ni jaan David ma ñu'ú ma nuu tee jebuseo ma. Te tee jebuseo ma chi kúni de ja skuta'vi de David ma ñu'ú yukan, kovaa David ma chi ni jiña'a de ja chuya'vi de nde saa kondee ñu'ú ma, vaa ñatuu kúni de ja ndakua'a de nuu Su'si ma in ja su'va-ni ni'i de ma.

Sani te ni sa'a David ma in altar yukan, te yukan ni ja'ni de jaku kiti ni ndakua'a de nuu Su'si ma, sani te ni sa'a Su'si ma ja onde andivi ma te ni kuun ñu'u siki altar ma, te ni ka kayu kiti ni ndakua'a David ma nuu Su'si ma, te ni jiña'a Su'si ma nuu ángel ma ja na ndachunee i yuchi kúu espada i ma nuu ñunee i ma, sukan-va'a ñatuu na in kúu-ka.

Ni satu'va David ma ja sa'a de veñu'u Su'si ma

Ne'un kivi ni tetniñu Su'si ma kue'e xeen ma chi ve'e nuu ni sa'a Moisés ma ja iyo arca Su'si ma, chi onde ñuu Gabaón ma iyo, te jika xeen kendoo ja ki'in ñayii ma onde yukan. Chukan kúu ja ni sa'a David ma in altar ñuu Jerusalén ma, te sa'a ni ka'an de:

—Maa ya'a, nuu ni sa'a sa altar ya ko kuu nuu sa'a sayii sa ma veñu'u Su'si ma —kúu de ka'an de.

Visi ni jiña'a Su'si ma nuu David ma ja masu maa de sa'a veñu'u ya ma, kovaa maa de chi ni chindee de sayii de ma ja

kuva'a ma. Ni jakondee de ni xtutu de ndaka ja kuantniñu ja kuva'a veñu'u ma. Ñayii masu ñuu i kúu Israel ma, ni tatnuni de nuu i ja jin tuji i yuu jin ko kuu yika ve'e ma, te ni xtutu tna de kaa jin kuantniñu ma, ji'in ndava tnu itni.

Suni ni ndaxtutu de ndaka sutu ma ji'in ndaka-ka sa'ya tata Leví ma, te ni tatnuni de nuu in in jichi de ma nawa jin sa'a de. In jichi de ni ka kunda'a ja ko jin ndasavii de ini veñu'u Su'si ma ji'in ja jin satu'va de ja ni ka ndakua'a ñayii ma ja ni ka ke koo itu i ma ja jin ndakua'a de nuu Su'si ma; te in jichi-ka de ni ka kucargu ja jin kakin tna'a de sukan jin satniñu ñayii ma, te in jichi-ka de jin ko koto ye'e veñu'u Su'si ma, te in jichi-ka de jin tee yutnu ka tava yaa ma ja jin ndachiñu'u de Su'si ma.

Sa'a ni ta'vi David ma tniñu ja jin sa'a in in jichi ñayii ma, vaa vitna chi masu jin kondiso kua'an jin kondiso vee-ka de ve'e sa'ma nuu yinee arca Su'si ma, kovaa ndimaa koo ja jin sa'a de ja jin chindee de sutu ma. Te kivi yukan chi já ni kukua'a xeen sa'ya tata Aarón ma, te já iyo oko kuun (24) jichi tee ka kuu sutu ma, chukan kúu ja ni ka chu'un de suerte kóto naxe jin kunukuechi de veñu'u Su'si ma.

*David ma, ni ka ndatnu'u de ji'in sa'ya de
Salomón ma sukan kuva'a veñu'u ma*

Sani te ni kana David ma sayii de Salomón ma, te ni jiña'a de ja maa Salomón ma ko kuu rey nukuiñi nuu tniñu de ma, te David ma, ni jiña'a de nuu sayii de ma ja maa Su'si ma ñatuu ni kuni ja maa de sa'a veñu'u ya ma, kuechi ja soldado ni yo kuu de te ni ja'ni de kua'a xeen ñayii, kovaa ni jiña'a ya nuu de ja sayii de Salomón ma chi in rey kondeka tna'a mani ji'in ñayii jaku-ka ñuu ma ko kuu de, te suu de sa'a veñu'u ya ma.

Sani te David ma, ni tatnuni de nuu Salomón ma ja na sa'a de veñu'u ma te na ko kandija de tnu'u tátununi Su'si ma. Te suni ni jiña'a de ndaka ndatniñu ja ni xtutu de ja kuva'a veñu'u Su'si ma, sukan nuu ja oro, plata, bronce, ndava ma ji'in yuu ma. Te ni wa'a de Salomón tutu ká'an sukan kava veñu'u ma, ji'in nuke'e ma, ji'in xiñi veñu'u ma, te ni jiña'a de sukan jin kunu-kuechi sa'ya tata Leví ma ji'in sutu ma; te ni jiña'a de ja maa Su'si ma ni ka'an sukan kava veñu'u ma, te maa ya ni tatnuni sukan jin kunu-kuechi ñayii ma veñu'u ma.

*David ma, ni ka ndatnu'u de jil'in tee ka netniñu
nuu de ma sukan kuva'a veñu'u ma*

Sani te ni jiña'a tuku David ma nuu tee ka netniñu nuu de ma ja na jin chindee de Salomón ma ja jin sa'a de veñu'u Su'si ma. Sani te ni ndaxtutu de ndaka tee ma ñuu Jerusalén ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Saña chi ni jani ini sa ja sa'a sa veñu'u Su'si ma nkuu, te ni xtutu sa kua'a ndatniñu kuatniñu ma, kovaa Su'si ma chi ñatuu ni kuni ya ja saña sa'a vaa in soldado kúu sa. Maa Su'si ma ni jani ña'a ja kúu sa rey ñuu Israel ya, te maa ya ni kaji Salomón a ja nduu de rey nuu tniñu sa, te suu de sa'a veñu'u Su'si ma.

'Su'si ma chi suni ni ka'an ya ja nuna kenda kivi kúu Salomón a te ndimaa ne'un sa'ya tata de ma kee tee ko kuu rey ñuu Israel ya nuna jin kandija de ndaka tnu'u tátnuni ya ma. Chukan kúu ja ro'o, sa'ya ri Salomón, kona'a ro ja ndimaa ndachiñu'u ro Su'si ma ni-yu'u ni-anua ro. Te kona'a ro ja nuna ndachiñu'u ro Su'si ma te ndimaa kandija ro tnu'u tátnuni ya ma, chi maa ya kaxtnu'u nuu ro ndaka naxe sa'a naxe kuu ro. Kona'a ro ja maa Su'si ma ni kaji ña'a ja maa ro sa'a veñu'u ya ma, chukan kúu ja ûni jakondee ro te konuu ro ja sa'a ro. Te ndaka ndijin, ñayii Israel, jin skua'a ni ndaka tnu'u tátnuni Su'si ma te jin sa'a ni sukan tátnuni ya ma, sukan-va'a ni-kani ni-jika jin koo ni ñuu Israel ya —kúu de jiña'a de.

Ni jiña'a David ma nuu tee ka netniñu nuu de ma ja na jin chindee de Salomón ma ja jin sa'a de veñu'u ma, vaa Salomón ma chi lule-ka de te David ma chi kúni de ja ûni vivii kendoo veñu'u ma. Te ni kaxtnu'u David ma ndaka ndatniñu ja ni xtutu de ja kuva'a veñu'u Su'si ma, te kua'a ndatniñu já ni kututu ma chi kuenda maa David ma ka kuu. Te suni ni jiña'a de nuu tee ka netniñu nuu de ma ja na jin kua'a tna de ndatniñu kuatniñu ja kuva'a veñu'u ma. Te kua'a tna de ni ka wa'a ndatniñu, te David ma chi ni kuu sii ini xeen de.

Sukan ni jikan-ta'vi David ma nuu Su'si ma

Te ka iyo ndaka tee ka netniñu nuu David ma, te sa'a ni jikan-ta'vi David ma nuu Su'si ma:

—Su'si, maa ni chi Su'si iya ka'nu xeen kúu ni, te kua'a xeen ja vii ja va'a sa'a ni. Ndaka ja iyo ñuu ñayivi a chi kuenda maa ni

kúu, te maa ni kúu iya táa ndaka nawa ka jiniñu'u sa ma. Maa ni chi kua'a xeen kúu ja táa ni, te maa sa chi jaku-ni kúu ja ka ndátaa sa nuu ni. Maa ni chi jini ni ini anua sa a te kúni ni ja jin ko kuu sa ñayii va'a. Maa ni chi jini ni ja sii ini ndátaa sa ndaka ndatniñu kuatniñu ja kuva'a veñu'u ni ma, te suni sukan tna ka jani ini ndaka ñayii ka iyo ya'a. Chindee ña'a ni ja ndimaa sii ini jin ndachiñu'u vii jin ndachiñu'u va'a ña'a sa. Te chindee ni sayii sa Salomón a ja na kandija de ndaka tnu'u tátununi ni ma, te chindee ni de ja na sa'a de veñu'u ma —kúu de jiña'a de.

Sani te ni jiña'a David ma nuu ndaka ñayii ma ja na jin ndakuan-ta'vi i nuu Su'si ma, te ndaka ñayii ma, ni ka jinkoo jiti te ni ka ndakuan-ta'vi i nuu Su'si ma. Te kivi yutnee ma, te ni ka ja'ni de kua'a kiti ja ni ka ndakua'a de nuu Su'si ma, te viko ka'nu xeen ni yo kuu.

96. Rey David ma, ni tee de kua'a yaa sukan-va'a ndachiñu'u de Su'si ma

(basado en 2 Samuel 22–23; 1 Crónicas 16; Salmos 18; 96; 105.1-15)

David ma chi ni yo jini de tee de yutnu nani arpa ma. Ni yo jatna ini de tee de tnu, te ni yo jatna ini de kata de yaa, te maa de ni yo jani ini yaa ka ka'an vivii ja ndachiñu'u de Su'si ma. Te suni ni yo tee de yaa ja ka ka'an ja kuu in tee kanuu nú ni ji'i de ma.

Yaa ká'an ja ndákuan-ta'vi o nuu Su'si ma

Sa'a ká'an yaa ni tee David ma ja ndákuan-ta'vi de nuu Su'si ma ja sukan ni sa'a ya ja ni kaku de nuu rey Saúl ma:

“Su'si ma kúu iya jito va'a ña'a te maa ya ndéne'e ña'a nuu ja u'vi ma. ¡Ndaka ñayii ma, na jin ndachiñu'u i ya! Maa sa chi ndimaa kakan-ta'vi sa nuu ya ja na chindee ña'a ya ora iyo sa nuu tnundo'o tnuneni ma, te maa ya chi ndimaa chindee ña'a ya. Kivi ni jani ini sa ja kuiti jin ka'ni ña'a ñayii ñatuu ka kunimani nuu sa ma, te ni jikan-ta'vi sa nuu Su'si ma ja na chindee ña'a ya. Te ni yo niniso'o ya ja ni jiña'a sa ma, te ni ndakiti ini ya nuu ñayii ñatuu ka kunimani nuu sa ma, sani te ni kii ya te ni sa'a ya ja ni kaku sa nuu ñayii ñatuu ka kunimani nuu sa ma, visi ka iyo-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu i sana saña.

'Su'si ma chi jini ya ja masu iyo tna sa ja jin sa'a ña'a i sukan ni ka sa'a ña'a i ma, vaa saña chi ndimaa kándija sa tnu'u

tátnuni ya ma. Chukan kúu ja ni chindee ña'a ya, vaa iya sa'a ndaa sa'a ndija kúu ya. Su'si ma chi chindee ya ñayii sa'a ja va'a ma, te xndo'o ya ñayii sa'a ja u'vi ma. Maa ya ni chindee ndija ña'a. Tna'a ja jani ini Su'si ma ja sa'a ya ma chi ja va'a ja ndaa kúu. Su'si ma chi jito va'a ya te jasi ndee jasi ndoso ya ñayii ka kukanu ini ya ma. Maa ya ni chindee ña'a ja ni kundee sa nuu ñayii ñatuu ka kunimani nuu sa ma. Chukan kúu ja ndimaa ndakuan-ta'vi sa nuu ya te ko kata sa nuu ya ndaka kivi koteku sa ma.” Sa'a ká'an yaa ni tee David ma.

Yaa ká'an ja vii ja va'a ja kuu Su'si ma

Te rey David ma, ni jani ini de te ni tee de in yaa ja ni ndachiñu'u de Su'si ma kivi ni ndenda arca ya ma ñuu Jerusalén ma, te sa'a ká'an:

“¡Jín ndakuan-ta'vi ndaka o nuu Su'si ma te jín ndakani o nuu ndaka ñayii ma sukan sa'a sukan kúu ya ma! ¡Jín kata o nuu maa Su'si ma te kó kuu jayiñu'u maa ya, te jín ku'un ini o ndaka ja vii ja va'a ni sa'a ya ja jin kuu o ma! Su'si ma chi ñatuu ni ndunaa ya ja ni skuiso ya nuu Abraham ma ji'in Isaac ma ji'in Jacob ma, ja skuta'vi ya ñu'ú Canaán ya nuu sa'ya tata de ma, te chukan kúu ja ni ndataa ya nuu yo'o.

‘¡Jín ka'an o nuu ndaka ñayii ñuu ñayivi a ja maa Su'si ma ni sa'a ni-ka'nu ñuu ñayivi a, te jín kuña'a o i ja tna'a ja ka ndachiñu'u i ma chi masu Su'si ka kuu, vaa maa i ni ka ndane'e ma! ¡Ndaka ñayii ñuu ñayivi a, na jin ndachiñu'u i Su'si ma, vaa maa ya ni sa'a ni-ka'nu ñuu ñayivi a! ¡Ndaka ñayii ñuu ñayivi a, na jin ndachiñu'u i Su'si Iya Kúu Sa'a Ndaka ma, Su'si ka ndachiñu'u yo'o ja ka kuu o ñayii israelita ya!” Sa'a ká'an yaa ni tee David ma.

Yaa ni sa'a David ma xi'na-ka sana kúu de ma

Yaa ya'a ni sa'a David ma xi'na-ka sana kúu de ma, te sa'a ká'an:

“Saña kúu David, te ni kaji ña'a Su'si ma ja ko kuu sa rey ñuu Israel ya. Te jita sa nuu Su'si ma. Maa Xtumani maa ya ma táa tnu'u ká'an sa ja jita sa a.

‘Su'si ma chi ká'an ya ja in tee tátnuni ñuu de ma, te nú kándija de tnu'u tátnuni Su'si ma te sa'a ndaa sa'a ndija de ja jin kuu ñayii ñuu de ma, chi sa'a de ja ka iyo sii ini ndaka ñayii ma.

Ka kuu sii ini xeen ñayii ma sukan vivii na'a xtnee ne'e ma ja ni jinu ni kuun savi ma, te vivii kani nduva kandii ma nuu yi'i yoso yuyu ma. Ndaka sa ve'e sa ma chi maa in-ni Su'si ma ka kukanu ini sa, te Su'si ma chi ni ka'an ya nuu sa ja sa'a ya ja vii ja va'a ne'un sa'ya tata sa ma te tnu'u ni ka'an ya ma chi masu naa.

'Kovaa ñayii ñatuu ka kandija tnu'u tátnuni Su'si ma chi ni masu nde ka jiniñu'u maa i, ka kuu i sukan ka kuu nda'a tnu iñu ma ja masu na in kúni ke'e i ma, yika-ni ja kuu kuatniñu o ja ko kuu tutnu te ki'in i nuu ñu'u ma." Sa'a ká'an yaa ni tee David ma.

97. Salomón, sa'ya David ma, ni yo kuu rey ku-uni ñuu Israel ma

(basado en 1 Reyes 1.1–2.12; 1 Crónicas 29.22b-30)

Suchi si'i nani Abisag ma

Nuu ni kunija'nu xeen David ma, te ni yo kuvijin xeen de, te ni ka yo jasi ña'a i soo, kovaa ñatuu kúu nduvixi de, te ja ni ka jini tee ka jinukuechi nuu de ma ja sukan kúu de ma, te ni ka jiña'a de ja jin nduku de in sichi si'i, suchi jaa, sukan-va'a kusu i ji'in de te nduvixi de. Te ni ka nduku de suchi si'i ma te ni ka ni'i de suchi nani Abisag ma.

Ni jani ini Adonías ma ja nduu de rey nuu triñu yuva de David ma

Adonías ma kúu sayii David ma tee java'a-ka ja ndaka sa'ya de ka tekú-ka ma, te Adonías ma chi vivii jito de, kovaa yuva de ma chi ñatuu kuiti nama ni ka'an-so'o de nuu tee ma onde nuu luluu de ma te onde ni kuu java'a de ma. Te ja ni jini Adonías ma ja jâ ni kunija'nu yuva de ma te ñatuu-ka na tnu'u ndee tnu'u ndatnu de iyo ma, te ni jani ini Adonías ma ja suu de nduu rey nuu tniñu yuva de David ma. Te ni ndaxtutu Adonías ma jaku tee ka ketna'a ini ji'in de ma, sani te ni ka'an de nuu Joab tee tátnuni nuu soldado rey David ma ji'in nuu Abiatar tee kúu sutu ma, te ni kundee de ja jin chindee ña'a tee ma. Kovaa Sadoc, tee kúu sutu ma, ji'in Natán tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, ji'in tee kúu Benaía ma, ji'in tee ka jito David ma, ñatuu ni ka chindee de Adonías ma.

Te ni sa'a Adonías ma in viko nuu nani Rogel ma, te ni kana de ndaka tee ka tatnuni ne'un sa'ya tata Judá ma, te suni ni kana de ndaka ñani de ma, kovaa ñatuu ni kana de ñani de Salomón ma.

Te suni ñatuu ni kana de Natán ma ni a soldado tee ka chindee David ma.

Ni ndakani David ma sayii de Salomón ja nduu de rey ñuu Israel ma

Natán ma, ni jini de ja sukan jani ini Adonías ma, te ni ja'an de nuu iyo Betsabé ma ja kúu ña si'i Salomón ma, te ni ndakani de nuu ña sukan jani ini Adonías ma, te ni jiña'a de nuu ña ja kuña'a ña David ma ja na ndaka'án de ja ni ka'an de ja Salomón ma nduu rey ñuu Israel ma. Sani te Betsabé ma ni ja'an ña te ni ka'an ña ji'in rey David ma, te ni jiña'a ña ndaka sukan ni ka'an tee kúu Natán ma. Nani yikuu-ka ña ka'an ña ji'in David ma te ni kenda Natán ma, te jiña'a de nuu David ma ja ja ndaa kúu ja jiña'a Betsabé ma nuu de ma.

Sani te ni kana David ma Benaía ma ja kúu de tee tátnuni nuu tee ka jito David ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Sonee ni Salomón ma siki kiti yoso sa ma, te kua'an ni ji'in de onde nuu nani Gihón ma. Te yukan, te Sadoc ma ji'in Natán ma, jín chiso de aceite xini sayii sa Salomón ma sukan-va'a suu de nduu rey nuu tniñu sa —kúu de jiña'a de.

Te Sadoc ma ji'in Natán ma ji'in Benaía ma, ni ka sa'a de sukan ni tatnuni David ma, te ndaka ñayii ni jan koo ji'in de ma ni ka jakondee i ka kayu'u i:

—¡Ja va'a kúu rey Salomón a! —ka kuu i ka kayu'u i.

Ni jikan-ta'vi Adonías ma nuu Salomón ma ja na sakanu ini ña'a de

Yika ni jinu ni ka jaa Adonías ma xita ji'in ñayii ka iyo ji'in de ma, nuu ni ka jini de ja ka kayu'u ñayii ma. Sani te ni kenda sa'ya tee kúu Abiatar ma te ni ndakani i sukan ni sa'a David ma ja jâ ni ndakani de Salomón ma ja ko kuu de rey ñuu Israel ma. Nuu ni ka jini ñayii ma ja ni ndakani i sukan ni sa'a David ma, sani te ndaka ñayii ka iyo ji'in Adonías ma, ni ka jinu i te kuan nu koo i ve'e i ma.

Kovaa Adonías ma chi kua'an de ve'e nuu iyo arca Su'si ma, te ni tni de skina altar ma (vaa ñayii israelita ma chi nú na in ni sa'a in ja u'vi chi ja'an i te tni i skina altar ma sukan-va'a jin sakanu ini ña'a ñayii ma te ma kúu i). Sani te Salomón ma ni jiña'a de nuu Adonías ma ja masu ka'ni de tee ma, nú ma sa'a-ka de ja u'vi, te na no'o de ve'e de ma.

Sandi'i-nka ja ni ka'an-so'o David ma nuu Salomón ma

David ma chi já jini de ja masu kua'a-nka-ni te kúu de, chukan kúu ja ni ka'an-so'o-ka de nuu sayii de Salomón ma, ja kúu de rey ni nukuiñi ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Já jini sa ja masu kua'a-nka-ni te kúu sa. Chukan kúu ja ká'an sa nuu ni ja in-ni ja kani ini ni te kava ndee ini ni. Nuna ndimaa kandija ni tnu'u tátnuni Su'si ma, chi koo va'a ni. Nuna kandija ni tnu'u tátnuni Su'si ma, chi maa ya chi sa'a ya sukan ni skuiso ya nuu sa ma ja ndimaa sa'ya tata sa ma ko kuu rey ñuu Israel ya —kúu de jiña'a de.

Te suni ni tatnuni David ma nuu Salomón ma ja na xndo'o xneni de Joab ma nava'a ni ja'ni de Abner ma ji'in Amasa ma.

Uu xiko (40) kuiya ni yo kuu David ma rey ñuu Israel ma, sani te ni ji'i de. Te sayii de Salomón ma ni nduu rey nuu tniñu de, te ni yo kuu de in rey kanuu, vaa maa Su'si ma ni chindee ña'a.

98. Salomón ma, ni yo kuu de rey ñuu Israel ma

(basado en 1 Reyes 2.13–4.34; 2 Crónicas 1)

Ni xndo'o ni xneni Salomón ma ñayii ñatuu ka kunimani nuu de ma

Masu kua'a-ni ja ni ji'i David ma, te sa'ya de Adonías ma, ni jan koto de Betsabé ma, ña'a kúu si'i rey Salomón ma, te ni jikan de nuu ña ja na kuña'a ña Salomón ma te na kachi de ja tnanda'a Adonías ma ji'in Abisag, suchi si'i ni yo jito David ma nuu sani te kúu de ma. Sani te ni ja'an Betsabé ma te ni jiña'a ña sukan nuu Salomón ma, kovaa nuu ni jiniso'o Salomón ma sukan jiña'a si'i de ma, te ni ndakiti xeen ini de te ni tatnuni de nuu in soldado de ma ja na ka'ni de Adonías ma. Vaa Adonías ma chi kúni de ja tnanda'a de ji'in Abisag ma te jaku jaku te nduu de rey kúni de.

Sani te Salomón ma ni taji de Abiatar tee kúu sutu ma, te ni ndatetniñu de tee ma kuan no'o de ñuu de ma, vaa Abiatar ma chi ni ka chitna'a de ji'in Adonías ma nuu kuni Adonías ma ja nduu de rey nuu tniñu yuva de David ma, kovaa ñatuu ni tatnuni Salomón ma ja kúu Abiatar ma, vaa Abiatar ma chi ni yo chindee de rey David ma onde xi'na-ka ma. Te Abiatar ma chi sa'ya tata Elí ma kúu de, te ja sukan ni taji Salomón ma Abiatar ma te ni yo kuu sukan já ni ka'an Su'si ma nuu Elí tee ni yo kuu sutu ma.

Te Joab tee tátnuni nuu soldado ma, nuu ni jini de sukan ni taji Salomón ma Abiatar ma, te ni yu'u xeen de. Te ni ja'an de ve'e Su'si ma te ni tni de skina altar Su'si ma ja ni jikan-ta'vi de ja ma ka'ni ña'a Salomón ma, vaa Joab ma chi suni ni ka chitna'a de ji'in Adonías ma ja ka kuni de ja jin ndakanaa de ji'in rey David ma. Kovaa Salomón ma chi ni tatnuni de nuu tee kúu Benaía ma te ni ja'an de te ja'ni de Joab ma, vaa sukan ni tatnuni David ma kuechi ja maa Joab ma ni ja'ni tee kúu Abner ma ji'in tee kúu Amasa ma. Sani te ñatuu-ka na tee ni ka kanaa ji'in Salomón ma ja ka kuni de ja jin nduu de rey. Te ndaka ñayii israelita ma ni ka jan-ta'vi Salomón ma ja ni nduu de rey ma.

Ni jikan Salomón ma tnu'u ndichi nuu Su'si ma

Sani te ni ndaxtutu Salomón ma ndaka tee ñuu Israel ma, te kua'an de ji'in tee ma nuu nani Gabaón ma, vaa yukan iyo ve'e Su'si ma. Te yukan ni ja'ni Salomón ma in mil (1,000) kiti te ni ja'mi de ti ja ni ndakua'a de ti nuu Su'si ma. Te jakuaa yukan, sa'a ni jiña'a Su'si ma nuu Salomón ma:

—¿Salomón, nawa kúni ni ja taa sa? —kúu ya jiña'a ya.

Te sa'a ni ndakone'e Salomón ma:

—Su'si, visi in ñayii kuechi-ka kúu sa kovaa maa ni ni jani ña'a ja kúu sa rey nuu ñayii kua'a xeen a. Ja jikan-ta'vi sa nuu ni kúu ja taa ni tnu'u ndichi te chindee ña'a ni sukan-va'a jaku'ni ini sa nawa kúu ja va'a ma ji'in nawa kúu ja u'vi ma, te sukan te ko kuu sa in rey va'a nuu ñayii ñuu maa ni a —kúu de jiña'a de.

Te Su'si ma chi ni jatna ini xeen ya ja ni jikan Salomón ma tnu'u ndichi nuu ya ma, te sa'a ni jiña'a ya nuu de:

—Nute in-ka ñayii chi kakan i nuu sa ja chindee sa i ja xnaa sa ndaka ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma, o xi kakan i ja na sa'a sa ja koteku kani i, o xi kakan i nuu sa ja sa'a sa ja ko kuu i in ñayii xiku xi in ñayii kanuu, kovaa ndijin chi ni-in chukan ñatuu ni jikan ni nuu sa, su'va ni jikan ni ja na taa sa tnu'u ndichi. Te saña chi taa sa tnu'u ndichi ni jikan ni ma, te suni taa sa ndaka-ka chukan. Sa'a sa ja ko kuu ni rey kuxiku-ka ji'in rey kanuu-ka ni-ka'nu ñuu ñayivi a —kúu ya jiña'a ya.

Ni ja'nde Salomón tniñu uu (2) ña'a

Sani te masu kua'a-ni te ni kenda koo uu (2) ña'a nuu Salomón ma, te ni ka jikan ña nuu de ja na ka'nde de tniñu nduu ña ma: vaa nduu ña'a ma ka iyo in-ni ve'e, te maa maa ña ni ka kâku in sa'ya ña suchi yii, te in jakuaa te ni ji'i in lulu ma, te ni kenda koo nduu ña'a ma, te nduu ña ma ka ka'an ja sa'ya ña ma kúu suchi tekú ma.

Nuu ni jiniso'o rey Salomón ma sukan ka jiña'a ña ma, te ni tatnuni de nuu in tee jinukuechi nuu de ma ja na jin ke'en de in yuchi kúu espada ma, sani te ni tatnuni rey ma ja na jin ka'nde de sasava lulu ma te na jin ndake'en ña sasava i. Sani te ña'a kúu ndija si'i lulu tekú ma, sa'a ni jiña'a ña:

—¡Ña'a, jin kava va'a ini ni, te má jin sa'a ni sukan! Jin ndakua'a ni lulu a te ndake'en maa ña'a jiña i —kúu ña jiña'a ña.

Sukan ni jiña'a ña, vaa kútoo xeen ña sa'ya ña ma te ja kúni ña kúu ja koteku i, visi na ndakueka in-ka ña'a ma i. Kovaa in-ka ña'a ma chi ni jiña'a ña ja jin ka'nde de sava sava lulu ma, vaa jani ini ña ja nú masu kuu ndakueka ña lulu ma te suni ñatuu kúni ña ja ndakueka ña'a in-ka ña'a ma. Sani te sa'a ni ka'an Salomón ma:

—Jin ndakua'a ni lulu a ña'a ni kunda'vi ini a, vaa suu ña kúu si'i i —kúu de jiña'a de.

Te sukan ni ka sa'a tee ka jinukuechi nuu Salomón ma.

Nuu ni ka jini ñayii Israel ma sukan ni ja'nde Salomón ma tniñu nduu ña'a yukan, te ndaka ñayii ma ni ka ndakuni tnuni ja Su'si ma chi ni wa'a ndija ya tnu'u ndichi rey Salomón ma.

Sukan ni yo tatnuni rey Salomón ma

Ne'un kivi ni yo tatnuni rey Salomón ma, ñuu Israel ma chi ni iyo vii ni iyo va'a i, te kua'a ñuu ka iyo yatni Israel ma ni ka yo ndakua'a xu'un nuu rey ñuu Israel ma, te ñatuu na ñuu ni ka yo kanaa-ka ji'in ñayii israelita ma. Te ni kuxiku xeen rey Salomón ma, te ni iyo kua'a xeen caballu de, te ni iyo kua'a ja kaa ja ko'o o. Nii tiempu ni yo kuu Salomón ma rey ma chi ñuu Israel ma chi ni iyo vii ni iyo va'a i. Te Salomón ma chi ni yo kuu de in tee ndichi xeen. Ni tee de kua'a tnu'u ndichi ji'in kua'a yaa, te ni yo skua'a de naxe ka iyo ndaka yutnu kui'i ma ji'in kiti ma. Ni iyo xeen jayiñu'u rey Salomón ma, te onde ñuu jika te ni yo jan koo ñayii ma ñuu Israel ma ja jin koniniso'o i

tnu'u ndichi ká'an de ma, te ndaka ñayii ma, ni ka yo yinda'a i nawa ni ka yo wa'a i Salomón ma.

99. Salomón ma, sa'a de veñu'u Su'si iya teku ma

(basado en 1 Reyes 5–7; 2 Crónicas 2.1–5.1)

Hiram, tee kúu rey ñuu Tiro ma, ndimaa ni yo ketna'a ini de ji'in rey David ma. Chukan kúu ja nuu ni ji'i David ma, te ni tetniñu tee kúu rey ñuu Tiro ma tee jin koo jin kuña'a sa'a nuu Salomón ma: “Salomón, naka vii naka va'a kúu ja maa ni kúu tee ni nukuiñi ja ko kuu ni rey ñuu Israel ya, te koo sii ini ni.”

Te Salomón ma, ni jiña'a de nuu Hiram ma ja na tetniñu de tee ñuu Tiro ma sukan-va'a jin chindee tna'a de ji'in ñayii israelita ma ja jin ka'nde de ndava tnu itni ñuu Tiro ma, te ki koo tnu ñuu Israel ma sukan-va'a kuva'a veñu'u Su'si ma. Te Hiram ma chi ni jiña'a de ja kuu, sani te ni tetniñu Salomón ma tee israelita ma sukan-va'a jin chindee tna'a de ji'in tee ni tetniñu Hiram ma ja jin ka'nde de ndava ma, te suni ni tetniñu tna Salomón ma ja jin kaa tee jin satniñu ja jin ka'nde de ndava ma. Te sukan, te ni satu'va Salomón ma kua'a xeen-ka ja kuatniñu ja kuva'a veñu'u Su'si ma, te ni ndaxtnatna'a de ji'in ja ni satu'va yuva de David ma.

Te kuiya ku-kuun ja ni jinkuiñi Salomón ma ja kúu de rey ma, te ni sjeja'a de ja kutniñu ja kuva'a veñu'u ma. Te nuu ni keja'a ni kuva'a veñu'u Su'si ma chi jâ ni kuu kuun ciento kuun xiko (480) kuiya ja ni ka nde koo ñayii Israel ma Egipto ma. Maa nuu ni sa'a David ma altar nuu Su'si ma kivi ni tetniñu ya kue'e xeen ma, maa yukan ni jakin-tuu Salomón ma veñu'u Su'si ma.

Veñu'u Su'si ma ja ni sa'a Salomón ma chi ndeka i uxi (10) metro ja anchu, te ndeka i oko uxi (30) metro ja kani, te ja'un (15) metro sukun i. Te nuu kivi o nuke'e ma chi visi u'un (5) metro anchu. Te ichi ini veñu'u Su'si ma chi nuu kivi o ma chi ndeka i oko (20) metro ja kani te uxi (10) metro ja anchu, te in-ka nuu ii xeen-ka ma chi ndeka i uxi (10) metro ja kani te uxi (10) metro ja anchu.

Ini ve'e ma, nuu ii-ka ma iyo arca Su'si ma. Te ka iyo uu (2) querubín yukan, te ndakaa in sa'ma sukan-va'a koo siin nuu ii xeen-ka ma. Te ke'e ma ni ka sa'a de jaku-ka ve'e ni ka ndakonduu veñu'u ma, te yukan jin ku'un ndatniñu. Te veñu'u Su'si ma chi yuu ni ka sotna'a de ja ni ka sa'a de ichi ke'e ma te ichi ini ve'e ma ni ka ndatenee de yutnu te ni ka ndachi'i de oro yika tnu ma. Iyo

in altar nuu ni ka yo ja'mi de ja jáxiko asi ni ka yo ndakua'a de nuu Su'si ma, te iyo uxi (10) mesa nuu ni ka yo sonee de xtatila ni ka yo ndakua'a de nuu Su'si ma, te ka iyo tna candileru, te suni iyo tna in ciento (100) ko'o; te ndaka ja iyo ma, nanimaa oro ka kuu i.

Iyo in tee nani Hiram, te kúu ndaxndute de kaa ma, te ni sa'a de in kaa ka'nu nuu ku'un ndute te vivii tikute, te suni ni sa'a de uxi (10) nuu ku'un ndute jin ndanda'a ñayii ma te ni sonee de siki rueda kaa bronce sukan-va'a kuu kaka. Te ni sa'a de in altar nuu jin ndakua'a ñayii ma kiti nuu Su'si ma, te suni ni sa'a de ndatniñu ka jatniñu de ora ka ndakua'a de nawa ka ndakua'a de nuu Su'si ma, te suni kaa ma ni jatniñu de te ni sa'a de uu (2) columna na'nu ja vivii ka ndaa ja jin konukuiñi ye'e nuu kivi o veñu'u ma.

Te kuiya ku-uxi in ja ni jinkuiñi Salomón ma ja kúu de rey ma te ni jinu ni kuva'a veñu'u ma, uja (7) kuiya ni ka yo kuu de ni ka sa'a de veñu'u ma. Nu u ni jinu veñu'u ma te ni tava'a Salomón ma ndaka oro ma ji'in plata ja ni wa'a yuva de David ma nuu Su'si ma. Sani te ni tatnuni Salomón ma ja ni kuva'a palaciu de ma ñuu Jerusalén ma.

100. Ni sa'a rey Salomón ma in viko ja ni jinu veñu'u Su'si ma

(basado en 1 Reyes 8.1–9.9; 2 Crónicas 5.2–7.22)

Nuu ni jinu ni sa'a rey Salomón ma veñu'u Su'si ma te ne'un kivi ka sa'a ñayii ma viko nda'a yutnu ma, te ni ndaxtutu de ndaka ñayii ka ndanuu ñuu Jerusalén ma. Te ni sa'a de in viko ja ni jinu ni kuva'a veñu'u Su'si ma, te ni ka ndachi'i de arca Su'si ma ini veñu'u ya ma, vaa xi'na-ka ma chi in ve'e sa'ma-ni ni yo iyo arca ma.

Nuu já ni ka ndututu ndaka ñayii ma te ni ka ndachi'i sa'ya tata Leví ma arca Su'si ma onde nuu ii xeen-ka veñu'u ma, te siki arca Su'si ma ka iyo uu (2) querubín. Te ini arca Su'si ma ka ñunee nduu yuu yaxin nuu ndee tnu'u ni tatnuni Su'si ma nuu ka iyo ñayii ma yuku Sinaí ma.

Kivi yukan chi kua'a xeen ndikachi ji'in xndiki ni ka ja'ni de ja ni ka ndakua'a de nuu Su'si ma, te sutu ma ji'in sa'ya tata Leví ma, ni ka tee de yutnu ka sa'a yaa ma ja ka ndachiñu'u de Su'si Iya Tátununi ma, vaa va'a ini ya te ndimaa kútoo ya ñayii israelita ma. Nani ka jita ñayii ma yaa ja ka ndachiñu'u i Su'si ma, te ni kenda Su'si ma in nuu viko, te sutu ma chi ni ka nde koo de veñu'u ma vaa ûni jandute xeen nuu viko ma.

Sani te sa'a ni ka'an Salomón ma:

—Su'si ma chi iya va'a xeen ini kúu ya. Ni kaji ya ñuu Jerusalén a ja ko kuu i ñuu ya, te ni kaji ya yuva sa David ma ja ko kuu de rey. Te kivi nuu kúni yuva sa ma ja sa'a de veñu'u ya ma, te sa'a ni jiña'a ya nuu de: “Koo in sayii ni, te maa i sa'a veñu'u sa ma”, kúu ya jiña'a ya. Te vitna, te ni kuu sukan ni skuiso Su'si ma, vaa vitna chi saña kúu rey ñuu Israel ya, te ni sa'a sa veñu'u Su'si ma, te ni ndachi'i sa arca ya ma ini veñu'u ma —kúu de ká'an de.

Sa'a ni jikan-ta'vi Salomón ma

Sani te sa'a ni jikan-ta'vi Salomón ma nuu Su'si ma:

—Su'si Iya Tátununi, maa in-ni ni kúu Su'si ndija. Maa ni chi in ja skuiso ni nuu ñayii ma chi onde sa'a ni ja sukan ko kuu. Te vitna, te ka nde'ya sa ja ni sa'a ni sukan ni skuiso ni nuu yuva sa, rey David ma. Maa ni chi ni skuiso ni nuu yuva sa David ma ja nuna jin kandija sa'ya tata de ma ndaka tnu'u tátununi ni ma, te ndimaa ne'un sa'ya tata de ma ke koo ñayii jin ko kuu rey ñuu Israel ya. Te chukan kúu ja jikan-ta'vi sa nuu maa ni, vi Su'si, ja na sa'a ni sukan ni skuiso ni ma.

'Saña chi ni sa'a sa veñu'u ni ma, kovaa ndijin chi masu iyo ni in ve'e sa'a ñayii ma, vaa ka jini sa ja ndijin chi Su'si iya ka'nu xeen kúu ni, te iyo ni ni-ka'nu andivi a, ni-ka'nu ni-tu'u iyo ni. Maa ni chi ni ka'an ni ja koo ni veñu'u ni sa'a sa a, te jikan-ta'vi sa nuu ni ja ndimaa koo ni veñu'u ni a. Ora ki koo ñayii ñuu ni a ja jin kakan-ta'vi i nuu ni ini veñu'u ya'a o xi ora ka iyo jika i ma te nuna jin kondel'ya i ichi nuu katuu veñu'u ni a te jin kakan-ta'vi i nuu ni ma, te jikan-ta'vi sa nuu ni ja koniniso'o ni ja jin kakan-ta'vi ñayii ma nuu ni ma, vi Su'si.

'Nuna kua'a ni tnu'u ja jin kundee ñayii in-ka ñuu ma nuu ñayii ñuu ni a kuechi ja ni ka sa'a i ja u'vi ma, xi sa'a ni ja ma kuun savi te ma jin kuu ja jin saka ñayii ma itu i ma te jin ndo'o jin neni i tnama xeen ma, kovaa nuna jin ndakunitnuni ñayii ma ja ni ka sa'a i ja u'vi nuu ni ma te jin ndakani jin ndaka'vi ini i te jin xndoo i ndaka ja u'vi ka sa'a i ma, te jikan-ta'vi sa nuu ni ja koniniso'o ni ja jin kakan-ta'vi i nuu ni ma te sakanu ini ni i, vi Su'si.

'Nú in ñayii masu ñuu Israel ya kúu i ma, te nuna kuni i ndaka ja vii ja va'a sa'a ni ma te nuna kii i veñu'u ni ya ja kakan-ta'vi i

nuu ni, te jikan-ta'vi sa nuu ni ja suni koniniso'o ni ja kakan-ta'vi i nuu ni ma. Te sukan, te ndaka ñayii ñuu ñayivi a jin kuni ndaka ja vii ja va'a sa'a ni ma, te jin kuatnu'u ini ña'a i maa ni, vi Su'si.

'Nuna jin sa'a ñayii ñuu ni a ja u'vi te kua'a ni tnu'u ja jin kueba ña'a ñayii in-ka ñuu jika ja jin kunukuechi i yukan, kovaa nú onde nuu ka iyo i ma te nuna jin ndakani jin ndaka'vi ini i ja u'vi ni ka sa'a i ma te jin konde'ya i ichi nuu katu veñu'u ni a te jin kakan-ta'vi i nuu ni ja sakanu ini ni i ma, te jikan-ta'vi sa nuu ni ja sakanu ini ni i —kúu de jiña'a de nuu Su'si ma.

Nuu ni jinu ni jikan-ta'vi Salomón ma nuu Su'si ma, ni sa'a ya ja ni kuun ñu'u ichi andivi ma te ni kayu ndaka ja ni ka ndakua'a de nuu Su'si ma. Sani te ndaka ñayii ma, ni ka jinkuiñi jiti te ni ka ndakuan-ta'vi i nuu Su'si ma. Sani te rey ma ji'in ñayii ma, ni ka ja'ni tuku i kua'a xeen ndikachi ji'in xndiki ja jin ka'mi i ti te jin ndakua'a i ti nuu Su'si ma. Una (8) kivi ni ka sa'a ñayii ma viko ma sani te kuan nu koo i ve'e i ma, te ndaka ñayii ma, kuan nu koo sii ini i ja ni ka jini i ndaka ja vii ja va'a ni sa'a Su'si ma ja kuu David ma ji'in ja kuu rey Salomón ma ji'in ja jin kuu ndaka ñayii israelita ma.

Ni ka'an Su'si ma nuu Salomón ma

In jakuaa te ni jininu Salomón ma Su'si ma te jiña'a ya nuu de ja ni jiniso'o ya ja ni jikan-ta'vi de nuu ya ma, te ni jiña'a ya ja kivi ki'in o ma te ndaka nawa jin ndakua'a ñayii ma nuu ya ma chi veñu'u ya ma na jin koo ji'in i. Te suni ni jiña'a ya ja koniniso'o ya ja jin kakan-ta'vi ñayii Israel ma nuu ya ma, te nú ni-yu'u ni-ini i jin kondikin i ya te jin ndakani jin ndaka'vi ini i te jin xndoo i ja u'vi ka sa'a i ma chi sakanu ini ña'a ya.

Te suni ni ndaxndaku Su'si ma nuu Salomón ma ja nú ndimaa ko kandija de ndaka tnu'u tátununi ya ma chi maa ya chi sa'a ya ja ndimaa ne'un sa'ya tata de ma ke koo tee jin ko kuu rey ñuu Israel ma, kovaa nú ma kandija de ja tátununi Su'si ma te keja'a de ndachiñu'u de tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te Su'si ma chi ndakiti ini ya te sa'a ya ja ñayii Israel ma chi jin koo jika i in-ka ñuu, nuu masu ñuu i kúu ma ja jin kunukuechi i nuu ñayii yukan. Te nuna jin xndoo ñayii Israel ma Su'si ndija ma chi ni jiña'a ya ja ndasaxiko ya veñu'u ya ma, te kua'a ya tnu'u te ñayii in-ka ñuu ma kenda koo te jin xnaa i veñu'u ya ja ni sa'a Salomón ma. Te ja jin konde'ya ñayii ma ja sukan ni ndatnana veñu'u Su'si ma, te jin

kuni i ja sukan ni kuu kuechi ja maa ñayii Israel ma ni ka saso'o nuu Su'si ma, te ni ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

101. Ni ni'i rey Salomón ma kua'a tnu'u ndee tnu'u ndatnu

(basado en 1 Reyes 9.10–10.29; 2 Crónicas 8.1–9.29)

Oko (20) kuiya ni yo kuu rey Salomón ma ja ni ka sa'a de veñu'u Su'si ma ji'in palaciu de ma. Ñayii masu ñuu Israel ma ni xtetuu rey Salomón ma ja ni ka satniñu i ni ka sa'a i veñu'u ma ji'in palaciu de ma ji'in jaku-ka tniñu. Suni ni xtetuu Salomón ma ñayii ma ja ni ka sa'a i in yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma. Ni ka sa'a va'a i sukan-va'a ñatuu na in kivi ndeva'a ini ñuu ma. Suni ni ka satniñu ñayii ma te ni ka sa'a i kua'a-ka ñuu. Ni ka chitna'a rey Salomón ma ji'in Hiram, tee kúu rey ñuu Tiro ma, te ni ka tetniñu de kua'a barcu ja ni ki koo tnu ji'in oro, kovaa masu yika-ni ja oro ni ki koo ji'in tnu, chi suni ni ki koo ji'in tnu kua'a ndava ka ndaa vii ji'in yuu vivii ji'in kiti ka kuu chanku ma.

Ña'a kúu reina ñuu Sabá ma, ni ja'an ña nuu iyo rey Salomón ma

Ni jini ña'a kúu reina ñuu Sabá ma ja ka ka'an ñayii ma ja in tee ndichi xeen kúu rey Salomón ma te ka jatnu'u ini xeen ña'a ñayii ma, te onde ñuu nuu iyo ña ma te ni ja'an ña ñuu nuu iyo rey Salomón ma, te ni jikan-tnu'u ña de kua'a ja yii iyo ja ndakone'e o, kovaa Salomón ma chi ni kuu ni ndakone'e de. Nuu ni jini reina ñuu Sabá ma ja kaa vii xeen palaciu rey Salomón ma, te sa'a ni jiña'a ña nuu de:

—Ñatuu nde kandija sa ja ka ka'an ñayii ma ja kuu ni nkuu, kovaa vitna ja maa sa ni jini ji'in nuu sa, te ni jini sa ja iyo va'a xeen-ka ni sana ja ka ka'an ñayii ma. ¡Naka va'a xeen ka kuu ñayii ve'e ni ma ji'in ñayii ka jinukuechi nuu ni a! ¡Naka va'a ini Su'si iya ka kukanu ini ñayii Israel a ja ni wa'a ya in rey tee ndichi xeen! —kúu ña jiña'a ña.

Sani te ni kene'e ña oro ji'in ja ka ndee ya'vi xeen ji'in ja jáxiko asi yinda'a ña kua'an ña ma te ni skuta'vi ña rey Salomón ma. Te rey Salomón ma, suni ni skuta'vi de ña nde a ni kaji maa ña ja iyo palaciu de ma. Sani te kuan no'o ña ñuu ña ma.

Ndaka ja ni'i tna'a rey Salomón ma

Kua'a xeen xu'un ni yo ni'i Salomón ma ndi-tna'a kuiya ja ni ka yo ndachuya'vi ñayii israelita ma ji'in ñayii masu ñuu Israel ma ka kuu i ma. Te nuu núkoo de ja tátnuni de ma chi vii xeen kaa, ni-tu'u yika i ma ndee nanimaa oro. Te ni ka ndane'e de in ndika'a núkoo xiñi kua'a nuu núkoo rey Salomón ma te in-ka ndika'a núkoo xiñi satni de ma, te iñu (6) nuu iyo ja kaa o ki'in o sana kenda o onde nuu núkoo rey Salomón ma. Te uu (2) ndika'a ni ka ndane'e de, ka nukoo ti in in nuu kaa o sana kenda o nuu núkoo rey Salomón ma. Rey Salomón ma chi ndimaa nuu taza oro ni yo ñu'u ja ni yo ji'i de ma.

Ni yo neva'a Salomón ma kuun mil (4,000) caballu kiti ni ka yo ñu'u carreta, te suni ni yo neva'a de uxi uu mil (12,000) caballu kiti ni ka yo yoso de-ni. Ũni kua'a xeen caballu de ma kúu, te ni tatnuni de ja ni ka kuva'a kua'a ñuu nuu ni ka iyo ti. Rey Salomón ma ni yo kuu rey kuxiku-ka ni-ka'nu ñuu ñayivi a, te maa de ni yo kuu tee ndichi-ka ni-ka'nu ñuu ñayivi a.

102. Nuun ni kunija'nu rey Salomón ma te ni saso'o de nuu Su'si ma

(basado en 1 Reyes 11; 2 Crónicas 9.30-31)

Ni ndachiñu'u rey Salomón ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma

Rey Salomón ma chi ni iyo kua'a ña'a ni yo ndeka de, ni tnanda'a de ji'in ña'a masu ñuu Israel ma, te vitna ja Su'si ma chi ni tatnuni ya nuu ñayii israelita ma ja másu ko jin tnanda'a i ji'in ñayii siin-ka ñuu ma. Kovaa Salomón ma chi ni tnanda'a de ji'in ña'a kúu sasi'i tee tátnuni Egipto ma, ji'in kua'a-ka ña'a ni tnanda'a ji'in de.

Ndaka ña'a in-ka ñuu ni tnanda'a ji'in rey Salomón ma chi ni ka yo ndachiñu'u ña tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Salomón ma chi ni yo kutoo xeen de ndaka ñasi'i de ma, te nuu já ni kunija'nu de ma te ni ka kundee ña ja ni ndachiñu'u de tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Te yatni ñuu Jerusalén ma ni sa'a de altar nuu jin ndachiñu'u ñasi'i de ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te maa de chi ni ndachiñu'u tna de tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te suni ni yo ndachiñu'u de Su'si ndija ma.

Ni ka'an Su'si ma sukan ndo'o neni Salomón ma

Sani te ni ndakiti ini Su'si ndija ma nuu Salomón ma, te sa'a ni jiña'a ya:

—Salomón, maa ni chi ni saso'o ni tnu'u ni tatnuni sa ma, chukan kúu ja masu kua'a-ka sa tnu'u ja sa'ya tata ni ma te jin ko kuu i rey ñuu Israel ya. Kovaa kuechi ja ni skuiso sa nuu yuva ni David ma ja sa'a sa ja jin kuu sa'ya tata de ma, chukan kúu ja kua'a sa tnu'u ja jin tatnuni-ka sa'ya tata ni a nuu jaku-nka-ni ñuu Israel ya, ji'in ja kuechi ja ñuu nuu jin tatnuni i ma kátuu veñu'u sa a. Te ni-ka'nu-ka Israel a chi in tee netniñu nuu ni a sunkani sa ja ko kuu de rey —kúu ya jiña'a ya.

Onde kivi yukan sani te ñuu ka iyo yatni Israel ma ni ka keja'a i ka nduku i ja jin kanaa i ji'in ñayii israelita ma.

Ni ka'an Su'si ma nuu Jeroboam ma ja suu de ko kuu rey

Ni iyo in tee ne'un sa'ya tata Efraín ma ja nani de Jeroboam, te in tee netniñu nuu rey Salomón ma kúu de. In kivi te ni kee Jeroboam ma ñuu Jerusalén ma, te ichi kua'an de ma te ni ndatna'a de ji'in in tee nani Ahías, tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma. Te nduu-ni maa de ka iyo, te ni ke'en Ahías ma sa'ma jaa ndii de ma te ni kachi de uxi uu (12) pedazu, te sa'a ni jiña'a de nuu Jeroboam ma:

—Ke'en ni uxi (10) pedazu sa'ma ndii sa a, vaa Su'si ma chi kúni ya ja ndijin ko kuu rey nuu uxi (10) jichi ñayii israelita ya. Masu kua'a-ka ya tnu'u ja sa'ya tata David ma jin ko kuu rey ni-ka'nu ñuu Israel ya, vaa rey Salomón ma chi ni ndachiñu'u de tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Sukan xndo'o ya sa'ya tata David ma jaku tiempu kuechi ja sukan ni sa'a Salomón ma.

'Su'si ma chi kua'a ya tnu'u ja jin tatnuni sa'ya tata David ma jaku-nka-ni ñuu Israel ya, vaa sukan ni skuiso ya nuu rey David ma, te maa de chi ni kandija de ndaka tnu'u ni tatnuni ya ma. Te maa ni, Jeroboam, ká'an Su'si ma ja nuna kandija ni tnu'u tátnuni ya ma chi sa'a ya ja sa'ya tata ni kenda koo kuee-ka ma jin ko kuu rey ñuu Israel a —kúu Ahías ma jiña'a de.

Salomón ma chi ni xtetuu de tee ka kuu sa'ya tata Efraín ma ji'in sa'ya tata Manasés ma ja jin satniñu de ja kuu maa Salomón ma. Te Jeroboam chi in tee játna ini satniñi kúu de. Chukan kúu ja ni sacargu Salomón ma de ja ko koto ndoso de sa'ya tata

Efraín ma ji'in sa'ya tata Manasés ma ja ka satniñu de ma. Kovaa Jeroboam ma chi ni ndakiti ini de ja ni jini de tniñu ndee ka sa'a tna'a de ma te ni kuni de ja ndakanaa de ji'in rey Salomón ma. Kovaa ñatuu ni kundee Jeroboam ma nuu Salomón, te Salomón ma chi ni nduku de ja ka'ni de Jeroboam ma. Chukan kúu ja Jeroboam ma chi ni jinu de kua'an de Egipto ma, te yukan ni iyo de onde nuu ni ji'i Salomón ma.

Uu xiko (40) kuiya ni yo kuu Salomón ma rey ñuu Israel ma, te nuu ni ji'i de ma, te sa'ya de Roboam ni nukuiñi ja ko kuu de rey.

103. Ni ka kusiin ñayii israelita ma

(basado en 1 Reyes 12.1-24; 2 Crónicas 10.1–11.4)

*Ñatuu kúni Roboam ma ja nune'e-ka de xu'un
ndake'en ya'vi de nuu ñayii israelita ma*

Nuu ni ya'a jaku kivi ja ni ji'i rey Salomón ma, te ni ja'an sa'ya de Roboam ma ñuu Siquem ma, vaa yukan ni ka ndatna'a ñayii israelita ma ja jin ndakani i de ja suu de nduu rey. Te ñayii ka iyo ichi ninu Israel ma, ni ka kaxtnu'u i nuu Jeroboam ma ja iyo de Egipto ma ja kuu ndii de vaa jâ ni ji'i Salomón ma. Ni ndenda Jeroboam ma, te sa'a ni ka'an de nuu Roboam ma nuu tniñu jaku ñayii Israel ma:

—Nani ni yo kuu yuva ni ma rey ñuu Israel a chi kua'a xeen xu'un ni yo ndake'en ya'vi de nuu ñayii israelita a. Te nuna nune'e-ka ni ja jin ndachuya'vi ñayii a, te jin kendoo ini sa ja maa ni ko kuu rey —kúu de jiña'a de.

Te Roboam ma, ni jiña'a de ja onde nuu uni (3) kivi sana ndakone'e de naxe kendoo ja ka jikan-tnu'u de ma. Sani te ni jikan-tnu'u de nuu tee ni ka yo ka'an-so'lo nuu rey Salomón ma naxe sa'a de. Te ni ka jiña'a de ja na sa'a de sukan ka jikan ñayii ma. Kovaa Roboam ma chi ñatuu ni jatna ini de sukan ni ka jiña'a de ma, te va'a-ka ni jan kakan-tnu'u de suchi inuu ji'in de ma. Te suchi yukan chi ni ka ndakone'e i ja kuña'a de nuu ñayii ma ja su'va skaa-ka de ja ndake'en ya'vi de ma.

Ñayii ka iyo ichi ninu Israel ma, ni ka ka'an i ja Jeroboam ma ko kuu rey

Sani te ni ki koo ñayii ma ji'in Jeroboam ma ja jin koniniso'o i nawa kuña'a Roboam ma, kovaa Roboam chi ni jiña'a de ja su'va

skaa-ka de kakan de xu'un ka ndakua'a ñayii ma nuu rey ma. Sukan ni yo kuu sukan-va'a ko kuu sukan ni jiña'a Su'si ma ja ndakuña'a tee kúu Ahías ma nuu Jeroboam ma.

Nuu ni ka jiniso'o ñayii ka iyo ichi ninu Israel ma sukan ni ka'an Roboam ma, te sa'a ni ka ka'an i:

—Masu nawa ka ni'i sa ja ka ndikin tna'a sa ji'in sa'ya tata David a. ¡Ñayii Israel, ki'in o, te jin koto maa sa'ya tata David a naxe jin sa'a i! —ka kúu i ka ká'an i.

Sani te ndaka ñayii ma, kuan nu koo i ve'e i ma. Te Roboam ma, ni yo kuu de rey nuu uu-nka-ni jichi ñayii Israel ma: nuu sa'ya tata Judá ma ji'in nuu sa'ya tata Benjamín ma ja ka iyo yatni i ma. Te onde kivi yukan te Judá ni yo nani ñuu luluu-nka-ni ni yo tatnuni Roboam.

Ndaka-ka ñayii israelita ma ñatuu ni ka jan-ta'vi i Roboam ma ja ko kuu de rey, te tee ni tetniñu Roboam ma ja ndake'en ya'vi de xu'un ma, ni ka wayuu i de te ni ka ja'ni i de. Sani te ni ka ka'an i ja Jeroboam ma ko kuu rey nuu i.

*Su'si ma, masu ni wa'a ya tnu'u ja jin
kanaa Roboam ma ji'in Jeroboam ma*

Sani te Roboam ma, ni xtutu de tee ka kuu sa'ya tata Judá ma ji'in sa'ya tata Benjamín ma ja jin kanaa de ji'in jaku-ka ñayii Israel ma, vaa kúni de ja ndaka ñayii israelita ma te jin nduu i in-ni ñuu sukan ni ka yo kuu i xi'na-ka ma, sani te ni teniñu Su'si ma tee nani Semaías tee ndakaxtnu'u tnu'u ya ma ja ki'in de jin kuña'a de Roboam ma ja máko ko kanaa de ji'in jaku-ka ñayii Israel ma, vaa maa Su'si ma ni sa'a ja ni ka kusiin i ma.

Te ja ni jiniso'o Roboam ja ni jiña'a Semaías ma, te ni ka'an de nuu ndaka soldado de ma, sani te kuan nu koo ndaka de ve'e de ma.

104. Rey Jeroboam ma, ni yo tatnuni nuu ñayii israelita ma ja ka iyo i ichi ninu ma

(basado en 1 Reyes 12.25–14.20)

Nuu ni ka kusiin ñayii israelita ma, te Jeroboam ma ni yo tatnuni nuu uxi (10) jichi ñayii israelita ka iyo ichi ninu ma, te onde kivi yukan te Efraín ni yo nani ichi yukan. Te Jeroboam ma chi sa'ya tata Efraín ma kúu de, te ni jani ini de ja ñuu Siquem ma

ko kuu ñuu ka'nu-ka ni-ka'nu nuu tátnuni de ma, te ñuu Siquem ma chi iyo i ñu'ú nuu kúu ta'vi sa'ya tata Efraín ma.

Ni ya'a jaku kivi, sani te ni keja'a Jeroboam ma ndi ini de, vaa jani ini de ja nuna jin koo ñayii ma onde ñuu Jerusalén ma ja jin ndakua'a i nuu Su'si ma ja ka yinda'a i ma, chi sani te jin ndakokuiñi i te jin ndandikin i Roboam ma. Chukan kúu ja ni ndane'e de uu (2) serru nanimaa oro te ni jiña'a de nuu ñayii ma ja chukan ka kuu su'si i ma, te masu nini ja jin koo i onde ñuu Jerusalén ma ja jin ndakua'a i nuu Su'si ma nawa ka yinda'a i ma. Te ni jani de in serru ma ñuu Dan ma, te in-ka ti ma ni jani de onde ñuu Betel ma.

Ja sukan ni sa'a Jeroboam ma, sani te ñayii Efraín ma chi ni ka saso'o i nuu Su'si ndija ma, te ni ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Te Jeroboam ma, ni jani de tee jin ko kuu sutu, visi masu sa'ya tata Leví ma ka kuu de ma. Te ni tatnuni Jeroboam ma ja yoo ku-una ma te jin sa'a ñayii ma in viko te jin ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

Ni xndo'o ni xneni Su'si ma Jeroboam ma

Kivi xinañu'u ni ka sa'a de viko ma, te ni ja'an Jeroboam ma ja ka'ni de kiti ndakua'a de nuu tna'a ja masu Su'si kúu ma, te nani yikuu de ma te ni kenda in tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma ja vee de onde Judá ma, te sa'a ni jiña'a de nuu Jeroboam ma:

—¡Jeroboam, koniniso'o ni ja ka'an sa nuu ni vitna a! In kivi te kii in sa'ya tata David ma ya'a te ka'ni de ndaka sutu ka iyo ya'a ja ka jinukuechi de nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu a. Te tee kii ma chi ka'mi de yiki ñayii ma nuu altar ya'a, te sukan, te kendoo tne'e i nuu Su'si ma te ñatuu-ka na in ka'mi kiti nuu altar ya. Te ja ká'an sa ya chi ja ndaa ja sukan ko kuu, te kuni ni ja altar ya'a chi sa'a Su'si ma ja vitna te naa i —kúu de jiña'a de.

Ja ni jiniso'o Jeroboam ma, te ni ndakiti xeen ini de, te ni tatnuni de nuu tee ka jinukuechi nuu de ma ja jin tñii de tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, kovaa nuu ni xtne'e nda'a Jeroboam ma tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, te ni yichi nda'a de ma, sani te ni ndatnana ndi'i kuiti altar ma. Sani te sa'a ni jiña'a Jeroboam ma nuu tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma:

—¡Kakan-ta'vi ni nuu Su'si ma ja na nduva'a nda'a sa a! —kúu de jiña'a de.

Sani te tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma te ni nduva'a nda'a Jeroboam ma. Kovaa Jeroboam ma chi ñatuu ni xndoo de ja u'vi ni keja'a de sa'a de ñuu Efraín ma, te ndeva'a-ni ñayii ni yo jani de ja jin ko kuu i sutu, te ñatuu ni ke'en kuenda de ja maa-ni sa'ya tata Leví ma jin ko kuu sutu ma.

Ni ku'u sa'ya Jeroboam ma

Masu kua'a-ni, te ni ku'u Abías sayii Jeroboam ma, te rey Jeroboam ma, ni tetniñu de ñasi'i de ma ni jan koto ña Ahías tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, vaa Ahías ma kúu tee ni jiña'a nuu de ja suu de ko kuu rey ma. Kovaa vitna chi jâ ni kunija'nu Ahías ma te ñatuu kundijin-ka nuu de. Te ñasi'i Jeroboam ma chi ni ndaxsama ña sa'ma ne'nu ña ma, te kua'an ña nuu iyo Ahías ma sukan-va'a ma ndakuni ña'a de. Te nuu ni kenda kunu ña ve'e Ahías ma, te sa'a ni jiña'a de nuu ña:

—Masu nde jiniñu'u ja ndaxsama ni maa ni te kii ni, vaa jini sa ja ñasi'i Jeroboam ma kúu ni. Te va'a-ni ja vee ni chi iyo in ja ka'an sa nuu ni. Masu ja va'a kúu ja iyo ja jin ndo'o ni. Kua'an ni te kuña'a ni yii ni ma ja sa'a ká'an Su'si ma nuu de: “Ni jani ña'a sa ja ko kuu ni rey ñuu Efraín a, kovaa ni saso'o ni te ñatuu ni kandija ni tnu'u ni tatnuni sa ma. Ka'vi-ka ni sa'a ni sana rey ni ki koo xi'na-ka ma. Masu ni ke'en kuenda ña'a ni, te su'va ni ndachiñu'u ni tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Te chukan kúu ja saña chi xnaa sa sa'ya tata ni ma, te ndaka tee ma ka'ni sa.” Sa'a ká'an Su'si ma nuu yii ni ma.

'Vitna te kuan no'o ni ve'e ni ma, te ora ndenda ni ma, te kúu sa'ya ni ma. Sa'ya ni ma ko kuu xinañu'u ja kúu, sukan-va'a ko kuu sukan ni ka'an Su'si ma. Sani te ndakani Su'si ma in-ka tee ko kuu rey ñuu Efraín a, te ka'ni de ndaka tna'a Jeroboam ma, ñayii ka tekuka ma. Te kuee-ka te xndo'o xneni Su'si ma ñayii ñuu Efraín a, te tetniñu ya i in-ka ñuu jika, kuechi ja ni ka ndikin i ni ka sa'a i ja u'vi ni kaxtnu'u Jeroboam ma —kúu de jiña'a de.

Sani te kuan no'o ñasi'i Jeroboam ma, te nuu ni ndenda ña ve'e ña ma te ni ji'i sayii ña ma. Oko uu (22) kuiya ni tatnuni Jeroboam ma ñuu Efraín ma, te nuu ni ji'i de ma, te sayii de Nadab ma ni nduu rey ñuu Efraín ma.

**105. Nadab ma, Baasa ma, Ela ma, Zimri ma
ji'in Omri ma ni ka tatnuni ñuu Efraín ma**

(basado en 1 Reyes 15.25–16.28)

Tee kúu Nadab ma, ni tatnuni de uu (2) kuiya ñuu Efraín ma. Te ni saso'o de nuu Su'si ma, te ni sa'a de ndaka ja u'vi sukan ni yo sa'a yuva de ma. In kivi te ka yikuu Nadab ma ka kanaa de ji'in ñayii filisteo ma, te Baasa, tee tátnuni nuu soldado de ma, ni ndakanaa de ji'in Nadab ma, te masu kua'a-ni kivi, te ni kundee Baasa ma ni ja'ni de Nadab ma, te ni nukuiñi de ni yo kuu de rey. Sani te ni ja'ni Baasa ma ndaka tee ka kuu sa'ya tata Jeroboam ma.

Oko kuun (24) kuiya ni tatnuni Baasa ma ñuu Efraín ma. Te ni kaji de ñuu Tirsa ma ja ko kuu i ñuu ka'nu-ka nuu tátnuni de ma. Te suni ni saso'o tna de nuu Su'si ma, te ni sa'a de ja u'vi sukan ni yo sa'a Jeroboam ma ji'in sa'ya tata de ma. Te ne'un kivi yukan ni tetniñu Su'si ma Jehú, tee ndákaxtnu'u tnu'u ya ma, ja sa'a kuña'a de nuu Baasa ma: “Maa sa ni jani ña'a ja ko kuu ni rey ñuu Efraín a, kovaa ndijin chi sa'a ni ndaka ja u'vi sukan ni yo sa'a Jeroboam ma. Chukan kúu ja kua'a sa tnu'u te kenda in-ka ñayii xnaa sa'ya tata ni ma sukan ni xnaa ni sa'ya tata Jeroboam ma”, sa'a ka'an Su'si ma kúu de jiña'a de. Te nuu ni ji'i Baasa ma, te sayii de Ela ma ni nduu rey ñuu Efraín ma.

Uu-ni (2) kuiya ni yo kuu Ela ma rey ñuu Efraín ma. Te Zimri tee tátnuni nuu soldado ma ni ja'ni Ela ma, te ni nduu maa de rey, te suni ni ja'ni Zimri ma ndaka tee ka kuu sa'ya tata Baasa ma.

Kovaa Zimri ma chi in smana-ni ni yo kuu de rey ñuu Efraín ma, vaa nuu ni ka jini tee ka kuu soldado ñuu Efraín ma ja Zimri ma ni ja'ni rey Ela ma, te ni ka jani ini de ja in tee tátnuni nuu soldado ma nduu rey, te Omri ma ni ka ndakani de ja ko kuu de rey. Sani te ni jan koo de ni jan tñii de Zimri ma, kovaa Zimri ma chi ni teñu'u de palaciu ma, te ni kendoo de ini ve'e ma, te yukan ni kayu de te ni ji'i de.

Uxi uu (12) kuiya ni yo kuu Omri ma rey ñuu Efraín ma, te kua'a-ka ja u'vi ni sa'a de sana ndaka-ka tee ni ka yo kuu rey ma. Ni sa'a de ja ndaka ñayii ma ni ka ndachiñu'u tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Ni jaan de yuku Samaria ma, te yukan ni sa'a de ja ko kuu ñuu ka'nu-ka Efraín ma. Te nuu ni ji'i Omri ma, te sayii de Acab ma ni nduu rey ñuu Efraín ma.

**106. Roboam ma ji'in Abías ma
ji'in Asa ma, ni ka tatnuni de ñuu Judá ma**

(basado en 1 Reyes 14.21–15.24; 2 Crónicas 11.5–16.14)

Roboam ma, ni tatnuni de ñuu Judá ma

Roboam sayii Salomón ma ni yo kuu xinañu'u rey ñuu Judá ma, ja iyo i ichi nuu vee Israel ma. Xinañu'u ja ni sa'a de kúu ja ñuu de ma te koo tnu'u ndee tnu'u ndatnu i, sukan-va'a ñatuu na in xtandiyo ña'a ja ko kuu de rey ma. Chukan kúu ja kua'a ñuu ma ni sa'a va'a de, te ni ndasava'a-ka de yika ve'e ni ka ndakonduu ka ndesi ñuu ma, te ni xtutu de kua'a yutnu jin kanaa ji'in de, te ni satu'va de ja koo ja jin kaa ñayii ma in in ñuu ma.

Te ne'un kivi ni yo tatnuni Roboam ma ñuu Judá ma, te tee ka kuu sutu ma ji'in sa'ya tata Leví ma ja ka iyo de ñuu Efraín ma, ni ndi koo de ñuu Judá ma, vaa Jeroboam ma chi ñatuu wa'a de tnu'u ja jin kunukuechi de nuu Su'si ma ñuu Efraín ma. Vaa rey yukan chi siin tee ni jani de ja jin ko kuu de sutu jin kunukuechi nuu serru kiti oro ni ndane'e de ma. Te suni ndaka ñayii ka iyo ñuu Efraín ma ja ka kuni i ja jin ndachiñu'u i Su'si ndija ma ni ndi koo i ñuu Judá ma, sukan-va'a kuu jin ndakua'a i kiti nuu Su'si ma ini veñu'u Jerusalén ma. Te ndaka ñayii ni ndi koo ma, ni ka sa'a tna i ja ni kundee ni kundatnu-ka ñuu Judá ma.

Roboam ma, ni kandija de tnu'u tátnuni Su'si ma uni (3) kuiya nuu ni keja'a de kúu de rey ma. Chukan kúu ja ni chindee ña'a Su'si ma ja ni kenda ñuu Judá ma ja ni iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu i.

Kovaa sani te rey Roboam ma chi ni saso'o de nuu Su'si ma, te ndaka ñayii ñuu Judá ma, ni ka sa'a i altar nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma te ni ka ndachiñu'u i. Te tee ka jinukuechi nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, ni ka yo kivi nduu de ji'in tee ni ka yo jan koo ni ka yo jan xsia'a nawa ni ka yo ndakua'a de nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Te sukan, te ni kenda koo ñayii Judá ma ni ka sa'a i ndaka tu'u ja u'vi ni ka yo sa'a ñayii ni ka yo iyo Canaán ma.

Ñayii Egipto ma, ni ka kanaa i ji'in ñayii ka iyo Judá ma

Te nuu ni kuu u'un (5) kuiya kúu Roboam ma rey ñuu Judá ma, te rey Egipto ma, ni ndaxtutu de soldado de ma te kua'an de

ja kanaa de ji'in ñayii ñuu Judá ma. Te soldado Egipto ma, ni ka kundee de ni ka kivi koo de ndaka ñuu nuu ni sa'a va'a Roboam ma, te ni kenda koo de onde ñuu Jerusalén ma. Sani te ni tetniñu Su'si ma Semaías tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma ja sa'a kuña'a de nuu Roboam ma ji'in nuu tee ka jinukuechi nuu de ma:

—Maa Su'si ma ni wa'a tnu'u ja ka ndo'o ni tnundo'o ya'a, vaa maa ni ni ka saso'o te ñatuu ka kandija ni ndaka ja tátnuni ya ma —kúu de jiña'a de.

Te ja ni ka jiniso'o Roboam ma ji'in tee ka netniñu nuu de ma te ni ka kuxii xeen ini de, te ni ka ndakunitnuni de ja ni ka saso'o de ndaka ja ni tatnuni Su'si ma ja jin sa'a de ma. Te ni ya'a jaku kivi, te ni ja'an tuku Semaías ma in-ka jichi, te sa'a ni jiña'a de nuu Roboam ma:

—Su'si ma chi ni jini ya ja ndaka ni ni ka ndakunitnuni ja ni ka saso'o ni nuu ya ma. Chukan kúu ja Su'si ma chi masu kua'a ya tnu'u ja rey Egipto ma te xnaa de ñuu Jerusalén a. Kovaa kua'a ya tnu'u ja jin ndo'o xen-xeen ni sana jin kaku ni, te ko jin ndachuya'vi ni xu'un nuu rey Egipto ma —kúu de jiña'a de.

Sani te rey Egipto ma ji'in soldado de ma, kuan koo de ji'in ndaka ndatniñu oro ka iyo veñu'u Su'si ma ji'in ja ka iyo palaciu Salomón ma. Chukan kúu ja kuiti ni ndasa'a Roboam ma ndaka ndatniñu kuan koo ji'in tee Egipto ma ji'in kaa nani bronce ma. Ja'un uu (17) kuiya ni yo kuu Roboam ma rey ñuu Judá ma, sani te ni ji'i de, te sa'ya de Abías ma ni nduu rey nuu tniñu de.

Abías ma ni tatnuni ñuu Judá ma

Abías ma chi ñatuu ni kandija de ndaka tnu'u tátnuni Su'si ma kivi ni yo kuu de rey ñuu Judá ma. Kovaa Su'si ma chi ni wa'a ya tnu'u ni yo kuu de rey, vaa sukan ni skuiso ya nuu rey David ma, ta'nu sukua Abías ma. Rey David ma chi ndimaa ni kandija de tnu'u tátnuni Su'si ma, kovaa ni saso'o de nuu Su'si ma kivi ni tatnuni de ja na kúu Urías ma sukan-va'a ndasakui'na de ñasi'i tee ma.

Rey Abías ma chi ndimaa ni ka yo kanaa de ji'in Jeroboam tee kúu rey ñuu Efraín ma, kovaa Su'si ma chi ni yo chindee ya Abías ma te ni yo kundee de, vaa ni yo kukanu ini de Su'si ma. Te ja sukan ni kuu ma, te ni ka ndani'i ñayii Judá ma jaku-ka ñu'ú Efraín ma. Uni-ni (3) kuiya ni yo kuu Abías ma rey, te ni ji'i de, te sa'ya de Asa ma ni nukuiñi ja ni nduu de rey.

Asa ma ni tatnuni ñuu Judá ma

Asa ma chi in rey va'a ni yo kuu de. Ni yo kandija de tnu'u tátnuni Su'si ma, te ni xnaa de ndaka nuu ni ka sa'a ñayii ma ja ni ka yo ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ni tatnuni de nuu ñayii Judá ma ja na jin ndachiñu'u i maa in-ni Su'si ndija ma te na jin kandija i tnu'u tátnuni ya ma. Jaku kuiya nuu ni keja'a-ni Asa ma ja ni yo kuu de rey ma, ñayii Judá ma chi ñatuu ni ka kanaa i ji'in ni-in ñuu. Te ne'un kuiya yukan ni ndasava'a Asa ma yika ve'e ni ka ndakonduu ka ndesi ñuu Judá ma, te ni kukua'a-ka soldado de ma.

Ni ya'a jaku kivi, te ñayii ka iyo in nuu nani Cus, ni ki koo i te ni ka kanaa i ji'in ñayii ñuu Judá ma. Te Asa ma, ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja na chindee ya ñayii ñuu Judá ma, te Su'si ma chi ni chindee ña'a ya te ni ka kundee de nuu ñayii ka iyo Cus ma. Te nuu ve ndi koo de ja ni jan koo de ni ka kanaa de ma, te ni ka ndatna'a de ji'in Azarías tee ndáxtnu'u tnu'u Su'si ma, te sa'a ni jiña'a Azarías ma:

—Su'si ma chi ndimaa kúni ya ko kandija ni tnu'u tátnuni ya ma, te sukan, te sa'a ya ja ndimaa kee va'a in ja sa'a ni ma —kúu de jiña'a de.

Chukan kúu ja Asa ma chi ni xnaa ndi'i kuiti de tna'a ja ka ka'an ñayii ñuu Judá ma ja su'si i ka kuu ma, te onde na'nu de ma ñatuu ni wa'a-ka de tnu'u ja tatnuni ña te ni ja'mi de tna'a ja ni yo ndachiñu'u ña ma. Te kivi ni yo kuu Asa ma rey ma, kua'a ñayii ñuu Efraín ma kuan nu koo i ñuu Judá ma, vaa ni ka jini i ja iyo Su'si ma ji'in ñayii ñuu Judá ma.

Ñayii ñuu Efraín ma, ni ka kivi koo i ni-ka'nu ñuu Judá ma

Ni ya'a jaku kuiya, te Baasa tee kúu rey ñuu Efraín ma, ni ka kivi koo de ji'in soldado de ma ni-ka'nu ñuu Judá ma ja jin kanaa de ji'in ñayii yukan. Sani te Asa tee kúu rey ñuu Judá ma, ni ke'en de xu'un iyo ini veñu'u ma ji'in xu'un maa de ma te ni tetniñu de nuu tee kúu rey Siria ma, te ni jikan-ta'vi de nuu tee ma ja na chindee ña'a de ja jin kanaa de ji'in ñayii ñuu Efraín ma. Sani te rey Siria ma, ni ka kanaa de ji'in ñayii ñuu Efraín ma, te ñayii ñuu Efraín ma chi ñatuu ni ka kanaa-ka i ji'in ñayii ñuu Judá ma, vaa ñayii Siria ma ni ka kanaa ji'in i. Kovaa Su'si ma chi ni ndakiti

ini ya nuu Asa ma, te ni tatnuni ya nuu Hanani tee ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ja sa'a kuña'a de nuu Asa ma:

—Sa'a ká'an Su'si ma nuu ni: “Maa ni chi iyo ja kukanu ini ña'a ni ja chindee ña'a sa vitna, sukan ni chindee ña'a sa ja ni ka kundee ni nuu ñayii Cus ma nkuu. Kovaa maa ni chi ñatuu ni kukanu ini ña'a ni. Saña chi nde'ya sa ndaka ja ka sa'a ka kuu ñayii ma, te ndimaa chindee sa ñayii ka ndachiñu'u ña'a ma. Kovaa maa ni chi masu nde jiniñu'u ja ni sa'a ni ma, vaa saa nuu rey Siria ma ni jikan ni ja chindee ña'a de. Chukan kúu ja vitna te su'va kua'a sa tnu'u ja kivi ki'in o a, te kua'a-ka ñuu jin kanaa ji'in ni”, ká'an ya —kúu de jiña'a de.

Ja ni jiniso'o Asa ma sukan jiña'a Hanani ma ja ká'an Su'si ma, te ni ndakiti xeen ini de, te ni tatnuni de ja jin xndo'o jin xneni i Hanani tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma. Ni ya'a jaku kivi, te ni keja'a Asa ma ku'u xeen de, te ja'a de ma ka sa'a i, kovaa ñatuu ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja na chindee ña'a ya. Ni ya'a uu (2) kuiya, sani te ni ji'i Asa ma. Uu xiko in (41) kuiya ni yo kuu Asa ma rey, te nuu ni ji'i de ma, te sayii de Josafat ma ni nduu rey.

107. Elías ma, ni ka'an de sukan ndo'o neni Acab tee kuu rey ñuu Efraín ma kuechi ja u'vi sa'a de ma

(basado en 1 Reyes 16.29–19.21)

Rey Acab ma ji'in ñasi'i de Jezabel ma

Jaku kuiya xi'na-ka sana kúu rey Asa ma, ni ji'i Omri tee ni yo kuu rey ñuu Efraín ma te ni nukuiñi sayii de Acab ma ja ko kuu de rey ñuu yukan. Te Acab ma chi ndimaa ja u'vi xeen ni sa'a de, te ka'vi-ka ni sa'a de sana rey ni ki koo xi'na-ka ma, vaa ni kenda de ja ni tnanda'a de ji'in in ña'a masu ñuu de ma, ña'a nani Jezabel sasi'i rey ñuu Sidón ma.

Ndaka ñayii Sidón ma ka chiñu'u tna'a ja masu Su'si kúu ma, ja nani Baal ma, chukan kúu ja ña'a kúu Jezabel ma chi ni kundee ña ja ni ndachiñu'u tna Acab ma ja nani Baal ma, te ni sa'a de in veñu'u nuu kinee Baal ma nuu nani Samaria ma, ja iyo i ñuu Efraín ma. Te suni ni sa'a Jezabel ja ni ja'ni Acab ma ndaka tee ka ndakaxtnu'u tnu'u wa'a Su'si ndija ma. Kovaa Abdías tee kúcargu ve'e rey Acab ma chi kútoo de Su'si ndija ma, te ni chu'u de in ciento-ka (100) tee ka ndakaxtnu'u tnu'u ká'an Su'si ma in yavi, te ni yo tetniñu de ndeyu ni ka yo jaa de sukan-va'a jin koteku de.

Tee ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ndija ma, ni ka'an de ja masu kuun savi

Te ne'un kivi yukan te iyo in tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ndija ma ñuu Efraín ma te Elías nani de. In kivi te ni ja'an Elías ma nuu iyo rey Acab ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Saña kúu tee jinukuechi nuu Su'si ndija iya tátnumi ma te ká'an sa ja onde vitna te masu kuun-ka savi ñuu Efraín ya onde kivi ka'an maa sa ma —kúu de jiña'a de.

Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Elías ma ja na ki'in de onde yuu Querit ma te yukan na chu'u de, te Elías ma, sukan ni sa'a de. Te nani iyo de yukan, te lakaka ma ni yo jan koo ni yo jan xsia'a ja kaa de. Te rey Acab ma chi ni yo ndanduku de Elías ma ni-ka'nu ñuu ma ndaka kivi, kovaa masu ni ndani'i de tee ma.

Elías ma, ni ndatna'a de ji'in in ña'a ni ji'i yii ña te iyo ña ñuu Sidón ma

Elías ma chi ni iyo de yute yukan onde ni yichi ndi'i ndute ma ja ñatuu na nde kuun savi ma, sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Elías ma ja na ki'in de ñuu Sidón ma ja iyo yatni i yukan, te kóo de ve'e in ña'a ni ji'i yii iyo yukan. Te nuu ni kenda Elías ma ñuu yukan, te ni jini de in ña'a ja ni ji'i yii ña ma te yikuu ña ndáxtutu ña tutnu, te ni jikan de ja na kua'a ña jaku ja kaa de. Te ña'a yukan chi ni jiña'a ña ja ve'e ña ma chi neva'a ña vala-nka yuchi triu ji'in vala-nka aceite, te yika ja kanda ja sa'a ña in xtatila luluu-nka ja kaa ña ji'in sa'ya ña ma.

Kovaa Elías ma, ni jiña'a de ja na satu'va ña xtatila ja kaa maa de xiñañu'u-ka, te sani te kuu sa'a-ka ña ja jin kaa ña ji'in sa'ya ña ma. Te suni ni jiña'a de ja nuna sa'a ña sukan chi masu ndi'i kuiti yuchi triu ña ma onde ndajinu savi ma in-ka jichi ma. Sani te ña'a ñatuu-ka na yii ma ni sa'a ña in xtatila luluu ja ni jaa Elías ma, sani te aceite ña ma ji'in yuchi triu ña ma, ñatuu ni ndi'i, te ni kanda ni kanda-ni ja ni ka jaa ña ndaka kivi ñatuu ni kuun savi ma.

In kivi te sayii ña'a ni ji'i yii ma, ni keja'a i ku'u xeen i te ni ji'i i, kovaa Elías ma ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja na chindee ya ña'a ni ji'i yii ma, vaa maa ña chi ñukuun ni jatanuu ña Elías ma. Te ni tutachi de yu'u suchi luluu ma, sani te ni ndaxtatachi i. Te ña'a ni ji'i yii ma chi nuu ni jini ña ja ni ndateku sa'ya ña ma, te ni jini ña ja Elías ma chi tee ndákaxtnu'u ndija tnu'u Su'si ma kúu de.

Elías ma ji'in tee ka kaxtnu'u tnu'u Baal ma

Te ni ya'a uni (3) kuiya ja ñatuu na savi kuun-ka ma, te ni kenda tnama xeen ni-ka'nu ñuu Efraín ma. Te Acab ma chi saa-ni yikuu de ndanduku de Elías ma ni-ka'nu ñuu Efraín ma. Sani te maa Su'si ma ni jiña'a nuu Elías ma ja na ki'in de nuu iyo Acab ma, te ni jiña'a ya nuu de ja sani te sa'a ya ja kuun savi, te sukan na kuña'a de nuu Acab ma. Te nuu ni jini Acab ma Elías ma, te sa'a ni jiña'a de:

—¿Onde vitna sana ni ndenda ni! Te kua'a xeen tnundo'o tnuneni iyo ñuu o a ja kuechi ni —kúu de jiña'a de.

Te Elías ma, sa'a ni ndakone'e de:

—Masu kuechi saña kúu ja iyo tnundo'o tnuneni ñuu o a, kuechi maa ni kúu ja ni saso'o ni nuu Su'si ma te ndáchiñu'u ni tna'a ja masu Su'si kúu ma, ja nani Baal ma. Chukan kúu ja ni kenda tnundo'o ya'a. Te vitna te jin kuni o na in kúu Su'si ndija, Su'si ndaa. Kuña'a ni ndaka ñayii a ja na jin koo i yuku nani Carmelo ma, te kueba ni ndaka tee ka jinukuechi nuu Baal ma te ki'in ni ji'in de —kúu de jiña'a de.

Sani te Acab ma, ni ndaxtutu de ndaka ñayii ma, te kua'an de ji'in tee ka jinukuechi nuu Baal ma onde nuu yuku nani Carmelo ma, te nuu já ka iyo ndaka de yuku ma, te sa'a ni jiña'a Elías ma:

—¿Na saa-ka kivi jin ko kani uu jin ko kani uni ini ni na in jin ndachiñu'u ni? Te vitna te jin kaji ni, te nú Su'si iya ndáchiñu'u sa ma kúu Su'si ndija, te jin ndachiñu'u ni maa in-ni ya; te nú ka jani ini ni ja Baal ma kúu Su'si, te chukan jin ndachiñu'u ni —kúu de jiña'a de.

Te ñatuu kuiti na in ni ka'an, sani te sa'a ni jiña'a tuku Elías ma:

—Saña, chi maa in-nka sa kúu tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ndija ma, vaa ndaka-ka de ma chi já ni ka ji'i de. Kovaa tee ka jinukuechi nuu Baal ma chi kuun ciento uu xiko uxi (450) de kúu. Vitna te jin kuni ndaa o nde in kúu Su'si ndija ma. Jin taa ni uu (2) xndiki, te jín sa'a maa tee ka kaxtnu'u tnu'u Baal ma in altar, te sa'a tna sa in altar, sani te jín ka'ni de in xndiki ma, te ka'ni tna sa in ti, te jín sonee sa ti siki tutnu nuu altar ni ka sa'a maa maa sa ma, kovaa masu na ñu'u jin chi'i sa. Sani te maa maa sa jin ndakune'e Su'si ka chiñu'u sa ma, te su'si sa'a ja kuun ñu'u andivi ma te kayu ndi'i ja jin ndakua'a sa ma, te suu ya kúu Su'si ndija —kúu de jiña'a de.

Te ndaka ñayii ma chi ni ka jatna ini i sukan ni jiña'a de ma, te ndaka ñayii ma, ûni ka kayu'u i ka jiña'a i ja va'a-ni kúu sukan ni jiña'a de ma. Te Elías ma ni wa'a de tnu'u ja ni ka kaji maa tee ka jinukuechi nuu Baal ma nde xndiki jin ka'ni de; te ne'e-ni ni ka satu'va de ndaka. Sani te ni ka keja'a de ka ndakune'e de su'si de Baal ma, te sukan ni ka yo kuu de nii xtnee ma, kovaa ñatuu nawa ni ndakone'e Baal ma.

Te ni kenda sava nduu ma, te Elías ma ni jakondee de jakundee de tee ma, te sa'a jiña'a de:

—Jin kayu'u ni'i-ka ni, xi saa kutneñu su'si ni ma, o xi kixi su'si ni ma, xi saa nde kua'an su'si ni ma —kúu de jiña'a de.

Te ni ka keja'a tee ka jinukuechi nuu Baal ma ka kayu'u ni'i-ka de, te ni ka keja'a de ka xtnakue'e de maa de ji'in yuchi ka yinda'a de ma sukan-va'a na ndakone'e su'si de ma. Te visi ni ka kayu'u neé ni ka kayu'u uun maa de nii nduu ma, kovaa masu nawa ni ndakone'e su'si de ma.

Ni sa'a Su'si ma ja ni kuun ñu'u andivi ma

Sani te ni satu'va ndi'i Elías ma altar ja ndachiñu'u de Su'si ndija ma. Sani te ni konduu de altar ma ni jate de in jichi, te ni chiso de ndute siki altar ma te ni ndoyo ndi'i kuiti te ni chitu-nka jichi ma ja ni jaku'un ndute ma. Sani te ni kenda ora ka ja'mi de kiti ka ndakua'a de nuu Su'si ma ndaka kivi ma. Te Elías ma, ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma, te sa'a jiña'a de:

—Su'si Iya Táttnuni, sa'a ni ja vitna te jín kuni ndaka ñayii ñuu Efraín a ja maa ni kúu Su'si ndija, te nuu maa ni jinukuechi sa ja ndákaxtnu'u sa tnu'u maa ni a —kúu de jiña'a de.

Sani te Su'si ma ni sa'a ya ja ni kuun ñu'u onde andivi ma te ni kayu ndi'i kuiti ja ni ndakua'a de nuu ya ma, te onde ndute ñu'u jichi ma ni yichi ni sa'a ñu'u ma. Te nuu ni ka jini ñayii ma sukan ni kuu ma te ka kayu'u i ka ka'an i:

—¡Su'si iya kúkanu ini Elías a chi Su'si ndija ma kúu ya! —ka kuu i ka ka'an i.

Sani te sa'a ni jiña'a Elías ma nuu ñayii ma:

—¡Jin tñii ni ndaka tee ka jinukuechi nuu Baal ma! ¡Máko kaku ni-in de! —kúu de jiña'a de.

Te ñayii ma, ni ka tñii i tee ka jinukuechi nuu Baal ma, te ni ja'ni Elías ma ndaka de maa kivi yukan.

Sani te ni jiña'a Elías ma nuu Acab ma ja na no'o de ve'e de ma, nú ña'a te jinu savi te ndoyo de. Te nuu ni jiña'a de ma chi ñatuu kuiti na viko iyo andivi ma. Sani te Acab ma kuan no'o de ve'e de ma, te kivi yukan chi ni kuun xeen savi.

Elías ma jinu ndee de nuu Jezabel, ñasi'i Acab ma

Nuu ni ndenda Acab ma ve'e de ma te ni ndakani de nuu ñasi'i de Jezabel ma ja Elías ma chi ni ja'ni de ndaka tee ka jinukuechi nuu Baal ma. Sani te ni ndakiti xeen ini Jezabel ma, te ni tetniñu ña ñayii ni ka jan kuña'a nuu Elías ma ja ka'ni ña de maa kivi yukan o kivi yutnee ma.

Te ja ni jini Elías ma sukan ma, te ni jinu de kua'an de ichi nuu vee ma, ni yanduu de ñuu Judá ma, te kua'an de ichi nuu vee-ka ma onde ni kenda de yuku Sinaí ma. Te ni ndani'i de in yavi, te ni kivi de ni kixi de yukan. Sani te ni jikan-tnu'u Su'si ma nava'a jinu ndee de ma, te sa'a ni ndakone'e de:

—Vaa maa in-nka sa kendoo ja ndáchiñu'u ña'a sa, te ka ndanduku ña'a i ja jin ka'ni ña'a i —kúu de jiña'a de.

Te sa'a ni ndakone'e Su'si ma nuu de:

—Masu maa in-nka-ni kúu, vaa ka iyo uja mil (7,000) ñayii ñuu Efraín a ja ñatuu nama ka ndachiñu'u i ja nani Baal ma. Te vitna, te kuan no'o ni ichi ninu ma te kuña'a ni nuu Eliseo ma ja maa de nukuiñi nuu tniñu ni ja ndakaxtnu'u de tnu'a maa sa a —kúu ya jiña'a ya.

Nuu ni ka ndatna'a Elías ma ji'in Eliseo ma, te ni sonee Elías ma sa'ma ndii de ma siki chiyo Eliseo ma, sani te ni ndikin Eliseo ma Elías ma te ni yo chindee de Elías ma.

108. Acab ma, ni sa'a de in ja u'vi xeen, te ni jiña'a Elías ma nuu de ja Su'si ma chi sa'a ya ja ndo'o neni de

(basado en 1 Reyes 20–21)

Ni ka kanaa ñayii Siria ma ji'in ñayii ñuu Efraín ma

Kivi ni yo kuu Acab ma rey ñuu Efraín ma, te Siria ma chi Ben-adad ma kúu rey, te rey Siria ma, ni ka kanaa de ji'in ñayii ñuu Samaria ma, ja kúu i ñuu ka'nu-ka ñuu Efraín ma. Te Su'si ma, ni tetniñu ya in tee ndákaxtnu'u tnu'u ya ma ja ki'in de nuu Acab ma jin kuña'a de sa'a:

—Su'si ma chi ka'an ya ja chindee ya ñayii ñuu Eraín a ja jin kundee i nuu ñayii Siria ma, sukan-va'a jin kuni ñayii ma ja maa ya kúu Su'si ndija —kúu de jiña'a de.

Te ni yo kuu sukan ni jiña'a tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, te ni ka kundee ñayii ñuu Efraín ma, kovaa ni ya'a jaku-ni kivi, te ñayii Siria ma, ni ka kanaa tuku i ji'in ñayii ñuu Efraín ma. Te ni ja'an tuku tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, te sa'a ni jiña'a de nuu Acab ma:

—Su'si ma chi ká'an ya ja sa'a ya ja jin kundee tuku ñayii ñuu Efraín a nuu ñayii Siria ma in-ka jichi —kúu de jiña'a de.

Te sukan ni yo kuu, ja ni ka kundee tuku ñayii ñuu Efraín ma, kovaa Ben-adad tee kúu rey Siria ma, ni jikan-ta'vi de nuu rey Acab ma ja na sakanu ini ña'a de, te Acab ma, ni ka ndatnu'u tna'a de ji'in tee ma, te ni wa'a de tnu'u te kua'an maa rey Siria ma. Te Su'si ma chi ni ndakiti ini ya nuu Acab ma nava'a ñatuu ni ja'ni de Ben-adad ma, te ni tetniñu ya in tee ndákaxtnu'u tnu'u ya ma ja sa'a kuña'a de nuu Acab ma:

—Sa'a ká'an Su'si ma nuu ni: “Vaa maa ni ni sakanu ini tee kúu rey Siria ma, te vitna te maa ni kúu nuu tniñu de” —kúu de jiña'a de.

Ja ni jiniso'o Acab ma sukan ma, te ni ndakiti xeen ini de, sani te kuan no'o de ve'e de ma.

Sukan ni sa'a Acab ma ji'in ñu'ú tee kúu Nabot ma

Yatni nuu iyo palaciu Acab ma ñuu Jezreel ma iyo in ñu'ú tee nani Nabot ma. Te ñu'ú yukan chi ñu'ú ni ka kuta'vi tna'a Nabot ma onde kivi ni ja'nde Josué ma ja jin kuta'vi ndi-uxi uu jichi ñayii israelita ma kúu. Rey Acab ma chi kúni de ja ndakuaan de ñu'ú yukan nuu tee kúu Nabot ma sukan-va'a saka de yuku kuu ja kaa o, te ni jiña'a de ja kua'a de xu'un te ndakuaan de o xi ndakua'a de in ñu'ú va'a-ka in-ka lado. Kovaa Nabot ma chi ñatuu ni kuni de xiko de ñu'ú de ma.

Te Acab ma chi ni ndakiti xeen ini de, te ja ni ndenda de ve'e de ma ûni ñatuu ni jaa de xita. Te ni jikan-tnu'u ñasi'i de Jezabel ma nava'a ndakiti xeen ini de, sani te ni ndakani ndi'i de nuu ña. Sani te ni ndakuña'a ña nuu de ja maa de kúu rey ma te kuu sa'a de nawa kúni maa de, te ni jiña'a ña nuu de ja maa ña chi ndani'i ña ñu'ú ma te ndakua'a ña nuu de.

Sani te ni tee ña tutu kuan koo nuu tee ka ndanuu-ka ñuu Jezreel ma, te jiña'a ña ja na jin nduku de uu (2) tee jin ka'an tnu'u ja Nabot ma chi ni ka'an u'vi de ja kuu Su'si ma ji'in ja kuu rey ma. Vaa kúni ña ja jakondee kuechi Nabot ma te jin kuayuu ña'a ñayii ma te jin ka'ni ña'a i, vaa ñayii israelita ma chi jiniñu'u ja onde uu (2) ñayii ma kakín kuechi ñayii iyo kuechi ma sana kuu jakondee kuechi i ja kúu i ma. Sani te ni jexndoso ña sellu rey ma nuu tutu ma, te ni tetniñu ña tutu ma kuan koo.

Te ni ka sa'a de sukan ni tatnuni Jezabel ma, te nuu ni ji'i Nabot ma te ni ka kaxtnu'u de nuu ña. Te ni jiña'a ña nuu rey ma ja já ni ji'i Nabot ma te kuu ndake'en maa de ñu'ú tee ma. Te ni ndake'en Acab ma ñu'ú Nabot ma. Sani te ni tetniñu Su'si ma Elías ma ja sa'a kuña'a de nuu Acab ma:

—Sa'a ká'an Su'si ma nuu ni: “Maa ni chi kúu ni te onde la-ina ma jin ndayundee niñi ni ma nuu ñu'ú ma, sukan ni ka sa'a ni ji'in niñi Nabot ma. Nde'ya sa ja in tee sa'a xeen ja u'vi kúu ni, te chukan kúu ja xnaa sa sa'ya tata ni ma sukan ni xnaa sa sa'ya tata Jeroboam ma ji'in sa'ya tata Baasa ma.” Sa'a ká'an ya —kúu de jiña'a de.

Ja ni jiniso'o Acab ma sukan ma, ni ndasa'a de kuenda ja u'vi xeen ni yo sa'a de ma te ni kuxii xeen ini de. Sani te Su'si ma ni jiña'a ya Elías ma, te ni jan kuña'a tuku de nuu Acab ma ja masu xnaa ya sa'ya tata de ma nani tekú-ka de ma, nú masu ja onde kivi ko kuu sa'ya de ma rey ñuu Efraín ma.

109. Ni tatnuni Josafat ma ñuu Judá ma

(basado en 1 Reyes 22.1-50; 2 Crónicas 17.1–21.1a)

Nuu ni keja'a Josafat ma ni tatnuni de ma

Kivi nuu tátnuni Acab ma ñuu Efraín ma, te Josafat sayii Asa ma tátnuni ñuu Judá ma. Te Josafat ma chi va'a xeen ni yo kuu de nuu ni keja'a-ni de ni tatnuni de ma, vaa ni kandija de tnu'u tátnuni Su'si ma te ni nduku de ja kaxtnu'u Su'si ma naxe sa'a de ma. Te suni ni ndasava'a-ka de ñuu Judá ma. Te Su'si ma chi ni jatna ini ya sukan ni sa'a Josafat ma, te ni sa'a ya ja ni kuxiku de, te ni ka yo ka'an vii ni ka yo ka'an va'a ñayii ma ja kuu de, te ni iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu de.

Rey Josafat ma chi suni ni xnaa de jaku altar nuu ka ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ni xnaa de ndaka tee

ka iyo nuu ka iyo tna'a ja masu Su'si ka kuu ma te ni ka yo kivi nduu de ndi-tna'a tee de ji'in tee ni yo jan koo ni ka yo ndachiñu'u tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Te ni tetniñu Josafat ma in jichi tee ka netniñu nuu de ma ji'in sa'ya tata Leví ma ji'in sutu ma ja jin kaxtnu'u de tnu'u tátnuni Su'si ma nuu ñayii ñuu Judá ma, te ka yinda'a de tutu nuu ká'an tnu'u Su'si ma kuan koo de, te ka kaxtnu'u de nuu ñayii ma.

Kovaa nuu ni kuxiku-ka rey Josafat ma te ni sa'a de in ja u'vi xeen, vaa ni wa'a de tnu'u ja ni tnanda'a sayii de Joram ma ji'in Atalía ma, ja kúu i sasi'i Jezabel ma ji'in Acab rey ñuu Efraín ma. Te sukan te ni ka ndaketna'a ini rey ñuu Judá ma ji'in rey ñuu Efraín ma.

*Josafat ma ji'in Acab ma, ni ka ndatnu'u tna'a de
ja jin kanaa de ji'in ñayii Siria ma*

Ni ya'a jaku kuiya, te Josafat ma, ni ja'an de ñuu Samaria ma ja kúu i ñuu ka'nu-ka ñuu Efraín ma ja ni jan koto de rey Acab ma. Te Acab ma ni jiña'a ja jin chitna'a nduu de te jin koo de jin kanaa de ji'in ñayii Siria ma, sukan-va'a jin ndani'i de ñuu Ramot ma ja iyo i ñu'ú Galaad ma. Josafat ma chi ni kendoo ini de, kovaa ni jiña'a de ja xinañu'u jin kakan-tnu'u de Su'si ma naxe ká'an ya.

Sani te Acab ma ni ndaxtutu de kuun ciento (400) tee ka sa'a tnu'u ja tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ka kuu de, te ndaka de ni ka ka'an ja chindee ña'a Su'si ma ja jin kundee ñayii ñuu Efraín ma ji'in ñayii ñuu Judá ma nuu jin kanaa i ji'in ñayii Siria ma. Kovaa tee ya'a chi masu tee ka ndakaxtnu'u ndija tnu'u Su'si ma ka kuu de. Chukan kúu ja ni jikan-tnu'u Josafat ma nú ñatuu na in-ka tee ndáka'an ndaa tnu'u Su'si ma iyo. Te Acab ma, ni jiña'a de ja iyo in tee nani Micaías, kovaa kúni u'vi xeen Acab ma nuu Micaías ma kuechi ja jani ini de ja ndimaa masu ka'an va'a tee ma. Kovaa Josafat ma chi ni jiña'a de ja nini ja jin koniniso'o de ja ka'an tee yukan. Chukan kúu ja Acab ma chi ni kana de tee ma.

Te ni jiña'a Micaías ma ja ma jin kundee de nuu jin kanaa de ma te maa Su'si ma ni wa'a tnu'u ja ni ka ka'an in jichi-ka tee ni ka xnda'vi Acab ma, sukan-va'a nú jin kanaa de ma te kúu Acab ma.

Ñayii Siria ma, ni ka ja'ni i Acab ma

Kovaa Acab ma ji'in Josafat ma chi ni jan koo de ni ka kanaa de ji'in ñayii Siria ma ja ka iyo i ñuu Ramot ma ja ka kuu i ñayii Galaad ma, te Acab ma chi ni ndaxsama de sa'ma ne'nu de ma kuenda tnu'u ja ndeva'a-ni soldado. Rey Siria ma chi yika-ni ja Acab ma kúni de ja ka'ni de, te chukan kúu ja ni ka sondikin soldado Siria ma rey Josafat ma, vaa Josafat ma chi ne'nu de sa'ma de ja kúu de rey ma. Kovaa nuu ni ka kuyatni soldado ma, te ni ka jini de ja masu Acab ma kúu de ma, te ñatuu nawa ni ka sa'a de Josafat ma.

Ne'un nuu ka kanaa de ma, te in soldado Siria ma, ni kani de in flecha, te masu ndenu ni januu de. Kovaa flecha ma chi ni kani i yika Acab ma, te ni kivi i ne'un kaa ndesi yika de ma. Nu kuan kêe kandii ma, te ni ji'i Acab ma kivi yukan, te kuan nu koo de ji'in ñunde'yu de ma ñuu Samaria ma, te yukan ni ka chu'u de Acab ma. Nu ni ka ndakate de carreta yutnu ni yo kanaa ji'in Acab ma, te ni jika niñi Acab ma nuu ñu'ú ma, te onde la-ina ma ni ka ndayundee, te sukan, te ni kuu ndija sukan ni jiña'a Elías ma ja ni ka'an Su'si ma.

Oko uu (22) kuiya ni yo kuu Acab ma rey ñuu Efraín ma te ni ji'i de, te sayii de Ocozías ma ni nduu rey ñuu Efraín ma. Ocozías ma chi suni nanimaa ja u'vi ni sa'a de, sukan ni yo sa'a yuva de ma.

Josafat ma, kuan no'o de ñuu Jerusalén ma

Te nuu kuan no'o Josafat ma ve'e de ma ñuu Jerusalén ma, te ni ka ndatna'a de ji'in Jehú tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, te sa'a ni jiña'a Jehú ma:

—Su'si ma, masu ni jatna ini ya ja ni chindee ni Acab ma, vaa in tee ni yo sa'a xeen ja u'vi kúu de, kovaa in ja játna ini ya kúu ja ni xnaa ni ndaka altar nuu ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, ji'in ja ndimaa jikan-tnu'u ni ya naxe sa'a ni ma —kúu Jehú ma jiña'a de.

Sani te Josafat ma, ni ndaka'an-so'o-ka de nuu ñayii ñuu Judá ma ja na jin ndachiñu'u ñukuun i maa in-ni Su'si ndija ma, vaa maa ya ni ndene'e tna'a i ñayii jana'a-ka ma Egipto ma, te ni wa'a ya ñu'ú Canaán ma ja jin koo i ma. Sani te ni jani Josafat ma tee jin ka'nde tniñu ñayii ma te ni tatnuni de ja na jin ka'nde

ndaa de tniñu ñayii ma, te máko jin tni de xu'un te jin kuji'in de ji'in ñayii ni wa'a xu'un ma.

*Ñayii moabita ma ji'in ñayii amonita ma, ni
ka kanaa i ji'in ñayii ñuu Judá ma*

Ni ya'a jaku tiempu, sani te ñayii moabita ma ji'in ñayii amonita ma ji'in ñayii jaku-ka ñuu, ni ka kanaa i ji'in ñayii ñuu Judá ma. Te nuu ni jini Josafat ma ja sukan ma, te ni tatnuni de nuu ndaka ñayii ñuu Judá ma ja má jin kaa i xita, te jín koo ndite i nuu Su'si ma. Te ni ndaxtutu de ñayii ma veñu'u Su'si ma, te sa'a ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma:

—Su'si, maa ni kúu iya iyo xeen tnu'u ndee tnu'u ndatnu. Maa ni ni taa ñu'ú ya'a ja ni ka kuta'vi sa vaa sa'ya tata Abraham tee ni yo ketna'a ini ji'in ni ma ka kuu sa. Tna'a sa ñayii jana'a-ka ma ni ka sa'a veñu'u ni ya, sukan-va'a kuu jin ndatna'a sa ja jin kakan-ta'vi sa ma, te maa ni chindee ña'a nú ka iyo sa in tundo'o tnuneni ma. Kivi nuu ni kenda koo tna'a sa ñayii jana'a-ka ma ichi ñuu ya'a, te ni tatnuni ni ja másu ko jin ke'en i ñu'ú ñayii amonita ma ji'in ñu'ú ñayii moabita ma ni a ñu'ú ñayii edomita ma. Kovaa vitna, te maa ni nde'ya sukan ka sa'a ña'a ñayii ñuu yukan. Te masu ka jini sa naxe jin sa'a sa, vaa ka iyo-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu i sana saña. Te chukan kúu ja ka jikan-ta'vi sa nuu ni ja na chindee ña'a ni, vi Su'si —kúu de jiña'a de.

Sani te ni tetniñu Su'si ma tee nani Jahaziel ma ja kúu de sa'ya tata Leví ma, ja sa'a kuña'a de nuu ñayii ñuu Judá ma:

—Má jin koyu'u ni, vaa maa Su'si ma kanaa nuu tniñu o. Kuan koo ni yutnee ja jin kanaa ni ji'in ñayii yukan, te jin kuni o sukan sa'a Su'si ma ja jin kaku o nuu ñayii ñatuu ka kunimani nuu o ma —kúu de jiña'a de.

Sani te ni ka jinkoo jiti ñayii ma te ni ka ndakuan-ta'vi i nuu Su'si ma, te sa'ya tata Leví ma, ni ka jita i te ni ka ndachiñu'u i Su'si ma.

Te kivi yutnee ma, te kuan koo ñayii ñuu Judá ma nuu jin kanaa i ji'in ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma, te rey Josafat ma, ni tatnuni de ja jin jakoxtnuu jaku tee nuu soldado ma, te jin kata de ja jin ndachiñu'u de Su'si ma.

Te ni sa'a Su'si ma ja nuu ni ka jiniso'o ñayii moabita ma ji'in ñayii amonita ma ja ka jita ñayii ñuu Judá ma, te ñatuu ni ka ni'i ini-ka i nawa jin sa'a i, sani te ni ka keja'a i ka ndakanaa

ndi-tna'a maa i. Te nuu ni kenda koo ñayii ñuu Judá ma nuu jin kanaa i ma, te ni ka ndani'i i ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma ja ka ndaa i nuu ñu'ú ma ja ni ka ji'i i. Te ni ka ndake'en ñayii ñuu Judá ma ndaka ndatniñu ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma, te ni ka ndachiñu'u i Su'si ma te kuan nu koo i ve'e i ma.

Ni ka kê koo barcu Josafat ma jin Ocozías ma ka'a ndute ma

Ni ya'a jaku-ka kuiya, te Josafat ma, ni ka ketna'a tuku ini de ji'in Ocozías rey ñuu Efraín ma. Te Josafat ma ji'in Ocozías ma, ni ka ndatnu'u tna'a de ja jin sa'a de barcu te jin ndakuaan de ndatniñu ja jin ndaxiko de, kovaa Sus'i ma chi ñatuu ni jatna ini ya ja Josafat ma, te satniñu kaa de ji'in in rey sa'a ndimaa ja u'vi ma. Chukan kúu ja ni tetniñu Su'si ma Eliezer tee ndákaxtnu'u tnu'u ya ma, ja kuña'a de ja Su'si ma chi sa'a ya ja barcu ma chi jin ndatnana tnu, te jin kê koo tnu ka'a ndute ma. Te ni yo kuu sukan ni ka'an tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, vaa barcu ma chi ni ka ndatnana tnu, te ni ka kê koo tnu ka'a ndute ma.

110. Ni ka tatnuni sa'ya rey Acab ma ñuu Efraín ma, te Eliseo ma ni nukuiñi nuu tniñu Elías ma ja ndakaxtnu'u de tnu'u Su'si ma

(basado en 1 Reyes 22.51-53; 2 Reyes 1-3)

Ni ka'an Elías ma sukan ndo'o Ocozías ma

Kivi ni yo tatnuni Josafat ma ñuu Judá ma, te Ocozías sayii Acab ma ni yo tatnuni ñuu Efraín ma. In kivi te onde in nuu sukun ni kun-kava Ocozías ma te ni tnakue'e de. Te Ocozías ma chi ni tetniñu de tee ka jinukuechi nuu de ma ja jin koo de ñuu ñayii filisteo ma ja jin kakan-tnu'u de nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma nuna nduva'a Ocozías ma xi ña'a. Sani te sa'a ni jiña'a Su'si ma nuu Elías tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma:

—Kua'an ni nuu ka iyo tee ka jinukuechi nuu rey Ocozías ma, te kuña'a ni de ja su'va nuu saña iyo ja ki koo de ki kakan-tnu'u ña'a de. Te kuña'a ni ja jin nu koo de te jín kuña'a de ja Ocozías ma chi kúu de —kúu ya jiña'a ya.

Te Elías ma chi ni sa'a de sukan ni jiña'a Su'si ma, te tee ka jinukuechi nuu Ocozías ma, ni ka ndakokuiñi de te ni ka ndakani de sukan ni jiña'a tee yukan. Kovaa maa de chi masu ka jini de ja Elías ma kúu tee ni ka ka'an ji'in de ma, te ni jikan-tnu'u

Ocozías ma naxe kaa tee ni ka ka'an ji'in de ma, te nuu ni ka ndakani tee ka jinukuechi nuu de ma sukan kaa tee ni ka ka'an ji'in de ma, te ni jini Ocozías ma ja Elías ma kúu de.

Sani te ni tatnuni Ocozías ma nuu uu xiko uxi (50) soldado de ma ja jin koo de jin kueka de Elías ma, kovaa Elías ma chi sa'a ni jiña'a de:

—Vitnañu'ni te kuun ñu'u andivi a, te jin kuni ni ja maa Su'si ma táa tnu'u ká'an sa ma —kúu de jiña'a de.

Sani te ni kuun ñu'u ichi andivi ma, te ni ka kayu ndaka soldado kuan koo ma.

Te ni tetniñu Ocozías ma uu xiko uxi-ka (50) tuku soldado ni jan koo nuu iyo Elías ma, kovaa ni kuu sukan ni kuu ji'in tee ni jan koo xinañu'u ma. Sani te ni tetniñu tuku Ocozías ma uu xiko uxi-ka (50) soldado ja ni jan koo de, kovaa nuu ni kenda koo de nuu iyo Elías ma, te tee tátnuni nuu soldado ma, ni jinkuiñu jiti de nuu Elías ma, te ni jiña'a de ja na kunda'vi ini de maa de ma ji'in soldado kuan koo ji'in de ma. Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Elías ma ja na ki'in de ji'in soldado ni kenda koo ma.

Ni ja'an Elías ma nuu iyo rey Ocozías ma, te ni ndakuña'a tuku de ja Ocozías ma chi kúu de, vaa maa de ni jikan-tnu'u tna'a ja masu Su'si ka kuu ma nú nduva'a de ma. Te ni kuu sukan ni jiña'a Elías ma, te ni ji'i Ocozías ma. Uu-ni kuiya ni yo kuu Ocozías ma rey te ni ji'i de, te ñani de Joram ma ni nduu rey, vaa maa de chi ñatuu na sa'ya de ni ka iyo.

Ni ndakueka Su'si ma Elías ma, te kuan no'o de andivi ma

Ni ya'a jaku tiempu, sani te in kivi te iyo Eliseo ma ji'in Elías ma, te ni ndakueka Su'si ma Elías ma, te in nuu viko kuan no'o de andivi ma. Te sa'a ni kuu kivi ni ndakueka Su'si ma Elías ma: ni ka ya'a Elías ma ji'in Eliseo ma ichi ñuu Betel ma ji'in ñuu Jericó ma, te nuu ni kenda koo de yute Jordán ma, te Elías ma, ni ndaxtuu de sa'ma ndii de ma te ni kuun de nuu ndute yute ma, te ni ndanune nuu ndute ma, te ni ka ya'a de nuu ñu'ú yichi yute ma.

Elías ma chi jâ ni jini de ja masu kua'a-nka-ni te ndakueka ña'a Su'si ma. Chukan kúu ja ni jikan-tnu'u de nuu Eliseo ma nawa kúni tee ma ja sa'a Elías ma ja kuu de xi'na-ka sana no'o de ji'in Su'si ma. Te ni jikan Eliseo ja na chindee ña'a Xtumani Ndios ma te sa'a tna de kua'a ja vii ja va'a sukan ni yo sa'a Elías ma. Eliseo ma

chi kúni de ja kua'a Su'si ma uu (2) jichi tnu'u ndee tnu'u ndatnu sana sukan ni wa'a ya Elías ma, sukan ni ka yo sa'a ñayii ma ji'in sa'ya i suchi xinañu'u ma, ja suu i ni yo ni'i uu (2) jichi ta'vi i ma sana jaku-ka i ma. Te sa'a ni jiña'a Elías ma nuu Eliseo ma:

—Ja jikan ni a chi in ja yii xeen kúu, kovaa nuna kuni ni ora ndakueka ña'a Su'si ma ja no'o sa ji'in ya ma, te sa'a Su'si ma sukan kúni ni a —kúu de jiña'a de.

Te nani kuan koo de ma, te ni jini kunu-ni Eliseo ma ja ka ñu'u caballu in carreta yutnu ka jatniñu ñayii ma ja ka kanaa i ma te ûni kanda'a kuenda tnu'u ja ñu'u caballu ma ji'in carreta ma, te yukan kuan no'o Elías ma ichi andivi ma in nuu tikachiyaa xeen, te sukan yachi-ni kuan'o Elías ma andivi ma. Yika-nka ja sa'ma ndii de ma ni kendoo ja ni kun-kava nuu kuan no'o de ma. Te ni ndake'en Eliseo ma sa'ma ni yo ndii Elías ma sani te ni jika de kua'an de onde yute Jordán ma. Nuu ni kenda de yuyute ma te ji'in sa'ma ni yo ndii Elías ma ni kani de nuu ndute ma, te sa'a ni ka'an de:

—¿Kuiti chindee ña'a Su'si Iya Tátununi ma, sukan ni yo chindee ya Elías ma? —kúu de ká'an de.

Sani te ni ndanune nuu ndute yute ma te ni ya'a Eliseo ma yute ma nuu ñu'ú yichi.

Ñuu Jericó ma chi ka iyo jaku tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma, te ûni ndendee de ka jiña'a de Eliseo ma ja na tetniñu de jaku tee jin koo jin nu nduku Elías ma, vaa ka jani ini de ja xi saa onde jika-ka ni jan xsia'a Su'si ma Elías ma. Te ni wa'a Eliseo ma tnu'u te ni ka tetniñu de uu xiko uxi (50) tee ni jan koo ni jan nu nduku Elías ma, kovaa ñatuu ni ka ndani'i de tee ma, vaa Su'si ma ni ndakueka ña'a ja kuan no'o Elías ma andivi ma.

Joram ma ji'in Josafat ma, ni ka kanaa de ji'in ñayii moabita ma

Tiempu yukan chi Joram ma tátununi ñuu Efraín ma. Uxi uu (12) kuiya ni tatununi de ñuu Efraín ma, te in rey ni yo sa'a ja u'vi ni yo kuu de, kovaa nuu-ka ja u'vi ni sa'a de sana ja ni sa'a yuva de Acab ma. Joram ma chi ñatuu ni ndachiñu'u de tna'a ja masu Su'si kúu ma, ja nani Baal ma, kovaa ni ndachiñu'u de serru kiti ni ka ndane'e ñayii ma. Kivi nuu ni yo tekú Acab ma chi ñayii moabita ma chi ni ka yo ndachuya'vi i xu'un nuu ñayii ñuu Efraín ma, kovaa masu kua'a-ni kivi ja ni ji'i Acab ma sani te ñatuu ni ka kuni-ka i ja jin ndachuya'vi i xu'un nuu Joram ma.

Sani te Joram ma, ni jikan de nuu Josafat tee kúu rey ñuu Judá ma ja na chindee ña'a de sukan-va'a jin kanaa de ji'in ñayii moabita ma, te Su'si ma chi ni chindee ña'a ya te ni ka kundee de. Te rey moabita ma chi nuu ni jini de ja ka yikuu de ka skenaa de nuu ka kanaa de ma, te ni ja'ni de sayii de suchi java'a-ka ma ja ndakua'a de i nuu tna'a ja masu Su'si kúu ma. Rey moabita ma chi ni ja'ni de sayii de ma siki yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu ma, te ja ni ka jini ñayii ñuu Efraín ma ji'in ñayii ñuu Judá ma ja sukan ni sa'a de ma, te ni ka yu'u i te kuan koo-ka-nka ini i, sani te kuan nu koo i ve'e i ma.

**111. Eliseo tee ndákaxtnu'u tnu'u
Su'si ma, ni sa'a de kua'a ja vii ja va'a**

(basado en 2 Reyes 4–5)

In tindo'o nuu ñu'u aceite

Ne'un kivi yukan, te ni ji'i in tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, kovaa ñatuu ndachuya'vi-ka de xu'un ni jikan-nuu de te ni ji'i de, te tee xi-nuu ni jikan-nuu de xu'un ma, kúni de ja ndake'en de nduu sayii tee ni ji'i ma, sukan-va'a jin kunukuechi i nuu de te ndenaa xu'un tavi yuva i ma.

Te ñasi'i tee ni ji'i ma chi kúxii xeen ini ña, te ni ja'an ña ni jan koto ña Eliseo tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, sukan-va'a chindee ña'a de. Te maa ña chi ûni kunda'vi xeen ña, te yika-ni ja in tindo'o luluu ñu'u aceite neva'a ña. Te Elías ma, ni jiña'a de nuu ña ja na ken-nuu ña kua'a xeen tindo'o te na ndatnaa ña aceite ñu'u nuu tindo'o neva'a ña ma.

Te sukan ni sa'a ña, ni ka ndivi koo ña ve'e ña ma ji'in sa'ya ña ma, te ni ka ndatnaa ña aceite ma nuu ndaka tindo'o ni ken-nuu ña ma. Sani te ni jiña'a Eliseo ma ja na xiko ña aceite ma te ndáchuya'vi ña xu'un tavi ndi yii ña ma, te xu'un kendoo-ka ma te jín kuatniñu ña ja jin kuaan ña ja jin kaa ña ji'in sa'ya ña ma.

Ni ndateku in suchi luluu

Ñuu Sunem ma iyo in ña'a, te jini ña ja Eliseo ma chi in tee jinukuechi nuu Su'si ma kúu de. Te ndaka jichi jini ña ja ya'a de kua'an de ma chi ndimaa wa'a ña ja jaa de. In kivi te ni ka

ndatnu'u ña ji'in yii ña ma ja jin sa'a ña in-ka ve'e ichi xini ve'e ña ma sukan-va'a kuu ndoo Eliseo ma.

Te Eliseo ma chi ni jan-ta'vi xeen de ja sukan ni ka sa'a ña ja kuu de ma, te ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja na kua'a ya in sayii ña ji'in yii ña ma, vaa já ni kuu java'a de te ñatuu na sa'ya de ji'in ña. Te ni sa'a Su'si ma sukan ni jikan-ta'vi Eliseo ma, te ni kâku sa'ya ña ma te ni ja'nu i, kovaa in kivi te ni keja'a u'vi xeen xini i ma te ni ji'i i maa kivi yukan.

Te ni jakin-tuu ña suchi luluu ma nuu kixi Eliseo ma, te kua'an kunu ña kuan nu nduku ña de. Nuu ni ndenda ña ji'in Eliseo ma te ni kivi de ini ve'e ma, te ni iyo maa-ni de ji'in suchi ni ji'i ma, sani te ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja na ndaxteku ya suchi luluu ma. Te ni jinkavatuu de siki suchi luluu ma sukan-va'a ndivi i kiji, te ni tenee de yu'u de ma yu'u suchi luluu ma te ni tutachi de. Sani te ni ndateku suchi luluu ma te ni ndakune i nduchinuu i ma. Sani te ni ndakua'a Eliseo ma suchi luluu ma si'i i ma.

Ni nduva'a Naamán ma kue'e ndo'o de ma

In tee tátnuni nuu soldado Siria ma nani Naamán, te ku'u de in kue'e xeen, te ñíí de ma sa'a i. Te suchi si'i jinukuechi nuu ñasi'i de ma chi suchi ñuu Efraín ma kúu i, te ni jiña'a i nuu ñasi'i Naamán ma ja iyo in tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma ñuu Samaria ma ja kúu i ñuu ka'nu-ka ñuu Efraín ma, te kuu kakan-ta'vi de nuu Su'si ma te nduva'a Naamán ma.

Te rey Siria ma chi ni wa'a de tnu'u ja ki'in Naamán ma ñuu Efraín ma, te ni tee de in carta ja kua'a Naamán ma nuu rey Joram ma. Te nuu ni ka'vi rey Joram ma carta ma, te ni kuxii xeen ini de. Vaa jani ini de ja rey Siria ma chi ndúku de in ja xtekuechi de sukan-va'a jin kanaa tuku de ji'in ñayii ñuu Efraín ma, vaa nuu carta ma chi jikan de ja na ndasava'a rey Joram ma Naamán ma.

Nuu ni jini Eliseo ma ja ni kenda Naamán ma nuu iyo rey Joram ma, te ni tetniñu de in ñayii ni jan kuña'a nuu rey Joram ma ja na tetniñu de Naamán ma nuu Eliseo ma, sukan-va'a na kuni Naamán ma ja Israel ma chi iyo in tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ndija ma. Nuu ni kenda Naamán ma ve'e Eliseo ma, te Eliseo ma, ni tetniñu de tee jinukuechi nuu de ma ja kuña'a de nuu Naamán ma ja na ki'in de yute Jordán ma, te kêe de nuu ndute ma te jakisa'vi ndi'i de nuu ndute ma uja (7) jichi, te sukan te nduva'a de.

Te Naamán ma chi ni ndakiti xeen ini de, vaa ni jani ini de ja maa Eliseo ma kee te kakan-ta'vi de nuu Su'si ma ja kuu Naamán ma. Te suni ni jani ini Naamán ma ja masu nde jiniñu'u ja ki'in de te kêe de yute Jordán ma, vaa ka iyo yute ka ndaa vii-ka ñuu Damasco ma ja kúu i ñuu ka'nu-ka Siria ma. Te Naamán ma chi já ni ndasatu'va de ja no'o de Siria ma nkuu, kovaa in ñayii jinukuechi nuu de ma, sa'a ni jiña'a i:

—Nute in ja yii-ka kúu ja ni jikan Eliseo ma ja sa'a ni, chi kuiti sa'a kunu ni. Kovaa tna'a ja ni ka'an de ja sa'a ni ma chi masu in ja yii xeen kúu. Te naku ma sa'a-nka ni ja ni ka'an de ma, vaa masu nawa jakun-ya'vi —kúu i jiña'a i.

Sani te Naamán ma, ni ja'an de te ni jakisa'vi de uja (7) jichi nuu ndute yute Jordán ma, te ni kuu sukan ni jiña'a Eliseo ma, vaa nuu ni nana de nuu ndute ma ja ku-uja jichi ma, te ni nduva'a kuiti de. Sani te ni ja'an Naamán ma ve'e Eliseo ma vaa kúni de ja kua'a de Eliseo ma kua'a ja ka ndeya'vi xeen, kovaa Eliseo ma chi ñatuu ni kuni de tnii de ni a vala. Sani te kuan no'o Naamán ma Siria ma.

Ja u'vi ni sa'a Giezi tee jinukuechi nuu Eliseo ma

Masu na'a-ni ja ni ndee Naamán ma kuan no'o de ma, te Giezi, tee jinukuechi nuu Eliseo ma, ni kee de te ni jan tna'a de Naamán ma, te ni jikan de jaku ndatniñu yinda'a Naamán ma ja kua'a de Eliseo ma nkuu ma. Ni xnda'vi de Naamán ma, te ni jiña'a de ja Eliseo ma chi jiniñu'u de jaku xu'un ji'in sa'ma jin kone'nu uu (2) tee yika ni kenda koo, te tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ka kuu de. Sani te ni wa'a Naamán ma ja ni jikan Giezi ma, te ni chu'u Giezi ma ndatniñu ma, sani te kuan no'o de nuu iyo Eliseo ma. Te nuu ni ndenda de ma, te ni jikan-tnu'u Eliseo ma ndenu ni ja'an de, kovaa Giezi ma chi ni jiña'a de ja masu ndenu ni ja'an de.

Sani te sa'a ni jiña'a Eliseo ma:

—Jini sa sukan ni sa'a ni a. Kovaa tiempu vitna chi masu iyo ja in ñayii jinukuechi nuu Su'si ma te kakan i xu'un nuu ñayii ma. Te ja sukan ni sa'a ni a, te Su'si ma chi sa'a ya ja maa ni ko ku'u kue'e ni yo ku'u Naamán ma ndaka-ka kivi koteku ni a —kúu de jiña'a de.

Te sukan ni yo ku'u Giezi ma.

**112. Ni sa'a Su'si ma ja ni ka kaku ñayii
ñuu Efraín ma nuu ñayii Siria ma**

(basado en 2 Reyes 6.8–8.15)

Tiempu nuu kúu Joram ma rey ñuu Efraín ma, te in kivi, te Ben-adad, tee kúu rey ñuu Siria ma, ni kenda koo de ja jin kanaa de ji'in ñayii ñuu Efraín ma; kovaa soldado ñuu Efraín ma chi ndimaa já ka jini de naxe jin sa'a soldado Siria ma. Te Ben-adad tee kúu rey Siria ma, ni jikan-tnu'u de nuu soldado de ma nde de kúu ja ja'an yu'u te ndákani de nuu ñayii ñuu Efraín ma, kovaa soldado de ma chi ni ka jiña'a de ja Eliseo, tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, jiña'a nuu rey ñuu Efraín ma ndaka ja ndatnu'u Ben-adad ma ve'e de ma.

Ñuu Samaria ma ni jan xsia'a Eliseo ma soldado Siria ma

Sani te ni ndakiti xeen ini Ben-adad ma, te ni tatnuni de nuu soldado de ma ja jín koo de jín koto de ndenu iyo Eliseo ma, sukan-va'a tetniñu de soldado ma te jin tnii de tee ma. Nuu ni jini de ja ñuu Dotán ma iyo Eliseo ma, te ni tetniñu de soldado de ma, te ni ka konduu de ñuu ma. Te kivi yutnee ma, te tee jinukuechi nuu Eliseo ma, ni jini de ja ka iyo soldado ni tetniñu Ben-adad ma, te sa'a ni jiña'a de nuu Eliseo ma:

—Te vitna, ¿te nawa jin sa'a o, Eliseo? —kúu de jiña'a de.

Te Eliseo ma, sa'a ni ndakone'e de:

—Má koyu'u ni, va'a kua'a xeen-ka soldado ka iyo ja jin chindee ña'a de yo'o sana tee yukan —kúu de jiña'a de.

Sani te ni jikan-ta'vi Eliseo ma nuu Su'si ma ja na sa'a ya ja kuu kuni tee jinukuechi nuu de ma sukan chindee ña'a ya ma, sani te tee jinukuechi nuu Eliseo ma ni jini de ja nuu yuku iyo yatni ñuu Dotán ma ka iyo kua'a xeen carreta te suni ka iyo kua'a caballu, te ûni ka kanda'a kuenda tnu'u ja ñu'u, te ka iyo ángel ja ka jito i Eliseo ma.

Sani te ni jikan-ta'vi Eliseo ma nuu Su'si ma ja na sa'a ya ja jin ndukuaa soldado Siria ma nunuu. Te Su'si ma chi ni sa'a ya ja ni ka ndukuaa de, sani te ni ja'an Eliseo ma nuu ka iyo de ma te ni jiña'a de nuu soldado ma ja ni ka ski'in de ichi nuu jin koo de ma, te ni jiña'a de ja kaxtnu'u de nuu tee ma nuu kúu ichi ma. Te ndita ndita ni jan xsia'a de tee ma ñuu Samaria ma, ja kúu i ñuu ka'nu-ka ñuu Efraín ma, te visi uni (3) ora ni ka jika de sana ni kenda

koo de. Te nuu ka iyo de yukan sani te ni jikan-ta'vi Eliseo ma nuu Su'si ma ja na jin ndundijin nuu de, te sukan ni sa'a Su'si ma.

Te nuu ni jini Joram ma soldado Siria ma, te ni jani ini de ja ka'ni de tee ma, kovaa ni jiña'a Eliseo ma ja na kua'a de ja jin kaa tee ma te nú ni kuu te kua'a de tnu'u te jin nu koo maa de. Te ni iyo jaku tiempu ja ñatuu ni ka kanaa-ka ñayii Siria ma ji'in ñayii ñuu Efraín ma.

Ni ka konduu ñayii Siria ma ñuu Samaria ma

Ni ya'a jaku tiempu, sani te Ben-adad tee kúu rey Siria ma, ni kenda de ja kanaa tuku de ji'in ñayii ñuu Efraín ma, te ni ka konduu de ñuu Samaria ma. Te kua'a kivi ni ka iyo de ja ni ka konduu de ñuu Samaria ma, te ñayii ñuu Samaria ma chi ñatuu kúu jin ke koo i ja jin nduku i ja jin kaa i, te ni keja'a ka ji'i i soko. Te ja kaa o ma chi ni kenda ja ndeya'vi xeen, te in ña'a chi onde sa'ya ña ma ni ja'ni ña te ni ka jaa ña i, vaa iyo xeen soko ma.

Joram tee kúu rey ñuu Efraín ma chi ni xtekuechi de Eliseo ma ja kuechi de kúu ja ndaka sukan kúu ma, te ni jani ini de ja xtandoso de xini Eliseo ma. Te chukan kúu ja ni tetniñu de in soldado ve'e Eliseo ma. Kovaa Eliseo ma chi já ni jini de sukan jani ini rey Joram ma, te nuu ni kenda soldado kua'an ma te ñatuu ni ndakune Eliseo ma ye'e ma. Sani te ni kenda maa rey ma, te sa'a ni jiña'a de nuu Eliseo ma:

—Ndaka ja u'vi yikuu ya chi maa Su'si ma sa'a. ¿Te nú sukan, nawa kúu ja jin kondetu-ka o Su'si ma ja chindee ña'a ya?
—kúu de jiña'a de.

Te sa'a ni ndakone'e Eliseo ma:

—Su'si ma chi ni ka'an ya nuu sa ja suvitna yutnee ma, te ye'e ñuu Samaria ya chi kuya'vi yuchi triu ma ji'in cebada ma, te masu kondeya'vi-ka —kúu de jiña'a de.

Kovaa tee kuan koo ji'in rey ma chi sa'a ni jiña'a de:

—Ja ká'an ni a chi ni masu kuu. Visi na ndakune Su'si ma andivi ma te skuun ya ja kaa o, masu nuu ya'vi ndatniñu ma —kúu de jiña'a de.

Te sa'a ni jiña'a Eliseo ma:

—Yutnee te kuni ni ja sukan ko kuu, kovaa masu ni'i ni ja kaa ni —kúu de jiña'a de.

Ni sa'a Su'si ma ja ni ka kaku ñayii ñuu Samaria ma nuu ñayii Siria ma

Ichi ke'e yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Samaria ma, yatni ye'e ma ka iyo kuun (4) tee ka ndo'o kue'e nani lepra. Te tee ka ku'u ma, ni ka jani ini de: “Nuna jin ndivi koo o ini ñuu a chi jin kûu tna o vaa ñatuu nawa kaa o iyo; va'a-ka jín koo o nuu ka iyo soldado Siria ma, te nuna jin kuan-ta'vi ña'a de te jin koteku o, te nuna jin ka'ni ña'a de, te kuiti jin kûu o”, ka jani ini de. Sani te nuu ni kune ma, te kuan koo de ichi nuu ka iyo soldado Siria ma.

Te nuu ni kenda koo de nuu ka iyo soldado Siria ma, te ñatuu na in ni ka ndani'i de, vaa maa Su'si ma ni sa'a ja ni ka jiniso'o soldado Siria ma ja ve koo kua'a caballu ji'in soldado. Te soldado Siria ma chi ni ka jani ini de ja kua'a xeen soldado ve koo ja jin kanaa i ji'in de, chukan kúu ja ni ka xndoo de ndaka ndatniñu de ma ka ndaa maa i te ni ka jinu de kuan koo de. Te ndaka cha'a chi yika nunuu-ni ja ni kuu te ni ka kenda koo tee ka ku'u kue'e lepra ma nuu ni ka iyo soldado Siria ma.

Sani te tee ka ku'u ma ni ka jaa de ni ka ji'i de ja ni ka xndoo soldado ni ka jinu ma, te ni ka ndake'en de sa'ma ni ka xndoo tee ma ji'in xu'un tee ma, sani te ni kii ja ni ka jani ini tee ka ku'u ma ja masu va'a-ni jin sa'a de nú ma jin kaxtnu'u de ja va'a ni kuu ma nuu ndaka-ka ñayii ñuu de ma.

Te chukan kúu ja sani te kuan nu koo de ye'e nuu kivi o ini ñuu ma te ni ka ndakani de sukan ni kuu ma nuu tee ka jito ye'e ma, te tee ka jito ye'e ma ni ka tetniñu de in tee ni jan kuña'a nuu rey ma, sani te rey ma ni tetniñu de tee ka yoso caballu ma ni jan koo de ni jan koto de nú ndija sukan ka jiña'a tee yukan, te nuu ni ka ndakokuiñi de ma te ni ka ndakani de ja ndija ja sukan ni kuu ma, te ndaka ñayii ma ni ka ke koo te ni jan koo i te ni ka ndake'en i ndaka ndatniñu ni ka xndoo soldado Siria ma.

Te ni kuu ndija sukan ni jiña'a Eliseo ma, vaa ni kuya'vi yuchi triu ma ji'in cebada ma ye'e nuu kivi o ñuu Samaria ma te baratu xeen ni ka xiko i, te tee jinukuechi nuu rey ma, tee ñatuu ni kandija ja sukan ko kuu ma, ni ka jexni'ni ña'a ñayii ma ye'e nuu kivi o ini ñuu ma, te ni ka jiñu ña'a i te ni ji'i de. Te sukan te ni kuu ndija sukan ni jiña'a Eliseo ma: vaa tee ni yo jinukuechi nuu rey ma chi ni jini de ja ni yo kuu in ja masu na in kandija ini, kovaa ni a vala masu ni ni'i de ja kaa de.

Hazael ma ni nduu rey Siria ma

Sani te kua'an Eliseo ma ñuu Damasco ma ja kúu i ñuu ka'nu-ka Siria ma, te ne'un kivi yukan chi ku'u Ben-adad, tee kúu rey Siria ma. Iyo in tee nani Hazael ja jinukuechi de nuu Ben-adad ma te ni tetniñu ña'a Ben-adad ma ja na ki'in de jín kakan-tnu'u de nuu Eliseo ma nú nduva'a Ben-adad ma xi ña'a. Te ni ja'an Hazael ma ni jan kakan-tnu'u de nuu Eliseo ma, te ni jiña'a Eliseo ma ja nduva'a Ben-adad ma. Kovaa suni ni jiña'a de ja kenda in kivi kúu Ben-adad ma te maa Hazael ma nduu rey Siria ma.

Sani te ni ndakokuiñi Hazael ma, te ni ndakani de nuu Ben-adad ma ja ni ka'an Eliseo ma ja nduva'a de, kovaa kivi yutnee ma te ni ke'en Hazael ma in soo te ni xndoyo de te ni jasi de nuu Ben-adad ma te ni ja'ni de tee ma. Sani te maa Hazael ma ni nduu rey Siria ma.

113. Joram ma tátnuni ñuu Judá ma

(basado en 2 Reyes 8.16-24; 2 Crónicas 21.1b–22.1)

Nani yikuu in tee nani Joram tátnuni de ñuu Efaín ma te ni ji'i Josafat tee ni yo kuu rey ñuu Judá ma, oko ja'un (35) kuiya ni yo kuu Josafat ma rey ñuu Judá ma. Sani te in sayii Josafat ma, tee xinañu'u ma, tee nani Joram tna, ni nduu rey ni nukuiñi nuu tniñu yuva de ma ñuu Judá ma. Nuu ni jinkuiñi Joram ma ja ko kuu de rey ñuu Judá ma te ni tatnuni de ja jin koo i jín ka'ni i ndaka ñani de ma ji'in ndaka ñayii jani ini de ja nasa yukan te jin ka'ni ña'a i te jin nukuiñi i nuu tniñu de ma.

Ñasi'i Joram ma ni yo kuu Atalía sasi'i Acab ma, tee ni yo kuu rey ñuu Efraín ma. Joram ma chi suni kua'a xeen ja u'vi ni sa'a de, ni sa'a de sukan ni ka yo sa'a rey ni ka yo tatnuni ñuu Efraín ma, te in ja u'vi ni sa'a de kúu ja ni ska'an de ñayii ñuu Judá ma ja ni ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

Su'si ma chi ni ndakiti xeen ini ya nuu Joram, sayii Josafat ma, ja sukan ni sa'a de nuu ni yo tatnuni de ñuu Judá ma, kovaa kuechi ja ni skuiso ya nuu David ma ja ne'un sa'ya tata de ma ke koo tee jin ko kuu rey ñuu Judá ma chukan kúu ja ñatuu ni tetniñu ya na in ka'ni Joram ma te nduu i rey, sukan ni sa'a ya ji'in jaku rey ñuu Efraín ma.

Ne'un kivi yukan chi ñayii edomita ma chi ka ndachuya'vi i xu'un nuu rey ñuu Judá ma, kovaa sani te ni ka saso'o i te ni ka

ndakanaa i ji'in ñayii ñuu Judá ma te ni ka kundee i. Sukan ni kuu vaa maa Su'si ma ni wa'a tnu'u ja ni ka kundee ñayii edomita ma sukan-wa'a xndo'o xneni ya Joram ma kuechi ndaka ja u'vi ni sa'a de ma.

Te ni ka ndakua'a i Joram ma in carta ni tee Elías, tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u ni yo wa'a Su'si ma, ja ni tee de xi'na-ka sana ndaa de no'o de andivi ma, te sa'a ká'an carta ma: “Su'si ma chi ká'an ya nuu ni ja masu nde kandija ni ja sa'a ni sukan tátnuni ya ma, sukan ni ka yo sa'a yuva ni Josafat ma ji'in ta'nu ni Asa ma. Ndi jin chi su'va sa'a ni ja u'vi ja ka sa'a rey ka tatnuni ñuu Efraín ma. Vaa ndi jin chi ni ja'ni ni ñani ni ma ja ka kuu de tee inuva'a-ka ini sana maa ni. Te chukan kúu ja Su'si ma chi kua'a ya tnu'u ja kua'a ja u'vi jin ndo'o ni ji'in ñayii ve'e ni ma ji'in ñayii ñuu ni a. Te maa ni chi ko ku'u ni, te kúu ni.”

Te masu kua'a-ni kivi, te ni sa'a Su'si ma ja ñayii filisteo ma ji'in ñayii Arabia ma ni jan koo te ni ka kanaa i ji'in ñayii ñuu Judá ma; te ni ka ke'en i ndaka ja neva'a Joram ma te kuan koo ji'in i, te suni kuan koo ji'in i ñasi'i de ma ji'in sa'ya de ma, yika ja sayii de suchi luluu-nka ma-ni ni ndoo. Te Su'si ma, ni sa'a ya ja ni tnii ña'a in kue'e chii de ma te ni ndo'o ni neni de kue'e yukan, te nuu uu (2) kuiya te ni ji'i de. Te kivi ni ji'i de ma te nuu ni kuyu'u de ma chi nda'vi-ni ni yo kuu, ñatuu ni ka sa'a de sukan ni ka sa'a de kivi ni ka kuyu'u jaku-ka rey ma. Una (8) kuiya ni yo kuu Joram ma rey, te nuu ni ji'i de ma te sayii de Ocozías ma, suchi luluu-ka ma, ni nukuiñi ja ko kuu i rey ñuu Judá ma.

114. Ni xnaa Jehú ma ndaka tna'a rey Acab ma

(basado en 2 Reyes 8.25–10.36; 2 Crónicas 22.2-9)

Ni jani Eliseo ma Jehú ma ja ko kuu de rey ñuu Efraín ma

Ocozías ma chi ni tatnuni de in kuiya ñuu Judá ma te ni sa'a de nanimaa ja u'vi vaa Atalía, sasi'i Acab tee ni yo kuu rey ñuu Efraín ma, kúu si'i de ma te ni yo ska'an ña'a ña ja sa'a de ja u'vi ma. In kivi te ni ja'an Ocozías ma ñuu Jezreel ma ni jan koto de Joram, tee kúu rey ñuu Efraín ma vaa ka ketna'a ini nduu de ma, te Joram chi ni tnakue'e de nuu ni ka kanaa de ji'in tee Siria ma.

Te nani iyo Ocozías ma ñuu yukan, te Eliseo tee ndákaxtnu'u tnu'u wa'a Su'si ma, ni tatnuni de nuu in tee ndákaxtnu'u tna tnu'u

wa'a Su'si ma, in tee chindee Elías ma, ja na ki'in de jín chiso de aceite xini tee kúu Jehú ma, in tee tátnuni nuu tee ka kuu soldado ñuu Efraín ma, te kúña'a de Jehú ma ja suu de ko kuu tee nduu rey ñuu Efraín ma te na ka'ni de ndaka tna'a Acab ma, te suni na ka'ni de ña'a kúu reina Jezabel ma, vaa sukan xndo'o xneni ña'a Su'si ma kuechi ja ni ka yo ja'ni de ji'in ña kua'a ñayii ka ndachiñu'u Su'si ndija ma.

Tee ndákaxtnu'u tnu'u wa'a Su'si ma ni sa'a de sukan ni tatnuni Eliseo ma, te ni jinu ni ka'an de ji'in Jehú ma te ni jinu de kua'an de. Sani te ndaka-ka tee ka netniñu nuu rey ma ni ka jikan-tnu'u de nuu Jehú ma nawa ni jiña'a tee ndakaxtnu'u tnu'u wa'a Su'si ma. Te Jehú ma ni jiña'a de ja suu de nduu rey ñuu Efraín ma, te ndaka-ka tee ka netniñu ma ni ka kendoo ini.

Ni ja'ni Jehú ma ndaka tna'a Acab ma

Sani te Jehú ma ji'in ndaka-ka tee ka tatnuni ma ni ka ndatnu'u tna'a de naxe jin ka'ni de Joram sayii Acab ma. Joram ma chi ini palaciu ñuu Jezreel ma iyo de te ve nduva'a de ja ni ka xtnakue'e ña'a i nuu ni jan koo de ni ka kanaa de ma. Sani te ni kaa Jehú ma nuu carreta de ma te kua'an de ichi ñuu Jezreel ma, nuu ka iyo Joram ma ji'in Ocozías ma. Te nuu ni ka jini de Jehú ma te ni ka ka koo maa maa de nuu carreta de ma te kuan koo de kuan tna'a de tee ma. Te nuu ni ka ndatna'a de ma, te Joram ma ni jikan-tnu'u de nuu Jehú ma nuu vee de ja mani, te Jehú ma sa'a ni ndakone'e de:

—¿Naxe koo tnu'u mani ñuu Efraín ya nani si'i ni Jezabel ma ndáchiñu'u ña tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ndimaa ka sa'a ña kue'e tasi ma? —kúu de jiña'a de.

Sani te ni jinitnuni Joram ma ja Jehú ma chi ni kenda de ja kúni de ja maa de nduu rey, te Joram ma káyu'u de jiña'a de nuu Ocozías ma ja na kunu tee ma kí'in de vaa masu iyo va'a-ni tniñu ma. Sani te ni jan-nuu-ni Jehú ma Joram ma te ni kani de kuji de ma te ni ja'ni de Joram ma, te kuae-ka ma te ni ja'ni tna de Ocozías ma. Sukan ni kuu vaa nduu tee ma ka kuu tna'a Acab ma. Sani te ni ka skana de yikikuñu Joram ma ini itu tee ni yo nani Nabot ma te yukan ni jati maa niñi de ma.

Te nuu ni kenda Jehú ma ñuu Jezreel ma te ni jini de Jezabel ma ja sinuu ña ventana palaciu ma onde sukun ma, te ni

tatnuni de nuu ñayii ka jinukuechi nuu ña ma ja na jin tunda'a i ña te kêe ña onde kunu ma. Te sukan ni ka sa'a i te ni ji'i ña.

Sani te ni tetniñu Jehú ma carta kua'an ñuu Samaria ma nuu tee ka jito tna'a Acab ma. Te jiña'a de ja na jin kaji tee ma in sayii Acab ma te jin kani de tee ma ja ko kuu de rey sukan-va'a jin kanaa de ji'in Jehú ma te kóto nde de kundee. Kovaa tee yukan chi ni ka yu'u de ja jin sa'a de sukan, te ni ka ndakuña'a de ja masu jin sunkani de ni-in rey. Sani te ni jiña'a Jehú ma nuu de ja na jin ka'ni de tna'a Acab ma. Te ja ndaka i ma chi uni xiko uxi (70) i ka kuu, te ni ka ja'ni de ndaka i te ni ka tetniñu de xini i ma nuu Jehú ma.

Te nani Jehú ma chi suni ni ja'ni de ndaka-ka tna'a Acab ma ji'in ñayii ka chindee tna'a ji'in de ma, te ni in-ka i ñatuu ni kendoo. Te sukan te ni kuu ndija sukan ni jiña'a Elías ma nuu Acab ma ja sa'a Su'si ma, kuechi ndaka ja u'vi sa'a de ma.

Ni ja'ni Jehú ma ndaka tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Baal ma

Rey Jehú ma chi kúni de ja ndaka ñayii ma na jin xndoo i ja jin ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si kúu ma, ja nani Baal ma. In kivi te ni xnda'vi de ñayii ma ja sa'a de in viko ka'nu ja jin ndachiñu'u de Baal ma te ni tatnuni de ja na jin ndatna'a ndaka tee ka kuu sutu ka ndakua'a kiti ka ja'mi de nuu Baal ma ji'in tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Baal ma. Te nuu jâ ni ka ndututu ndaka de ma te ni jito vava'a Jehú ma ja ñatuu na ñayii ka ndachiñu'u Su'si ndija iya teku ma ka iyo tna yukan.

Te nuu ni jinu ni ja'ni Jehú ma kiti jin ndakua'a ñayii nuu tna'a ja masu Su'si kúu ma, sani te ni sa'a Jehú ma in seña nuu soldado ni ka ndakonduu veñu'u Baal ma, sani te ni ka kivi koo de te ni ka ja'ni de ndaka ñayii ka iyo yukan ja ka yikuu i ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si kúu ma, sani te ni ka xnaa de veñu'u Baal ma. Te sukan saa ni ka xndoo ñayii ñuu Efraín ma ja ñatuu ni ka ndachiñu'u-ka i Baal ma.

Te ja sukan ni sa'a Jehú ma te ni jatna ini xeen Su'si ma te ni skuiso ya ja kuun (4) sa'ya tata Jehú ma jin ko kuu rey ñuu Efraín ma, na ka'an o ja onde sa'ya sa'ya sukua de ma.

Kovaa nda'vi xeen ni kuu vaa Jehú ma chi ni xndoo de ichi Su'si ndija ma te ñatuu ni sa'a-ka de sukan tátnuni ya ma, vaa saa su'va ni ndachiñu'u de nduu serru oro ni sa'a tee kúu Jeroboam ma. Ne'un kivi ni yo kuu Jehú ma rey ñuu Efraín ma te ni wa'a Su'si ma

tnu'u ja soldado Siria ma ni ka xtandee de nuu ñayii ñuu Efraín ma ndaka ñu'ú kuu ichi nuu kana kandii ma, ichi yute Jordán ma. Oko una (28) kuiya ni yo kuu Jehú ma rey, te nuu ni ji'i de ma te ni nukuiñi sayii de Joacaz ma ja ko kuu de rey ñuu Efraín ma.

**115. Nuú ni ka tatnuni ña'a kuu Atalía ma
ji'in tee kúu Joás ma ñuu Judá ma**

(basado en 2 Reyes 11–12; 2 Crónicas 22.10–24.27)

Kivi ni tatnuni ña'a kúu Atalía ma

Atalía, ñasi'i Joram tee ni yo kuu rey ñuu Judá ma, nuu ni jini ña ja ni ja'ni Jehú ma sayii ña Ocozías, tee ni yo kuu rey ñuu Judá ma; te ni jani ini ña ja ka'ni ña ndaka sa'ya tata David ma sukan-va'a ñatuu-ka na in ko kuu rey nú masu ja maa ña ko kuu reina.

Kovaa Josaba, sasi'i ndi rey Joram ma, chi ni chu'u ña sajin ña Joás ma, sayii Ocozías ma. Kivi yukan chi luluu-ka Joás ma, te Joiada, yii Josaba ma, kúu tee tátnuni nuu sutu ma. Te ni ka jeka de Joás ma ji'in ña'a jito i ma te ni ka chu'u de ña ji'in i in ve'e luluu ini veñu'u Su'si ma iñu (6) kuiya. Ndi-iñu kuiya yukan ni tatnuni maa ña'a kúu Atalía ma ñuu Judá ma.

Ni keja'a Joás ma tátnuni de ñuu Judá ma

Nuu ni ndi'i Joás ma uja (7) kuiya ma, te Joiada ma chi ni jani ini de ja já ka iyo kua'a ñayii jin chindee ña'a ja ko kuu sukan jani ini de ma, te já kuu jin kani de Joás ma ja ko kuu i rey. Sani te ni ndaxtutu de ndaka tee ka jito palaciu ma te ni kaxtnu'u de ja iyo Joás ma ja kúu i sa'ya tata David ma. Sani te ni ka ndatnu'u tna'a de sukan jin sa'a de ja jin kani de Joás ma ja ko kuu i rey, te ni ka ndaxtutu de ndaka tee ka kuu sa'ya tata Leví ma te ni sa'a de ja ni ka skuiso tee ma ja jin ko koto vava'a de Joás ma sukan-va'a ñatuu nawa sa'a ña'a na'nu i Atalía ma, te sukan ni ka sa'a de.

Sani te ni ka kene'e de Joás ma ini veñu'u ma te ni ka sunkani de i in nuu sukun te ni ka sonee de in corona xini i ma, te ndaka de ka kayu'u ja suu i kúu rey ma. Te ndaka ñayii ma ka iyo sii ini i te ka tee i yaa te ka kayu'u i ka jita i.

Te nuu ni jini Atalía ma sukan ka kuvaa ñayii ma ka kayu'u i ma, te ni ke'en ña ichi te kua'an ña ichi veñu'u ma kuan koto ña nawa

kúu ma, te nuu ni jini ña Joás ma ja yoxtnee i in nuu sukun ma, te ni keja'a ña káyu'u ña ja ka iyo ñayii ka kuni ja jin ke'en su'va ña'a i. Sani te Joiada ma chi ni tatnuni de nuu soldado ma ja na jin tnii de ña te jín kene'e de ña ini veñu'u ma te jin ka'ni de ña. Te sukan ni ka sa'a soldado ma.

Sani te ni sa'a Joiada ma ja rey ma, ji'in ñayii ma, ni ka skuiso i ja maa in-ni-nka Su'si iya tekú Iya Kúu Sa'a Ndaka ma jin chiñu'u i, vaa maa in-ni ya kúu Su'si ndija. Sani te ndaka ñayii ma ni ka ke'en i ichi te kuan koo i ichi nuu kátuu veñu'u Baal ma ini ñuu Jerusalén ma, te ni kenda koo i te ni ka ndakana i veñu'u ma. Te suni ni ka ja'ni i tee kúu sutu ja'mi kiti ka ndakua'a ñayii ma nuu Baal ma. Sani te ni tatnuni Joiada ma nuu sutu ma ji'in nuu sa'ya tata Leví ma sukan jin ko koto de ini veñu'u Su'si ma ji'in sukan jin sa'a ndi'i kuiti de sukan ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma.

Sa'a ni kuu ja ni jinkuiñi Joás ma ja ko kuu i rey ñuu Judá ma te kua'a kuiya ni yo ka'an-so'o sutu Joiada ma nuu i te ni yo ndachiñu'u i Su'si ndija ma. Ni ya'a jaku tiempu te ni nduku Joiada ma uu (2) ñasi'i rey ma, te ni ka iyo sayii sasi'i rey ma. In ja ni sa'a rey Joás ma kúu ja ni tatnuni de ja ndaka ñayii ma na jin ndakua'a jaku xu'un sukan-va'a kututu ja nduva'a veñu'u Su'si ma. Te ni ka ndasa'a de veñu'u Su'si ma, te sukan te ni nduva'a-ka veñu'u ma.

Ni ndachiñu'u Joás ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma

Te nuu ni ji'i Joiada ma, te jaku tee ka ndanuu ñuu Judá ma ni ka ska'an de Joás ma ja ndachiñu'u de tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Te Su'si iya tekú ma chi ni tetniñu ya tee ni ka yo ndakaxtnu'u tnu'u ya ma nuu ñayii ma, te ni ka yo jiña'a de ja na jin xndoo de te má jin chiñu'u-ka de tna'a ja masu Su'si ka kuu ma te na jin chiñu'u de maa in-ni Su'si ndija ma, kovaa ñatuu na in ni kandija ja ni ka yo jiña'a tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma. In tee ni tetniñu ya ma kúu Zacarías sayii Joiada ma. Te sa'a ni jiña'a Zacarías ma:

—Ndijin masu ka kandija ni sukan tátnuni Su'si ma te ja sukan ka sa'a ni a chi maa ni ka nduku ja u'vi kii siki ni. Ja sukan ñatuu ka kandija ni tnu'u tátnuni Su'si ndija ma te vitna chi masu ko ndi ini-ka ya ja jin kuu ni —kúu de jiña'a de.

Te Joás ma chi ñatuu ni jatna ini de ja ni jiña'a Zacarías ma, te ni tatnuni de nuu ñayii ma ja na jin kua'a yuu i Zacarías ma

onde jin ka'ni i de, te sukan ni ka sa'a ñayii ma te ni ka ja'ni i Zacarías ma nuke'e veñu'u ma. Joás ma chi ñatuu ni sa'a de ja va'a ja kuu Joiada ma, vaa ni sa'a de ja ni ka ja'ni ñayii ma Zacarías, sayii Joiada ma, te vitna ja Joiada ma chi ndimaa ni chindee de Joás ma.

Te ja xndo'o xneni Su'si ma Joás ma ja ni ja'ni de Zacarías ma, te ni wa'a ya tnu'u ja ni ka tnii soldado Siria ma ni-ka'nu ñuu judá ma. Ni ka ja'ni soldado Siria ma ndaka tee ka kuu soldado ñuu Judá ma, te ni ka xtnakue'e de Joás ma. Sani te uu (2) tee ka jinukuechi nuu Joás ma ni ka jani ini de ja jin ka'ni de tee ma sukan-va'a ndachunaa maa de ja ni ja'ni de Zacarías ma, te maa nuu jito kixi Joás ma ni ka ja'ni de tee ma. Uu xiko (40) kuiya ni yo kuu Joás ma rey ñuu Judá ma te ni ji'i de. Te ni nukuiñi sayii de Amazías ma ja ko kuu de rey ñuu Judá ma.

116. Joel tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma ni ndakan-so'o de nuu ñayii ñuu Judá ma

(basado en Joel 1–3)

Ni tetniñu Su'si ma kua'a xeen langosta

In kivi te sa'a ni sa'a Su'si ma ja kuu ñuu Judá ma: ni tetniñu ya kua'a xeen langosta ji'in kua'a xeen kiti kuechi kiti likin te ni ka jaa ti ndaka ja ni ka saka ñayii Judá ma itu i ma. Sani te kua'a xeen ñayii ma ni ka keja'a i ka kokon ka yichi i vaa ñatuu nawa jin kaa i iyo-ka. Te suni ni sa'a Su'si ma ja ñatuu ni kuun-ka savi. Kovaa ni tetniñu Su'si ma Joel tee ndákaxtnu'u tnu'u ya ma ja kuña'a de ñayii ñuu Judá ma nava'a ni tetniñu ya ndaka ja u'vi yukan ma, te sa'a ni jiña'a Joel ma:

—Ndijin tee nija'nu ji'in ndaka-ka ñayii a, va'a-ka jin koniniso'o ni ja ka ka'an sa ya. Ja ndaa kúu ja ndimaa ja u'vi ka tna'a o. Vaa ndaka ja ni ka saka o itu o ma ni ka skenaa o, te kuiya ya'a chi masu na in koo sii ini vaa masu nawa jin ndaxtutu i itu i ma. Ja jin sa'a o ko kuu ja ndaka o jín kakan-ta'vi o nuu Su'si ma ja na chindee ña'a ya. Vaa vitna chi ni masu na nuni, ni masu na nduchi ka neva'a o ja jin ndakua'a o nuu Su'si ma sukan iyo ja jin ndakua'a o ma. Ja sa'a yikuu ya chi vaa xnaa Su'si ma ni-ka'nu ñuu ñayivi a.

'Kovaa nú ndaka ni na jin ndakokuiñi ndija nuu Su'si ma te jin ndachiñu'u ndija ni ya te nuna kuni ya ja ka ndakani ka ndaka'vi ndija ini ni, te ka ndakukan-nuu ni ja sukan ni ka yo sa'a ni ja

u'vi ma, sani te maa ya chi ndasakanu ini ña'a ya, te xi saa sa'a ya ja jin koo vii jin koo va'a tuku o in-ka jichi. Vaa Su'si o a chi kuee xeen ini ya te va'a ini ya, te ñatuu kúni ya ja xndo'o xneni ña'a ya, kovaa ja kúni ya kúu ja jin ndakuni tnuni ndija ni ja masu ja va'a ni ka yo sa'a ni ma, te masu yika-ni ja jin sa'a ni-ni ko kuu.

'Chukan kúu ja ndijin tee nija'nu, jin kana ni ndaka ñayii ma te jín ndututu i, te jín koo ndite o te sukan te jín kaxtnu'u o nuu Su'si ma ja ka ndakuni tnuni ndija o ja u'vi ni ka yo sa'a o ma. Sani te sutu ma na jin kakan-ta'vi de nuu Su'si ma sukan-va'a na sakanu ini ña'a ya ndaka o. Sa'a ni ka'an Su'si ma —kúu de jiña'a de.

Nuu ni jinu ni ka sa'a ñayii ma sukan ni jiña'a Joel ma, sani te ni ndakone'e Su'si ma ja ni ka jikan-ta'vi i ma. Te ni skuiso ya ja xtandiyo ya ndaka langosta ma. Te ni skuiso ya ja jin koo vii jin koo va'a ndaka ñayii ma te sa'a ya ja jin kuu itu i ma te jin ndani'i i ndaka ja ni ka skenaa i tiempu ñatuu ni ka kuu itu i ma. Te ni jiña'a ya ja jin kuni ñayii ma ndaka ja vii ja va'a sa'a ya ja jin kuu i ma, te jin ndachiñu'u i ya.

Ni skuiso Su'si ma ja tetniñu ya Xtumani Ndios ma

Su'si ma chi ni skuiso ya ja kenda in kivi ja tetniñu ya Xtumani maa ya ma nuu ñayii ma, te sa'a ya ja kenda koo seña andivi ma ji'in nuu ñu'ú ya sukan-va'a jin kuni ñayii ma ja iyo Su'si ndija ma. Te ni ka'an Su'si ma ja sukan ko kuu xi'na-ka sana kenda kivi ni kaji ya ja xnaa ya ñuu ñayivi a. Te nú nde ñayii na kakan-ta'vi nuu Su'si ma ja na chindee ña'a ya ja na kaku i nuu tnundo'o tnuneni kenda kivi yukan chi sa'a ya ja kaku i.

Su'si ma chi ni ka'an ya ja visi na jin ndo'o jin neni ñayii ñuu ya ma te jin kuitenuu i jin koo i in-ka ñuu, kovaa ni skuiso ya ja kenda in kivi chi sa'a ya ja jin koo va'a ñayii ma in-ka tuku jichi. Te suni ni ka'an ya ja xndo'o xneni ya ñayii ka sa'a ndeva'a ñayii ñuu Judá ma, te suni ndakan ya kuenda nuu ndaka ñayii ni-ka'nu ñuu ñayivi a, te xndo'o xneni ya i kuechi ja u'vi ni ka yo sa'a ni ka yo kuu i ma. Te suni ni ka'an tna ya ja nú ni ya'a ndaka cha'a, sani te sa'a ya ja ñuu Jerusalén ma ko kuu ñuu ii ya te ko koto va'a ya ñayii ñuu Judá ma.

117. Kivi ni ka yo tatnuni Joacaz ma, Joás ma ji'in Jeroboam II ñuu Efraín ma te Amazías ma ni tatnuni ñuu Judá ma

(basado en 2 Reyes 13.1–14.24; 2 Crónicas 25)

Kivi ni ka tatnuni Joacaz ma ji'in Joás ma ñuu Efraín ma

Nuu ni ji'i Jehú tee ni yo kuu rey ñuu Efraín ma, te ni nukuiñi sayii de Joacaz ma ja ko kuu de rey ñuu Efraín ma. Ja'un uu (17) kuiya ni yo kuu Joacaz ma rey ñuu Efraín ma te ni yo ndachiñu'u de serru oro ma, sukan ni ka yo sa'a jaku-ka rey ñuu Efraín ma, tee ni ka iyo xi'na-ka ma. Ne'un kivi yukan te ni wa'a Su'si ma tnu'u ja ni kundee Hazael, rey Siria ma, nuu rey ñuu Efraín ma, te rey ñuu Efraín ma chi ni yo ndachuya'vi de xu'un nuu Hazael ma ji'in nuu sa'ya de Ben-adad II ma kua'a kuiya. Kovaa nuu ni jikan-ta'vi rey Joacaz ma nuu Su'si ma, te Su'si ma chi ni chindee ya de ja ni ka ndayaa ñayii ñuu Efraín ma nuu rey Siria ma.

Nuu ni ji'i Joacaz ma te ni nukuiñi sayii de Joás ma ja ko kuu de rey ñuu Efraín ma. Ja'un in (16) kuiya ni yo kuu Joás ma rey ñuu Efraín ma, te ni yo ndachiñu'u tna de serru oro ma.

Kivi ni tatnuni Amazías ma ñuu Judá ma

Ñatuu kuu kua'a-ka kivi ja ni keja'a Joás ma tátnuni de ñuu Efraín ma, te ñuu Judá ma chi Amazías sayii rey Joás ma ni nduu rey. Oko iin (29) kuiya ni yo kuu Amazías ma rey ñuu Judá ma. In tee ni yo sa'a ja va'a ja ndaa ni yo kuu de, kovaa suni ni sa'a tna de jaku ja u'vi. In ja ni sa'a de nuu ni keja'a-ni de tátnuni de ma kúu ja ni ja'ni de nduu tee ni ka ja'ni yuva de ma. Kovaa ñatuu ni ja'ni de ni-in sa'ya tee ni ka ja'ni yuva de ma, vaa tnu'u ni tatnuni Su'si ma chi ká'an ja masu ka iyo sa'ya ñayii ma ja jin kúu tna i ja in kuechi ni ka sa'a yuva i ma.

Sani te ni xtutu Amazías ma soldado de ma ja ki'in de jin kanaa de ji'in ñayii edomita ma, te ni chuya'vi de soldado ñuu Efraín ma ja na jin chindee ña'a de ja jin koo de jin kanaa de ma. Kovaa sani te ni kenda in tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma te ni jiña'a de ja masu chindee ña'a Su'si ma nuna jin koo de ji'in soldado ñuu Efraín ma. Chukan kúu ja ni ndakuan-ta'vi Amazías ma nuu soldado ñuu Efraín ma te kuan nu koo maa de, kovaa ni ka ndakiti xeen ini de ja sukan ni sa'a rey ma te ichi kuan

nu koo de ma te ni ka sakui'na de kua'a ja ka neva'a ñayii ñuu Judá ma.

Amazías ma ji'in soldado de ma chi ni ka kundee de nuu ñayii edomita ma, kovaa ni sa'a neé de ja ni ndake'en de tna'a ja ka ndachiñu'u ñayii edomita ma ja ka kuu su'si i ma, te vitna ja yika ni jini de ja masu ni kuu jin chindee chukan ñayii edomita ma te ni ka kundee de nuu i ma, kovaa maa de chi ni ja'ni de kiti ja ni ndakua'a de nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Sani te ni tetniñu Su'si ma in tee ndákaxtnu'u tnu'u ya ma ja na kuña'a de nuu Amazías ma ja Su'si ma chi ndákiti ini ya nuu de ja sukan ni sa'a de ma; te ni jiña'a de ja Su'si ma chi xnaa ya rey ma, sani te tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma chi ni jinu de kua'an de vaa ni jiña'a rey ma ja ka'ni de tee ma.

Ni ya'a jaku kivi te ni tetniñu Amazías ma in carta nuu Joás rey ñuu Efraín ma, te ni jiña'a de ja jin kanaa de ji'in tee ma kuechi ja ni ka sakui'na soldado ñuu Efraín ma ñuu kuechi ka iyo ñuu Judá ma ichi kuan nu koo de ve'e de ma. Te ni ndakone'e Joás ma ja masu in ja va'a ko kuu ja kivi Amazías ma ja kanaa de ji'in ñayii ñuu Efraín ma, vaa jin kundee ñayii ñuu Efraín ma nuu ñayii ñuu Judá ma, te máko kani ini de ja kuu-ni-nka ja ni kundee de nuu ñayii edomita ma te ndeva'a-ni ndenu ki'in de kanaa de ma te kundee tuku de.

Kovaa Amazías ma chi ñatuu ni sanuu de ja ni ka'an rey ñuu Efraín ma, te ni xtutu de soldado de ma te kua'an de ja jin kanaa de ji'in ñayii ñuu Efraín ma. Te ni ka kundee ñayii ñuu Efraín ma te ni ka ndakana i jana'a yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma, te ni ka ke'en i ndaka xu'un ji'in ndatniñu ka iyo ini veñu'u Su'si ma ji'in ini palaciu rey ma te kuan koo ji'in i onde ñuu Samaria ma. Sukan ni xndo'o ni xneni Su'si ma Amazías ma ja kuechi ja ni ndachiñu'u de tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

Sukan ni ji'i Eliseo tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma

Ne'un tiempu yukan ni ku'u Eliseo, tee ndákaxtnu'u tnu'u wa'a Su'si ma, te ni jinitnuni de ja masu kua'a-nka-ni kivi koteku de, te ni jiña'a de nuu Joás tee kúu de rey ñuu Efraín ma ja Su'si ma chi chindee ña'a ya te jin kundee de nuu ñayii Siria ma. Ni ya'a ja ni ji'i Eliseo ma te tee kúu rey Efraín ma ji'in soldado de ma, ni ka kundee de nuu soldado tee kúu Ben-adad II ma ja kúu de rey Siria ma.

Kivi ni tatnuni rey Jeroboam II ma ñuu Efraín ma

Nuu ni ji'i Joás ma te ni nukuiñi sayii de Jeroboam II ma ja ko kuu de rey ñuu Efraín ma. Uu xiko in (41) kuiya ni yo kuu Jeroboam II ma rey ñuu Efraín ma, te suni ni yo ndachiñu'u de serru oro ni ka yo ndachiñu'u tna sava-ka rey ni ka iyo xi'na-ka ma, kovaa ni kenda de ja ni yo kuu de in rey ni iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu.

Nuu ni ya'a ja ni ji'i Joás, rey ñuu Efraín ma; te Amazías, rey ñuu Judá ma, chi ni yo tekuka de kua'a-ka kuiya, onde ni kenda ja ni ka chutna'a tnu'u jaku tee, te ni ka ja'ni i de. Nuú ni ji'i Amazías ma te ni nukuiñi sayii de Uzías ma ja ko kuu de rey ñuu Judá ma.

118. Ni ka'an Jonás ma ji'in rey ñuu Efraín ma te ni kaxtnu'u de sukan xnaa Su'si ma ñuu Nínive ma

(basado en 2 Reyes 14.25; Jonás 1–4)

Ni kaxtnu'u Jonás ma tnu'u Su'si ma nuu ñayii ñuu Efraín ma

Ne'un kivi ni yo tatnuni Jeroboam II ma ñuu Efraín ma, ni iyo Jonás tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma. Ni tetniñu Su'si ma Jonás ma ni ja'an de ni jan kuña'a de nuu rey ma ja kundee rey ma nuu kua'a ñuu nuu jin kanaa de ma, te ndani'i de kua'a ñu'ú ni ka skenaa ñayii ñuu Efraín ma onde xi'na-ka ma. Te sukan ni yo kuu, ni chindee Su'si ma Jeroboam II ma te ni ka iyo va'a ñayii ñuu Efraín ma.

Ni jinu ndee Jonás ma nuu Su'si ma

In kivi, te ni tatnuni Su'si ma nuu Jonás ma ja na ki'in de ñuu Nínive ma ja kúu i ñuu ka'nu-ka Asiria ma, te na kuña'a de nuu ñayii ñuu yukan ja Su'si ma chi xnaa ya ñuu i ma kuechi ja nanimaa ja u'vi ka sa'a ñayii ma. Kovaa Jonás ma chi ñatuu ni kuni de ki'in de, te su'va ni kaa de in nuu barcu kua'an in-ka ichi, masu ichi Nínive ma. Vaa ja kúni de kúu ja chu'u de sukan-va'a ma ndani'i ña'a Su'si ma.

Kovaa Su'si ma chi ni jini ya ja ni sa'a Jonás ma, te ni tetniñu ya in savi xeen ichi nuu kua'an de ma. Te tee ka skaka barcu ma chi ni ka keja'a de ka yu'u xeen de, te ndaka de ni ka chu'un suerte

sukan-va'a jin kuni de nde de xi-kuechi kuu ma, te suerte ma chi ni kani siki Jonás ma. Te jaku-ka tee kuan koo ma ni ka jikan-tnu'u de Jonás ma nawa ni sa'a tee ma, te ni ndakone'e Jonás ma ja yikuu de jinu ndee de nuu Su'si ma, ni ndakunitnuni de ja kuechi de kúu, chukan kúu ja ni jiña'a de ja va'a-ka na jin skee de Jonás ma nuu ndute ma sukan-va'a na ndukuee savi xeen ma.

Kuenda ñatuu ka kuni de jin skee de Jonás ma nkuu, kovaa ve kuni'i xen-xeen-ka nuu ndute ma te ni ka jini de ja masu kuu naxe jin sa'a de ja jin kaku de ma. Te kuiti ni ka skee de Jonás ma nuu ndute mar ma. Sani te ñañii kuiti ni nduu nuu ndute ma, te sukan te ni ka jini ndaka tee kuan koo nuu barcu ma ja Su'si ndija ma, chi Su'si iya kúu sa'a ndaka kúu ya.

Ni kêe Jonás ma chii tiaka ka'nu xeen ma

Nuu ni kêe Jonás ma nuu ndute ma, te ni sa'a Su'si ma ja in tiaka ka'nu ni kenda te ni kokon ti Jonás ma, uni (3) kivi nduu ñuu ni ñunee Jonás ma chii tiaka ma. Nani ñunee de chii tiaka ma te ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma te ni ndakuan-ta'vi de nuu ya ja ni tetniñu ya tiaka ka'nu ma te ni kaku de ja ñatuu ni kandee de ndute ma te kúu de nkuu. Sani te ni tetniñu Su'si ma tiaka ma ja na ki'in ti onde yatni yundute ma te nana ndo'o ti Jonás ma, te sukan ni sa'a tiaka ma.

Ni kaxtnu'u Jonás ma tnu'u Su'si ma nuu ñayii ñuu Nínive ma

Te onde yukan, te ni ndakuña'a tuku Su'si ma ja na ki'in Jonás ma ñuu Nínive ma jín kaxtnu'u de sukan ni tatnuni ya ma. Te vitna chi ni kandija de te ni ja'an de ñuu Nínive ma, te sa'a ni jiña'a de nuu ñayii ma:

—Uu xiko-nka-ni kivi te xnaa Su'si ma ñuu Nínive ya —kúu de jiña'a de.

Nuu ni ka jiniso'o ñayii ma ja ká'an Jonás ma, te ndaka i ni ka kuxii ini te ni ka ndakani ni ka ndaka'vi ini i. Sani te ni jiña'a rey ma nuu ndaka ñayii ñuu ma ja má jin sa'a-ka i ja u'vi, te na jin koo ndite i te jin kakan-ta'vi i nuu Su'si ma sukan-va'a na sakanu ini ya kuechi i ma te má xnaa ya ñuu i ma. Nuú ni jini Su'si ma ja ni ka kuxii ini ñayii ma te ni ka ndakuni tnuni i ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu i ma, te ni ndakone'e ya ja ni ka jikan-ta'vi ñayii ma, te ñatuu ni xnaa-ka ya ñuu i ma.

Ni ndakiti ini Jonás ma nuu Su'si ma

Nuu ni jini Jonás ma ja ni sakanu ini Su'si ma ñayii ñuu Nínive ma te ni ndakiti xeen ini de, vaa maa de chi jani ini de ja yika-ni ja ñuu Israel ma kúu ja iyo ja kunda'vi ini Su'si ma. Te sa'a ni jiña'a de nuu Su'si ma:

—Jâ jini sa nkuu ja sa'a sa'a ni, te chukan kúu ja ni jinu sa kua'an sa nuu barcu ma nkuu ma. Vaa jini sa ja ndijin chi va'a ini ni te kúni ni ja sakanu ini ni ñayii ma. Ñayii ya'a chi masu ñayii israelita ma ka kuu i, te saña chi ndetu sa ja xndo'o xneni ni i kuechi ja ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu i ma. Chukan kúu ja ûni ndákiti xeen ini sa te ûni kúu sa kúni sa. Chukan kúu ja va'a-ka ja na ka'ni ña'a ni —kúu de jiña'a de.

Te Su'si ma sa'a ni ndakone'e ya:

—Va'a-ni ni sa'a sa ja ni kunda'vi ini sa ñayii ñuu yukan te ni sakanu ini sa kuechi i ma —kúu ya jiña'a ya.

**119. Amós tee ndákaxtnu'u tnu'u wa'a Su'si ma
ni kaxtnu'u de nuu ñayii ñuu Efraín ma**

(basado en Amós 1–9)

Ni kaxtnu'u Amós ma ja u'vi iyo ja kenda nuu ñayii ñuu Efraín ma

Ne'un kivi ni yo kuu Jeroboam II ma rey ñuu Efraín ma, te ni tetniñu Su'si ma Amós ma ja kaxtnu'u de tnu'u ya ma nuu ñayii ñuu Efraín ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Su'si ma sa'a ká'an ya: “¡Ñayii israelita, jin koniniso'o ni! Maa sa ni ndene'e tna'a ni ñayii jana'a ma Egipto ma te ni chi'i sa i ñu'ú nuu ka iyo ni vitna a. Te maa sa ni kaji ña'a ne'un ñayii ndaka-ka ñuu ma ja jin ko kuu ni ñuu maa sa, kovaa maa ni chi masu ka kandija ni ja jin sa'a ni sukan tátnuni sa nuu ni a, chukan kúu ja xndo'o xneni ña'a sa ja sukan ka sa'a ka kuu ni a. Jâ káxtnu'u sa nuu tee ka ndakaxtnu'u tnu'u ni wa'a sa a sukan iyo ja ko kuu, sukan-va'a jin kaxtnu'u de nuu ni te jin kuni ni ja maa sa yikuu sa'a ndaka ja jin ndo'o jin tna'a ni ma. Tetniñu sa ñayii ñatuu ka kunimani nuu ni te jin kundee i nuu ni. Jâ ni tetniñu sa kua'a ja ni ka ndo'o ni ka neni ni; ni ka yo kokon ni ka yo yichi ni, ni sa'a sa ja ñatuu na savi ni kuun-ka, ni tetniñu sa kue'e ji'in kua'a ja u'vi, kovaa ni a sukan ñatuu ka kuni ni jin kandija ni tnu'u tátnuni sa a.

'Chukan kúu ja va'a-ka ja jin satu'va ni ja jin ndo'o ni ja u'vi iyo ja tetniñu sa nuu ni a. Nayii ñatuu ka kunimani nuu ni ma chi jin ka'ni i kua'a xeen ni; ñayii yukan kuatniñu sa ja xnaa sa ñuu Efraín a."

'Te suni sa'a ká'an tna Su'si ma: "Nú ka kuni ni ja jin koo vii jin koo va'a ni, te ja jin sa'a ni ko kuu ja jin ndachiñu'u ña'a ni saña ja kúu sa Su'si ndija a, te jin xndoo ni tna'a ja ka xnani ni su'si ni ma vaa ni masu nawa kuu jin sa'a i ja jin koo va'a ni. Ndákiti ini sa nuu ni vaa masu inuva'a ini ni te ñatuu ka sa'a ndaa ni, te masu ka ka'an ndaa kuiti ni. Te onde ñayii ka sa'a ja u'vi ma ka kuji'in ni ji'in i te ñatuu ka ja'nde ndaa ni tniñu i ma sukan-va'a jin ndachunaa i ja u'vi ka sa'a i ma. Ka xnda'vi ni ñayii nda'vi ma sukan-va'a jin kuxiku-ka maa ni, kovaa saña chi jini sa ndaka ja ka sa'a ka kuu ni a, te sa'a sa ja masu jin ni'i ni jin kuatniñu ni xu'un ka kendee ni nuu ñayii nda'vi ma.

'Ka jatna ini xeen ni ja jin kuni ndaka ñayii ma ja ka sa'a ni tnu'u ja ka ndachiñu'u ña'a ni, ka ja'mi ni kiti ja ka ndataa ni nuu sa, kovaa saña chi ni masu jatna ini kuiti sa ja ka sa'a ni a, vaa masu ni-yu'u ni-anua ni ka sa'a ni. Nú ka kuni ndija ni ja jin ndachiñu'u ña ni, te ja jin sa'a ni ko kuu ja jin kava va'a ini ni nuu ndaka-ka ñayii ma te jin sa'a ndaa jin sa'a ndija ni nuu ndaka-ka ñayii ma. Ndijin chi ndimaa ka ndachiñu'u ni tna'a ja masu su'si ka kuu ma, te chukan kúu ja kene'e ña'a sa ñuu nuu ka iyo ni a te jin koo ni in-ka ñuu jika-ka, te yukan jin koo ni. Ndaka ni ja ni ka kuxiku ni ja ka xnda'vi ni ñayii ma, suu ni jin ko kuu ñayii jin ke koo xinañu'u-ka ñuu ya'a. Êni sa'a xiko ña'a sa vaa maa ni chi ka jani ini ni ja maa ni ka kuu-ka kovaa ja sukan ka jani ini ni a chukan kúu ja xndo'o xneni ña'a sa.

'Suni xnaa sa ndaka sa'ya tata Jeroboam II ma, te ndaka altar nuu ka ja'mi ni kiti ka ndakua'a ni nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma chi jin ndatnana te jin naa i, te ñatuu na in ko ndakuatniñu-ka." Sa'a ká'an Su'si ma —kúu de jiña'a de.

Amós ma ji'in tee kúu sutu jinukuechi nuu serru oro ma

Nuu ni jiniso'o tee kúu sutu jinukuechi nuu serru oro ja iyo ñuu Betel ma ndaka sukan ni ka'an Amós tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ndija ma, te ni ja'an de ni ndakani de nuu rey ma. Sani te ni jiña'a de nuu Amós ma ja na ndee de te no'o de ñuu Judá ma

te yukan ndákaxtnu'u de tnu'u Su'si ma. Sani te sa'a ni jiña'a Amós ma:

—Saña chi tee ni yo jito ndikachi kúu sa ñuu Judá ma nkuu, kovaa Su'si ma ni tatnuni nuu sa ja kaxtnu'u sa tnu'u ya a nuu ñayii ñuu Efraín a. Te ndijin chi ñatuu kúni ni ja ka'an-ka sa sukan tátnuni Su'si ma, kovaa ká'an sa nuu ni ja sa'ya ni ma chi jin ka'ni ña'a ñayii ma, te ñasi'i ni ma chi jin xtetuu ña'a tee ma ja jin kivinduu de ji'in ña te ko kuu ña in ña'a kuneé ku-uun, te ñu'ú ni a chi in-ka ñayii jin ndaka'nde te jin ndake'en i, te maa ni chi in-ka ñuu ki'in ni te yukan kúu ni. Te ndaka ñayii israelita ya ja ka iyo i ñuu Efraín a chi kene'e ña'a Su'si ma te jin koo i in-ka ñuu, sukan xndo'o xneni Su'si ma ñayii israelita ya —kúu de jiña'a de.

Ni ndaka'an-ka Amós ma sukan jin ndo'o jin neni ñayii ñuu Efraín ma

Ni ya'a jaku kii te sa'a ni jiña'a tuku Su'si ma nuu Amós ma:

—Xndo'o xneni sa ndaka ñayii ka xiko ndaka ja ka kuu itu i ma, vaa ni ñatuu ka kundee i ja jin kondetu i onde ya'a kivi ni ka'an sa ja jin sa'a i viko ma xi jin kondetu i onde ya'a kivi ni tatnuni sa ja má jin satniñu i ma, vaa ûni ja ka kuni i kúu ja jin xiko i ja ni ka ndaxtutu i itu i ma. Siin ja ka jatniñu i ja ka chikua'a i ja ka xiko i ma te siin ja ka jatniñu i ja ka chikua'a i plata ka chuya'vi ñayii ma nuu i ma, te sukan te ka ni'i-ka i plata ma —kúu ya jiña'a ya.

(Vaa kivi yukan chi masu xu'un ni ka yo jatniñu ñayii ma ja jin kuaan i ndatniñu i ma chi ni ka yo chikua'a i plata ma ja jin chuya'vi i.)

Te suni sa'a ni jiña'a tna Su'si ma:

—Kenda in kivi ja ñayii ñuu Efraín ya chi jin kuu ini xeen i ja jin koniniso'o i tnu'u ká'an sa a. Ûni jin kuu ini xeen i ja jin konini i ja ka'an-ka sa, kovaa masu kuu-ka. Te sukan jin ndo'o jin neni i kuechi ja ka ndachiñu'u i tna'a ja masu su'si ka kuu ma. Kivi yukan chi jin ndo'o xen-xeen maa i te ni masu jin ni'i i ndenu kuu jin kaku i.

Visi na xnaa sa ñuu Efraín a kovaa masu kua'a sa tnu'u ja jin kúu ndaka ñayii ma. Ndaka maa ñayii ka sa'a ja u'vi ma te ñatuu ni ka kandija i ja tetniñu sa ja u'vi ja jin ndo'o i ma chi jin kúu maa i, kovaa jaku ñayii ma chi masu kua'a sa tnu'u ja nawa jin ndo'o i, te sukan te jin koo sa'ya tata David ma ja jin nduu i rey. Kivi yukan chi sa'a sa ja jin ndakokuiñi tuku ñayii ñuu Efraín ya

ñuu i ya. Te jin koo i ñuu i Israel a te jin koo vii jin koo va'a i, te ma kene'e kuiti-ka sa i ja jin koo i in-ka lado. —Kúu ya jiña'a ya.

120. Uzías ma ni tatnuni ñuu Judá ma

(basado en 2 Reyes 15.1-7; 2 Crónicas 26)

Nani Jeroboam II ma tátnuni ñuu Efraín ma, te Uzías sayii Amazías ma ni ka jani i ja ko kuu de rey ñuu Judá ma. Ni tatnuni Uzías ma uu xiko uxi uu (52) kuiya, te in rey va'a ni yo kuu de. Te ndaka kivi ni kaa kuechi de ma ni kandija de tnu'u tátnuni Su'si ma te ni chindee ña'a ya ja ni kundee de nuu ndaka ñuu ni kanaa ji'in de ma. Ni sa'a vava'a Uzías ma yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma, te suni sukan ni sa'a tna de jaku-ka lugar, sukan-va'a ma kuu jin kivi koo ndeva'a ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñayii ñuu Judá ma.

Kovaa nuu ni kenda de ja ni kuxiku de te ni iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu de ma, te ni jani ini de ja maa de kuu-ka te ni sa'a de in ja masu kuatniñu. Vaa ni kivi de veñu'u ma te ni ja'mi de ja jáxiko asi ma nuu Su'si ma. Jaku sutu ma chi ka kuni de ja jin ka'nu ndee de ja máko sa'a Uzías ma sukan, vaa maa in-ni sutu tee ka kuu sa'ya tata Aarón ma ka kuu tee jin ka'mi ja jáxiko asi ma nuu Su'si ma.

Kovaa Uzías ma chi ñatuu ni sanuu de ja ka jiña'a sutu ma, su'va ni ndakiti xeen ini de nuu sutu ma. Sani te Su'si ma ni ndakiti ini ya nuu Uzías ma te maa ora yukan-ni te ni sa'a ya ja ni tnii ña'a in kue'e xeen ñií de ma. Sani te ni kee kunu de ini veñu'u ma, te ñatuu nama ni ka wa'a-ka de tnu'u ja kivi-ka Uzías ma ini veñu'u ma ndaka kivi ni yo teku-ka de ma, vaa sukan jâ ni tatnuni Su'si ma ja jin sa'a sutu ma ñayii ka ku'u ndeva'a-ni kue'e xeen ñií i ma.

Te ni xndoo Uzías ma ja ni yo kuu de rey ñuu Judá ma, te sayii de Jotam ma ni ndunda'a ndaka tniñu ni yo sa'a de ja ni yo kuu de rey ma, te sukan te ni jiñukuechi Jotam nuu teku-ka yuva de ma. Nuu ni ji'i Uzías ma te ni nduu maa sayii de Jotam rey.

**121. Tee kúu Oseas, tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u
Su'si ma, ni kaxtnu'u de tnu'u ya ma nuu ñayii
ñuu Efraín ma ji'in nuu ñayii ñuu Judá ma**

(basado en Oseas 1–14)

Ne'un kivi ni yo kuu Jeroboam II ma rey ñuu Efraín ma te Uzías ma ni yo kuu rey ñuu Judá ma, te ni tetniñu Su'si ma Oseas tee ndákaxtnu'u tnu'u ya ma ja na kaxtnu'u de nuu ñayii ñuu Efraín ma ji'in nuu ñayii ñuu Judá ma tnu'u Su'si ma. Te ni yo ndakaxtnu'u Oseas ma tnu'u Su'si ma kua'a kuiya, onde ne'un kivi ni yo kuu Ezequías ma rey ñuu Judá ma.

Ñasi'i Oseas ma ni yo kivi nduu ña ji'in kua'a tee

Te ni tatnuni Su'si ma nuu Oseas ma ja na tnanda'a de ji'in in ña'a ni yo kivi nduu ji'in kua'a tee ma. Te sukan ni kaxtnu'u Su'si ma ja sukan kúu ñasi'i Oseas ma ja kivi nduu ña ji'in ndi-in ndi-in tee ma, sukan ka kuu ñayii israelita ma ja ni ka xndoo i Su'si ndija ma te ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Ni tnanda'a Oseas ma ji'in in ña'a kúneé kú-uun te ni ni'i sa'ya ña te ni kâku in suchi yii. Te ni jiña'a Su'si ma nuu Oseas ma ja na xnani de i Jezreel, vaa Su'si ma chi sani te xnaa ya sa'ya tata Jehú ma, ta'nu sukua Jeroboam II ma, vaa kua'a xeen ñayii ni ja'ni Jehú ma ñuu Jezreel ma. Te suni ni jiña'a Su'si ma ja sa'a ya ja naa ñuu Efraín ma.

Te ni ya'a-ka kivi te ni kâku in-ka sa'ya ñasi'i Oseas ma, te in suchi si'i kúu i, te ni jiña'a Su'si ma ja xnani de i “Masu na in kútoo ña'a”, vaa Su'si ma chi ma kutoo-ka ya ñuu Efraín ma. Te ni ya'a-ka jaku kivi te ni kâku tuku in-ka sa'ya ñasi'i Oseas ma, te in suchi yii kúu i, te ni jiña'a Su'si ma nuu Oseas ma ja na xnani de i “Ñayii masu ñuu maa sa”, vaa ñayii ñuu Efraín ma chi masu jin ko kuu-ka i ñayii ñuu Su'si ma. Kovaa suni ni jiña'a tna ya:

—Kenda in kivi ja kua'a xeen ñayii israelita a ko kuu, te ñayii yukan jin konani i sa'ya maa Su'si iya tekú ma. Kivi yukan chi jin ndututu ñayii ñuu Efraín a ji'in ñayii ñuu Judá ma te in-nka-ni ñuu jin ko kuu i te jin koo tnu'u ndee tnu'u ndatnu i —kúu ya jiña'a ya.

Te ni jiña'a Su'si ma nuu Oseas ma ja xndo'o xneni ya ñayii ñuu Efraín ma, vaa masu ni ka yo ndachiñu'u i Su'si ndija ma chi saa su'va tna'a ja masu Su'si ka kuu ma ni ka yo ndachiñu'u i. Ni jiña'a tna Su'si ma nuu ñayii ñuu Efraín ma ja sukan kúu in ña'a

ja masu na respetu ña nuu yii ña ma, sukan ka kuu i, vaa ña'a yukan chi visi vivii kúu yii ña ma ji'in ña, kovaa masu ndása'a ña kuenda; te kee ña te ja'an ña jan nduku ña in-ka tee kavatuu ji'in ña, te ni masu nde kukan-nuu ña ja sukan sa'a ña ma.

Kovaa sani te ni jiña'a ya ja kenda in kivi ja masu xndo'o-ka ya ñayii ñuu Efraín ma, te sa'a ya ja jin koo vii jin koo va'a i. Te sa'a ya ja jin ndachiñu'u i maa in-ni ya ja kúu ya Su'si ndija ma, te masu jin ndachiñu'u-ka i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

Sani te ni jiña'a tuku ya nuu Oseas ma ja na ki'in de jín nu kueka de ñasi'i de ma te kóo ña ve'e de ma, visi ni ja'an ña ni katuu ña ji'in in-ka tee ma, te na kutoo de ña, sukan-va'a jín kuni ñayii ñuu Efraín ma te na jin ndasa'a i kuenda ja Su'si ma chi kútoo ndija ña'a ya, visi maa i te ni ka yo ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

Sani te ni ndachi'i va'a Oseas ma ñasi'i de ma ve'e de ma, te ñatuu nde ni wa'a-ka de tnu'u ja ko ki'in ña ja kavatuu ña ji'in in-ka tee, te ni a maa de ñatuu ni katuu de ji'in ña. Te ja sukan ni sa'a de ma te ni kaxtnu'u de nuu ñayii ñuu Efraín ma ja kua'a kivi masu jin koneva'a-ka i rey, te masu na altar-ka Su'si ma koo, te ni masu kuu jin ndakua'a-ka i nawa ka kuni i ja jin ndakua'a i nuu Su'si ma, sa'a jin ko kuu i onde kenda kivi ja jin ndachiñu'u i Su'si ndija ma.

Ni kaxtnu'u Oseas ma nuu ñayii israelita ma sukan iyo ja sa'a Su'si ma

Te suni ni ka'an tna Oseas ma nuu ñayii israelita ma ndaka ja ni ka'an Su'si ma ja ñatuu játna ini ya ja ka sa'a i ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Su'si ma ndáxtekuechi ña'a ya ndaka ja u'vi ka sa'a ni ma. Ká'an ya ja masu ka sa'a ni ja ka skuiso ni nuu ya ma. Ka ja'ni ni in-ka ñayii ma, te suni ka sakui'na ni ndatniñu ñayii ma. Ka kivi nduu ni ji'in ñasi'i in-ka tee ma. Chukan kúu ja Su'si ma chi sa'a ya ja jin nduu ñu'ú ka neva'a ni ma nuu masu nawa koo kuiti-ka.

'Jaku ni ka ka'an ja sutu ka kuu ni, te jaku-ka ni ka ka'an ja tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ka kuu ni, kovaa ni masu nde ka kandija ni tnu'u tátnuni Su'si ma ja jin sa'a ni ma, te ni masu nde ka kaxtnu'u ni nuu ñayii ma sukan tátnuni Su'si ma ja jin sa'a jin kuu i ma. Su'va ndaka ni ka ndachiñu'u tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, ja ni ka ndane'e i ji'in yutnu ma, te ka ndatuu ni ji'in ña'a ka kuneé ka ku-uun ka satniñu nuu altar tna'a ja masu Su'si ka

kuu ma. Te ja sukan ka sa'a ka kuu ni ma, te Su'si ndija ma chi xndo'o xneni ña'a ya ndaka ni.

'Te suni ñayii Judá a chi sukan kuiti ka sa'a tna i ja u'vi, chukan kúu ja jin ndo'o jin neni maa i. Te in ja u'vi-ka ka sa'a i kúu ja ora kéndá tnundo'o tnuneni ñuu a te ka jinu i jan koo i nuu rey Asiria ma ja na chindee ña'a de, te ni masu ka ndanduku i Su'si ma ja na chindee ña'a ya. Sa'a ni ka'an Su'si ma nuu sa ja na ndaka'an sa nuu ni —kúu de jiña'a de.

*Ni jiña'a Oseas ma nuu ñayii ma ja
na jin ndakani jin ndaka'vi ini i nuu Su'si ma*

Suni sa'a ni jiña'a tna Oseas ma:

—Jín kuña'a o nuu Su'si ma ja ka ndakani ka ndaka'vi ini o vaa ka ndakunitnuni o ja ndimaa ja u'vi ka sa'a ka kuu o, te jín kakan-ta'vi o nuu ya ja na chindee ña'a ya ja na kuu jin kandija o tnu'u tátnumi ya ma, te na chindee ña'a ya ja na jin ndani'i o tnu'u ndee tnu'u ndatnu sukan ni ka yo kuu o xi'na-ka ma —kúu de jiña'a de.

Sani te sa'a ni jiña'a tuku de:

—Su'si ma sa'a ni ka'an ya: “Ñayii ñuu Efraín a ji'in ñayii ñuu Judá a chi yachi xeen ka xndoo ña'a i, vaa ndimaa ñatuu ka kandija i ja tátnumi sa a. Sukan kúu yuyu núu xtee ne'e ma ja nunuu-ni sani te yichi i ma, sukan-ni ka kuu i. Ndimaa tétniñu sa tee ka ndakaxtnu'u tnu'u tátnumi sa a ja na jin ndaka'an-so'o de nuu i, vaa kúni sa ja jin ko kuu vii jin ko kuu va'a i nuu sa te ma jin ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma; te na jin kuni va'a-ka ña'a i. Kovaa ñayii a chi ka jani ini i ja ka ndataa i kua'a kiti ka ja'mi i nuu sa ma te ka sa'a i ja koo sii ini sa ji'in i. ¡Kovaa masu sukan iyo!

'Saña chi ja kúni sa kúu ja máko jin ndachiñu'u-ka i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma te na jin ndachiñu'u ña'a i maa in-ni sa; te na jin kuni va'a-ka ña'a i. Vaa saña chi kúni sa ja sa'a sa ja jin koo vii jin koo va'a ñayii ñuu Efraín a, kovaa ñatuu kúu sa'a sa sukan vaa maa i chi ndimaa ja u'vi ka sa'a ka kuu i.

'Ka jani ini ñayii a ja ñatuu nde'ya sa ja ka sa'a ka kuu i ma, kovaa saña chi nde'ya sa ndaka ja u'vi ka sa'a i ma te chukan kúu ja xndo'o xneni sa i ja sukan ka sa'a ka kuu i ma. Visi ka nde'ya i sukan xtandiyo sa ndi-in ndi-in rey ma, kovaa rey ka nukuiñi jaa ma chi ni masu ka kutu'va maa de naxe jin kuandetú de nuu

sa te jin ndachiñu'u ña'a de. Te nú ka iyo de in tnundo'o ma te ndimaa nuu in-ka ñuu kuan koo de ka jikan de ja na jin chindee ña'a i, te vitna ja ñuu yukan chi tna'a ja masu Su'si ka kuu ma ka chiñu'u i. Ñayii a chi ni masu ka jini maa i na in jin kuña'a i ja na chindee ña'a. Ni masu ka ndasa'a maa i kuenda, kovaa ja sukan ka sa'a maa i a te kenda ñama ñama-ni ja u'vi ma jakun-tuu ña'a i, sukan ka ke'en su'va i in lasaa ma ja sanaa sanaa-ni ka tnii i ti nuu ñunu ma.” —Sa'a ni ka'an Su'si ma.

Ni ka'an Oseas ma ja ñayii Asiria ma jin xnaa ñuu Efraín ma

Suni sa'a ni jiña'a tna Oseas ma:

—Suni sa'a ká'an tna Su'si ma: “Ûni saxiko sa nduu serru oro ni ka ndane'e ñayii Efraín a te ka chiñu'u i a. Naku xi Su'si ka kuu ma, te vaa maa ñayii ma ni ka ndane'e ma. Ñayii ñuu Efraín a chi ni masu ka kandija i tnu'u tátnuni sa a, saa su'va kua'a altar ni ka sa'a i ja ka chiñu'u i ndi-tuku yu'u ndi-tuku nuu ja masu Su'si ka kuu ma, chukan kúu ja kuatniñu sa in-ka ñuu ja xndo'o xneni sa i. Te kenda koo ñayii in-ka ñuu te jin tava ña'a i te jin koo i ja jin kunukuechi i in-ka ñuu, te jin ka'ni i sa'ya i ma” —sa'a ni jiña'a Oseas ma nuu ñayii ñuu Efraín ma.

Te kuee-ka ma te sa'a ni jiña'a tuku Oseas ma:

—Sa'a ká'an Su'si ma: “Ndi jin chi nú ka ni'i ka tna'a-ka ni ma chi vi'i-ka ka ndi ini ni ja ka sa'a vivii ni nuu altar ka chiñu'u ni tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, chukan kúu ja xndo'o xneni ña'a sa. Masu kua'a-ka-ni te kenda koo ñayii Asiria ma te jin ke'en i serru oro ka chiñu'u ni a te jin koo ji'in i ñuu i ma, te ndaxtnatna'a rey Asiria ma oro yukan ji'in oro neva'a de ñuu de ma. Te ñayii Asiria ma chi jin kueba i ndaka ñayii ñuu Efraín a te jin koo i ñuu yukan. Te ndaka altar ni ka sa'a ni a chi jin ndatnana te jin kendoo nda'vi jin kendoo kee maa i, te jin nana-nka tnu iñu.

’Vaa nute ja jin sa'a ni ja va'a ja ndaa ma chi saña chi sa'a sa ja jin koo vii jin koo va'a ni. Jin kakan-ta'vi ni nuu sa, ja kúu sa Su'si ndija a, te kaxtnu'u sa nuu ni naxe kúu naxe iyo sa, jin sa'a ni ndaka sukan játna-ini sa ma; te sukan te tetniñu sa savi kuun nuu ka iyo ñu'ú ni a te sa'a sa kua'a-ka ja va'a ja jin kuu ni. Kovaa maa ni chi ka kukanu ini-ka ni soldado ma sana saña, te vitna te jin kanaa ni ji'in in-ka ñayii kovaa jin skenaa ni” —kúu de jiña'a de.

Su'si ma sa'a ya ja jin koo vii jin koo va'a ñayii israelita ma in-ka jichi

Sani te sa'a ni jiña'a tuku Oseas ma:

—Sa'a ni ka'an Su'si ma: “Kivi nuu ni sa'a sa ja ni ka ndayaa tna'a ni ñayii jana'a ma ja ni ka yo ndo'o ni ka yo neni i nuu ñayii Egipto ma, chi sani te ni sa'a sa ja ni ka iyo vii ni ka iyo va'a i. Ni yo kuu sa ji'in i sukan kúu in yuva suchi luluu ma ja kútoo xeen de i ma, te wa'a de ja jaa i te káxtnu'u de nuu i naxe kaka i ma. Kovaa maa ni chi su'va so'o xeen ka ndaa ni te masu ka kandija ni ja jin sa'a ni sukan kúni sa a, chukan kúu ja kua'a sa tnu'u te jin koo maa ni Egipto ma ji'in Asiria ma, te jin tatnuni ñayii ma nuu ni. Visi ndaka sukan ka sa'a ka kuu ña'a ni a, kovaa saña chi kútoo xeen ña'a sa te chukan kúu ja masu úni xnaa ña'a sa; te kenda in kivi te ndene'e ña'a sa onde nuu ka iyo ni ma te ndi koo ni ñuu maa ni a.

'Chukan kúu ja va'a-ka jin ndakokuiñi ni nuu sa, te jin kandija ni ja ká'an sa a te jin ko sa'a ndaa jin ko sa'a ndija ni te jin kava va'a ini ni, te má jin ndachiñu'u-ka ni tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Vaa ndijin chi nuu ni ka yo kunda'vi ni ka yo kukee ni ja ni ka yo ndo'o ni ka yo neni ni Egipto ma chi ni ka yo ndachiñu'u ña'a ni, kovaa nuu ni ka ndani'i ni ka ndatna'a ni ma te ni ka ndani'i ni tnu'u ndee tnu'u ndatnu ma, sani te ni ka ndunaa ña'a ni. Te chukan kúu ja kua'a sa tnu'u te jin xndo'o jin xneni ña'a maa ñayii ñatuu ka kunimani nuu ni ma, te Samaria ma ja kuu i ñuu ka'nu-ka ñuu Efraín ma kendoo nda'vi kendoo kee i, masu na in koo-ka ñuu yukan. Kovaa kenda in kivi ja ndundavi ini ña'a sa, te masu na in kúu-ka” —kúu de jiña'a de.

Suni sa'a ni jiña'a tna Oseas ma:

—¿Nava'a ñatuu ka jikan-ta'vi ni nuu Su'si ma te jin kuña'a ni ja ka ndakunitnuni ni ja ni ka saso'o ni nuu ya, kovaa vitna te masu jin ndachiñu'u-ka ni tna'a ja masu Su'si ka kuu ma? Vaa Su'si ma chi sa'a ni ka'an ya: “In kivi chi ndachindee sa ñayii ñuu Efraín a te jin koo vii jin koo va'a i sukan ni ka iyo i nkuu ma. Te kivi yukan chi masu jin ndachiñu'u-ka ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.”

'Nute ka kuu ni ñayii ka ndasa'a ndija kuenda chi jin koniniso'o vava'a ni ja ká'an sa a, vaa ichi Su'si a chi ichi va'a kúu, te ndaka ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma ka kuu ñayii ka jika ichi ya ma. Ñayii kandija te sa'a i ndaka sukan tátnuni Su'si ma chi va'a xeen-ni kúu i, vaa ndaka ja sa'a ja kúu i ma chi kee va'a, vaa ñayii

yukan chi jika i kuenda tnu'u ja in ichi iyo vii te ndaa ndaa-ni iyo. Kovaa ñayii sa'a ja u'vi ma chi kuenda tnu'u ja in ichi kuan yakua kuan yo'o jika i, te ndaka nawa kúni i ja sa'a i ma chi ni a in masu nde kee va'a —kúu de jiña'a de.

122. Isaías tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, ni keja'a de ká'an de tnu'u Su'si ma nuu ñayii ñuu Judá ma

(basado en Isaías 1–6)

Ká'an Isaías ma tnu'u Su'si ma nuu ñayii ñuu Judá ma

Nuu jâ ni kuu kua'a kuiya kúu Uzías ma rey ñuu Judá ma, te ni tetñiñu Su'si ma Isaías, tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, ja na kaxtnu'u de tnu'u ya ma nuu ñayii ñuu Judá ma ji'in nuu ñayii ka iyo ñuu ka iyo yatni ma. Sa'a ni jiña'a de nuu ñayii Judá ma:

—Sa'a ká'an Su'si ma: “Ndaka ndijin chi ndimaa ja u'vi ka sa'a ni, vaa ni masu nde ka kandija ni ja ká'an sa a. Ni yo kuu sa sukan kúu in yuva suchi luluu ma ja va'a xeen ini de ma kovaa ndijin chi ka kuu ni sukan kúu in sa'ya ñayii ma ja so'o xeen kaa i ma te ni masu ndákuan-ta'vi i nawa ni'i i ma. Ni tetniñu sa kua'a tnundo'o tnuneni nuu ni te ndaka-ka ñuu ma ni ka naa, yika ja maa-nka ñuu Jerusalén a kéndoo; kovaa ni a sukan ni masu nde ka kuni ni ja jin koniniso'o ni ja ká'an sa a. Visi nawa na sa'a sa kovaa kuenda tnu'u ja masu jin jaku'ni ini ni te jin ndasa'a ni kuenda.

'Saxiko sa kiti ka ja'mi ni ja ka ndataa ni nuu sa a. Masu nde jiniñu'u ja ka ndataa ni nuu sa a. Ni masu nde jatna ini kuiti sa viko ka ka'an ni ja ka sa'a ni ja ka ndachiñu'u ña'a ni ma. Saña chi ni masu niniso'o sa ja ka jikan-ta'vi ni ma kuechi ja ndimaa ja u'vi ka sa'a ka kuu ni a.

'Jin xndoo ni ja ka sa'a ni ja u'vi a, jin sa'a ni ja va'a ja ndaa ma te jin kava va'a ini ni ji'in ñayii nda'vi ma. Visi sukan ka sa'a ni ja u'vi a, kovaa nuna jin xndoo ni te jin sa'a ni ja va'a ma te jin kandija ni ja tátnuni sa a chi sa'a sa ja jin koo vii jin koo va'a ni; kovaa nú ma jin kandija ni ja ká'an sa a chi kua'a xeen tnundo'o tnuneni jin ndo'o jin tna'a ni. Ñayii ñuu Jerusalén a chi ni ka yo kandija i ja ni yo tatnuni sa ma te ni ka yo sa'a i ja va'a ja ndaa ma, kovaa vitna chi ndimaa ja u'vi ka sa'a i, ka ja'ni i ñayii, ka jan-ta'vi i xu'un te ka kuji'in i ji'in ñayii ka sa'a ja u'vi ma. Chukan kúu ja tetniñu sa tnundo'o tnuneni ja jin ndo'o jin neni xeen maa i

sukan-va'a jin kutu'va i ja jin koo va'a jin koo ndaa i nuu sa, te ma jin kondikin-ka i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma” —kúu de jiña'a de.

Te suni sa'a ni jiña'a Isaías ma:

—Kenda in kivi ja ñayii ni-ka'nu ñuu ñayivi a ki koo nuu iyo veñu'u Su'si a sukan-va'a jin kuni va'a-ka i sukan kúni Su'si ma ja jin ko sa'a i ma, sani te ñayii in in ñuu ma chi masu jin ndakanaa-ka i. Kovaa xi'na-ka ja kenda ja ko kuu sukan ma chi ñayii ñuu Judá a chi sa'a sa ja jin ndo'o jin neni xeen i ja kuechi ja ka ndáchiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Ûni koo xeen tnundo'o tnuneni nuu i ma, ja maa ora yukan te jin skana i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma te jin kunu i ja jin chu'u i ja jin koyu'u i.

Ñayii ñuu Jerusalén a ji'in ñayii ñuu Judá a chi nanimaa ja u'vi ka sa'a i, sukan ni ka yo sa'a ñayii ñuu Sodoma ma. Tee ka tatnuni ñuu a chi ka'vi-ka ka sa'a de sana ndaka-ka ñayii ma, vaa ka sa'a ndeva'a xeen de ñayii nda'vi ma te ka skaka de i ja jin sa'a tna i ja u'vi ma. Chukan kúu ja xndo'o xneni ña'a Su'si ma, kovaa kenda kivi ja jinu xndo'o xneni ya ñayii ma, te ndasakanu ini ya ñayii ka tekú-ka ma ndaka ja u'vi ni ka yo sa'a ni ka yo kuu i ma. Te Jerusalén ma chi ko kuu i in ñuu sasiin ya ja ko kuu ñuu maa ya —kúu de jiña'a de.

Sani te sa'a ni jiña'a tuku Isaías ma:

—Ndijin ja ka kuu ni ñayii ñuu Judá a chi sukan ka kuu tnu uva ma ka kuu ni, ja visi ñukuun kúu tee xi-tnu uva ma ji'in tnu, kovaa masu na uva va'a ka kuun. Te chukan kúu ja tee xi-tnu uva ma chi xnaa de tnu. Te sukan ka kuu tna ni, vaa Su'si ma chi vivii kúu ya ji'in ni kovaa maa ni chi masu nde ka ndaa va'a ini ni, te masu nde ka ka'an mani ni jaku-ka ñayii ma. Vaa su'va ni ka xtandee ni ñu'ú ñayii ma te ni ka ndake'en ni, te ndijin ja ka ja'nde ni tniñu ñayii ma chi ka tniñu ni xu'un te ka kuji'in ni ji'in ñayii ni taa xu'un ma. Te ja ndaka sukan ka sa'a ka kuu ni a te sa'a Su'si ma ja ñayii in ñuu jika ki koo te jin kanaa i ji'in ni te jin kundee i nuu ni —kúu de jiña'a de.

Ni jininuu Isaías ma ja ni kaxtnu'u Su'si ma

Maa kuiya ni ji'i rey Uzías ma, te yinee Isaías, tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, ini veñu'u ma, te ni jininuu de Su'si ma sukan vii sukan luu kaa ya ma. Te ni jini de ja ka iyo yatni ángel ka nani serafín te ka kayu'u i ka ka'an i ja iya ii kúu Su'si ma.

Te ni jani ini Isaías ma ja kuiti xndo'o xneni ña'a Su'si ma vaa ni ndakunitnuni de ja in tee sa'a ja u'vi kúu de, sukan ka sa'a tna ñayii ñuu Judá ma; kovaa sani te ni tatnuni Su'si ma nuu in serafín ma ja jín ke'en i in tikayi ndu'va nuu altar ma te na tenee i ñíí yu'u Isaías ma. Sani te nuu ni jinu ni sa'a serafín ma sukan ma te ni jiña'a i nuu Isaías ma ja Su'si ma chi ni sakanu ini ya ja u'vi ni yo sa'a de ma.

Sani te sa'a ni ka'an Su'si ma:

—¿Na in tetniñu o ja kaxtnu'u i nuu ñayii ma tnu'u tátnuni o a? —kúu ya ká'an ya.

Sani te ni ka'an Isaías ma ja maa de ki'in. Sani te ni tatnuni Su'si ma nuu Isaías ma ja na ki'in de te ká'an de nuu ñayii Judá ma te kúña'a de ja visi na jin koniniso'o jin koniniso'o i tnu'u Su'si ma, kovaa masu jin jaku'ni ini i: vaa já ni kuu xeen ja u'vi ka sa'a i te kuenda tnu'u ja já ni ka ndukuaa i te ni ka nduso'o i. Te jiña'a ya ja na ka'an ka'an-ni Isaías ma tnu'u ya ma nuu ñayii ma onde ndi'i maa ñuu ma xnaa ya.

123. Kivi ni ka yo kuu Jotam ma ji'in Acaz ma rey ñuu Judá ma *(basado en 2 Reyes 15.32–16.20; 2 Crónicas 27–28; Isaías 7.1–9.7)*

Kivi ni yo kuu Jotam ma rey ñuu Judá ma

Sani te nuu ni ji'i Uzías, rey ñuu Judá ma, te ni nukuiñi sayii de Jotam ma ja ko kuu de rey, te ni yo kuu de in rey va'a. Jotam ma chi ni kandija de tnu'u tátnuni Su'si ma, te chukan kúu ja ni sa'a ya ja ni ni'i de tnu'u ndee tnu'u ndatnu. Ni kundee Jotam ma nuu ñayii amonita ma, te ni sa'a seguru de ñuu ma, te ni ndasa'a va'a-ka de yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma, sukan ni sa'a yuva de ma. Ja'un in (16) kuiya ni yo kuu Jotam ma rey, te nuu ni ji'i de ma, te ni nukuiñi sayii de Acaz ma ja ko kuu de rey.

Kivi ni yo kuu Acaz ma rey ñuu Judá ma

Acaz ma chi in rey ni yo sa'a nanimaa ja u'vi ni yo kuu de, ñatuu ni kandija kuiti de tnu'u tátnuni Su'si ma, ni sa'a tna de ndaka ja u'vi ni ka yo sa'a tee ni ka yo kuu rey ñuu Efraín ma, te ni kenda de ja onde sa'ya de ma ni ja'mi de ja ni ndakua'a de i nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

Te Su'si ma chi ni wa'a ya tnu'u ja tee ka kuu soldado Siria ma ji'in soldado ñuu Efraín ma ni ka kanaa de ji'in kua'a ñuu kuechi Judá ma te ni ka kundee de nuu i. Ñayii ñuu Efraín ma chi ni ka jeka i kua'a ñayii ñuu Judá ma te kuan koo i ji'in ñayii ma, kovaa ni tetniñu Su'si ma tee kúu Obed, tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, ja kuña'a de ñayii ma ja na jin ndaxsaa i ñayii kuan koo ji'in i ma te na jin nu koo maa ñayii ma ve'e i ma, vaa ñayii Efraín ma ji'in ñayii Judá ma chi ndi-tna'a maa i; te sukan ni ka sa'a tee ñuu Efraín ma. Ne'un kivi ni yo kuu Acaz ma rey ma, te suni ni ka ndakanaa ñayii edomita ma ji'in ñayii ñuu Judá ma.

Siria ma ji'in Efraín ma chi in-ka tuku jichi ni ka kanaa i ji'in ñayii ñuu Judá ma, te ni ka konduu i ñuu Jerusalén ma. Kovaa Su'si ma chi ni jiña'a ya Isaías tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma ja ki'in de te kúña'a de nuu Acaz ma ja máko koyu'u de ñayii Siria ma ji'in ñayii Efraín ma.

Te sa'a ni jiña'a Isaías ma:

—Ká'an Su'si ma ja tiempu vitna chi masu nawa kuu ñuu Jerusalén a, kovaa ñuu Efraín a chi nuu uni xiko u'un (65) kuiya te ni masu in ñuu ko kuu-ka i. In suchi si'i suchi jaa ja ñatuu koo-ka yii i ma, koo in sa'ya i suchi yii, te konani i Emanuel, ja kúni ka'an: Su'si ma, iyo ya ji'in o, te ni ñatuu kuni-ka suchi luluu ma nawa kúu ja va'a ma xi ja u'vi ma te Asiria ma chi xnaa i ñuu Siria ma ji'in ñuu Efraín ma. Te suni ni skuiso Su'si ma ja tetniñu ya in-ka rey kee ne'un sa'ya tata David ma, te rey yukan chi sa'a de ja jin ndusii ini ñayii ñuu Judá a, te kava va'a ini de te ko sa'a de ja va'a ja ndaa, te va'a-ni kee ndaka ja sa'a de ma te koo tnu'u ndee tnu'u ndatnu de —kúu de jiña'a de.

Kovaa Acaz ma chi ñatuu ni kandija de sukan ni ka'an Isaías ma, te ni ñatuu ni kukanu ini de Su'si ma; saa su'va ni ja'an de nuu Tiglat-pileser, tee kúu rey Asiria ma, ni jan kakan de ja na chindee ña'a tee ma ja jin kanaa de ji'in ñayii Siria ma ji'in ñayii ñuu Efraín ma. Te úni ni xtetuu de tee ma ja na chindee ña'a de, te ni skuta'vi de tee ma ndaka xu'un ji'in ndaka ja vii ja va'a iyo veñu'u Su'si ma. Te Tiglat-pileser ma chi ni ja'an de ni kanaa de ji'in ñayii Siria ma te ni kundee de te ni ja'ni de rey ñuu yukan. Kovaa ñayii Asiria ma chi ñatuu ni ka chindee i ñuu Judá ma, su'va ka'vi-ka ni ka sa'a i ñayii ñuu Judá ma sana sukan ni ka sa'a i ñayii Siria ma ji'in ñayii ñuu Efraín ma kivi ni ka kanaa i ma.

Ni ndachiñu'u Acaz ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma

Sani te ja ni ya'a ndaka chukan, te ni ja'an Acaz ma ñuu Damasco ma ja kúu i ñuu ka'nu-ka Siria ma, ni ja'an de ja jin ndatna'a de ji'in rey Asiria ma. Te nani iyo de yukan te ni jini de in altar vivii kaa te ni jatna ini xeen de, te ni tatnuni de nuu Urías tee kúu sutu ma ja na sa'a tna de in altar sukan kuiti kaa ja iyo ñuu Damasco ma. Te ni tatnuni Urías ma ja na kuva'a in altar sukan ni jiña'a Acaz ma, sani te ni tatnuni Acaz ma ja na jin kuatniñu de altar yukan ja jin ka'mi de ja ka ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma ndi-kivi ma, te ni jiña'a de ja má jin kuatniñu-ka de altar ni sa'a Salomón ma. Te Urías ma chi ndimaa ni yo kendoo ini de ndaka ja ni yo ka'an Acaz ma.

Sani te ni jasi Acaz ma veñu'u Su'si ma te ñatuu ni wa'a-ka de tnu'u ja jin kivi koo ñayii ma ini veñu'u ma ja jin ndakua'a i nuu Su'si ma nawa ka yinda'a i ma; te ya'a yukan ñuu Jerusalén ma ni sa'a de altar nuu jin ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Ja'un in (16) kuiya ni yo kuu Acaz ma rey ñuu Judá ma te nuu ni ji'i de ma te ni nukuiñi sayii de Ezequías ma ja ni nduu de rey.

**124. Ni ka'an Isaías ma tnu'u Su'si ma nuu ñayii
ñuu Judá ma ji'in nuu ñayii ñuu Efraín ma**

(basado en Isaías 9.8–12.6)

Ni ka'an Su'si ma nuu Isaías tee ni yo ndákaxtnu'u tnu'u ya ma, te ni jiña'a ya ja na ndakuña'a de nuu ñayii ñuu Efraín ma ndaka ja jin ndo'o ñayii ma kuechi ja ndaka ja u'vi ja ka sa'a ka kuu i ma, te sa'a ni jiña'a Isaías ma nuu ñayii ma:

—Ñayii ñuu Efraín a chi masu ka sa'a va'a i, vaa ka jani ini i ja maa i ka kuu-ka, kovaa Su'si ma chi sa'a ya ja jin ndakukan-nuu i ja sukan ka kuu i ma. Su'si ma chi ni wa'a ya tnu'u te ni kenda koo ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñayii Efraín a te ni ka kanaa i te ni ka kundee ñayii yukan nuu i, kovaa ni a sukan ñatuu ka ndanduku ñayii ñuu Efraín a Su'si ma ja jin ndachiñu'u i ya. Chukan kúu ja Su'si ma chi kua'a-ka ja u'vi ni tetniñu ya ja jin ndo'o jin neni ñayii ñuu Efraín a, vaa tee ka tatnuni ma chi ñatuu ka ja'nde ndaa de tniñu ñayii ma chi su'va ka wa'a de tnu'u te jaku ñayii chi ka sa'a ndeva'a i jaku-ka ñayii ma. Ni ñatuu ka niniso'o ñayii a tnu'u tátnuni Su'si ma.

'Chukan kúu ja Su'si ma chi tetniñu ya rey Siria ma sukan-va'a xnaa de ñuu Efraín a te jin ndando'o jin ndaneni ñayii ma kuechi ja ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu i ma. Rey Siria ma chi tonto xeen ini de, masu va'a ini de, te tee yukan kuatniñu Su'si ma ja xndo'o xneni ya ñayii ñuu Efraín a ji'in ñayii ñuu Judá a. Kenda de te xnaa de ñuu Samaria a ja kúu i ñuu ka'nu-ka ñuu Efraín a, te suni kanaa de ji'in ñayii ñuu Judá ma.

'Kovaa nuna jinu kuatniñu Su'si ma rey Asiria ma ja xndo'o xneni ya ñayii israelita a, te ndaxndo'o ndaxneni ya de. Maa de chi kani ini de ja kúndee de nuu ndaka ñuu nuu kanaa de ma kuechi ja iyo xeen tnu'u ndee tnu'u ndatnu de, kovaa chukan chi ja jani siki-ni ini de kúu, ꞑvaa kúu de kuenda tnu'u ja in kaa ta'vi tutnu ma te kúni i ja tatnuni i nuu maa tee ta'vi tutnu ma! Kovaa Su'si ma chi in kivi te sa'a ya ja ko ku'u rey Asiria ma te kua'a ña'a ka'ni xeen. Te kivi yukan chi ñayii ñuu Efraín ma, ñayii jin kendoo-ka ma chi jin ndandikin ndija i Su'si ndija ma, kovaa jaku-ni ñayii ma ko kuu, masu sukan kua'a i ni yo kuu xi'na-ka ma.

'Chukan kúu ja ndijin ñayii Judá a, máko jin koyu'u ni ñayii Asiria ma, vaa masu kua'a-ka sani te masu jin xtna'a-ka ña'a i.

'In kivi chi tetniñu Su'si ma in sa'ya tata David ma ja ko kuu de rey ñuu Judá a. Xtumani Su'si ma sa'a ja ko kuu de in tee ndichi, te kava va'a ini de, te ko kuu de in tee sa'a ja va'a ja ndaa nuu ndaka ñayii ma. Ni-ka'nu ñuu ñayivi a koo vii koo luu kivi yukan te ñatuu nawa koo ja sa'a i ja u'vi ñayii ma. Ni-ka'nu ñuu ñayivi a jin kuni ñayii ma tnu'u Su'si ma. Ñayii ni-ka'nu ñuu ñayivi a kenda koo ñuu Jerusalén a ja jin ndachiñu'u i rey yukan, te sa'a Su'si ma ja ndaka ñayii israelita ma ja kuan koo i ka iyo i in-ka ñuu ma ndenda koo i ñuu i ma. Te ndaka ñayii ñuu Efraín ma ji'in ñayii ñuu Judá ma jin nduu i ñayii in-nka-ni ñuu, te ndaka i jin ndakuan-ta'vi nuu Su'si ma —kúu de jiña'a de.

**125. Miqueas tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u
Su'si ma ni ndaka'an-so'o de nuu ñayii ñuu
Judá ma ji'in nuu ñayii ñuu Efraín ma**

(basado en Miqueas 1-7)

Onde kivi ni yo kuu Jotam ma rey ñuu Judá ma, te Miqueas tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ni yo ndaka'an de tnu'u Su'si ma nuu ñayii ñuu Judá ma ji'in nuu ñayii ñuu Efraín ma, te sukan ni

yo sa'a de onde kivi ni yo kuu Ezequías ma rey ñuu Judá ma. Sa'a ni yo jiña'a Miqueas ma nuu ñayii ma:

—Jin koniniso'o va'a ni ja ká'an sa ya! Va'a-ka ûni jin koniniso'o ni ja ka'an sa a, vaa Su'si ma chi jâ ni jani ini ya ja xndo'o ña'a ya kuechi ja ndaka ja u'vi ja ka sa'a ka kuu ni a. Su'si ma chi xnaa ya ñuu Samaria a ja kúu i ñuu ka'nu-ka ñuu Efraín a, vaa maa ni ka ndachiñu'u tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ndaka ve'e ka iyo ñuu Samaria a chi ndi'i kuiti jin ndatnana. Ndaka ja ni ka ndane'e ñayii ñuu Samaria a ja ka ndachiñu'u i ma chi ndi'i jin kayu te jin naa.

'Onde ñayii ka iyo ñuu Jerusalén ma ja kúu i ñuu ii Su'si ma ni ka keja'a i ka ndane'e i sukan ka sa'a ñayii ñuu Samaria a te ka ndachiñu'u tna i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Ja sukan ka kuu ñayii a te Su'si ma chi kua'a ya tnu'u te kenda koo soldado in-ka ñuu te jin kanaa i ji'in ñayii ñuu Efraín a te jin kundee ñayii yukan te jin koo i ji'in ñayii ñuu Efraín a in-ka ñuu ja jin kunukuechi i yukan. Suni ñuu Judá a chi tetniñu Su'si ma soldado in-ka ñuu te jin xnaa soldado yukan ñuu Jerusalén ma.

'Ndaka sukan ko kuu vaa ndimaa ja u'vi ka sa'a ka kuu ñayii a. Vaa ka sakui'na ñayii ma ve'e in-ka ñayii ma te suni ka sakui'na i ñu'ú in-ka ñayii ma, chukan kúu ja Su'si ma chi tetniñu ya kua'a ja jin ndo'o jin neni ñayii a. Ndi'in, tee ka tatnuni ñuu a, ka iyo ni ja jin kuni ni nde a kúu ja va'a ma ji'in nde a kúu ja u'vi ma, kovaa ñatuu ka jatna ini ni ja jin sa'a ni ja vii ja va'a ma chi su'va ka kuu sii ini ni ka sa'a ni ndimaa ja u'vi ma. Chukan kúu ja visi na jin kakan-ta'vi ni nuu Su'si ma kovaa ni masu koniniso'o ya ja jin kakan-ta'vi ni ma —kúu de jiña'a de.

Ne'un kivi yukan chi ni ka iyo tee ni ka yo ka'an ja tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ni ka yo kuu tna de, kovaa Miqueas ma chi suni ni yo ka'an-so'o de nuu tee ma, vaa masu inundija de ja tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ka kuu de chi yika-ni ja ni ka yo xnda'vi de ñayii ma. Ni yo jiña'a de nuu tee ma ja Su'si ma chi masu chindee ña'a ya, te ni masu kua'a ya in tnu'u ja jin ndaka'an de nuu ñayii ma.

Ni ka'an Miqueas ma ja naa veñu'u Su'si ma

Suni ni ka'an Miqueas ma ja xnaa Su'si ma ñuu Jerusalén ma ji'in onde veñu'u ya ma, vaa tee ka tatnuni ma chi ñatuu ka ja'nde ndaa de tniñu ñayii ma vaa su'va ka tnii de xu'un te ka

kuji'in de ji'in ñayii ma, te suni ni ka yo iyo tee ka ka'an ja tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ni ka yo kuu de, kovaa yika ja ni ka yo jito de tnuni te ni ka yo ke'en de xu'un ñayii ma. Miqueas ma chi ni yo jiña'a de ñayii ma ja máko jin kani ini i ja yika-ni ja jin ndakune'e i Su'si ma te jin kaku i te jin ndani'i ta'vi i, chi ña'a, vaa nini ja ûni jin sa'a ndija i sukan táttnuni Su'si ma.

Suni ni ka'an Miqueas ma nuu ñayii ma ja kenda in kivi ja ya'a ndaka ja jin ndo'o jin neni ñayii ma ja kuechi ndaka ja u'vi ja ka sa'a ka kuu i ma, ni jiña'a de ja kivi yukan chi in tiempu va'a xeen ko kuu. Sani te sa'a ni jiña'a de nuu ñayii ma:

—Kenda in kivi ja yuku nuu iyo veñu'u Su'si ma chi suu i ko kuu yuku kanuu-ka ni-ka'nu ñuu ñayivi a. Ñayii ni-ka'nu ñuu ñayivi a kenda koo onde yuku yukan ja jin koniniso'o i tnu'u táttnuni Su'si ndija ma. Kivi yukan chi ñatuu na in kanaa-ka te ndaka ñayii ma jin koo mani. Kivi yukan chi sa'a Su'si ma ja ndaka ñayii israelita a ja ni ka jitenuu i kuan koo in-ka ñuu ma ndenda koo i ñuu i ma.

'Vitna chi ka iyo sava ñuu ja ka kanaa i ji'in ni, te kenda in kivi ja jin kundee i te jin xtetuu ña'a i ja jin koo ni ñuu ñayii caldeo ma; kovaa nuna ya'a ndaka chukan te nduu tuku ñuu ni a in ñuu kanuu. Ñuu Belén ma, ja iyo i ichi nuu ka iyo sa'ya tata Judá ma, visi in ñuu luluu-ni kúu i kovaa ñuu yukan káku in suchi luluu te kenda i tattnuni i ni-ka'nu ñuu Israel a.

Ja kúni Su'si ma

Te suni sa'a ni jiña'a Miqueas ma:

—Su'si ma chi ká'an ya ja ñatuu ka ndikin ndija ni ya. Te kúni ya ja jin ndasa'a ni vala kuenda ndaka sukan ni chindee ña'a ya ja ni ndene'e ña'a ya Egipto ma te ni taa ya ñu'ú Canaán ya ja jin ko kuu kuenda ni. Su'si ma chi ñatuu kúni ya ja yika-ni ja jin ka'mi ni kiti jin ndakua'a ni nuu ya, te ni ñatuu kúni ya ja jin ka'ni ni sa'ya ni ma ja jin ndakua'a ni i nuu ya. Ja kúni Su'si ma kúu ja jin ka'nde ndaa ni tniñu ñayii ma, ja na jin kava va'a ini ni, te jin kondikin ndija ni Su'si ma, te má jin kani ini ni ja maa ni ka kuu-ka sana jaku-ka ñayii ma.

'Kovaa ndijin chi in nawa ka xiko ni ma chi masu ka chikua'a ndaa ni, ndimaa ka xnda'vi ni ñayii ma. Ndijin ñayii ka kuxiku a, ni ñatuu ka sanuu ni ja ka sa'a ndeva'a ni jaku-ka ñayii ma, ndimaa ja ka ndi ini ni kúu ja jin kundee maa ni. Ndaka ni chi ndimaa ka xnda'vi ni ñayii ma kovaa Su'si ma chi sa'a ya ja jin

ndachunaa ni ndaka. Ndimaa ka sa'a ni ndaka ja u'vi sukan ni yo sa'a Acab tee ni yo kuu rey ñuu Efraín a, kovaa masu yanduu ja ndaxndo'o ndaxneni ña'a Su'si ma. Su'si ma chi kua'a ya tnu'u te jin kundee ñayii ñatuu ka kunimani nuu ni ma, te sukan jin ndo'o jin neni ni ja ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu ni a.

'Te nuna ya'a ja ko kuu sukan ma, te Su'si ma chi suni ndaxndo'o ndaxneni ya ndaka ñuu ñatuu ka kunimani nuu ni ma. Kivi yukan te ñuu Judá a chi nduu tuku i in-ka jichi in ñuu, su'va nduu i in ñuu ka'nu-ka, te ñayii kua'a ñuu kenda koo ja jin ndasañuu i ya'a —kúu de jiña'a de.

Sani te sa'a ni jikan-ta'vi Miqueas ma nuu Su'si ma:

—Su'si, ko koto va'a ni ñuu ni a, ko koto ni sukan jito tee ma ndikachi de ma. Chindee ña'a ni ja na jin koo va'a sa maa ñuu sa ya, sa'a ni ja vii ja va'a ja jin kuu sa sukan-va'a jín kuni ñayii jaku-ka ñuu ma te na jin kava respetu i nuu ni. Ndijin chi masu kúu ni sukan ka kuu tna'a ja ka ka'an ñayii ma ja su'si i ka kuu ma. Vaa ndijin chi sakanu ini ni ja u'vi ni ka sa'a sa ma. Saña chi ûni ka kukanu ini ndija sa ja sa'a ni sukan ni skuiso ni nuu tna'a sa Abraham ma ji'in Jacob ma, te kenda in kivi ja ndakuni mani ña'a ni —kúu de jiña'a de.

126. Ñayii Asiria ma ni ka xnaa i ñuu Efraín ma

(basado en 2 Reyes 14.26-29; 15.8-31; 17)

Tee ni ka yo kuu sandi'i-nka rey ñuu Efraín ma

Jeroboam II, tee ni yo kuu rey ñuu Efraín ma chi in tee ni iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu ni yo kuu de. Su'si ma ni chindee ña'a te ni kundee de nuu ni ka yo kanaa de ji'in ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñayii ñuu Efraín ma, te ni ka yo iyo vii ni ka yo iyo va'a ñayii ñuu Efraín ma. Uu xiko in (41) kuiya ni yo kuu Jeroboam II ma rey ñuu Efraín ma, te nuu ni ji'i de ma te sayii de Zacarías ma ni nduu rey.

Zacarías ma chi ni sa'a tna de ja u'vi, sukan ni ka yo kuu jaku-ka rey ñuu Efraín ma. Iñu (6) yoo ni yo kuu de rey; in kivi te in tee nani Salum ni ja'ni ña'a te ni nukuiñi de ja ni nduu de rey. Sukan te ni yo kuu sukan ni skuiso Su'si ma nuu Jehú ma, ja kuun (4) sayii de ma jin ko kuu rey ñuu Efraín ma.

Salum ma chi in yoo-ni ni yo kuu de rey vaa in tee nani Manahem ni ja'ni ña'a te ni nduu de rey.

Uxi (10) kuiya ni yo kuu Manahem ma rey ñuu Efraín ma te ndimaa ja u'vi ni sa'a tna de. Ne'un kivi ni yo kuu Manahem ma rey ma te ni kenda rey Asiria ma ja kanaa de ji'in ñayii ñuu Efraín ma, te rey ma chi ni jiña'a de ja kua'a de xu'un nuu rey Asiria ma, sani te kua'an rey Asiria ma. Nuu ni ji'i Manahem ma te sayii de Pekaía ma ni nduu rey ñuu Efraín ma.

Pekaía ma chi suni ni sa'a de ndimaa ja u'vi. Uu (2) kuiya ni yo kuu de rey, sani te in soldado nani Peka ni keja'a de ni ndakanaa de ji'in rey ma, te ni ja'ni de rey ma te ni nduu maa de rey. Rey Zacarías ma, rey Salum ma, rey Manahem ma, rey Pekaía ma ji'in rey Peka ma chi ni ka yo kuu de rey ñuu Efraín ma ne'un kivi ni yo kuu Uzías ma rey ñuu Judá ma.

Rey Peka ma chi suni ni sa'a tna de ja u'vi. Ne'un kivi ni yo kuu de rey ma te ni kenda tee nani Tiglat-pileser ja kúu de rey Asiria ma te ni kanaa de ji'in ñayii ñuu Efraín ma, te ni kundee de te ni ni'i de jaku ñuu kuechi ka iyo ñuu Efraín ma, te kua'an de ji'in ñayii ma onde Asiria ma. Nuu ni kuu oko (20) kuiya ja kúu Peka ma rey ñuu Efraín ma te in tee nani Oseas ni keja'a ni ndakanaa de ji'in Peka ma, te ni ja'ni de Peka ma te ni nduu maa de rey. Nuu ni keja'a Oseas ma kúu de rey ñuu Efraín ma chi Acaz ma kúu rey ñuu Judá ma.

Soldado ñuu Asiria ma ni ka xnaa de ñuu Efraín ma

Iin (9) kuiya ni yo kuu Oseas ma rey te suni ni sa'a tna de ja u'vi, nuu vivi'i-ka ni sa'a de ja u'vi sana jaku-ka rey ma. Ne'un kivi ni yo tatnuni de ma te ni kenda Salmanasar, rey ñuu Asiria ma, ja ni kanaa de ji'in ñayii ñuu Efraín ma, te ni kundee de te ni yo ndachuya'vi rey Oseas ma xu'un nuu de. Kovaa rey Oseas ma chi ni jani ini de ma kua'a-ka de tnu'u ja tatnuni rey Asiria ma nuu de, chukan kúu ja ni jiña'a de rey Egipto ma ja na chindee ña'a de, sani te ñatuu ni ndachuya'vi-ka de xu'un nuu rey Asiria ma.

Nuu ni jini rey Asiria ma ja ñatuu ndachuya'vi-ka rey Oseas ma xu'un nuu de ma, te ni chindesi de Oseas ma vekaa te ni ka konduu soldado de ma ñuu Samaria ma ja kúu i ñuu ka'nu-ka ñuu Efraín ma. Nuu uni (3) kuiya te ni ka kundee soldado Asiria ma ni ka kivi koo de ñuu Samaria ma, te kua'an de ji'in ndaka ñayii Efraín ma ñuu Asiria ma, te yukan ni ka iyo i. Sukan ni kúu ja ni naa ñuu Efraín ma. Oseas ma ni yo kuu sandi'i-nka rey ñuu Efraín ma.

Sukan ni wa'a Su'si ma tnu'u ja ni ndo'o ñuu Efraín ma kuechi ja ñatuu ni ka kandija maa ñayii ma tnu'u tátnuni Su'si ma. Saa su'va ni ka yo ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma te ni ka yo sa'a ñayii ma altar nuu ni ka yo ja'mi i kiti ni ka yo ndakua'a i nuu tna'a ja ka kuu su'si i ma. Ñayii ñuu Efraín ma chi ni ka sa'a i ndaka ja u'vi ni ka yo sa'a ñayii ni ka iyo yukan xi'na-ka ja kenda koo i ma, te vitna ja kuechi ja ni ka yo sa'a ñayii yukan ja u'vi ma kúu ja ni kene'e ña'a Su'si ma te ni ndakua'a ya ñu'ú yukan nuu ñayii israelita ma.

Su'si ma chi ndimaa ni yo tetniñu ya tee ni ka yo ndakaxtnu'u tnu'u ya ma nuu ñayii ma, te ni ka yo ka'an-so'o de ja na jin xndoo ñayii ma ja u'vi ma te jin ndandikin i Su'si ndija ma, kovaa ni ñatuu ni ka kandija ñayii ma. Su'va ni ka ndane'e ñayii ñuu Efraín ma uu (2) serru oro ja ni ka yo kuu su'si i te ni ka yo ndachiñu'u i ja ni ka ndane'e i ma, te onde ni ka kenda koo i ni ka yo ja'mi i sa'ya i ma ja ni ka yo ndakua'a i nuu tna'a ja masu Su'si kúu ma. Te suni ni ka yo ndanduku ñayii ma ñayii ka sa'a ta'si ma. Ndaka chukan chi ndimaa ja u'vi ka kuu te ñatuu játna ini Su'si ma. Chukan kúu ja ni ndakiti xeen ini ya nuu ñayii ma te ni sa'a ya ja ni ka ndo'o ni ka neni i. Ni naa ñuu Efraín ma te maa-nka ñuu Judá ma ni kendoo, kovaa ni a ñayii Judá ma masu ni ka kandija va'a i ndaka tnu'u tátnuni Su'si ma.

Ni kenda koo ñayii in-ka ñuu ni ka iyo i ñuu Efraín ma

Sani te rey Asiria ma ni jan xsia'a de ñayii siin-ka ñuu sukan-va'a jin koo i ñuu Efraín ma, te sukan te siin ñayii ni ka iyo ñuu Efraín ma. Ñayii ni kenda koo ma chi ni ka yo ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma vaa onde ñuu nuu ve koo i ma ka yinda'a i, kovaa suni ni ka kachi i ja jin ndachiñu'u i Su'si ndija ma, iya ni ka yo ndachiñu'u ñayii ñuu Efraín ma, chukan kúu ja ni tetniñu rey Asiria ma in sutu sukan-va'a kaxtnu'u de nuu ñayii ma sukan jin ndachiñu'u i Su'si ndija ma, Iya Tátnuni ma.

Ñayii ma chi visi ni ka yo ndachiñu'u i Su'si ndija ma kovaa suni ni ka yo ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ja sukan ni ka yo sa'a i ma chi masu ni ka yo jandetu i nuu Su'si ma.

**127. Ezequías ma ni yo kuu rey ñuu Judá ma, in tee
ni yo tatnuni va'a ni yo kuu de**

(basado en 2 Reyes 18–20; 2 Crónicas 29–32; Isaías 36–39)

Ni ndasa'a Ezequías ma ja ni ka ndachiñu'u ñayii ma Su'si ndija ma.

Ezequías tee ni yo kuu sayii Acaz ma ni yo kuu rey ñuu Judá ma, te in tee ni yo sa'a ja va'a ni yo kuu de. Ni yo kandija de tnu'u tátnuni Su'si ma, te ni xnaa de kua'a altar nuu ni ka yo ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Xinañu'u kuiya ja ni yo kuu de rey ma, te ni keja'a de ni ndaka'an de nuu ñayii ma tnu'u ndaa tnu'u ndija Su'si ma, vaa tee ni ka yo kuu rey já ni ka ya'a ma chi masu ni ka yo sa'a de sukan tátnuni Su'si ma.

Ne'un kivi ni yo tatnuni Ezequías ma ni ka ndasa'a de ye'e veñu'u Su'si ma, te ni ndaxtutu de ndaka sutu ma ji'in tee ka kuu sa'ya tata Leví ma, te ni tatnuni de ja na jin sa'a ndaa jín sa'a ndija de ndaka sukan tátnuni maa Su'si ma, vaa kuechi ja ñatuu ni ka yo sa'a de sukan tátnuni Su'si ma, chukan kúu ja ni sa'a ya ja ni ka ndo'o ni ka neni ñayii ñuu Judá ma.

Sani te sa'ya tata Leví ma ni ka sa'a de sukan iyo ja jin sa'a de ja jin nduvii jin ndundoo de nuu Su'si ma, te ni ka ndene'e de ndaka ndatniñu ja masu ka iyo i ja jin koo i veñu'u ma, te ni ka ndakani de ndaka ndatniñu ka iyo veñu'u ma sukan ni tatnuni Su'si ma ja jin koo ma. Ndaka sukan ni ka ndasa'a de, vaa tee ni yo kuu rey Acaz ma chi ndaka ni sakanuu ni sakani'ni de nkuu.

Nuu ni jinu ndi'i ni ka sa'a de ma, te ni tatnuni Ezequías ma nuu sutu ma ja jin ka'ni de kiti jin ka'mi de ja jin ndakua'a de nuu Su'si ma, te suni na jin ka'ni de kiti jin ndakua'a de nuu Su'si ma ja kuechi ka sa'a ka kuu ñayii ma. Te suni ni ndakani Ezequías ma sa'ya tata Leví ma ja jin kunukuechi de veñu'u ma sukan ni tatnuni rey David ma. Sukan ni kuu ja ni ka ndeja'a tuku ñayii ma ka ndachiñu'u i Su'si ma maa veñu'u ya ma.

Ni sa'a Ezequías ma Viko Pascua ma

Sani te ni kana Ezequías ma ndaka ñayii ñuu Judá ma ji'in ndaka ñayii ñuu Efraín ma sukan-va'a na jin ndatna'a i veñu'u ma ja jin sa'a i Viko Pascua ma ja jin ndachiñu'u i Su'si ma. In viko ka'nu xeen ni ka sa'a ñayii ma kivi yukan. Ndaka ñayii ñuu

Judá ma ni jan koo, kovaa ñayii ñuu Efraín ma chi jaku-ni i ni jan koo, te kua'a-ka i ma chi ni ka jakundee i ñayii ka sa'a viko ma.

Ne'un kivi ni yo kuu Viko Pascua ma, te ñayii ka ndikin Su'si ndija ma chi ni ka ndakana i ndaka altar nuu ka ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ni ka xndoo i yika-nka-ni ja altar maa Su'si ndija ma ja iyo nuke'e veñu'u Su'si ma. Te suni ni ka ndakana ñayii ma altar nuu ka ja'mi i ja jáxiko asi nuu ja masu Su'si ka kuu ma, te ni ka skee i kava ma. Sukan ni ka sa'a i vaa yika-ni ja maa Su'si ma iyo ja jin ndachiñu'u i ya veñu'u ya ma.

Jaku ñayii ni ka ndatna'a ma chi ñatuu jin sa'a-ka i sukan ka sa'a i ja jin nduvii jin ndundoo i nuu Su'si ma, kovaa ni jikan-ta'vi Ezequías ma nuu Su'si ma ja na sakanu ini ya ñayii ma, vaa ñayii ma chi ûni ka kuni ndija i ja jin ndachiñu'u i ya, te ni sakanu ini ya ñayii ma. Nuu ni jinu viko ma, te ndaka ñayii ma kuan koo jaku-ka ñuu Judá ma, te ni ka ndakana i altar nuu ka ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te suni sukan ni ka sa'a i ñuu Efraín ma. Sani te ndaka ñayii ma kuan nu koo maa maa i ve'e i ma.

Te rey Ezequías ma ni tatnuni de nuu sutu ma ja na jin ndakua'a de nuu Su'si ma ndaka ja iyo ja jin ndakua'a de ya ma, te na jin sa'a de ndaka sukan ni tatnuni maa ya ma, te ni ta'vi de tniñu nuu sutu ma ji'in nuu sa'ya tata Leví ma ndaka tniñu iyo ja jin sa'a de ma. Te Su'si ma chi iyo sii ini xeen ya ja ndaka sukan sa'a Ezequías ma, te ni chindee ni chituu ya de ndaka, te ndaka ja sa'a de ma ka ke koo va'a.

Ni ka kanaa ñayii Asiria ma ji'in ñayii ñuu Judá ma

Ne'un kivi ni yo kuu Ezequías ma rey ñuu Judá ma, te Salmanasar tee ni yo kuu rey Asiria ma ni kundee de nuu ñayii ma te ni sa'a ndeva'a de ñuu Samaria ma ja kúu i ñuu ka'nu-ka ñuu Efraín ma, te kua'an de ji'in ndaka ñayii ma.

Ni ji'i rey Salmanasar ma te ni nukuiñi in-ka tee nani Senaquerib ja ni yo kuu de rey Asiria ma, te nuu uxi (10) kuiya ja ni kanaa rey Asiria ma ji'in ñayii ñuu Efraín ma te ni kanaa de ji'in ñayii ñuu Judá ma, te ni ni'i de ndaka ñuu kuechi Judá ma, yika-nka-ni ja ñuu Jerusalén ma ñatuu ni kundee de ni'i de. Ni jiña'a rey Ezequías ma ja ndachuya'vi de xu'un nuu rey Asiria ma, te ni wa'a de ndaka xu'un neva'a maa de ma, te suni ni wa'a de

xu'un iyo veñu'u Su'si ma; te onde ye'e veñu'u ma ni kende de oro ka ndene ma sukan-va'a chitu ja kua'a de nuu rey Asiria ma.

Kovaa rey Senaquerib ma chi ñatuu ni kendoo ini de ja ndaka ja ni ni'i de ma, te ni tetniñu de ñuu Jerusalén ma jaku tee ka netniñu nuu de ma, te sa'a ni ka jiña'a de nuu rey Ezequías ma:

—Ndijin chi ni masu kende ni nuu sa nuna nduku ni ja ma kandija ni sukan kúni sa a. Nuna kakan ni nuu rey Egipto ma ja chindee ña'a de chi ni masu chindee ña'a de, te ni a su'si ni a masu kuu chindee ña'a ya, vaa ni ndi'i altar ya a ni xnaa ni a —ka kuu de ka jiña'a de.

Sani te tee ka jinukuechi nuu rey Asiria ma ni ka kayu'u de nuu ñayii ñuu Jerusalén ma, te ni ka jiña'a de sukan ni jiña'a Senaquerib ma:

—¡Má jin kandija ni ja ká'an rey Ezequías a! Maa de chi ká'an de ja jin kukanu ini ni nuu su'si ni a, kovaa masu nawa kúu sa'a su'si ni a ja jin kaku ni nuu sa. Saña ja ka kuu sa ñayii ñuu Asiria a, ni kuu kua'a ñuu nuu ka kende sa, te su'si ñayii yukan chi masu ni kuu jin chindee ya ñayii ma ja jin kaku i. ¡Ña'a!, su'va ja jin sa'a ni kúu ja jin kachi ni te jin sa'a ni sukan ka kuni sa a, te jin kaku ni, te sukan te jin koteku ni onde kenda kivi ki kueba ña'a sa te jin xsia'a ña'a sa in-ka ñuu —ka kuu de ka jiña'a de.

*Ni chindee ña'a Su'si ma te ni ka kaku ñayii
ñuu Jerusalén ma nuu ñayii Asiria ma*

Kovaa ñayii ma chi ñatuu ni ka ndakone'e i, vaa ni jiña'a Ezequías ma ja má jin ndakone'e i. Sani te kua'an Ezequías ma veñu'u Su'si ma, te ni tetniñu de ñayii ni ka kaxtnu'u nuu Isaías tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma sukan iyo ma. Isaías ma chi ni jiña'a de ja na jin kuña'a i nuu Ezequías ma ja Senaquerib tee kúu rey Asiria ma chi ni'i tnu'u de ja ni kenda koo ñayii ka sa'a ndeva'a ñuu de ma, sani te ndee de te no'o de ve'e de ma te yukan kúu de. Sani te kuan nu koo tee ka jinukuechi nuu Senaquerib, tee kúu rey Asiria ma.

Ni ya'a jaku tiempu te ni tetniñu tuku rey Senaquerib ma tee ka jinukuechi nuu de ma ja jin koo de ñuu Jerusalén ma. Ja ni kenda koo de ma, te ka yinda'a de in carta ni tetniñu rey Asiria ma, te nuu carta ma chi ká'an sukan ni ka jiña'a de ja ni jan koo de xinañu'u ma. Nu ni jinu ni ka'vi Ezequías ma carta ma, te kua'an de veñu'u Su'si ma te ni jikan-ta'vi de nuu ya ja na chindee

ña'a ya ja jin kaku de nuu ñayii Asiria ma, sukan-va'a jín kuni ñayii ma ja maa ya kúu Su'si ndija.

Te Isaías ma chi ni tetniñu de ñayii ja jin kuña'a i nuu rey Ezequías ma ja Su'si ma chi ndakone'e ya ja ni jikan-ta'vi de ma, ni jiña'a de ja maa Su'si ma chindee ña'a te soldado Asiria ma chi ni masu nawa jin sa'a de ñuu Jerusalén ma.

Te maa jakuaa yukan te ni tetniñu Su'si ma in ángel ya ma te ni ja'ni i já yatni ndaka soldado ñuu Asiria ma, sani te Senaquerib ma chi kuan no'o de ñuu Nínive ma, ja kúu i ñuu ka'nu-ka Asiria ma. Nu u iyo de ñuu de ma, te in kivi te uu (2) sayii de ma ni ka ja'ni ña'a, sani te sayii de suchi nani Esarhadón ma ni nduu rey Asiria ma. Sukan te ni yo kuu ndija sukan ni jiña'a Su'si ma nuu Isaías, tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma, te ni ndakaxtnu'u de nuu Ezequías ma.

Sukan ni ku'u Ezequías ma

Ni ya'a jaku kivi, te ni ku'u xeen Ezequías ma. Chukan kúu ja ni tetniñu Su'si ma Isaías ma sukan-va'a kuña'a de ja sani te kúu Ezequías ma. Te Ezequías ma chi ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma, te ni jiña'a de ya ja na kunda'vi ini ña'a ya vaa maa de chi ñatuu nde xndoo de tnu'u tátnuni ya ma. Te Su'si ma chi ni yo niniso'o ya ja ni jikan-ta'vi de ma, te ni ndatetniñu ya Isaías ma ja kuña'a de ja Ezequías ma chi koteku-ka de ja'un (15) kuiya. Ni kutachi xeen Isaías ma te ni sa'a de in yaa ja ni ndakuan-ta'vi de nuu Su'si ma.

Kivi ni jan koo ñayii caldeo ma nuu iyo Ezequías ma

Tee kúu Merodac-baladan ma ja kúu de rey Caldea ma, ni ni'i tnu'u de ja ni ku'u Ezequías ma, te ni tetniñu de ñayii kuan koo ka yinda'a i ja ni skuta'vi de Ezequías ma. Nu u ni ka kenda koo ñayii ma, te Ezequías ma chi ni kaxtnu'u de ndaka ja vii ja va'a ja ka ndeya'vi neva'a de ve'e de ma.

Te ja sukan ni sa'a de ma, te ni jiña'a Isaías ma ja kenda in kivi ja kenda koo soldado ñayii caldeo ma te jin koo ji'in de ñuu Babilonia ma ndaka ndiku yaa ja neva'a Ezequías ma ve'e de ma, te jaku sa'ya de ma chi jin koo i ja jin kunukuechi i nuu rey ñayii caldeo ma. Kovaa Ezequías ma chi ñatuu ni sanuu de, vaa jani ini de ja kuu-nka nuna jin koo va'a de ne'un kivi koteku maa de ma, chi ja kenda kuee-ka ma chi ñatuu ndi ini de.

Oko iin (29) kuiya ni yo kuu Ezequías ma rey ñuu Judá ma, te nuu ni ji'i de ma, te sayii de Manasés ma ni nduu rey.

**128. Manasés ma, Amón ma ji'in
Josías ma ni ka tatnuni ñuu Judá ma**

(basado en 2 Reyes 21.1–23.30; 2 Crónicas 33–35; Jeremías 1–6)

Manasés ma chi ñatuu ni sa'a de ja va'a kivi ni tatnuni de ma

Uxi uu (12) kuiya yi'i Manasés, sayii Ezequías ma, kivi ni keja'a de tatnuni de ñuu Judá ma, te ndimaa ja u'vi ni yo sa'a de. Ni ndasa'a de ndaka altar nuu ka ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma te vitna ja ndaka chukan ni xnaa ndi yuva de ma. Te ni keja'a Manasés ma ni ndachiñu'u de tna'a ja ni ka yo ndachiñu'u ñayii Canaán ma, tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

Manasés ma chi onde ini veñu'u Su'si ndija ma ni sa'a de altar nuu jin ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ni ja'mi de in sa'ya de ma ja ni ndakua'a de nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Te suni ni ndanduku de ñayii ka jini tnuni ma ji'in ñayii inutasi ma ji'in ñayii ka ka'an ji'in anua ñayii ni ka ji'i ma, te vitna ja ndaka chukan chi ñatuu játna ini Su'si ma. Te sukan te ni sa'a de ja ndaka ñayii ñuu Judá ma sukan ni ka sa'a tna i, chukan kúu ja ni ndakiti xeen ini Su'si ma nuu de.

Ja ndaka ja u'vi sa'a Manasés ma te chukan kúu ja ni tetniñu Su'si ma tee jin ndakaxtnu'u tnu'u ya ma nuu ñayii ñuu Judá ma. Te sa'a ni ka yo ka'an de:

—Ndaka ja u'vi sa'a Manasés a chi ka'vi xeen-ka kúu sana sukan ni ka yo sa'a ñayii amorreo ma kivi ni ka yo iyo i ichi ya'a. Te ja sukan kúu de a chi sa'a de ja onde ñayii ñuu a ka ndachiñu'u tna tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Chukan kúu ja sa'a ká'an Su'si ma: “Sa'a sa ja koo kua'a tnundo'o tnuneni ni-ka'nu ñuu Judá a, ji'in ñuu Jerusalén a, nuu kúu ñuu ii sa a. Kua'a sa tnu'u te kenda koo ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñuu Judá a te jin kundee i nuu ñayii ñuu Jerusalén a te jin sa'a ndeva'a i te jin xnaa i ñuu Jerusalén a. Ñayii ñuu Judá a chi ndimaa ja u'vi ka sa'a i te ndákiti xeen ini sa nuu i, onde kivi ni ndene'e sa i nuu ni ka yo jinukuechi i nuu ñayii Egipto ma te onde vitna chi ndimaa ja u'vi ka sa'a i, kovaa Manasés a chi ka'vi xeen-ka sa'a de ja u'vi sana ndaka-ka tee ni ka yo kuu rey ma. Chukan kúu ja ûni sa'a sa ja jin ndo'o jin neni xeen ñayii ñuu Judá a” —sa'a ni ka yo ka'an de.

Ni ndo'o ni neni Manasés sana ni ndakunitnuni de ndaka ja u'vi sa'a de ma

Su'si ma chi ni tetniñu ya tee ka ndakaxtnu'u tnu'u ya ma ja jin ndaka'an-so'o de nuu ñayii ma, kovaa ñayii ma chi ñatuu ni ka kandija i. Te ja sukan ni ka saso'o ñayii ma, te Su'si ma chi ni wa'a ya tnu'u te ni kenda koo soldado Asiria ma te ni ka tnii de Manasés ma te kuan koo de ji'in tee ma in-ka ñuu, te yukan ni ndo'o ni neni de. Te nuu iyo de onde yukan te ni ndakan-ta'vi de nuu Su'si ma te jiña'a de ya ja kúxii xeen ini de vaa ndákunitnuni de ndaka ja u'vi ni yo sa'a de ma, te Su'si ma chi ni yo niniso'o ya ja ni jikan-ta'vi de ma te ni wa'a ya tnu'u ja ni ndakokuiñi de ñuu Jerusalén ma te ni nduu tuku de rey. Sukan sana ni jini Manasés ma ja Su'si Iya Tátununi ma kúu Su'si ndija.

Nuu ni ndakokuiñi Manasés ma ñuu Jerusalén ma te ni xnaa de altar ni sa'a de nuu ni ka yo ndachiñu'u de tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te suni ni xtandiyo de tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, ja ni chi'i de ini veñu'u Su'si ma. Sani te ni ja'ni de kiti ni ndakua'a de nuu Su'si ndija ma, te ni ka'an-so'o de nuu ñayii ñuu Judá ma ja na jin ndachiñu'u i maa in-ni Su'si ndija ma. Suni ni ndasava'a de yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma, te ni tetniñu de soldado jaku-ka ñuu kuechi ñuu Judá ma nuu ka iyo yika ve'e ni ka ndakonduu ka ndesi ñuu ma ja jin ko koto de. Uu xiko ja'un (55) kuiya ni yo kuu Manasés ma rey ñuu Judá ma te ni ji'i de, te sayii de Amón ma ni nduu rey ñuu Judá ma.

Kivi ni tatnuni Amón ma ñuu Judá ma

Uu-ni kuiya ni yo kuu Amón ma rey ñuu Judá ma, in rey ni yo sa'a ja u'vi ni yo kuu de. Suni ni yo ndachiñu'u de tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, tna'a ja ni yo ndachiñu'u yuva de ma kivi nuu ñatuu jin kueka-ka ña'a ñayii ma ja ki'in de in-ka ñuu ma. Amón ma chi ka'vi-ka ni sa'a de ja u'vi sana yuva de ma chukan kúu ja jaku tee ka netniñu nuu de ma ni ka ndakanaa de ji'in tee ma te ni ka ja'ni de tee ma. Kovaa ñayii ñuu Judá ma chi suni ni ka ja'ni i ñayii ni ka ja'ni rey Amón ma, sani te ni ka ndakani i Josías, sayii Amón ma, ja ni nduu de rey.

Kivi ni tatnuni Josías ma ñuu Judá ma

In suchi luluu-ni kúu Josías ma kivi ni keja'a de tátnuni de ñuu Judá ma, kovaa ni yo ndi ini de ni skua'a de tnu'u tátnuni Su'si ma te ni kenda de ni yo kuu de in rey va'a. Josías ma chi ni xnaa de ndaka altar ka iyo ñuu Jerusalén ma nuu ni ka yo ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, suni ni xnaa de ndaka altar ka iyo nii ñuu Judá ma onde ja ka iyo ñuu Efraín ma. Te ni ja'ni de ndaka sutu ni ka yo ja'mi kiti ni ka yo ndakua'a ñayii ma nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Sani te ni jani ini de ja nduva'a veñu'u Su'si ma, te ni tetniñu de jaku tee ka netniñu nuu de ma te ka yinda'a de xu'un kuan koo de nuu tee nani Hilcías ma sukan-va'a nduva'a veñu'u ma, Hilcías ma chi tee tánuni nuu sutu ma kúu de.

Ni ka ndani'i de tutu nuu ndee tnu'u Su'si ma

Nani ka yikuu de ka satniñu de ka ndasa'a de veñu'u Su'si ma te ni ndani'i Hilcías ma tutu nuu ndee tnu'u Su'si ma te ni tetniñu de nuu rey ma. Nuu ni jiniso'o rey Josías ma sukan ká'an nuu tnu'u Su'si ma te ni kuxii xeen ini de, te ni tetniñu de jaku tee ka netniñu nuu de ma ja na jin ketnu'u de naxe sa'a Su'si ma ñayii ñuu Judá ma. Josías ma chi ni jinitnuni de ja ndaka ja ka ndo'o ka neni ñayii ñuu Judá ma ji'in ñayii ñuu Efraín ma chi kuechi ja ñatuu ka kandija i tnu'u tátnuni Su'si ma kúu, tna'a tnu'u ka ndee nuu tutu ni ka ndani'i de ma.

Tee ka netniñu nuu rey ma chi ni jan koo de nuu iyo in ña'a nani Hulda ja jin kakan-tnu'u de naxe ká'an Su'si ma; ña'a yukan chi in ña'a ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma kúu ña. Te sa'a ni jiña'a ña:

—Sa'a ká'an Su'si ma: “Sa'a sa ja ñayii ñuu ya'a chi kua'a xeen ja jin ndo'o jin neni i, vaa ñayii a chi ñatuu ka kandija i tnu'u tátnuni sa a, saa su'va tna'a ja masu Su'si ka kuu ma ka ndachiñu'u i. Kovaa Josías a chi nuu ni jiniso'o de tnu'u tátnuni sa ma te ni kandija de te ni ndakunitnuni de ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu ñayii ñuu Judá a, chukan kúu ja ndaka ja u'vi yukan chi masu kenda koo ne'un kivi koteku de ma” —kúu ña jiña'a ña.

Sani te ni ka ndakokuiñi tee ka netniñu nuu rey Josías ma te ni ka ndakani de sukan ni jiña'a ña'a ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma.

Sani te ni ndaxtutu rey Josías ma ndaka ñayii ñuu ma veñu'u Su'si ma te ni ka'vi de tnu'u tátnuni Su'si ma te ni ka yo niniso'o ndaka ñayii ma. Maa de chi ni skuiso de nuu Su'si ma ja ñni

ni-yu'u ni-anua de kandija de tnu'u tátnuni Su'si ma, te suni sukan ni ka skuiso tna ndaka ñayii ma. Sani te ni tatnuni de te ni ka xnaa ñayii ma ndaka tna'a ja ka kuu su'si i ma, te ndaka kivi ni yo teku de ma chi nuu maa in-ni Su'si ndija ma ni ka yo ja'mi ñayii ma kiti ni ka yo ndakua'a i nuu ya.

Nuu ni kuu ja'un uni (18) kuiya ja kúu Josías ma rey ma te ni ka sa'a de Viko Pascua ma, te ûni ni ka sa'a vii ni ka sa'a va'a de.

Visi sukan ni sa'a Josías ma, kovaa Su'si ma chi ndákiti ini ya nuu ñayii ñuu Judá ma kuechi ja ndaka ja u'vi ni yo sa'a Manasés ma. Chukan kúu ja ni jani ini Su'si ma ja suni xnaa ya ñuu Judá ma, sukan ni sa'a ya ñuu Efraín ma.

Ni ka'an Jeremías ma tnu'u Su'si ma nuu ñayii ñuu Judá ma

Ne'un kivi ni yo kuu Josías ma rey ñuu Judá ma te ni tetniñu Su'si ma Jeremías, tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma sukan-va'a ka'an de tnu'u ya ma nuu ñayii ñuu Judá ma. Sa'a ni jiña'a Jeremías ma:

—Ñayii ñuu Judá, Su'si ma chi ká'an ya nuu ni ja ñatuu ka kandija ni tnu'u tátnuni ya ma te ndimaa ja u'vi ka sa'a ni. Vaa ka ndachiñu'u ni tna'a ja ni ka ndane'e maa ni ja ka kuu su'si ni ma.

'Tna'a ni ñayii jana'a ma chi ni ka yo ndachiñu'u i Su'si ndija ma kivi ni ka kenda koo i nuu ñatuu kuiti nawa iyo ma, kivi ni ndene'e ña'a Su'si ma ja ni ka yo jinukuechi i nuu ñayii Egipto ma. Kivi yukan chi ni xndo'o ni xneni Su'si ma ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñayii ñuu ya a, te sukan ndimaa ja vii ja va'a ni yo sa'a ya ja jin kuu tna'a ni ñayii jana'a ma, kovaa nuu ni wa'a ya ñu'ú vii ñu'ú va'a ya'a ja jin koo i ma sani te ni ka xndoo i Su'si ma te ñatuu ni ka ndachiñu'u-ka i ya.

'Onde sutu ma ji'in tee ni ka yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ni ka xndoo de Su'si ma te ñatuu ni ka ndachiñu'u-ka de ya, ndaka ni chi ndimaa ka ndachiñu'u ni tna'a ja ka ka'an ni ja ka kuu su'si ni ma, kovaa ndaka chukan chi ni masu nawa kúu jin sa'a i. Su'si ma chi kúu ya kuenda tnu'u ja in nuu tóo ndute ji'i asi, kovaa maa ni chi su'va ka saxiko ni nuu tóo ndute ji'i asi ma te ni ka jate ni in nuu ñu'u ndute, kovaa ta'vi te ndute ma chi jati jati-ni de. Kua'a ja jâ ka ndo'o ka neni ni kuechi ja ñatuu ka kandija ni tnu'u tátnuni Su'si ma, kovaa onde ora sukan ka ndo'o ka neni ni a sana ka ndanduku ni ya ja chindee ña'a ya.

'Su'si ma chi jâ ni wa'a ya tnu'u te ni naa ñuu Efraín ma, te visi sukan ka nde'ya ñayii ñuu Judá a kovaa ñatuu ka ndasa'a i kuenda ja jin ndachiñu'u i Su'si ndija ma. Kovaa nuna jin ndakunitnuni ñayii ñuu Efraín ma ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu i ma te jin ndakani jin ndaka'vi ndija ini i te jin ndanduku i Su'si ndija ma, chi sakanu ini ña'a ya te sa'a ya ja jin ndakokuiñi i ñuu Jerusalén a.

'Chukan kúu ja ndijin ñayii ñuu Judá, va'a-ka jin ndanduku ni Su'si ndija ma te jin ndachiñu'u ni ya, nú ña'a te tetniñu ya soldado in ñuu ichi ninu ma te kenda koo i te jin xndo'o jin xneni ña'a i te jin xnaa i ñuu a. Ja sukan ka kuu ni a chi kuenda tnu'u ja ñatuu na in sa'a ja va'a ja ndaa, te kuenda tnu'u ja ñatuu na in ndasa'a vala kuenda nde a kúu ja ndaa te nde a kúu ja masu ja ndaa. Chukan kúu ja Su'si ma chi masu kunda'vi ini ña'a ya, te masu sakanu ini ña'a ya; su'va kua'a ya tnu'u te kenda koo soldado ñuu yukan te jin kueka ña'a i te jin koo ni in-ka ñuu nuu jin kunukuechi ni nuu ñayii ñuu yukan —kúu de jiña'a de.

Kivi ni ji'i Josías ma

Jâ ni kuu oko uxi in (31) kuiya ja kúu Josías ma rey ñuu Judá ma, in kivi te tee nani Necao ma, tee kúu rey Egipto ma, ni ya'a de ñuu Judá ma vaa kua'an de ja chindee de rey Asiria ma in nuu ka kanaa de, kovaa ni kenda Josías ma te maa de ni xtna'a Necao ma ja jin kanaa de. Necao ma chi ñatuu kúni de ja kanaa de ji'in Josías ma nkuu, kovaa maa Josías ni sa'a ja ni ka kanaa de, te ni ja'ni ña'a rey Egipto ma. Sani te ñayii ñuu Judá ma chi ni ka ndakani i Joacaz, sayii Josías ma, ja ni nduu de rey. Te Jeremías ma chi ni kuxii xeen ini de ja ni ji'i Josías ma te ni sa'a de in yaa ja kuu Josías ma.

129. Ni ndaka'an-so'o tee nani Nahúm ma nuu ñayii ñuu Nínive ma

(basado en Nahúm 1-3)

Ne'un kivi ni kenda koo ñayii Asiria ma te ni ka kundee i nuu ñayii ñuu Efraín ma, te kivi yukan chi Josías ma kúu rey ñuu Judá ma. In kivi te ni tetniñu Su'si ma tee nani Nahum ma ja ki'in de ñuu Nínive ma ja ndaka'an-so'o de nuu ñayii Asiria ma. Te sa'a ni jiña'a Nahum ma:

—Su'si ma chi Iya Kúu Sa'a Ndaka kúu ya, Su'si ma chi masu kachi ya ja ndachiñu'u o tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Nuna ndakiti ini Su'si ma chi masu na in kaku. Ñayii kúkanu ini Su'si ma chi maa ya jito ña'a, kovaa ñayii ñatuu kunimani ya nuu i ma chi xnaa ya i. Ndi jin ñayii ñuu Nínive a, chi kua'a ja u'vi ka jani ini ni ja kuu Su'si ma, kovaa ja sukan ka kuu ni a, te Su'si ma chi xnaa ña'a ya, kovaa ñayii israelita a chi ko koto ya i vaa ñayii ñuu maa ya ka kuu i.

'Visi ni taa ya tnu'u ja ni ka sa'a ndeva'a ni ñayii israelita a sukan-va'a na jin ndo'o jín neni i ma, kovaa vitna chi masu sukan-ka ko kuu. Su'si ma chi tetniñu ya ñayii in-ka ñuu te kenda koo i ja jin kanaa i ji'in ni, te jin kundee i nuu ni te jin kueka ña'a i ja jin koo ni ñuu i ma ja jin kunukuechi ni nuu i. Te ja sukan jin ndo'o ni ma chi jin kusii ini ñayii ma ja jin kuni i, vaa maa ni chi ûni ka sa'a ndeva'a xeen ni ñayii ma —kúu de jiña'a de.

130. Ni ndaka'an-so'o tee nani Sofonías ma nuu ñayii ñuu Judá ma

(basado en Sofonías 1–3)

Ne'un kivi ni yo kuu Josías ma rey ñuu Judá ma, te ni tetniñu Su'si ma tee nani Sofonías ma ja ndaka'an de tnu'u Su'si ma nuu ñayii ñuu Judá ma, te sa'a ni jiña'a de ñayii ma:

—Su'si ma chi ká'an ya ja xnaa ya ndaka ñayii ka ndachiñu'u tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, sukan-va'a ñatuu na in ko ndachiñu'u-ka. Ndi jin ja ka kuu ni tee ka tatnuni ñuu Judá a, Su'si ma chi xndo'o xneni ña'a ya ji'in ndaka ñayii ka jaan ndatniñu te ka ndaxiko i ma ji'in ñayii ka ndajini ma ji'in ndaka ñayii ka sa'a ndeva'a jaku-ka ñayii ma. Su'si ma chi ndákiti xeen ini ya nuu ndi jin tee ka tatnuni ñuu Judá a ji'in nuu tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ji'in nuu ndi jin ja ka kuu ni sutu a, vaa ndi jin chi ndimaa ja u'vi ka sa'a ka kuu ni te ni ñatuu ka niniso'o ni ja ka'an sa ja másu ko jin sa'a-ka ni ja u'vi ma. Chukan kúu ja Su'si ma chi kua'a ya tnu'u ja kenda koo ñayii ñatuu ka kunimani nuu ni ma te kua'a ni jin ka'ni ña'a i, te jaku-ka nde ni ka tekú ma chi jin kueka ña'a i te jin koo ni in-ka ñuu ja jin kunukuechi ni nuu ñayii ma.

'Va'a-ka vitna te jin keja'a ni jin kandija ni tnu'u tátnuni Su'si ma, sukan-va'a kóto xi ma kunda'vi ini ña'a ya jaku kivi xnaa ya ñuu Judá ya.

'Te nuna jinu ja xndo'o xneni ña'a ya ndijin ma, te xnaa ya ñayii ñuu ñatuu ka kunimani nuu ni ma, te kivi yukan ñayii israelita a ja ka tekuka i ma chi sa'a Su'si ma ja ndi koo i ñuu Judá a. Kivi yukan chi onde ñu'ú ja ni ka yo kuu kuenda ñayii ñatuu ka kunimani nuu ni ma ndataa Su'si ma ja jin ko kuu kuenda ni, vaa ñayii ñuu maa ya ka kuu ni. Kivi yukan chi ñayii jin koo ñuu Judá a chi jin koo vii jin koo va'a i. Masu jin sa'a-ka i ja u'vi, te jin kukanu ini i Su'si ma te jin koo sii ini i, vaa Su'si ma chi ndachindee ya ñayii ma, te jin koo vii jin koo va'a i —kúu de jiña'a de.

131. Ni ndaka'an-so'o tee nani Habacuc ma nuu ñayii ñuu Judá ma

(basado en Habacuc 1–3)

Nuu ve kuyatni ja kenda koo ñayii ñuu Babilonia ma ja jin xnaa i ñuu Judá ma, ni tetniñu Su'si ma tee nani Habacuc ma sukan-va'a ndakan-so'o de nuu ñayii ñuu Judá ma, te sa'a ni jiña'a Habacuc ma nuu ñayii ñuu Judá ma:

—Ni jikan-ta'vi sa nuu Su'si ma te ni jikan-tnu'u sa ya nava'a ñatuu kenda-ka ja xndo'o xneni ya ñuu Judá a ja ndaka kuechi ka sa'a ka kuu ni ja ka kuu ni ñayii ñuu Judá a, vaa ndaka maa ni chi ñatuu ka kandija ni tnu'u tátunni Su'si ma, te ni ñatuu ka ja'nde ndaa ni tniñu ñayii ma ora kenda koo i nuu ni ma ja jin ka'nde ni tniñu i ma, te su'va ñayii ka sa'a ja u'vi ma ka iyo va'a-ka sana ñayii ka sa'a ja va'a ma.

'Te sa'a ni ndakone'e Su'si ma nuu sa: “Tetniñu sa ñayii caldeo ma sukan-va'a jin xndo'o jin xneni i ñayii ñuu Judá a. Ñayii ñuu yukan chi ka iyo ndee ka iyo ndatnu i te inutonto xeen ini i, te kenda koo i te jin xnaa i ñuu Judá a.”

'Sani te ni jikan-tnu'u sa Su'si ma nava'a sa'a ya sukan ma, te vitna ja maa ya chi Su'si iya ii kúu ya, iya va'a ini kúu ya; te nava'a tetniñu ya ñayii caldeo ma ja jin xndo'o jin xneni i ñayii ñuu Judá a, te vitna ja ñayii Caldea ma chi kua'a-ka ja u'vi ka sa'a i sana ñayii ñuu Judá a.

'Te sa'a ni ndakone'e Su'si ma nuu sa: “Masu chukan-ni kúu ja sa'a sa, vaa nuna jinu sani te xndo'o xneni sa ndaka ñayii ka sa'a ja u'vi ma sukan ka sa'a ka kuu ñayii Caldea ma; te sa'a sa ja ñayii in-ka ñuu kenda koo te jin ndasa'a i ñayii Caldea ma sukan ni ka sa'a maa i jaku-ka ñuu ma. Kivi yukan chi ndaka ñayii ka sa'a

ja u'vi ma chi masu jin ni'i ini-ka maa i nawa jin sa'a i, kovaa ñayii ka kukanu ini ña'a maa sa ma chi jin koteku i, te kivi yukan chi ndaka ñayii ma jin kuni ja saña chi iyo xeen tnu'u ndee tnu'u ndatnu sa, te Su'si iya ka'nu xeen kúu sa", kúu ya ká'an ya.

Ñayii ka ndane'e tna'a ja ka kuu su'si i ma te ka kukanu ini i ja chindee ña'a ja ni ka ndane'e i ma chi ñayii ka kuneé xeen ka kuu i. Vaa ka ndetu i ja chindee ña'a in ja ni ka ndane'e maa i ma, kovaa chukan chi masu kuu jin chindee ña'a i vaa masu ja ka tekú ka kuu. Kovaa Su'si Iya Tátununi ma chi Su'si ndija kúu ya te iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu ya. Su'si ma chi iyo ya veñu'u ya ma te ndaka ñayii ñuu ñayivi a na jin kasi yu'u ora ka iyo i nuu iyo ya ma.

'In-ka jichi ni jikan-ta'vi sa nuu Su'si ma, te ni jiña'a sa ya ja vitna chi já jini sa ja iya iyo xeen tnu'u ndatnu kúu Su'si ma, te iyo ya ja xndo'o xneni ya ñayii ka sa'a ja u'vi ma, kovaa suni iyo ya ja sakanu ini ya ñayii ñuu ya ma. Visi kua'a ja ka ndo'o ka neni o, kovaa saña chi ndimaa ndachiñu'u sa Su'si ma, vaa maa ya kúu iya táa tnu'u ndee tnu'u ndatnu te ndátava ña'a ya nuu ja u'vi ma —kúu de jiña'a de.

132. Ni ka tatnuni Joacaz ma ji'in Joacim ma ñuu Judá ma

*(basado en 2 Reyes 23.31–24.7; 2 Crónicas 36.1-8;
Jeremías 22.11-12; 25–26; 31; 36)*

Nuu ni ji'i rey Josías ma, sani te sa'ya de Joacaz ma ni nukuiñi ni nduu de rey. Uni-ni (3) kuiya ni yo kuu de rey, vaa tee kúu Necaó rey Egipto ma ni xtetuu de ñayii ñuu Judá ma ja jin ndachuya'vi i xu'un nuu de, te kua'an de ji'in Joacaz ma Egipto ma te ni ndakani de tee kúu Joacim ma ja ni nduu de rey. Joacim ma chi ñani Joacaz ma kúu de. Jeremías tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma chi ni ka'an de ja masu ndakokuiñi Joacaz ma ñuu Judá ma chi Egipto ma kúu de, te sukan ndija ni kuu.

Joacim tee ni nduu rey ma chi ñatuu ni yo kandija de tnu'u tátununi Su'si ma. Nuú ni keja'a-ni de kúu de rey ma te ni ka'an Jeremías ma sukan ká'an Su'si ma, ja nú ma jin xndoo ñayii ñuu Judá ma ja u'vi ka sa'a i ma chi kua'a ya tnu'u te kenda koo soldado in-ka ñuu te jin xnaa de ñuu Jerusalén ma.

Ñayii ñuu ma ji'in sutu ma ji'in jaku-ka tee ka sa'a tnu'u ja tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ka kuu de ma, ni ka kuni de ja jin ka'ni de Jeremías ma nuu ni ka jiniso'o de sukan ni ka'an Jeremías ma, kovaa jaku tee nija'nu ñuu Judá ma ni ka jiña'a de

ñayii ma ja jin ndaka'án i ja suni sukan ni ka'an Miqueas ma já iyo vi'i-ka in ciento (100) kuiya ma, te ñatuu na in ni ja'ni ña'a ja sukan ni ka'an de ma. Sukan sani te ni ka ya'a ini ñayii ma ja ka kuni i ja jin ka'ni i Jeremías ma.

Ni ndaka'an Jeremías ma sukan jin ndo'o jin neni ñayii ñuu Judá ma

Nuu uni (3) kuiya ja kuu Joacim ma rey ma, te ni keja'a Jeremías ndaka'an-so'o de nuu ñayii ma, te sa'a jiña'a de:

—Ñayii ñuu Judá, já ni kuu oko uni (23) kuiya ja ndakaxtnu'u sa nuu ni ndaka tnu'u ká'an Su'si ma, kovaa ñatuu kuiti ka kuni ni ja jin koniniso'o ni. Su'si ma chi ká'an ya ja nuna jin xndoo ni ndaka ja u'vi ka sa'a ni ma, te chindee chituu ña'a ya ja jin koo ni ni-kani ni-jika ñu'ú ya'a, ja ni skuta'vi ya tna'a ni ñayii jana'a-ka ma.

'Kovaa maa ni chi ndimaa ka ndachiñu'u ni tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Chukan kúu ja Su'si ma chi kua'a ya tnu'u ja Nabucodonosor tee kúu rey Caldea ma chi kenda de ja jin kanaa ni ji'in de, te kundee de. Te sukan te jin koo ni ja jin kunukuechi ni nuu ñayii in-ka ñuu uni xiko uxi (70) kuiya. Te suni kua'a Su'si ma tnu'u ja kundee Nabucodonosor ma nuu ndaka-ka ñuu ka iyo yatni ñuu Judá a. Te nú ni ya'a uni xiko uxi (70) kuiya ma, te ndaxndo'o ndaxneni Su'si ma ñayii Caldea ma te masu na in koo-ka ichi ñuu yukan —kúu de jiña'a de.

Te in-ka tuku jichi chi sa'a ni jiña'a Jeremías ma:

—Su'si ma chi ká'an ya ja kenda in kivi ja ka'an ya nuu ni in tnu'u jaa naxe kúni ya ja jin ko sa'a jin ko kuu ni, kovaa masu ko kuu sukan ni ka'an ya nuu ñayii ma kivi ni ndene'e ya i Egipto ma, vaa ñayii a chi ñatuu ni ka sa'a i sukan ni kendoo ja jin ko sa'a jin ko kuu i ma. Tnu'u jaa ka'an ya naxe kúni ya ja jin ko sa'a jin ko kuu ni ma chi ja ko kuu kúu ja sa'a ya ja ini anua ni ma koo tnu'u tátnuni ya ma te jin ko kuu ni ñayii ñuu ya. Te sakanu ini ña'a ya ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu ni ma —kúu de jiña'a de.

In kivi te Jeremías ma ni ndaka'an de nuu tee nani Baruc ma, te ni tee de ndaka sukan ká'an Su'si ma. Vaa Su'si ma chi ni ka'an ya in-ka jichi nuu ñayii ma ja na jin xndoo i ja u'vi ka sa'a ka kuu i ma sukan-va'a ma jin ndo'o jin neni i.

Kovaa nuu ni jiniso'o rey Joacim ma tnu'u yukan chi ñatuu ni ndakani ni ndaka'vi ini de ndaka ja u'vi sa'a de ma, su'va ni ja'mi de tutu nuu ni tee Baruc ma tnu'u Su'si ma. Sukan ni

sa'a de vaa ñatuu kandija de tnu'u ni ka'an Jeremías ma. Sani te ni tatnuni tuku Su'si ma ja in-ka jichi na ndatee Jeremías ma tnu'u ya ma, te na kuña'a de nuu Joacim ma ja xndo'o xneni ña'a Su'si ma te kivi kûu de ma chi masu na in chu'u ña'a.

Ni kanaa Nabucodonosor ma ji'in ñayii ñuu Judá ma

Onde kivi ni keja'a Joacim ma kúu de rey ñuu Judá ma ndimaa ni yo ndachuya'vi de xu'un nuu Neco tee kúu rey Egipto ma. Chukan kúu ja ni skaa-ka de xu'un ni yo ndake'en ya'vi de nuu ñayii ñuu de ma sukan-va'a ni'i de xu'un ndachuya'vi de nuu rey Egipto ma.

Ni kenda in kivi ja ni kanaa Nabucodonosor ma ji'in rey Egipto ma, te ni kundee Nabucodonosor ma. Chukan kúu ja Joacim ma chi nuu rey Nabucodonosor ma ni keja'a de ndáchuya'vi de xu'un. Kovaa ni ya'a visi uni (3) kuiya te Joacim ma chi ñatuu ni kuni-ka de ndachuya'vi de xu'un nuu Nabucodonosor ma. Chukan kúu ja Su'si ma chi ni wa'a ya tnu'u, te kua'a ñuu ni ka kanaa ji'in ñayii ñuu Judá ma. Sani te in kivi te ni kenda Nabucodonosor ma ja ni kanaa de ji'in ñayii ñuu Judá ma te ni kundee de te tnii de rey Joacim ma. Nabucodonosor ma chi kua'an de ji'in jaku ñayii ñuu Judá ma ñuu Babilonia ma, te suni kua'an de ji'in jaku ndatniñu ka iyo ini veñu'u Su'si ma te ni chi'i de palaciu de ma, ñuu Babilonia ma. Kivi ni ji'i Joacim ma, te sayii de Joaquin ma ni nduu rey ñuu Judá ma.

**133. Ñayii Caldea ma chi kuan koo i ji'in jaku
ñayii ñuu Judá ñuu Babilonia ma**

(basado en Daniel 1–3)

*Daniel ma, Sadrac ma, Mesac ma ji'in
Abednego chi kuan koo i ñuu Babilonia ma*

Kivi ni kundee rey Nabucodonosor ma te ni tnii de rey Joacim ma te kua'an de ji'in kua'a ñayii ñuu Judea ma ñuu Babilonia ma, te ne'un ñayii yukan kuan koo kuun (4) suchi yii suchi ndoo: Daniel ma, Sadrac ma, Mesac ma ji'in Abednego ma. Ndi-kuun suchi yukan chi suchi ka kutu'va va'a ka kuu i, te Nabucodonosor ma chi ñukuun ni skua'a-ka de i sukan-va'a jin ko kuu i suchi jin konetniñu Caldea ma. Su'si ma chi ni chindee ya

suchi yukan te ni ka yo kuu i suchi ndichi xeen, te nuu Daniel ma chi ni yo kaxtnu'u Su'si ma nawa kúni ka'an ja jani ñayii ma. Nabucodonosor ma chi jatnu'u ini xeen de ndi-kuun i ma vaa inundichi xeen i, te suu i ni yo kukanu ini de ja ni yo jikan-tnu'u de in nawa ñatuu ni'i ini de naxe sa'a de ma.

In ja ni jani rey Nabucodonosor ma

In kivi te Nabucodonosor ma iyo in ja ni jani de, te ni jikan-tnu'u de nuu tee ka jinukuechi nuu de ma ja na jin ndaka'an tee ma ja ni jani de ma te na jin ka'an de nawa kúni ka'an ja ni jani de ma. Te ni ka jiña'a tee ma ja masu kuu jin ka'an de nawa kúni ka'an ja ni jani rey ma nú masu ja onde ndakani rey ma ja ni jani de ma. Sani te rey ma chi ni ndakiti xeen ini de te ni tatnuni de ja na jin ka'ni de ndaka tee jikan-tnu'u de in nawa ñatuu ni'i ini de naxe sa'a de ma.

Te nuu ni kenda koo soldado ma ja kuan koo de kuan kueka de Daniel ma ji'in ndinuni suchi ka ketna'a ini ji'in de ma, te ni jikan-tnu'u Daniel ma nuu tee tátnuni nuu soldado ma nava'a ni tatnuni rey ma ja sukan ko kuu ma, te ni ndakani soldado ma nuu Daniel ma. Sani te ni ja'an Daniel ma nuu iyo rey ma te ni jiña'a de ja na kondetu rey ma jaku te kuña'a Daniel ma nawa kúni ka'an ja ni jani de ma. Te kuu, ni jiña'a rey ma. Sani te kuan no'o Daniel ma ve'e de ma te ni ndakani de nuu suchi ka ketna'a ini ji'in de ma sukan iyo ma. Te ndi-kuun de ni ka jikan-ta'vi nuu Su'si ma. Te ni kaxtnu'u Su'si ma nuu Daniel ma ja ni jani rey ma te suni ni kaxtnu'u ya nawa kúni ka'an ja ni jani de ma.

Sani te ni ja'an Daniel ma nuu iyo tee tátnuni nuu soldado ma te ni jiña'a de ja máko ka'ni tee ma ni-in tee jikan-tnu'u rey nawa ñatuu ni'i ini de naxe sa'a de ma. Nú masu ja xinañu'u-ka jín xsia'a ña'a de nuu iyo rey ma. Te ni jan xsia'a de Daniel ma nuu iyo rey Nabucodonosor ma, te ni ndakuña'a Daniel ma ja ni jani rey ma. Sa'a ni jiña'a de:

—Ni-in tee, visi tee ndichi xeen kúu maa de masu kuu ndaka'an de nuu ni nawa kúni ka'an ja ni jani ni ma, kovaa Su'si ndija ma chi kúni ya ja kaxtnu'u ya nuu ni in ja iyo ja ko kuu. Nuu ni jani ni ma ni jini ni in ja ka'nu xeen, sukan kaa in ñayii; xini i ma chi oro kúu, ndika i ma ji'in nda'a i ma chi plata kúu, chii i ma chi bronce kúu, sa'nda i ma chi kaa kúu, ja'a i ma chi sava kúu kaa te sava kúu ñu'ú kixin.

'Sani te ni ndondee ni-maa in yuu yika toto ma, te ni ndava, te ni kani ja'a ja kaa sukan kaa ñayii ma te ni kukuechi ni kulikin te ni ndechi te ni naa maa i. Sani te yuu ni kani ma chi ni nduu i in yuku ka'nu ka'nu.

'Chukan kúu ja ni jani ni ma, vi rey Nabucodonosor, te sa'a kúni ka'an ja ni jani ni ma: maa ni kúu xini sundu ma ja kúu i oro ma, vaa in tee iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu kúu ni. Kovaa sani te kenda in-ka ñuu ja koo nuu-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu i te chukan kúu plata ma. Te kuae-ka te kenda in-ka ñuu, te chukan kúu bronce ma. Sani te kenda in-ka ñuu ku-kuun, te chukan kúu kaa ma. Ja'a i ma ja sava kúu kaa te sava kúu ñu'ú kixin ma, chi in ñuu ko kuu ja nduu uu (2) jichi i, in jichi ma chi koo tnu'u ndee tnu'u ndatnu i te in-ka jichi ma chi ñatuu na tnu'u ndee tnu'u ndatnu i koo. Ne'un kivi yukan chi sa'a Su'si ma ja koo in ñuu jaa te masu nama uun kenda in kivi ja naa i —kúu de jiña'a de.

Ni ka chunee de Sadrac ma, Mesac ma ji'in Abednego ma in nuu horno

Ni ya'a tiempu te ni kenda in kivi ja ni sa'a Nabucodonosor ma in sundu ka'nu ka'nu ja nanimaa oro kúu, te ni tatnuni de ja ndaka ñayii ma na jin jakindeyi te na jin ndachiñu'u i. Te ñayii ma kandija ja sa'a i sukan ma te na jin chunee i ñayii yukan in nuu horno i'ni xeen. Te Sadrac ma, Mesac ma ji'in Abednego ma chi ñatuu ni ka chiñu'u i sundu ma, te in-ka jichi ni jiña'a rey ma ja na jin sa'a i sukan tátnuni de ma, kovaa ñatuu ni ka wa'a i tnu'u ja jin ndachiñu'u i sundu ma, te sa'a ni ka jiña'a i:

—Maa in-ni Su'si iya ka ndachiñu'u sa ma kúu iya kuu chindee ña'a. Te visi ma chindee ña'a ya ja jin kaku sa, kovaa saña chi masu jin ndachiñu'u sa sundu yukan —ka kuu i ka jiña'a i.

Nuu ni jiniso'o Nabucodonosor ma sukan ni ka jiña'a i ma te ni ndakiti xeen ini de, te ni tatnuni de nuu tee ka jinukuechi nuu de ma ja na jin teñu'u xeen-ka de horno ma, te na jin ku'ni de ndinuni suchi ñuu Israel ma te na jin chunee de i nuu horno ma. Horno ma chi ûni ni saa xen-xeen ja tee ni ka skee suchi ñuu Israel ma chi maa de ni ka ji'i ora nuu ni ka skee de i ma.

Nuu ni ka chunee de i nuu horno ma te ni jini Nabucodonosor ma ja kuun (4) tee kuan koo ve koo ka kuu de nuu ñu'u ma, te tee ku-kuun ma chi kaa de kuenda tnu'u ja Su'si ma. Chukan kúu ja ni jan tu'va Nabucodonosor ma ye'e horno ma te ni kayu'u de ja na jin nde koo suchi ñuu Israel ma, sani te ni ka nde koo i. Te

nuu ni ka nde koo i ma chi ka iyo va'a kuiti i, ni vala ñatuu ni ka kayu i, te ni ñatuu nde ka jaxiko ñu'ma i. Te ja ni kuu sukan ma, te Nabucodonosor ma chi ni kene'e de in tnu'u ni tatnuni de ja ndeva'a-ni nde ñayii ka'an kini ja kuu Su'si Sadrac ma, Mesac ma ji'in Abednego ma te na jin xndo'o jín xneni de i.

134. Joaquín ma ni yo kuu rey ñuu Judá ma

(basado en 2 Reyes 24.8-17; 2 Crónicas 36.9-10; Jeremías 22.24-30; 29.1-14)

Joaquín sayii rey Joacim ma chi uni-ni (3) yoo ni yo kuu de rey ñuu Judá ma. Joaquín ma chi ñatuu ni kandija de tnu'u tátunni Su'si ma, te chukan kúu ja ni tatnuni ya nuu Jeremías ma ja na kuña'a de nuu Joaquín ma ja sa'a Su'si ma ja ñayii in-ka ñuu jin koo ji'in Joaquín ma te yukan kúu de.

Sani te in kivi, te ni wa'a Su'si ma tnu'u te ni kenda rey Nabucodonosor ma ji'in soldado de ma te ni ka konduu de ñuu Jerusalén ma. Te rey Joaquín ma chi ñatuu ni kuni de ja jin kanaa de te ni wa'a de tnu'u ja jin sa'a maa Nabucodonosor ma naxe ka kuni de, te kua'an Nabucodonosor ji'in rey Joaquín ma ñuu Babilonia ma ja kuu i ñuu ka'nu-ka Caldea ma, te ni chinee de tee ma vekaa ma. Suni kua'an de ji'in ndaka tee ka netniñu ji'in rey Joaquín ma, te suni kuan koo tna tee ka jini ka satniñu de ja ka sa'a de ndi-tuku yu'u ndi-tuku nuu ja ka ndaa vii, te suni kua'an tna de ji'in soldado ñuu Judá ma. Yika-nka-ni ja ñayii ka kunda'vi ka kukee ma ni xndoo de ñuu Judá ma. Te ni jani de Sedequías, ñani yuva rey Joaquín ma, ja ko kuu de rey ñuu Judá ma.

Ne'un kivi yukan te ni tetniñu Jeremías ma in carta kua'an nuu ñayii ñuu Judá ma, ñayii ni jeka Nabucodonosor ma te kua'an de ji'in i ñuu Babilonia ma. Te nuu carta ma chi jiña'a de nuu ñayii Judá ma ja na jin sa'a i ve'e i ñuu Babilonia ma, te na jin kutu i itu, te na jin tnanda'a i yukan, vaa onde nuu uni xiko uxi (70) kuiya sana sa'a Su'si ma ja jin ndakokuiñi i ñuu Judá ma.

**135. Ezequiel tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u
Su'si ma ni ndaka'an-so'o de nuu ñayii ñuu
Judá ma ja ka iyo i ñuu Babilonia ma**

(basado en Ezequiel 1–24)

Ni tetniñu Su'si ma tee nani Ezequiel ma ja ndaka'an-so'o de nuu ñayii ma

Ne'un ñayii ni jeka Nabucodonosor ma ja kuan koo i ñuu Babilonia ma kua'an rey Joaquín ma, te suni kua'an tna in tee nani Ezequiel. Te nuu já ka iyo de ñuu Babilonia ma te ni sa'a Su'si ma ja ni jininuu Ezequiel ma, te ja ni jininuu de ma kúu sukan kaa sukan iyo Su'si ma ja iya ka'nu xeen kúu ya ma, te nuu ni jininuu de ma te ni jiña'a Su'si ma ja na ki'in de ká'an de tnu'u ya ma nuu ñayii ñuu Judá ma. Te sa'a ni jiña'a ya:

—Tétniñu ña'a sa ja ki'in ni ka'an ni nuu ñayii ñuu Judá a, kovaa ñayii ñuu Judá a chi ñayii inuso'o xeen ka kuu i, te masu jin koniniso'o i ja ka'an ni ma. Kovaa jiniñu'u ja xtu'va ni ñayii ma ja xndo'o xneni sa i kuechi ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu i ma.

'Ja jin ndo'o jin neni ñayii ma chi kuechi maa i jin ko kuu, kovaa nú ma ka'an-so'o ni nuu ñayii ma ja jin xndoo i ja u'vi ka sa'a i ma chi kondiso kuechi tna ni. Kovaa nuna ka'an-so'o ni nuu ñayii ma te nú ni ka saso'o maa i chi kuechi maa i jin ko kuu. Nú ma ka'an-so'o ni nuu ñayii sa'a ja va'a ja ndaa ma te jakondee i sa'a i ja u'vi ma chi xndo'o xneni sa i, te ko kuu kuechi maa i kovaa suni ko kuu tna kuechi ni vaa ñatuu ni ka'an-so'o ni nuu i ja má ko sa'a i ja u'vi ma. Kovaa nuna ka'an-so'o ni nuu i, chi saa kúni-nka kandija i te ma sa'a i ja u'vi ma te ma ndo'o neni i; nú sukan na sa'a ni chi ni kandija ni tnu'u tátunni sa a —kúu de jiña'a de.

*Ni ndaka'an-so'o tee nani Ezequiel ma nuu ñayii
ñuu Judá ma kivi ni ka iyo i ñuu Babilonia ma*

Cha'a kúu tnu'u ni wa'a Su'si ma nuu tee nani Ezequiel ma te ni ndaka'an de nuu ñayii ñuu Judá ma kivi ni ka iyo i ñuu Babilonia ma:

—Su'si ma chi kua'a ya tnu'u ja soldado Caldea ma chi jin xnaa de ñuu Jerusalén ma te jin ka'ni de kua'a xeen ñayii. Jaku ñayii ma chi jin kúu i ja soko te jaku i chi jin ke'en kue'e i te jin kúu i, te jaku-ka ñayii ma chi jin kuitenuu i ka ya'a ka yukan ñuu. Sukan xndo'o xneni Su'si ma ñayii ma kuechi ja so'o xeen ka

ndaa i nuu ya, vaa ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te onde ini veñu'u Su'si ndija ma ka sa'a i sukan. Chukan kúu ja Su'si ma chi kua'a ya tnu'u te jin kundee ñayii caldeo ya, te ki koo i ji'in ñayii jin kaku-ka ma ñuu Babilonia ya.

'Onde Sedequías ma chi visi na nduku de ja kunu de kovaa ki koo i ji'in de ñuu Babilonia ya; te visi na kenda de kovaa masu kuni de ñuu a. Jaku-nka-ni ñayii ñuu Judá ma jin koteku, sukan-va'a jin ndakani i ndaka sukan ni kuu ma, te jin kuni ñayii ma ja Su'si Iya Tátunni ma kúu Su'si ndija —kúu de jiña'a de.

*In-ka jichi ni ndaka'an-so'o Ezequiel ma nuu ñayii
ñuu Judá ma nuu ni ka iyo i ñuu Babilonia ma*

In-ka jichi ni ka'an Su'si ma nuu Ezequiel ma sukan kuña'a de nuu ñayii ma, te sa'a ni ka'an ya:

—Ñayii israelita, saña kúu Su'si ni. Kuenda tnu'u ja in ña'a kúu ñuu Israel a te maa sa kúu yii i. Ndijin ja ka kuu ni ñayii israelita a, chi ka iyo vichi ni te ka ndaa tne'e ni kivi ni ndani'i ña'a sa ma; te ni skone'nu ña'a sa sa'ma vivii, kovaa ndijin chi ni ka jani ini ni ja maa ni ka kuu-ka te ni ka xndoo ña'a ni te kuan koo ni ja jin ndachiñu'u ni tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Ni ka sa'a ni sukan sa'a in ña'a kuneé ku-uun ma ja kua'an vee maa ña nduku ña tee kavatuu ji'in ña. Ja ndaka sukan ka sa'a ka kuu ni ma te sa'a sa ja jin ndo'o jin neni ni.

'Kovaa yika-ni ja maa ñayii ka sa'a ja u'vi ma jin ndo'o jin neni. Masu ndakan sa kuenda nuu ñayii ma kuechi ni ka sa'a yuva i ma xi kuechi ni ka sa'a sa'ya i ma, yika-ni ja kuechi ni sa'a maa ñayii ma ndakan sa kuenda nuu i. Ñayii sa'a nanimaa ja u'vi ma te nuna ndakani ndaka'vi ini i te xndoo i ndaka ja u'vi sa'a i ma te keja'a i sa'a i ja va'a ma, te saña chi sakanu ini sa ndaka ja u'vi ni sa'a i ma. Saña chi ja kuni sa kúu ja ñayii sa'a ja u'vi ma te na ndasa'a i ja va'a ma sukan-va'a ma xndo'o xneni sa i. Ñayii sa'a ja vii ja va'a ma te nuna keja'a i sa'a i ja u'vi ma chi masu ndaka'án sa ndaka ja va'a ni yo sa'a i ma, te xndo'o xneni sa i.

'Onde kivi ni ndene'e sa ñayii israelita a nuu ni ka iyo i Egipto ma te onde vitna, chi ndimaa ka saso'o i nuu sa. Ñayii ñuu Judá a ji'in ñayii ñuu Efraín a chi ka kuu i kuenda tnu'u ja uu (2) ña'a ndi-tna'a ku'u ña. Te visi ni ka sa'a ña sukan ka sa'a ña'a ka kivi nduu ka kivi ni'ni ji'in siin-ka tee ma, kovaa saña chi ni jeka sa ña ja jin ko kuu ña ñasi'i sa, kovaa maa ña chi sani te kuan koo

tuku ña ji'in siin-ka tee. Ñuu Judá ma ja kuu i kuenda tnu'u ja ña'a lule-ka ma chi ni jini ña sukan sa'a ku'u ña, ña'a java'a-ka ma, te ni jini ña ja ni wa'a sa tnu'u ja ni kenda koo soldado Asiria ma te ni ka ja'ni de ku'u ña ma, kovaa ni a sukan masu nde ni xndoo ña ja u'vi sa'a ña ma, su'va ni ja'an ña te ni sa'a tna ña suni maa ja u'vi yukan. Chukan kúu ja kua'a sa tnu'u te ñuu Judá a chi ka'ni ña'a Caldea ma ja kúu i kuenda tnu'u ja tee yitna'a ji'in ñuu Judá a —kúu de ka'an de.

Sani te sandi'i-nka ma, te sa'a ni jiña'a Ezequiel ma:

—Masu kua'a-nka-ni kivi te ki'in rey Nabucodonosor a jin kueka-ka de ñayii ñuu Judá ma, te jin kuni ni ja ja ndaa kúu ja ká'an sa a —kúu de ka'an de.

136. Nabucodonosor tee kúu rey Caldea ma, ni xnaa de ñuu Jerusalén ma

*(basado en 2 Reyes 24.18–25.21; 2 Crónicas 36.11-20a;
Jeremías 21; 24; 27.12–28.17; 32–35; 37–39; Ezequiel 17.11-18)*

Sedequías tee ni yo kuu xito rey Joaquín ma, ni tatnuni de uxi in (11) kuiya ñuu Judá ma, te suni ñatuu ni kandija de tnu'u tátnuni Su'si ma. Jeremías tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma ni jiña'a de nuu Sedequías ma ja va'a-ka ja na kandija de ja jiña'a Nabucodonosor tee kúu rey Caldea ma, te Su'si ma chi sa'a ya ja masu jin ndo'o jin neni ñayii israelita ma ja kuan koo i ñuu Babilonia ma, kovaa ñayii ka kuni ja jin ndoo i ñuu Judá ma ji'in ñayii jin kunu ja jin nduku i ja jin koo i Egipto ma chi xndo'o xneni ña'a Su'si ma. Suni ni jiña'a Jeremías ma ja Su'si ma chi sa'a ya ja kii tee kúu rey Nabucodonosor ma te ki'in de ji'in Sedequías ma ñuu Babilonia ma, te yukan kúu Sedequías ma. Kovaa Sedequías ma chi ñatuu ni kandija de ja ni jiña'a Jeremías ma.

Ka iyo jaku tee ka sa'a tnu'u ja tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ka kuu de, te ni ka jiña'a de nuu Sedequías ma ja Su'si ma chi masu kua'a kuiti ya tnu'u ja kundee tee kúu Nabucodonosor ma nuu ñayii ñuu Jerusalén ma. Te suni ni ka jiña'a de ja masu kua'a-ka-ni te kundee Sedequías ma jin ndani'i de ndatniñu ni ka yo yinee ini veñu'u Su'si ma ja kuan koo ji'in ñayii ñuu Babilonia ma.

Kovaa Jeremías ma chi ni yo jiña'a-ka de ja Nabucodonosor ma chi kundee de ki'in ji'in de ñuu Babilonia ma ndaka-ka ndatniñu ka iyo ini veñu'u Su'si ma, onde kenda kivi sa'a maa Su'si ma ja jin ndakokuiñi ñayii ñuu Jerusalén ma.

Te Sedequías ma chi ni kandija de ja ka ka'an tee ka sa'a tnu'u ja tee ka ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ka kuu de ma te ñatuu ni kandija de ja jiña'a Jeremías ma, te ñatuu ni sa'a de sukan ni ka kendoo de ji'in Nabucodonosor ma, te ni jikan de nuu rey Egipto ma ja na chindee ña'a de.

Te ja sukan ni sa'a Sedequías ma te Su'si ma chi ni wa'a ya tnu'u te ni ndakokuiñi tuku Nabucodonosor ma ji'in soldado de ma te ni ka konduu de ñuu Jerusalén ma. Te sukan ni ka iyo de in kuiya yo sava. Te ne'un kivi yukan te ni chinee Sedequías ma Jeremías ma vekaa ma, vaa Jeremías ma chi saa-ni ká'an de ja ki koo ñayii ñuu Babilonia ma te jin kundee i nuu ñayii israelita ma. Te visi sukan ni yinee Jeremías ma vekaa ma, kovaa ndimaa ni yo ka'an de nuu rey ma ji'in nuu ñayii ma tnu'u ndaa ni yo kaxtnu'u Su'si ma nuu de ma.

In kivi te rey Sedequías ma ni kana de Jeremías ma te ni jikan-tnu'u de naxe sa'a de, te Jeremías ma chi ni ndakuña'a tuku de in-ka jichi nuu Sedequías ma ja va'a-ka ja na sa'a de sukan ká'an rey Nabucodonosor ma, kovaa rey Sedequías ma chi ni yu'u de ja sa'a de sukan ni jiña'a Jeremías ma.

Sani te ni kenda in kivi ja ñatuu ka kundee-ka ini ñayii ñuu Jerusalén ma tnama iyo ma, te Sedequías ma ji'in jaku tee ka netniñu nuu de ma ni ka ke koo yu'u de jakuaa ma te ni ka kuni de ja jin kunu de. Kovaa ni ka jini ña'a soldado ñuu Babilonia ma te ni ka tnii de tee ma. Te ni ka ja'ni soldado ma sa'ya Sedequías ma sani te ni ka tava de nduchinuu Sedequías ma te kuan koo de ji'in tee ma ñuu Babilonia ma. Te sukan te ni kuu ndija sukan ni ka yo ka'an Jeremías ma ji'in Ezequiel ma, ja Sedequías ma chi ki'in de ñuu Babilonia ma ja kunukuechi de nuu ñayii ñuu yukan.

Sani te soldado ñuu Babilonia ma ni ka xnaa de veñu'u Su'si ma ji'in palaciu rey ma, te suni ni ka xnaa de ndaka ve'e va'a ma ji'in yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma. Ni ka ja'ni de kua'a xeen ñayii, te kuan koo de ji'in jaku-ka ñayii ma ñuu Babilonia ma.

137. In tnu'u xii ini ja kuu ñuu Jerusalén ma

(basado en Lamentaciones 1–5)

Ñuu o Jerusalén a chi ndimaa kuan koo ve koo ñayii kua'a ni ka yo kuu i nkuu, kovaa jin konde'ya ni vitna, ja masu na ñayii ka iyo-ka. Ñayii ñatuu ka kunimani nuu o ma ni kenda koo i te ni ka

jeka ña'a i kuan koo o in-ka ñuu nuu ka jinukuechi o nuu ñayii ma. Ndaka ñayii ñatuu ka kunimani nuu o a ni ka sa'a ndeva'a ña'a i, te ñatuu na in ni kenda ja chindee ña'a i xi ndaka'an mani ña'a i, jñatuu kuiti na in ni kenda! Ndaka ja u'vi ya'a ni kenda nuu o kuechi ja ndaka ja u'vi ni ka yo sa'a ni ka yo kuu o ma.

Su'si Iya Tátununi, kunda'vi ini ña'a ni te konde'ya ni sukan ka ndo'o ka neni sa a.

Kovaa ja ndaa kúu ja Su'si Iya Tátununi ma chi ni wa'a ya tnu'u ja sa'a ka ndo'o ka neni o a, vaa ni ka saso'o o te ñatuu ni ka kandija o ja jin sa'a o sukan ni tatnuni ya ma.

Su'si Iya Tátununi, ndaka ñayii ñatuu ka kunimani nuu sa ma chi ka jakundee ña'a i ja sukan ni wa'a ni tnu'u te ka ndo'o ka neni sa ya. ¡Sa'a tna ni ja jin ndando'o jin ndaneni ñayii yukan ja ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu tna i ma!

Su'si ma chi ni wa'a ya tnu'u te ñayii ñuu Judá a chi ka ndo'o i kua'a xeen tundo'o tnuuneni; ni wa'a ya tnu'u te ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma chi onde ni ka kundee i ni ka xnaa i veñu'u Su'si ma, te ñayii ñuu Judá a chi ni-in-ka i ñatuu ndaka'án ndaka viko ni tatnuni Su'si ma ja jin sa'a o ja jin ndachiñu'u o ya ma, ni a kivi ni tatnuni ya ja ma jin satniñu o ma. Ñuu Judá ma chi ñatuu-ka na sutu ni a rey iyo, ñatuu na in ndaka'án-ka tnu'u ni tatnuni Su'si ma.

Ndaka o ja ka kuu o ñayii israelita ma chi ka kuxii xeen ini o. Saña chi nda'yu xeen sa ja kuxii xeen ini sa ja sukan ka ndo'o ka neni xeen ñayii ñuu sa Israel ma, te ni ñatuu kundijin-ka nuu sa ja nda'yu nda'yu sa. Masu nde ni'i ini sa naxe ndakua'a sa in tnu'u kanu ini ñayii ñuu sa ma. Tee ni ka yo sa'a tnu'u ja ni ka yo ndakaxtnu'u de tnu'u Su'si ma chi ndimaa ni ka yo xnda'vi ña'a de, ni ka yo ka'an ya'a ni ka yo ka'an yukan-ni de te ñatuu ni ka yo ndaka'an-so'o de nuu ñayii ma sukan-va'a jin ndakunitnuni i te jin xndoo i ndaka ja u'vi ni ka yo sa'a ni ka yo kuu i ma, te chukan kúu ja ni kenda tundo'o ya'a nuu ñayii israelita a. Ñayii ñatuu ka kunimani nuu o ma chi ka jakundee ña'a i, vaa ñuu Jerusalén ma chi in ñuu kaa vii kaa luu kúu i nkuu, kovaa vitna chi ni ndi'i kuiti ñuu ma ni naa. Su'si ma chi ûni ni sa'a ndija ya sukan ni ka'an ya ja sa'a ya nú ma jin ndakani jin ndaka'vi ini ñayii israelita ma te jin xndoo i ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu i ma.

Su'si Iya Tátununi, máko ndunaa ña'a ni. Kava kuee ini sa te kondetu sa ja chindee ña'a Su'si ma. Vaa saña chi kúkanu ini sa ja Su'si ma chi ñatuu ndunaa ya ja kútoo ña'a ya. Su'si ma chi iya

va'a ini kúu ya te masu ndunaa ya ja kunda'vi ini ña'a ya. Masu kua'a ya tnu'u ja jin ndo'o jin neni o ni-kani ni-jika. Visi vitna te wa'a ya tnu'u ja ka ndo'o ka neni xeen o, kovaa ndunda'vi ini ña'a ya vaa kútoo xeen ña'a ya. Jín ko koto va'a o maa o naxe ka sa'a ka kuu o, te jín ndasa'a o kuenda nú ka sa'a ndaa ka sa'a ndija o ja jin kuu jaku-ka ñayii ma, te nú ñatuu ka sa'a o ja va'a ja ndaa ma te jín ndakokuiñi o nuu Su'si ma te jín sa'a o sukan játna ini ya ma. Kovaa jín ko koto va'a o maa o ja ûni jín sa'a ndaa jín sa'a ndija o masu yika-ni ja ka ndane'e o. Te ora ka jikan-ta'vi o nuu Su'si ma te ûni ni-yu'u ni-anua o jín sa'a o.

Su'si Iya Tátunni, kunda'vi ini ña'a ni te máko ndunaa ni sukan ka ndo'o ka neni sa ya. Vaa ûni ka ndo'o ka neni xeen ndija sa. Su'si, maa ni kúu iya tátunni ni-ka'nu ñuu ñayivi a ni-kani ni-jika. Ka jikan-ta'vi sa nuu ni ja máko ndunaa ña'a ni ni-kani ni-jika. Chindee ña'a ni ja na jin ndakokuiñi sa nuu ni te jin ndachiñu'u ña'a sa maa ni.

138. Abdías ma ji'in Ezequiel ma, ni ka kaxtnu'u de nuu ñayii Edom ma sukan ká'an Su'si ma

(basado en Ezequiel 25; Abdías 1)

Nuu ni ya'a jaku kivi ja ni xnaa rey Nabucodonosor ma ñuu Jerusalén ma, te ni wa'a Su'si ma in tnu'u nuu tee kúu Ezequiel ma sukan-va'a ndaka'an de nuu ñayii edomita ma. Sa'a ni ka'an Ezequiel ma:

—Su'si ma chi ká'an ya ja ñatuu játna ini ya sukan ka sa'a ka kuu ñayii edomita ma, te kenda in kivi ja kua'a ya tnu'u te jin xnaa ñayii israelita ma ñuu ñayii edomita ma. Sukan sa'a Su'si ma, vaa ñayii edomita ma chi ni ka chindee tna'a i ji'in ñayii ñuu Babilonia ma ja ni ka ja'ni i ñayii ñuu Judá ma. Chukan kúu ja kua'a Su'si ma tnu'u ja jin kúu ñayii edomita ma te ñatuu na in koo-ka ñu'ú nuu ka iyo i ma —kúu de jiña'a de.

Suni ne'un kivi yukan te ni tetniñu Su'si ma tee kúu Abdías ma ja ka'an de tnu'u Su'si ma nuu ñayii edomita ma. Te sa'a ni jiña'a Abdías ma:

—Ndi jin, ñayii edomita, chi ni ka kusii ini xeen ni kivi ni ka jini ni ja ñayii ñuu Babilonia ma chi ni ka xnaa i ñuu Jerusalén ma te ni ka ja'ni i ñayii ñuu Judá ma. Te nuu ni ka jini ni ja sukan ni kuu ma te ka jinu ni ni jan koo ni ñuu Judá ma te ni ka ndake'en ni ndatniñu ñayii ñuu yukan te ni ka ja'ni ni ñayii ka

jinu ja jin kaku i ma. Kovaa masu kua'a-nka-ni te sa'a Su'si ma ja jin ndando'o jin ndatna'a ni ja u'vi sukan ni ka sa'a ni ñayii ñuu Judá ma. Te Su'si ma chi ndasa'a ya ja ñayii israelita ma te jin koo vii jin koo va'a i. Kovaa ndijin, ñayii edomita, chi xnaa ña'a Su'si ma ja sukan ka kuvixi maa ni a —kúu de jiña'a de.

139. Ñayii ni ka kendoo ñuu Judá ma, kuan koo i Egipto ma

(basado en 2 Reyes 25.22-26; Jeremías 40–44; Ezequiel 29–32)

Nabucodonosor tee kúu rey Caldea ma, ni jani de tee kúu Gedalías ma ja ko kuu de tee tátnuni nuu ñayii ni ka kendoo ñuu Judá ma. Jeremías tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma chi iyo tna de ñuu Judá ma, vaa in tee tátnuni nuu soldado Caldea ma ni yo jito Jeremías ma nkuu, kovaa ni wa'a de tnu'u te kuan no'o Jeremías ma ñuu Judá ma. Gedalías ma chi ni jiña'a de nuu ñayii ñuu Judá ma ja nuna jin kuandetu i nuu Nabucodonosor, tee kúu rey Caldea ma, chi ñatuu nawa kúu ja jin koyu'u i. Kovaa in tee nani Ismael, ni ja'ni de Gedalías ma, sani te ni ka yu'u xeen ñayii ma ja nawa jin sa'a ña'a ñayii caldeo ma. Chukan kúu ja ni ka jinu ñayii ma kuan koo i Egipto ma.

Tee ka tatnuni nuu ñayii ma, ni jan koo de ni jan koto de Jeremías ma, te ni ka jiña'a de ja na kakan-tnu'u Jeremías ma nuu Su'si ma naxe jin sa'a de. Ni ka skuiso de ja jin sa'a de naxe ka'an maa Su'si ma. Kovaa masu inundiya de ja ka kuni de ja jin sa'a de naxe ka'an Su'si ma, vaa maa de chi já ni ka jani ini de ja jin kunu de jin koo de Egipto ma. Sa'a ni ka'an Jeremías ma ja ni kaxtnu'u de sukan ká'an Su'si ma:

—Su'si ma chi sa'a ká'an ya: “Jin kendoo ni ñuu Judá ya, te sa'a sa ja jin koo va'a ni. Má jin koyu'u ni rey Nabucodonosor ma vaa masu kua'a sa tnu'u ja nawa sa'a ña'a de. Máko jin kani ini ja jin koo ni Egipto ma te yukan chi jin koo va'a ni. Nuna jin koo ni Egipto ma chi masu jin koo va'a ni, jaku ni jin kúu ja soko te jaku-ka ni jin ka'ni ña'a ñayii ma”, ká'an ya. —Sa'a ni ka'an Jeremías ma nuu de.

Kovaa tee ka tatnuni ma chi ñatuu ni ka kandija de ja ni ka'an Jeremías ma, te ni ka jeka de ndaka ñayii ma, te kuan koo de ji'in i Egipto ma, te suni kua'an tna Jeremías ma. Nuu ka iyo de Egipto ma, te ni jiña'a Su'si ma nuu Jeremías ma ja na kuña'a de nuu ñayii ñuu Judá ma ja masu kua'a-nka-ni te kenda Nabucodonosor, tee kúu rey Caldea ma, te kanaa de ji'in ñayii

Egipto ma, te kundee Nabucodonosor ma, te jin kúu ndaka ñayii ñuu Judá ma, vaa maa i ka ndachiñu'u tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

Te ñuu Babilonia ma iyo tee kúu Ezequiel ma, te yikuu de ka'an de tnu'u Su'si ma nuu ñayii ñuu Judá ma ja ka iyo i yukan. Jiña'a Ezequiel ma nuu ñayii ma ja masu kua'a-nka-ni te jin kundee ñayii caldeo ma nuu ñayii Egipto ma. Te suni sa'a ni jiña'a de:

—Su'si ma chi ká'an ya ja sa'a ya ja Egipto ma chi ñatuu-ka na ñayii koo in tiempu. Nabucodonosor ma chi ka'ni de kua'a xeen ñayii ka iyo Egipto ma, te jin ke'en de ndaka xu'un ka neva'a ñayii ñuu yukan ji'in ndaka ja vii ja luu ka neva'a i ma, te suni xnaa Nabucodonosor ma ndaka ñuu kuechi ka iyo Egipto ma —kúu de jiña'a de.

140. Ni ndaka'an tuku Ezequiel ma nuu ñayii Judá ma ja ka iyo i Babilonia ma sukan ka'an Su'si ma ja kin kuu i ma

(basado en Ezequiel 33–34; 36–48)

Ni ka'an tee nani Ezequiel ma nuu ñayii ñuu Judá ma sukan iyo ja jin ndo'o i ma

Visi já ni ya'a ja ni ka xnaa ñayii caldeo ma ñuu Jerusalén ma, kovaa Su'si ma chi ni tatnuni ya nuu tee nani Ezequiel ma ja na ka'an-ka de tnu'u ya ma nuu ñayii ñuu Judá ma ja ka iyo i ñuu Babilonia ma, ja kúu i ñuu ka'nu-ka Caldea ma. Masu kua'a-ni kivi ja ni ka xnaa ñayii caldeo ma ñuu Jerusalén ma, te jaku ñayii ñuu Judá ma ni kenda koo i ñuu Babilonia ma te ni ka ndakani i ndaka sukan ni kuu ñuu Jerusalén ma nuu jaku-ka ñayii ñuu i ma ja já ka iyo i ñuu Babilonia ma. Sani te Su'si ma ni wa'a ya in tnu'u kuña'a tee nani Ezequiel ma nuu ñayii ñuu Judá ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Ndijin, ñayii israelita, kua'a xeen ja u'vi ka sa'a ka kuu ni, te visi sukan ka sa'a ni ma te ka jani ini ni ja Su'si ma chi iyo ya ja kua'a ya tnu'u ja jin koo ni ñuu Judá ma, vaa ni skuiso ya nuu Abraham ma ja kua'a ya ñu'ú yukan ja jin koo sa'ya tata de ma. Kovaa Su'si ma chi masu kua'a ya tnu'u ja jin koo ni ñuu Judá ma, vaa maa ni chi kua'a xeen ja u'vi ka sa'a ka kuu ni. Te sukan te jin kuni ni ja Su'si ma, chi Su'si ndija kúu ya —sa'a ni jiña'a de.

Te suni ni kaxtnu'u Su'si ma nuu Ezequiel ma ja ñayii ñuu Judá ma chi visi ka jikan-tnu'u i nuu de nawa kúni Su'si ma ja jin

sa'a i ma, kovaa masu inundiya i ja ka kuni i ja jin sa'a i sukan játna ini ya ma.

Sukan ni ka'an Su'si ma nuu tee ka tatnuni ma

Ni tatnuni Su'si ma nuu Ezequiel ma ja ka'an de nuu tee ka tatnuni nuu ñayii ñuu Judá ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Tee ka tatnuni nuu ñayii ñuu Judá, Su'si ma chi kúxiko ini ña'a ya ndijin vaa ñatuu ka kaxtnu'u ni tnu'u ndaa Su'si ma nuu ñayii ma. Ndjijin chi yika-ni ja ka ndi ini ni ja jin ni'i ni ja jin kuu maa ni, masu nde ka ndi ini ni ja jin chindee ni ñayii ma. Ka kuu ni sukan ka kuu tee ka jito ndikachi ma ja masu ka sa'a de ja va'a ma, vaa masu ka jito ni ndikachi ma chi su'va ka ja'ni ni ti te ka jaa ni ti. Chukan kúu ja Su'si ma chi ká'an ya ja masu kua'a-ka ya tnu'u ja jin ko kuu ni tee jin tatnuni nuu ñayii ñuu Judá ma.

'Su'si ma chi ká'an ya ja ndaxtutu ya ñayii ñuu ya ma visi ni ka jitenuu i ka ya'a ka yukan ñuu te sa'a ya ja jin nu koo i te jin koo i ñuu Israel ma. Te maa ya ko koto ñayii ñuu ya ma te kaxtnu'u ya nuu i ja jin kaka i ichi va'a ma. Te tetniñu ya in sa'ya tata David ma sukan-va'a ko kuu de tee tatnuni nuu ñayii ñuu Judá ma. Te kivi yukan chi ndaka ñayii ma jin koo va'a, vaa maa Su'si ma chindee ña'a —kúu de jiña'a de.

Sukan ni ka'an Su'si ma nuu ñayii ma

Suni ni wa'a Su'si ma nuu Ezequiel ma in tnu'u kuña'a de nuu ñayii ñuu Judá ma ja ka iyo i ñuu Babilonia ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Su'si ma chi ká'an ya ja ndaxndo'o ndaxneni ya ndaka ñayii ñuu ni ka xndo'o ni ka xneni ña'a ndijin ma. Te maa ya chindee ña'a te sa'a ya ja kuu jin nu koo ni ñuu ni ma, te sa'a ya ja jin koo vii jin koo va'a ni yukan —kúu de jiña'a de.

Te sa'a ni jiña'a Su'si ma nuu Ezequiel ma:

—Ni wa'a sa tnu'u ja ka ndo'o ka neni ñayii israelita a, vaa maa i ni ka chiñu'u tna'a ja ni ka ndane'e ñayii ma jin nda'a i ma, tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ni ka sa'a ñayii ma ja ni ndakiti xeen ini sa. Chukan kúu ja ñayii israelita ma chi maa i ni ka nduku ja ka ndo'o ka neni i a, te visi ni tetniñu jika sa i in-ka ñuu nuu masu ñuu i kúu ma, kovaa onde ñuu yukan te suni ni ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

Te visi sukan ka kuneé xeen ñayii ma, kovaa masu kua'a sa tnu'u ja jin kúu ndaka i. Vaa ndakueka sa ñayii a te jin nu koo i ñuu Israel ma, te ja sukan sa'a sa ma chi masu ja ka sa'a i ja vii ja va'a kúu, chi ña'a; sukan sa'a sa sukan-va'a máko jin ka'an ñayii ma ja masu va'a ini sa. Te ja jin kuni jaku-ka ñuu ma sukan sa'a sa ma, te jin ndakuni tnuni i ja Su'si ndija kúu sa. Te kivi yukan te sakanu ini sa ñayii israelita ma ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu i ma. Te sa'a sa ja jin nduvii jin nduva'a ini anua i, te chunee sa Xtumani maa sa ma ini anua i ma sukan-va'a jin jatna ini i ja jin kandija i ndaka tnu'u tátnuni sa ma. Te kivi yukan chi ñuu i ma chi koo vii koo va'a. Vitna te kua'an ni te kuña'a ni sukan nuu ñayii israelita ma —kúu ya jiña'a ya.

Te ni sa'a Ezequiel ma sukan ni tatnuni Su'si ma.

Sukan ni jininuu Ezequiel ma ja ko kuu kivi ki'in o ma

In-ka kivi te ni sa'a Su'si ma ja ni jininuu Ezequiel ma in ndu'va nuu ka ndaa kua'a xeen yiki ndiyi, te yiki ma chi já ni ka yichi i. Te ni jiña'a Su'si ma ja yiki ma chi jin ndakanda te jin ndateku ñayii ma, te ni jiña'a ya nuu de sukan ka'an de. Te nuu ni ka'an Ezequiel ma sukan ni jiña'a Su'si ma sani te ni jini de ja ni ka ndututu yiki ma sukan kúu yiki in ñayii ma, sani te ni ka nukondee kuñu ji'in ñií ñayii ma, kovaa ñatuu ka teku yikikuñu ma. Sani te ni jiña'a tuku Su'si ma sukan ka'an de, te nuu ni ka'an Ezequiel ma sukan ni jiña'a ya ma, sani te ni ka ndateku ñayii ma te ni ka ndakoo i.

Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Ezequiel ma ja sukan ni jininuu de ma chi ja ni kaxtnu'u Su'si ma nuu de sukan sa'a ya ji'in ñayii israelita ma kúu. Yiki ñayii ma ja ni ka yichi ma chi ja kúni ka'an kúu sukan ni ka jitenuu ñayii israelita ma ka ya'a ka yukan ma, te ñayii ni ka ndateku ma chi ja kúni ka'an kúu sukan sa'a Su'si ma ja jin ndakokuiñi ñayii israelita ma ñuu i ma te jin koo va'a i yukan, te maa Xtumani Su'si ma chindee ña'a. Suni ni jiña'a Su'si ma ja sa'a ya ja ñuu Efraín ma ji'in ñuu Judá ma chi jin nduu i in-nka-ni ñuu, te suu ko kuu ñuu Israel ma, te in sa'ya tata rey David ma ko kuu tee tatnuni nuu ñayii israelita ma.

Nuu ni ya'a uxi kuun (14) kuiya ja ni ka xnaa ñayii caldeo ma ñuu Jerusalén ma te ni sa'a Su'si ma ja ni jininuu Ezequiel ma sukan kenda ja nduu Israel ma in kivi. Ni jini de in veñu'u ka'nu ja ni ndujaa, ni jini ndaa de sukan ka'nu ma ji'in sukan kaa ma. Te

suní ni jini de ja sutu ma chí ka jinukuechi de nuu Su'si ma sukan ká'an tnu'u ya ma ja jin sa'a de ma. Te ni jini tna de ja ndaka ñayii israelita ma chí ka iyo i ñuu Israel ma, te in-ni rey tátnuni nuu i.

141. Ni ndunee Nabucodonosor tee kúu rey Caldea ma

(basado en 2 Reyes 25.27-30; Daniel 4)

In kivi te Nabucodonosor tee kúu rey Caldea ma, ni jani de ja núkoo in yutnu ka'nu ka'nu, kovaa sani te ni te'nde tnu. Te Daniel tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma ni ndakaxtnu'u nuu Nabucodonosor ma nawa kúni ka'an ja ni jani de ma, te sa'a ni jiña'a de: —Ja ni jani ni ma chí ja kúni ka'an kúu ja ndunee ni te sukan koo ni uja (7) kuiya, te ko kaa ni yi'i-nka ma-ni sukan ka kuu xndiki ma; onde nú ni jaku'ni ini ni ja maa Su'si ma kúu iya wa'a tnu'u ja ka tatnuni tee ka kuu rey in in ñuu ma.

Te ni kuu ndija sukan ni ka'an Daniel ma. In kivi te onde xini ve'e palaciu Nabucodonosor ma yoxtnee de, te jani ini de ja ûni ni kundee ni kundatnu xeen maa de, vaa ni kundee de ja ni kuka'nu xeen ñuu Babilonia ma, te sukan ni sa'a ka'nu de ñuu Babilonia ma sukan-va'a ko ndakonde'ya de te koo sii ini de. Te sukan-ni yikuu maa de jani ini de ja maa de kúu ja kúu-ka ma nuu ni kenda ja ni ndo'o de sukan ni ka'an Daniel ma, te ni sa'a Su'si ma ja ni ndunee de uja (7) kuiya. Te nuu ni ya'a uja (7) kuiya ma te ni ndasava'a ña'a Su'si ma te ni yo kuu-ka de rey, te kivi yukan chí ja ni ndakunitnuni de ja Su'si ma kúu iya iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu xeen te maa ya kúu iya sa'a ndaka, te sa'a ya ja va'a ja ndaa.

Te nuu ni ji'i Nabucodonosor ma, te ni nukuiñi sa'ya de Evil-merodac ma ja ni nduu de rey ñuu Babilonia ma. Te ni ndene'e de vekaa ma tee nani Joaquín ma, tee ni yo kuu rey ñuu Judá ma, te ni wa'a de tnu'u ja ni yo kuu tee ma in tee netniñu ñuu Caldea ma.

142. Ñayii Media ma ji'in ñayii Persia ma ni ka kanaa i ji'in ñayii Caldea ma te ni ka kundee i nuu ñayii Caldea ma

(basado en Daniel 5; 7–8)

Ni jinuu Daniel ma kuun (4) kiti

In sa'ya Nabucodonosor ma ni yo nani Belsasar. Te ne'un kivi ni yo kuu Belsasar ma rey Caldea ma, te ni sa'a Su'si ma ja ni jinuu

Daniel tee ndákaxtnu'u tnu'u ya ma, te ni jininuu de sukan iyo ja kenda kuee-ka ma.

Xinañu'u ja ni jininuu Daniel ma kúu kuun (4) kiti na'nu ja ni kana koo ti nuu ndute mar ma. Te ni jikan-tnu'u Daniel ma nuu ángel núkuiñi yatni nuu iyo de ma nawa kúni ka'an ja ni jininuu de ma, te ángel ma ni jiña'a i ja ndi-kuun kiti ni ka kana koo nuu ndute mar ma chi ja kúni ka'an kúu ja kuun (4) ñuu na'nu jin tatnuni i nuu ndaka-ka ñuu ma. Te suni ni jiña'a ángel ma ja kiti ku-kuun ma chi ja kúni ka'an kúu ja ñuu ku-kuun ma chi suu i kúu ja koo-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu i sana jaku-ka ñuu ma, te ndi-uxi ndiki ti ja ka iyo xini ti ma chi ja kúni ka'an kúu ja jin koo uxi (10) rey ja jin tatnuni de nuu jaku jaku ñuu, ñuu ñayivi a.

Te suni ni jiña'a ángel ma ja in-ka ndiki ti ma ja ni jini Daniel ma ja ni ja'nu ne'un uxi-ka (10) ma chi ja kúni ka'an kúu ja koo in-ka rey, te rey yukan chi ndakanaa de ji'in Su'si ma, te sa'a de ja u'vi ja jin kuu ñayii ka ndachiñu'u Su'si ndija ma. Te suni ni jiña'a ángel ma ja Su'si ma chi sani te ndaxndo'o ndaxneni ya de, te ne'un viko ma tetniñu Su'si ma iya kenda ñayivi ñuu ñayivi a sukan-va'a tatnuni ya ñuu ñayivi a ni-kani ni-jika.

Ni jininuu Daniel ma in carneru ji'in in ndixi'yu

Ni ya'a uu (2) kuiya, te in-ka tuku jichi ni jininuu Daniel ma. Ni jini de in carneru ja iyo uu (2) ndiki ti, te in ndiki ti ma chi kani-ka sana in-ka ma, carneru yukan chi ñni iyo ndee iyo ndatnu ti, kovaa ni kenda in ndixi'yu te ni kundee ti nuu carneru ma. Ndixi'yu ma chi in-ni ndiki ti iyo sasava tnee ti ma te ka'nu ka'nu ndiki ti ma, kovaa ni tna'nu ndiki ti ma te ni nana koo kuun-ka (4) ndiki ti. Te yika in ndiki ti ma te ni nana in-ka ndiki ti ja luluu-ka.

Te ndiki ti ja luluu ma chi ja kúni ka'an kúu ja koo in tee ja ko kuvixi de ja maa de kúu ja kúu-ka, te xnaa de veñu'u ka'nu Su'si ma te masu kua'a-ka de tnu'u ja jin koo ñayii ma ji'in nawa jin ndakua'a i nuu Su'si ma veñu'u ya ma. Kovaa ni jiniso'o Daniel ma ja veñu'u ka'nu Su'si ma chi kenda in kivi ja nduva'a tuku i.

Sani te ni tetniñu Su'si ma ángel nani Gabriel ma sukan-va'a kaxtnu'u i nuu Daniel ma nawa kúni ka'an ja ni jininuu de ma. Te ni jiña'a ángel ma ja carneru ni jini Daniel ma chi ja kúni ka'an kúu rey ñuu Media ma ji'in rey ñuu Persia ma, te kuee-ka chi rey ñuu ya'a jin tatnuni. Te ndixi'yu ma chi ja kúni ka'an kúu ñayii griego ma, ja kuee-ka te jin tatnuni tna i.

Ni jiña'a ángel ma ja xinañu'u ndiki ndixi'yu ma ja ka'nu ka'nu ma chi ja kúni ka'an kúu xinañu'u rey ñuu griego ma, te ndi-kuun ndiki ti ja ni nana koo nuu ni tna'nu ja ka'nu ma chi ja kúni ka'an kúu kuun (4) rey jin nukuiñi te jin ndaka'nde de ñuu nuu ni yo tatnuni rey xinañu'u ma te nduu kuun (4) jichi. Te suni ni jiña'a ángel ma ja ndiki ti ja luluu-ka ni nana ma chi ja kúni ka'an kúu in rey tee masu va'a kuiti ini, te sa-u'vi xeen de ñayii ka kandija Su'si ma.

In nda'a ñayivi, ni tee yika ve'e ma

In jakuaa te rey Belsasar ma ni sa'a de in viko ka'nu, te ni tetniñu de ñayii ka jinukuechi nuu de ma ni jan koo i ni jan ke'en i ndaka vasu ji'in ko'o ni ka ke'en rey Nabucodonosor ma veñu'u Su'si ma ñuu Jerusalén ma. Te nuu ko'o yukan ji'in nuu vasu yukan ka ñu'u ndute nde'ya uva ka ji'i ndaka ñayii ma, te ka ndatnu'u ñayii ma ja inuva'a xeen ini tna'a ja ka kuu su'si i ma, sani te ni tuu-ni in nda'a ñayivi te ni jakondee i tee i yika ve'e nuu ka iyo ñayii ma viko ma.

Nuu ni jini Belsasar ma, te ni yu'u xeen de te ni kana kunu de ndaka tee ndichi ka iyo ñuu Babilonia ma sukan-va'a jin kaxtnu'u de nawa kuni ka'an ja ni tee nda'a ma yika ve'e ma. Kovaa ni-in de ñatuu ni kuu ka'an nawa kuni ka'an ja ni tee nda'a ma yika ve'e ma. Sani te ña'a kúu reina ma ni ndaka'án ña ja iyo Daniel tee ndákaxtnu'u tnu'u Su'si ma te in tee neva'a tnu'u ndichi Su'si ma kúu de, te ni jiña'a ña nuu rey ma.

Ni ka kana de Daniel ma, te nuu ni kenda de ma te ni jiña'a rey ma ja skuta'vi de tee ma kua'a ndatniñu ka ndeya'vi te kua'a de in tniñu ka'nu konee Daniel ma nuna ka'an de nawa kuni ka'an ja ni tee nda'a ma yika ve'e ma. Te sa'a ni ndakone'e Daniel ma:

—Saña chi ñatuu ndiyo ini sa ja ni'i sa ja ka'an ni ja skuta'vi ña'a ni a, kovaa ka'an sa nuu ni nawa kúni ka'an ja ni tee nda'a ma yika ve'e ma. Maa ni chi na'a ni ja yuva ni ma chi in tee iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu kúu de kivi nuu ni sa'a Su'si ma ja ni nduneé de ma, te uja (7) kuiya ni yo jaa de yi'i ma sukan ka kuu xndiki ma, onde ni ndakunitnuni de ja Su'si ma kúu iya iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu-ka sana maa de.

'Te visi jini vii jini va'a ni sukan ni kuu ma, kovaa maa ni vi, rey Belsasar, chi jani ini ni ja iyo-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu ni sana Su'si ma. Te ni ka jatniñu ni ndatniñu ni ka iyo veñu'u

Su'si ma ja ni ka ji'i ni ndute nde'ya uva ma, te maa ni chi ka'an ni ja inuva'a xeen ini tna'a ja ka ndachiñu'u ni ma, tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

'Maa ni chi ñatuu ndása'a ni kuenda ja nuu nda'a Su'si ma iyo ni-ka'nu ñuu ñayivi a, te chukan kúu ja ni tetniñu ya in nda'a ñayivi ja ni tee i yika ve'e ma, ja sa'a ka'an ma: “Ja ni ka'vi, ja ni jakikua'a, ja ni ndate'nde.” “Ja ni ka'vi” ma, chi ja kúni ka'an kúu ja kivi tátununi ni a chi jâ ni ka'vi te jaku-nka-ni kivi te masu ko kuu-ka ñuu ni a in ñuu iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu. “Ja ni jakikua'a” ma, chi ja kúni ka'an kúu ja Su'si ma chi jâ ni chikua'a ña'a ya ndijin sukan chikua'a ñayii ma nuni ma, te ni ndatuu ja ndaka ja sa'a ja kúu ni a chi masu ja va'a kúu. Te, “ja ni ndate'nde” ma, chi ja kúni ka'an kúu ja ñuu ni a chi ndate'nde i te jin ndunda'a ñayii Media ma ji'in ñayii Persia ma. —Sa'a ni ka'an Daniel ma.

Te maa jakuaa yukan te ni ka ja'ni i rey Belsasar ma, te jaku-ni kivi sani te ni ka kivi koo soldado Persia ma ji'in soldado Media ma ñuu Babilonia ma ja kúu i ñuu ka'nu-ka Caldea ma, te tee kúu Darío ma ja kúu de in tee ñuu Media ma ni nukuiñi ja ni nduu de rey.

143. Ni sa'a Su'si ma ja ni kaku Daniel ma nuu ndika'a ma

(basado en Daniel 6)

Rey tee nani Darío ma, ni jani de tee jin kunukuechi ji'in de, sukan-va'a jin chindee ña'a tee ma ja jin tatnuni de nuu ñayii ndaka ñuu nuu ni ka kundee de ma. Daniel ma kúu in tee ni jani Darío ma ja ko kuu de in tee tátununi tna, te Daniel ma chi ndaka tniñu ni yo kucargu de ma chi ûni ñukuun xeen ni yo sa'a de, chukan kúu ja rey Darío ma chi ni jani ini de kua'a de in tniñu ka'nu-ka konee Daniel ma.

Te ja sukan ma, te jaku-ka tee ka tatnuni ma ni ka kukueñu ini de nuu Daniel ma te ni ka jakondee de ka nduku de in ja u'vi jin xtekuechi de Daniel ma. Ni ka nduku xeen de nawa jin xtekuechi de Daniel ma, kovaa ñatuu ni ka ni'i de nawa jin xtekuechi de tee ma, vaa Daniel ma chi in tee jinukuechi vii jinukuechi va'a kúu de, te sa'a ndaa sa'a va'a de. Te tee ka kuni u'vi nuu Daniel ma ni ka nduku de in ja jin xtekuechi de tee ma ja sukan jinindija de Su'si ndija ma.

Chukan kúu ja ni jan koo de ni ka ndatnu'u de ji'in rey ma, te ni ka jiña'a de tee ma ja na tatnuni de nuu ndaka ñayii ma ja ni-in ñayii ma ñatuu ko kakan-ta'vi i nuu in su'si xi nuu in-ka ñayii ja na chindee chituu ña'a i, nú masu ja nuu maa in-ni rey ma jín kakan-ta'vi ñayii ma ja na chindee ña'a de, te sukan ko kuu in yoo kuiti; te ñayii masu kandija ja sa'a i sukan tátnuni rey ma te na jin skee de i nuu ka ñu'u ndika'a ma. Te sukan ni sa'a rey ma, te ni jani ini de ja in tee kanuu xeen kúu de, te ni ñatuu ni jinitnuni de ja sukan ni ka sa'a jaku-ka tee ka jinukuechi ma sukan-va'a jin ni'i de in ja jin xtekuechi de Daniel ma vaa ñatuu ka kunimani de nuu tee ma.

Daniel ma chi ndimaa ni yo jikan-ta'vi de nuu Su'si ma uni (3) jichi ja in kivi, te visi ni jini de ja sukan ni tatnuni rey ma ja jin sa'a ñayii ma, kovaa maa de chi ndimaa ni yo jikan-ta'vi de nuu Su'si ma. Nuu ni ka jini tee ñatuu ka kunimani nuu de ma ja jikan-ta'vi de nuu Su'si ma, te ni jan koo de nuu rey ma te ni ka ndakani de ja Daniel ma chi ñatuu sa'a de sukan ni tatnuni rey ma. Nuu ni jini rey Darío ma, te ni kuxii ini de vaa ñatuu kúni de ja sa'a de in ja u'vi ja kuu Daniel ma, kovaa já ni tatnuni de sukan ndo'o ñayii masu kandija ja ni tatnuni de ma, te kuiti ni tatnuni de ja sukan ko kuu. Te ni tatnuni rey Darío ma nuu tee ka jinukuechi nuu de ma ja na jin skee de Daniel ma nuu ka ñu'u ndika'a ma. Te sa'a ni jiña'a rey ma nuu Daniel ma:

—¡Su'si ni ma na chindee ña'a ja kaku ni! —kúu de jiña'a de.

Sani te tee ka jinukuechi nuu Darío ma, ni ka skee de Daniel ma nuu ka ñu'u ndika'a ma, te ji'in in yuu ka'nu ni ka ndakasi vava'a de yu'u yavi ma, te ni ka jexi de in sellu sukan-va'a ñatuu na in ki'in ja ndene'e i Daniel ma. Te jakuaa yukan chi ni ñatuu ni kuu kusu Darío ma.

Te nuu ni ndii in-ka kivi ma, te Darío ma ni jan koto kunu de yavi nuu ka ñu'u ndika'a ma te ni kana de Daniel ma. Te ni jikan-tnu'u de nú ni chindee ña'a Su'si Daniel ma ja ni kaku de nuu ndika'a ma, te Daniel ma ni ndakone'e de:

—¡Su'si sa ma chi ni chindee ña'a ya, vi rey! Maa ya ni tetniñu in ángel te ni jasi i yu'u ndika'a ma, vaa saña chi ñatuu na ja u'vi ni sa'a sa nuu ya —kúu de jiña'a de.

Te rey Darío ma chi ni kusii ini xeen de ja ni jini de ja tekú Daniel ma, te ni tatnuni de nuu tee ka jinukuechi nuu de ma ja na jin ndatava de Daniel ma. Te ni ka ndatava de Daniel ma, te ni ka jini ñayii ma ja Daniel ma chi iyo vii iyo va'a de, va ni masu

nde ni ñee ñíí de ma. Sani te rey Darío ma, ni tatnuni de ja na jin skee de tee ñatuu ka kunimani nuu Daniel ma nuu ka ñu'u ndika'a ma, te ni ñatuu kenda koo-ka de onde kunu nuu ka ñu'u ndika'a ma te ni ka sakuechi ni ka salikin ña'a ti. Sani te ni kene'e rey Darío ma in tnu'u ni tatnuni de, ja ndaka ñayii ma na jin kava respetu nuu Su'si iya kúkanu ini Daniel ma.

144. Ne'un kivi ni ka tatnuni rey Darío ma ji'in rey Ciro ma ni sa'a Su'si ma ja ni jininuu Daniel ma ja ni kaxtnu'u ya nuu de

(basado en Daniel 9–12)

Sa'a ni jininuu Daniel ma ne'un kivi ni tatnuni rey Darío ma

Rey Darío ma chi tee ñuu Media ma kúu de, te kuiya xinañu'u ja kúu de rey ma te in kivi te yikuu Daniel ma ka'vi de tutu ndee tnu'u Su'si ma ja ni ka yo neva'a ñayii israelita ma. Te ni jaku'ni ini Daniel ma ja Jeremías ma chi ni ndakaxtnu'u de ja ya'a uni xiko uxi (70) kuiya sana kenda kivi ja jin nu koo ñayii israelita ma ñuu Jerusalén ma sukan-va'a jin ndasa'a va'a i.

Te Daniel ma chi ni iyo ndite de te ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma te ni jiña'a de nuu ya ja na sakanu ini ya ndaka ja u'vi ni ka sa'a ñayii israelita ma, te na chindee ña'a ya ja na kuu jin nu koo i ñuu i Israel ma. Te suni ni ndaka'an de nuu Su'si ma ja ndaka ja u'vi ka ndo'o ñayii israelita ma chi já ni ka'an Moisés ma ja sukan ko kuu, te sukan ni ka ndo'o ñayii ma kuechi ja ni ka saso'o i te ñatuu ni ka kandija i tnu'u ni tatnuni ya ma.

Sani te ni tetniñu Su'si ma ángel Gabriel ma sukan-va'a kaxtnu'u i nuu Daniel ma ndaka sukan iyo ja ko kuu kuee-ka ma. Te sa'a ni jiña'a ángel Gabriel ma nuu Daniel ma:

—Iyo ja uni xiko uxi (70) jichi ja ndi-uja ndi-uja kuiya ya'a sana kenda kivi ja sa'a Su'si ma ja naa ndaka ja u'vi iyo ñuu ñayivi a ja ñatuu sa'a i sukan kúni Su'si ma, sani te ko kuu ndimaa ja vii ja va'a; na ko ka'an o ja ya'a kuun ciento kuun xiko uxi (490) kuiya sana ko kuu sukan. Ne'un tiempo yukan te kenda iya tetniñu maa Su'si ma, kovaa sani te jin ka'ni i ya. Sani te kenda koo ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñayii israelita a te jin kivi koo i Jerusalén ma te jin xnaa i veñu'u Su'si ma, te masu jin kua'a-ka i tnu'u ja jin koo ñayii ma ja jin ka'mi i kiti jin ndakua'a i nuu Su'si ma; kivi yukan chi úni koo xeen tnundo'o tnuneni. —Sa'a ni ka'an ángel ma.

Sukan ni jininuu Daniel ma kivi ni yo tatnuni rey tee nani Ciro ma

Sani te ni nukuiñi Ciro tee ñuu Persia ma ja ko kuu de rey, te ne'un kivi ni yo tatnuni de ma ni sa'a Su'si ma ja ni jininuu tuku Daniel ma in-ka jichi ja ni kaxtnu'u ya nuu de ma. Te ja ni jininuu de ma chi in ja yii xeen ja jaku'ni ini o kúu, chukan kúu ja Daniel ma chi ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja na kaxtnu'u ya nuu de nawa kúni ka'an ja ni jininuu de ma. Te ni tetniñu Su'si ma in ángel sukan-va'a kaxtnu'u i nuu de, te sa'a ni jiña'a ángel ma:

—Daniel, Su'si ma chi kútoo xeen ña'a ya maa ni. Koniniso'o va'a ni ja ka'an sa nuu ni a. Nuna ya'a ja ko kuu Ciro a rey, te jin koo kuun-ka (4) rey, te tee ku-kuun ma chi kuxiku xeen-ka de te koo xeen-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu de sana ndaka-ka de ma, kovaa ne'un kivi tatnuni de ma te kenda in soldado ñuu griego ma te jin kanaa de te kundee soldado ñuu griego ma te suu de nduu rey. Kovaa rey yukan chi yika kundee de jinkoo va'a de ja ko kuu de rey ma, ja ñatuu-ka na in ko xtna'a ña'a ma, sani te kúu de. Te ndaka ñuu nuu ni yo tatnuni de ma chi kuun (4) tee jin ndaka'nde te maaaa de jin ko kuu rey, te nduu kuun (4) rey, sukan ko kuu vaa rey yukan chi ñatuu na sa'ya de koo.

'Rey Siria ma tatnuni ichi ninu ma, te masu ketna'a ini de ji'in rey Egipto ma ja kúu de tee tatnuni ñuu ka iyo ichi nuu vee ma. Xinañu'u-ka rey Egipto ma koo-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu, sani te rey Siria ma koo-ka tuku tnu'u ndee tnu'u ndatnu de, te su'va su'va-ni jin ko kuu de.

'Kivi kenda rey Siria ma ja koo-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu de ma, te kenda in tee ja koo-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu de te xnda'vi de ñayii ma te ka'ni de ñayii te nduu de rey Siria ma. Te kanaa de ji'in rey Egipto ma te skenaa de in jichi, te chukan te ndakiti xeen ini de. Te ichi kuan no'o de ñuu de ma te ndakiti ini de nuu ñayii israelita ma. Te tetniñu de kua'a soldado sukan-va'a ma jin kua'a-ka de tnu'u ja jin koo ñayii ma onde veñu'u Su'si ma ja jin ndakua'a i ya ja ka yinda'a ka yija'a i ma, te jin sa'a soldado ma kua'a ja u'vi ja masu játna ini Su'si ma ja sa'a ñayii ma veñu'u ya ma.

'Rey yukan chi in tee sa'a xeen ja u'vi ko kuu de, masu va'a ini de. Jaku ñayii israelita ma chi jin jatna ini i sukan kuña'a de ja jin sa'a i ma, kovaa ñayii ûni ka kandija ndija Su'si ma chi masu jin kua'a i tnu'u te jin kanaa i ji'in de. In kivi chi kúu rey yukan, te kenda ángel nani Miguel ma, ángel yukan chi chindee i ñayii

israelita ma. Kua'a tnundo'o tnuneni koo, kovaa Su'si ma chi sa'a ya ja jin kaku ñayii israelita ma. Te kenda in kivi ja ndaka ñayii ni ka ji'i ma jin ndateku. Jaku ñayii jin ndateku ma chi jin jin koo i ji'in Su'si ma ni-kani ni-jika, te jaku-ka ñayii ma chi jin koo i ja jin ndo'o jin neni maa i ni-kani ni-jika. —Sa'a ni jiña'a ángel ma.

145. Isaías tee ndákaxtnu'u tnu'u ni wa'a Su'si ma ni tee de nuu ñayii israelita ma ja ni ka ndakokuiñi i ñuu Judá ma

(basado en Isaías 40–66)

Nuu tutu tnu'u Su'si ma ja ni tee Isaías tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma chi ni tee de sukan ka'an Su'si ma nuu ñayii ni ka nde koo ñuu Babilonia ma ja kúu i ñuu ka'nu-ka Caldea ma te ve ndi koo i ñuu Judá ma, te sa'a ká'an ja ni tee de ma:

—Su'si ma ni tetniñu ña'a sukan-va'a ndakua'a sa in tnu'u kanu ini ñayii ñuu ya ma te ka'an sa nuu i ja jâ ni kuu kua'a ja ni ka ndo'o ni ka neni i kuechi ja u'vi ni ka yo sa'a i ma. Ká'an in tee ichi nuu ñatuu nawa iyo kuiti ma, te ká'an de ja jin satu'va o ichi ma, vaa sani te kenda Su'si ma. Sukan te ñayii ndaka ñuu ni-ka'nu ñuu ñayivi a jin kuni i ja Su'si ma chi kua'a xeen ja vii ja va'a sa'a ya. Ja tekú o ja kúu o ñayii ma chi jaku-ni kivi kúu, sukan-ni kúu in ita nuu yi'i ma ja nunuu-ni sani te naa i ma-ni, kovaa tnu'u Su'si ma chi iyo i ni-kani ni-jika.

Ñayii ka kaxtnu'u tnu'u Su'si ma nuu ñayii ñuu Jerusalén ma chi na jin ka koo i onde nuu yuku ma te onde yukan jín kayu'u i nuu ñayii ma tnu'u Su'si ma. ¡Jin kuña'a ni nuu ñayii ñuu Judá ma ja ya'a iyo Su'si i ma! Vee ya ja ko kuu ya rey ñayii ñuu ya ma te chindee ya ñayii ma ndaka nawa ka jiniñu'u i ma. Maa ya ko koto ñayii ñuu ya ma sukan jito va'a tee jito ndikachi ma ndikachi de ma.

Sukan iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu Su'si ma

'Su'si ma chi iya ndichi kúu ya te iyo xeen tnu'u ndee tnu'u ndatnu ya. Su'si ma chi ka'nu xeen-ka ya sana ñuu ñayivi a. Su'si ma chi masu kúu ya sukan ka kuu tna'a ja ka ndane'e ñayii ma ja ka kuu su'si i ma, vaa tna'a ja ka ndane'e ñayii ma ja ka kuu su'si i ma chi ka ndi ini i ja jin sa'a va'a i; nú ña'a, te jin ndatnana. In yutnu ma te ka jatniñu ñayii ma sava tnu ma ja ko kuu tnu tutnu te sava tnu ma ka jatniñu i ja jin ndane'e i in ja ko

kuu su'si i. ;Te ni a sukan, masu ka ndasa'a i kuenda ja sukan ka sa'a i ma chi ñayii ka ku-uun ka ku-su'va ini ka kuu i! Vaa tna'a ja ka ndane'e i ja ka kuu su'si i ma chi ni masu kúu jin kanda-ni maa i, te sukan chi ni masu kuu jin chindee i ñayii ka ndachiñu'u ña'a ma.

'Kovaa Su'si ma chi ka'nu xeen-ka ya sana ñuu ñayivi a, te ni ñatuu na in kúu sukan kúu maa ya ma. Chukan kúu ja máko jin ka'an o ja Su'si ma te ñatuu nde'ya ya ndaka nawa ka sa'a ka kuu o ma, vaa maa ya chi masu nde kuita ya, te jini ya ndaka nawa kúu ma. Te nuna jin kukanu ini o ya chi ndataa-ka ya tnu'u ndee tnu'u ndatnu ora ka jani ini o ja ja ni ka kuita o ma.

'Su'si ma chi ni ka'an ya: “Ndaka ñayii ni-ka'nu ñuu ñayivi a na jin ndachiñu'u ña'a i maa sa, vaa nuu nda'a maa sa iyo ni-ka'nu ni-tu'u ñuu ñayivi a. Kovaa ndijin, ñayii israelita, ka kuu ñayii ni kaji maa sa. Visi ka ya'a ka yukan ñuu nuu ni jan koo ni ja ni ka jinukuechi ni nuu siin-ka ñuu, kovaa maa sa ni sa'a ja vitna chi ni ka ndenda koo ni nuu kúu ñuu maa ni a. Maa sa chi ká'an sa ja ñayii ka jinukuechi nuu sa ka kuu ni. Máko jin koyu'u ni, vaa maa sa iyo ji'in ni te chíndee chítuu ña'a sa. Te ñayii ka kuni u'vi nuu ni te ka kuni i ja jin sa'a ña'a i ja u'vi ma, chi maa sa ndasa'a ja u'vi ja jin kuu i. Maa ni ja ka kuu ni ñuu sa a, visi in ñuu luluu-ni ka kuu ni, kovaa maa sa chíndee chítuu ña'a.”

Tee jinukuechi nuu Su'si ma

'Su'si ma chi suni sa'a ni ka'an tna ya: “Tetniñu sa in tee kunukuechi nuu sa. Te koo de ji'in Xtumani sa a, te sa'a ndaa sa'a ndija de ja jin kuu ndaka ñayii ma. Te masu kenda de te kayu'u de, in tee kuee ini ko kuu de. Te ndaka ñayii ma jin koniniso'o tnu'u ka'an de ma.” Sa'a ni ka'an ya.

'Jehová ma kúu Su'si ndija te masu kua'a ya tnu'u ja jin ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ñayii jin ndachiñu'u chukan chi ndakan ya kuenda nuu i, vaa ja ndaa kúu ja masu na in-ka su'si, nú masu ja maa in-ni ya kúu Su'si. Te suni sa'a ni ka'an Su'si ma: “;Ñayii israelita, jin koniniso'o ni ja ká'an sa a! Visi ñatuu ka kandija ni ja tátnuni sa a te ndimaa ja u'vi ka sa'a ni, kovaa sakanu ini ña'a sa, vaa maa sa kúu Su'si. Tetniñu sa savi, te jin kuu itu ni ma, te skuta'vi sa ñayii ma Xtumani maa sa a.

'Sa'a sa ja ñuu Jerusalén ma chi nduu i in ñuu ka'nu in-ka jichi, te kuatniñu sa Rey Ciro ma ja sa'a sa ja nduva'a ñuu Jerusalén ma,

visi ñatuu jinindija ña'a de maa sa. Rey Ciro ma sa'a ja jin ndayaa ni nuu ñayii ka jinukuechi ni a, te jin ndasa'a ni veñu'u sa ma ne'un kivi ko kuu de rey ma. Sa'a sa ja jin ndando'o jin ndaneni ñayii caldeo ma kuechi ja sukan ni ka xndo'o u'vi ni ka xndo'o nda'vi ña'a i ja ka kuu ni ñayii ñuu sa ma, ji'in ja kuechi ja ùni ka kuvixi maa i ma.” Sa'a ni ka'an Su'si ma.

'Te sa'a ká'an Su'si ma nuu ndijin, ñayii israelita: “Jin ndaka'án ni ja já iyo xeen kivi ja ni ka'an sa sukan jin ndo'o jin neni ni nú ma jin kandija ni ja tátnuni sa ma, te vitna chi já ni sa'a sa ja ni ka ndo'o ni ka neni ni. Ja sukan ni sa'a sa ja ni ka ndo'o ni ka neni ni a chi masu ja xnaa ña'a sa kúu, su'va ja kuni sa kúu ja jin ndasa'a ni kuenda te jin kandija ni tnu'u tátnuni sa nuu ni ma. Nute onde xinañu'u ma te ni ka kandija ni tnu'u tátnuni sa ma chi masu jin ndo'o ni ndaka ja ka ndo'o ka neni ni a nkuu. Kovaa vitna, te jin nde koo ni ñuu Babilonia a te kuan nu koo ni ñuu Judá ma, te maa sa chindee ña'a. Kovaa ñayii ka sa'a ja u'vi ma chi ñatuu kunimani sa nuu i, te sa'a sa ja jin ndo'o jin neni i.”

Tee kunukuechi nuu Su'si ma chi ndo'o neni de

'Su'si ma chi suni sa'a ni ka'an tna ya: “Tee tetniñu sa ja kunukuechi de nuu sa ma chi koo va'a de, te ndaka ñayii ñuu ñayivi a jin kuni ja in tee kanuu ko kuu de. Kua'a ñuu ñuu ñayivi a jin sa'vi-nka ini maa ñayii ma ja sa'a ja kuu de ma, vaa jin kuni i in ja ni masu nama uun ni ka jiniso'o i. Masu in tee jin jatna ini xeen ñayii ma ko kuu tee tetniñu sa ma. Kua'a ja jin xndo'o jin xneni i de ja kona'a de kuenda tnu'u ja masu in ñayii-ka kúu de. Ndaka ñayii ma jin saxiko de, te jin ka'án i ja in tee masu kanuu kúu de, te kua'a xeen tundo'o tneneni ndo'o de.”

'Kovaa ndaka ja ndo'o neni de ma, chi ja ndo'o de nuu tniñu o kúu, vaa yo'o ka iyo ja jin ndo'o jin neni ja u'vi yukan nkuu. Jin xndo'o i de te jin xtnakue'e i de kuechi ja ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu o ma, te ja ndaka sukan ndo'o neni de ma, te sakanu ini ña'a Su'si ma kuechi o ma. Yo'o chi ka kuu o sukan kúu in ndikachi kiti ni jinu ndee korraa nuu iyo ti ma, te ja sukan ni ka sa'a o ma, te tee tetniñu ya ma ndo'o neni nuu tniñu o ma.

'Te visi sukan ndo'o neni de ma, kovaa ni masu kuyika de, chi su'va kanda de ndaka ja ndo'o neni de ma. Te jin ka'ni ñayii ma tee tetniñu Su'si ma, visi ni-in ja u'vi ñatuu ni sa'a de. Kovaa kuee-ka te ndatuu ja ndaka ja ni yo ka'an de onde xinañu'u ma

ji'in ndaka ja ni yo sa'a ni yo kuu de ma chi ndimaa ja va'a kúu, te ja maa tee tetniñu Su'si ma te sakanu ini ya kuechi ñayii ma —kúu de jiña'a de.

Su'si ma chi kúni ya ja koo ya ji'in ñayii ñuu ya ma

Sani te sa'a ni jiña'a tuku Isaías ma:

—Sa'a ká'an tna Su'si ma: “Nde ñayii iyo in nawa jiniñu'u i te na kii i nuu maa sa, te maa sa kua'a ja jiniñu'u i ma. Maa ni chi ûni ka tnuñu xeen ni ka satniñu ni, kovaa masu nawa ka ni'i ni, kovaa nuna jin kandija ni tnu'u tátnuni sa ma chi jin koo va'a ni te ndaka ja jin sa'a ni ma te kee va'a. Te ja sukan ká'an sa ya chi sukan ko kuu ni-kani ni-jika. Te kutoo ña'a sa ni-kani ni-jika, te maa ni jin ko kuu ñayii jin kaxtnu'u tnu'u maa sa a nuu ñayii ñuu ñayivi a”, kúu ya ká'an ya.

'Su'si ma chi iyo yatni ya nuu ka iyo o a te sakanu ini ya ñayii xndoo ja u'vi ma te ndanduku i ya ma. Su'si ma chi masu sa'a ya sukan ka jani ini yo'o ja ka kuu o ñayii a, su'va va'a xeen-ka sa'a ya sana sukan ka jani ini o ma. In ja ni ka'an Su'si ma ja ko kuu ma, chi kuiti sukan ko kuu.

Sukan kúni Su'si ma ja jin sa'a ñayii ñuu ya ma

'Su'si ma chi ká'an ya ja ndaka yo'o ja ka kuu o ñayii ñuu ya ma na jin sa'a o ndimaa ja vii ja va'a ma. Te na jin ndatatu o kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu o ma. Su'si ma chi suni skuta'vi ya ja vii ja va'a ñayii masu israelita ka kuu i ma nuna jin kutoo i ya te jin kandija i tnu'u tátnuni ya ma. Ñayii masu ñuu Israel a chi suni kuu ki koo i veñu'u ya ma te jin ka'mi i kiti jin ndakua'a i nuu Su'si ma, vaa veñu'u Su'si ma chi in nuu kuu kenda koo ñayii ndaka ñuu teyu ma ja jin ndachiñu'u i ya te jin kakan-ta'vi i nuu ya kúu.

'Su'si ma chi suni ká'an ya ja visi iya ka'nu xeen kúu ya te iya ii kúu ya, kovaa chindee ya ñayii ñatuu kuvixi te jani ini i ja maa i kuu-ka ma. —Sa'a ni ka'an Isaías ma.

Sani te sa'a ni ka'an tuku de:

—Sa'a ká'an Su'si ma: “Jaku ñayii israelita a chi ka sa'a-ni-nka i tnu'u ja ka ndachiñu'u ña'a i, kovaa ka sa'a ndeva'a xeen i ñayii ka jinukuechi nuu i ma. Va'a-ka ja na jin sa'a vii jin sa'a va'a i ja jin kuu jaku-ka ñayii ma te na jin kava vii jin kava va'a ini i

ji'in ñayii ka kunda'vi-ka ma, va'a-ka ja sukan jin sa'a i sana ja jin sa'a-ni-nka i tnu'u ja ka ndachiñu'u ña'a i" —kúu de ká'an de.

In-ka jichi ni ka'an Isaías ma ja kuu tee kunukuechi nuu Su'si ma

Sa'a ni ka'an tna Isaías ma:

—Ká'an tee jinukuechi nuu Su'si ma: “Xtumani Su'si ma chíndee ña'a. Tétniñu ña'a ya ja kaxtnu'u sa tnu'u vii tnu'u va'a ya ma nuu ñayii inukuee ini ma, ja sa'a sa ja ñayii ka kuxii ka kunda'vi ini ma te jin ndusii ini i, ja kuña'a sa ñayii ka yindesi va'a ma ja já ni kenda kivi jin ndayaa i ji'in ja kaxtnu'u sa nuu ñayii ma ja tiempu ya'a kúu kivi kúni Su'si ma ja jin kuta'vi ñayii ni-ka'nu ñuu ñayivi a ja vii ja va'a. Suni ni tetniñu ña'a Su'si ma ja ka'an sa nuu ñayii ma ja kenda in kivi ndaxndo'o ndaxneni ya ñayii ka sa'a ja u'vi ma. Ni tetniñu ña'a ya ja ndaka'an mani sa ñayii ka kuxii ka kunda'vi ini ma te sa'a sa ja jin ndusii ini ini anua i” —kúu de ká'an de.

Te suni sa'a ni ka'an-ka Isaías ma:

—Te suni ká'an Su'si ma ja sa'a ya ja jin koo vii jin koo va'a ñayii ka jinukuechi nuu ya ma, kovaa ñayii ka sa'a ja u'vi ja ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma chi sa'a ya ja jin kúu i. Suni ká'an ya ja kenda in kivi ja kani tiempu jin koo vii jin koo mani ñayii ma. Kivi yukan chi ndiva'u xeen ma ji'in ndikachi ma chi jin ndatna'a kaa ti te masu nawa jin sa'a tna'a ti, te ñayii ma chi masu na ja u'vi jin sa'a tna'a i —kúu de ká'an de.

146. Rey Ciro ma ni wa'a de tnu'u ja jin nu koo ñayii ñuu Judá ma ñuu i Jerusalén ma

(basado en 2 Crónicas 36.20b-23; Esdras 1-2)

Kivi ni yo kuu Nabucodonosor ma rey Caldea ma, ni kene'e de ñayii ñuu Judá ma ja kuan koo i ñuu Babilonia ma, te ñuu yukan ni ka jinukuechi i nuu rey ma uni xiko uxi (70) kuiya. Sukan ni sa'a Su'si ma sukan-va'a ndatatu ñu'ú ma, vaa Su'si ma chi ni tatnuni ya nuu ñayii israelita ma ja na jin kua'a i tnu'u ja ndatatu ñu'ú ma, kovaa maa i chi ñatuu ni ka yo kandija i ja jin sa'a i sukan. Ndaka chi ni kuu sukan já ni ka'an Jeremías, tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma.

Kivi nuu ni chitu uni xiko uxi (70) kuiya ma, te ñayii caldeo ma chi masu suu i ka tátnuni-ka ñuu ñayivi ma, nú masu ja ñayii

Persia ma ji'in ñayii Media ma ka tatnuni, te Ciro tee ñuu Persia ma kúu rey. Kuiya xinañu'u ni tatnuni rey Ciro ma ni sa'a Su'si ma ja ni kunda'vi ini de ñayii israelita ma, te ni tatnuni de in tnu'u ká'an sa'a:

“Su'si ndija ma ni sa'a ja ni kenda sa kúu sa rey ndaka ñuu ñuu ñayivi a, te ni tatnuni ya nuu sa ja na ndasa'a sa veñu'u ya ñuu Jerusalén ma. Chukan kúu ja kua'a sa tnu'u ja ndaka ñayii israelita a ja ka iyo i ñuu nuu tátnuni sa a na jin nu koo i ñuu Jerusalén ma te jín ndasa'a i veñu'u Su'si ma yukan. Te suni tátnuni sa nuu ñayii ñuu ka iyo yatni ji'in ñayii israelita a ja na jin kua'a i ndeva'a-ni na ndatniñu ka jiniñu'u ñayii israelita ma ja jin ndasa'a i veñu'u Su'si ma, ji'in ja jin ka'mi i kiti jin ndakua'a i nuu Su'si ma.” Sa'a ni tatnuni rey ma.

Te tee ka ndanuu-ka ne'un sa'ya tata Judá ma ji'in sa'ya tata Benjamín ma ji'in sutu ma ji'in tee ka kuu sa'ya tata Leví ma, ni ka ka'an maa de ja ka kuni de ja jin nu koo de ñuu Jerusalén ma ja jin ndasa'a de veñu'u Su'si ma. Te ñayii ka iyo yatni nuu ka iyo ñayii israelita ma chi kua'a ja ka ndee ya'vi ni ka skuta'vi i ñayii israelita ma sukan-va'a jin kuatniñu i ja jin ndasa'a i veñu'u Su'si ma.

Te suni rey Ciro ma, ni ndakua'a de nuu Zorababel ma, tee tátnuni nuu sa'ya tata Judá ma, vasu ma ji'in ko'o ni ka iyo veñu'u Su'si ma ja ni ke'en rey Nabucodonosor ma. Te sukan ni kuu, ja vi'i-ka uu xiko uu mil (42,000) ñayii israelita ma ni ka ndakokuiñi ñuu Judá ma. Jaku ñayii ni ka ndakokuiñi ma ni ka ndoo i ñuu Jerusalén ma, te jaku-ka i ma ni ka iyo i jaku-ka ñuu kuechi Judá ma.

147. Ni ka ndasa'a ñayii israelita ma veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén ma

(basado en Esdras 3–6; Hageo 1–2)

Yoo ku-uja kuiya xinañu'u ni ka ndenda koo ñayii israelita ma ñuu Judá ma, te ni ka ndututu ndaka ñayii ma ñuu Jerusalén ma sukan-va'a jin sa'a i viko nani Viko Nda'a Yutnu ma. Jesús tee tátnuni nuu tee ka kuu sutu ma ji'in Zorobabel tee tátnuni nuu sa'ya tata Judá ma ni ka sa'a de in altar nuu ni yo kuu veñu'u Su'si ma, sukan-va'a jin ka'mi de kiti jin ndakua'a de nuu Su'si ma. Sukan ni ka sa'a de sukan-va'a kuu jin sa'a de viko ma te jin sa'a de ndaka sukan ká'an nuu tnu'u ni ndakaxtnu'u Moisés ma.

Ni ka keja'a ñayii ma ni ka ndasa'a i veñu'u Su'si ma

Yoo ku-uu, kuiya ku-uu ja ni ndenda koo ñayii ma ñuu Judá ma te Jesús ma ji'in Zorobabel ma ni ka satu'va de ji'in ñayii ma ja jin jakondee de jin ndasa'a de veñu'u Su'si ma. Kivi nuu ni ka xsinu de ja ni ka sa'a de ndaka ja'a veñu'u ma, te sutu ma ni ka tivi de trompeta ma te sa'ya tata Leví ma ni ka kani de platillu ma, te ni ka jita de ja ni ka ndachiñu'u de Su'si ma. Te ndaka ñayii ma ni ka iyo sii ini xeen.

Ka kuni ñayii ja jin kanaa i ji'in ñayii israelita ma

Jaku ñayii ka iyo ñuu Jerusalén ma ne'un kivi yukan chi masu ñayii maa ñuu ma ka kuu i, ñayii in-ka ñuu ka kuu i, vaa rey Asiria ma ni jan xsia'a ñayii yukan ñuu Israel ma. Te ñayii yukan chi visi masu ka ketna'a ini i ji'in ñayii israelita ma, kovaa ni ka jiña'a i ja jin chindee i ñayii israelita ma ja jin ndasa'a i veñu'u Su'si ma. Kovaa masu inundija i ja ka kuni i ja jin chindee i ja nduva'a veñu'u Su'si ma, chi ja ka kuni i kúu ja jin xtna'a i ñayii israelita ma sukan-va'a jin sunkani i ja nduva'a veñu'u ma.

Chukan kúu ja Jesús ma ji'in Zorobabel ma ji'in jaku-ka tee ka tatnuni ma ni ka jiña'a de ja masu nde ka jiniñu'u de ja jin chindee ña'a ñayii in-ka ñuu ja jin ndasa'a de veñu'u Su'si ma. Ni ka jiña'a kaji de ja nanimaa ñayii israelita ma jin satniñu ja jin ndasa'a i veñu'u ma, sukan ni tatnuni rey Ciro ma.

Te ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñayii israelita ma chi ñatuu ni ka jatna ini i ja sukan ni ka jiña'a de ma, sani te ni ka keja'a i ka nduku i naxe jin kasi ndee i ja ma nduva'a-ka veñu'u Su'si ma. Te ni ka wa'a i xu'un tee ka netniñu ñuu Persia ma, sukan-va'a jin ka'an tnu'u de ja jin kuu ñayii israelita ma. Te suni ni ka tee de carta nuu rey ma te ka jiña'a de ja ñayii israelita ma chi ñatuu ka kuni i jin kandija i tnu'u tátnuni rey ma. Sukan ni ka sa'a ñayii ma te ni ka kundee i ni ka sunkani i ja nduva'a veñu'u ma, onde ni kenda tee kúu Darío II ma ja ni yo kuu de rey.

Tee kúu Hageo ma ni ndakaxtnu'u de tnu'u Su'si ma

Ne'un kivi ni tatnuni rey Darío II ma te ni tetniñu Su'si ma tee nani Hageo ma sukan-va'a ndakaxtnu'u de tnu'u Su'si ma nuu

ñayii israelita ma. Sa'a ni jiña'a Hageo ma nuu Zorobabel ma ji'in nuu Jesúa ma:

—Ñayii israelita, maa ni chi ka ka'an ni ja vatu-ka sana jin ndasa'a ni veñu'u Su'si ma, visi maa ni chi ka yinee ni ve'e ka ndaa vii ka ndaa va'a. Chukan kúu ja Su'si ma chi ñatuu tétniñu ya savi te ja ka sa'a ni ma chi ñatuu ka ke koo va'a. Ka saka ni itu ni ma, kovaa jaku-ni ka ndaxtutu ni, te chukan kúu ja ñatuu kua'a nawa ka neva'a ni ja jin kaa jin ko'o ni, ji'in ja jin kondii jin konama ni. Chukan kúu ja, va'a-ka kuán koo ni kuán ka'nde ni yutnu jin kuatniñu ni ja jin ndasa'a ni veñu'u ma —kúu de jiña'a de.

Nuu ni ka jiniso'o Zorobabel ma ji'in Jesúa ma sukan ni jiña'a de ma, te ni ka yu'u de, kovaa sa'a ni jiña'a Hageo ma:

—Má jin koyu'u ni, vaa Su'si ma chi iyo ya ji'in ni —kúu de jiña'a de.

Sukan te ni ndakua'a Su'si ma tnu'u kanu ini nuu Zorobabel ma ji'in Jesúa ma ja jin nukondee de jin satniñu de ma, te ni ya'a jaku-ni smana sani te ni ka ndeja'a de ni ka satniñu de.

Ni ya'a in yoo sani te ni wa'a tuku Su'si ma in-ka tnu'u nuu Hageo ma sukan-va'a jin ndani'i ñayii ma in tnu'u kanu ini ja ka satniñu i ma, te sa'a ni jiña'a Hageo ma:

—Ñayii israelita, sa'a ká'an Su'si ma: “Ndaka tniñu já ni ka ndasa'a ni onde vitna a chi kuu jin kani ini ni ja jaku-ni kúu, vaa veñu'u xinañu'u ma chi ka'nu-ka. Kovaa máko jin koyu'u ni, vaa maa sa koo veñu'u ya'a, te ko kuu i in veñu'u vii veñu'u luu, te koo va'a-ka sana veñu'u xinañu'u ma” —kúu de jiña'a de.

Ni ya'a uu (2) yoo te ni ka'an tuku Su'si ma nuu Hageo ma sukan ndakuña'a de nuu ñayii israelita ma. Su'si ma chi ni jiña'a ya ja vitna chi sa'a ya ja jin koo vii jin koo va'a ñayii israelita ma, vaa ni ka nukondee i ka satniñu i ja ka ndasa'a i veñu'u Su'si ma.

Ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñayii israelita ma

Masu kua'a-ni ja ni ka nukondee ñayii israelita ma ka satniñu i ma, te jaku tee Persia ma ja ka netniñu de ma, ni kenda koo de te ka jikan-tnu'u de na nde in ni ka'an ja kuu jin satniñu ñayii ma ja jin ndasa'a i veñu'u ma. Te ni ka ndakone'e de ja rey Ciro ma ni tatnuni. Te tee ka netniñu ma ni ka tetniñu de in carta nuu rey Darío II ma, te ka jikan-tnu'u de nú ndija ja rey Ciro ma ni tatnuni ja jin ndasa'a ñayii israelita ma veñu'u Su'si ma.

Te nani ka ndetu de ja ndakone'e rey ma te ñayii israelita ma chi ka yikuu i ka satniñu i ja ka ndasa'a i veñu'u ma, vaa maa Su'si ma chindee ña'a. Nuú ni kenda carta ma nuú nda'a rey Darío II ma, te ni tetniñu de tee ka netniñu nuú de ma ja na jin ndanduku de tutu nuú ká'an ja maa rey Ciro ma ni tatnuni ja jin ndasa'a ñayii israelita ma veñu'u ma, te nuú ni ka ndani'i de ma, te ni tetniñu de razón nuú ñayii ñatuu ka kunimani nuú ñayii Israel ma.

Rey Darío II ma ni chindee de ja ni nduva'a veñu'u Su'si ma

Ni tatnuni rey Darío II ma nuú tee ka netniñu nuú de ma ja na jin kua'a de tnu'u ja jin ndasa'a ñayii israelita ma veñu'u Su'si ma, te ni tatnuni de ja na kee xu'un ka ndachuya'vi ñayii ma nuú rey ma sukan-va'a jin kuatniñu ñayii israelita ma ja ka ndasa'a i veñu'u ma. Te tee ka netniñu nuú rey ma ni ka chindee de ñayii Israel ma, te kuiya ku-iñu ja kúu Darío ma rey ma ni jinu tniñu ni ka sa'a de ma.

Ni ka sa'a ñayii ma in viko ja ni ndajinu veñu'u Su'si ma

Nuú ni ka ndaxsinu ñayii israelita ma veñu'u ma, te ñukuun ni ka sa'a i in viko nuú Su'si ma ja ni ndajinu veñu'u ya ma. Ni ka ja'ni i kua'a xeen kiti ja ni ka ndakua'a i nuú Su'si ma te ndaka ñayii ma ni ka iyo sii ini xeen. Te ni ka ndatnu'u tna'a de te ni ka satu'va sutu ma ji'in sa'ya tata Leví ma sukan-va'a jin kunukuechi de nuú Su'si ma ini veñu'u ma, sukan ni tatnuni Moisés ma ja jin sa'a de ma.

In-ka kuiya ma te ni ka sa'a ñayii Israel ma Viko Pascua ma, te ndaka ñayii ma ni ka iyo sii ini xeen, vaa maa Su'si ma ni chindee ña'a ja ni ka ndasa'a ñayii ma veñu'u ma.

148. Ni ndaka'an Zacarías ma tnu'u Su'si ma nuú ñayii ni ka ndenda koo ñuu Jerusalén ma

(basado en Zacarías 1–14)

Ne'un maa kuiya ni ndakaxtnu'u Hageo ma tnu'u Su'si ma nuú ñayii israelita ma, te suni Zacarías ma chi ni ndakaxtnu'u de tnu'u Su'si ma nuú ñayii ma. In jichi chi sa'a ni ka'an Zacarías ma nuú ñayii ma:

—Ñayii israelita, Su'si ma chi ká'an ya ja nuna jin ndakandija o tnu'u tátnuni ya ma, te maa ya chi ndachindee ña'a ya. Ká'an ya ja máko jin sa'a o sukan ni ka sa'a tna'a o ñayii jana'a ma. Vaa tee ni ka yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma chi ni ka yo ndaka'an de tnu'u Su'si ma nuu tna'a o ñayii jana'a ma, te ni ka yo jiña'a de ja na jin xndoo i ja u'vi ka sa'a ka kuu i ma, kovaa maa i chi masu ni ka kandija i ja ni ka yo ka'an de ma. Chukan kúu ja Su'si ma chi ni wa'a ya tnu'u te ni ka ndo'o ni ka neni ñayii ma ndaka ja já ni ka yo ka'an tee ni ka yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma, te kuee-ka sana ni ka ndakunitnuni ñayii ma ja sukan ni ka ndo'o i kuechi ja ñatuu ni ka kandija i tnu'u ni tatnuni Su'si ma —kúu de jiña'a de.

Te suni ni sa'a Su'si ma ja ni jininu Zacarías ma sukan iyo ja sa'a-ka ya ma. Te ni kaxtnu'u Su'si ma nuu de ja kenda in kivi chi ndachindee tuku ya ñayii ñuu Jerusalén ma. Te ni ndakaxtnu'u Zacarías ma nuu ñayii ma ja in kivi chi kenda in rey ja koso de in burru, kenda rey ma kuenda tnu'u ja in ñayivi, kovaa tatnuni de ni-ka'nu ñuu ñayivi a. Sa'a ni ka'an Zacarías ma:

—In kivi chi ñayii israelita a chi jin kuni i Su'si ma, jin ndakunitnuni i ja ni ka xtnakue'e i ya te jin kuxii xeen ini i. Kovaa Su'si ma chi sakanu ini ya ndaka ja u'vi ni ka sa'a i ma, te ñuu Judá a chi sa'a ya ja jin kene'e ñayii ma ndaka ja ka kuu su'si i ma. Jinkuiñi Su'si ma nuu nani Yuku Tnu Olivo ma, te yuku ma chi te'nde sava i. Sani te Su'si ma chi tatnuni ya ni-ka'nu ñuu ñayivi a. Te masu na jakuaa-ka ma koo, te ndaxndo'o ndaxneni Su'si ma ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñayii israelita ma —kúu de ká'an de.

149. Ña'a kúu reina Ester ma ni sa'a ña ja ni ka kaku ñayii israelita ma nuu tnundo'o tnuneni ma

(basado en Ester 1–10)

Ni kenda Ester ma ja ni yo kuu ña reyna Persia ma

In kivi te rey Asuero ma ja kúu de rey Persia ma, ni ndakiti ini de nuu ñasi'i de, ña'a kúu reina nani Vasti ma. Ni ndakiti ini de nuu ña kuechi ja ñatuu ni kuni ña ki'in ña in viko ka'nu ni sa'a de ma. Te tee ka netniñu nuu rey ma ni ka ka'an-so'o de nuu rey ma ja na ndanduku de in-ka ña'a ja nukuiñi ña ko kuu ña reina nuu tniñu ña'a nani Vasti ma. Ni ka jiña'a de ja sukan nini ja sa'a rey ma sukan-va'a ndaka-ka ña'a ñuu ma chi jin kuandetu ña nuu yii ña ma.

Rey ma chi ni jatna ini de sukan ni ka jiña'a de ma, te ni tatnuni de nuu tee ka jinukuechi nuu de ma ja na jin koo de jín nduku de kua'a suchi si'i, suchi jaa, te na jin koo de ji'in i palaciu rey ma sukan-va'a kaji de nde i nduu reina.

Ñuu Susa ma ja kúu i ñuu ka'nu-ka Persia ma, iyo in tee israelita, te Mardoqueo nani de. Te xito Mardoqueo ma chi ni iyo in sasi'i de nani i Ester, kovaa xito Mardoqueo ma chi ni ka ji'i de, te chukan kúu ja maa Mardoqueo ma ni skua'nu Ester ma. Ester ma chi in suchi jaa-ni kúu i te vivii kaa i, te chukan kúu ja tee ka jinukuechi nuu rey Asuero ma chi kuan koo de ji'in i palaciu rey ma, te suni kuan koo-ka de ji'in kua'a-ka suchi si'i.

Tee ni kucargu ja ko koto de ndaka suchi si'i ni kenda koo ma chi ni jatna ini de sukan sa'a sukan kúu Ester ma te ñukuun ni yo kuu de ji'in i. Kovaa maa de chi masu jini de ja in suchi ñuu Israel ma kúu Ester ma, vaa Mardoqueo ma chi ni jiña'a de nuu Ester ma ja máko ka'an kuiti i ja suchi ñuu Israel ma kúu i. Mardoqueo ma chi ndaka kivi ni yo ja'an de ichi palaciu rey ma sukan-va'a kuni de naxe iyo Ester ma. Nu ni ya'a in kuiya ja iyo Ester ma palaciu rey ma, te ni kenda in kivi ja suu i ni ja'an in jakuaa ja koo i ji'in rey ma.

Te rey ma chi ni jatna ini xeen-ka de Ester ma sana ndaka-ka suchi si'i ma, te chukan kúu ja ni ndakani de Ester ma ja nduu i reina ma. Te ni a rey ma masu ni jini de ja suchi ñuu Israel ma kúu Ester ma.

Ni jini Mardoqueo ma ja ka kuni i ja jin ka'ni i rey ma

In kivi te ni jiniso'o Mardoqueo ma ja ka ndatnu'u uu (2) soldado tee ka jinukuechi nuu rey ma ja jin ka'ni de rey ma. Te ni kaxtnu'u Mardoqueo ma nuu Ester ma ja kúu i reina ma, te Ester ma ni ndakani i nuu rey ma sukan ni jiniso'o Mardoqueo ma.

Te rey Asuero ma ni ketnu'u va'a-ka de naxe iyo, te ni jini de ja ja ndaa kúu ja ni jiña'a Ester ma. Te ni tatnuni rey ma ja na jin kata kaa i nduu soldado ma te na jin ndatee i nuu tutu ma sukan ni kuu ma, te tutu yukan chi ká'an ndaka sukan ni kuu onde kivi ni keja'a rey ma tátnuni de ma.

Tee kúu Amán ma ni kuni de ja xnaa de ñayii israelita ma

Ni ya'a jaku kivi, te rey ma chi iyo mani xeen de ji'in Amán tee jinukuechi nuu de ma, te ni wa'a de in tniñu ka'nu-ka konee tee ma, te ni tatnuni de nuu jaku-ka tee ka netniñu ma ja na jin kava respetu de nuu Amán ma te na jin chindeyi de nuu de nde ka ndatna'a de ji'in tee ma.

Ndaka de ni ka yo sa'a sukan ni tatnuni rey ma, kovaa Mardoqueo ma chi ñatuu ni yo sa'a de sukan, te nuu ni jini Amán ma ja Mardoqueo ma chi ñatuu chindeyi de nuu de nde ndatna'a de ji'in Amán ma, te ni ndakiti xeen ini de te ni nduku de naxe sa'a de sukan-va'a kúu Mardoqueo ma ji'in ndaka ñayii israelita ma. Te ni nduku de tee jin koto tnuni sukan-va'a kuni de nde kivi va'a-ka ja jin kúu ñayii israelita ma.

Sani te ni ja'an de ni ka'an de ji'in rey ma te ni jiña'a de ja ndaka ñuu nuu táttnuni rey ma chi ka iyo ñayii ñatuu ka kandija sukan táttnuni rey ma, te va'a-ka ja na jin ka'ni de i. Rey ma chi ni jiña'a de nuu Amán ma ja na sa'a maa de naxe jani ini de ja va'a-ka ko kuu ma, te ni wa'a rey ma xe'e ndenee sellu de ma, sukan-va'a kuexi Amán ma sellu ma nuu tnu'u jin tatnuni de sukan jin sa'a de ñayii yukan.

Sani te ni tatnuni Amán ma ja na jin tee de tutu ki'in in in ñuu nuu tatnuni rey Asuero ma. Te nuu tutu ma chi ni tatnuni de ja na jin kúu ñayii israelita ma kivi ni kani ja ni ka jito de tnuni ma.

*Ni kaxtnu'u Mardoqueo ma nuu Ester ma
sukan jani ini Amán ma ja sa'a de ma*

Nuu ni jini Mardoqueo ma sukan jani ini Amán ma ja sa'a de ma, te ni kuxii xeen ini de, te suni ndaka ñayii israelita ma ni ka kuxii ini i. In kivi te jaku ñayii ka jinukuechi nuu reina Ester ma ni ka kaxtnu'u i nuu ña ja Mardoqueo ma chi ni ndinuu de sa'ma tindayi te ûni káyu'u de nda'yu de vaa kuxii xeen ini de. Te Ester ma ni tetniñu ña in tee jinukuechi nuu ña ma ja na kakan-tnu'u de Mardoqueo ma nava'a kuxii ini de ma.

Ni ja'an tee jinukuechi ma te ni jikan-tnu'u de, te Mardoqueo ma ni ndakani de sukan ni kee tnu'u ni tatnuni rey ma ja jin kúu ndaka ñayii israelita ma, te ni tetniñu de nuu reina ma tutu ká'an sukan ni tatnuni rey ma, te ni jikan de nuu Ester ma ja na ka'an ña ji'in rey ma sukan-va'a na jin kaku ñayii israelita ma.

Ni ndakokuiñi tee jinukuechi ma te ni ndakani de nuu Ester ma sukan ni jiña'a Mardoqueo ma, te reina ma chi ni ndatetniñu tuku ña tee jinukuechi nuu ña ma ja na kuña'a de nuu Mardoqueo ma ja masu kuu ka'an ña ji'in rey ma, vaa ni a in ñayii masu kuu kivi nuu iyo rey ma nu masu maa de ni kana ña'a, te nú ñatuu ni kana ña'a rey ma te kivi in ñayii nuu iyo de ma, chi ñayii yukan chi iyo i ja kûu i; ñayii yukan chi kuu kaku i kovaa nú maa rey ma na ka'an ja koteku i te skata de bastón yutnu oro yinda'a de ja kúu de rey ma. Te Ester ma chi jâ ni kuu jâ yatni in yoo ja ñatuu kana ña'a rey ma ja ki'in ña nuu iyo de ma.

Tee jinukuechi nuu Ester ma ni ja'an de te ni ndakani de ndaka nuu Mardoqueo ma, kovaa Mardoqueo ma chi ni jiña'a de ja visi reina kúu Ester ma, kovaa suni kúu tna ña kivi jin ka'ni ñayii ma ndaka ñayii israelita ma. Te suni ni jiña'a de ja nú ñatuu kúni reina Ester ma ja tna'a ña tundo'o tnuneni ja sa'a ña ja jin kaku ñayii israelita ma, kovaa Su'si ma chi sa'a ya ja kenda in-ka ñayii sa'a ja jin kaku ñayii israelita ma, kovaa maa reina ma ji'in ñayii ve'e ña ma chi kuiti jin kûu ña. Te Mardoqueo ma chi suni ni jiña'a de ja xi saa maa Su'si ma ni sa'a ja ni kenda ña kúu ña reina ma, sukan-va'a chindee ña ñayii ñuu ña ma kivi yukan.

Sani te tee jinukuechi nuu Ester ma kuan no'o de te ni ndakani ndi'i de sukan ni jiña'a Mardoqueo ma. Te Ester ma ni ndatetniñu tuku ña tee jinukuechi nuu ña ma, te sa'a ni jiña'a ña ja kuña'a de nuu Mardoqueo ma:

—Va'a-ni nusaa. Sa'a sa sukan ká'an ni a, visi iyo yika sa ja kûu sa. Kovaa xi'na-ka te kúni sa ja ndaxtutu ni ndaka ñayii israelita ma ja ka iyo i ñuu Susa ya, te uni (3) kivi jin koo ndite ni te jin kakan-ta'vi ni nuu Su'si ma ja kuu sa —kúu ña jiña'a ña.

Sani te tee jinukuechi nuu Ester ma ni ja'an de te sukan ni jiña'a de nuu Mardoqueo ma. Te Mardoqueo ma chi ni sa'a de ndaka sukan ni jiña'a Ester ma.

Ni kivi Ester ma nuu iyo rey ma

Nuu ni jinu ni ka iyo ndite ñayii ma, te ni tatnuni reina Ester ma ja jin satu'va ñayii ka jinukuechi nuu ña ma in viko, te jín satu'va i ndeyu jin kaa rey Asuero ma ji'in tee nani Amán ma. Sani te ni ndinuu va'a reina ma sa'ma ne'nu ña ja kúu ña reina ma te ni ja'an ña te ni jinkuiñi ña ye'e nuu iyo rey ma. Te nuu ni jini rey ma reina Ester ma, te ni skata de bastón yinda'a de ja kúu de

rey ma, sani te ni kivi reina ma ve'e nuu yinee rey ma. Te sa'a ni jikan-tnu'u rey ma nuu Ester ma:

—¿Nawa kúni ro, reina Ester? —kúu de jiña'a de.

Te Ester ma chi ni jiña'a ña ja kúni ña ja jin koo rey ma ji'in Amán ma ve'e ña ma ja jin kaa de xita kivi yukan. Te rey ma ni jeka de Amán ma te kuan koo de ve'e Ester ma ja jin kaa de xita. Te nani ka jaa de xita ma, te ni jiña'a Ester ma ja na jin koo tuku de ve'e ña ma kivi yutnee ma ja jin kaa de xita, te yukan te kuña'a ña nawa kúni ña ja ni ja'an ña nuu rey ma.

Ni jani ini Amán ma ja kata kaa de Mardoqueo ma

Kivi yukan te nuu kuan no'o Amán ma ve'e de ma, te ni ndatna'a de ji'in Mardoqueo ma ichi ma, te Mardoqueo ma chi ñatuu ni chindeyi de nuu de nuu ni ya'a de nuu iyo Amán ma. Te Amán ma chi ni ndakiti xeen ini de, kovaa ñatuu nawa ni sa'a de, te kuan no'o de ve'e de ma.

Nuu ni ndenda Amán ma ve'e de ma, te ni jakondee de kuvixi maa de nuu ñasi'i de ma ji'in ñayii ka ketna'a ini ji'in de ma, ja iyo xeen xu'un de ji'in ja kua'a sa'ya de ma ka kuu ji'in ja tniñu kanuu ni wa'a rey ma ja konetniñu de ma. Te suni kuvixi maa de ja nduu-ni maa de ji'in rey ma ni kana reina Ester ma ja jin kaa de xita ve'e ña ma kivi yukan, ji'in kivi yutnee ma. Kovaa visi ndaka sukan kúu ma, kovaa Amán ma chi ni jiña'a de ja ñatuu iyo sii ini de vaa Mardoqueo tee israelita ma chi satniñu de nuu rey ma.

Sani te ñasi'i Amán ma ji'in ñayii ka ketna'a ini ji'in de ma ni ka jiña'a i ja na satu'va Amán in nuu sukun sukan-va'a kivi yutnee ma te kuña'a de nuu rey ma ja na kata kaa de Mardoqueo ma yukan. Amán ma chi ni jatna ini de sukan ni ka jiña'a ñayii ma te ni tatnuni de ja na kuva'a in nuu jin kata kaa i Mardoqueo ma.

Ni sa'a rey ma ja vii ja va'a ja kuu Mardoqueo ma

Jakuaa kivi yukan te rey ma chi ñatuu kúu kusu de, te ni tatnuni de nuu in tee jinukuechi nuu de ma ja na ki xsia'a tee ma tutu nuu yoso tnuni ndaka nawa kúu onde kivi ni jinkoo de kúu de rey ma, te ni kii ji'in de tutu ma te ni ka'vi de nuu rey ma. Tee jinukuechi ma chi ni ka'vi de nuu ká'an sukan ni kuu ja ni sa'a Mardoqueo ma ja ni kaxtnu'u de nuu rey ma ja ka iyo uu (2) tee ka jinukuechi nuu rey ma ja ka kuni de ja jin ka'ni de rey ma.

Sani te rey ma ni jikan-tnu'u de nú ni ka wa'a i nawa ni kuta'vi Mardoqueo ma ja sukan ni sa'a de ja va'a ja kuu rey ma, te ñayii ka jinukuechi nuu rey ma chi ni ka ndakone'e i ja ñatuu nawa ni ka wa'a i ja kuta'vi Mardoqueo ma.

Maa ora yukan te ni kenda-ni Amán ma, ja kakan de nuu rey ma ja na kata kaa de Mardoqueo ma nuu ni satu'va de ma, kovaa ni ñatuu ka'an-ka Amán ma, te ni jini ña'a rey ma te sa'a ni jikan-tnu'u de nuu nuu Aman ma:

—¿Naxe jani ini ni, nde a kúu ja sa'a sa ja kuu in ñayii kúni sa ja sa'a sa in ja va'a xeen ja kuu i? —kúu de jiña'a de.

Te Amán ma chi ni jani ini de ja kuiti ja kúu maa de kúu ja ká'an rey ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Jani ini sa ja ñayii yukan chi iyo i ja kua'a ni sa'ma vava'a-ka ni ma ja kone'nu i ji'in corona ni ma ja koxtnee xini i, te suni iyo i ja kua'a ni in caballu ni ma ja koso i, te in tee kanuu-ka jinukuechi nuu ni ma na skonuu ñayii yukan nii ini ñuu Susa ya, te sa'a na kayu'u tee jinukuechi nuu ni ma: “Sa'a sa'a rey ma ja kuu ñayii kúni de ja sa'a de ja vii ja va'a ja kuu i ma” —kúu de jiña'a de.

Sani te sa'a ni jiña'a rey ma:

—¡Va'a xeen jani ini ni! Konuu ni, te satu'va ni te sa'a ni ndaka sukan ni ka'an ni a ja kuu Mardoqueo tee israelita ma —kúu de jiña'a de.

Te maa xtnee kivi yukan, te ni sa'a Amán ma nuu Mardoqueo tee ñatuu kunimani de ma ndaka sukan ni jiña'a de nuu rey ma. Ni skone'nu de Mardoqueo ma sa'ma vava'a-ka rey ma, ni sonee de corona ma xini tee ma, te ni sonee de tee ma siki caballu rey ma, te ni skonuu de Mardoqueo ma ini ñuu ma, te sa'a kayu'u de kua'an de: “Sa'a sa'a rey ma ja kuu ñayii kúni de ja sa'a de ja vii ja va'a ja kuu i ma.

Sukan ni ndo'o Amán ma

Nuu ni jinu ma, te xii xii-nka kuan no'o Amán ma ve'e de ma. Ni ndenda de te ni ndakani de ndaka sukan ni ndo'o de ma, Ja ni ñatuu ni kuu kakan de nuu rey ma ja kata kaa de Mardoqueo ma nuu já ni satu'va de ma. Sani te ñasi'i Amán ma ji'in ñayii ka ketna'a ini ji'in de ma, sa'a ni ka jiña'a i:

—Nú tee israelita kúu tee nani Mardoqueo ma, chi masu kuu sa'a ni de ni-in ja u'vi, ja ndaa kúu ja su'va maa de kundee nuu ni —ka kuu i ka jiña'a i.

Sani te maa ora yukan te ni ka kenda koo tee ka jinukuechi nuu rey Asuero ma ja kuan koo de kuan kueba de Amán ma ja jin koo de ja ku-uu jichi ja jin kaa de xita ve'e reina Ester ma. Nani ka yikuu de ka ji'i de ndute uva ma, te ni jikan-tnu'u rey ma nawa kúni reina ma ja ni jan nu nduku ña rey ma. Te sa'a ni jiña'a reina ma:

—Tee kúu rey, jikan-ta'vi sa nuu ni ja má kua'a ni tnu'u ja jin kúu sa ji'in ñayii ñuu sa ma, vaa ka kuni i ja jin ka'ni ña'a i ndaka sa. Nute yika ja jin xiko ña'a i ja jin kunukuechi sa nuu ñayii in-ka ñuu chi masu kii sa nuu ni ja xtna'a ña'a sa nkuu, kovaa in ja u'vi xeen-ka kúu ja ka kuni i ja jin sa'a ña'a i —kúu ña jiña'a ña.

Sani te ni jikan-tnu'u rey ma nde ñayii kúu ja kusaa ini ja sa'a i sukan ma, te sa'a ni ndakone'e reina ma:

—Ya'a iyo de, ¡Amán ya kúu tee ñatuu kunimani nuu ñayii israelita ma!

Nuu ni jiniso'o Amán ma sukan ká'an Ester ma, te ni yu'u xen-xeen de te ni ñatuu ni'i ini-ka de nawa sa'a de. Te rey ma chi ni ndakiti xeen ini de te jinu de ni kee de ke'e ma. Sani te Amán ma ni jakondee de ka'an nda'vi de nuu Ester ma ja na sakanu ini ña'a ña, te jinu de ni kotuu de nuu núkoo ña ma. Te maa ora yukan te ni ndivi rey ma ini ve'e ma, te ni ndani'i de Amán ma ja kátuu de yatni nuu iyo reina ma, te ni xtekuechi rey ma Amán ma ja kúni de ja tnií ndeva'a de reina Ester ma.

In tee jinukuechi ma ni ndakani de nuu rey ma ja Amán ma chi ni satu'va de in nuu kata kaa de Mardoqueo ma nkuu, sani te rey ma ni tatnuni de nuu tee ka jinukuechi nuu de ma ja na jin kata kaa de maa Amán ma, maa nuu ni satu'va de ma. Nuú ni ndukuee ini rey ma ja ni ndakiti ini de ma, te ni jiña'a Ester ma ja Mardoqueo ma chi sa'ya xito ña ma kúu de, sani te ni ndakani rey ma Mardoqueo ma nuu tniñu ni yo nee Amán ma.

Ni ka kanaa ñayii israelita ma ji'in ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma

Kovaa tutu ni kene'e Amán ma ja ká'an ja iyo ja jin kúu ñayii israelita ma chi iyo-ka. Chukan kúu ja Ester ma chi ni kivi tuku ña in-ka jichi nuu iyo rey ma, te rey ma chi ni sakanu ini tuku de ña ja ni kivi ña nuu iyo de ma. Te ni jikan ña nuu rey ma ja na sa'a de ja má ko kuu-ka sukan ká'an tutu ja ni tatnuni Amán ma, vaa nú ña'a chi jin ka'ni i ñayii israelita ma, kovaa ni jiña'a rey ma ja masu nawa kuu sa'a de vaa já iyo tutu ma te ndenee sellu de ma.

Kovaa ni jiña'a rey ma ja maa Ester ma ji'in Mardoqueo ma chi kuu jin ndasa'a ña in-ka tutu nuu ka'an naxe ka kuni ña ja ko kuu ma, te sukan ni ka sa'a ña.

Nuu tutu ni ka ndasa'a Ester ma chi ká'an ja ndaka ñayii israelita chi kuu jin ndaxtutu tna'a i te jin kanaa i ji'in ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma te jin ka'ni i ñayii ma kivi kenda koo i ja jin sa'a ña'a i ja u'vi ma. Tutu ni ka tee ña ma te ni ka ndatee ñayii ma maaaa sa'an ka ka'an ñayii ma in in ñuu nuu tátnuni rey Asuero ma, te kuan koo tutu ma ndaka ñuu nuu tátnuni de ma sukan-va'a jin kuni ñayii ma sukan ká'an ma.

Kivi ni kani ja ni jani ini Amán ma ja jin kúu ñayii israelita ma, te ni ka ndaxtutu tna'a ñayii israelita ma in in ñuu ma te ni ka ja'ni i kua'a ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma, te suni ni ka ja'ni i ndi-uxi sayii Amán ma. Ñayii israelita ma ja ka iyo i ñuu Susa ma chi onde kivi yutnee-ka ma ni ka ja'ni-ka i ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma, te ni jinu te ni ka sa'a i in viko ka'nu ja ni ka kundee i ma.

Te Mardoqueo ma chi ni tetniñu de tutu ndaka ñuu ma nuu ká'an ja ndi-kuiya ndi-kuiya te jín sa'a ñayii israelita ma in viko ja jin ndakune'e i sukan ni sa'a Su'si ma ja ni ka kaku i nuu ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma. Te ñayii ka iyo ini ñuu na'nu-ka ma chi ni ka keja'a i ka sa'a i viko kivi ja'un (15) kii yoo ku-uxi uu ma, te ñayii ka iyo onde ñuu kuechi nuu jika-ka ma ni ka sa'a i viko ma kivi uxi kuun (14) kii yoo yukan. Te viko yukan ni ka xnani i Purim.

Mardoqueo ma chi ni kenda de ni yo kuu de in tee netniñu kanuu xeen ñuu Persia ma, te maa-ni rey ma ni yo kuu tee kanuu-ka sana Mardoqueo ma. Mardoqueo ma chi ñatuu ni sa'a de ja u'vi sukan ni yo sa'a Amán ma, vaa Mardoqueo ma chi ndimaa ni yo chindee de ñayii israelita ma, te ñayii ma chi ni ka yo ndaa respetu xeen i nuu de.

150. Esdras tee kúu sutu ma ni ndakokuiñi de ñuu Jerusalén ma

(basado en Esdras 7–10)

Ni ya'a vi'i-ka uu xiko (40) kuiya ja ni ka ndasa'a ñayii israelita ma veñu'u Su'si ma, te ni ndee sutu tee nani Esdras ma ñuu Babilonia ma ja kúu i ñuu ka'nu-ka Caldea ma, te ni ndenda de ñuu Jerusalén ma. Esdras ma chi in tee skua'a tnu'u Su'si ma kúu de, te ni yo kandija de tnu'u tátnuni Su'si ma te ni yo

ndakaxtnu'u de nuu ñayii ma. Ñayii israelita ma ja ka iyo i ñuu Babilonia ma te ka kuni i ja jin nu koo i ñuu Jerusalén ma chi ni wa'a rey Persia ma tnu'u te kuan nu koo i ji'in Esdras ma ñuu Jerusalén ma.

Kivi yukan chi kua'a xeen ñayii israelita ma ji'in sutu ji'in sa'ya tata Leví ma kuan nu koo tna ñuu Jerusalén ma. Rey Persia ma chi ni wa'a de xu'un ñayii ma sukan-va'a jin kuaan i kiti jin ndakua'a i nuu Su'si ma, te suni ni jiña'a de ja maa de chuya'vi ndeva'a-ni nawa ka jiniñu'u i ma.

Te masu yika ja chukan-ni ni sa'a de, chi suni ni tetniñu de tutu nuu tee ñuu Persia ma ja ka netniñu de ñuu Judá ma ja máko jin ndakan de xu'un jin ndachuya'vi sutu ma ji'in sa'ya tata Leví ma, sukan ka ndachuya'vi jaku-ka ñayii ma. Te suni ni tatnuni de ja jin kua'a tee ma Esdras ma xu'un ji'in ndaka nawa jiniñu'u veñu'u Su'si ma.

Xi'na-ka ja jin ndee koo ñayii israelita ma ñuu Babilonia ma ja jin nu koo i Judá ma, te ni ka iyo ndite i te ni ka jikan-ta'vi i nuu Su'si ma ja na ko koto ña'a ya ichi jin nu koo i ñuu i ma. Sukan ni ka sa'a ñayii israelita ma vaa ñatuu ni kuni Esdras ma kakan de soldado jin ko koto ña'a ichi jin nu koo de ma, vaa in jichi chi ni jiña'a de nuu rey ma ja Su'si ma chi chindee ya ñayii ka ndachiñu'u ña'a ma. Te Su'si ma chi ni yo niniso'o ya sukan ni ka jikan-ta'vi ñayii ma te ni chindee ni chituu ña'a ya ichi nuu kuan nu koo i ma, te sukan te ndaka ndatniñu ka ndee ya'vi ma ji'in xu'un ka yinda'a ñayii ma ja kuatniñu veñu'u ma ni ndenda va'a ñuu Jerusalén ma.

Nuu ni ndenda Esdras ma ñuu Jerusalén ma te ni jini de ja kua'a tee já ni ka ndenda koo xi'na-ka ma chi ni ka tnanda'a de ji'in ña'a masu ñuu Israel ma, te onde jaku sutu ma ji'in sa'ya tata Leví ma suni sukan ni ka sa'a tna de; te ña'a yukan chi ka chiñu'u ña tna'a ja ka ndane'e ñayii ma ja ka kuu su'si i ma, te ja sukan ni jini Esdras ma, te ni kuxii xeen ini de, te sa'a ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma:

—Su'si, Iya Tátnuni, tna'a sa ñayii jana'a ma chi ñatuu ni ka kandija i tnu'u tátnuni ni ma, te chukan kúu ja ni xndo'o ni xneni ni i te ni wa'a ni tnu'u te jaku i ni ka ja'ni ña'a ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma te jaku i kuan koo jika in-ka ñuu ja jin kunukuechi i yukan. Te vitna, te maa ni ni chindee ña'a ja ni ndenda koo sa ñuu Jerusalén ya ja jin ndasa'a sa veñu'u ni a, te ni sa'a ni ja rey Persia ma chi ka kunimani de nuu sa, kovaa vitna te

in-ka tuku jichi ka sa'a sa suni maa ja u'vi yukan nuu ni —kúu de jiña'a de.

Nani yikuu Esdras ma jikan-ta'vi de nuu Su'si ma, te ni ka ndututu ñayii ma, te ni ka ka'an tee ka ndeka ña'a masu ñuu Israel ma ja jin ndatetniñu de ña jin nu koo maa ña ñuu ña ma ji'in suchi kuechi ma, te kuan nu koo maa ña'a masu ñuu Israel ma ve'e tna'a ña ma ñuu ña ma. Su'si ma chi ni tatnuni ya ja máko jin tnanda'a tee ma ji'in ña'a siin-ka ñuu; chukan kúu ja kuan nu koo ña ji'in sa'ya ña ma ñuu ña ma.

151. Tee kúu Nehemías ma ni ndakan-so'o de nuu ñayii israelita ma ja na jin ndasa'a i yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma

(basado en Nehemías 1–7)

Nehemías ma kúni de ja no'o de ñuu Jerusalén ma

Nehemías ma chi in tee israelita ma kúu de te jinukuechi de nuu tee nani Artajerjes ma, tee kúu rey Persia ma. In kivi te ñani de Hanani ma ji'in jaku-ka ñayii ñuu Jerusalén ma ni ka kenda koo i ñuu Persia ma. Te ni jikan-tnu'u Nehemías ma naxe ka kuu ñayii israelita ka iyo ñuu Jerusalén ma. Te ni ka ndakani de ndaka ja u'vi ka sa'a ña'a ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñayii israelita ma, te yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma chi ni ndi'i ni ndatnana; iyo maa i sukan ni kendoo kivi ni ka xtuu soldado Nabucodonosor, rey Caldea ma.

Nuu ni jiniso'o Nehemías ma sukan ma, te ni kuxii xeen ini de, te sa'a ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma:

—Su'si, Iya Tátnuni, maa ni chi iya ka'nu xeen kúu ni. In ja ni skuiso ni nuu ñayii ma chi ndimaa sa'a ni sukan ja jin kuu ñayii ka kutoo ña'a te ka kandija i tnu'u tátnuni ni ma. Saña ja ka kuu sa ñayii israelita a chi ni ka saso'o sa te ñatuu ni ka kandija sa tnu'u tátnuni ni ma, te chukan kúu ja ni wa'a ni tnu'u te ñayii ñatuu ka kunimani nuu sa ma ni ka jeka ña'a i, te ka iyo jika sa in-ka ñuu ja ka jinukuechi sa nuu i. Kovaa maa ni chi ká'an ni ja nuna jin ndakokuiñi sa nuu ni te ûni jin kandija ndija sa tnu'u tátnuni ni ma, te maa ni chi chindee ña'a ni ja jin ndakokuiñi sa ñuu sa ma. Chukan kúu ja jikan-ta'vi sa nuu ni ja chindee ña'a ni te sa'a ni ja kunimani ña'a rey ma, te nuna ki'in sa ja ka'an sa

ji'in de ma, te káva va'a ini de te káchi de no'o sa ñuu Judá ma —kúu de jiña'a de.

Ni ya'a jaku tiempu, te in kivi ja ni ja'an Nehemías ma nuu iyo rey ma ja ni wa'a de ndute nde'ya uva ja ko'o rey ma, te ni jinitnuni rey ma ja kúxii ini Nehemías ma, te ni jikan-tnu'u de nava'a kúxii ini de ma. Nehemías ma chi ni yu'u de, kovaa ni tnii de tnu'u ndee ini te sa'a ni jiña'a de nuu rey ma:

—Masu nde kúu koo sii ini sa vaa jini sa ja ñuu sa Jerusalén ma chi iyo nda'vi iyo kee i. Nú kúnda'vi ini ña'a ni, te nú jani ini ni ja va'a-ni jinukuechi sa nuu ni, te jikan-ta'vi sa nuu ni ja na ndatetniñu ña'a ni no'o sa ñuu Jerusalén ma sukan-va'a jin ndasa'a va'a sa —kúu de jiña'a de.

Te ni kachi rey ma ja no'o Nehemías ma, te ni jani de tee ma ja ko kuu de tee tatnuni ñuu Judá ma. Te suni ni wa'a de tutu kuan koo nuu tee ñuu Persia ma ja ka netniñu de ñuu ka iyo yatni Judá ma, te ni tatnuni de ja na jin chindee de Nehemías ma. Sukan ni ndakone'e Su'si ma ja ni jikan-ta'vi Nehemías ma.

Ni ka jakondee Nehemías ma ka ndasa'a de yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma

Ni ya'a visi uxi uni (13) kuiya ja ni ndenda Esdras ma ñuu Jerusalén ma, sana ni ndenda tna Nehemías ma. Nuu uni (3) kivi ja ni ndenda de ma te ni ndaxtutu de jaku tee, te jakuaa ma te ni jan koo de ni ka jito ndoso de yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma sukan-va'a jin kuni de ndenu kúni ja nduva'a ma. Kovaa Nehemías ma chi ñatuu ni ka'an-ni de nuu tee ñuu Israel ma ja jani ini de ja nduva'a yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma.

Nuu ni jinu ni ka jito ndoso de ma te ni jiña'a de nuu jaku-ka tee israelita ma ja kúni de ja nduva'a yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma, te ni jiña'a de ja rey Persia ma chi iyo de ja chindee ña'a de ndeva'a-ni nawa jiniñu'u ma. Te ndaka ñayii ma ni ka kendoo ini, sani te ni ka jakondee de ni ka satniñu de ja ka ndasa'a de yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma.

Ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñayii israelita ma ka xtna'a ña'a i

Sanbalat ma, Tobías ma ji'in Gesem ma ñatuu ka kunimani de nuu ñayii israelita ma, te nuu ni ka jini de ja ka satniñu ñayii ma

ja ka ndasa'a i yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma, te ni ka jakondee de ka jakundee de ñayii israelita ma, te ka ka'an de ja ñayii israelita ma chi ka kuni i ja jin saso'o i nuu rey Persia ma. Sani te Nehemías ma chi ni jiña'a de ja maa Su'si ma chindee ñayii israelita ma, te ni jiña'a de ja tee yukan chi masu iyo ja jin koo de ñuu Jerusalén ma vaa masu ñuu de kúu ma.

Te ñayii israelita ma chi ùni ñukuun ka ndi ini i ka satniñu i, te ni ka ja'nde tna'a i te in jichi in jichi i ka satniñu in in lugar, ka satniñu i ka ndasa'a i yika ve'e ma ji'in nuu ka iyo ye'e ma. Tee kúu Sanbalat ma ji'in Tobías ma chi saa-ni ka jakundee de ñayii israelita ma te ka jiña'a de ja masu jin kundee ñayii ma jin ndasa'a i yika ve'e ma, te ka jiña'a de ja masu kendoo va'a chi vivi'i-ni ja jin sa'a de te kotuu tuku in-ka jichi. Kovaa Nehemías ma chi ni jikan-ta'vi de nuu Su'si ma ja na chindee ña'a ya te na sa'a ya ja jin ndatna'a maa Sanbalat ma ji'in Tobías ma ndaka ja u'vi ka kuni de ja jin ndo'o ñayii israelita ma.

Nuu já ni kuu sava yika ve'e ma ka ndasa'a ñayii israelita ma te ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma ni ka ndakiti-ka ini i, te ni ka ndatnu'u tna'a i ja jin koo i jin kanaa i ji'in ñayii israelita ma, sukan-va'a jin sunkani ñayii ma ja ka satniñu i ma.

Nuu ni ka jini ñayii israelita ma sukan ka jani ini ñayii ñatuu ka kunimani nuu i ma, te ni ka jikan-ta'vi i nuu Su'si ma ja na chindee ña'a ya. Te ni ka jani i jaku tee ja jin ko koto de. Te ñayii ka satniñu ma chi ni ka xtaya i te ñatuu ka kuni-ka i jin satniñu i nkuu, kovaa Nehemías ma chi ni jiña'a de nuu ñayii ma ja má jin xtaya i te jín tnii i tnu'u ndee tnu'u ndatnu te jín satniñu i, vaa Su'si ma chi iyo ya ja chindee chituu ña'a ya.

Te Sanbalat ma ji'in Tobías ma chi ñatuu nawa ni ka sa'a-ka de vaa ni ka jini de ja ñayii israelita ma chi já ka iyo tu'va i nuna kenda koo ñayii ka kuni ja jin sa'a ña'a i ja u'vi ma.

Sani te ñayii israelita ma ni ka ndeja'a tuku i ka satniñu i ja ka ndasa'a i yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma. Ni jani Nehemías ma jaku ñayii ma ka satniñu i te jaku-ka i ma ka jito ñuu ma. Te ndaka tee ka satniñu ma ka ndiso de yuchi kúu espada ma. Te suni ni jani ñukuun de in tee koo tu'va ja tivi de trompeta ma ja kaxtnu'u de nuu ndaka ñayii ma ja jin ndututu i nú ve koo ñayii ka kuni ja jin kanaa i ji'in ñayii israelita ma. Ne'un kivi ni ka yo satniñu ñayii ma chi ndaka tee ma ni ka yo ndoo ini ñuu ma jakuaa ma, ni ka yo ne'nu de sa'ma de ma ni ka yo kixi de, te xiñi de ma ni ka yo ndatuu yuchi ka kuu espada de ma,

ndimaa ni ka yo iyo tu'va de nuna kenda koo ñayii ka kuni ja jin kanaa i ma.

Ni ndaka'an-so'o Nehemías nuu tee ka sa'a ndeva'a ñayii ka kunda'vi-ka ma

Nani ka yikuu ñayii ma ka satniñu i ja ka ndasa'a i yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma, te ni jini Nehemías ma ja jaku tee ka kuxiku ñuu Israel ma chi ka tñii de sa'ya ñayii ka kunda'vi-ka te ka tavi i xu'un nuu de ma sukan-va'a jin kunukuechi i nuu de, te suni ka ndaxtandee de ñu'ú ñayii ka kunda'vi ma nú ñatuu ka kundee i jin ndachuya'vi i xu'un ka tavi i nuu de ma.

Ni ndaka'an-so'o va'a Nehemías ma nuu tee ka kuxiku ma, te jiña'a de ja tnu'u tátnuni Su'si ma chi masu ká'an ja sukan jin ko sa'a de. Sani te tee ka kuxiku ma chi ni ka skuiso de ja jin ndakua'a de ñu'ú ni ka xtandee de nuu ñayii ma te jin ndaxsiaa de ñayii ni ka tñii de ja ka jinukuechi i nuu de ma.

Nehemías ma chi ñatuu ni jikan de xu'un jin ndachuya'vi ñayii ma nuu de sukan-va'a jin kondetuu i ja kaa de, visi iyo de ja jin ndachuya'vi ñayii ma xu'un nuu de, kovaa ñatuu ni sa'a de sukan, vaa jini de ja ñayii israelita ma chi kua'a xu'un ni ka yo ndachuya'vi i nuu rey ma.

Ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñayii israelita ma ka xtna'a-ka ña'a i

Ni jinu ni ka ndasa'a ñayii israelita ma yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma te yika ja yutnu ye'e-nka ma-ni ka kuni. Nuun ni ka jini Sanbalat ma, Tobías ma ji'in Gesem ma, te ni ka kana de Nehemías ma, te ni ka xnda'vi de tee ma ja ka kuni de ja jin ndatna'a mani de ji'in tee ma; kovaa masu inundija de chi ja ka kuni de kúu ja na kee Nehemías ma ñuu Jerusalén ma sukan-va'a jin ka'ni de tee ma.

Kovaa ñatuu ni ka kundee de jin xnda'vi de Nehemías ma, te sa'a ká'an in tutu ni ndatetniñu Nehemías nuu de:

—Iyo in tniñu kanuu xeen yikuu sa sa'a sa, te masu nune sa ja jaan sa —kúu de jiña'a de.

Te uni-ka (3) jichi ni ka kana de Nehemías, kovaa suni maa i ni ndakone'e de. Te ni ka kana de tee ma in-ka jichi te

ka xtekuechi de Nehemías ma ja kúni de ja saso'o de nuu rey Persia ma vaa kúni de ja nduu de rey ñuu Judá ma.

Kovaa Nehemías ma chi ni jiña'a de masu ja ndaa kúu ja ka ka'an de ma. Vaa Nehemías ma chi jini de ja tee yukan chi ja ka kuni de kúu ja jin xsiu'u de ñayii israelita ma sukan-va'a ma jin ndachu'un-ka i yutnu ye'e ma yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma, te Nehemías ma chi su'va ni ka ndatnuñu xeen-ka de ni ka satniñu de.

In jakuaa te ni ja'an Nehemías ve'e in tee ni ka yo ketna'a ini ji'in de, te tee yukan chi ni jiña'a de ja jakuaa yukan te jaku tee ñatuu ka kunimani nuu Nehemías ma chi jin nduku de ja jin ka'ni de Nehemías ma. Te ni jiña'a tee yukan ja na kivi Nehemías ma ini veñu'u Su'si ma ja chu'u de, kovaa Nehemías ma chi ni ndakone'e de ja masu sa'a de sukan vaa maa in-ni sutu ma kuu jin kivi koo ini veñu'u Su'si ma onde kuan kivi-ka ma.

Ni ya'a jaku kivi te ni jini Nehemías ma ja Sanbalat ma ji'in Tobias ma ni ka chuya'vi tee yukan sukan-va'a xnda'vi de Nehemías ma, te nuna kivi Nehemías ma ini veñu'u Su'si ma, te kuu jin xtekuechi de tee ma.

*Ni jinu ni ka ndasa'a ñayii ma yika ve'e ni
ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma*

Masu kua'a-ka sani te ni jinu ndi'i kuiti ni ka ndasa'a ñayii ma yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma. Ñatuu ni jinu uu (2) yoo te ni ndi'i ni ka ndasa'a ñayii ma. Sukan te ndaka ñayii ka iyo yatni ñuu Jerusalén ma ji'in onde ñayii ñatuu ka kunimani nuu ñayii israelita ma ni ka jini ja maa Su'si ma ni chindee ña'a ja ni ndajinu yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma.

Sani te ni jani Nehemías ma jaku tee sukan-va'a jin ko koto de ye'e ma, te suni ni tatnuni de ja na jin kondesi ye'e ma ora i'ni xeen-ka nduu ma nani ka ndatatu tee ka jito ma. Yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma chi jana'a xeen ndesi kovaa masu kua'a-ni ñayii iyo. Chukan kúu ja ni jiña'a Nehemías ma ja nú nde ñayii israelita ma ka kuni te na jin koo i ñuu Jerusalén ma te yukan jín ndasa'a i ve'e i.

152. Esdras ma ji'in Nehemías ma ni ka ndaka'an-so'o de nuu ñayii israelita ma sukan-va'a jin kandija i tnu'u Su'si ma

(basado en Nehemías 8–13)

Ni ka sa'a ñayii israelita ma viko nda'a yutnu ma

Yoo ku-uja kuiya ni ka ndaxsinu ñayii israelita ma yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma te ni jan koo ñayii israelita ma ñuu Jerusalén ma sukan-va'a jin sa'a i viko nda'a yutnu ma.

Nuu ka iyo tutu ndaka ñayii ma, te sutu tee nani Esdras ma ni kene'e de tutu nuu ká'an ndaka tnu'u tátnuni Su'si ma te ni ka'vi de nuu ndaka ñayii ma. Ni kaa de onde in nuu sukun sukan-va'a jin kuniso'o ndaka ñayii ma. Ni jinu ni ka'vi de ma, te ni jakondee de ni kaxtnu'u de nuu ñayii ma nawa kúni ka'an ndi-in ndi-in tnu'u tátnuni Su'si ma, sukan-va'a jin jaku'ni ini ñayii ma te jin kandija i tnu'u tátnuni Su'si ma, te ni ka chindee sa'ya tata Leví ma Esdras ma ja ni ka kaxtnu'u de nuu ñayii ma.

Nuu ni ka jaku'ni ini ñayii ma tnu'u tátnuni Su'si ma, te ni ka kuxii xeen ini i vaa ni ka ndakunitnuni i ja ka saso'o i te ñatuu ka kandija i tnu'u tátnuni Su'si ma. Kovaa Esdras ma ji'in Nehemías tee tátnuni ñuu Judá ma ji'in sa'ya tata Leví ma, ni ka jiña'a de nuu ñayii ma ja máko jin kuxii ini i, vaa in viko ka yikuu ñayii ma ka sa'a i ja ka ndachiñu'u i Su'si ma te na jin koo sii ini ndaka i.

Sani te ni jan koo ñayii ma ni ka ja'nu i nda'a yutnu te ni ka sa'a i ve'e kuii te ni ka iyo i ve'e ma ne'un kivi viko ma, sukan ká'an tnu'u Su'si ma ja jin sa'a i ma. Viko yukan chi já ni kuu kii xeen ja ñatuu ka sa'a-ka ñayii israelita ma sukan ni tátnuni Su'si ma nkuu, vaa viko yukan chi ni ka sa'a i onde kivi ni yo tekuka Josué ma ja ni skaka de ñayii ma ja ni ka kenda koo i Canaán ma, te chukan chi já ni kuu kii xeen.

Kivi oko kuun (24) maa yoo yukan, ni ka ndututu ñayii ma te ni ka ndaka'an ni ka ndakachi i nuu Su'si ma ja ka kuxii xeen ini i vaa ka ndakunitnuni i ja kua'a xeen ja u'vi ka sa'a ka kuu i nuu Su'si ma. Onde xtnee ma te onde ve kuu sava nduu ma ni iyo in ñayii ni ka'vi tnu'u tátnuni Su'si ma te ni ka yo nini ndaka ñayii ma, sani te ni ka jikan-ta'vi i nuu Su'si ma ja na sakanu ini ya ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu i ma, te ni ka ndachiñu'u i Su'si ma, te ni ka ndakuan-ta'vi i nuu ya ndaka sukan chindee chítuu ña'a ya ma.

Te ni ka ndaka'an ni ka ndakachi ñayii ma ndaka sukan sa'a sukan kúu Su'si ma ja chíndee chítuu ña'a ya onde kivi ni yo tekú Abraham ma te onde ni kenda kivi ja ni jan koo ñayii israelita ma ja ni ka jinukuechi i nuu ñayii in-ka ñuu ma. Te ni ka jikan-ta'vi ñayii ma nuu Su'si ma ja na chindee ña'a ya, vaa visi já ni ka ndenda koo i ñuu i Judá ma, kovaa rey Persia ma tátñuni nuu i.

Te ni ka jiña'a i nuu Su'si ma ja jin kandija i ndaka tnu'u tátñuni ya ma, ni ka ndatnu'u tna'a i ja masu jin tñanda'a i ji'in in ñayii nú masu ñayii ñuu Israel ma kúu i, te suni ni ka kendoo ñayii ma ja masu jin kuaan i ni-in ndatniñu ka xiko ñayii masu ñuu Israel ma kivi ni tatñuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma, ni a in-ka kivi ii ni tatñuni Su'si ma.

Te suni ni ka ndatnu'u tna'a ñayii ma ja nuu uja (7) kuiya ma te jin kua'a ñayii ma tnu'u ja jin ndujin maa ñu'ú i ma sukan-va'a ndatatu ñu'ú ma in kuiya. Te ñayii ni ka jeka ñayii ka jinukuechi nuu i ma kuechi ja ka tavi ñayii ma xu'un nuu i ma chi jin ndaxsaa i ñayii ka jinukuechi nuu i ma. Te ni ka ka'an tna ñayii ma ja ndi-kuiya ndi-kuiya jin kua'a i jaku xu'un veñu'u Su'si ma sukan-va'a ñatuu nawa ko ka'ni ña'a i veñu'u ma.

Tee ka tatñuni Israel ma chi maa ini ñuu Jerusalén ma ni ka yo iyo ve'e de, te jaku-ka ñayii ma chi masu ini ñuu ma ka yo iyo ve'e i ma, te ja na ndukua'a-ka ñayii ma koo ini ñuu Jerusalén ma te ni ka ndatnu'u tna'a i ja ne'un uxi (10) ñayii ma te in i ma na ki'in ja koo i ini ñuu ma.

Ni ja'an Nehemías ma ñuu Persia ma, sani te ni ndakokuiñi tuku de ñuu Jerusalén ma

Ni ya'a uxi uu (12) kuiya te ni kee Nehemías ma te ni ja'an de Persia ma ni jan koto de rey Artajerjes ma. Nani iyo Nehemías ma yukan, te sutu nani Eliasib ma ni wa'a de tna'a de Tobías ma in ve'e iyo veñu'u Su'si ma ja koo tee ma, te vitna ja in ñayii amonita kúu Tobías ma, te ñayii yukan chi ñatuu ka kunimani i nuu ñayii israelita ma.

Ni ya'a jaku kuiya te ni ndakokuiñi tuku Nehemías ma ñuu Jerusalén ma, te nuu ni jini de sukan ni sa'a sutu yukan, te ni ndakiti xeen ini de, vaa Su'si ma chi ñatuu játna ini ya ja jin kivi koo ñayii amonita ma ini veñu'u ya ma. Sani te ni ndene'e Nehemías ndaka ndatniñu Tobías ma, te ni tatñuni de ja na jin ndasavii jin ndasandoo de ve'e yukan sukan játna ini Su'si ma.

Nuu ni ndenda Nehemías ma ñuu Jerusalén ma, te suni ni jini de ja sa'ya tata Leví ma ja ka jinukuechi de veñu'u Su'si ma chi jaku de chi kuan nu koo de ñuu de ma, vaa ñatuu ka chindee-ka ña'a ñayii ma sukan ni tatnuni Su'si ma ja jin chindee i sa'ya tata Leví ma. Sani te ni ndakana Nehemías ma sa'ya tata Leví ma sukan-va'a jin nu koo de ñuu Jerusalén ma ja jin kunukuechi de veñu'u Su'si ma, te ni sacargu de jaku tee ja na jin ko koto ndoso de ndaka ja ka ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma te na jin ko ndi ini de ja jin kua'a de nawa ka jiniñu'u sa'ya tata Leví ma.

Te suni ni jini de ja jaku ñayii israelita ma chi ka satniñu i kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu i ma, te jaku ñayii chi jan koo i ñuu Jerusalén ka xiko i ja kaa ja ko'o o ji'in jaku-ka ndatniñu. Chukan kúu ja ni tatnuni Nehemías ma ja kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma chi jín kondesi ye'e nuu kivi o ini ñuu ma nii nduu ma. Te nuu ni kenda koo ñayii masu ñuu Israel ma kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma chi ni ka yo ndetu maa i ke'e ma onde in-ka kivi ma. Suni ni ndonda tna Nehemías ma nuu ñayii masu ñuu Israel ma, te sukan te ni ka jini i ja ûni ndija Nehemías ma ja ká'an de ma, te sukan te ñatuu ni jan koo-ka i ñuu Jerusalén ma kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma.

Suni ka iyo jaku tee ni ka tnanda'a ji'in ña'a masu ñuu Israel ma, te ni ndonda vava'a Nehemías ma nuu de te ni sa'a de ja ni ka skuiso tee ma ja masu jin sa'a-ka de sukan, te ma jin xtnanda'a-ka de sa'ya de ma ji'in ñayii masu ñuu Israel ma. Suni ni taji Nehemías ma in sutu ni tnanda'a ji'in sasi'i tee nani Sanbalat ma, vaa Sanbalat ma chi in ñayii ñatuu kunimani nuu ñayii israelita ma kúu de.

153. Malaquías tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ni ndaka'an-so'o de nuu ñayii israelita ma

(basado en Malaquías 1–4)

Ni ndajinu yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma ja ni ka ndasa'a ñayii israelita ma kivi ni ndenda Nehemías ma ñuu Jerusalén ma, te ni tetniñu Su'si ma tee nani Malaquías ma ja ndaka'an-so'o de nuu ñayii ñuu Judá ma. Sa'a ni jiña'a Malaquías ma nuu ñayii ma:

—Su'si ma chi ká'an ya nuu ndijin ja ka kuu ni sutu ka ká'an ja ka jinukuechi ni nuu ya ma, te ká'an ya ja ñatuu ka jandetu

ni nuu ya sukan iyo ja jin sa'a ni ma. Vaa ora ka ja'mi ni kiti ka ndakua'a ñayii ma nuu Su'si ma te ka ja'mi ni visi kiti inukue'e ma te ka jani ini ni ja ñatuu jini Su'si ma sukan ka sa'a ni ma. Te ñayii ka ndakua'a kiti inukue'e ma nuu Su'si ma chi ñatuu ka jandetu tna i nuu ya. Nuu tee netniñu ñuu Judá a chi ñatuu ka kundee ini ni ja jin ndakua'a ni in kiti kue'e ora ka ndachuya'vi ni nuu de ma, kovaa nuu Su'si ma chi sukan ka sa'a ni, te ka jani ini ni ja masu ndakan ya kuenda. Su'va ñayii masu ñuu Israel ya chi kiti va'a-ka ma ka ndakua'a i nuu Su'si ma.

'Ndijin ja ka kuu ni sutu a chi ka iyo ni ja suu ni jin ndakaxtnu'u nuu ñayii ma tnu'u Su'si ma, kovaa saa su'va ndimaa masu ja ndaa ka kaxtnu'u ni nuu ñayii a, te chukan kúu ja ndimaa ja u'vi ka sa'a i a. Ndijin ja ka kuu ni sutu a ñatuu ka kandija ni ja jin sa'a ni sukan ni tatnuni Su'si ma nuu tna'a ni tee jana'a-ka ma. Chukan kúu ja Su'si ma chi sa'a ya ja masu jin kava respetu-ka ñayii a nuu ni.

'Ja ndaa kúu ja ndijin ja ka kuu ni ñayii israelita a chi ñatuu ka sa'a ni sukan ka kendoo ni ji'in ñayii ma ja jin sa'a ni ma, te suni sukan ka sa'a ni nuu Su'si ma. Jaku ni chi ka tnanda'a ni ji'in ñayii masu israelita ka kuu i ma, te jaku ni chi ka xndoo ni ñasi'i ni ma. Su'si ma chi ñatuu kanda-ka ya ja koniniso'o ya ndaka ja ka ka'an neé ka ka'an uun ni ma. Vaa maa ni chi ka ka'an ni ja ñayii ka sa'a ja u'vi ma chi ñayii va'a ka kuu i, sani te ka ka'an tuku ni, “¿ndenu iyo Su'si iya ja'nde ndaa tniñu ma?”

'Kovaa ká'an sa nuu ni ja Su'si ma chi kenda in kivi ja tetniñu ya in ñayii ka'an-so'o nuu ñayii a sukan-va'a jin koo tu'va i kivi kenda ya ma, vaa in kivi chi kenda Su'si ma veñu'u ya a, kovaa kivi yukan chi masu na in kundee ini ja konukuiñi i nuu ya, vaa ûni tnu'u xeen kii ya te kene'e ya ndaka ja u'vi iyo veñu'u ya ma sukan-va'a nduvii, te sukan te kuu jin ndakua'a sutu ma ja vii ja va'a nuu Su'si ma te jatna ini ya.

'Su'si ma chi ndakin ya kuechi ni ja ndaka ja u'vi ka sa'a ni ma, vaa maa ni chi ka sa'a tasi ni, ka kivi nduu ni ji'in ñasi'i in-ka tee ma, ka ka'an tnu'u ni nuu ñayii ma, ka xnda'vi ni ñayii ka kunda'vi ma te suni sukan ka sa'a ni ñayii masu ñuu Israel ya. Ñayii sa'a ndaka ja u'vi yukan chi ndáxtuu i maa i ja ñatuu jandetu i nuu Su'si ma.

'Su'si ma chi masu iya xsama ja jani ini kúu ya, te ndijin chi sa'ya tata Jacob ma ka kuu ni, chukan kúu ya ñatuu ûni xnaa ndi'i ña'a ya. Te nú ni-yu'u ni-anua ndija ni jin ndakani jin ndaka'vi ini

ni te jin ko sa'a ni sukan ni ka'an Su'si ma ja jin sa'a ni ma, te maa ya chi sa'a ya ja vii ja va'a ja jin kuu ni sukan ni ka'an ya ma. Ja sukan ñatuu ka ndakua'a ni nuu Su'si ma diezmo ja ka ndaxtutu ni itu ni ma chi ka sakui'na ni Su'si ma. Jin ndakua'a ni nuu Su'si ma diezmo ni ma, vaa sukan tátnuni ya. Jin sa'a ni sukan te jin kuni ni ja Su'si ma chi sa'a ya ja jin koo vii jin koo va'a ni.

'Kovaa maa ni chi saa su'va sa'a ka ka'an ni: masu nde jiniñu'u ja kandija o tnu'u tátnuni Su'si ma, vaa ñayii ñatuu ka kandija tnu'u tátnuni Su'si ma te ka sa'a i ja u'vi ma chi su'va suu i ka ni'i ka tna'a-ka sana yo'o ja ka kandija o Su'si ma. Ñayii yukan chi ka kundee ini i ja ka saso'o i nuu Su'si ma te ñatuu nawa ka ndo'o i. Visi sukan ka jani ini maa ni, kovaa Su'si ma chi ká'an ya ja já ve kuyatni kivi ja xnaa ya ndaka ñayii ñatuu ka kandija tnu'u tátnuni ya ma te ka sa'a i ja u'vi ma, xnaa ya i kuenda tnu'u ja ora ja'mi o mi'i ma-ni. Kovaa ká'an ya ja ñayii ka sa'a ja vii ja va'a ma chi skuta'vi ya i ja vii ja va'a. Chukan kúu ja ûni jin ku'un ini ni ja ndimaa jin ko sa'a jin ko kuu ni sukan ká'an tnu'u ni tatnuni Su'si ma nuu Moisés ma nuu yuku Sinaí ma. —Sa'a ni ka'an de.

Suni sa'a ni jiña'a tna Malaquíás ma:

—Kenda in kivi ja tetniñu Su'si ma Elías ma nuu ka iyo ni a, te sa'a Elías ma ja tee ma chi jin ndaketna'a vii ini de ji'in sa'ya de ma; sukan ko kuu sani te kenda kivi ndi'i ñuu ñayivi a —kúu de jiña'a de.

154. Ni wa'a Su'si ma tnu'u ja ni ndo'o ni neni in tee ni yo kukanu ini xeen nuu Su'si ma

(basado en Job 1.1–2.10)

Onde xi'na xeen-ka ma ni iyo in tee ni yo kuxiku xeen te Job ni yo nani de. Job ma chi in tee ni yo kukanu ini Su'si ma ni yo kuu de te ni yo ndachiñu'u de ya, ni yo sa'a de ndimaa ja va'a ja ndaa te ni yo kaa va'a ini de ji'in ñayii ka kunda'vi-ka ma. Job ma chi ñatuu nama uun kuiti ni xnda'vi de ni-in ñayii.

Ni ka'an Tachi ma nuu Su'si ma ja kuu Job ma

In kivi te ni ka ndututu ndaka ángel Su'si ma nuu iyo ya ma te suni ni iyo tna Tachi ma. Te ni jikan-tnu'u Su'si ma nuu Tachi ma nawa jani ini i ja kuu Job ma, vaa Job ma chi suu de kúu tee

va'a-ka ini ja ndaka ñayii ñuu ñayivi a. Te sa'a ni ndakone'e Tachi ma:

—Job a chi in tee sa'a ja va'a kúu de vaa jini de ja chukan kúu ja chindee ni de ja iyo vii iyo va'a de te ni'i tna'a de a. Kovaa nuna ndakendee ni ndaka ja ni wa'a ni neva'a de a chi sani te ndakokuiñi de te ka'an u'vi de nuu ni —kúu i jiña'a i.

Sani te sa'a ni ndakone'e Su'si ma:

—Jín koto o te nú ndija ja ká'an ro a. Taa ri tnu'u, te kuu sa'a maa ro naxe kúni ro ji'in ndaka ja neva'a Job ma, kovaa maa de chi máko kaki'i nda'a ro de —kúu ya jiña'a ya.

Ni sa'a Tachi ma ja ni ndo'o ni neni Job ma

Sani te ni sa'a Tachi ma ja kua'a xeen ja u'vi ni ndo'o ni neni Job ma. Ni ndi'i xndiki de ma ni ka ji'i, suni ndaka burru de ma ni ka ji'i tna ti, te ni ka ji'i tna ndaka ndikachi de ma ji'in camellu de ma. Ni sa'a Tachi ma ja ni ka tna'a sa'ya Job ma in tnundo'o te ndaka i ni ka ji'i. Ndi-in ndi-in ñayii ni kenda koo ka kaxtnu'u i nuu de ndaka ja u'vi ni kuu ma. Visi ni kuxii xeen ini Job ma ja sukan ni kuu ma, kovaa sa'a ni ka'an de:

—Kivi ni kâku sa ma chi iyo vichi sa ni kenda sa ñuu ñayivi a, ñatuu kuiti nawa neva'a sa nkuu, te sukan ko kuu kivi kúu sa ma, masu nawa ki'in ji'in sa. Ndaka ja ni yo neva'a sa ma chi maa Su'si ma ni taa, te vitna te maa ya ni ndaxtandee. Ja vii ja va'a kó kuu nuu Su'si ma —kúu de ká'an de.

Visi ndaka sukan ni kuu ma ja ni skenaa ndi'i de ndaka ja ni yo neva'a de ma, kovaa Job ma chi ñatuu kuiti ni ka'an u'vi de ja kuu Su'si ma.

Ni ka'an tuku Tachi ma ji'in Su'si ma in-ka jichi

Ni ya'a jaku tiempu, te in-ka tuku kivi ni ka ndututu ángel Su'si ma nuu iyo ya ma, te suni ni kenda tuku tna Tachi ma, te sa'a ni jikan-tnu'u Su'si ma nuu i:

—¿Naxe jani ini ro ja kuu Job ma? Visi ni kundee ro ja ni xndo'o ni xneni ri de, kovaa maa de chi ñatuu ndunaa ña'a de ru'u ya chi kúkanu ini ña'a de —kúu ya jiña'a ya.

Te sa'a ni ndakone'e Tachi ma:

—Kúkanu ini-nka ña'a de vaa masu nawa ni ndo'o maa de. Kua'a ni tnu'u te tníi ña'a in kue'e xeen te kuni ni ja sani te ka'an u'vi de ja kuu ni —kúu i jiña'a i.

Te ni ndakone'e Su'si ma:

—Kuu nusaa, kúu sa'a ro ja ko ku'u de, kovaa máko ka'ni ro de —kúu ya jiña'a ya.

Ni sa'a Tachi ma ja ni ndo'o ni neni-ka Job ma

Sani te kua'an Tachi ma, te ni sa'a i ja ni kivi Job ma ndi'yi te'yu te ni ndo'o ni neni xeen de. Te nuu ni jini ñasi'i de ma ja sukan ndó'o néni de ma, te sa'a ni jiña'a ña:

—¡Vaa kuneé ro ja kúkanu ini-ka ro Su'si ma! ¡Va'a-ka ka'an u'vi ja kuu Su'si ma, sani te kúu-nka ro! —kúu ña jiña'a ña.

Kovaa Job ma chi sa'a ni ndakone'e de nuu ña:

—¡Máko ko ka'an neé ko ka'an ñuu ro! Ora skuta'vi ña'a Su'si ma ja vii ja va'a ma chi ka jan-ta'vi sii ini o, ¿te ora wa'a ya tnu'u ja ka ndo'o ka neni o ma, te ma jin kanda o? —kúu de jiña'a de.

Job ma chi visi ni ndo'o ni neni de ma, kovaa ñatuu ni ka'an u'vi de ja kuu Su'si ma. Su'va ni kukanu ini de ya te ni yo ndachiñu'u de ya.

155. Uni (3) tee ka ketna'a ini ji'in Job ma ni ka ka'an de ji'in tee ma

(basado en Job 2.11–14.21)

Job ma chi ka iyo uni (3) tee ka ketna'a ini ji'in de. Nuu ni ka jini tee ma sukan ndó'o néni Job ma, te ni jan koo de ni jan koto de Job ma sukan-va'a jin ndakua'a de in tnu'u kanu ini. Nuu ni kenda koo de nuu iyo Job ma, te ni ka jinkoo de xiñi tee ma; sukan ni ka yo nukoo de in smana, te ni-in tnu'u ñatuu ni ka ka'an de vaa ni ka jini de ja ndó'o néni xeen Job ma. Sani te maa Job ma ni ka'an xinañu'u, te sa'a ni jiña'a de:

—¡Va'a-ka nute ñatuu ni kâku-nka sa nkuu! Va'a-ka nute na kúu-nka sa sukan-va'a ma ndo'o neni-ka sa —kúu de jiña'a de.

Ni ka'an tee nani Elifaz ma nuu Job ma

Sani te tee nani Elifaz ma ni ka'an de, te sa'a jiña'a de:

—Maa ni chi ndimaa ni yo ndakua'a ni in tnu'u kanu ini ñayii ka ndo'o ka neni ma, te vitna ja ndó'o néni maa ni a, te ñatuu kundee ini ni. Ndaka'án ni ja Su'si ma chi sa'a ya ja vii ja va'a ja kuu ñayii sa'a ja va'a ja ndaa ma, kovaa xndo'o xneni ya ñayii sa'a ja u'vi ma. Xi saa maa ni ni sa'a in ja u'vi. Chukan kúu ja ndó'o néni ni a. Va'a-ka kakan-ta'vi nuu Su'si ma ja na sakanu ini ña'a ya. Te sukan te ndasa'a ya ja koo vii koo va'a ni —kúu de jiña'a de.

Te sa'a ni ndakone'e Job ma:

—Saña chi ndó'o néni xeen sa, te jani ini sa ja su'va jin kunda'vi ini ña'a ni, kovaa saa su'va ka xtekuechi ña'a ni. Ka ka'an ni ja ndó'o sa sa'a kuechi ja ni sa'a sa in ja u'vi. Nú sukan, te jin ka'an ni nde a kúu ja u'vi ni sa'a sa ma. Ñatuu kundee-ka ini sa te saa-nka na kúu sa te ni kuu-ni. ¿Nava'a ñatuu yanuu ña'a Su'si ma jaku? ¿Nava'a sa'a ya ja kenda o ñuu ñayivi ya yika-ni ja xndo'o xneni ña'a ya? Nú in ja u'vi ni sa'a sa, ¿te nava'a ñatuu sakanu ini ña'a ya? —kúu de jiña'a de.

Ni ka'an tee nani Bildad ma nuu Job ma

Sani te ni ka'an tee nani Bildad ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Ndaka o chi ka jini o ja Su'si ma chi iya sa'a ndaa, iya sa'a ndija kúu ya. Chukan kúu ja ñayii ndó'o néni ma chi kuiti maa i ni sa'a in ja u'vi, chukan kúu ja ndó'o néni i ma —kúu de jiña'a de.

Te sa'a ni ndakone'e Job ma:

—Saña chi na'a sa ja ñatuu na ja u'vi sa'a sa nuu Su'si ma, kovaa masu kundee sa nuu ya vaa maa ya kúu iya jini ndaka. Ni masu nde ndakone'e Su'si ma ja jikan-ta'vi sa a. Xi saa ñatuu ndi ini ya nú sa'a o ja va'a ma, xi sa'a maa o ja u'vi ma. Kúni sa ja nute ka'an Su'si ma nuu sa nava'a xndo'o xneni ña'a ya a. Nute kuu kuni sa nava'a —kúu de jiña'a de.

Ni ka'an tee nani Zofar ma nuu Job ma

Sani te ni ka'an tee nani Zofar ma, te sa'a ni jiña'a de:

—Ká'an xeen ni, Job. Visi ká'an maa ni ja ñatuu na ja u'vi ni sa'a ni nuu Su'si ma, kovaa nute ka'an ya nuu ni chi iyo kua'a xeen tnu'u ka'an ya. Maa ya chi jini ya nde ñayii sa'a ja va'a te nde ñayii sa'a ja u'vi. Kuiti iyo in ja u'vi xeen ni sa'a maa ni, te chukán kúu ja ndó'o néni ni a. Kakan-ta'vi ni nuu Su'si ma ja na

sakanu ini ña'a ya te ndumani ya ji'in ni. Te sukan te ya'a ndaka ja ndó'o néni ni a —kúu de jiña'a de.

Te Job ma chi ñatuu kúni-ka de koniniso'o de ja ka ka'an tee ma, chukan kúu ja sa'a ni ndakone'e de:

—Ka jani ini maa ni ja tee ka jini xeen ka kuu ni, kovaa saña tna chi masu in ñayii kuneé ku-uun kúu sa. Ndaka maa ni chi ka jakundee ña'a ni, kovaa saña chi ñatuu na ja u'vi ni sa'a sa. Te nde'ya sa ja kua'a ñayii chi visi ka sa'a ka kuu i ja u'vi, kovaa ñatuu nawa ka ndo'o ka tna'a i. Maa ni chi ka jani siki-ni ini ni ja kuu sa, te ñama-ni ka ka'an ni naxe ka jani ini ni ja sa'a sa, vaa masu maa ni ka ndo'o ka neni sukan ndó'o néni sa a. Saña chi jini sa ja Su'si ma chi ñatuu nawa yanuu ya, te ndaka ja ka ka'an ni a chi já jini sa ja sukan kúu; ndaka ja ka ka'an neé ka ka'an uun maa ni a, te ka sakanuu ka sakani'ni ni. Nute ñayii ndichi ndija ka kuu ni chi su'va jin kasiyu'u ni.

¡Vitna te jin koniniso'o ni ja ka'an sa a! Máko jin sa'a-ka ni tnu'u ja jin chindee ni Su'si ma, vaa ndaka sukan ka ka'an tnu'u ni ja kuu sa a te ka jani ini ni ja ka chindee ni Su'si ma. ¿Ni ñatuu ka yu'u ni vala Su'si ma? ¡Nute kuu ka'an sa ji'in Su'si ma sukan-va'a ka'an ya ja ñatuu na kuechi sa nuu ya! O xi nú na ja u'vi ni sa'a sa, te kúni sa ja na ka'an ya nuu sa nde a kúu, vaa maa sa chi masu nde jini sa. Ndó'o néni sa, kovaa ni masu jini sa nava'a, te ñatuu ni'i ini sa nawa sa'a-nka sa —kúu de jiña'a de.

156. Tee ka ketna'a ini ji'in Job ma ni ka ndonda tuku de nuu tee ma in-ka jichi

(basado en Job 15–21)

Ni ka'an tee nani Elifaz ma nuu Job ma in-ka tuku jichi

Sani te tee nani Elifaz ma ni ka'an tuku de in-ka jichi, te sa'a ni jiña'a de:

—Ndijin Job, chi in tee ndichi kúu ni ka ka'an ñayii ma, kovaa ká'an née ká'an ñuu ni, ni ñatuu na respetu ni nuu Su'si ma. Ja sukan ká'an ni a te jini sa ja iyo in ja u'vi ni sa'a ni. Ndaka'án ni ja ya'a chi ka iyo tee nija'nu-ka te inundichi-ka de sana maa ni. ¿Natuu jini ni ja Su'si ma chi jini ya ja ñatuu ni-in ñayii ja úni ñayii va'a ndija kúu i? In-ka jichi ndáka'an sa nuu ni, ja ñayii ka sa'a ja u'vi ma ka kuu ñayii ka ndo'o ka neni ma —kúu de jiña'a de.

Sani te sa'a ni ndakone'e Job ma:

—Sukan ká'an ni, kovaa nute maa ni ndó'o sukan ndó'o néni sa a chi saña chi suni kuu ka'an tna sa ndaka sukan ká'an ni a. Kovaa saña chi su'va ndataa sa in tnu'u kanu ini, masu sukan sa'a ndijin ja ká'an ni ja kúnda'vi ini ña'a ni, kovaa xtekuechi ña'a ni in ja masu ja ndaa kúu. Saña chi ndó'o néni sa, te ñayii ñatuu ka kunimani nuu sa ma chi ka jini i, te su'va vi'i-ka ka sa'a i, te ka sa'a i ja kuxii-ka ini sa. Onda ñayii ka sa'a ja va'a ja ndaa ma ñatuu ka jaku'ni ini i nava'a ndó'o néni sa a. ¿Te ndijin, ñatuu na in-ka tnu'u ja jin ka'an ni nuu sa? Nde ni kúu tee ndichi ndija te ka'an ni —kúu de jiña'a de.

Ni ka'an tee nani Bildad ma nuu Job ma in-ka tuku jichi

Sani te ni ka'an tuku tee nani Bildad ma in-ka jichi, te sa'a ni jiña'a de:

—Ndijin Job, ¿nava'a ñatuu ndasa'a ni kuenda tnu'u ká'an ni a? Òni ñatuu ndakuni tnuni-ka ni nde a kúu ja ndaa ma ji'in nde a kúu ja masu ja ndaa ma. Ndaka'án ni ja ñayii ka sa'a ja u'vi ma ka kuu ñayii ka ndo'o ka neni ma —kúu de jiña'a de.

Sani te sa'a ni ndakone'e Job ma:

—Ndijin chi ka ka'an xeen ni. Suni maa i suni maa i-ni ka ndaka'an ni, ja kuechi maa sa kúu; kovaa masu ja ndaa kúu. Saña chi xndó'o xnéni ña'a Su'si ma, te ñatuu kundee ini sa, kovaa ñatuu jaku'ni ini sa nava'a kúu sa'a. Ñayii ka jinukuechi nuu sa a ji'in ñayii ve'e sa ma ji'in ñayii ka ketna'a ini ji'in sa ma chi ni ñatuu ka kuni-ka i ki koo i ki tu'va ña'a i. ¡Jin kava va'a ini ni te má jin xtna'a-ka ña'a ni; jin kunda'vi ini ña'a ni vala! Saña chi jini sa ja Su'si ma chi iya tekú kúu ya, te kenda in kivi ja chindee ña'a ya —kúu de jiña'a de.

Ni ka'an tee nani Zofar ma nuu Job ma in-ka tuku jichi

Te Zofar ma chi ni ndakiti xeen ini de ja sukan ni ka'an Job ma, te ni ka'an de in-ka jichi, te sa'a ni jiña'a de:

—Ja ndaka sukan ká'an ni a chi masu kuu kasiyu'u sa. Ja ndaa kúu ja ñayii sa'a ja u'vi ma chi visi iyo in tiempu ja iyo va'a i te iyo sii ini i, kovaa kona'a ni ja ñayii yukan ma chi masu yanduu ja kenda ja ndando'o ndaneni i ndaka ja u'vi sa'a kúu i ma —kúu de jiña'a de.

Sani te sa'a ni ndakone'e Job ma:

—Jikan-ta'vi sa nuu ni ja jin koniniso'o ni ja ka'an sa ya, te ndúsii ini sa jaku. Saña chi jâ ni kuu jini sa ñayii ka sa'a ja u'vi ma ja ka iyo vii ka iyo va'a i ndaka kivi ka tekú i ma. Ñayii yukan chi ni vala ñatuu ka ndanduku i Su'si ma, kani kivi ka tekú i te ka ni'i ka tna'a i, te kivi ka ji'i i ma chi ñatuu nawa ka ndi ini i. Te maa ni chi xi saa ka jani ini ni ja ndaka ja u'vi ka sa'a ka kuu ñayii yukan chi sa'ya i ma jin ndando'o jin ndaneni, kovaa jani ini sa ja masu sukan iyo. In ñayii jâ ni ji'i ma chi ñatuu na in sanuu-ka nuu ni ndo'o i xi ñatuu ni ndo'o i kivi ni ji'i i ma, te ñatuu na in sanuu-ka nú ñayii va'a ni yo kuu i xi ñayii ni yo sa'a ja u'vi ni yo kuu i. Chukan kúu ja ndaka ja ka ka'an ni a chi jani ini sa ja masu va'a ni iyo, vaa ndaka ja jini jito sa ñuu ñayivi a te jini sa ja ndijin chi masu ka ka'an ndaa ni —kúu de jiña'a de.

157. Tee ka ketna'a ini ji'in Job ma ni ka ndonda de nuu tee ma in-ka tuku jichi

(basado en Job 22–31)

Ja ku-uni jichi ni ka'an tee nani Elifaz ma nuu Job

Sani te tee nani Elifaz ma ni ka'an de ja ku-uni jichi, te sa'a ni jiña'a de nuu Job ma:

—Ja sukan ndó'o néni ni a chi kuechi maa ni kúu, masu in tee sa'a ja va'a kúu ni kúu ja ndó'o néni ni a. Ndó'o néni ni vaa Su'si ma chi sukan xndo'o xneni ya ñayii sa'a ja u'vi ma. Va'a-ka ma sa'a-ka ni ja u'vi te kuandetu ni nuu Su'si ma, te sukan te ndasa'a ya ja koo vii koo va'a ni —kúu de jiña'a de.

Te sa'a ni ndakone'e Job ma:

—Saña chi na'a sa ja ñatuu na in ja u'vi ni sa'a sa, kovaa jikan-ta'vi sa nuu Su'si ma te ñatuu ndakone'e ya. Ja ndaa kúu ja ñayii ka sa'a ja u'vi ma chi iyo ora chi ka ndo'o ka neni i, kovaa saña chi masu in ñayii sa'a ja u'vi kúu sa —kúu de jiña'a de.

Ja ku-uni jichi ni ka'an tee nani Bildad ma nuu Job

Sani te tee nani Bildad ma ni ka'an de ja ku-uni jichi, te sa'a ni jiña'a de:

—Su'si ma chi iyo xeen tnu'u ndee tnu'u ndatnu ya te ndaka kúu sa'a ya. ¿Jani ini ni ja iyo in ñayii ja ñayii va'a xeen ini kúu i nuu Su'si ma? —kúu de jiña'a de.

Te sa'a ni ndakone'e Job ma:

—Ja ká'an ni a chi ñatuu kuiti nawa chindee ña'a i saña. Já jini sa ja Su'si ma chi iya iyo xeen tnu'u ndee tnu'u ndatnu kúu ya, te ndaka kúu sa'a ya. Jani ini sa ja masu va'a-ni sa'a Su'si ma ja xndo'o xneni ña'a ya a, vaa ñatuu na ja u'vi sa'a sa. Masu kuu ka'an sa ja va'a-ni iyo tnu'u ká'an ni a, vaa masu ja ndaa kúu. Saña chi ñatuu na ja u'vi ni sa'a sa, te ndaka kivi koteku sa a chi ndimaa ndaka'an sa ja ñatuu na kuechi ndiso sa vaa ñatuu na ja u'vi ni sa'a sa. Ja ndaa kúu ja ñayii ka sa'a ja u'vi ma chi iyo ora chi ka ndo'o ka neni i, kovaa saña chi ñatuu na ja u'vi sa'a sa.

'Ndaka o chi ka jini o ndenu ni'i o oro ma ji'in plata ma ji'in sava-ka yuu ka ndaa vii te ka ndeya'vi ma, kovaa ni a in o ñatuu ka jini ndenu jin ndanduku o tnu'u ndichi ma. Te ni masu nde ni'i o ja kuaan o. Maa in-ni Su'si ma kúu iya ndichi ndija. Te ká'an ya nuu o ja nú ka kuni o ja jin ko kuu o ñayii ndichi ndija chi nini ja jin kuandetu o nuu ya te jin kandija o tnu'u tátnuni ya ma te ma jin ko sa'a o ja u'vi ma.

'Kúni sa ja nute ndaka nduu sukan ni yo kuu onde xi'na-ka ma, kivi ni ka yo ka'an ñayii ma ja in ñayii kanuu kúu sa ma. Kivi yukan chi ni ka yo ndaa respetu ñayii ma nuu sa. Te saña chi ndimaa ni yo chindee sa ñayii ka jiniñu'u ma. Kovaa vitna chi ndaka ñayii a ka jakundee ña'a, onde ñayii ka sa'a ja u'vi ma ka jakundee ña'a, te sukan te ka sa'a i ja kuxii xeen ini sa. Iyo sa kuenda tnu'u ja in ñayii ni saxiko ña'a Su'si ma. Sa'a Su'si ma ja ndó'o néni xeen sa te ni ñatuu ndakone'e ya ja jikan-ta'vi sa a.

'Saña chi ndimaa ni yo chindee sa ñayii ka kunda'vi ma kivi ni ka yo ka'an i ja chindee sa i ma, ñatuu nama uun kuiti ni xnda'vi sa ni-in ñayii, te ni ñatuu nama ni ndiyo ini sa ja kivi nduu sa ji'in in-ka ña'a. Su'si ma chi jini ya ja ñatuu na ja u'vi sa'a sa, kovaa nú iyo kuechi sa nuu ya, te na xndo'o xneni ña'a ya. Saña chi ndimaa ni yo yu'u sa nasa sa'a sa in ja u'vi te ndakiti ini Su'si ma nuu sa, chukan kúu ja ñatuu na u'vi sa'a sa. Ñatuu nama ni kukanu ini sa ja xu'un ma te kuu chindee ña'a i. Ñatuu nama ni ndachiñu'u sa kandii ma ni a yoo ma ni a in-ka tna'a ja ka kuu su'si ñayii ma. Te kivi ni ka ndo'o ni ka neni ñayii ñatuu ka kunimani nuu sa a chi ñatuu ni kutachi sa. Yika-ni ja kúni sa kúu ja na ka'an Su'si ma nuu sa nava'a ndó'o néni sa a, vaa saña chi na'a sa ja ñatuu na ja u'vi ni sa'a sa. Cha'a-ni kúu ja kúni sa ka'an sa —kúu de jiña'a de.

Sani te ndinuni tee ka ketna'a ini ji'in Job ma ñatuu ni ka ka'an-ka de, vaa ni ka jini de ja Job ma chi ûni jani ini de ja ñatuu na ja u'vi ni sa'a de.

158. In-ka tee ni ndonda nuu Job ma

(basado en Job 32–37)

Sani te in-ka tee ni jakondee ká'an de nuu Job ma. Tee yukan chi Eliú nani de, te ñatuu ni ka'an-ni de xi'na-ka vaa in tee lule-ka kúu de. Chukan kúu ja ni yo ndetu onde ni jinu ni ka ka'an ndinuni tee yukan. Eliú ma chi ni ndakiti ini de vaa Job ma chi ndimaa ká'an de ja maa de kúu ja iyo va'a, te Su'si ma chi masu va'a-ni sa'a ya ja ndó'o néni de ma. Suni ni ndakiti ini de nuu ndinuni tee ka ketna'a ini ji'in Job ma vaa ni ñatuu ni kuu jin ka'an de in tnu'u ja jin chindee de Job ma. Te sa'a ni jiña'a Eliú ma:

—Ñatuu ni ka'an-ni sa vaa saña chi lule-ka sa sana ndijin, kovaa masu yika-ni ja ñayii nija'nu ma ka kuu ñayii ndichi, chukan kúu ja vitna te ka'an sa. Nini sa ndaka sukan ka ka'an ni a, kovaa ni-in ni ñatuu kuu jin ndakone'e in tnu'u va'a ja jin chindee ni Job a. Ni yo nini sa ndaka ja ka'an Job a, te cha'a kúu ja ká'an sa:

'Su'si ma chi iya ka'nu xeen kúu ya te ñatuu na in kundee nuu ya ja jakituu tna'a i ji'in ya. Su'si ma chi nú kúni ya chi kuu sa'a ya ja koyu'u ñayii ma sukan-va'a kóto xi ma kandija i tnu'u tátununi ya ma. Job a chi ká'an de ja masu nde jiniñu'u ja ndachiñu'u ñayii ma Su'si ma, kovaa saña chi ká'an sa ja Su'si ma chi sa'a ya ja ndi-in ndi-in ñayii ma ka ndani'i ja va'a, nú ka sa'a i ja va'a, te ka ndani'i i ja u'vi, nú ka sa'a i ja u'vi. ¿Te nava'a ká'an ni Job, ja Su'si ma te ñatuu sa'a ndaa sa'a ndija ya?

'Job ya chi masu va'a-ni sa'a de ja kuyika de ja ndaka sukan sa'a maa Su'si ma. Vaa ñayii jani ini ja maa i kúu-ka ma chi masu koniniso'o Su'si ma ja ka'an i ma, vaa ndánduku i ya, kovaa yika-ni ja kúni i kúu ja yanduu i tundo'o tnuneni iyo nuu i ma. Job, va'a-ka ndakunitnuni ni ja Su'si ma chi maa ya na'a ndaka naxe sa'a naxe kúu ya ma. Jani ini sa ja nute kúni Su'si ma chi su'va xndo'o xneni ña'a ya ja ndaka ja ká'an neé ká'an ñuu ni a. Saña chi jani ini sa ja va'a-ni iyo tnu'u ká'an sa a. Su'si ma chi iyo ora chi sa'a ya ja ka ndo'o ka neni ñayii ka sa'a ja u'vi ma sukan-va'a kóto xi ma jin xndoo i ja u'vi ka sa'a i ma te jin kandija i tnu'u tátununi Su'si ma. Su'si ma chi iya ka'nu xeen kúu ya, te iyo sava ja sa'a ya ma ja ni masu kuu jin jaku'ni ini o —kúu de jiña'a de.

159. Ni ndakone'e Su'si ma nuu Job ma

(basado en Job 38–42)

Sani te ni tetniñu Su'si ma in tikachiyaa xeen, te ne'un tikachiyaa ma te ni ka'an Su'si ma te ni jiniso'o Job ma ja sa'a ni ka'an ya:

—Tee ya'a chi ni ñatuu ka jini de ja ka ka'an de a, masu ni ka ka'an ndaa de ja kuu sa. Kovaa ni a ndijin, Job, chi masu nde jini ndi'i ni ndaka. Vaa ndijin chi masu nde ni iyo ni nuu iyo sa ja ni sa'a sa ñuu ñayivi a. Ndaka sukan iyo sukan kúu ñu'ú ya chi masu ndaka jini ni, ni masu jini ni sukan iyo sukan kúu ndute mar ma, tiuxini ma ji'in ndaka kiti ma. Te ni masu iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu ni sukan iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu sa a. Chukan kúu ja va'a-ka kava kuee ini ni —kuu ya jiña'a ya.

Sani te sa'a ni ndakone'e Job ma:

—Ja ndaa ndija ja sukan iyo. Ñatuu na nawa ka'an-ka sa —kúu de jiña'a de.

Sani te onde ne'un tikachiyaa ma te ni ka'an tuku Su'si ma, te sa'a ni jiña'a ya:

—Saña chi ndimaa sa'a ndaa sa'a ndija sa, ndimaa ja'nde ndaa sa tniñu ñayii ma. Maa sa na'a ndaka ja sa'a sa a, te nuu nda'a maa sa iyo ndaka ja kúu ñuu ñayivi a —kuu ya jiña'a ya.

Te sa'a ni ndakone'e Job ma:

—Vitna te ndákunitnuni sa ja ndijin chi ndaka kúu sa'a ni, kua'a ja ni ka'an sa ma chi in ja yii kúu te ñatuu nde ni jaku'ni ini sa. Xi'na-ka ma chi jini sa jaku ja kuu ni, vi Su'si; kovaa vitna chi jáku'ni ndaa ini sa sukan iyo sukan kúu ni. Maa ni chi Su'si kúu ni, te saña chi in ñayii-ni kúu sa. Ndákani ini sa ndaka ja ni ka'an sa ma, te jikan-ta'vi sa nuu ni ja sakanu ini ña'a ni —kúu de jiña'a de.

*Ni jikan Su'si ma nuu tee ka ketna'a ini
Job ma ja jin ndakua'a de kiti nuu ya*

Sani te ni jiña'a Su'si ma nuu Elifaz ma ja ndákiti xeen ini ya nuu de, ji'in nuu Bildad ma ji'in nuu Zofar ma, vaa ñatuu ni ka ka'an ndaa de ja kuu Su'si ma, kovaa Job ma chi ni ka'an ndaa de ja kuu ya. Te ni tatnuni Su'si ma ja jin ka'ni de kiti jin ndakua'a de nuu ya, te ni jiña'a ya ja na jin kuña'a de Job ma ja na kakan-ta'vi

tee ma nuu Su'si ma ja jin kuu ndinuni de ma, te ni ka sa'a de sukan ni tatnuni Su'si ma.

Ni ndaskuta'vi Su'si ma ja vii ja va'a nuu Job ma

Ni ya'a ndaka, sani te ni sa'a Su'si ma ja ni nduxiku tuku Job ma, te ndaka sukan ni yo neva'a de xi'na-ka ma te ni ndakua'a ya uu (2) jichi, te ndaka ñayii ve'e de ma ji'in ndaka ñayii ka ketna'a ini ji'in de ma ni ka yo ndaa respetu xeen i nuu de. Ni ka iyo uxi-ka (10) sa'ya de, te ni iyo sii ini xeen de ndaka-ka kivi ni yo teku de ma

160. Jaku tnu'u ndichi ni ka yo ka'an ñayii israelita ma

(basado en Proverbios 1–31)

Cha'a ka kuu jaku tnu'u ndichi ni ka'an Salomón ma nuu suchi ndoo ñuu Israel ma:

Kanuu ja koniniso'o o te ndasa'a o kuenda sukan ka ka'an tnu'u ndichi ya'a nú kúni o ja ko kuu o in ñayii ndichi.

Yika ja ñayii ñatuu ka ndasa'a kuenda ma ka kuu ñayii ka ndikin tna'a ji'in ñayii ka ja'ni in-ka ñayii ma, kovaa ñayii jandetu nuu Su'si ma chi ko kuu i in ñayii ndichi.

Nini ja kukanu ini o Su'si ma te masu ko kani ini o ja maa o kúu-ka.

Ñayii ndi ini ja ndimaa ko sa'a i ja játna ini Su'si ma chi maa Su'si ma chindee ña'a te kundee i sa'a i ja va'a ma.

Másu ko ndakiti ini o nú sa'a Su'si ma ja ndó'o néni o kuechi ja in ja u'vi ni sa'a o ma, sukan sa'a ya vaa kuechi ja kútoo ña'a ya.

Másu ko jin kivi nduu tee ma ji'in ña'a ka kuneé ka ku-uun ma, yika-ni ja ñasi'i maa de ma jin kavatuu ji'in de. Masu ja va'a kúu ja kivi nduu tee ma ji'in ñasi'i in-ka tee ma.

Ja va'a xeen-ka kúu ja ndanduku o tnu'u ndichi ma sana ja ko ndi ini o xu'un ma xi ja ka ndeya'vi ma.

Jaku-ka tnu'u ndichi ni ka yo ka'an ñayii israelita ma

Nú sa'ya ñayii ma te suchi ndichi kúu i chi sa'a i ja ka iyo sii ini yuva i ma, kovaa nú in suchi kuneé kusu'va kúu i chi sa'a i ja ka kuxii ini yuva i ma.

Tee ñatuu ndasa'a kuenda ma chi jani ini de ja maa de kúu ja va'a-ni iyo; kovaa tee inundichi ma chi ka jan-ta'vi de ja ka ka'an in-ka ñayii ma.

Tee ñatuu jatniñu tnu'u xeen nuu sa'ya de ma nú sa'a i in ja u'vi ma chi masu nde kútoo de i. Nú kútoo ndija de i chi ko ndi ini de ja ko kuu i in suchi va'a.

Ñayii ñatuu ndasa'a kuenda ma chi kandija i ndaka ja jiniso'o i ma, kovaa ñayii ndasa'a kuenda ma chi onde ke'en tnu'u i te nú ni jini i ja ja ndaa kúu sana kandija i.

Ñayii ndichi ma chi kaa kuee ini i. Ñayii ka ndakiti yachi ini nú nawa ñatuu ka jatna ini i ma chi ka ndatuu maa i ja ñayii ka kuneé ku-uun ka kuu i.

Nú in ñayii te ká'an ndákiti ini i chi nuna ka'an kuee o nuu i chi sa'a o ja ndukuee ini i. Kovaa nuna ndakone'e o ja ndakiti tna ini o chi su'va vi'i-ka ndakiti ini ñayii ma.

Va'a-ka kúu visi kunda'vi o nú jandetu o nuu Su'si ma sana ja ko kuxiku o te ko ndo'o o tnundo'o tnuneni.

Va'a-ka kúu ja koo o in ve'e nuu ka kutoo tna'a ndija ndaka ñayii ma visi kumani jaku ja kaa o sana ja koo o in ve'e nuu iyo kua'a ja kaa ja ko'o o kovaa ndimaa ka ndakiti ini nuu tna'a ñayii ma.

Ñayii jani ini ja maa i kúu-ka ma chi ndimaa tnundo'o tnuneni ndetu ña'a.

Ja va'a-ka kúu ñayii kundee ndukuee ini i ora ndakiti ini i ma sana ñayii kúu in soldado visi kundee maa i nuu ñayii ni-ka'nu in ñuu ma.

Onde ñayii ñatuu ndasa'a kuenda ma chi kuenda tnu'u ja in ñayii ndichi kúu i nuna kasiyu'u i.

Ndixi ma ji'in ndaka ja ka ji'i ñayii ma te ka ndajini i ma chi yika-ni ja sa'a i kúu ja jakun-nee ñayii ma nuu tnundo'o tnuneni. Ñayii ka ji'i xeen ndixi ma chi masu jin kenda koo i jin ko kuu i ñayii ndichi.

Másu ko ndachunaa o nuu ñayii ni sa'a ña'a in ja u'vi ma. Jín kondetu o ja sa'a ndaa maa Su'si ma.

Máko jin sa'a o tnu'u ja ñayii ka ndanuu ka kuu o ora ka iyo ñayii ka ndanuu ndija ma. Ora jin kunukoo o ja jin kaa o xita ma te jín kondetu o ja jin ka'an maa ñayii ma ndenu jin kunukoo o; nú ña'a, te jin ka'an i ja jin ndokuiñi o vaa yukan kunukoo in-ka ñayii te jin tna'a o ja kan-nuu.

Máko kaa xeen ni nduxi; nú ña'a, te sakue'e ña'a i.

Máko ko ki'in chito ni ve'e in-ka ñayii ma; nú ña'a te jin kuñaña ña'a i.

Kua'a ni xita kaa ñayii ñatuu kunimani nuu ni ma xi ndute ko'o i, te sukan te ndakukan-nuu maa i, te maa ni chi skuta'vi ña'a Su'si ma ja vii ja va'a.

Va'a-ka visi in ve'e luluu te titi'i na koo o nú iyo mani o, sana ja koo o in ve'e ka'nu ji'in ñasi'i o ma nú ndimaa kanaa ña kúni ña.

Kivi kéndá tnu'u vii tnu'u va'a vee onde in ñuu jika xeen ma chi kuenda tnu'u ja in vasu ndute vijin ni ji'i o ora yichi xeen o ma kúu.

Ñayii ka kanaa ma chi kuenda tnu'u ja nuu ndu'va ñu'u ma kúu, te ja ka ka'an tnu'u ñayii ma chi kuenda tnu'u ja tutnu-ka ka tnaa i. In nuu ndu'va ñu'u ma chi nda'va nú ma tnaa-ka o tutnu, te in nuu ka kanaa ñayii ma chi ndukuee nú ñatuu na in ka'an tnu'u-ka ja kuu in-ka ñayii ma.

Máko kuvixi ni ja jani ini ni ja sa'a ni yutnee ma, vaa masu jini ni naxe ko kuu yutnee ma.

Nú va'a-ni sa'a ni ma te va'a-ka ja siin-ka ñayii ndaka'an ja va'a-ni ni sa'a ni ma, sana ja maa ni te ndaka'an ni.

Nú in ñayii te ñatuu kandija i tnu'u tátnuni Su'si ma, Su'si ma chi masu koniniso'o ya ja jikan-ta'vi i ma.

Nuna chu'u o in ja u'vi ni sa'a o ma chi masu ja va'a ko kuu, kovaa nuna ndakunitnuni o ja masu ja va'a kúu ja ni sa'a o ma te ma sa'a-ka o, chi sakanu ini ña'a Su'si ma.

Sukan ni kuu tiempu ni ñune'un Antiguo Testamento ma onde ni kenda kivi ni kii ñayivi Jesucristo ma

1. Nde tiempu ni yo kuu ndaka ja ndee nuu tnu'u Su'si ma ja nani Antiguo Testamento ma

Tiempu ni ka tee ñayii ma tnu'u Su'si ma ja nani Antiguo Testamento ma chi ñatuu jin ni'i ini-ka ñayii ma naxe jin tnii i kuenda na nde kuiya kúu in kuiya in kuiya ma, sukan-va'a jin jaku'ni ini ndaka ñayii ñuu ñayivi a na kuiya kúu ma. Tiempu vitna chi ka tnii ñayii ma cuenta na kuiya kúu, te ja ka sa'a i kúu ja ka keja'a i ka ka'vi i onde kivi ni kâku Jesucristo ma te ndi-saa vee-ka maa i. Chukan kúu ja kuiya 2021 ma chi ja kúni ka'an kúu ja já ni ya'a uu mil ji'in oko in (2021) kuiya ja ni kâku Jesucristo ma. (Jaku ñayii ka skua'a sukan ni chi'i ni kana vee ñuu ñayivi a chi ka jani ini i ja já ni ya'a kuun (4) kuiya ja ni kâku Jesucristo ma sana ni ka keja'a ñayii ma ka tnii i kuenda na kuiya kúu ma).

Ndaka ja ndee nuu tnu'u Su'si ma ja nani Antiguo Testamento ma chi sukan ni yo kuu xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma, chukan kúu ja vitna chi ja ka ndakani ñayii ma in nawa ni yo kuu tiempu yukan chi ka keja'a i kuiya ni kâku Jesucristo ma te ka ndaka'vi yata i nde saa kuiya kúu ma. Te kuiya yukan te ka tee ñayii ma A.C. ja kúni ka'an xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma. Te nú in nuu ká'an 100 A.C., chi ja kúni ka'an kúu in ciento (100) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma. Te nú ká'an 500 A.C. chi ja kúni ka'an kúu u'un ciento (500) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma.

Kovaa kivi ñatuu kâku-ka Jesucristo ma chi modo ni ka yo tnii de kuenda kúu ja nde saa kuiya ni kuu tatnuni in rey ñuu de ma. Nuu tnu'u Su'si ma ja nani Antiguo Testamento ma chi sukan ni ka yo tnii de kuenda.

Ñayii ka skua'a sukan ni chi'i ni kana vee ñuu ñayivi a chi ni ka nduku ini i ja jin kuni ndaa i na nde kuiya ni ka yo kuu ja ka ka'an nuu tnu'u Su'si ma ja nani Antiguo Testamento ma. Kua'a ja ni ka yo kuu onde xi'na-ka ma chi ni ka kundee ñayii ma ni ka ndani'i i nde kuiya ni ka yo kuu ma, sukan nuu ja onde kivi ni kâku rey

David ma tee vee-ka ma. Ja ni ka yo kuu onde kivi ni yo teku Abraham ma te onde kivi ni kâku David ma chi ni ka nadani'i na'ñi-ka ñayii ma nde kuiya ni yo kuu. Kovaa jaku ja ka ka'an nuu tnu'u Su'si ma ja nani Antiguo Testamento ma, ja ni kuu onde kivi ni sa'a Su'si ma ñuu ñayivi a te onde kivi ni yo teku tee kúu Abraham ma, chi ñatuu na in jini ndaa nde kuiya ni ka yo kuu maa i.

Kuiya ya'a ni ka yo kuu jaku ja ká'an nuu tnu'u Su'si ma:

Abraham ma chi ni yo teku de visi uu mil (2,000) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.).

Moisés ma chi ni yo teku de visi uxi kuun ciento kuiya (1,400), xi uxi uni ciento (1,300) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.).

David ma chi ni keja'a de ni yo kuu de rey Israel ma visi mil (1,000) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma.

Soldado ñuu Asiria ma, ni ka xnaa de ñuu Samaria ma ja ni yo kuu i ñuu ka'nu-ka Israel ma visi uja ciento ji'in oko uu (722) kuiya, xi uja ciento ji'in oko in (721) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.).

Soldado Caldea ma, ni ka kundee de nuu rey Joacim ma, ja ni yo kuu de rey ñuu Judá ma visi u'un ciento kuun xiko ja'un uni (598) kuiya xi, u'un ciento kuun xiko ja'un uu (597) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.).

Soldado Caldea ma, ni ka xnaa de ñuu Jerusalén ma u'un ciento kuun xiko uja (587) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.).

Rey Ciro ma, ni wa'a de tnu'u ja ni ka ndakokuiñi ñayii Israel ma ñuu Judá ma u'un ciento oko ja'un in (536) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.).

Malaquías tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma, ni yo kaxtnu'u de tnu'u Su'si ma nuu ñayii Israel ma kuun ciento (400) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.).

Malaquías ma ni yo kuu sandi'i-nka tee ni tetniñu Su'si ma ja ni ndakaxtnu'u de tnu'u ni yo wa'a ya ma, te libru ni tee de ma kúu sandi'in-ka tnu'u Su'si ma ja ni ka'an ya xinañu'u ma. Ndaka libru ndee tnu'u Su'si ma ja ni ka'an ya xinañu'u ma kúu ja nani Antiguo Testamento ma. Te ni ya'a kuun ciento (400) kuiya sana ni ka'an tuku Su'si ja ku-uu jichi nuu ñayii ma. Ni kenda ñayivi Jesucristo ma ñuu ñayivi a, te ni kaxtnu'u ya tnu'u jaa Su'si ma, te tee ni ka yo ndikin Jesucristo ma chi ni ka tee de tnu'u Su'si ma, te ndaka libru ni ka tee de ma kúu ja nani Nuevo Testamento ma.

Kuun ciento (400) kuiya ja ñune'un nduu Testamento ma nani i período intertestamentario.

2. Ñayii Grecia ma ni ka kundee i nuu ñayii Persia ma te ni ka tatnuni i nuu kua'a ñuu

Rey Persia ma ni ka yo tatnuni nuu ñayii ñuu Judá ma

Tnu'u Su'si ma, ja nani Antiguo Testamento ma, chi ni kenda ká'an yika-nka-ni ja siki sutu tee ni yo nani Esdras ma, ji'in Nehemías tee ni yo tatnuni ñuu Jerusalén ma, ji'in Malaquías tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma. Ká'an sukan ni ka yo sa'a ni ka yo kuu de ma ji'in tnu'u ni ka yo ka'an de ma. Tee ya'a chi ni ka yo tekú de visi nuu kuun ciento (400) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.). Ne'ún kivi yukan chi rey ni yo tatnuni Persia ma ni yo tatnuni nuu kua'a ñuu, suni ñuu Judá ma chi rey Persia ma ni yo tatnuni. Rey Persia ma ni wa'a de tnu'u ja ni ka ndakokuiñi ñayii israelita ma ñuu i Judá ma ja ni ka ndasa'a i veñu'u Su'si ma ji'in yika ve'e ni ndakonduu ndesi ñuu Jerusalén ma, kovaa visi ni wa'a rey ma tnu'u ja ni ka ndakokuiñi ñayii israelita ma ñuu i ma, kovaa maa de ni yo tatnuni-ka nuu ñayii israelita ma.

Rey Artajerjes, tee ñuu Persia ma, ni jani de Nehemías ma ja ko kuu de tee tatnuni ñuu Judá ma. Jaku-ka rey Persia ma suni ni ka wa'a de tnu'u ja tee ka tatnuni nuu sutu ma ni ka yo kuu tee ni ka yo tatnuni ñuu Judá ma. Ja sukan ma, te tee ni ka yo tatnuni nuu sutu ma ni ka kenda koo de ni ka yo kuu de tee ka ndanuu xeen ñuu ma, sani te kua'a tee ma chi ni ka yo ndiyo ini de ja suu de jin ko kuu tee jin tatnuni ñuu ma, te ni masu ni ka yo ñu'u ini de ja jin kunukuechi de nuu Su'si ma.

Ni ka kundee ñayii Grecia ma nuu ñayii Persia ma

Sani te ne'un kivi vee-ka ma te ñayii Grecia ma chi ve jin ni'i-ka i tnu'u ndee tnu'u ndatnu. Sani te jaku-ka ñuu ma ni ka keja'a i ni ka ndikin i ni ka yo sa'a tna i sukan ni ka yo sa'a ñayii Grecia ma, te ni ka keja'a i ka ka'an tna i sa'an griego ma. Visi nuu uni ciento oko uxi (330) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.), tee ni yo nani Alejandro el Grande ma, tee ni yo kuu rey

ñuu Grecia ma, ni kundee de nuu ndaka ñuu nuu ni ka yo tatnuni ñayii ñuu Persia ma.

Masu kua'a-ni kivi ja ni kundee Alejandro el Grande ma ni tatnuni de ñuu yukan sani te ni ji'i de, te ndaka ñuu nuu ni kundee de ma chi ni te'nde kuun (4) jichi ni ka kunda'a kuun (4) tee ni ka yo tatnuni nuu soldado de ma, vaa maa Alejandro ma chi ñatuu na sayii de ja nduu i rey nuu tniñu de. In jichi ñuu ni ka ja'nde ma ni yo kuu Egipto ma te in-ka jichi ma ni yo kuu Siria ma. Tolomeo tee ni yo tatnuni nuu soldado ma ni yo kuu rey Egipto ma, te ni kaji de ñuu Alejandría ma, ja iyo i yatni yu'u mar ma, ja ko kuu i ñuu ka'nu-ka Egipto ma; ñuu Alejandría ma chi maa rey Alejandro ma ni sa'a. Seleuco, in-ka tee ni yo tatnuni nuu soldado ma ni yo kuu rey ñuu Siria ma ji'in jaku-ka ñuu ka iyo ichi nuu kana kandii ñuu Siria ma, te ni kaji de ñuu Antioquía ma ja ko kuu i ñuu ka'nu-ka Siria ma.

*Rey tee ñuu Grecia ma ja ni ka yo tatnuni de
Egipto ma, ni ka yo tatnuni nuu ñayii ñuu Judá ma*

Ñuu Judá ma chi iyo i ichi nuu ka ketna'a Egipto ma ji'in Siria ma, chukan kúu ja rey nduu ñuu ma ni ka yo kuni de ja jin ndake'en de ñuu Judá ma. Xinañu'u-ka rey Tolomeo ma ni kundee ni ndake'en de ñuu Judá ma, te vi'i-ka in ciento (100) kuiya ni ka yo tatnuni rey Egipto ma nuu ñayii ñuu Judá ma.

Tolomeo ma chi in rey va'a ini ni yo kuu de te ni kaa va'a ini de nuu ñayii israelita ma. Ni wa'a rey ma tnu'u ja tee ni yo tatnuni nuu sutu ñuu Israel ma ni yo kuu tee ni yo tatnuni nuu ñayii ñuu Judá ma, te ñatuu ni xtna'a de ñayii ma siki ja sukan ni ka yo ndachiñu'u i Su'si ma.

*Ni ka ndatee ñayii ma tnu'u Su'si ma, ja nani
Antiguo Testamento ma, jaku-ka sa'an*

Ne'un kivi yukan chi kua'a ñayii israelita ma chi ñatuu ni ka yo iyo i ñuu Judá ma, ni ka iyo i Egipto ma, te suni ni ka iyo tna i jaku-ka ñuu. Jaku ñayii israelita ma ja ka iyo i ñuu yukan chi ñatuu ni ka yo jaku'ni-ka ini i sa'an hebreo ma ja kúu i sa'an ni ka tee de tnu'u Su'si ma, ja nani Antiguo Testamento ma, vaa ñayii yukan chi sa'an griego ma ni ka kutu'va i ka ka'an i. Sani te in sa'ya Tolomeo ma ni nduu rey Egipto ma, te ni tatnuni de nuu

ñayii israelita ma, ja ka ka'an i sa'an griego ma, ja na jin ndatee i tnu'u Su'si ma ja nani Antiguo Testamento ma, sa'an griego. Tnu'u Su'si ma ja ni ka ndatee ñayii yukan sa'an griego ma chi Septuaginta nani, ka ka'an ñayii ja visi uu ciento uni xiko ja'un uni (278) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.) ni ka ndatna'a jaku tee ñuu Alejandría ma ja ni ka ndatee de tnu'u Su'si ma ja nani Septuaginta ma.

Kua'a tna ñayii israelita ma chi ni ka yo ka'an i sa'an arameo, sa'an ya'a chi ketna'a jaku ji'in sa'an hebreo ma. Jaku ñayii chi ni ka ndatee i sa'an arameo ma sukan ka jani ini i ja ka'an tnu'u Su'si ma, ja nani Antiguo Testamento ma, ja ndee sa'an hebreo ma. Tutu ni ka ndatee ñayii ma sa'an arameo ma chi Tárgumes ka nani.

Nuu ka nani sinagoga ma

Ñayii israelita ma ja ka iyo jika i ñuu Judá ma chi ka kuni i ja jin ndachiñu'u i Su'si ma sukan ka sa'a i ñuu i ma, visi jika ka iyo i nuu iyo veñu'u Su'si ma ja jin nu koo i onde yukan ja jin ndachiñu'u i Su'si ma. Chukan kúu ja onde nuu ka iyo i ma te ni ka sa'a i veñu'u lilikin te ni ka xnani i sinagoga. Nuú ka kuu sinagoga ni ka sa'a i ma chi ñatuu na altar ka iyo ja jin ka'mi i kiti jin ndakua'a i nuu Su'si ma, vaa maa in-ni veñu'u Su'si ma kúu nuu ni tatnuni Su'si ma ja kuu jin ka'mi i kiti jin ndakua'a i nuu ya. Sinagoga ma ka kuu nuu ni ka yo ndatna'a ñayii ma ja jin ndachiñu'u i Su'si ma, suni yukan tna ni ka yo jikan-ta'vi i nuu ya, te ni ka yo ka'vi i tnu'u Su'si ma, te ni ka yo jita i yaa nuu ya yukan. Te yukan tna ni ka yo kaxtnu'u de tnu'u Su'si ma.

Nú in ñuu ma te ka iyo visi ja uxi tee israelita ma chi ni ka yo sa'a de in sinagoga te yukan ni ka yo ndatna'a de ndaka kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma, te ni ka yo ndachiñu'u de Su'si ma. Suni yukan tna ni ka yo kaxtnu'u de nuu suchi kuechi ma sa'an hebreo ma sukan-va'a kuu jin skua'a i tnu'u tátnuni Su'si ma. Kua'a tee israelita ma chi ñukuun kuiti ni ka yo kuu de ni ka yo skua'a de tnu'u ni tatnuni Su'si ma; tee yukan chi rabino ni ka yo jiña'a i de.

Ñayii ka kuu samaritano ma

Ñayii israelita ma chi ni ka yo iyo i ñuu Judá ma, kovaa suni ni ka yo iyo i ichi Galilea ma. Masu maa in-ni ñayii israelita ma

ni ka yo iyo ichi yukan, suni ni ka yo iyo tna in-ka jichi ñayii, ñayii yukan ni ka yo kuu ñayii samaritano ma. Kua'a ñayii samaritano ma chi sa'ya tata ñayii ni kenda koo ñuu Israel ma ka kuu i, ñayii ni ka jan xsia'a rey Asiria ma kivi ni ka kundee de nuu ñayii ñuu Efraín ma; kovaa ne'un ñayii samaritano ma chi suni ni ka iyo tna jaku sa'ya tata ñayii israelita ma.

Ñayii samaritano ma chi ni ka jiña'a i Zorobabel ma ja jin chindee i ñayii israelita ma ja jin ndasa'a i veñu'u Su'si ma, kovaa Zorobabel ma chi ñatuu ni kachi de, te ñayii samaritano ma chi ni ka ndakiti ini i nuu ñayii israelita ma. Ni ya'a jaku tiempu te ñayii samaritano ma chi ni ka sa'a maa i in veñu'u i te ni ka ndatee tna maa i tnu'u ni tatnuni Sus'i ma tna'a ja ni tee Moisés ma. Ñayii samaritano ma chi ni ka yo ka'an i ja maa i kúu ja va'a-ka ni ka yo ndachiñu'u i Su'si ma sana ñayii israelita ma ja ka iyo i ñuu Judá ma, te ñayii israelita ma chi ni ka yo ka'an i ja maa i kúu ja ni ka yo ndachiñu'u ndaa ni ka yo ndachiñu'u ndija i Su'si ma. Sukan ni kuu ja ñayii israelita ma ji'in ñayii samaritano ma chi ni ka keja'a i ni ka yo kiti ini nuu tna'a xeen i, te ni ñatuu ni ka yo ketna'a ini i.

3. Rey Antíoco Epífanés ma ni sa'a ndeva'a xeen de ñayii israelita ma

Rey ni ka yo tatnuni Siria ma ni ka tatnuni nuu ñayii ñuu Judá ma

Jaku tiempu chi rey Egipto ma ni ka yo tatnuni nuu ñayii ñuu Judá ma, kovaa in kivi te rey Egipto ma ji'in rey Siria ma ni ka ndeja'a tuku de ni ka kanaa de. Te visi ciento kuun xiko ja'un uni (198) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.) te ni kundee rey Siria ma te suu de ni ndatnii tuku ñuu Judá ma.

Jaku tiempu chi va'a-ni ni ka yo kuu rey Siria ma ji'in ñayii israelita ma, kovaa visi ciento uni xiko ja'un (175) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.) te ni iyo in rey Siria ma, in tee ni yo nani Antíoco Epífanés. Rey yukan chi masu va'a kuiti ini de, te kua'a ja u'vi ni sa'a de ja jin kuu ñayii israelita ma. Rey yukan chi ni sa'a de ja ndaka ñayii ñuu nuu ni yo tatnuni de ma na jin sa'a i sukan ni ka yo sa'a ni ka yo kuu ñayii griego ma, te suni ni sa'a de ja ñayii ndaka ñuu ma na jin ndachiñu'u tna'a ja ka kuu su'si ñayii griego ma.

Ni tatnuni rey Antíoco ma ja na jin sa'a tna ñayii israelita ma sukan ka sa'a ka kuu ñayii griego ma

Rey Antíoco ma chi ni nduku de ja na jin sa'a tna ñayii israelita ma sukan ni ka yo sa'a ni ka yo kuu ñayii griego ma, te maa rey ma ni yo jani tee ni yo tatnuni nuu sutu ma, te tee ni yo tatnuni nuu sutu ma chi ni yo ska'an de ñayii israelita ma ja na jin sa'a i sukan ka sa'a ñayii griego ma. In kivi te ni jani rey ma in tee kúu ñani tee tátnuni nuu sutu ma sukan-va'a ko kuu de tee tátnuni nuu sutu ma, tee yukan chi Jasón ni yo nani de. Tee kúu Jasón ma chi ni xtetuu de ñayii israelita ma ja na jin sa'a i sukan ka sa'a ka kuu ñayii griego ma.

Jaku ñayii israelita ma chi ni ka jatna ini i ja jin sa'a i sukan ka sa'a ñayii griego ma te ni ka yo sa'a i sukan ni yo jiña'a tee kúu Jasón ma, ñayii ya'a chi helenista ni ka yo xnani ña'a ñayii ma. Kovaa ni ka iyo in jichi-ka ñayii ja ñatuu ni ka jatna ini i jin sa'a i sukan, vaa maa i chi ja ni ka yo jatna ini i kúu ja jin kandija i tnu'u ni tatnuni Su'si ma, ñayii ya'a ni ka yo kuu ñayii asideo ma.

Ni ya'a uni (3) kuiya ja ni jinkuiñi Jasón ma ja kúu de tee tátnuni nuu sutu ma, te in tee nani Menelao ni wa'a de kua'a xu'un nuu rey Antíoco ma sukan-va'a ko kuu de in tee tátnuni nuu sutu ma, te rey Antíoco ma chi sukan ni sa'a de, ni ndakani de Menelao ma nuu tniñu Jasón ma. Masu na in jini ndaa kovaa Menelao ma chi nú tnu'u ka'an o chi ni masu sa'ya tata Aarón ma kúu de. Chukan kúu ja ni ka ndakiti ini ñayii ka kuu asideo ma.

Rey Antíoco ma ni kanaa de ji'in ñayii ñuu Jerusalén ma uu (2) jichi

In kivi te rey Antíoco ma ji'in soldado de ma ka kanaa de ji'in ñayii Egipto ma, te ñayii Israelita ma chi ni ka ni'i tnu'u i ja ni ji'i rey Antíoco ma. Nuu ni jiniso'o Jasón ma ja sukan ka ka'an ñayii ma te ni ndakokuiñi de ñuu Jerusalén ma te ni ka'an de ja maa de ni nduu tee tátnuni nuu sutu ma in-ka jichi. Kovaa masu ndija ja ni ji'i Antíoco ma.

Te nuu ni jini Antíoco ma ja sukan ni sa'a Jasón ma, te ni jani ini de ja ndaka ñayii ñuu Jerusalén ma ka saso'o nuu de ma, sani te kua'an de ji'in soldado de ma ñuu Jerusalén ma. Te ni ja'ni de kua'a xeen ñayii israelita ma te jaku-ka i ni xiko de ja jin kunukuechi i nuu in-ka ñayii, te kua'an ji'in de ñuu Antioquía ma

ja kúu i ñuu ka'nu-ka Siria ma kua'a ndatniñu ka ndee ya'vi ka iyo veñu'u Su'si ma.

Nuu uu (2) kuiya te ni ja'an tuku rey Antíoco ma ji'in soldado de ma ja ni ka kanaa de ji'in ñayii Egipto ma. Ne'un kivi yukan ñayii romano ma ja ka iyo i Italia ma chi ni ka ni'i xeen i tnu'u ndee tnu'u ndatnu. Ñayii romano ma chi ñatuu ka kuni i ja ndatnii rey Antíoco ma Egipto ma. Chukan kúu ja ni ka tetniñu i jaku ñayii ja na jin koo i jin kuña'a i rey Antíoco ma ja va'a-ka na no'lo de Siria ma.

Antíoco ma chi ni kandija de ja ni ka jiña'a ñayii romano ma, kovaa ni ndakiti xeen ini de, te ni ndasosoo de ñayii israelita ma. Te ni tetniñu de in tee tátnuni nuu soldado de ma, in tee nani Apolonio, ja na ki'in de ji'in soldado de ma te na xnaa de ñuu Jerusalén ma. Ñayii ñuu Jerusalén ma chi ni ka jini i ja ve koo soldado ma, kovaa masu ni ka jani ini i ja nawa sa'a ña'a rey Antíoco ma, vaa ñayii israelita ma chi ka na'a i ja masu nawa ni ka sa'a i de ja ndakiti ini de.

Ni kenda koo soldado ma ñuu Jerusalén ma in kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma, te ni ka ja'ni de ndaka tee ni ka jini de ma te ni ka tnii de ndaka ña'a ma ji'in suchi kuechi ma ja jin xiko de i ja jin kunukuechi i nuu in-ka ñayii. Te yatni nuu iyo veñu'u Su'si ma ni ka sa'a va'a soldado ma in nuu jin koo de te ndeva'a-ni na in kuan tu'va veñu'u Su'si ma te ni ka yo ja'ni de i.

Te jaku-ka ñayii israelita ni ka kaku ma ni ka jinu i kuan koo i jaku-ka ñuu ma, onde sutu ma ni ka xndoo veñu'u Su'si ma te ni ka jinu de kuan koo de.

Ni xtetuu rey Antíoco ma ñayii israelita ma ja jin ndachiñu'u i tna'a ja ka kuu su'si de ma

Sani te rey Antíoco ma chi ni tatnuni de nuu ndaka ñayii ndaka ñuu nuu tátnuni de ma ja na jin ndachiñu'u i tna'a ja ka kuu su'si maa de ma. Ja ni tatnuni de ma chi ká'an ja in kuechi ka'nu kuu nú in ñayii ma te ndatatu i kivi ni tatnuni Su'si ma ja ma jin satniñu ñayii ma, o xi nuna jin chitnuni i suchi kuechi ma, o xi nuna jin skua'a i tnu'u ni tatnuni Su'si ma, tna'a ja ni wa'a ya Moisés ma.

Te suni ni tatnuni de nuu tee ka netniñu nuu de ma ja na jin koo de ndaka ñuu kuechi-ka ñuu Judá ma, te yukan na jin sa'a de altar nuu jin ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Ni ka xtetuu de ñayii israelita ma ja jin ka'mi i kiti jin ndakua'a i

nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te suni ni ka xtetuu de ñayii ma ja jin kaa i kuñu chikini; te ndeva'a-ni nde ñayii ñatuu kandija sa'a i ja ka tatnuni de ma te ni ka yo ja'ni de i.

Kua'a ñayii ka iyo ñuu Judá ma ja masu ñayii israelita ka kuu i ma chi sukan-ni já ka ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ni ka jani ini i ja va'a-ni kúu ja tátnuni rey ma. Te jaku ñayii israelita ma ja ka kuu i helenista ma chi ni ka kendoo ini i ja jin sa'a i sukan tátnuni rey ma, vaa ka jatna ini i jin sa'a i sukan ka sa'a ka kuu ñayii griego ma.

Kovaa kua'a-ka ñayii israelita ma ka kuu asideo ma, kua'a ñayii yukan chi ni ka jinu i kuan koo i te ni ka chu'u i ichi nuu ñatuu kuiti nawa iyo ma, vaa ñayii yukan chi ja ka kuni i kúu ja jin kandija i tnu'u tátnuni maa Su'si ma.

Soldado rey Antíoco ma chi ni ka ja'ni de kua'a ñayii ka kuu asideo ma, te in tee nani Eleazar chi ja ñatuu ni kachi de kaa de kuñu chikini ma te ni ka kani xeen de tee ma onde ni ka ja'ni de tee ma. In ña'a chi ni yo nde'ya ña te ni ka xndo'o ni kan xneni soldado ma uja (7) sayii ña onde ni ka kundee de ni ka ja'ni de i, kuechi ja ñatuu ni ka kuni i jin sa'a i in ja ñatuu jatna ini Su'si ma.

In ja u'vi xeen-ka ni sa'a rey Antíoco ma kúu ja veñu'u Su'si ndija ma te ni ndasa'a de nuu jin ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja nani Júpiter ma, ja masu Su'si kúu ma. Te in ciento uni xiko uja (167) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.) te ni jakondee de ni yo ja'mi de kiti ni yo ndakua'a de nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Onde chikini ni yo chi'i de veñu'u Su'si ma ja ni yo ndakua'a de nuu tna'a ja kúu Júpiter ma. Chukan chi in ja u'vi xeen ni yo kuu, vaa Su'si ma chi ni tatnuni ya nuu ñayii israelita ma ja másu ko jin kaa i kuñu chikini ma ni a ko jin ndakua'a i ti nuu ya. Já iyo visi kuun ciento (400) kuiya xi'na-ka ja ko kuu sukan ma chi já ni ka'an Daniel, tee ni yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma ja kenda in rey masu va'a ini te sa'a de sukan.

4. Matatías ma ji'in tna'a de ma chi ñatuu ni ka sa'a de sukan tátnuni rey Antíoco ma

Nuu ni kuu visi iñu (6) yoo ja ni jakondee rey Antíoco ma ja'mi de kiti ndakua'a de nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma ini veñu'u Su'si ndija ma; te Matatías, in tee kúu sutu ñuu Israel ma, ja ñatuu kundee-ka ini de ja kúu ma te ni jani ini de naxe sa'a de ja chindee de ñayii israelita ma.

In tee jinukuechi nuu rey Antíoco ma ni xtetuu de Matatías ma ja ka'ni de in kiti ndakua'a de nuu tna'a ja masu Su'si kúu ma, kovaa Matatías ma chi ñatuu ni kachi de sa'a de sukan. Kovaa in-ka tee israelita chi ni kachi de ni sa'a de sukan ká'an tee jinukuechi nuu rey ma, te Matatías ma chi ja ni jini de sukan ma te ni ja'ni de tee yukan, vaa nuu tnu'u ni tatnuni Su'si ma chi ká'an ja ñayii israelita ma chi ka iyo i ja jin ka'ni i ñayii ndáchiñu'u tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Suni ni ndakana Matatías ma altar ma te ni ja'ni de tee jinukuechi nuu rey ma.

Sani te kua'an Matatías ma ji'in ndi-u'un sayii de ma ichi nuu ñatuu kuiti nawa iyo ma. Ndi-vala ndi-vala te ni ka jan tu'va-ka ñayii israelita ma Matatías ma, vaa suni ka kuni i ja jin kandija i tnu'u tátnuni Su'si ma.

*Ñayii ka ndikin tna'a ji'in Matatías ma ni ka kanaa i ji'in
ñayii ñatuu ka kandija tnu'u tátnuni Su'si ma*

Ni ka xtutu tna'a Matatías ma te ni ka kukua'a de, te ora jakuaa ma te sanaa sanaa-ni ni yo kenda koo de in in ñuu ma te ni ka yo xnaa de altar nuu ni ka yo ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ni ka yo chitnuni de suchi yii, suchi ñatuu jin jakitnuni-ka ma, te ni ka yo ja'ni de ndeva'a-ni tee ni ka yo xtetuu ñayii israelita ma ja jin ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma.

Matatías ma chi já ni kuu java'a de, kovaa xi'na-ka ja kúu de ma te ni jani de sayii de Judas ma ja ko kuu de tee tatnuni nuu soldado de ma. Judas ma ni yo tatnuni nuu soldado ma te ni ka yo kanaa de ji'in ñayii ka xtetuu ñayii israelita ma ja jin ndachiñu'u i tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te uni (3) jichi ni ka kundee de nuu soldado Siria ma. Ñayii ma chi ni ka jakondee i ka xnani i Judas ma “Macabeo”, tnu'u ya'a chi ja kuni ka'an kúu tee kani ji'in tilu, sani te kuee-ka te ñayii ma, chi “Macabeo” ni ka yo xnani i Judas ma ji'in tna'a de ma. Suni ni ka yo xnani ña'a ñayii ma asmoneo, vaa sukan ni yo nani in tna'a Judas ma, in tee jana'a-ka.

Ni ndasa'a Judas Macabeo ma veñu'u Su'si ma

Nuu ni ya'a ja ni ka kundee ñayii ka ndikin tna'a ji'in Judas Macabeo ma nuu soldado Siria ma te ni kuu ni ndakokuiñi Judas ma ñuu Jerusalén ma te ni ka ndasa'a de veñu'u Su'si ma. Judas ma ji'in soldado de ma chi ni ka xtuu de altar ni iyo ini

veñu'u Su'si ma vaa ñayii ma chi yukan ni ka yo ja'mi i kiti ni ka yo ndakua'a i nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma; te ni ka ndasa'a de in ja jaa. Yoo diciembre, kuiya ciento uni xiko kuun (164) xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.), nuu ni kuu uni (3) kuiya ja ni jakondee rey Antíoco ma ja'mi de kiti ndakua'a de nuu tna'a ja masu Su'si ka kuu ma, te ni ka kundee sutu ka xnani ñayii ma macabeo ma ni ka ndaka'mi de kiti ni ka ndakua'a de nuu Su'si ndija ma.

Ja ni kuu sukan ma te ni ka kusii ini xeen ñayii israelita ma te ni ka sa'a i in viko ka'nu in smana kuiti, te ni ka ndatnu'u tna'a i ja sukan jin ko sa'a i viko yukan ndi-kuiya ndi-kuiya ja jin ndakune'e i ja sukan ni kuu ma. Viko yukan chi ni ka xnani i Janukká ja kuni ka'an viko kivi ni ndu-ii veñu'u ka'nu ma.

Ja ni jini rey Antíoco ma ja sukan ni ka sa'a ñayii israelita ma te ni ndakiti xeen ini de te ni jani ini de ja xnaa de ñayii israelita ma, kovaa sani te ni ji'i de te ñatuu ni kuu sa'a de sukan ni jani ini de ma.

Ñani Judas Macabeo ma ni ka tatnuni ñuu Israel ma

Jaku-ka rey Siria ma chi ni ka yo kanaa de ji'in ñayii israelita ma. In kivi te in nuu ni ka kanaa de ma te ni ka ja'ni soldado Siria ma Judas ma, te Jonatán ñani Judas ma ni nukuiñi ja ni nduu de tee tátnuni nuu soldado israelita ma. Ni ya'a jaku tiempu te ni nduu Jonatán ma tee tátnuni nuu sutu ma, te suni ni nduu de tee tátnuni ñuu Judá ma; kovaa in kivi te ni ka ja'ni i Jonatán ma. Sani te Simón tee kúu ñani sandi'i-nka Judas ma ni nduu tee tátnuni nuu sutu ma ji'in tee tátnuni ñuu Judá ma.

Kivi yukan chi ñayii Siria ma chi ni ka wa'a i tnu'u te maa ñayii israelita ma ni ka yo jani tee tatnuni ñuu Israel ma, te ni ka yo ndachiñu'u ñayii israelita ma Su'si ndija ma sukan ka sa'a maa i ma.

In tee nani Juan Hircano ni yo tatnuni

Sani te ni ka ja'ni i Simón ma ji'in uu (2) sayii de ma, te in-ka sayii Simón ma, tee nani Juan Hircano, ni nduu tee tátnuni nuu sutu ma ji'in tee tátnuni ñuu Judá ma. Juan Hircano ma chi ni kenda de ni yo kuu de in tee xiku xeen, te ni ni'i de tnu'u ndee tnu'u ndatnu ja ni yo tatnuni de ñuu Judá ma, te ni kanaa de ji'in

ñayii ñuu ka iyo yatni ñuu Judá ma. Kivi yukan chi ñuu Judá ma chi Judea ni yo nani i.

Ne'un ñuu ni kundee Juan Hircano ma ka iyo ñayii idumeo ma; ñayii idumeo ma chi ñayii Edom ma ka kuu i te ni ka jinu i ñuu i ma kuan koo i ichi nuu vee ñuu Judea ma kivi ni kenda koo ñayii árabe ma ja ni ka kanaa i ma. Rey Juan Hircano ma chi ni jiña'a de ñayii ni kenda koo Judea ma ja nuna jin koo i ñuu Judea ma chi nini ja jin kuan-ta'vi i ja jin sa'a i sukan ka sa'a ñayii israelita ma ja ka ndachiñu'u i Su'si ndija ma, te nú ma jin sa'a ñayii ma sukan te va'a-ka na jin ke koo i ñuu ma te jín koo maa i in-ka lado; ñayii idumeo ma chi ni ka kachi i ja jin sa'a i sukan ka sa'a ñayii israelita ma ja ka ndachiñu'u i Su'si ndija ma, te ndaka tee ma ni ka jakitnuni. Alejandro Janeo ma ni yo ku sandi'i-nka rey ne'un sa'ya tata tee ni ka yo kuu asmoneo ma ja ni iyo tnu'u ndee tnu'u ndatnu de, uni xiko ja'un uni (78) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.) ni ji'i Alejandro Janeo ma.

Tee ni ka yo kuu saduceo ma ji'in tee ni ka yo kuu fariseo ma

Jaku tee ni ka yo kuu asideo ma, ja ka kuu de tee ni ka yo jatna ini ja jin kandija de tnu'u ni tatnuni Su'si ma, chi ja ka kuni de kúu ja na jin ndayaa ñayii Judea ma nuu ñayii ka tatnuni nuu i ma, chukan kúu ja ni ka yo chindee de tee ni ka yo kuu sutu ma ji'in tee ni ka yo tatnuni ñuu Judea ma ja ni ka yo kuu de sa'ya tata ñayii asmoneo ma. Ñayii yukan chi saduceo ni ka xnani ña'a ñayii ma. Ñayii saduceo ma chi ni ka keja'a i ni ka yo sa'a i sukan ka sa'a ka kuu ñayii griego ma.

Ñayii saduceo ma chi ni ka yo chiñu'u xeen i maa veñu'u Su'si ma ja iyo ñuu Jerusalén ma ji'in sutu ni ka yo jinukuechi veñu'u ma, te ni ka yo jani ini i ja modo ndachiñu'u va'a-ka ñayii ma Su'si ma kúu ja ka'mi i kiti ndakua'a i nuu ya.

Ñayii saduceo ma chi ñatuu ni ka yo kandija i ja ka iyo ángel, te ni ñatuu ni ka yo kandija i ja kenda in kivi ja jin ndateku ñayii ni ka ji'i ma. Ñayii saduceo ma chi yika-ni ja tutu ni tee Moisés ma kúu ja ni ka yo kandija i ja tnu'u Su'si ma kúu; jaku-ka tutu ni ka tee tee ni ka yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma chi ñatuu ni ka yo jan-ta'vi i.

Jaku-ka ñayii asideo ma chi ni ka yo jani ini i ja sa'ya tata asmoneo ma, ja ni ka yo tatnuni de ñuu Judea ma, chi va'a-ka nute ma jin kanaa-ka de ji'in ñayii Siria, vaa ñayii Siria ma chi

ni ka kachi i ja jin ko sa'a maa ñayii israelita ma sukan ka sa'a i ja ka ndachiñu'u i Su'si ndija ma. Te ni ñatuu ni ka yo jatna ini ñayii ya'a sukan ni ka yo ndakanaa tee ka tatnuni ma ja jin kenda koo de jin ko kuu de rey. Ñayii asideo ka jani ini sukan ma chi ni ka xnani ñayii ma i fariseo.

Ñayii ni ka yo kuu fariseo ma chi ñukuun kuiti ni ka yo kuu i ni ka yo skua'a i tnu'u Su'si ma te ni ka yo kuni i ja jin sa'a ndi'i jin sa'a tu'u i sukan tátnuni Su'si ma. Ñayii fariseo ma chi suni ni ka yo ndikin i ni ka yo sa'a i jaku ja masu Su'si ma ni tatnuni, te ni ka yo jani ini i ja ka iyo va'a-ka i nuu Su'si ma sana jaku-ka ñayii ñatuu ni ka yo sa'a sukan ka sa'a i ma.

Ñayii fariseo ma chi ni ka yo jatna ini i ja jin koo tee ka kuu rabino ma veñu'u lilikin nuu ka ndatna'a i ma sukan-va'a jin kaxtnu'u de tnu'u Su'si ma. Ni ka yo jani ini ñayii ma ja chukan kúu ja kanuu-ka sana ja jin ka'mi i kiti jin ndakua'a i nuu Su'si ma ini veñu'u ya ma. Ñayii fariseo ma chi ni ka yo jan-ta'vi i tutu ni tee Moisés ma ji'in tutu ka ndee salmo ma ji'in tutu ni ka yo tee tee ni ka yo ndakaxtnu'u tnu'u Su'si ma. Suni ni ka yo kandija i ja ka iyo ángel, te ni ka yo kandija tna i ja kenda in kivi jin ndateku ñayii ni ka ji'i ma.

5. Tee kúu Herodes ma ji'in ñayii ve'e de ma ni ka tatnuni nuu ñayii israelita ma

Ñayii ñuu Roma ma ni ka kundee i nuu ñayii Siria ma ji'in nuu ñayii ñuu Jerusalén ma

Ni kenda in kivi ja uu (2) sayii rey Alejandro Janeo ma ka kanaa ndee de kóto nde de nduu rey ñuu Judea ma. In tee ñuu Idumea ma nani de Antípatro ni kenda de kúu de in tee kanuu xeen ñuu Judea ma, ni jani ini de ja chindee de tee nuu-ka tnu'u ndee tnu'u ndatnu iyo ma, vaa jani ini de ja masu kua'a-ni tiempu te maa de nduu rey. Ne'un kivi yukan chi ñayii romano ma ja ka iyo i Italia ma ni ka kenda koo i ka kuu i ñayii ka iyo xeen tnu'u ndee tnuu ndatnu ni-ka'nu ñuu ñayivi ma. Kuiya uni xiko u'un (65) xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.) ni iyo in tee ni yo nani Pompeyo, te suu de ni yo tatnuni nuu ndaka soldado Roma ma, te ni kanaa de ji'in ñayii Siria ma te ni kundee de te ni ndatnii de Siria ma ja ni nduu i in ñuu nuu tátnuni Roma ma.

Ni ya'a uu (2) kuiya, sani te ni kanaa Pompeyo ma ji'in ñayii ñuu Jerusalén ma te ni kundee de, te ñayii romano ma chi ni ka ka'an i ja tee chindee Antípatro ma ko kuu rey ñuu Judá ma. Antípatro ma chi maa de kúni ja ko kuu de rey ma, chukan kúu ja ni sa'a de ndaka sukan ka kuni ñayii Roma ma sukan-va'a jin ka'an vii ñayii ma ja kuu de ma. Ñayii Roma ma chi ni ka jani i Antípatro ma ja ko kuu de tee tatnuni ñuu Judá ma, te sayii de, tee nani Herodes El Grande ma ko kuu tee tatnuni Galilea ma.

Rey Herodes ma ji'in sa'ya tata de ma

Ni ya'a jaku tiempu, te uu xiko (40) kuiya xi'na-ka ja kâku Jesucristo ma (A.C.) te ni ka jani ñayii Roma ma Herodes ma ja ko kuu de rey ñuu Judea ma, kovaa uni-ka (3) kuiya ni yo kuu Herodes ma ja ni kanaa de ji'in ñayii ñuu Jerusalén ma sana ûni ni kundee de ja ni yo tatnuni de ñuu Judea ma. In tee masu va'a ini ni yo kuu de, te ni yo sa'a ndeva'a xeen de ñayii ma. Ni ja'ni de ndaka sa'ya tata ñayii asmoneo ma, te ni kenda de ja ni ja'ni de onde uu (2) ña'a ni yo ndeka de ma, te suni ni ja'ni de uni (3) sayii maa de. Ñayii israelita ma chi ni ka yo kiti ini i nuu Herodes ma vaa ni yo ndachiñu'u de tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Kovaa maa Herodes ma chi kúni de ja jin kuan-ta'vi ña'a ñayii israelita ma, chukan kúu ja ni tatnuni de ja na nduva'a veñu'u Su'si ma, vaa maa de chi ni yo jatna ini xeen de ja sa'a de ve'e na'nu ve'e sukun ka ndaa vii. Herodes ma kúu rey ñuu Judea ma kivi ni kâku Jesucristo ma, kovaa masu kua'a-ka-ni kivi sani te ni ji'i de.

Arquelao, sayii Herodes el Grande ma, ni nduu rey ñuu Judea ma, kovaa in rey masu va'a ini ni yo kuu de, te chukan kúu ja ñayii Roma ma chi ni ka tetniñu i in-ka tee ja ni yo tatnuni de ñuu Judea ma. Nuu Tnu'u Vii Tnu'u Va'a Su'si ma chi ka'an ja Pilato ma, Felix ma, ji'in Festo ma chi ni ka yo tatnuni de ñuu Judea ma.

Herodes Antípas ma ni yo kuu in-ka sayii Herodes el Grande ma, te suu de ni yo tatnuni Galilea ma. Tee ya'a kúu tee ni tatnuni ja ni ka ja'ni i Juan tee ni yo skuandute ñayii ma. Suni suu de kúu in tee ni ja'nde tniñu Jesus ma, ja nú kúu ya xi koteku ya ma.

Sañani Herodes el Grande ma kúu tee ni tatnuni ja ni ka ja'ni i Jacobo, tee ni tetniñu Jesús ma ja kaxtnu'u de tnu'u ya ma; te sasukua Herodes el Grande ma, tee ni yo nani Herodes Agripa ma,

kúu tee xi-nuu ni ka'an Pablo ma kivi nuu ni ka kuni ñayii ma ja jin sa'a ndeva'a i de ma.

Ñayii Roma ma ni ka tatnuni ñuu Judá ma

Visi tee Roma ma ji'in tna'a tee ni yo kuu Herodes ma ni ka yo tatnuni ñuu Judea ma ji'in Galilea ma, kovaa ni ka yo wa'a de tnu'u te ni ka yo sa'a maa ñayii israelita ma sukan ka sa'a i ja ni ka yo ndachiñu'u i Su'si ma. Tee ni ka yo tatnuni ma chi ñatuu ni ka yo sanuu xeen de ndaka sukan ni ka yo sa'a maa ñayii israelita ma ja ni ka yo ndachiñu'u i Su'si ma, yika-ni ja ni ka yo ndi ini de kúu ja na jin ndakua'a ñayii ma xu'un ni ka yo ndachuya'vi i nuu rey ma, ji'in ja ñatuu ko jin nduku ñayii ma ja jin ndakanaa i ji'in rey ma.

Ñayii israelita ma chi visi ñatuu ni ka yo jatna ini i sukan ni ka yo sa'a ni ka yo kuu ñayii Roma ma, kovaa ni ka yo nduku i ja jin koo mani i te ni ka yo ndachuya'vi i xu'un ni ka yo ndakua'a i nuu rey ma. Ñayii israelita ma chi ni yo jan koo i nuu sutu ma ji'in nuu tee ni ka yo kuu ja'nu ma ji'in nuu tee ni ka yo kaxtnu'u tnu'u Su'si ma sukan-va'a jin ka'an de naxe jin ko sa'a jin ko kuu i.

Ni ka iyo jaku ñayii israelita ma ja ka kuni i ja jin kanaa i ji'in ñayii Roma ma sukan-va'a jin ndayaa i ja ka jinukuechi i nuu ñayii ñuu yukan, ñayii yukan chi zelotes ni ka yo xnani ña'a ñayii ma.

Kua'a ñayii ni ka yo jani ini ja sukan ni ka yo ndachiñu'u ñayii israelita ma Su'si ma chi ja va'a kúu

Tiempu ni kâku Jesús ma chi ni ka iyo ñayii israelita ma kua'a ñuu nuu ka tatnuni ñayii romano ma. Kua'a ñayii masu ñuu Israel ma ka kuu i ma ni ka jini i ja sukan ka ndachiñu'u ñayii israelita ma Su'si ma chi ja va'a kúu, te ni ka keja'a i ka ndasa'a i kuenda ja masu in ja va'a kúu ja ka ndachiñu'u ñayii ma tna'a ja masu Su'si ka kuu ma. Ni ka jatna ini ñayii ma ja ni ka jiniso'o i ja in-ni Su'si iyo, te suni ni ka jatna ini i tnu'u tátnuni Su'si ma vaa ka ndasa'a i kuenda ja ñayii ka kandija tnu'u Su'si ma chi ka iyo vii ka iyo va'a i. Chukan kúu ja kua'a ñayii masu ñuu Israel ma ka kuu i ma chi ni ka nduu i ñayii israelita. Jaku-ka ñayii ma chi visi ñatuu ni ka nduu i ñayii israelita, kovaa ni ka kandija i ja in-ni Su'si ma kúu te ni ka keja'a i jan koo i veñu'u lilikin ma sukan-va'a jin ndachiñu'u tna i Su'si ma sukan ka sa'a ñayii israelita ma.